SZERZŐI JOG MINDENKINEK

Szerkesztette: Legeza Dénes

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala • 2023

SZERZŐI JOG MINDENKINEK

SZERZŐI JOG MINDENKINEK
2. kiadás

Szerkesztette: *Legeza Dénes*

Szerzők:
Csősz Gergely: 6.3., 8.1–8.3. fejezet
Gondol Daniella: 2., 6.4. fejezet
Gubicz Flóra: 7., 11. fejezet
Grad-Gyenge Anikó: 10. fejezet
Hepp Nóra: 7. fejezet
Horváth Katalin: 9.1, 9.3-9.5. fejezet
Lábody Péter: 11. fejezet
Legeza Dénes: 1., 2., 3., 4.8., 9.1.4.1., 9.2. fejezet
Lendvai Zsófia: 13. fejezet
Mezei Péter: 12. fejezet
Nagy Balázs: 1., 6.1., 6.3., 9.6. fejezet
Sulyok Ádám: 9.5.-9.6. fejezet
Takács Nóra Emese: 4., 5. fejezet
Timár Adrienn: 6.2., 6.3., 6.4.6., 7., 11.4.2. fejezet
Zugh Kinga: 8.4–8.5. fejezet

Szakmai lektor: *Sulyok Ádám*
Nyelvi lektor: *Bak Borbála*
Olvasószerkesztő: *Grásztity Viktor*
Felelős szerkesztő: *Sajti Erika*
Borítóterv: *Plette Bulcsú*
Tördelés: *Plette Péter*
A kézirat lezárva: 2023. április 3.

© Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Felelős kiadó: *Farkas Szabolcs*

ISBN NYOMTATOTT 978-963-9157-98-9
ISBN PDF 978-963-9157-97-2

A szerzők által kifejtett nézetek és vélemények a szerzők sajátjai, így azok semmilyen esetben sem minősülnek jogi vagy egyéb szakmai tanácsnak, valamint nem tekinthetők a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala hivatalos álláspontjának.

SZERZŐI JOG MINDENKINEK

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala • 2023

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1959. évi Ptk.	a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
Adatbázis-irányelv	az Európai Parlament és a Tanács 96/9/EK irányelve (1996. március 11.) az adatbázisok jogi védelméről
ARTISJUS	ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület
Árvamű-irányelv	az Európai Parlament és a Tanács 2012/28/EU irányelve (2012. október 25.) az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól
Be.	a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény
Bérletirányelv	az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogokról
Btk.	a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
BUE	Berni Uniós Egyezmény (az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló 1886. szeptember 9-i Berni Egyezmény Párizsban, az 1971. évi július hó 24. napján felülvizsgált szövegének kihirdetéséről szóló 1975. évi 4. törvényerejű rendelet)
CDPA	Copyright, Designs and Patents Act of 1988.
CISAC	Szerzők és Zeneszerzők Társaságainak Nemzetközi Szövetsége
DMA	az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (digitális piacokról szóló jogszabály)
DSA	az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet)
DSM irányelv	az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról
EGT	Európai Gazdasági Térség
eIDAS	az Európai Parlament és a Tanács 910/2014/EU rendelete (2014. július 23.) a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
EJI	Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület
Elkertv.	az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló, 2001. évi CVIII. törvény

ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ESZJE	Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény (az 1952. évi szeptember hó 6. napján Genfben aláírt Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény kihirdetéséről szóló 1971. évi 4. törvényerejű rendelet)
EU	Európai Unió
EUB	az Európai Unió Bírósága
EUMSZ	az Európai Unió működéséről szóló szerződés
EUSZ	az Európai Unióról szóló szerződés
EUSZTH	az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO – European Union Intellectual Property Office) [korábban Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH), angolul OHIM]
FILMJUS	FILMJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete
Fttv.	a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény
HUNGART	Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület
Infosoc-irányelv	az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról
Infotv.	az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
ISZJSZ	Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle
Jogérvényesítési irányelv	az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről
Ket.	a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény
KJK	közös jogkezelő szervezet
KJK-irányelv	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/26/EU irányelve (2014. február 26.) a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről
Kjkt.	A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény
Követőjogi irányelv	az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve (2001. szeptember 27.) az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követőjogról
Kt.	a Kereskedelmi Törvénykönyvről szóló 1875. évi XXXVII. törvénycikk
LB	Legfelsőbb Bíróság
MAHASZ	Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület
MASZRE	Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete

MISZJE	Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesület
Mt.	a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
Mttv.	a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény
Műholdirányelv	a Tanács 93/83/EGK irányelve (1993. szeptember 27.) a műholdas sugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői jogokhoz kapcsolódó jogokra vonatkozó egyes szabályok összehangolásáról
Műnya R.	az önkéntes műnyilvántartás részletes szabályairól szóló 26/2010. (XII. 28.) KIM rendelet
Nmjt	a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet
pma	*post mortem auctoris* (a szerző halálát követő év első napjától számított védelmi idő)
Pp.	a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
Ptk.	a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
REPROPRESSZ	Repropressz Magyar Lapkiadók Reprográfiai Egyesülete
RKJK	reprezentatív közös jogkezelő szervezet
Római Egyezmény	az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről 1961-ben, Rómában létrejött nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 1998. évi XLIV. törvény
RSZ	Magyar Reprográfiai Szövetség
rSzjt.	a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény
SCOPUS	Supreme Court of the United States (az Egyesült Államok Szövetségi Legfelsőbb Bírósága)
Szabs. tv.	a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény
SZJSZT	Szerzői Jogi Szakértő Testület
SZJSZTr.	a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet
Szjt.	a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény
SZMSZ	szervezeti és működési szabályzat
Szoftvirányelv	az Európai Parlament és a Tanács 2009/24/EK irányelve (2009. április 23.) a számítógépi programok jogi védelméről
SZTNH	Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
Tpvt. / versenytörvény	a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény

TRIPS	a Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonzatairól Szóló Megállapodás (1998. évi IX. törvény)
USCA	United States Copyright Act, 17. U.S.C.
Ütv.	az üzleti titok védelméről szóló 2018. évi LIV. törvény
Védelmiidő-irányelv	az Európai Parlament és a Tanács 2006/116/EK irányelve (2006. december 12.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről és az azt módosító 2011/77/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv
Vhr.	a szerzői jogi törvény végrehajtásáról szóló 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet
Vt.	a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény
WCT	WIPO Szerzői Jogi Szerződés (a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről Szóló Szerződésének kihirdetéséről szóló 2004. évi XLIX. törvény)
WIPO	a Szellemi Tulajdon Világszervezete
WPPT	WIPO-szerződés az előadásokról és a hangfelvételekről (A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről Szóló Szerződésének kihirdetéséről szóló 2004. évi XLIX. törvény)
WTO	Kereskedelmi Világszervezet
SATCABII	az Európai Parlament és a Tanács (Eu) 2019/789 irányelve (2019. április 17.) a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 93/83/EGK tanácsi irányelv módosításáról

1. BEVEZETÉS

Az alkotás viszonylag egyszerű folyamat (is lehet). Csak húzzunk néhány vonalat vagy készítsünk egy szelfit, és máris mindannyian szerzőkké válhatunk! Az alkotás pillanata azonban nemcsak a művet hozza létre, hanem a szerzőt is majd egy évszázadra különféle jogokkal ruházza fel. Ennyire egyszerű a szerzői jog is? Nehéz lenne rávágni, hogy igen. A szerzői jog ugyanis olyan, mint egy kaleidoszkóp – ahány műtípuson keresztül szemléljük, annyiszor más képpé állnak össze a szerzői jog alkotóelemei.

Ahhoz, hogy megértsük a szerzői jogok mibenlétét, először is meg kell értenünk e jogok fő rendeltetését. A saját tulajdonunkban álló *fizikai dolgainkat* sokféle módon, akár *fizikai eszközökkel* is meg tudjuk védeni. Egy biztonságos zár, riasztóberendezés, sőt, akár videokamerás megfigyelés mellett nyugodtak lehetünk abban, hogy csak olyanok fognak hozzáférni féltett tárgyunkhoz, akiknek ezt megengedjük. A *szellem alkotásai* – mint a szerzői művek – esetében azonban nem ilyen egyszerű a helyzet. Ezek az alkotások, bár sokszor szintén fizikai formában jelennek meg, konkrét anyagi formájuktól elkülönülten, attól függetlenül léteznek és hasznosíthatók. Éppen ezért hívjuk az ilyen alkotásokat *immateriális javaknak* is. Ugyanaz a zenemű megjelenhet például egy kotta, egy mp3 fájl vagy akár egy élő előadás formájában is. Éppen ezért van szükség arra, hogy a fizikai védelem hiányát olyan *jogi eszközök* pótolják, amelyek megfelelő védelmet biztosítanak a szerzőnek arra, hogy saját ellenőrzése és uralma alatt tartsa alkotását és annak mások általi használatát. A szerzőt megillető jogok alapvető rendeltetése egyrészt a szerző és alkotása közötti személyes viszony védelme – például a plágium vagy a mű eltorzítása ellen –, másrészt a mű felhasználása – például többszörözése, terjesztése – feletti teljes körű ellenőrzés biztosítása.

A szerzők jogosítványai és azok terjedelme viszonylag egyszerűen leírható. Ennek *a könyvnek a célja* éppen ezért az, hogy korosztálytól és végzettségtől függetlenül szerzőbarát és „felhasználóbarát" módon mutassa be e jogterületet.

Az írás során alkalmazott *módszerünk* az volt, hogy törvényhelyek idézése helyett, ahányszor csak tudjuk, próbáljuk hazai és nemzetközi jogeseteken, szakvéleményeken, gyakorlati példákon és illusztrációkon keresztül érthetőbbé tenni a némely esetben igencsak összetett kérdéseket. A jogszabályok – számai, elnevezései – talán előbb változnak, mint egyes kérdésekben a kiforrott bírósági és szakmai gyakorlat. Ugyanakkor vannak olyan rendelkezések is, amelyeket már rég hatályon kívül helyeztek – például a tankönyvek szabad felhasználása, a rokonjogi védelem –, de a régi beidegződések tovább élnek, és ezekből sok félreértés adódik. Tehát a könyv forgatása nem mentesíti az olvasót attól, hogy az egyes jogszabályok hatályos szövegére időnként ránézzen.

A könyv törzsanyaga a szerzői jog vázlatos történetétől kezdve felöleli a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok teljes körét, e jogok korlátait – különösen a szabad felhasználási eseteket –, a művek és teljesítmények felhasználása egyéni és közös jogkezelésben történő engedélyezésének ismertetését, az egyes jogérvényesítési és a jogérvényesítést segítő lehetőségek bemutatását, valamint a nemzetközi és az európai uniós szerzői jogi ismereteket.

Mivel a némileg eltérő angolszász jogi kultúra a filmeken és az internetes fórumokon keresztül nagy hatással van a szerzők és felhasználók mindennapjaira, ezért úttörő mó-

don a könyvben önálló fejezet foglalkozik az összehasonlító szerzői joggal. E fejezet többek között választ ad arra, hogy az amerikai perekben miért kaphatnak a szerzők több millió dolláros kártérítési összegeket, hogy az egyes országokban miért különbözik a személyhez fűződő és a vagyoni jogok köre, a védelmi idő hossza, vagy hogy mi a különbség az európai szabad felhasználás, az amerikai *fair use* és az angol *fair dealing* között.

Ugyanígy külön fejezet tárgyalja a szerzői művek és teljesítmények felhasználásához kapcsolódó jogterületeket is. Talán nem kell mondani, hogy a szerzői jog nem szemérmes, ellenben a médiatörvény szigorú szabályrendszerrel védi a fiatal tévénézőket. A dohánytermékek reklámozásának tilalma, a véleménynyilvánítás szabadságának határai vagy az ábrázolt személy képmáshoz való joga nem a szerzői alkotószabadságot korlátozza, hanem a művek felhasználhatóságát szűkíti. Ugyanígy a szerzői jog kapcsolódhat egy ábrás (grafikai) védjegyhez, egy formatervezésiminta-oltalomhoz, találkozhatunk vele a versenyjogban vagy egy közbeszerzési eljárás során is.

Az egyes fejezetek végén a főbb fogalmak jegyzéke, valamint a megszerzett ismeretek elmélyítését segítő kérdések és feladatok találhatók. Terjedelmi korlátok miatt a lábjegyzetekben hivatkozott források szolgálhatnak az érdeklődő olvasó számára – a teljesség igénye nélkül – további tájékozódási pontul.

A könyv figyelemmel van a Kjkt., a DSM irányelv és az EUB számos előzetes döntéshozatali eljárásaira is.

A szerzők munkáját az SZTNH-tól szakmai tájékoztatást kérő ügyfelek, az egyetemi oktatókat kérdező diákok és a gyakorló jogászokat felkereső ügyfelek is segítették.

Olvassa ezt a könyvet olyan lelkesedéssel, amilyen lelkesedéssel a szerzők írták!

2. A SZELLEMITULAJDON-VÉDELEM ALAPJA, RENDSZERE

A szellemitulajdon-jogok két nagy ágát az iparjogvédelmi és a szerzői jogok alkotják. A fejezet első része általános képet kíván adni a szellemitulajdon-védelemről, röviden ismerteti az egyes iparjogvédelmi oltalmi formákat, és bemutatja az iparjogvédelem és a szerzői jog közös és eltérő vonásait. A fejezet második része felvázolja a szellemitulajdon-védelem nemzetközi és hazai intézményrendszerét.

2.1. A SZELLEMITULAJDON-VÉDELEM ALAPJA ÉS JELENTŐSÉGE

A szellemitulajdon-védelem a polgári jog sajátos, sok szempontból önálló része. Különlegességét az adja, hogy nem valamiféle tárgyra, hordozóra terjed ki, hanem azt a *szellemi értéket (és azon keresztül annak alkotóját) védi*, amely az emberi alkotótevékenység folytán keletkezik, és amelynek ugyanakkor jelentős gazdasági értéke is lehet. A szellemi alkotások többsége szellemi kreativitás eredménye, mint látni fogjuk például a forma, az ábra, a zenemű, a vizuális alkotás.

A védelem oka egyrészt személyes, másrészt vagyoni jellegű. A szellemitulajdon-védelem elismerése annak a személyes alkotói kapcsolatnak, amely az alkotók és műveik között fennáll. Ezért hívják ezt a területet – a személyes kapcsolatot, nem pedig a tulajdonjogi hasonlóságot előtérbe helyezve – a szellemi alkotások jogának is. Ez a kapcsolat különösen *a szerzői jog* által védett művek esetében érhető tetten, mivel a művek szükségszerűen kifejezik, magukon hordozzák az alkotó személyiségét. De az iparjogvédelem – mint a szellemitulajdon másik ága – körében is jelentős szerepe van az egyénnek, legyen szó egy műszaki találmány feltalálójáról vagy egy forma tervezőjéről. Ez a védelmi cél elvontnak tűnhet, és kérdéses lehet, hogy mi indokolja az egyéni érdek védelmét. Egyrészt az alkotótevékenység gazdasági értéke nem feltétlenül nyilvánvaló már annak megszületésénél. Másrészt a védett érdek minden látszat ellenére nem csupán egyéni, és nem kizárólag az alkotó sajátja. Az emberi közösségek egyik összetartó ereje ugyanis az azokat körülvevő kultúra, amely olyan egyéni alkotásokból épül fel, amelyek az általános kultúra részévé válnak.[1]

A szellemi tulajdon elismerése egy olyan ösztönző, amely hozzájárul az innovációhoz, a kutatás-fejlesztéshez vagy a fogyasztók tájékoztatásához. Az alkotásba fektetett időt, energiát és pénzt a társadalom egy időleges monopolhelyzettel jutalmazza, a befektetés a meghatározott évekre szóló versenyelőnnyel kompenzálható és jutalmazható.

A szellemi tulajdon abszolút jellege azt jelenti, hogy a jogosultaknak kizárólagos joguk van a szerzői mű felhasználására, az oltalom alatt álló műszaki megoldás hasznosítására, az árujelzők használatára, illetve a felhasználás, a hasznosítás és a használat másnak történő engedélyezésére. E jog olyan erős, hogy esetleges jogosulatlan cselekmények esetén a jogosult

[1] A védelem okával és a szellemi alkotás vs. szellemi tulajdon kifejezés használatával kapcsolatos további részletekért lásd *Grad-Gyenge Anikó:* Búcsú a szellemi alkotások jogától? A szerzői jog és az iparjogvédelmi oltalmi formák polgári jogi védelme a magyar magánjogban. Elérhető: *http://ptk2013.hu/szakcikkek/grad-gyenge-aniko-bucsu-a-szellemi-alkotasok-jogatol-a-szerzoi-jog-es-az-iparjogvedelmi-oltalmi-formak-polgari-jogi-vedelme-a-magyar-maganjogban/1776.*

a jogsértővel szemben bírói – polgári vagy büntető – úton is felléphet, továbbá vámhatósági intézkedések révén akadályozhatja a jogsértő termékek határon átnyúló forgalmát.

A szellemitulajdon-védelmi terület önállóságát támasztja alá, hogy a rá vonatkozó különleges szabályokat nem a Ptk., hanem más törvények, nemzetközi szerződések és egyéb jogforrások tartalmazzák. A Ptk. ugyanakkor háttérjogszabálya a szellemitulajdon-védelemnek.[2] A szellemitulajdon-védelemre vonatkozóan emellett a büntetőjog és a vámjog is tartalmaz részletszabályokat.[3]

A szellemitulajdon-védelem által védett szellemi alkotások igen sokszínűek: idetartoznak mindazok az alkotások, műszaki megoldások, amelyek vagy szerzői jogi, vagy iparjogi védelem alatt állnak, például a filmek, az irodalmi művek, a találmányok vagy az árujelzők is. A fentiek mellett figyelemmel kell lenni arra, hogy bár a szellemitulajdon-védelem elsődleges célja az alkotás és az alkotó védelme, valamint magának az alkotásnak az ösztönzése, a szabályozás, csakúgy, mint más jogterületeken, más érdekeket is figyelembe vesz. Az alkotók védelme nem lehet korlátok nélküli, hiszen így olyan helyzetben is akadályozhatnák műveik felhasználását, amikor a társadalom felhasználáshoz fűződő érdeke személyes érdeküknél fontosabb. A jogszabályok erre a közérdekre tekintettel korlátozzák több esetben az alkotók szellemi tulajdonuk hasznosításához fűződő jogát. Így a jogosultak általában *tűrni kötelesek a magáncélú vagy a társadalom számára általában hasznos felhasználásokat,* hasznosításokat, például az oktatási, a tudományos, a kísérleti célokat.

A szellemi tulajdon gazdasági jelentőségét leginkább makrogazdasági, azaz országos és nemzetközi adatokkal lehet a legjobban illusztrálni. Az Európai Szabadalmi Hivatal és az EU Szellemi Tulajdoni Hivatala 2022-es közös jelentése szerint a nagy számú szellemi tulajdonjoggal rendelkező vállalatok 10-ből majdnem 4 munkahelyet teremtenek a tagállamokban, és mintegy 41%-kal magasabb bérprémiumot fizetnek más iparágakhoz képest. A szellemi tulajdonjog-intenzív iparágak az EU teljes GDP-nek több mint 47%-át, 6,4 billió eurót termelnek.[4]

---

[2] Ptk. 2:55. § E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak. A rendelkezés Szjt.-beli párja: 3. § (1) A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok átszállására, átruházására, megterhelésére, valamint az e törvény hatálya alá tartozó művekkel és egyéb teljesítményekkel összefüggő egyéb személyi és vagyoni jogviszonyokban az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a Ptk. rendelkezései az irányadók. (2) A szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezelésére az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a Kjkt. rendelkezései az irányadók.

[3] Ezekről részletesebben lásd *Grad-Gyenge Anikó* (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez. ProArt, 2023. – Elektronikus formában elérhető: *www.szerzoijogikezikonyv.hu*.

[4] *IPR-intensive industries and economic performance in the European Union. Industry-Level Analysis Report,* October 2022, EPO-EUIPO.

2.2. AZ EGYES IPARJOGVÉDELMI OLTALMI FORMÁK RÖVID BEMUTATÁSA, ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Az iparjogvédelem területei két csoportba oszthatók. Idetartoznak egyrészt a tudományos-műszaki jellegű megoldások (lásd a 2.2.1–2.2.4. alpontban), másrészt az áruk és szolgáltatások megkülönböztetésére szolgáló megjelölések, vagyis az árujelzők (lásd a 2.2.5–2.2.6. alpontban).

2.2.1. Szabadalom

A szabadalom, pontosabban a szabadalmi oltalom találmányon állhat fenn. A törvény nem határozza meg a találmány fogalmát, azonban a találmánynak három ismérvnek kell megfelelnie. Mégpedig a találmány egy olyan műszaki megoldás, amely feltalálás eredményeként jön létre, és a szokásostól eltérő, ötletes műszaki alkotás.

Egy találmány akkor szabadalmaztatható, ha:

- új, vagyis olyan találmány, ami mások számára korábban nem volt hozzáférhető;
- feltalálói tevékenység eredménye / feltalálói teljesítményen alapul, vagyis *szakember* számára nem nyilvánvaló;
- az iparban alkalmazható / iparilag alkalmazható, vagyis az ipar vagy a mezőgazdaság valamelyik ágában előállítható vagy használható.

E fogalmak közül egyedül a *szakember*t emelnénk ki, aki olyan képzelt személy, aki ugyan ismeri a szakterületével kapcsolatos aktualitásokat – a „technika állását"–, de csak átlagos kombináló- és feladatmegoldó képességgel rendelkezik, ugyan a szakmai ismereteket rutinjelleggel alkalmazza, de képzelőereje korlátozott. Az ő képzeletbeli szemüvegét felvéve szükséges a feltalálói tevékenységet megítélni.

Nem szabadalmaztatható például a felfedezés, mert nem minősül műszaki megoldásnak, így eleve meg sem felel a találmány fogalmának.

A feltaláló az a természetes személy, aki a találmányt megalkotta. A feltalálót különböző jogok illetik meg. Így személyhez fűződő jogai a szerzőség joga, a találmány nyilvánosságra hozatalának joga, a feltalálói jó hírnév védelme és a névfeltüntetés vagy anonimitás joga. A feltalálói vagyoni jogok lényege, hogy a szabadalom jogosultjának, azaz a szabadalmasnak –aki különbözhet a feltalálótól – kizárólagos joga van a találmány hasznosítására. Ez a kizárólagos jog annyira erős, hogy a szabadalmas *bárkivel szemben felléphet*, aki engedélye nélkül *előállítja, használja, forgalomba hozza* a találmány tárgyát képező terméket – például egy teqball asztalt – 231242 –, vagy *használja* a találmány tárgyát képező eljárást – például szabadalmaztatott eljárás annak megállapítására, hogy a nyomtatott szöveg vagy az aláírás volt-e előbb a papíron – 227253, vagy forgalmaz a szabadalmaztatott eljárással előállított terméket. A szabadalomra is igaz, hogy a jogosultak tűrni kötelesek a magáncélú vagy a társadalom számára általában hasznos felhasználásokat, hasznosításokat.

A feltaláló vagyoni jogai átruházhatók és örökíthetők.

A szabadalmi oltalom hatósági aktussal, azaz a bejelentés közzétételével keletkezik, az oltalom hatálya visszahat a bejelentés napjára. A szabadalmi oltalom a bejelentés napjától számított *húsz évig* tart, de fenntartási díjat évente kell fizetni.

Számtalan magyar találmány ismert. A felsoroltak mögött a feltaláló neve szerepel.

Ilyenek a golyóstoll (Bíró László), a biztonsági (foszforos) gyufa (Irinyi János), az elektromos hűtőgép (Albert Einstein és Szilárd Leó), a transzformátor (Bláthy Ottó), a váltóáramú villanymozdony (Kandó Kálmán), a körhinta (Gábor Dénes), a kalmopyrin (Richter Gedeon), a felfújható földgömb (Karinthy Frigyes), a kicserélhető fejű harisnya (Karinthy Emmi), a hologram (Gábor Dénes), a színes neonreklám (Baj Zoltán), vagy a legújabbak közül az átlátszó beton (Losonczi Áron) és a teqball asztal (Huszár Viktor, Borsányi Gábor, Gattyán György).

Mint azt később látni fogjuk, a szerzői jog fejlődését lényegében a technika fejlődése kényszerítette ki. A különböző találmányok újabb műtípusokat és felhasználási módokat hoztak létre. Ilyen, a szerzői joghoz kapcsolódó találmány például a dagerrotípia (Louis Daguerre, Nicéphore Nièpce), a zselatinos emulzió (Richard Maddox), a kinematográf (Auguste és Louis Lumièr), a telefonhírmondó (Puskás Tivadar), a fonográf (Thomas A. Edison), a rádió (többek), a televízió (radioskop – Tihanyi Kálmán), vagy a walkman őse, a hordozható gramofon (Diószegi Mór). De ugyanígy megemlíthetjük azokat a találmányokat is, amelyek szerzői művek megszólaltatását segítik, mint a fúvós hangszerek tisztaságát elősegítő ventil, a tárogató, a cimbalom (mindhárom Schunda V. József), az álltartó vonós hangszerekhez (Horváth Milán), de a manapság használt hangszerek többsége is egykor szabadalmi oltalom alatt állt, mint az ún. angol mechanika zongorához (Stoddard és Backers), a kereszthúrozás, a *sostenuto* pedál, a hangversenyzongora-keret (mindhárom Steinway szabadalom), a Hammond-orgona (Laurens Hammond), a bendzsó (Benjamin Bradbury) vagy a duplapedálos hárfa (Sebastian Érard). A sort hosszasan lehetne folytatni.

A találmányok szabadalmi oltalmáról az Szt. rendelkezik.

2.2.2. Használatiminta-oltalom

A szabadalomhoz hasonlóan a használatiminta-oltalom – ún. kis szabadalom – is az új, feltalálói tevékenységen alapuló, *iparilag hasznosítható műszaki megoldásokat védi*. A szabadalom és a használatiminta-oltalom abban különbözik egymástól, hogy használatiminta-oltalmat olyan műszaki megoldás is kaphat, amely bár *nem éri el a szabadalomhoz szükséges színvonalat*, azonban már meghaladja a szakembertől elvárható rutintevékenység szintjét. Ilyen lehet a valamely tárgy kialakítására, szerkezetére vagy részeinek elrendezésére vonatkozó műszaki megoldás. A különbséget az oltalom tárgyának megnevezése is érzékelteti. A használatiminta-oltalom esetében védendő tárgyként nem találmányról, hanem mintáról beszélünk.

A mintaoltalom alapján a jogosultnak kizárólagos joga van arra, hogy a mintát hasznosítsa, illetve hasznosítására másnak engedélyt – *licenciát* – adjon. A kizárólagos hasznosítási jog kiterjed a minta szerinti termék gazdasági tevékenység körében való *előállítására, használatára, behozatalára és forgalomba hozatalára*. A mintaoltalom jogosultjának a feltalálóval azonos személyhez fűződő jogai vannak, vagyoni jogai átszállhatnak, átruházhatók és megterhelhetők. A mintaoltalom a bejelentés napjától számított *tíz évig* tart.

Mintaoltalom tárgya lehet például egy szappantartó (4607), egy, a szavazatok leadásának és számlálásának megkönnyítésére szolgáló berendezés (4506), egy foszforeszkáló ku-

tyahám (4450), egy hegedűhöz csatlakozó álltartó (4521) vagy egy önfertőtlenítő fogkefe (4391). Nem részesülhet mintaoltalomban például egy termék esztétikai kialakítása.

A használati minták oltalmáról az 1991. évi XXXVIII. törvény rendelkezik.

2.2.3. Növényfajta-oltalom

A növényfajta-oltalom tárgya olyan *új növényfajta* lehet, amely *egynemű* – egyedei jellemzőikben azonosak – és amely jellemzők szaporítás után is változatlanok maradnak, azaz *állandó*. A növényfajták – bár oltalmukról az Szt. rendelkezik – nem szabadalmaztathatók, mert ezek olyan élő szervezetek, amelyek nem írhatóak le az ipari szabadalmakhoz hasonlóan.

Oltalom alatt álló növényfajta például a Ceglédi Napsugár kajszibarack (94), a Sárvári Rubinka burgonya (158), a Buddha fajtanevű mák (77), a Meteorit pirospaprika (1). Továbbá különböző nemesített búzák, kukoricák, csicsóka, burgonya és lucernafajták szerepelnek az SZTNH nyilvántartásában.

2.2.4. Formatervezésiminta-oltalom

Formatervezésiminta-oltalomban – „dizájnoltalomban" – az *új és egyéni jellegű* formatervezési minták részesülhetnek. Ezt az oltalmi formát a szabadalomtól és a használatiminta-oltalomtól az különbözteti meg, hogy az újdonságnak és az egyedi jellegnek nem a termék működésében kell megjelennie. A formatervezési minta tehát nem műszaki megoldás, hanem külső jellegzetesség, ami kizárólag esztétikai célokat szolgál és nem a termék műszaki rendeltetésének következménye.

A minta akkor oltalmazható, ha *új* és ha *egyéni jellegű*. Az *újdonság* akkor valósul meg, ha a bejelentés – az elsőbbség – napját megelőzően azzal azonos, vagy attól csak lényegtelen részletekben különböző formai kialakítású termék nem jutott nyilvánosságra. Az *egyéni jelleg* azt jelenti, hogy a minta a tájékozott használóra az elsőbbség napját megelőzően nyilvánosságra jutott bármely mintától *eltérő összbenyomást* kelt. A kizáró okok közül egyet emelünk ki. A más, korábbi szerzői jogát sértő minta nem részesülhet oltalomban. Ilyenkor a gyakorlatban azt kell vizsgálni, hogy a szerzői mű a bejelentés elsőbbségét figyelembe véve korábban létezett-e. Ha igen, akkor a bejelentést az SZTNH elutasítja.

Az oltalom tárgya lehet ipari és kézműipari termék külső megjelenése, a mintához tartozó, a külső megjelenést befolyásoló valamennyi jellegzetesség – például felület, díszítés, anyaghasználat –, akár háromdimenziós, akár síkbeli kialakításban. Az oltalom nemcsak egyedi alkotásokat védhet, hanem összetartozó elemeket is, például bútorgarnitúrákat, de azok részeit is, például egy fogantyút.

A mintaoltalom hatósági aktussal – a bejelentés napjára visszaható hatállyal – akkor keletkezik, amikor a bejelentő a mintára mintaoltalmat kap. A minta szerzője az a természetes személy, aki a mintát megalkotta. Személyhez fűződő jogai a szerzőség joga, a minta nyilvánosságra hozatalának joga és a névfeltüntetés vagy az anonimitás joga. Az oltalom jogosultjának kizárólagos joga van a minta hasznosítására, így bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül hasznosítja a mintát. Hasznosításnak minősül különösen a min-

ta szerinti termék előállítása, használata, forgalomba hozatala, forgalomba hozatalra való felkínálása, behozatala, kivitele és e célokból való raktáron tartása. Az oltalom jogosultjának kizárólagos joga nem terjed ki a *magánhasználat céljából* végzett, illetve a *gazdasági tevékenység körén kívül* eső cselekményekre, a kísérleti célú cselekményekre, az idézésre és az iskolai célú cselekményekre,[5] valamint összetett termékek estében az eredeti megjelenés helyreállítására irányuló, valamely látható alkatrész mintájának hasznosítására.

A mintához kapcsolódó és a mintaoltalomból eredő vagyoni jogok átruházhatók és örökíthetők. Az oltalom a bejelentés napjától számított öt *évig* tart, de öt évente, legfeljebb négy alkalommal meghosszabbítható, azaz összesen huszonöt év az időtartama. Megújítás hiányában az oltalom megszűnik.

A formatervezési-mintaoltalom az az iparjogvédelmi oltalmi forma, amely a *legközelebb áll a szerzői jogi védelemhez.* Ennek oka pontosan az, hogy nem működési, hanem *külső jellegzetességet véd.* Szerzői jogi terminológia szerint nem a tartalmat, hanem a megjelenítést illeti a védelem. Éppen ezért igen gyakori, hogy a formatervezési minták az iparjogvédelmi oltalom mellett párhuzamosan szerzői jogi védelmet is élveznek.[6]

Oltalom alatt állhat az órák dizájnja, a boltokban kapható kandallók, egyes köztéri padok, lámpák, esőkabátok, különféle bútorok, gépkocsik, italospalackok, burkolókövek, bútorszövetek, különböző kártyák és játékok, termékcsomagolások, ékszerek, evőeszközök, címkék stb.

A formatervezési minták oltalmáról a 2001. évi XLVIII. törvény rendelkezik.

2.2.5. Védjegy

A védjegy olyan megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamilyen árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen más árujától vagy szolgáltatásától. Emellett a védjegyoltalom célja a fogyasztók tájékoztatásának, választásának az elősegítése, egyfajta kapcsolat kialakítása az áru előállítója és a szolgáltatás nyújtója között. Így a védjegyek a vállalat elismertségének hordozóivá válhatnak, és hatékony versenyeszközzé a versenytársak között.

---

[5] Feltéve, hogy e cselekmények összeegyeztethetők a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal, indokolatlanul nem sérelmesek a minta rendes felhasználására, és e cselekményekkel összefüggésben a forrást megnevezik.

[6] Bővebben *Hepp Nóra:* A formatervezésiminta-oltalom szerzői jogi megközelítése. ISZJSZ, 2011/5.sz., p. 48–74., *Baksay-Nagy György – Grad-Gyenge Anikó:* Design és jog. Bevezető a design védelmének lehetőségeibe. Budapest, MMA MMKI, 2020.

A védjegy állhat egy szóból, szóösszetételből, ábrából, valamilyen formából, sőt, színből és hangból, illetve az előbb felsoroltak kombinációjából is. A védjegy az az oltalmi forma, amit talán a legtöbb „laikus” is ismer és felismer. Elég, ha csak a Coca-Cola betűtípusára, a Nike „pipájára”, a Puma ugró nagymacskájára gondolunk. Ugyanígy sokak számára ismert az Unicum, vagy az Apenta védjegye, amely utóbbinak 1899 óta folyamatosan fennáll az oltalma.

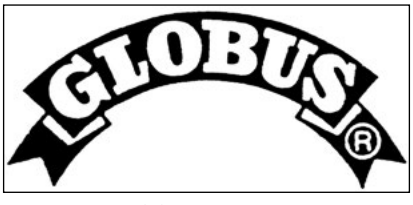

Globus (A619784)

Herbarium (A913723)

A formatervezési minta mellett a védjegy a másik olyan iparjogvédelmi oltalmi forma, amely a szerzői jogi védelemmel sok hasonlóságot mutat. A védelem oka ugyanis ebben az esetben is a külső megjelenítés egyedisége, bár ez az egyediség – a szerzői jogi védelemmel szemben – itt célhoz rendelt, hiszen az áru vagy szolgáltatás megkülönböztetésére kell szolgálnia.

A védjegyjogosultnak kizárólagos joga van a védjegy használatára és más személyek részére a védjegy használatának engedélyezésére. Ez az ún. *védjegylicencia*. Így a védjegyjogosult is bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül *gazdasági tevékenység körében* használ például a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukra, illetve szolgáltatásokra, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel, vagy olyan megjelölést, amelyet a fogyasztók a védjeggyel összetéveszthetnek.

A védjegyoltalom hatósági aktussal, lajstromozással keletkezik. Az oltalom a bejelentés napjától számított 10 évig tart, és korlátlan alkalommal megújítható. Az oltalom – többek között – megújítás hiányában megszűnik.

A védjegyoltalom több szálon kötődik a szerzői joghoz, hiszen az oltalmazott megjelölés állhat szerzői jogi védelem alatt. Ilyen esetben a bejelentéshez csatolni kell a felhasználási szerződést is. Illetve a szerzői joghoz kapcsolódó áruknak és szolgáltatásoknak is lehet oltalmazott megjelölésük.[7]

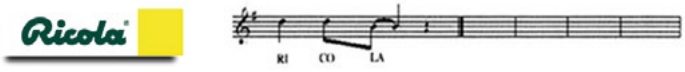

A Ricola szó- (683910), ábrás (237208) és hangvédjegye (838231)

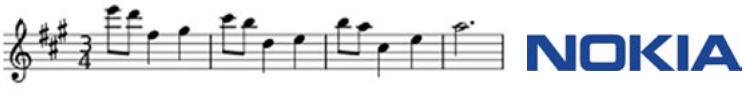

A Nokia hang- (75743899) és szóvédjegye (2690201)

A Bösendorfer ábrás védjegye (A415522)

A Steinway ábrás védjegye (113584)

Az Artisjus színes szóvédjegye (139819)

A védjegyekről a Vt. rendelkezik.

2.2.6. Földrajzi árujelző

A földrajzi árujelző a védjegyhez hasonlóan a termék más termékektől való megkülönböztethetőségére szolgál, annyiban azonban speciális, hogy ezt a termékek földrajzi eredetének megjelölésével teszi. Két fajtája közül az egyik a földrajzi jelzés, a másik az eredetmegjelölés. Ezek között az a különbség, hogy az eredetmegjelölés „szigorúbb". Eredetvédett csak olyan termék lehet, amelynek hírneve kialakulásában a földrajzi környezeten kívül a természeti és az emberi tényezők kizárólagos vagy lényeges szerepet játszottak. Földrajzi jelzéssel ezzel szemben olyan termék is ellátható, amelynek kiemelt tulajdonsága lényegében földrajzi származásának tulajdonítható.

Ismert földrajzi árujelző például Portó (portói bor – a korábban itthon e néven árult borokat ezért is hívják ma már *portugiser*nek), Párma (pármai sonka), illetve a hazaiak közül Tokaj (bor), Makó (hagyma), Gönc (sárgabarack), vagy Szeged (szalámi). Oltalom alatt álló eredetmegjelölés továbbá például Pannonhalma, Göcsej, Hollóháza, Parád, Herend, Budafok, Budapest, Kecskemét, Szatmár, Mór, Kalocsa stb. A fölrajzi árujelzőkről a Vt. rendelkezik.

---

[7] Részletesen feldolgozta *Sulyok Ádám*: A szerzői jog megjelenése a védjegyjogban I–II. ISZJSZ, 2019/3. sz., p. 36–57. és 2019/4. sz., p. 19–45., *Takó Sándor:* Logók, márkák a filmvásznon. In: Pogácsás Anett (szerk.): „Szellemi alkotások az ember szolgálatában". (2022). Pázmány Press, Budapest, 2022. p. 211–239.

2.3. A SZERZŐI JOGI VÉDELEM ÉS AZ IPARJOGVÉDELEM ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Egy adott alkotást egyszerre védhetnek a szerzői jog és az iparjogvédelem előírásai. Erre a leggyakoribb példákat – a korábban elmondottak szerint – a dizájn területén találjuk, ahol egy-egy alkotás védelmét az iparművészeti alkotást megillető szerzői jogi védelem és formatervezésiminta-oltalom is biztosíthatja. Ugyanígy egy grafikai alkotás, vagy egy zenemű is élvezhet a szerzői jogi védelem mellett iparjogvédelmi, például védjegyjogi oltalmat (lásd a 13.1. alfejezetben). Ezek az oltalmak más szempontból, de ugyanazt a célt szolgálják, mégpedig az alkotás ösztönzését az alkotóknak biztosított jogokon keresztül.

Összetett védjegy (135377)

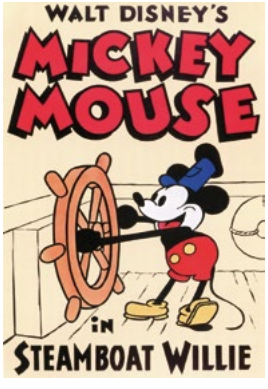

HUNGART © 2023

Ub Iwerks – Walt Disney: Mickey Mouse c. szerzői mű[8] *(grafika és filmalkotás)*

A szerzői jogi és az iparjogi védelem erről a közös tőről fakad, azonban ezen kívül is számos közös vonással rendelkezik.

- Mind a szerzői alkotások, mind az iparjogvédelmi tevékenység tárgyainak jogosultjait mindenki mással szemben fennálló, ún. *abszolút jogok védik*. Ezek a jogosultak részére alkotásukra vagy tevékenységük eredményére kizárólagos felhasználási, hasznosítási jogot biztosítanak, mindenki más számára pedig az engedély nélküli felhasználás tilalmát írják elő.
- A jogosultak a felhasználásra mindkét alterület esetében *másnak is engedélyt adhatnak* felhasználási szerződéssel, hasznosítási (*licencia*-)szerződéssel.
- A fentiek ellenére bizonyos esetekben a szellemi alkotásokon fennálló *jogok korlátozottak*. Ennek oka, hogy meghatározott, jól körülhatárolható körökben a jogalkotó a társadalmi közérdeket előbbre valónak ítéli meg a jogosultak alkotás ösztönzésére szolgáló egyéni érdekénél. Így a szerzői jog területén az ún. szabad felhasználási esetkörökben nem kell a felhasználáshoz a jogosult engedélyét kérni. Hasonló példát láthatunk a szabadalmakra adott kényszerengedélyek esetében is. Ez utóbbi a hasznosítás elmulasztása vagy a szabadalmak egymástól való függősége miatt adható.

---

[8] *https://disneyfinds.files.wordpress.com/2014/05/tumblr_mcqjtfpbrc1rrbuhco1_1280.jpg.*

- Eltérően a tulajdonjog tárgyaitól, mindkét terület körébe tartozó alkotások védelme *korlátozott időben*, vagyis meghatározott idő után ezek bárki számára szabadon felhasználhatóvá-hasznosíthatóvá válnak. A védelmi idő korlátozásának oka ez esetben is az, hogy meghatározott idő elmúltával a társadalom szabad felhasználáshoz fűződő érdeke erősebbé válik a jogosult, vagy jogutódja, örököse egyéni érdekénél.
- A védelem mind a szerzői jog, mind az iparjog által védett alkotások esetében *területi jellegű*. Vagyis a védelem mindig csak nemzeti és nemzetközi jogszabályok által meghatározott területen belül – legyen az egy ország, az EU, vagy államok egyéb nemzetközi szerződéssel vagy más módon kapcsolódó közössége – illeti meg a jogosultat. (A territorialitásról lásd a 11.2. alfejezetet.)
- A szellemi alkotások *gazdasági jelentősége* más területekhez – például oktatáshoz, építőiparhoz, pénzügyi és biztosítási tevékenységhez – képest *kiemelkedő*. Így van ez az iparjogvédelem körében elsősorban a szabadalmak és a védjegyek, a szerzői alkotások esetében pedig főként az informatika (szoftverek), továbbá a film területén.

A jogosultak tehát körülbástyázhatják termékeiket különböző oltalmakkal, hiszen mindegyik oltalmi forma az áruk és szolgáltatások valamely eltérő részére és felhasználására biztosít időleges, kizárólagos jogokat. Így például a *Gillette*-cég rendelkezik különböző szabadalmakkal, formatervezésiminta-oltalom alatt álló borotvákkal és védjegyekkel, míg a termékek reklámozását sorra szerzői jogi alkotásokkal – reklámfilm, plakát – valósítják meg. Azonban ezek a jogok nem azonos védelmet biztosítanak. A szellemitulajdon-védelem két fő részterülete – a szerzői jog és az iparjog – a köztük lévő hasonlóság ellenére számos sajátos, eltérő vonással is rendelkezik. Ezeket a könnyebb átláthatóság kedvéért táblázatban foglaljuk össze.

Szerzői jog	Iparjogvédelem
Viszonylag homogén jogterület, ahol valamennyi jogosultra az Szjt. tartalmazza a legfőbb anyagi jogi szabályokat.	A jogi védelmi rendszer meglehetősen szerteágazó, az egyes oltalmi formákra vonatkozó fő szabályokat csaknem minden esetben más-más törvény tartalmazza.
Főként az irodalmi, tudományos és művészeti alkotások védelmére szolgál. A védelem egyik fő oka az alkotó és műve között fennálló viszony megbecsülésének kifejezésre juttatása, az anyagi megbecsülés mellett. Ez a kapcsolat olyan erős, hogy az Szjt. alapján főszabály szerint a szerző jogai – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok egyaránt – átruházhatatlanok.	A védelem oka gazdasági-vagyoni jellegű. A védelem tárgyai tudományos-műszaki jellegű alkotások, amelyeknél nem annyira az azokat létrehozóhoz való kötődés, mint inkább azoknak a gyakorlati hasznosíthatósága az elsődleges védelmi szempont. A vagyoni jogok átruházhatók, a személyhez fűződő jogok azonban a szerzőkhöz hasonlóan átruházhatatlanok.
Szerzői műnek minősülhet bármilyen olyan alkotás, ami az Szjt.-ben megfogalmazott egyéni-eredeti követelménynek megfelel.	Az iparjogvédelmi oltalmi formák tárgyai a jogszabályok által kimerítően meghatározottak.
A védelem nem alapul értékítéleten. Esztétikai meggyőződés, minőségi jellemzők nem szempontjai vagy feltételei a védelemnek, kizárólag a formában, és nem a tartalomban megnyilvánuló egyéni-eredeti jelleg. A szerzői jogi védelem tehát a forma megjelenítését köti az alkotó – a jogtulajdonos – engedélyéhez.	Az iparjogvédelem területén nem a forma, hanem a gondolat, a tartalom megvalósítása engedélyköteles. A védelem a szerzői jognál objektívebb értékelésre – például a tartalmi újdonság szempontjára – alapít, feltételei részletesebben szabályozottak és körülírtabbak.
A jogi védelem a mű megszületésétől kezdve áll fenn, a védelemnek semmilyen nyilvántartásba vétel nem előfeltétele.	A jogi védelem előfeltétele a hatósági nyilvántartásba vétel, azaz a lajstromozás.
Nem véd a véletlenül párhuzamosan létrejött művekkel szemben, bár ennek az esélye igen csekély, tekintettel arra, hogy ez valószínűleg kizárná, hogy az alkotás eredeti jellegű legyen.	A nyilvántartásba vételt követően a használatra monopóliumot biztosít.
A szerzői művek közönséghez való eljuttatásához a legtöbb esetben elengedhetetlen a közreműködők igénybevétele. A közreműködők – mint például az előadóművészek, a film- és a hangfelvételt előállítók stb. –elismerésként a szerzőknél gyengébb, ún. szomszédos jogokat élveznek.	Az iparjogvédelem által oltalmazott alkotások többnyire nem igényelnek közvetítőket. Ezért az iparjogvédelem területén nem beszélhetünk a közvetítők védelméről.
A szerzői jogi alkotások védelmi ideje az iparjogvédelmi alkotásokhoz képest lényegesen hosszabb, *pma* 70 évig terjed. Más a helyzet ugyanakkor az ún. szomszédos jogi teljesítmények esetében. Lásd erről a 7.1.2. alpontban.	Az iparjogvédelmi alkotások oltalmi ideje viszonylag rövid, 5 év – dizájn –, 10 év – védjegy, használatiminta-oltalom –, illetve 20 év – szabadalom – a bejelentés napjától számítva. Bizonyos oltalmi formák esetében az oltalom ideje több esetben meghosszabbítható, akár több alkalommal is. A földrajzi árujelző korlátlan időre szól.

2.4. A SZELLEMITULAJDON-VÉDELEM INTÉZMÉNYRENDSZERE

A nemzetközi és európai – regionális – szintű szerzői jogi szabályozást a 11. fejezet ismerteti részletesen. Ez a fejezet a szellemi tulajdon védelmét támogató, összetett nemzetközi és hazai intézményrendszert mutatja be röviden.

2.4.1. Nemzetközi intézmények

2.4.1.1. A Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organisation, WIPO)

A *WIPO* a szellemi tulajdon védelmére hivatott nemzetközi világszervezet. 1967-ben alapították, 1974-től az ENSZ szakosított intézményeként, önfinanszírozó módon, 193 taggal, genfi székhellyel működik. Magyarország a *WIPO*-hoz tagállamként 1970-ben csatlakozott. Általános szellemitulajdon-védelmi világszervezetként a *WIPO* mind az iparjogvédelem, mind a szerzői jog területén aktív.

A *WIPO* fő feladata az államközi együttműködés előmozdítása és koordinálása a szellemi tulajdon védelmének területén. Feladatkörében többek között nemzetközi szerződések létrehozatalát segíti elő, illetve ezek adminisztrálását látja el, globális szolgáltatásokat nyújt a szellemi tulajdon védelmében. Politikai fórumként segíti nemzetközi szellemitulajdon-védelmi szabályok létrejöttét, választottbírósági és közvetítői szolgáltatásokat lát el.[9] (Lásd a 10.6.2. és a 11.2. alfejezetben.)

2.4.1.2. Az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUSZTH; European Union Intellectual Property Office, EUIPO, korábban OHIM)

Az EUSZTH fő feladata az európai uniós védjegyek és formatervezési minták nyilvántartásba vétele és adminisztrációja. Emellett azonban az EUSZTH együttműködik a nemzeti és regionális szellemitulajdon-védelmi hivatalokkal, felhasználói csoportokkal, az Európai Bizottsággal, az Európai Parlamenttel és más nemzetközi szervezetekkel is. Tevékenysége e körben kiterjed a különböző nyilvántartásvezetési feladatokra – árva művek, *out of commerce* művek) és az *Observatory* megfigyelőközponton keresztül a szellemi tulajdoni jogérvényesítés előmozdítására.[10] (Lásd a 11.3. fejezetben.)

2.4.1.3. Európai Szabadalmi Hivatal (European Patent Office, EPO)

Az *EPO* 1977-ben alapított kormányközi szervezet. Jelenleg 38 tagja van. Magyarország 2003 óta tag. Fő feladata a szerződő tagállamok területén szabadalmi oltalom nyújtása.[11]

---

[9] *http://www.wipo.int/about-wipo/en/index.html.*

[10] *https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/the-office.*

[11] *https://www.epo.org/about-us/office.html.*

2.4.1.4. Kereskedelmi Világszervezet (World Trade Organisation, WTO)

A *WTO* fő célja a nemzetközi kereskedelem liberalizációja. Elődje az 1947-ben megkötött *GATT* (Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény) volt, amelyhez Magyarország 1973-ban csatlakozott. Az 1995-ben alapított *WTO* több szempontból is felülmúlta a *GATT* szabályait. Egyrészt állandó szervezetet állított fel, másrészt azt szabályozási szempontból is meghaladta. Szellemitulajdon-védelmi szempontból az 1994-ben létrejött, a *WTO* által adminisztrált *TRIPS (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights,* a Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonzatairól Szóló Megállapodás) nemzetközi egyezmény jelentősége kiemelkedő. A *TRIPS* szabályai olyan oltalmi minimumfeltételeket állítanak fel a szellemitulajdon-védelem gyakorlatilag összes területén, amelyek a jogharmonizációt szolgálják. (Lásd a 10.6., a 11.2.1.3. és a 12.8. fejezetben.)

A *WTO*-nak és így a *TRIPS*-nek is 164 állam a tagja, köztük Magyarország 1995-től, a kezdetektől.[12]

2.4.2. Hazai intézmények

2.4.2.1. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH)

Az SZTNH – 2011 előtt Magyar Szabadalmi Hivatal, korábban Országos Találmányi Hivatal[13] – a szellemi tulajdon védelméért felelős magyar kormányhivatal. 1896 óta működik, feladat- és hatáskörét jelenleg az Szt. 115/G. §-115/L.§-a határozza meg. Feladatai közé tartozik különösen

- az iparjogvédelmi oltalmi bejelentések vizsgálata és ez alapján az oltalom megadása és nyilvántartása;
- az Iparjogvédelmi Szakértői Testület és a Szerző Jogi Szakértő Testület, valamint az utóbbin belül létrehozott Egyeztető Testület működtetése;
- a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos dokumentációs és tájékoztatási szolgáltatás nyújtása – Frecskay János Szakkönyvtár;
- a szellemi tulajdon védelmét érintő kérdésekben kormányzati stratégia kidolgozása és érvényesítése, illetve az e területet szabályozó jogszabályok előkészítésében való részvétel;
- a szellemi tulajdon területén folyó nemzetközi, illetve európai együttműködés szakmai feladatainak ellátása;
- tudatosságnövelés és ismeretterjesztés a szellemi tulajdon területén.

Az SZTNH szerzői jogi feladatai közé tartozik – többek között – az árva művek felhasználásának engedélyezése, a szerzői jogok és a kapcsolódó jogok kezelését végző közös jogkezelő szervezetek és független jogkezelő szervezetek nyilvántartásának vezetése, a közös jogkezelés reprezentatív közös jogkezelő szervezetként történő engedélyezése, a

---

[12] *https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm.*

[13] Az SZTNH történetéről lásd *Tószegi Zsuzsanna* (szerk.): Egy hivatás 120 éve. A Magyar Királyi Szabadalmi Hivataltól a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivataláig. Typotex, Budapest, 2016. p. 276. *https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZTNH_Konyvek_0043/?pg=0&layout=s.*

közös jogkezelési tevékenység és a független jogkezelő szervezetek jogkezelési tevékenysége feletti felügyelet, a reprezentatív közös jogkezelő szervezetek díjszabására vonatkozó miniszteri jóváhagyásának előkészítése, önkéntes műnyilvántartás vezetése stb.

2.4.2.2. Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT)

Az SZJSZT szerzői jogi jogviták rendezésében 1884 óta közreműködő testület. Az SZTNH mellett fejti ki tevékenységét. Feladatait, szervezetének és működésének szabályait az Szjt., valamint az SZJSZTr. állapítja meg.

Az SZJSZT-hez elsősorban bíróságok és más hatóságok fordulhatnak szerzői jogi jogvitás ügyekben felmerülő szakkérdésekben. A testület azonban kérésre peren kívül másnak is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben. Az SZJSZT tagjai szerzői jogi vagy alkotói, illetve szomszédos jogi teljesítményi területen szakismerettel rendelkező személyek.[14]

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület hasonló feladatot lát el az iparjogvédelem területén.[15]

Az SZJSZT szakvéleményeiből készült válogatások nyomtatott és elektronikus formában is hozzáférhetők. A jelen kötetben ezért a szakvélemények forrását külön nem jelöltük.

1970–1977: Messik Márta (szerk.): A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeinek gyűjteménye I. kötet 1970–1977. Artisjus, Budapest, 1981. *https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZTNH_Konyvek_0075/?pg=0&layout=s*

1978–1989: Lenkovics Barnabás, Székely László (szerk.): A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeinek gyűjteménye II. kötet 1978–1989. Artisjus–Eötvös, Budapest, 1991. *https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZTNH_Konyvek_0082/?pg=0&layout=s*

1990–1996. Lenkovics Barnabás, Székely László (szerk.): A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeinek gyűjteménye III. kötet 1990–1996. Eötvös, Budapest, 1998. *https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZTNH_Konyvek_0083/?pg=0&layout=s*

1997–2003: Ficsor Mihály, Kiss Zoltán, Kulcsár Eszter (szerk.): A szerzői jog a gyakorlatban. A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (1997–2003). KJK-Kerszöv, Budapest, 2004.

2004–2009: Ficsor Mihály, Kiss Zoltán (szerk.): A szerzői jog gyakorlati alkalmazása a digitális online környezetben. A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye 2004–2009. Complex, Budapest, 2010.

2010–2013: Legeza Dénes (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, Budapest, 2014.

---

[14] Az SZJSZT történetéről lásd *Legeza Dénes:* A Szerzői Jogi Szakértő Bizottság megalakításához vezető út. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): Quaerendo et Creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja alkalmából. Szent István Társulat, Budapest, 2014. p. 383–405.; *Legeza Dénes:* A magyar szerzői jogi szakértői tevékenység történetének vázlata 1952-ig. In: *Legeza Dénes* (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, Budapest, 2014. p. 12–54.

[15] *https://www.sztnh.gov.hu/hu/sztnh/szellemi-tulajdon-vedelmi-testuletek/iparjogvedelmi-szakertoi-testulet.*

Az SZJSZT szakvéleményei éves bontásban, illetve tematikus keresőben az SZTNH honlapján érhetők el: *http://www.sztnh.gov.hu/hu/szakmai-oldalak/szerzoi-jog/szerzoi-jogi-foosztaly/szerzoi-jogi-szakerto-testulet*.

2.4.2.3. Iparjogvédelmi Szakértő Testület (ISZT)

Az ISZT közel harminc éve működik szintén az SZTNH mellett. Tagjai képzett, gyakorlott, az iparjogvédelemmel kapcsolatos tevékenységi területen szakismerettel rendelkező szakemberek.

A szakértői testület iparjogvédelmi jogvitás ügyben eljáró bíróságok és más hatóságok megkeresése, illetve iparjogvédelmi jogok gyakorlásával kapcsolatos kérdésben magánszemélyek vagy szervezetek megbízása alapján jár el. Az ISZT nevében három- vagy öttagú szakértői tanács alakítja ki a szakértői véleményt.

2.4.2.4. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület (MIE)

A MIE 1906-ban jött létre, majd 1962-ben alakult újjá, mint közhasznú társadalmi szervezet, amelynek tagjai elsősorban szabadalmi ügyvivő, jogász és közgazdász szakemberek. A MIE feladatkörébe elsősorban az iparjogvédelem és a szerzői jogi védelem tudományos és gyakorlati tanulmányozása, a szerzői jogi és iparjogvédelmi kultúra ápolása és terjesztése, az iparjogvédelemmel és a szerzői joggal összefüggő ismeretek közhasznú elterjesztése, továbbá az alkotótevékenység és az alkotások hasznosításának szakmai-társadalmi eszközökkel való elősegítése tartozik.[16]

2.4.2.5. Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület (MSZJF)

Az MSZJF 2011-ben alakult meg a szerzői jog érvényesítésének, fejlődésének, valamint az alkotók és jogtulajdonosok védelmének előmozdítása céljából. Tagjai elsősorban szerzői joggal (is) foglalkozó jogászok. Feladatai közé tartozik a szerzői jog hazai, európai és nemzetközi helyzetének tanulmányozása, fejlődésének figyelemmel kísérése, az erre vonatkozó információk gyűjtése, az SZJSZT, valamint – szerzői jogi tevékenységük tekintetében – az SZTNH és más állami szervek munkájának társadalmi támogatása.[17]

2.4.2.6. ProArt – Szövetség a Szerzői Jogokért Egyesület

A ProArt öt közös jogkezelő szervezet (Artisjus, EJI, FilmJus, Hungart, MAHASZ) szövetsége. Létrehozatalát a szerzői jogi jogsértések számának drámai növekedése tette szükségessé a közös jogkezelő szervezetek által képviselt jogosultak érdekeinek hatékony védelméért. A szövetség céljai:

---

[16] *http://www.mie.org.hu/; Gödölle István:* A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői jogi Egyesület 100 éve – történeti és archontológiai vázlat. ISZJSZ, 2. (112.) évfolyam, különszám, 2007, p. 5–33.

[17] *http://mszjf.hu/.*

- az érintett jogosultak művei, teljesítményei jogsértő felhasználása elleni fellépés, valamint e fellépések összehangolása;
- a jogszerűség elősegítése a szerzői művek, szomszédos jogi teljesítmények felhasználásának vonatkozásában valamennyi érintett jogosult érdekeinek figyelembevételével;
- a szerzői jogi jogtudatosság fokozása különösen oktatás, ismeretterjesztés, valamint a szerzői jog pozitív szerepét bemutató reklámok és egyéb nyilvános közlések útján;
- olyan közös akciók, intézkedések előkészítése, végrehajtása, amelyek valamennyi érintett jogosult érdekeinek a figyelembevételével elősegítik a szerzői jog által védett művészeti alkotások, teljesítmények elismerését és megismerését.[18]

2.5. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

2.5.1. Fogalmak

Feltalálói tevékenység: a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló.

Ipari alkalmazhatóság: a találmány iparilag alkalmazható, ha az ipar vagy a mezőgazdaság valamely ágában előállítható, illetve használható.

Védjegyoltalom: védjegyoltalomban részesülhet minden megjelölés, amely (i) alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen mások áruitól vagy szolgáltatásaitól és (ii) a védjegylajstromban olyan módon ábrázolható, hogy a jogalkalmazó szervek és a nyilvánosság egyértelműen és pontosan meg tudják határozni a védjegybejelentő által igényelt, illetve a védjegyjogosult javára fennálló oltalom tárgyát. (2) Védjegyoltalomban részesülhetnek különösen szó, szóösszetétel, beleértve a személyneveket és a jelmondatokat is; betű, szám; ábra, kép; sík- vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy a csomagolás formáját; szín, színösszetétel, fényjel, hologram; hang; mozgást megjelenítő megjelölés; pozíciómegjelölés; multimédia-megjelölés; mintázat; valamint többféle megjelölés összetétele.

A formatervezési minta egyéni jellege: a mintának egyéni jellege van, ha az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott bármely mintához képest a tájékozott használóra eltérő összbenyomást tesz. Az egyéni jelleg megítélésekor figyelembe kell venni, hogy a szerző – különösen a termék természetére és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel – milyen alkotói szabadságfokkal alakíthatta ki a mintát.

2.5.2. Ellenőrző kérdések

1. Melyek a szellemitulajdon-védelem területei?
2. Mit véd a szabadalom?
3. Soroljon fel néhány, a szerzői joghoz kötődő találmányt!
4. Melyek a kedvenc védjegyei?
5. Hasonlítsa össze az egyes iparjogvédelmi oltalmi formák oltalmi idejét!
6. Ismertesse a szerzői jog és az iparjogvédelem közös vonásait!
7. Ismertesse a szerzői jog és az iparjogvédelem eltérő vonásait!
8. Mely nemzetközi intézmények kapcsolódnak a szellemitulajdon-védelemhez?
9. Mely hazai szervezetek kapcsolódnak a szellemitulajdon-védelemhez?

[18] *http://proart.hu/.*

3. A SZERZŐI JOG FEJLŐDÉSE ÉS GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE

Hosszú évszázadoknak kellett eltelniük ahhoz, hogy a társadalom kultúra és technikai fejlődés iránti igénye elismerje a szerzők jogainak védelmét. E történeti áttekintő fejezet célja, hogy az egyes technikai újítások mentén bemutassa a szerzői jog terjedelmének fokozatos növekedését. Rövid nemzetközi és hazai jogtörténeti bevezetőt követően a fejezet konkrét jogeseteken keresztül illusztrálja a technikai előrelépések okozta kihívásokat, és ismerteti a jogérvényesítés eszköztárának fejlődését. A fejezet utolsó része a szerzői jog gazdaságban betöltött szerepével foglalkozik.

3.1. A SZERZŐI JOG FEJLŐDÉSE[19]

3.1.1. Történelmi előzmények

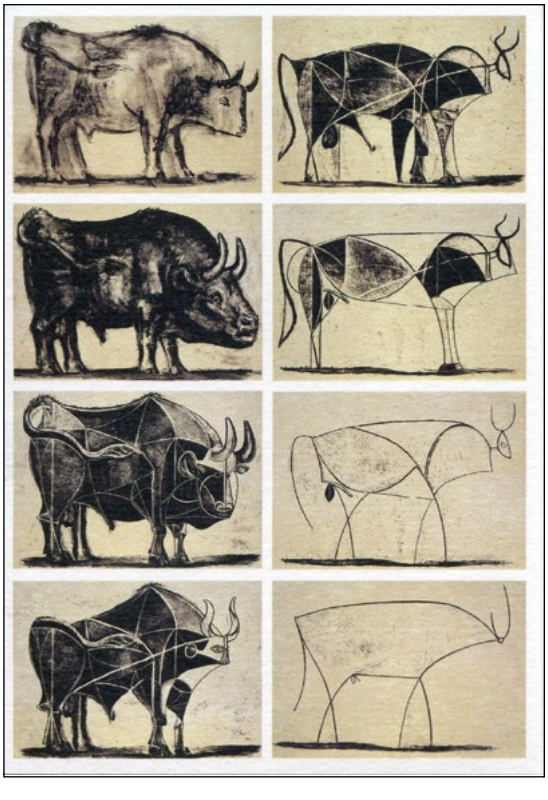

© Succession Picasso/ HUNGART 2023

Pablo Picasso: A bika nyolc állapota (1945–1946)

[19] Az alfejezet a K 138618 számú projekt az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a K 21 pályázati program finanszírozásában valósult meg (a projekt címe: A magánjog fejlődése a két világháború között).

Úgy tartják, hogy amikor Pablo Picasso, a 20. század egyik nagyhatású művésze meglátta az Altamira-barlang mamutokat és bölényeket ábrázoló, 15–17 ezer éves freskóit, csupán annyit mondott, hogy „Altamira után minden csak dekadencia". Vannak művészeti és irodalmi alkotások a későbbi évezredekből, amelyeknek a szerzője ismert, így a szerzői jog kialakulásának hiánya nem a művészet, hanem inkább a többszörözés hiányára vezethető vissza. Ameddig ugyanis nem volt mód tömeges másolásra – az agyagtáblák, az inka csomóírás, a papirusztekercsek, a Rómában működő kiadók csak kis példányszámban tették lehetővé a művek többszörözését –, az alkotók munkája a nagyszámú másolatok hiányában nem devalválódott. Alkotásuk rendelkezési körükből való kiesése nem járt lényeges következményekkel. Az olcsó rabszolgamunka megszűnésével a középkori kódexmásolók munkája csak a kiváltságosok számára volt megfizethető, és a terjeszteni kívánt tartalmakat is nagyban meghatározta, hogy a szerzetesek munkáját az egyház, illetve az uralkodó ellenőrizte.[20]

Az írott művek mennyiségének robbanásszerű megnövekedéséhez Johannes Gutenbergnek azok az innovációi vezettek, amelyeket a könyvnyomtatás hatékonyabbá tétele érdekében alkalmazott. Egyrészt sikerült tökéletesítenie a betűk öntéséhez használt ötvözet összetételét és a nyomdafesték anyagát, másrészt újszerűen kombinálta a mozgatható betűelemeket és a nyomógépet. Ezt követően vált lehetővé a tömeges másolatkészítés, a többszörözés. A könyvkiadók–könyvnyomdák gazdasági érdekeit privilégiumokkal, a tartalmak ellenőrzését pedig a cenzúrával biztosították.

A 15. század magyar vonatkozásaként érdemes megemlíteni, hogy Mátyás királyt elsősorban a hagyományos kódexekkel, a Corvinákkal kapcsoljuk össze, de nagy támogatója volt a technikai újításoknak is. Hess András nyomdája 1473-ban kezdte meg működését Budán, megelőzve Angliát, Spanyolországot vagy az osztrák tartományokat. Hess a nyomdászati ismereteket és az öntött betűket Rómából hozta magával. A nyomtatáshoz szükséges papírt valószínűleg Vitéz János prímás támogatásával Velencéből szerezte be. Sajnos azonban a mohácsi vész után a budai könyvnyomtatás is egy ideig szinte teljesen feledésbe merült.

3.1.2. A törvényi szabályozás fejlődése

3.1.2.1. Nemzetközi kitekintés

A könyvnyomtatással szinte egy időben jelent meg a kiadványok jogosulatlan utánnyomása. Amíg a becsületes kiadók a kézirat megszerzése után elvégezték a szöveggondozást, egyeztettek a nyomdával, könyvkötővel, beszerezték a királyi privilégiumot és a cenzúra engedélyét, a kalózkiadók gyakorlatilag 1-2 nap különbséggel elő tudták – tudják – állítani a jogsértő példányt.

A könyvek utánnyomása ellen a privilégiumok eleinte csak a kiadókat védték, mivel jellemzően ők állták a kiadás magas költségét. Írói tiszteletdíjról egészen a 18. századig csak

[20] Bővebben *Boytha György:* Történeti és elméleti alapvetés. In: *Benárd Aurél, Tímár István* (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, p. 7–75.; *Lendvai Zsófia:* Szerzői jog az ókorban. ISZJSZ. 2008/3.sz., p. 57–79.

kivételes esetekben lehetett szó. Az írók vagy tehetős társadalmi rétegből származtak, vagy a tiszteletpéldányok eladásával, illetve a könyvben szereplő ajánlás (*dedikáció*) értékesítésével maguk teremtették elő bevételeiket.[21]

Az első, a szerzői joggal valóban magát a szerzőt felruházó jogforrás Stuart Anna angol királynőhöz kötődik. Az 1709/1710-es[22] törvény célul tűzte ki, hogy a szerzőket megóvja a korábbi rossz gyakorlattól, amely gyakran őket és családjukat is nyomorba döntötte, továbbá bátorítsa a tanult embereket hasznos művek megírására. A törvény előzetes regisztrációhoz kötötten 14 éves védelmi időt biztosított a szerzők számára, akik e jogukat át is ruházhatták. A 14 év elteltével azonban minden jog újabb 14 évre ismét a szerzőt illette, ha még életben volt, ellenkező esetben a mű közkinccsé vált. Az angol példát más államok is átvették. Így az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya 1787-től tartalmazza a tudomány és a hasznos művészetek haladásának támogatását azáltal, hogy a szerzők és a feltalálók számára meghatározott időre biztosítja az írásművek és a felfedezések jogát. A szövetségi szerzői jogi törvény 1790-ben született meg. Franciaország 1793-ban, Poroszország 1837-ben alkotta meg első szerzői jogi törvényét.[23]

3.1.2.2. A hazai szabályozás fejlődése

Magyarországnak az Osztrák Birodalommal való együttélése idején viszonylag hosszú időre volt szüksége a szerzői jog törvényi megszületéséhez.

Az osztrák örökös tartományokban egy 1775-ös rendelet súlyos büntetés mellett tiltotta a *belföldi* kiadóhoz tartozó kiadványok utánnyomását, mivel ezt a tudományok, a könyvnyomtatók és a kereskedelem számára is egyaránt károsnak ítélték. A rendelet a belföldi kiadványok újbóli kiadását csak a példányok elfogyása vagy túlzott ára esetén tette lehetővé. Mindebből az is következett, hogy a külföldi műveket szabadon, az eredeti szerző és kiadó engedélye nélkül lehetett kiadni. Ausztria 1812-től törvényben szabályozta a kiadói szerződés szabályait, majd 1846-ban fogadta el első saját szerzői jogi törvényét.[24]

Magyarországon az 1775. évi osztrák rendelet 1793-tól érvényesült, az 1846-os osztrák törvény pedig 1853 és 1861 között, Erdélyben egészen 1884-ig volt „ránk kényszerítve." Ezért a saját szerzői jogi szabályozásunk alapjául – többnyire dacból – a porosz–német mintát tartottuk követendőnek. Az 1840-es évektől valamennyi magyar törvényjavaslat az 1837. évi porosz vagy a későbbi német szerzői jogi törvények lefordításával és kisebb-nagyobb módosításával készült.

Úgy tartják, hogy az 1875. évi kereskedelmi törvény, amely a kiadói ügyletet szabályozta „*filius ante patrem*", megelőzte azt, amiről maga a szerződés rendelkezni kíván. Ez azonban nem teljesen helytálló megállapítás. Egyrészt az 1861-ben elfogadott Ideiglenes Törvénykezé-

---

[21] *Gulyás Pál:* A könyvkiadás Magyarországon a XVI–XVIII. században (1527–1773). Magyar Könyvszemle, 1944, II–IV. füzet, p. 131–132.

[22] Az eltérő évszámokat Angliában a Gergely-naptár későbbi, 1752. évi angliai bevezetése magyarázza.

[23] A korai fejlődésről lásd *Jakab Éva:* Szerzők, kiadók, kalózok. A szellemi alkotások védelmének kialakulása Európában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012; *Ujhelyi Dávid:* A szerzői jog célja és emberképe a szellemi alkotásokat megalapozó elméletek tükrében. ISZJSZ, 2014/5. sz., p. 34–52.

[24] *Legeza Dénes:* A plágium kérdéséhez. Az utánnyomástól az etikai eljárásig. ISZJSZ, 2015/4. sz., p. 98–112.

si Szabályok, amelyek szerint a bíróságok eljártak, általában kimondták a szellemi tulajdon védelmét – „az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll".[25] Másrészt a régi magyar magánjog – szemben a hatályos rendszerrel – kevésbé követelte meg a törvényi szabályozást, így a kódextervezeteknek, a szokásjognak és a bírói döntvényeknek meghatározó jogforrási szerepük volt a joggyakorlatban.[26] Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy a reformkortól kezdve 1884-ig Magyarországon a szerzők joga nem volt védelem nélkül.[27]

Az első magyar szerzői jogi törvény, az 1884. évi XVI. törvénycikk, 1884. július 1-jén lépett hatályba. A védelmet a már megjelent művekre is kiterjesztette. Az 1884. évi törvény azonban nem volt korszerű. Ez egyrészt abból fakadt, hogy az alapját egy régebbi német törvény képezte, másrészt már ekkor folyamatban volt a BUE szövegezése, amelyre a magyar törvény nem volt teljes mértékben tekintettel. Az irodalmi és a jogászi körök ezt a problémát hamar felismerték, és 1906-tól kezdve folyamatosan napirenden volt a törvény módosítása és a BUE-hez történő csatlakozás előmozdítása. Az 1910-es években már egy törvényjavaslat is kész volt, amikor közbeszólt az I. világháború.[28]

A következő mérföldkő a magyar szerzői jog történetében az 1921. évi LIV. törvénycikk volt, amely bár sem szerkezetében, sem nyelvezetében nem tért el az előző törvénytől, módosított és kibővített rendelkezéseivel mégis megfelelt az akkor irányadó nemzetközi normáknak. Így a filmalkotást – korabeli kifejezéssel a mozgófényképészeti művet – is a szabályozás körébe vonta. Ugyan a BUE-hez való csatlakozásunk a trianoni békeszerződés egyik feltétele volt, a szakmai és jogalkotói szándék e téren már jóval korábban megszületett. Az 1921. évi Szjt. 1921. december 31-én lépett hatályba, és csak a véletlennek és a történelmi eseményeknek köszönheti, hogy majd fél évszázadon keresztül hatályban maradt. Az e törvényt leváltó korszerű törvényjavaslattal 1934-ben Balás P. Elemér állt elő, azonban ismételt szakmai viták ellenére e javaslat nem került az Országgyűlés elé. Az 1948–1952-es időszakban történtek lépések azért, hogy a „kapitalista", a szerzői jog átruházhatósága révén a szerzőt „kizsákmányoló" törvény helyett „új és modern", a szovjet szerzői jogi törvényhez hasonló szülessen.

Szerencsére az új törvényre egészen 1969-ig kellett várni, és ennek a kodifikációja már az új gazdasági mechanizmus légkörében készült. Az 1969. évi III. törvény a szerzői joggal

---

[25] Az Országbírói Értekezlet Javaslatai a törvénykezés tárgyában. Második kiadás. Lampel Róbert, Pest, 1861, p. 8. *Homoki-Nagy Mária:* „Az ész szüleményeinek védelme" a magyar jogtörténetben: Szerzői és szabadalmi jog, elsőség és etika a tudományban. In: *Újszászi Ilona* (szerk.): Szent-Györgyi Albert szellemi öröksége. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó, 2014. 72–88.; Pogácsás Anett: Különbözőség az egységben. Pázmány Press, Budapest, 2017. 37.

[26] Polgári törvénykönyvről jogszabály csak 1959 óta van. Mégis már korábban is érvényesültek a benne lefektetett általános szabályok. A bíró törvénypótló gyakorlatára lásd a 3.1.3.3. fejezetet.

[27] *Mezei Péter:* A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884: XVI. tc.). Jogelméleti Szemle, 2004. 3. szám. A korszakot szintén elemzi *Munkácsi, Péter*: Stuck in a Waltz. In: P., Sean Morris (szerk.) Intellectual Property and the Law of Nations, 1860-1920. Brill, Leiden, 2022. p. 183-206.

[28] *Kiss Zoltán, Munkácsi Péter:* Magyarország 1922-es csatlakozása a Berni Egyezményhez. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): Quaerendo et Creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja alkalmából. Szent István Társulat, Budapest, 2014. p. 285–308.; *Munkácsi Péter*: Osztrák–Magyar Monarchia, Ausztria, Magyarország: csatlakozás a berni egyezményhez? In: *Pogácsás Anett* (szerk.): „Szellemi alkotások az ember szolgálatában". (2022). Pázmány Press, Budapest, 2022. p. 169-181.

való rendelkezést, egyesek szerint már-már túlzó mértékben, a szerzőknek tartotta fenn. Ez a törvény ugyan magán hordozta a szocialista jogalkotás jellegzetességeit – a törvényt majdnem ugyanolyan terjedelmű végrehajtási rendelet egészítette ki –, mégis modern felfogásban szabályozta a jogterületet, a nemzetközi változásokat pedig módosítások révén átvette. Így például korszerűen szabályozta a filmalkotások védelmét. 1983-ban Európában Németországot követően másodikként vezette be az üreshordozó- (üreskazetta-)díjat, a kábeltelevíziós felhasználást, valamint a szerzői joggal szomszédos jogi jogosultak – előadóművészek, rádió- és televíziószervezetek – helyzetéről is előbb részlegesen, 1994-től pedig teljes körben gondoskodott.

A hatályos Szjt. szerkezete a korábbi három törvény tükrében világos és átlátható. Többszöri módosítására többnyire az időközben bekövetkezett EU-csatlakozás és az azóta elfogadott tucatnyi irányelv és rendelet implementációja miatt volt szükség. Mindezekről bővebben az egyes fejezetekben lesz szó. Sajátosan alakult a szerzői jogi szabályozás 2016 júniusában, mert a Kjkt. elfogadásával immáron két törvény rendelkezik a szerzői jog tágabb tárgyköréről. Igaz ugyan, hogy a Kjkt. csupán a jogkezelésről tartalmaz szabályokat.[29]

3.1.2.3. A velünk élő (szerzői) jogtörténet

A törvények végén található átmeneti vagy hatályba léptető rendelkezések – amelyek azt mutatják meg, hogy mettől meddig terjedő időszakra vonatkozóan kell egy törvényt alkalmazni – különös jelentőségűek. Az 1969. évi Szjt. szerint a törvény ugyan 1970. január 1-jén lép hatályba, de rendelkezéseit alkalmazni kell a korábbi jogszabályok szerint szerzői jogi védelem alatt álló művekre is, azonban *nem érinti a hatálybalépése előtt létrejött felhasználási szerződéseket*. Hasonló rendelkezést tartalmaz az Szjt. is, meghatározva, hogy rendelkezéseit a hatálybalépését *követően* megkötött felhasználási szerződésekre kell alkalmazni.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a *pma* 70 éves védelmi idő[30] miatt az 1989-ben elhunyt Márai Sándor író által még életében, illetve a Magyarországon megkötött szerződéseire az 1884. évi, az 1921. évi és az 1969. évi Szjt.-ek az irányadók, az örökösök által kötött hazai szerződésekre pedig az Szjt. is irányadó lehet.[31]

3.1.3. A technikai fejlődés hatása a szerzői vagyoni jogokra

A szerzői jog – a nevéből adódóan – a szerzők kizárólagos jogairól rendelkezik, valójában azt teszi lehetővé számukra, hogy műveik bizonyos felhasználásait engedélyezzék. E jogok tehát, miként az általuk lefedett felhasználások, a technika fejlődésével párhuzamosan – vagy kissé lemaradva –, dinamikusan változnak. Első két szerzői jogi törvényünk kimerítően

---

[29] Lásd *Lábody Péter* – Nagy Balázs: A közös jogkezelésről szóló 2014/26/EU irányelv átültetésének egyes kérdései. FONTES IURIS 2016/1. p. 44–52.

[30] Lásd a 7.1. fejezetet.

[31] A korábbi Szjt.-k szakirodalmára lásd *Alföldy Dezső:* A magyar szerzői jog. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1936; *Palágyi Róbert:* A magyar szerzői jog zsebkönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959; *Benárd Aurél, Tímár István* (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973; *Petrik Ferenc* (szerk.): A szerzői jog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990.

tartalmazta a szerző vagyoni jogait. A technika fejlődésére a jogalkotó azonban csak késve tudott jogszabályi úton reagálni. Ezt a hiányt jellemzően a bírói jogértelmezésnek kellett pótolnia, mivel, ha valamely vagyoni jog nem szerepelt a jogszabályban, az nem nyert oltalmat. Tanulva e hibából, a szerző vagyoni jogait a törvények 1970-től csak példálózva – „különösen" – sorolják fel. A technikai újításoknak új műtípusokat – fénykép, film, szoftver – és új vagyoni jogokat is köszönhetünk, amelyek a hanglemezhez, a rádióhoz, a tévéhez, a kábeltévéhez, a számítógéphez és természetesen az internethez kapcsolódnak. A következő pontokban a többszörözés, a nyilvános előadás és a rádió példájával mutatjuk be, hogy a technikai fejlődés miként befolyásolja az egyes vagyoni jogok terjedelmét. A következőkben három találmány okozta szerzői jogi probléma bírói megoldásáról esik szó.
A szerzői jog korai történeténél láttuk, hogy elsősorban a könyvnyomtatás okozta a legtöbb, a többszörözésből fakadó vagyoni jogot érintő problémát. A szerző kizárólagos joga, hogy megengedje és ellenőrizze, hogy művéből hány példány készülhet. A többszörözési jog is viszonylag tág esetkört jelent azonban, amelynek tartalommal való kitöltésére a bíróság volt hivatott. Így a többszörözés megvalósulhat leírással, gépírással, indigóval, gépzongorához perforált lyukkártyákkal, vagy a zenélő órák és dobozok számára készített metszett lemezekkel-hengerekkel.

3.1.3.1. A fonográf és a gramofon

Francis Barraud (1856-1924) festménye a fonográfot hallgató Nipper kutyusról; 1900-tól a His Master's Voice cég védjegye

Thomas Edison találmánya, a fonográf 1877-ben új távlatokat nyitott a hang rögzítése és visszajátszása terén. A 19–20. század fordulóján élénk szakmai vita alakult ki a fonográf-hengerek és az Émile Berliner által feltalált gramofonlemezek miatt. Az egyik oldalon a

szerzők és a kiadók, a másik oldalon a hangfelvevő és -lejátszó készülékeket gyártó cégek álltak. Az előbbiek az engedélyhez kötöttség, míg az utóbbiak a szabad felvételkészítés mellett érveltek. A megoldás végül az lett, hogy mind a nemzetközi, mind a hazai törvények elismerték a hangrögzítést a többszörözési jogon belül. A Szerzői Jogi Szakértő Bizottság 1908. évi szakvéleménye szerint szerzői jogi jogsértés a zenemű tartalmának a jogosultak beleegyezése nélkül lemezekre, hengerekre és lapokra történő rögzítése.[32] Hiszen, ahogy a Királyi Kúria a János vitéz című daljáték perében kifejtette: „a zeneműnek zengő hangokban való átültetését s a hallgató hallószervéhez való juttatását emberi kéz játéka helyett a hangot kiváltó gépezet működésbe hozatala közvetíti, s így nyilvánvaló, hogy az írott vagy nyomtatott hangjegyeket a lemezek és hengerek zeneileg teljesen egyértékűleg helyettesítik".[33] Lényegében ez a felfogás él mind a mai napig a zeneművek CD-n vagy merevlemezen történő többszörözésekor beszerzendő engedélyben és a fizetendő ún. *mechanikai jogdíj*ban.

A vizuális művekre vonatkozó korábbi joggyakorlat szerint szerzői jogi jogsértés valamely képzőművészeti alkotás utánképzése – többszörözése –, amibe beletartozik annak más műfajban való elkészítése is, mint például metszet készítése egy festményről, továbbá egy szobor lerajzolása vagy lefényképezése. Ugyanígy régóta egyértelmű, hogy szerzői jogi jogsértés elkövethető valamely mű utánzatáról készített utánzattal is.

3.1.3.2. Művek előadása nyilvánosan

A többszörözés melletti másik jelentős vagyoni jog a nyilvános előadás joga, ami nem más, mint a szerzői mű közönség előtt történő érzékelhetővé tétele például felolvasás, szavalás, éneklés, eltáncolás által. E vagyoni jog elsődleges a színművek, a némajátékok, a koreográfiák és természetesen a zeneművek esetében. Jogtörténeti és technikai fejlődés szempontjából e jog két aspektusból érintett. Az egyik a zeneművek előadása vendéglátó helyiségekben, a másik pedig a gépzene felhasználása nyilvános előadásként.

Az 1900-as évek elején sorozatperek indultak az éttermekkel szemben, mivel az ott játszó muzsikusok többnyire szerzői jogi védelem alatt álló műveket játszottak. A szerzők, köztük Huszka Jenő és Lehár Ferenc, a pereket sorra elvesztették, mert a bíróságok szerint ezekért a felhasználásokért nem a vendéglős felel. Az 1908-ban megszületett 57. számú döntvény egyértelműen kijelentette, hogy a cigányzenekar által jogosulatlanul eszközölt nyilvános előadás esetében a vendéglős alperes nem büntethető. A bíróság ezt azzal indokolta, hogy az 1884. évi Szjt. büntette ugyan a szerzői jogi jogsértésre való felbujtást – „aki mást a szerzői

---

[32] *Kenedi Géza:* A magyar szerzői jog. Athenaeum, Budapest, 1908, p. 148.

[33] A Kúria 56. számú határozata. Polgárijogi határozatok tára, I. Franklin, Budapest, 1918, p. 122. A királyi Kúria döntésalkotási folyamatáról *Varga Norbert:* a kúria döntvényalkotási joga 1912 és 1930 között. In: *Schweitzer Gábor – Szabó István.* (szerk.): A közjogi provizórium (1920-1944) időszakának alkotmányos berendezkedése. PPKE, Budapest, 2016. p. 171–190., *Varga, Norbert:* The Practice of Leading Cases in the Hungarian High Court (Curia) with Special Attention to the Civil Procedure Act of 1911. In: Badó, Attila; Belling, Detlev B (szerk.): Rechtsentwicklungen aus europäischer Perspektive im 21. Jahrhundert: European Perspectives on Legal Developments in the 21st Century. Potsdam, Universitätsverlag Potsdam, 2014. p. 281-289.

jog bitorlására rábír…" –, azonban a vendéglős – előzetesen megállapított műsor hiányában – nem bírhatta rá a zenészeket védett darab, így a perbeli Lehár Ferenc-darab játszására sem, hiszen nem is ismerte a műsort. Ezt követően a zeneszerzők évekig alig jutottak hozzá nyilvános előadási jogdíjakhoz. A fordulat akkor következett be, amikor a Királyi Kúria kimondta, hogy „kávéházi vagy vendéglői helyiségben előre megállapított műsor nélkül játszó zenekar (cigányzenekar) által jogosulatlanul eszközölt előadás esetében az illető kávés vagy vendéglős azon az alapon, hogy a zenekart játszásra felfogadta, a szerzői jog bitorlása miatt büntethető és kártérítésben marasztalható".[34] A Kúria 1918-as álláspontja szerint a jogsértés eldöntésében teljesen lényegtelen, hogy van-e előre megállapított műsor vagy nincs, mivel a vendéglőst a jogsértés tekintetében legalább gondatlanság terheli, ezért a szerzők irányába kártérítéssel tartozik.

A későbbiekben a bírói gyakorlat tovább szélesítette a felhasználók felelősségét azzal, hogy a zenekarnak nem kell előre felfogadottnak lennie, a vendéglős akkor is felel, ha nem is ő, hanem egy vendég rendelte oda a zenekart, sőt akkor is, ha egy vendég kezd el zenélni.[35] A nyilvános gépzenére a 3.1.3.4. alpontban még visszatérünk.

3.1.3.3. Művek előadása telefonban és rádióban

A vezetékes majd sugárzás útján történő továbbközvetítést több jelentős találmány tette lehetővé. Puskás Tivadar 1892-ben szabadalmaztatta a telefonhírmondót, amely egy szerkesztett műsorral rendelkező hírszolgáltatás volt. A felolvasó egy mikrofonba, ún. „kibeszélőbe" olvasta fel a híreket, vagy a hírmondó épp a Zeneakadémiára, az Operába vagy a színházakba telepített mikrofonokon keresztül juttatott el műsort az előfizetőkhöz. Természetesen nem kellett sokáig várni, hogy az újszerű, de az 1884. évi szerzői jogi törvényben nem szabályozott felhasználási mód ellen egy szerző felemelje a hangját. Történt ugyanis, hogy 1902 szeptemberében Kiss József költő a Petőfi Társaság díszelőadásán felolvasta A trombitás című balladáját, amit valaki gyorsan lejegyzett, és a Telefonhírmondó még aznap este leadta a „telefonban". A bíróság csak nehezen tudta megragadni a tényleges jogsérelmet, hiszen nem beszélhetünk sem mechanikai többszörözésről – mint a gramofonnál –, sem terjesztésről, azaz a műpéldányok forgalomba hozataláról, sem nyilvános előadásról, mivel a hallgatók mind otthon ültek. A legenda szerint magának a költőnek kellett felszólalnia a tárgyaláson, hogy meggyőzze a bírót a következő szavakkal. „Már kérem alássan, én nem vagyok jogász, de azt tudom, hogy ezt nem szabad. Igaz, hogy nem lopták el a versemet; igaz, hogy nem nyomtatták ki: de azért még sem szabad. Mit szólna például az elnök úr, ha tiszta zsebkendő van a zsebében és az utcán menve egy úr kivenné a zsebkendőt a zsebéből, belefújná az orrát és megint visszatenné. Hiszen ez sem lopás. De hát szabad ezt tenni?!"[36] Az Ítélőtábla ezért úgy próbálta a felhasználást megragadni, hogy a nyilvánosságra hozatal megtörténik akkor is, ha a közzététel nem volt maradandó, hiszen *„az előfizetők számára*

[34] A Kúria 448. számú határozata. Polgárijogi határozatok tára, III. Franklin, Budapest, 1925, p. 94.

[35] *Szente Andor:* Rádió, film és hangosfilm – a szerzői jogban. Kereskedelmi Jog, Budapest, 1934, p. 21–22.

[36] *Kenedi Géza:* Kiss József zsebkendője. In: Anekdoták a magyar közéletből. Athenaeum, Budapest, 1913, p. 5.

rendezett hangverseny már a dolog természeténél fogva nyilvános jellegűnek tekinthető".[37] A per végén a Királyi Kúria is úgy találta, hogy jogsértés valamely műnek az előfizetők részére rendezett hangversenyen a szerző beleegyezése nélkül történő előadása. A Telefonhírmondó 1925-ben egyesült a Magyar Rádióval, utolsó adását 1943 augusztusában adta.

A Magyar Rádió indulása természetesen egybeesett a „rádiósugárzás" mint szerzői jogi probléma megjelenésével. A rádió lényegében sok feltaláló közös gyermeke, hiszen az élő előadástól a hang sok találmányon keresztül jut el a hallgatóhoz.

Az 1921. évi Szjt. szerint a szerzői jog bitorlásának tekintendő különösen a szerző beleegyezése nélkül a műnek *átvitele mechanikai előadás céljára szolgáló készülékekre*, állandó vagy cserélhető alkatrészeikre.[38] A jogtudomány és a bíróság e rendelkezésbe próbálta a rádiósugárzást is beleérteni. Balás P. Elemér abból indult ki, hogy ugyan a törvény meghatározza a szerző egyes jogait, de a jogalkotót nem a korlátozás, hanem a teljes körű védelem vezérelte.[39] Hasonlóan állt a kérdéshez a Királyi Kúria is. Abból indult ki, hogy az „átvitele" kifejezés „rögzítésként" való értelmezése a törvény indokolatlan megszorításához vezetne. Érdemes a Királyi Kúria érvelését a maga teljességében idézni, mert kiválóan jellemzi a korszak jogértelmező-törvénypótló bírói gyakorlatát.

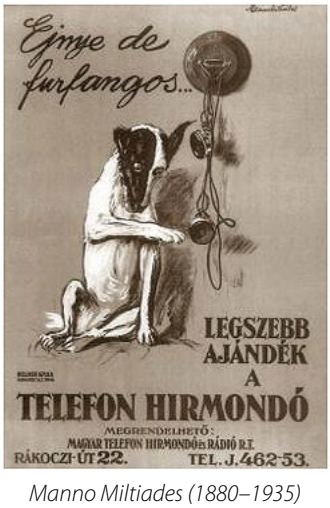

Manno Miltiades (1880–1935)

„A törvény szóbanlevő rendelkezésében annak helyes értelme szerint a mű átvitelét kell érteni minden olyan készülékre, amely készülék a reá átvitt művet mechanikai úton adja elő (reprodukálja). Már pedig a rádiónál a mikrofon előtt elhangzott beszéd, ének, zene hanghullámai a mikrofonban megfelelő áramváltozásokat (áramingadozásokat) idéznek elő. Ezeket, a leadó által átvett és megerősített áramváltozásokat az antenna mint rádióhullámokat kisugározza a térbe. Ezek az elektromos hullámok a felvevő készülék antennájára esve áramváltozásokat keltenek, amelyek a fülkagylóban vagy hangszóróban megfelelő

[37] *Kenedi Géza:* A magyar szerzői jog. Athenaeum, Budapest, 1908, p. 70.
[38] Az 1921. évi Szjt. 6. § 9. pont.
[39] *Balás P. Elemér:* Rádió, szerzői jog és sajtójog. Csáthy Ferenc, Budapest, 1927, p. 4.

hanghullámokat hoznak létre. A fülkagyló s hangszóró tehát a mikrofonnál elhangzott beszédet, éneket, zenét mechanikai folyamat útján adja vissza, s így a műnek rádió útján való közlése nem egyéb, mint a Szjt. 6. §. 9. pontjában említett átvitel oly készülékre, amely azt mechanikai úton visszaadni vagyis előadni képes. *A rádió tehát nem pusztán hangtovábbítás, hanem az elhangzott hangnak mechanikai úton való reprodukálása.*"[40]

A rádiósugárzást nemzetközi szinten a BUE 1928-as római szövege tartalmazta először. Az egyezmény 11/a. cikke szerint az irodalmi vagy művészeti mű szerzőjének kizárólagos joga van arra, hogy művének a nyilvánosság felé rádió útján történő közlését megengedje. A Királyi Kúria ítélete ugyanezt a védelmet kívánta biztosítani, csak az átvitel kiterjesztő értelmezésével jutott el a megoldásig.

3.1.3.4. A három felhasználási mód összevetése

Ezen jogtörténeti előzmények ismeretében már csak egy lépésre vagyunk attól, hogy megértsük a gramofonlemez, a rádió és a nyilvános előadás egymáshoz való viszonyát.

A rádióval kapcsolatos jogviták nem álltak meg az eddig ismertetett esetek szintjén. A szerzők bepereltek egy tejivó, étterem és kávéházüzemet, ahol rádióról szólt nyilvánosan a zene. A Kúria előző, már-már tudományos-fantasztikus döntését folytatva kifejtette, hogy az átvitel „legkésőbb azáltal fejeződik be, hogy a rádióhullámokat az emberi fül dobhártyáján hangként ható rezgések előidézésére alkalmas készülék felfogja. A műnek e készülék útján való leadása, esetleg nyilvános leadása ellenben a szerzői jog szempontjából már önálló folyamat."[41] Mindebből az következik, hogy a sugárzás felhasználási mód a rádióstúdió és a rádiókészülék közötti folyamatot, a nyilvános előadás pedig a rádiókészülék és az emberi dobhártya közötti folyamatot jelenti.

Amint a gramofonra való rögzítéskor a felhasználó nem szerzi meg[42] a nyilvános előadás jogát, ugyanígy a rádiószervezet is csupán arra szerez jogot, hogy műveket sugározzon. A sugárzás azonban történhet élő előadásról vagy gramofonlemezről is.

A későbbi bírói gyakorlat szerint engedély- és jogdíjköteles a szerzői művek utcai hangos híradóban[43] hangszóróval, a fodrászüzletben[44] vagy az üdülőtelep kultúrtermében gramofonnal vagy rádióval[45] történő felhasználása. Az egyik felhasználási módra adott engedély nem foglalja magába a másik felhasználási módot. Ez a magyarázat arra, hogy hiába fizetünk az interneten megvásárolt zeneszámokért, vagy fizet a rádió a zene sugárzásáért, egy nyilvános helyiségben zenélő okostelefon vagy rádió után a felhasználónak meg kell fizetnie a nyilvános előadás jogdíját is.[46] Továbbá ez az alapja annak is, hogy a szállodai

---

[40] A Kúria 937. számú határozata. Polgárijogi határozatok tára, VII. Franklin, Budapest, 1937, p. 116. Kiemelés a fejezet szerzőjétől.

[41] A Kúria 938. számú határozata. Polgárijogi határozatok tára, VII. Franklin, Budapest, 1937, p. 122.

[42] A Kúria 936. számú határozata. Polgárijogi határozatok tára, VII. Franklin, Budapest, 1937, p. 104.

[43] LB Pf. II. 20.081/1953.

[44] LB Áf. IV. 20.434/1954.

[45] LB Áf. V. 20.312/1954.

[46] A közös jogkezelés hazai történetéről bővebben: *Géra Eleonóra Erzsébet, Csatári Bence:* A Zeneszerzők Szövetkezetétől az Artisjus Egyesületig 1907–2007. Artisjus, Budapest, 2007.

liftben, étteremben, a bevásárlóközpontban, a fodrászszalonban vagy éppen a jégpályán szóló zene után a jogosultak számára jogdíjat kell fizetni.

3.1.4. A jogérvényesítés fejlődése

A szerzői jogra különösen igaz, hogy minden jog annyit ér, amennyit sikerül belőle érvényesíteni. Ezért a szerzők és a jogosultak számára régóta fontos a jogérvényesítés hatékonysága és a megfelelő eszköztár biztosítása.

Az 1882–1884 között megszületett szerzői jogi törvény a szerzői jogi anyagi jog mellett – mit véd a törvény – büntető anyagi jogot – jogsértés mint bűncselekmény – és polgári eljárási szabályokat – hogyan érvényesíthetők a jogok – is tartalmazott.[47]

Haladó szemléletű szerzői jogi törvényünk három lényeges ponton tért el az általános perjogi szabályoktól. Az első és legfontosabb reformnak a *bizonyítékok szabad mérlegelése* számított. Ez azt jelenti, hogy a bíróság nem volt kötve az egyes bizonyítási módok – tanú, szemle, szakértő stb. – törvényben meghatározott súlyához, hanem szabadon állapíthatta meg, mit, milyen jelentőséggel fogad el döntése meghozatalakor. Apáthy István akadémiai székfoglaló beszédében emellett azzal érvelt, hogy csak így lehetséges a materiális, azaz a vagyoni és az ideális, azaz a nem vagyoni károk megállapítása. Ez az elv csak 1894-től vált általánosan alkalmazottá a polgári perjogban.

A másik jelentős eltérés az általános szabályoktól a bíróságok hatásköre volt. Az 1884. – és az 1921. évi Szjt. 19. §-a alapján a bitorlás – a szerzői jogi jogsértés – bűncselekmény volt, ezen belül vétség. A korabeli polgári perrendtartás általános szabálya alapján a bíróságnak szinte minden esetben fel kell függesztenie a pert, hogy az előzetes kérdésben – történt-e bűncselekmény? – a büntetőbíróság dönthessen. A jogalkotó ezt a problémát úgy hidalta át, hogy szerzői jogi perekben *polgári bíróság döntött a büntetésről* is.

---

[47] *Kiss Tibor:* Szerzői jogi szankciórendszerünk fejlődése a XIX. és a XX. században. Magyar Jog, 58. évfolyam, 8. szám, 2011. p. 459-470.

„Vannak pedig igen érdekes pöresetek. Egy hírhedett egyetemi tanárnak (a rigorozálók rémkirályának) van egy kitűnő tankönyve, derék vaskos kötet: valami jogbölcsészeti mű (…). Hát egy esztendőben azt kezdi észrevenni a tudós tanár, hogy az ő jogászai mind igen kitűnően felelnek az ő jogbölcsészeti kérdéseire, csak hogy nem abban a stílusban, amelyben ő megírta. – De még nagyobb volt a csodálkozása a munkája kiadójának, aki más esztendőben ötszáz példányt szokott eladni a jogbölcsészeti tankönyvből ebben az évben pedig csak öt darabot. Kisült, hogy valami jámbor szamaritánus megkönyörült a szorongatott vizsgázókon, s a vastag könyvből kivonatos munkát csinált; a diákok mind azt vették, abból feleltek. Per lett belőle, s elénk tolult a nagy kérdés: «vajon plagizátornak tekintendő-e az a kivonat csináló, vagy pedig az emberiség jótevőjének?» s mondhatom, hogy erős parlamenti vita után, azt hiszem, hogy csekély szavazattöbbség mellett lehetett kimondanom az ítéletet, hogy «ámbár Szent Crispinnek [a cipészek védőszentje – szerk.] érdemül tudatik be, amiért bőrt lopott a gazdagoktól, hogy a szegények számára sarut varrjon belőle: mindazáltal a jogtanár spanyolcsizmáját nem szabad az ifjak kényelmére turista cipővé átalakítani! Plagizátor! Büntetésre méltó. »

Jókai Mór: Az én bírói hivatalom (1892)

A harmadik eljárási sajátosság a kártérítés mértékének megállapítása volt. 1884 és 1915 között az általános szabályok szerint lehetőség volt a kárt bizonyítani ún. becslő esküvel és főesküvel. A bizonyításhoz kapcsolódó sajátosságként tartjuk számon, hogy Budapesten (és Zágrábban) tudósokból, írókból, művészekből, könyvkereskedőkből, nyomdászokból és más alkalmas egyénekből felállították a *Szerzői Jogi Szakértő Bizottságot*. A bizottság válaszolt a bíróság által feltett kérdésekre. Elnökét és tagjait a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezte ki. A bizottság a felmerült kárról, illetve az elmaradt haszonról és mértékéről[48] csak 1915-től nyilatkozhatott. Első elnöke Jókai Mór volt, tagjai között olyan nevek tűnnek fel, mint Hauszmann Alajos, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Áprily Lajos és még több száz jeles művész és tudós.[49] A bizottság tevékenysége 1952 és 1970 között szünetelt. A *Szerzői Jogi Szakértő Bizottság* 1970. január 1-jével alakult újjá, *Szerzői Jogi Szakértő Testület* néven.

A polgári perekben 1915-től helyet kapott a szóbeliség, a közvetlenség, a nyilvánosság és a hivatalból történő bizonyítás[50] elve. Az eskü különböző formái fokozatosan megszűntek – az eskü szerepe csupán a vallomás megerősítésére szorult vissza –, és 1953-tól teljesen megszűnt.

---

[48] Az 1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett országgyűlés Képviselőházának irományai, XIX. Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest, 1884. Jelentés, p. 272.

[49] A Bizottság 1884 és 1952 közötti tagjainak névsorát lásd *Legeza Dénes:* A magyar szerzői jogi szakértői tevékenység történetének vázlata 1952-ig. In: *Legeza Dénes* (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, Budapest, 2014, p. 49–54.; *Legeza Dénes:* A Szerzői Jogi Szakértő Bizottság megalakításához vezető út. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): Quaerendo et Creando. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapjára. Szent István Társulat, Budapest, 2014, p. 383–405.

[50] A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvény. 271. §.

A szerzői jogi szankciórendszerben újabb lényeges változás az 1960-as években következett be. Ekkor a plágiumot szankcionáló bitorlás bűncselekménye – aki más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak kárt okoz – bekerült az 1961. évi Btk.-ba, az 1969. évi Szjt. pedig már csak a polgári jogi igényeket tartalmazta. Ettől kezdve a bírósági hatáskör kettévált és ki-ki a saját területén hozta meg az ítéletet. Kérdéses, hogy vajon jó döntés volt-e a szerzői jogi bíráskodást kettéválasztani, hiszen a büntetőbíróságok ma is dönthetnek polgári jogi igényről.

A szerzői jog polgári jogi jellege miatt 1970-től évtizedekig a jogosultak számára elsősorban az erkölcsi elégtétel és a kártérítés szankciói voltak elérhetők, és a büntetés csak a bitorlásnál jöhetett szóba.[51] A büntetőjogi szankciórendszer előbb – az üreskazetta-díj bevezetésével párhuzamosan – 1983-ban bővült a szerzői művek jogosulatlan használatának szabálysértésével,[52] majd 1993 májusában nyerte el a maihoz közelítő állapotát.

3.2. A SZERZŐI JOG GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE

A szerzői jog gazdaságban betöltött szerepe többféle módon mérhető, értékelhető. Vizsgálható makrogazdasági szinten, bemutatva a szerzői joghoz kapcsolódó gazdasági ágazatok gazdasági súlyát és vizsgálható a jogosultak szintjén, ismertetve az egyéni vagy a közös jogkezelés révén beszedett szerzői jogdíj mértékét, de elemezhető a közgazdaságtan módszereivel is, keresve az alkotók és a felhasználók közötti optimális egyensúlyt.

3.2.1. Makrogazdasági mutatók

Több nemzetközi szervezet foglalkozott a kreatív ágazatok fogalmának meghatározásával, illetve ezen ágazatok terjedelmének a felmérésével. Az egyik ilyen nemzetközileg elismert és széles körben alkalmazott módszert a *WIPO* dolgozta ki, majd 2015-ben továbbfejlesztette.[53] Ez a metodika a kidolgozó nemzetközi szervezet alaptevékenységéhez, a szellemi tulajdonhoz kapcsolódva a szerzői jogi tartalom figyelembevételével határozza meg a kreatív iparágak egymásra épülő rendszerét. A *WIPO* módszertana szerint a szerzői jogi ágazatok négy csoportba sorolhatók, egyre távolodva a szerzői műtől.

I. Az *elsődleges szerzői jogi ágazatok (core copyright industries)* tevékenysége kizárólag a szerzői jog által védett alkotásokhoz és kapcsolódó teljesítményekhez kötődik, ilyen például a sajtó, az irodalom, a filmművészet, a zeneművészet, a fotóművészet, a vizuális és grafikus művészet, a hirdetés és reklám, a közös jogkezelő szervezetek tevékenysége, továbbá a szoftverek és az adatbázisok.

II. A *szerzőijog-függő technikai háttérágazatok (interdependent copyright industries)*között azok a tevékenységek szerepelnek, amelyek közvetítésével lehetővé válik egyebek mellett

[51] *Benárd Aurél:* A szerzői jog megsértése. In: *Benárd Aurél, Tímár István* (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, p. 343–350.

[52] Egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV. 14.) Korm. rend. 165. §.

[53] *Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries, WIPO*, 2003., *Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright Industries, Revised Edition, WIPO*, 2015.

a szerzői jogi védelem alatt álló alkotások létrehozása, terjesztése és „fogyasztása". Ilyen tevékenységek például a szórakoztatóelektronikai termékek gyártása, a hangszergyártás, a számítógépgyártás, a tablet- és mobiltelefon előállítása, a fényképezőgép, a fénymásológép gyártása.

III. A *részlegesen szerzői jogi ágazatok (partial copyright industries)* csak meghatározott arányban, mégpedig a kreatív tartalom arányában köthetők a szerzői jog által védett művekhez, mint például a ruházati termékek gyártása, a bútorgyártás, az ékszergyártás, a játékok gyártása és értékesítése, az építészet, a mérnöki tervezés, a múzeumok.

IV. *Az egyéb kiszolgáló ágazatok (non-dedicated support industries),* amelyek szükségesek a szerzői művek terjesztéséhez, de más gazdasági ágazatok is hasonló mértékben igénybe veszik ezeknek az ágazatoknak a szolgáltatásait. Ilyen például a telekommunikáció, a szállítás, a kis- és nagykereskedelem.

Az Európai Szabadalmi Hivatal és az EU Szellemi Tulajdoni Hivatala 2019-es közös jelentése szerint a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya tovább növekedett. Európa-szerte 11,8 millió főt foglalkoztattak, akik az összes foglalkoztatott 5,5%-át adták. Ezek az ágazatok 6,9%-kal járultak hozzá az EU teljes *GDP*-jéhez.[54]

A *WIPO* 2021-ben publikált, több mint 50 ország nemzeti tanulmányán alapuló elemzése szerint a szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a nemzeti foglalkoztatottsághoz valamennyivel magasabb (átlagosan 5,78%), mint a *GDP*-ből való részesedésük (átlagosan 5,54%). A szerzői jogi ágazatok *GDP*-hez való hozzájárulása az Amerikai Egyesült Államokban volt a legmagasabb (11,99%). Magyarország a vizsgált országok rangsorában a harmadik legjobb helyet foglalta el 8,5%-os arányával. A szerzői jogi ágazatok a Fülöp-szigetek munkaerőpiacán rendelkeztek a legmagasabb részesedéssel (14,14%), ez az arány az Amerikai Egyesült Államokban 7,71%, Magyarországon pedig 7,24% volt.[55]

Magyarországon az SZTNH 2005 óta hat alkalommal végezte el a *WIPO* módszertana szerinti felmérést a szerzői jogi ágazatokról. Az *alapvető célkitűzés az* volt, hogy a hazai szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági hozzájárulásának súlyát és teljesítménybeli eredményeit nemzetközi összehasonlításban és a hagyományos gazdasági ágakkal is összevetve mutassa be.

---

[54] *IPR-intensive industries and economic performance in the European Union. Industry-Level Analysis Report, September 2019, EPO-EUIPO,* p. 9.

[55] *The Economic Contribution of the Copyright Industries, An Overview of the Results from WIPO Studises Assessing the Economic Contribution of the Copyright Industries, WIPO,* 2021, p. 21., 26–27.

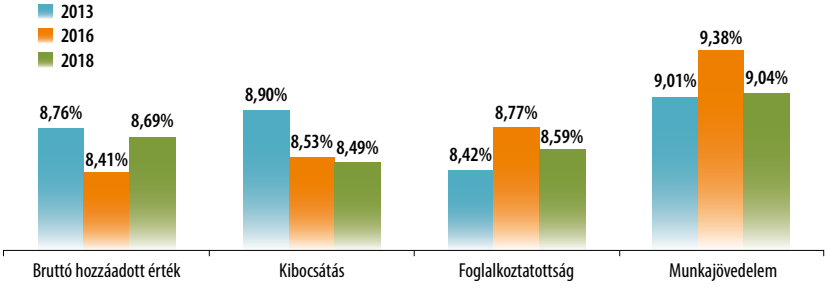

A hazai szerzői jogi ágazatok nemzetgazdasági súlya 2013., 2016. és 2018. években (%)[56]

A közismert nemzetgazdasági ágakkal való összehasonlítás kézzel foghatóvá teszi a szerzői jogi ágazatok súlyát a hazai gazdaságban. A nemzetgazdasági ágak bruttó hozzáadott érték alapján mért sorrendjében 2018-ban a szerzői jogi ágazatcsoport a harmadik helyen végzett, megelőzve az ingatlanügyeket. Számszerű értékét tekintve bruttó hozzáadott értéke pedig a szállítás, raktározás másfélszerese, az oktatás, valamint a mezőgazdaság kétszerese, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás négyszerese és a villamosenergia- és gázipar ötszöröse volt. A szerzői jogi ágazatokhoz köthető 353 ezer fős foglalkoztatotti létszám nagyságrendje hasonló a hazai oktatásban, vagy az építőiparban dolgozókéhoz, de közel kétszerese a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, valamint a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, továbbá tízszerese az energiaszektorban dolgozók létszámának.[57]

A magyar jelentés szerint a szerzői jogi ágazatok 2013 és 2018 közötti időszakban is jelentős szerepet töltöttek be a magyar gazdaságban. 2018-ban a bruttó hozzáadott értékhez *(GDP)* való hozzájárulásuk 3128 milliárd forintot tett ki, amely 8,89%-os nemzetgazdasági súlyt jelentett, bruttó kibocsátásuk pedig megközelítette a 7000 milliárd Ft-ot, amely 8,49%-os nemzetgazdasági súlynak felelt meg. A szerzői jogi ágazatokban foglalkoztatottak száma folyamatosan emelkedett. 2018-ban a szektorban foglalkoztatottak száma – 353 ezer fő – közel 50 ezer fővel haladta meg a 2013. évi és 4 ezer fővel a 2016. évi létszámot. Az összes foglalkoztatotti létszámon belüli aránya 8,59% volt. Az összes munkajövedelem 2018-ban 1194 milliárd Ft-ot tett ki, a nemzetgazdasági érték 9,04%-át.[58]

A magyar jelentés szerint 2018-ban az egyes szerzői jogi ágazatok közül az elsődleges (I.) szerzői jogi ágazatok szerepe volt a meghatározó. Ezen belül is kiemelkedik a szoftver és adatbázis, amely a legjelentősebb ágazat, mivel önmagában a bruttó hozzáadott érték 2,9%-át állította elő, a foglalkoztatásban pedig 2,4%-ot tett ki. Legalább 0,5%-os nemzetgazdasági súlyt további

---

[56] *Simon Dorottya:* A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon 6. SZTNH, Budapest, 2020, p. 24.

[57] *Simon Dorottya*: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon 6. SZTNH, Budapest, 2020, p. 42–43.

[58] Uo. p. 87–88.

három szerzői jogi ágazat tudott elérni, így a bruttó hozzáadott értékben a sajtó és az irodalom – 1,2% –,valamint a szórakoztató elektronikai termék – 0,9% –, továbbá a foglalkoztatásban a sajtó és az irodalom – 1,6% – mellett a vizuális és grafikus művészet – 0,5% –.

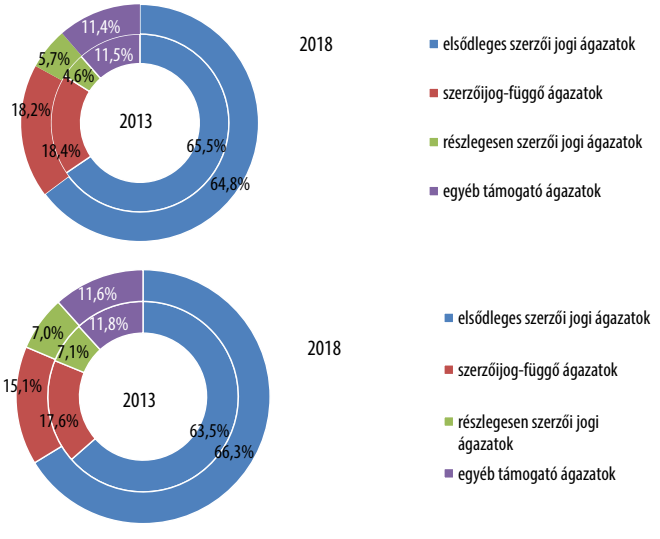

A szerzői jogi ágazatok egyes csoportjainak megoszlása a bruttó hozzáadott értékben és a foglalkoztatottságban[59]

A magyarországi kreatív ágazatok erősségének – a dinamikus növekedés, a magas hozzáadott érték, a tehetség- és innovációorientált értékrend –, ellenpólusának – a szektor gyenge együttműködési képessége, az egyes ágazaton belül tapasztalható törésvonalak és a művészattitűd, azaz a nem megfelelő üzleti és jogi tudás – minősülnek. Legyőzendő akadályt jelent a tőke és a vállalkozások összekapcsolása is. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy a kreatív ipar – egy-két sikerterméket leszámítva – képes legyen kilépni a nemzetközi piacra.[60]

3.2.2. A jogdíj mint jövedelem

A szerzői jog gazdaságban betöltött szerepe megközelíthető a jogosultaknak műveik és teljesítményeik felhasználásából származó bevételeinek oldaláról is. E bevételeknek jellemzően két nagy forrása különíthető el. Egyik a felhasználóktól *közvetlenül* származik. Ilyen forrás például az, amikor a színház egy musical vagy opera előadása érdekében a zeneszerzővel

[59] Uo. p. 24–25.

[60] A kreatívipar mint erőforrás. A kreatív ágazatok mai és jövőbeni hozzájárulása Magyarország versenyképességéhez. Design Terminal, 2014, p. 4. *http://www.designterminal.hu/uploads/content/files/vezetoi_osszefoglalo.pdf.*

és a szövegíróval, vagy a könyvkiadó az íróval szerződést köt. *Ezekre a jövedelmekre nincs közvetlen rálátásunk, csupán közvetett,*[61] *vagy csak meg nem erősített információk érhetők el ezen jövedelmeket illetően.* Viszonyítási alap lehet például, hogy J. K. Rowling bő egymilliárd dolláros vagyona többnyire a könyvkiadási, megfilmesítési és *merchandising* jogokból származik. Hasonló nagyságú vagyonnal rendelkezik Andrew Lloyd Webber, akinek musicaljeit folyamatosan játsszák szerte a világban, és a *Forbes magazin* 2022. évi listáján a 4. leggazdagabb zeneszerzőként szerepelt. Az első helyen Kanye West állt 1,8 milliárd dollárral.[62] A *Forbes magazin* listáján 2019-ben a legjobban megfizetett író J. K. Rowling 92 millió dollárral, a második helyezett James Patterson 70 millió dollárral, a harmadik helyezett pedig 36 millió dollárral Michelle Obama volt.[63] Az itt említett jogok jellemzően „nagyjogok", azaz *egyénileg érvényesíthetők,* és nem tartoznak a közös jogkezelésbe.

A közös jogkezelő szervezetek által beszedett jogdíjakról már pontosabb adatok érhetők el. Ezek megmutatják, hogy zeneszerzőként és szövegíróként nagyjából milyen jövedelemre lehet szert tenni az ún. „kisjogos", azaz a közös jogkezelésbe tartozó vagyoni jogokból.

A PROART megbízásából készített legfrissebb, 2021-es zeneipari jelentés[64] szerint a Covid-19 járvány megtörte a hangfelvétel-ipar korábbi évekre jellemző növekedési trendjét. Egyedül a digitális piac növekedett 2020-ban, az előző évhez viszonyítva további 40%-kal. Ezzel szemben mind a fizikai, mind a jogkezelési szegmens csökkent. A magyar hangfelvétel-iparágban a közös jogkezelők – az ARTISJUS, EJI, MAHASZ – által beszedett jogdíjjövedelem a 2015. évi közel 90%-ról a 2020. évben 73%-ra csökkent.

---

[61] Például a Madách Színház 2019. évi beszámolójának kiegészítő melléklete szerint 218 millió Ft jogdíjat fizetett ki. A számlázott jogdíjak összege a pandémia következtében elmaradt előadások miatt 2020-ban 84 millió Ft-ra csökkent.

[62] *https://rnn.ng/forbes-top-10-richest-musicians-in-the-world-2022/*

[63] *https://www.forbes.com/sites/hayleycuccinello/2019/12/20/worlds-highest-paid-authors-2019-rowling-patterson-obama/?sh=396db799733a.*

[64] Zeneipari jelentés 2021. A zeneipar számokban. A PROART megbízásából a HÉTFA Kutató és Elemző Központ készítette, p. 60.

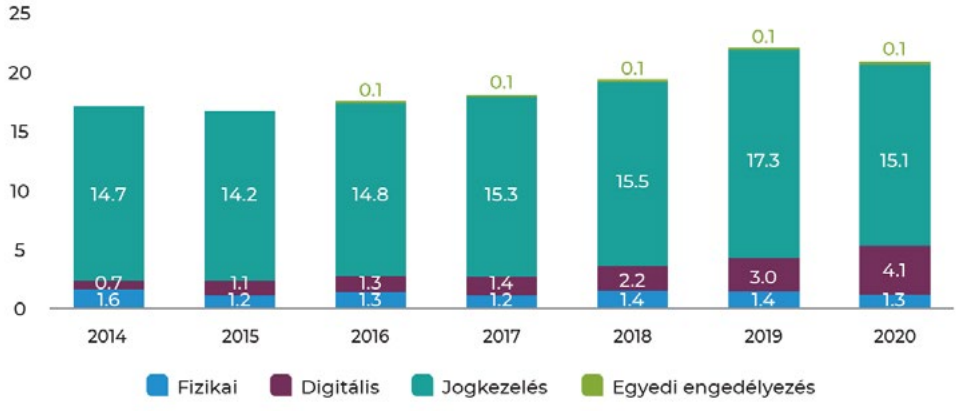

A magyar hangfelvétel-iparág alakulása (milliárd Ft)[65]

Az ARTISJUS adatai szerint a 2017 és a 2020 közötti három év során 24%-kal 7,6 milliárd Ft-ról 9,4 milliárd Ft-ra növekedett a közös jogkezelő által felosztott jogdíjak összege. A pandémia okozta visszaesés 2021-ben mutatkozott meg a legmarkánsabban az ARTISJUS által kifizetett jogdíjak lecsökkent összegében. Az ARTISJUS 2021-ben az előző évinél 29%-kal kevesebbet, mindössze 6,7 milliárd Ft-ot tudott kifizetni a magyar és a külföldi alkotóknak. Miközben a kifizetett jogdíj összege csökkent, a jogdíjban részesülők száma 15 468 főről 16 504 főre, azaz 1036 fővel emelkedett. 2021-ben a korábbiaknál jóval nagyobb arányú – 53 %-os – volt a hazai szerzők aránya. A korábbi évek 17 ezer újonnan regisztrált dalaival szemben a járvány alatti 2020–2021-es években az új dalok éves száma 23, illetve 21 ezer volt. Az alábbi jogdíjpiramis érzékletesen mutatja be a zeneipar jól ismert jelenségét, amely abban nyilvánul meg, hogy nagy a létszámbeli eltérés az alsó jövedelmi kategória és a felső kategóriák között. Egyre könnyebb ugyanis a piacra lépés, nagy tömegek számára állnak rendelkezésre új dalok írásához, felvételéhez és terjesztéséhez szükséges eszközök és csatornák. A magasabb jogdíjakat biztosító közismertség és népszerűség elérése azonban már nehezebb és tőkeigényesebb, sőt jellemzően szerzői életmű létrehozására van hozzá szükség. Miközben a jogdíjpiramis legalsó szintje tovább szélesedett, addig mindegyik kereseti kategóriában csökkent a szerzők száma. Az 500 ezer Ft feletti jogdíjban részesülők száma is csökkent, mindössze 85 alkotó az, aki minimum havi bruttó 500 ezer Ft jogdíjhoz jutott sikeres művei után. A havi 1 millió Ft feletti összeget kereső szerző átlagosan már 520 művel rendelkezik, tehát már komoly életművet alkotott.[66]

---

[65] Zeneipari jelentés 2021. A zeneipar számokban. A PROART megbízásából a HÉTFA Kutató és Elemző Központ készítette, p. 8. A jogdíjak a három közös jogkezelő – ARTISJUS, EJI, MAHASZ – által beszedett jogdíjakat tartalmazzák.

[66] *https://dalszerzo.hu/2022/03/31/soha-nem-reszesultek-meg-jogdijbol-olyan-sokan-mint-tavaly/.*

Jogdíjpiramis 2021: bruttó havi jogdíj összege szerzők és jogutódok száma[67]

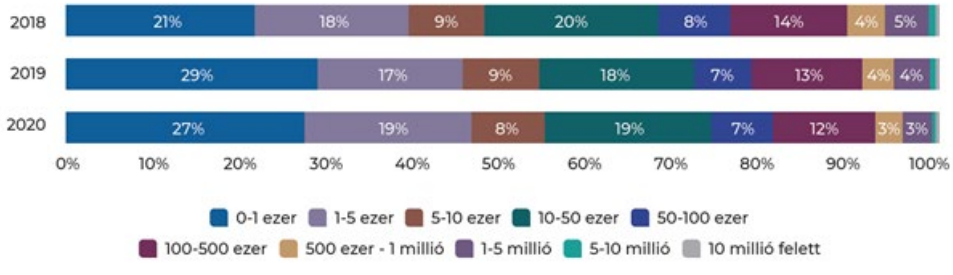

A szerzői jogdíjbevételek megoszlása (ARTISJUS)[68, 69]

Az EJI 2021-ben – a rekordévnek számító – 2020. évinél 5%-kal kevesebb, 1,4 milliárd Ft jogdíjat fizetett ki 63 ezer magyar és külföldi zenész számára.[70] A csökkenésben a pandémia okozta lezárások és korlátozások játszottak fő szerepet. Nőtt azoknak az előadóművészeknek a száma, akiknek a jogdíja meghaladta az egy millió forintot. Ilyen összegű jogdíjban részesülő zenészből 95 volt. A kifizetett legmagasabb jogdíj összege, amelyet magyar zenész kapott, 5%-kal volt kevesebb az előző évinél, összege pedig 6,5 millió Ft-ot tett ki.[71]

---

67 ARTISJUS, *https://dalszerzo.hu/2022/03/31/soha-nem-reszesultek-meg-jogdijbol-olyan-sokan-mint-tavaly/*.

68 Zeneipari jelentés 2021. A zeneipar számokban. A PROART megbízásából a HÉTFA Kutató és Elemző Központ készítette, p. 15.

69 Az ARTISJUS képviseltek – a „hazai szerzők" – körében megállapított, szerzőre azonosított jogdíjbevételek megoszlása.

70 A lezárt zenei jogdíjfelosztás magában foglalta a rádiós és háttérzenei jogdíjakat, a *Deezer* által fizetett jogdíjakat, valamint a meghosszabbított védelmi idejű hangfelvételek előadóit illető kiegészítő díjazást.

71 *https://www.eji.hu/cikk/lezarta_a_hangfelveteli_nagyfelosztast_az_eji*.

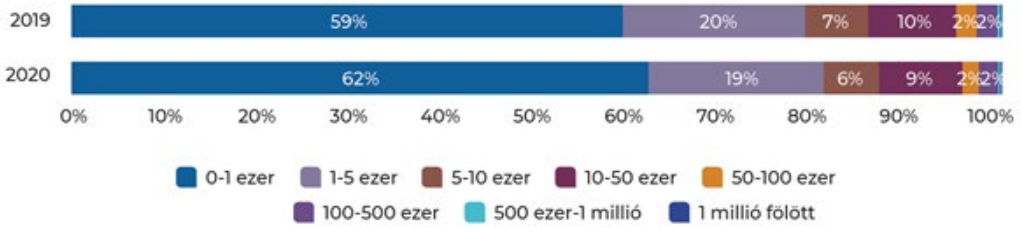

Az előadóművészeti jogdíjbevételek megoszlása az ismert jogosult művészek körében (EJI)[72, 73]

A közös jogkezelésről a 9.5. fejezetben lesz bővebben szó.

3.2.3. A szerzői jog gazdaságtana[74]

A jog és közgazdaságtan vagy joggazdaságtan (*law and economics)* közgazdasági szemszögből vizsgál jogi problémákat. Azt elemzi, hogyan hat a jog az egyéni viselkedésre, és ezen keresztül azt, hogy az egyes jogszabályoknak milyen szándékolt és nem szándékolt társadalmi következményei lehetnek. A *law and economics* szemléletében a jog is az emberek viselkedését befolyásoló ösztönzőrendszer. A jogszabályok voltaképp közvetett (*implicit*) árakat rendelnek hozzá különböző magatartásokhoz,[75] ezért az egyes jogi rendelkezések hatása elemezhető a mikroökonómia eszköztárának segítségével.

Az irányzat jelentős nemzetközi alakjai közé tartozik többek közt Ronald Coase,[76] Guido Calabresi[77] és Richard A. Posner, a hazai kutatók közül Bodó Balázs[78] és Szalai Ákos.[79]

A jogtudományon és közgazdaságtanon belül tekintélyes irodalom foglalkozik a *szellemi tulajdon közgazdasági aspektusai*val. A fókusz hagyományosan inkább a szabadalmi jogra irányult, amellyel kapcsolatban a közgazdászokat elsősorban az innovációval és a kutatás-fejlesztéssel való összefüggés foglalkoztatta. Mára azonban a szerzői jog is jelentős

---

72 Zeneipari jelentés 2021. A zeneipar számokban. A PROART megbízásából a HÉTFA Kutató és Elemző Központ készítette, p. 21.

73 EJI egyedi jogdíjszámlán jóváírt jogdíjösszeg.

74 Az alpont megírásához nyújtott szakmai támogatásáért *Juhász Boldizsár*t illeti köszönetem.

75 *Robert Cooter, Ulen Thomas:* Jog és közgazdaságtan. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2005, p. 15.

76 *R. H. Coase:* A vállalat, a piac és a jog. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004.

77 *Guido Calabresi, A. Dougles Malamed:* Tulajdoni szabályok, felelősségi szabályok és az elidegeníthetetlenség. A székesegyház egyik látképe. In: *Harmathy Attila, Sajó András* (szerk.): A jog gazdasági elemzése. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984.

78 *Bodó Balázs:* A szerzői jog gazdaságtana az online világban. In: *Barry Wellman, Halácsy Péter, Vályi Gábor* (szerk.): Hatalom a mobil tömegek kezében. Typotex, Budapest, 2006.; *Bodó Balázs, Gyenge Anikó:* A könyvtári kölcsönzések után fizetendő jogdíj közgazdasági szempontú elemzése. In: *Ingyenebéd.* Szabadlovas Közgazdász Egyesület, Budapest, 2007.

79 A szerződések elemzéséről lásd *Szalai Ákos:* A magyar szerződési jog gazdasági elemzése. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013.

irodalommal rendelkezik.[80] A szerzői jogi tárgyú elemzések többek közt olyan témákkal foglalkoznak, mint

- a szerzői jog létének, ugyanakkor korlátozott voltának elméleti megalapozása,
- a szerzői és a szomszédos jogi védelem optimális terjedelme,
- a védelmi idő optimális hossza,
- a közkincs és a szabad felhasználási esetek bővítése,
- az engedélyezési jog és jogdíj vagy a méltányos díjazás kérdése,
- egyéni vagy közös jogkezelés megbízás alapján vagy kiterjesztett hatállyal,[81]
- kalózkodás vagy szabad hozzáférés,[82]
- lehetséges jogérvényesítési eszközök, az ún. *forum shopping* és a perlekedő trollok,[83]
- valamint a szabad forrás, szabad hozzáférés (*open access*) vagy a *creative commons* kérdése.

A fenti témakörök közül a jog és a közgazdaságtan felfogását a védelmi idő kérdéskörén keresztül kívánjuk szemléltetni Richard A. Posner tanulmánya alapján.[84]

A szellemi alkotásokkal kapcsolatban két alapvető társadalmi cél fogalmazható meg. Az egyik szerint az alkotók számára legyenek adottak az anyagi ösztönzők sok és jó minőségű szellemi alkotás létrehozásához, a másik cél szerint a művek legyenek hozzáférhetők a társadalom minél nagyobb része számára.[85] E két cél természetesen egymást gyengíti, szükséges tehát a jogalkotónak valamilyen kompromisszumot kialakítani.

Sok más termékhez hasonlítva, a szellemi alkotás egyik sajátos vonása annak költségstruktúrája. A fix és a változó költségek aránya ugyanis szembe tűnően eltérő lehet. Ez azt jelenti, hogy amíg a művek létrehozása jellemzően nagyon költséges – például egy regény megírása esetén többéves munkával számolhatunk –, addig a sokszorosítás, a fogyasztókhoz való eljuttatás költségei – egy további példány előállítása egy már megírt regényből, azaz az ún. határköltségek – alacsonyak. A változó költségekhez hozzátehetjük

---

[80] Az SZTNH Frecskay János Szakkönyvtárában szinte valamennyi jelentős szakirodalom hozzáférhető. Néhány, az elmúlt években e témában született tanulmánykötet: *Richard Watt* (szerk.): Handbook on the economics of copyright. A guide for students and teachers. Edward Elgar, Cheltenham, 2014.; *Ruth Towse, Richard Watt:* Recent trends in the economics of copyright. Edward Elgar, Cheltenham, 2008.; *Ruth Towse, Christian Handke:* Handbook on the digital creative economy. Edward Elgar, Cheltenham, 2013.

[81] A szerzői közös jogkezelés közgazdasági alapjai és versenyjogi megközelítése. 3. fejezet. In: *Sarkady Ildikó, Grad-Gyenge Anikó:* Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2014, p. 28–48.

[82] *Bodó Balázs:* A szerzői jog kalózai. Typotex, Budapest, 2011.

[83] Kvázi visszaélésszerű jogérvényesítés.

[84] *Richard A. Posner: Intellectual Property. The Law and Economics Approach.* In: Journal of Economic Perspectives, 19. évfolyam, 2. szám, 2005., További jelentős művek: *William M. Landes, Richard A. Posner: An Economic Analysis of Copyright Law.* In: The Journal of Legal Studies, 18. évfolyam, 2. szám, 1989., p. 325–36., *Richard A. Posner: Economic Analysis of Law,* Seventh Edition, Aspen Publishers, New York, 2007.

[85] Ez a kettősség az Szjt. preambulumában is megjelenik: „A technikai fejlődéssel lépést tartó, korszerű szerzői jogi szabályozás meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek megóvásában; egyensúlyt teremt és tart fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, tekintettel az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás igényeire is; gondoskodik továbbá a szerzői jog és a kapcsolódó jogok széles körű, hatékony érvényesüléséről."

azt is, hogy online terjesztés esetében ezek egyre alacsonyabbak, akár a nullához közeliek is lehetnek.

Képzeljünk el viszonyítási alapnak egy szerzői jog nélküli világot! A regény példájánál maradva, az író eladja a kéziratot egy kiadónak, a kiadó pedig kiadja a regényt. Egy szerzői jog nélküli világban várhatóan az történne, hogy az alkotót kifizető kiadóhoz képest az alkotást lemásoló kiadók olcsóbban kezdenék árusítani a regényt, mint ahogy történt ez a 16–18. századi Európában. Ők ugyanis képesek határköltségen – azaz a kiadvány tényleges költségével arányosan – árazni, míg az eredeti kiadó szeretné a fix költségeit is –azaz a kézirat és a korrektúra díját is – fedezni, ezért ő a határköltség felett árazna. Egy ilyen világban a hozzáférés olcsó, de a másik cél sérül, ugyanis az ösztönzők az alkotások létrehozására romlanak vagy teljesen megszűnnek. Ki venne kéziratokat egy ilyen világban? Ha nincs, aki megveszi a kéziratot, ki fog regényeket írni? Ki fog filmeket forgatni? Valószínűleg elég kevesen, kevesebben, mint ami társadalmilag optimális lenne. Így ehhez az elképzelt világhoz képest javítani kell az alkotás anyagi ösztönzőit.

Elméleti szempontból két alapvető megoldási lehetőség kínálkozik. Egyrészt elképzelhető lenne az alkotók állami szubvenciója. A könnyű hozzáférés megőrzése mellett az anyagi ösztönzőket állami támogatások jelentenék. Egy ilyen rendszerrel azonban két nagy probléma lenne. Az egyik, hogy azt, hogy mekkora legyen a támogatás, csak utólag, akár évekkel a megjelenés után lehet értelmesen kiszámolni, az alkotás sikerének tükrében. A másik, hogy egy ilyen rendszer politikai játszmák játékterévé válhat. Posner inkább elméleti lehetőségként vizsgálja ezt a megoldást. Az állami szubvencióra a magyar filmgyártásban is láthatunk példát, mivel a hazai mozilátogató közönség önmagában nem képes egy nagyjátékfilm költségét „kitermelni".

A gyakorlatban a másik megoldás terjedt el. Az alkotásokat szerzői jog védi, azaz egy meghatározott ideig csak a jogosult használhatja, illetve engedélyezheti másnak az alkotás felhasználását. Ez az átmeneti monopólium lehetővé teszi, hogy az alkotó vagy a kiadó a határköltség feletti árat állapítson meg, a mű „kitermelje" létrehozásának fix költségeit, vagy sikeres mű esetén még sokkal többet. A többletet gyakran a veszteséges művek kiadására fordítják… A szerzői jog nélküli világhoz képest a két cél elérése megfordul egy aránytalanul hosszú, akár végtelen védelmi idő esetén. Jó alkotás létrehozása hosszú távú anyagi jólétet fog jelenteni, tehát sokan fognak ilyesmivel próbálkozni, azonban a társadalom hozzáférése ezekhez a javakhoz romlani fog.

A védelmi idő olyan mértékű kiterjesztései, amilyeneket a 20. század második felében láthattunk,[86] Posner szerint valószínűleg minimális ösztönzési hatással jártak, mert a közgazdaságtan szemlélete szerint a várható jövedelem jelenértéke számít, az pedig csak kicsit nőtt. A kiterjesztések problematikusabb vonása a visszamenőleges jelleg abban az értelemben, hogy a kiterjesztés előtt született művekre is vonatkoznak, tehát úgy drágítják meg a hozzáférést egy bizonyos időszakban létrejött művekhez, hogy közben nincs ösztönzési hatás, mivel múltbeli tevékenységet nem lehet ösztönözni. (E fejezet megírásakor

[86] Európában az 1990-es években nőtt a védelmi idő pma 50 évről 70 évre, de az Egyesült Államokban csak 1976-ban vezették be a pma 50 éves védelmi időt, majd terjesztették ki pma 70 évre, és emelték meg a munkaviszonyban létrehozott műveknél a létrehozástól számított védelmi időt 120 évre.

sem gondol arra a szerző, sőt nem is ösztönzi, hogy műve a halálát követő 50 vagy 70 évig fog védelem alatt állni, vagy hogy e védelmet később akár 90 évre felemelik.) Az, hogy a kiterjesztések mégis ilyen formában történtek, Posner szerint jól magyarázható azzal, hogy a jogok tulajdonosainak sokkal erősebb érdekük fűződik a hosszabbításhoz – további X év határköltség feletti árazás lehetősége –, mint a potenciális belépő további terjesztőknek, versenytársaknak ennek megakadályozásához, mivel a lejárt védelmi idejű alkotások piacán sokkal erősebb verseny van, így alacsony profitot lehet elérni.

További fontos szempont az eddigiek mellett az is, hogy valamilyen mértékben nagyon sok műalkotás épül korábban létrejött művekre. Az alkotásokat nemcsak a fogyasztók „fogyasztják", hanem alkotók is használják kiindulópontként – a közkincs részét képező alkotásokat szabadon, a védett műveket a megfelelő engedélyek megszerzése után. Minél régebbi egy alkotás, jellemzően annál nagyobb költségekkel jár a jogosultak felkutatása, a felhasználási szerződések megkötése. A hosszabb védelmi időnek tehát van olyan aspektusa, amely az új és a régebbi alkotóknak is hátrányos.

Ezen elméleti szempontok átgondolása fontos, ám végső soron nem vezet el ahhoz, hogy konkrétan meg tudjuk állapítani a védelmi idő optimális hosszát. Posner szerint az mindenesetre elmondható, hogy valószínűleg nem optimális a jelenlegi rendszerekben az, hogy minden típusú mű védelmi ideje egyforma hosszú.

A folyamatos európai szerzői jogi fejlődés ugyancsak több olyan kérdést tartalmaz – új szomszédos jogi védelem a könyvkiadóknak, kereskedelmi forgalomban nem kapható könyvek digitalizálása stb. –, amelyek közgazdasági elemzés tárgyai lehetnek.

3.3. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

3.3.1. Fogalmak

Bitorlás: Arany László által bevezetett és 1970-ig a szerzői jogi jogsértésre használt kifejezés. Manapság elsősorban az iparjog területén használatos.

Hatály: azon körülmények, amelyek megléte esetén a törvényt alkalmazni kell. Megkülönböztetünk időbeli, területi, személyi és tárgyi hatályt. Nem azonos az érvényesség fogalmával. Az érvényesség lényege, hogy a törvény alkalmazható.

Kúria: Magyarországon a legfelső bírói fórum, 1948-ig Magyar Királyi Kúria, 1949–2012 között Legfelsőbb Bíróság, 2012-től ismét Kúria.

Mechanikai jog: a zeneszerzők és a szövegírók egyes műveinek hangfelvételen való újabb többszörözésének és példányonkénti terjesztésének a joga, ami a digitális világban is megtartotta eredeti elnevezését.

3.3.2. Ellenőrző kérdések

1. Milyen társadalmi–kulturális okai lehettek annak, hogy a szerzők jogait csak a 19. századra ismerték el Európa-szerte?
2. Valójában milyen innovatív lépéseket jelent az a kijelentés, hogy Gutenberg „feltalálta a könyvnyomtatást”?
3. Melyik országban ismerte el elsőként a szerzők jogait törvény?
4. Lehet-e hatása a mindennapokban egy 100 évvel ezelőtt hatályos szerzői jogi törvénynek?
5. Milyen lehetősége volt a Magyar Királyi Kúriának akkor, amikor egy jogvita eldöntése alkalmával egy új felhasználási mód (vagyoni jog) nem szerepelt az éppen hatályos szerzői jogi törvényben?
6. Hogyan lehet a mechanikai többszörözést, a rádiósugárzást és a nyilvános előadást elhatárolni egymástól?
7. Véleménye szerint hatékonyabb-e, ha egy jogsértésnek van büntetőjogi következménye is?
8. Jókai Mór milyen szerepet töltött be a szerzői jogi intézményrendszerben?
9. Miként van jelen a szerzői jog a gazdaságban?
10. Egy szerzőhöz (előadóművészhez) honnan, milyen csatornákon keresztül érkezhet jogdíj?

4. A SZERZŐI JOG ÁLTAL VÉDETT MŰVEK ÉS TELJESÍTMÉNYEK

A fejezet a szerzői műveket, a szerzői jogi védelem alól kizárt alkotásokat, a kapcsolódó jogi teljesítményeket és a gyűjteményes mű fogalmát mutatja be.

4.1. AZ SZJT. HATÁLYA

Az Szjt. hatálya a *szerzői művekre és a kapcsolódó jogi teljesítményekre terjed ki. Az Szjt. szerint az irodalom, a tudomány és a művészet területén létrehozott olyan alkotások állnak védelem alatt, amelyek rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel, és amelyek nem tekinthetőek a szerzői jogi védelem alól kivett alkotásnak sem.* A jelen fejezet célja a fenti fogalmak magyarázata, annak érdekében, hogy pontosabb képet kapjunk arról, mely esetekben tekinthető egy alkotás szerzői műnek.

Az Szjt. személyi hatálya alapvetően a magyar állampolgár szerzőkre terjed ki, illetve azokra a művekre, amelyeket először Magyarországon hoztak nyilvánosságra. Olyan műre, amely először külföldön került nyilvánosságra, az Szjt.-ben meghatározott védelem csak akkor terjed ki, ha a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerzőt nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonosság alapján a védelem megilleti. A szerzői jogi tárgyú egyezmények alapján fennálló viszonosság mára szinte az államok összességét behálózza.[87] A fontosabb nemzetközi szerződéseket és az európai uniós jogszabályokat a 11. fejezet mutatja be.

4.2. AZ SZJT.-BEN NEVESÍTETT ÉS NEM NEVESÍTETT MŰTÍPUSOK

A szerzői jogi védelem két feltételhez kötött. Az alkotásnak egyrészt *az irodalom, a tudomány vagy a művészet* területéről kell származnia, másrészt egyéni, eredeti jelleggel kell rendelkeznie.

Az Szjt. nem definiálja konkrétan e három területet és azt sem, hogy pontosan milyen műtípusok tartoznak e területekhez. Csak a lehetséges műtípusok általános és példálózó felsorolását tartalmazza. E felsorolásból következik, hogy az irodalom kategóriája magában foglalja a szépirodalmi művek mellett a szakirodalmi, a tudományos és a publicisztikai műveket is. A védelem feltételeként meghatározott területek közös halmazokat is alkothatnak, nem szükséges a védelemhez az, hogy jól elkülönülten meg lehessen állapítani, hogy pontosan az irodalom, a tudomány vagy a művészet területéről származik-e az adott alkotás.

Az Szjt. példálózó felsorolást tartalmaz arról, hogy mely műtípusok esnek szerzői jogi védelem alá. Így szerepel a felsorolásban

- az irodalmi (például szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű,
- a nyilvánosan tartott beszéd,

[87] A kérdést részletesen elemzi az SZJSZT-02/2014 – A szerzői jogi törvény hatálya a fájlcserélő szolgáltatás keretében kínált tartalmakra.

- a számítógépiprogram-alkotás és a hozzá tartozó dokumentáció (a továbbiakban: szoftver), forráskódban, tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtája, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is,
- a színmű, a zenés színmű, a táncjáték és a némajáték,[88]
- a zenemű szöveggel vagy anélkül,
- a rádió- és a televíziójáték,
- a filmalkotás és más audiovizuális mű (a továbbiakban együtt: filmalkotás),
- a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, kőnyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és terve,
- a fotóművészeti alkotás,
- a térképmű és más térképészeti alkotás,
- az építészeti alkotás és terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve,
- a műszaki létesítmény terve,
- az iparművészeti alkotás és terve,
- a jelmez, a díszlet és tervük,
- az ipari tervezőművészeti alkotás,
- a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis.

A felsorolás azért példálózó, mert a jogalkotó nem kívánta zárt listában meghatározni a lehetséges műtípusokat, így a listát nem szükséges a technika fejlődésével együtt az esetleges új műtípusokhoz alakítani.

Ennek a megfontolásnak köszönhetik például a *lézershow*-k mint művészeti performanszok alkotói is azt, hogy alkotásaik szerzői jogi védelem alatt állhatnak. A kérdéskört az SZJSZT vizsgálta, és megállapította, hogy a lézershow „zenei hangfelvételekre koreografált, szoftvermű segítségével megvalósított fényjátékkal együtt létrehozott táncművészeti alkotás",[89] és annak ellenére is szerzői jogi védelem alatt áll, hogy az Szjt. felsorolásában nem szerepel.

E körben vizsgálta a testület a weboldalakat is, amelyek rendszerint többféle alkotás, például fotóművészeti alkotások, szoftverművek, de akár digitális betű- és karakterkészletek (ún. *fontok*) gyűjteményei lehetnek. Érdekesség, hogy a *font* önmagában is „tárgya lehet szerzői jogvédelemnek, ha a *font* arculata, a készletet alkotó betűk képe olyan egyéni, eredeti jellegű mű, amely a szerző saját szellemi alkotása. Ebben az esetben a *font* leginkább grafikai műnek tekintendő."[90] Ugyanígy szerzői jogi védelem alatt állhat a honlap grafikai kialakítása, dizájnja is.[91]

Felmerülhet a szerzői műként való elismerés lehetősége a manapság meglehetősen népszerűvé vált szabadulós játékok esetében is. A szabadulós játék olyan, jellemzően valamilyen

---

[88] A színpadi művek és a színházi látványtervek kérdéskörére lásd *Sápi Edit:* A színpadi művek szerzői joga. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2019., *Sápi Edit:* Mi van a függöny mögött? – a színházi látványterv szerzői jogi védelmének egyes kérdései. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): „Szellemi alkotások az ember szolgálatában". Pázmány Press, Budapest, 2022. p. 183-197.

[89] SZJSZT-31/2005 – Az átdolgozás szintjét el nem érő inspiráció színpadi lézerprodukció esetén.

[90] SZJSZT-20/2004 – A „font" (betű-, illetve karakterkészlet) szerzői jogi védelme és felhasználása.

[91] Az egyes műtípusokat később mutatjuk be.

történettel rendelkező szabadidős elfoglaltság, amely során egy csapat tagjainak rejtvények megoldása révén (például ördöglakatok, zárak, szórejtvények, kódok stb.), adott időn belül kell kijutniuk egy zárt területről, például egy pincerendszerből, lakásból. A programot jellemzően *zene* kíséri *grafikai* és látványelemekkel, speciális *díszletekkel* tarkított, sokszor még egy játékvezető *előadása* is emeli a játék színvonalát. Éppen ezért – amennyiben az egyéni, eredeti jelleg követelményének megfelel – nem zárható ki az, hogy a szabadulós játékok is jogi védelem alatt álljanak – akár dramaturgiai műként – annak ellenére, hogy az Szjt. vonatkozó felsorolása a szabadulós játékot konkrétan nem tartalmazza.

Itt említhető az SZJSZT azon szakvéleménye is, amelyben balettprodukciók szüzséit – a balettművészeti alkotás vázlatát – vizsgálta és hasonlította össze. Az eljáró tanács megállapította, hogy „… a szerzői jog által műként védett alkotások köre nem zárt [Szjt. 1. § (2) bekezdés: „így különösen" – ezt követi a műfajták példálózó felsorolása], ezért elvileg nem kizárt az egyéni-eredeti jellegű, szellemi alkotást megvalósító szüzsé védelme akkor sem, ha netán műfaji besorolása vitatott."[92]

Ugyanígy szerzői jogi védelem alatt állhat például a flashmob is, mint művészeti performansz,[93] vagy akár a graffiti is.[94]

A szerzői jogi védelem tárgya minden esetben a gondolatok egyéni-eredeti formába öntése, nem maga az annak alapjául szolgáló tartalom. A szerzői jogi oltalom formavédelmet jelent, a megfogalmazás egyediségét védi. Jól példázza ezt egy ételreceptekkel kapcsolatos szakvélemény. Az eljáró tanács megállapítása szerint „a szerzői jogi védelem a gondolat kifejezett formájának szerzői jogi értelemben vett felhasználását, érzékelhetővé tételét, vagyis a recept esetében annak reprodukálását (kiadását, többszörözését, nyilvánossághoz közvetítését stb.) köti engedélyhez, nem pedig az ebben leírt eljárás mások általi lefolytatását, végrehajtását (a recept szerinti főzést)."[95] Az eljáró tanács álláspontja szerint „a szerzői jogi védelem fennállta szempontjából annak nincs jelentősége, hogy a szóban forgó írásművek az Szjt. 1. § (2) bekezdésében példálózóan felsorolt műtípusok melyikébe tartoznak, szakirodalmi vagy publicisztikai művek-e, elegendő, ha a mű az irodalom, a tudomány és a művészet igen széles kategóriájába esik. Ez az irodalmi jelleg az ételrecepteknél nem vitatható."[96] Ennek megfelelően tehát szerzői jogi jogsértés elkövetése nélkül bárki elkészítheti például Jamie Oliver citrompitéjét annak ellenére, hogy a recept a brit tévésszakácstól származik. Ugyanúgy a desszert árusításával sem követnénk el szerzői jogi jogsértést, arra azonban oda kell figyelni, hogy az esetlegesen fennálló iparjogvédelmi jogok megsértését elkerüljük, lehet ugyanis, hogy a *Jamie Oliver* név vagy a pite fantázianeve védjegyoltalom alatt áll.

A nemzetközi jogirodalomban a parfümök mint lehetséges szerzői művek vizsgálatára

---

[92] SZJSZT-20/2011 – Balettprodukció egyéni eredeti jellege.

[93] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, p. 82.

[94] *Paku Dorottya:* Művészet vagy vandalizmus? Részesülhet-e szerzői jogi védelemben a graffiti? In: *Görög Márta – Mezei Péter* (szerk.): Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2020, p. 58–86.

[95] SZJSZT-21/2004 – Szakácskönyv, illetve receptek szerzői jogi védelme.

[96] SZJSZT-21/2004 – Szakácskönyv, illetve receptek szerzői jogi védelme.

két példát is találunk. 2006-ban a *Lancôme Parfums kontra Kecofa BV*[97]*-ügyben* a holland legfelsőbb bíróság azt az ítéletet hozta, hogy a Lancôme Trésor nevű parfümje szerzői jogi védelem alatt áll. A bíróság álláspontja szerint míg egy illat „túlságosan múlandó, változékony és a környezetéhez alkalmazkodó" ahhoz, hogy szerzői jogi oltalmat élvezhessen, addig a parfüm folyékony változata „megfelelően konkrét és stabil" ahhoz, hogy szerzői műnek lehessen tekinteni. Mivel a folyadék megfelel a holland szerzői jogi követelményeknek, továbbá kreatív kompozícióként egyéni, eredeti jelleggel is rendelkezik, szerzői jogi védelem alatt állhat.

Ugyancsak 2006-ban a francia semmítőszék *(Cour de Cassation)* megállapította, hogy a parfümök nem állhatnak szerzői jogi védelem alatt, ugyanis azok nem eléggé „kreatív" alkotások. A *Bsiri-Barbir kontra Haarmann & Reimer-ügyben* úgy határozott, hogy a parfümök nem alkalmasak arra, hogy a francia szerzői jog alapján szerzői jogi védelem alatt álljanak, mert ezek „tisztán a technikai tudás révén létrejött termékek, és ezért hiányában vannak az alkotóik egyéni személyiségével való felismerhető kapcsolatnak", magyarul nincs egyéni jellegük. A bíróság azon az álláspontón volt, hogy a parfümőrök (parfümkészítők) sokkal inkább kézművesek és iparosok, semmint művészek. A semmítőszék a Jean-Paul Gaultier Le Mâle (A férfi) fantázianevű parfümének 2007-es esetében is kimondta, hogy a francia szerzői jog nem védi a parfümöket.[98]

A parfümök mellett a holland sajtok is szerepet kaptak a nemzetközi szerzői joggyakorlatban. A Heksnkaas nevű krémsajt 2007-ben került forgalomba, „szerzői jogait" 2008-ban szerezte meg a Levola nevű holland cég. Több alkalommal is arra kényszerült a cég, hogy a szerzői jogi jogosultságát a bíróság előtt bizonyítsa. 2015-ben az egyik per során a Hágai Kerületi Bíróság két sajtkészítményt megkóstolva megállapította azok hasonlóságát, ezzel „megerősítette, hogy a sajt íze szerzői jogi oltalom alatt állhat".[99] A Smilde nevű holland cég 2014-ben állította elő Witte Wievenkaas nevű krémsajtját, amely ízében kísértetiesen hasonlított a Heksnkaasra. A Levola szerzői jogaira hivatkozva eljárást indított a Smilde ellen. Az ügyben a bíróság előzetes döntéshozatalt kért az Európai Bíróságtól, amely 2018-ban azt a döntést hozta, hogy egy élelmiszer íze nem állhat szerzői jogi védelem alatt. Ennek az az oka, hogy egyrészt szerzői jogi védelem alatt az eredeti szellemi alkotások állhatnak, másrészt szükség van ezeknek a szellemi alkotásoknak a „kifejeződésére". Az EUB szerint a kifejez(őd)ésnek kellően pontosnak és objektívnek kell lennie egy szerzői mű esetében, egy íz esetén azonban a kellően pontos és objektív azonosíthatóság kizárt, mivel az íz azonosítása „ízérzeteken és -tapasztalatokon alapul, amelyek szubjektívek és változóak, mivel többek között a szóban forgó élelmiszert kóstoló személyhez kapcsolódó tényezőktől

---

[97] Hoge Raad (HR) (holland legfelsőbb bíróság) 2006. június 16., Kecofa v. Lancôme, Case C04/327HR, (LJN: AU8940). *Paul Goldstein, P. Bernt Hugenholtz:* International Copyright. Principles, Law, and Practice. Oxford University Press, 2013, p. 198.

[98] *Brad Spitz:* France. No copyright protection for perfume. – *http://kluwercopyrightblog.com/2014/02/17/france-no-copyright-protection-for-perfume/.*

[99] *Szinger András:* Boldogok a sajtkészítők? Néhány gondolat az ízek, illatok szerzői jogi oltalmáról. In: *Grad-Gyenge Anikó–Kabai Eszter–Menyhárd Attila* (szerk.): Liber amicorum – Studia G. Faludi dedicata. Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére. ELTE, Budapest, 2018. p. 398. - *http://faludi65.hu/res/pdf/33_Szinger_Andras.pdf* .

függnek, mint e személy kora, étkezési preferenciái, táplálkozási szokásai, valamint azon környezettől vagy kontextustól, amelyben a terméket kóstolja".[100]

Magyar viszonylatban talán a recept és a recept alapján készült étel vonatkoztatható a parfümökre, azaz az elkészítés leírása mint szöveg állhat szerzői jogi védelem alatt, de az ételt bárki elkészítheti, és a termékre a szerzői jogi oltalom sem terjedhet ki.

4.3. A SZERZŐI JOGI VÉDELEM FELTÉTELE – „AZ EGYÉNI, EREDETI JELLEG"

A szerzői jogi védelem tartalmi szempontjai mellett másik követelménye a művek *egyéni, eredeti jellege.* Habár a feltételpár meglétének vizsgálatát külön-külön is el lehet végezni, mégis együttesen értékelendő a kettő. Egyik vagy másik feltétel hiányában nem beszélhetünk szerzői jogi alkotásról.

Az egyéni, eredeti jelleg követelményét gyakorlatilag egy pozitív-negatív feltételpárként is tekinthetjük.[101] Míg a mű egyéni jellege szerzője egyéni, sajátságos kifejezésmódját mutatja meg, addig az eredeti jelleg arra utal, hogy a mű nem más szerző alkotásának szolgai másolata. Ahogy az eljáró tanács megállapította: „az alkotás akkor egyéni, ha az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg azok egyikét vagy másikát, és akkor eredeti, ha az nem csupán valamely már meglevő alkotás szolgai másolata".[102] Az alábbiakban kibontjuk a feltételpár mindkét elemét.

A mű egyéni jellege akkor állapítható meg, ha *az alkotónak az alkotás folyamata közben legalább minimális mozgástere volt annak eldöntésére, hogy pontosan milyen alkotói megoldásokat választ a mű megalkotása közben*. Ez a választási lehetőség az irodalmi műveknél a mű mondanivalójának megválasztásától egészen a szövegszerkesztési és stiláris kérdések eldöntéséig terjedhet, sokszor azonban a körülmények, így a mű rendeltetése – például műszaki leírás, közlekedésbiztonsági követelmények – az alkotási folyamatot befolyásolhatják.

Az egyéni jelleg megállapításánál figyelembe kell venni, hogy más súllyal esnek latba azok a művek, amelyek esetében az alkotás folyamata a mű célja által meghatározott. Az úgy nevezett *funkcionális művek* – például szakirodalmi művek, gépjárműalkatrész-tervek stb. – alkotójának nincs akkora lehetősége a művészi kiteljesedésre, mint mondjuk egy szépirodalmi vagy egy grafikai mű szerzőjének. A szűk alkotói tér azonban önmagában nem zárja ki az egyéni jelleg lehetőségét, sőt, az egyéni jelleg elvárási küszöbe alacsonyabb a funkcionális művek esetében. Olyannyira szűk alkotói mozgástér nyílik például egy restaurátori munka elvégzése során – amelynek fő célja a korábban meglévő alkotás reprodukciója –, hogy ez már önmagában kizárja az egyéni alkotás lehetőségét, így a szerzői jogi oltalom fennálltát. Összességében elmondható, hogy amíg a szerzőnek volt mozgástere és amíg a szerző személyisége átsejlik az adott alkotáson, addig megállapítható az egyéni jel-

---

[100] *Mezei Péter:* Milyen szájízzel zárult a Heks'nkaas ügy? – *https://copy21.com/2018/11/milyen-szajizzel-zarult-a-heksnkaas-ugy-1-resz/.*

[101] *Mezei Péter – Békés Gergely:* Eredetiség és azonosíthatóság. In: *Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila* (szerk.): Liber Amicorum Studia G. Faludi Dedicata, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. 24.

[102] SZJSZT-38/2003 – Külsős óraadók előadásainak szerzői jogi védelme.

leg, tehát a feltételpár pozitív oldala. Fontos azonban megjegyezni, hogy az egyéni, eredeti jelleg alacsony vagy magas küszöbe nem eredményez alacsonyabb vagy magasabb szintű szerzői jogi védelmet. A szerzői jogi védelem szintje egységes, és nem függ attól, hogy milyen mértékű az egyéni jelleg, a fontos csak az, hogy megállapítható legyen.[103]

Az eredetiség követelménye, mint a feltételpár negatív oldala, lényegében kizárja azokat a műveket a szerzői jogi védelem alól, amelyek akár a szerző, akár más személy korábbi műveinek szolgai másolatai. Az SZJSZT fényképeken szereplő téglafalak tárgyában kialakított szakvéleményében a következő megállapítást tette az eredeti jelleg jelentőségével kapcsolatosan: „[a]z eredetiség az alkotás önállóságát, különlegességét, más művektől való különbözőségét, elhatárolhatóságát, azaz az általa okozott benyomás megismételhetetlenségét fejezi ki".[104]

Az egyéni, eredeti jelleg megítélése nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől. Az Szjt. e szabályának megfelelően tehát a szubjektum nem kap helyet annak megítélésében, hogy az alkotás rendelkezik-e egyéni, eredeti jelleggel, és ezáltal szerzői jogi oltalom alatt állónak tekinthető-e, vagy sem. Ugyanúgy védelem alatt állhatnak a magas kultúra elemei, mint a giccses alkotások. Ugyanez fennáll a mű „mennyiségének" kérdésére is. Az irodalom területén Pilinszky Négysorosa sem élvez kisebb mértékű szerzői jogi védelmet egy Tolsztoj regénynél csak azért, mert az egyik terjedelme jóval alatta marad a másikénak. Nem feltétele a szerzői jogi oltalomnak az sem, hogy a szerző az alkotást befejezte-e. Egy befejezetlen mű esetében is követelmény azonban az egyéni jelleg és az eredetiség.

A félreértések elkerülése miatt szükséges röviden kitérnünk a rSzjt. által még elismert, ún. *rokonjogi* védelem szabályaira. Az rSzjt. 51. §-a szerint azok a fényképek, ábrák, műszaki rajzok, térképek, szemléltető képek vagy eszközök és filmek is oltalom alatt állhatak, amelyek mint tudományos vagy művészi alkotások nem estek szerzői jogi védelem alá, mivel nem voltak sem nem egyéniek, sem nem eredetiek. A rokonjogi védelem azonban csak abban az esetben állhatott fenn, ha az alkotáson a készítő neve és a megjelenés vagy nyilvánosságra hozatal éve szerepelt. Az alkotás felhasználásához a rokonjogi védelem esetében is szükséges volt készítőjének hozzájárulása és nevének feltüntetése. A rokonjogi védelem időtartama jóval rövidebb volt a szerzői jogi oltalom időtartamánál, a megjelenés vagy a nyilvánosságra hozatal évét követő tizenöt évre terjedt. A hatályos Szjt. rendelkezései szerint a nem egyéni, eredeti fényképek, ábrák, műszaki rajzok, térképek, szemléltető képek vagy eszközök és filmek semmilyen szerzői jogi védelemben sem részesülhettek.

A következő példákon keresztül azt mutatjuk be, hogy miként vizsgálja az egyéni, eredeti jelleg követelményének teljesülését a joggyakorlat.

4.3.1. Egyéni, eredeti jelleg fotóművészeti alkotások esetében

Mind a nemzetközi, mind a hazai joggyakorlatban viszonylag gyakran felmerül a fotóművészeti alkotások egyéni, eredeti jellege vizsgálatának szükségessége.

[103] A példákat lásd később.

[104] SZJSZT-24/2013 – Fényképek és a rajtuk szereplő téglafalak mint építészeti alkotás szerzői jogi védelme.

A *Painer-ügyben* az EUB a portréképek egyéni, eredeti jellegét vizsgálta. Az ügy tényállása röviden a következő. A felperes, Eva Maria Painer, hosszú évek óta szabadúszó fényképészként dolgozott, és többek között óvodás és napközis gyerekeket fényképezett. E tevékenysége során *megtervezte a hátteret, meghatározta a beállítást és az arckifejezést, valamint elkészítette és előhívta a fényképeket*. Painer az általa készített fényképeken szokásosan feltüntette a nevét. Az általa készített papírképeket eladta, de a fotókhoz fűződő jogokat nem engedte át harmadik személyeknek és a képek nyilvánosságra hozatalához sem járult hozzá. Miután az egyik lefényképezett diákot, Natascha Kampuscht 1998-ban tízévesen elrabolták, az illetékes hatóságok nyomozási felhívást tettek közzé, amelyhez felhasználták a vita tárgyát képező fényképeket. 2006-ban Nataschának sikerült az elrablójától megszöknie, ezt követően Painer képét ismételten több média felhasználta.[105]

A tényállás vizsgálata során a bíróságnak többek között azt is el kellett döntenie, hogy a portréfotók egyéni, eredeti jellegű alkotásoknak tekinthetők-e. E vizsgálat során az EUB általános érvényű következtetéseket vont le a fotóművészeti alkotások egyéni, eredeti jellegének vizsgálatát illetően. Ezek értelmében „… a szerző a mű létrehozása során többféleképpen és több ízben is szabadon és kreatívan dönthet. Az előkészítő szakaszban a szerző meghatározhatja a színrevitelt, a fényképalany testhelyzetét, illetve a megvilágítást. A portréfotó elkészítésekor eldöntheti, hogy mi látsszon a képen, meghatározhatja a látószöget, illetve a környezetet is. Végül a papírkép készítésekor a szerző a különféle előhívási technikák közül kiválaszthatja a számára megfelelőt, vagy adott esetben számítógépes programot is alkalmazhat. Ezeknek a különböző döntéseknek a révén tud a portréfotó szerzője »személyes színezetet« adni a létrehozott műnek. Következésképpen a portréfotók esetében nem lehet azt állítani, hogy a szerző alkotóképességeit csak korlátozott mértékben, illetve egyáltalán nem fejtheti ki".[106] Az ügyben a bíróság kimondta, hogy „a portréfotó akkor részesülhet … szerzői jogi védelemben, ha – és ezt a nemzeti bíróságnak kell az adott ügyben megítélnie – az ilyen fénykép a szerző szellemi alkotása, amely tükrözi az ő személyiségét, és amely a szerzőnek a fénykép létrehozása során hozott szabad és kreatív döntéseiben jut kifejeződésre. Amennyiben megállapítást nyert, hogy a szóban forgó portréfotó műnek minősül, nem részesül csekélyebb mértékű védelemben, mint bármely más mű, beleértve a fényképészeti alkotásokat is". [107] A portréfotókkal ellentétben azonban az okmányirodákban készülő igazolványképek aligha rendelkezhetnek egyéni, eredeti jelleggel. E fotók a lehető legegységesebb beállítással készülnek, nem lehet játszani a fényekkel, sem a háttérrel, és nincs lehetőség díszletek használatára sem. Esetükben nem érhető tetten tehát a szerzői jogi védelemhez szükséges minimális mozgástér sem.

---

[105] Későbbi fejezetekben ismertetjük az eset szabad felhasználási (7.2.1. alfejezet) és személyiségi jogi (13.2.2. alfejezet) aspektusait.

[106] C-145/10. sz. ügy Eva-Maria Painer és a Standard VerlagsGmbH és társai között [ECLI:EU:C:2011:798], ítélet, 93 pont.

[107] C-145/10. sz. ügy Eva-Maria Painer és a Standard VerlagsGmbH és társai között [ECLI:EU:C:2011:798], ítélet, 99 pont.

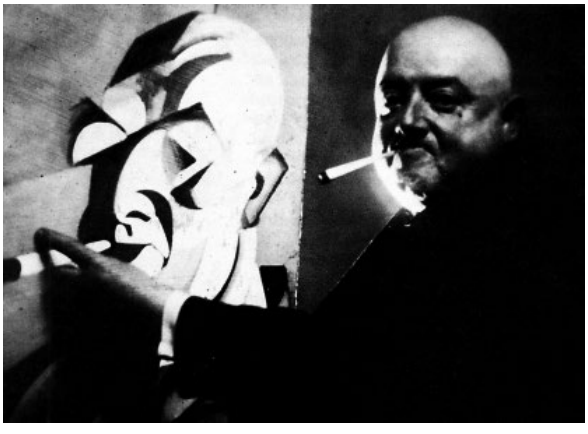

Ismeretlen fényképész: Scheiber Hugó (1873–1950) önarcképe előtt[108]

A fotóművészeti alkotások egyéni, eredeti jellegének kérdésével a hazai szakirodalom is foglalkozott. A Nagykommentár kiemeli, hogy „… az alkotó egyéniség a fotóművészetben is, mint minden művészeti ágban a világ sajátos, belső, szubjektív szűrőn keresztül történő láttatásában érhető tetten. Az egyéni, eredeti jelleg legfőképpen a témaválasztás gondolatiságában; a fotós által elkapott pillanat sajátosságában – jellegzetes mozdulat, gesztus, történés –; a felvételhez választott beállításban, a téma nézőpontjának, a képkivágásnak az egyediségében; a kompozícióhoz alkotó módon használt technikai megoldásokban – például különlegesen hosszú expozíciós idő, speciális optika megválasztása, szűrők használata, egyéb kreatív képalkotói döntések – testesülhet meg".[109]

Az ópusztaszeri *Feszty-körkép*et és az Emlékparkot feldolgozó fotósorozat vizsgálata során tért ki az SZJSZT a reprodukciós célú felhasználásra. A művet bemutató fotósorozat célja az volt, hogy megjelenjen egy, a történelmi emlékhelyet és a monumentális festményt bemutató tájékoztató anyagban. Az eljáró tanácsnak azt kellett vizsgálnia, hogy vajon a fényképek rendelkeznek-e egyéni, eredeti jelleggel, vagy azok csak többszörözik a bemutatott művet. A tanács megállapítása szerint „… a felvételek nem esetlegesek, véletlenszerűek, hanem a művész önálló szellemi termékei, a saját elgondolásait valósította meg a fotó eszközeivel. Egyéni beállításokat alkalmazott úgy az épületek, a tárgyak, mint a beöltözött szereplők esetében. Felhasználta a fényviszonyok változásait, játszott a kontrasztok adta lehetőségekkel, számtalan kreatív képalkotói döntést hozott és valósított meg. Az adott feladatot egyéni, eredeti módon oldotta meg. Más alkotó nyilvánvalóan más módon készítette volna el a kiadványt, tehát az a körülmény, hogy az Emlékparkot valósághűen kellett bemutatnia, s nem választhatta meg szabadon a fotók tárgyát, egyáltalán nem jelenti, hogy ne jöhetett volna létre szerzői jogi védelem alatt álló alkotás. Természetesen a megrendelésre készített munkák (általában az alkalmazott művészetek területére tartozók, de egy portré esetében is) szerzői jogi védettségét nem befolyásolja, nem befolyásolhatja a »megrendelés« ténye. Ezen esetekben is csak az a döntő: a létrejött mű önálló, egyéni szellemi

[108] *https://budapest.reblog.hu/cimke/Scheiber+Hugo.*

[109] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, p. 436-437.

alkotás-e? A témaválasztás kötelezősége e kérdést nem dönti el, amint nem döntheti el azt a megrendelő és az alkotó megállapodása sem".[110] Az eljáró tanács álláspontja alapján tehát a kiadványban szereplő fényképek – a *Feszty-körkép* reprodukciója kivételével – egyéni, eredeti jellegűnek tekinthetőek. A reprodukciós fénykép pedig éppen e jelleg hiánya miatt nem részesülhet szerzői jogi védelemben.

4.3.2. Egyéni, eredeti jelleg funkcionális művek esetében

Mint azt a korábbiakban említettük, más az egyéni, eredeti jelleg követelményének küszöbe az esztétikai és megint más a funkcionális alkotások esetében. *A funkcionális alkotásoknak – amelyek megalkotásának folyamata a mű céljánál fogva meghatározott – nem kell olyan magas fokú egyéni, eredeti jelleget mutatniuk, mint az esztétikai alkotásoknak annak érdekében, hogy műnek minősüljenek.*

Az SZJSZT gyakorlata viszonylag egységesnek mondható a kérdésben. A Testület a következő alaptételt fektette le a funkcionális művek egyéni, eredeti jellegének vizsgálata kapcsán: „ha az egyes tervezők a funkcionális elvárások figyelembevételével is egymástól eltérő eredményre juthatnak, a terv egyéni-eredeti jellegűnek minősül".[111] Ugyancsak megállapította, hogy „… az alkotás terének nagysága, ezáltal az egyéni, eredeti jelleg megállapítása műtípusonként eltérő kritériumrendszer mentén történik: a kifejezés védelme igazodik a tartalom, és a mű-fajta sajátosságaihoz. Másként »mérhető« egy sakkjátékot támogató számítógépi program és egy zenedrámai mű egyéni eredeti jellege. A funkció és a kötöttségek – a sakkjáték szabályai – nagymértékben szűkítik az egyéni eredeti jelleg kifejezhetőségének terét. … A szakvéleményben vizsgált oktatási anyag ún. funkcionális műnek tekinthető, amely két tekintetben szűkítheti az alkotás terét, egyrészt az adott tudományág megállapításai, tézisei, kutatási eredményei, másrészt az oktatási anyagokra jellemző didaktikai módszerek, alkalmazott eszközök. Ezen korlátok kihatnak nemcsak a szakkifejezések megválasztására, az egyes tartalmi elemek összetételére, hanem adott esetben a mű szerkezetére is, ez azonban nem jelentheti azt, hogy nincs lehetőség egyéni, eredeti kifejezésmódra. Az azonban mindemellett kétségtelen, hogy a gondolatok korlátozott kifejthetősége mellett is marad tér a szakértő szellemi tevékenységéből eredő személyes eredetiség kifejezésére".[112]

A Testület gyakorlatát áttekintve egyértelműen látszik, hogy amennyiben minimális mozgástere sem marad az alkotónak, akkor nem állapítható meg a szerzői jogi védelem fennállta. „Hogyha a műszaki alkotás formája kizárólag a műszaki funkciójának ellátására szolgál, akkor vélhetően nem tekinthető egyéni, eredeti jellegű alkotásnak. Azok a műszaki megoldások, amelyek kizárólag műszaki funkciót töltenek be oly módon, hogy az egyéni jelleget nélkülözik, szerzői jogi védelmet nem élvezhetnek. Fentieket összefoglalva tehát, nincs kizárva, hogy egy műszaki alkotás szerzői jogi védelemben részesüljön, azonban ehhez az szükséges, hogy ne csak a műszaki feladata ellátására szorítkozzék a kialakítása, hanem abban tetten érhető legyen a szerzői mozgástér megléte, illetve más mű szolgai

[110] SZJSZT-35/2006 – Megrendelésre készült fotók egyéni, eredeti jellege.
[111] SZJSZT-34/2000 – Szabványok szerzői jogi védelme.
[112] SZJSZT-22/2012 – Szakirodalmi művel kapcsolatos szerzői jogsértés.

másolásának hiánya."[113] A fentieken túl a Testület álláspontja szerint „nem állhatnak szerzői jogi védelem alatt senki javára azok a teljesítmények, amelyek mindenki számára szabadon hozzáférhetők, a különböző szakmai, technikai előírások, elvárások, általános kritériumoknak megfelelő alkotóelemek, sablonok",[114] ugyanis ezek idővel szakmai szokássá válnak, így monopolizálásuk indokolatlan lenne. Ennek megfelelően tehát azok az alkotások sem állhatnak szerzői jogi védelem alatt, amelyek elkészültét valamely műszaki szabvány olyannyira meghatározza, hogy megszünteti az alkotói szabadságot.

4.3.3. Egyéni, eredeti jelleg szakirodalmi művek esetében

Szerzői jogi törvényünk az irodalom területéről származó alkotásokat is védelemben részesíti, amennyiben azok rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel. Az irodalmi művek esetében azonban nem szabad csak a szépirodalomra gondolni. Ugyanúgy részesülhet szerzői jogi védelemben egy üzemeltetési kézikönyv vagy akár egy parkolójegy, mint egy regény vagy egy vers. A szakirodalmi művek egyéni, eredeti jellegének a vizsgálata esetében ugyanaz az alapelv érvényesül, mint a funkcionális művek esetében: az elvárt egyéni-eredetiség küszöbe jóval alacsonyabb, mint a szerzőnek nagyobb mozgásteret engedő szépirodalmi alkotások esetében. Ezt az elvet követve az SZJSZT 2012-ben[115] szakirodalmi műként szerzői műnek minősített egy trabantok javításáról szóló kézikönyvet.

A tudományos területen született szakirodalmi alkotásokat is nagy mértékben meghatározzák a létrehozásuk körülményei, ez azonban semmiképpen sem eredményezheti a szerzői jogi védelem hiányát. Az oktatási anyagot, mint szakirodalmi művet vizsgáló szakvéleményben a Testület a következőket állapította meg: „Egy szakirodalmi mű esetében ugyan az adott tudományág megállapításai, tézisei, kutatási eredményei, a jellemző didaktikai módszerek kihatnak többek között a szakkifejezések megválasztására, az egyes tartalmi elemek összetételére, még a mű szerkezetére is, azonban marad tér a szellemi tevékenységéből eredő személyes eredetiség kifejezésére".[116] A parkolójegyek egyéni, eredeti jellegét vizsgáló szakvéleményében az eljáró tanács megállapította, hogy a perbeli parkolójegyek nem állnak szerzői védelem alatt. Ennek oka azonban nem a funkciójukban rejlik, hanem abban, hogy nem rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel. Az eljáró tanács szerint a parkolójegy olyan funkcionális termék, amelynek rendeltetése meghatározza annak lényeges tartalmi elemeit. „Ezen elemek adott korlátozott méretben történő elrendezése, kivitelezése tekintetében tehát eleve nagyon szűk tere van az alkotó jellegű szellemi tevékenységnek. Önmagában az a tény, hogy léteznek a parkolójegy funkciót más látvánnyal, kivitellel megvalósító termékek is, nem teszi a tárgybani parkolójegyet egyéni-eredeti jellegűvé. A minimális megkülönböztethetőséget megteremtő számelhelyezés, a perforációs technika,

[113] SZJSZT-08/2019 – Környezetbarát cseppmentes olajcserét biztosító gyorscsatlakozó rendszerrel kapcsolatos szerzői jogok.

[114] SZJSZT-23/2010 – Konstrukciós tervek, gyártmánytervek és látványtervek szerzői jogi megítélése.

[115] SZJSZT-04/2012 – Szakirodalmi mű védelme.

[116] SZJSZT-21/2019 – Szakirodalmi mű szerzősége és felhasználása.

a különböző színek használata az eljáró tanács megítélése szerint pusztán olyan ötletek, melyeket a védelemből a törvény maga kizár (Szjt. 6. §)."[117]
Egy korábban említett szakvéleményében az SZJSZT eljáró tanácsa az ételreceptek egyéni, eredeti megfogalmazását is a vizsgálat tárgyává tette. Az eljáró tanács a vizsgálat során arra a következtetésre jutott, hogy az ételreceptek is állhatnak szerzői jogi védelem alatt, amennyiben azok rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel. „A tartalom egyéni, eredeti jellegű kifejtésének követelményét természetesen másként elégíti ki a kifejezetten művészeti (például szépirodalmi, zenei stb.) alkotás, és másként a valamely szakterülethez szorosan kötődő, az adott funkciók, követelmények által meghatározott mű. Ezeken a szűkre szabott területeken készült művekben is lehetséges azonban az egyéni, eredeti jelleg kifejeződése. A szerzői jogi védelemhez az ételrecepteknél az eredeti jellegnek nem az ételek alapanyagai kiválasztásában, azok feldolgozásának módjában, hanem az egész folyamat leírásának módjában kell megmutatkoznia."[118] Az eljáró tanács megállapította azt is, hogy „… a felperes közérthető, világos nyelvi formát választott, helyenként a szokásosnál színesebb eszközökkel élt. Ilyenek a … kigyűjtött eredeti és a szerzőre jellemző szófordulatok. Ha más személy írná le önállóan ezen összetevőket és eljárást, az eredmény más nyelvi forma lenne. Így például »tűzről lehúzva« (kolbászos lencseleves); »vékonyka hasábokra« (májgombócleves); »szűk másfél liternyi« (tárkonyos bableves), »jellegének megfelelően« (sajtos túrótorta). Ez a gyakorlati útmutatóknál elegendő az eredetiséghez…".[119] Fontos tehát megjegyezni, hogy nem csak a szépirodalmi, esztétikai értékkel bíró szakácskönyvek állhatnak védelem alatt, hanem a szakirodalmi jellegű leírások is – azonban csak szövegként.

A CUKRÁSZ ÉS A KOCSMÁROS ESETE

„De a legközelebbi napokban éppen erős próbára lett téve igazságosztó hajlandóságom.
Egy cukrász, meg egy korcsmáros volt a peres fél. A cukrász írt egy szakácskönyvet s a korcsmáros azt szépen utána nyomatta. A cukrász pert akasztott a korcsmáros nyakába. S ez a per került a mi törvényszékünk elé, szakértői eldöntés végett. A cukrász, mondhatom, hogy fogas prókátort választott magának.
Az alperes azt hozta fel a maga védelmére, hogy a szakácskönyv nem irodalmi mű; nem tartozik azon tárgyak sorába, melyeknek szerzői joga védelemben részesülhet. »Micsoda! hogy a szakácskönyv nem irodalmi mű? Hogy a szakácsmesterség nem művészet? Hát van a világirodalomnak olyan remeke, minő egy szarvasgombás libamájpástétom? Tud-e a kerek föld minden zeneszerzője olyan kompozíciót csinálni, amilyen egy olasz saláta à la napolitén? S ha valamennyi fővárosi szobrász mind összeteszi a tudományát, tud-e produkálni egy tál sült malacot? – Sőt ellen-

[117] SZJSZT-18/2007 – Parkolójegy szerzői jogi oltalma.
[118] SZJSZT-21/2004 – Szakácskönyv, illetve receptek szerzői jogi védelme.
[119] SZJSZT-21/2004 – Szakácskönyv, illetve receptek szerzői jogi védelme.

> **ben a szakácskönyv, az a könyv, amelyet az asszonyoknak sokkal inkább üdvösséges volna a kezükben forgatni, mint holmi hiába való regényeket!«**
> ***Ipsissima verba!***[120]
> **S nekem – kérem »nekem« ki kellett mondanom az ítéletet, hogy a prókátor ugyan goromba fráter, hanem azért igaza van. A bíró csak egyféle becsületet ismer. A szakácskönyv írójának az írói becsülete csak olyan, mint a regényíróé. Alperes bűnössége kimondatik. Szakácskönyvet sem szabad lopni."**
>
> *Jókai Mór: Az én bírói hivatalom (1892)*

4.4. A SZERZŐI JOGI VÉDELEM HATÁRA

4.4.1. A szerzői jogi védelem alól kivett művek

A jogalkotó bizonyos alkotásokat kivett a szerzői jogi oltalom köréből annak ellenére, hogy ezek a szerzői jogi védelem egyéb követelményeinek megfelelnek. A szabályozás célja főként jogpolitikai, egyes össztársadalmi érdekek ugyanis bizonyos esetekben előbbre valók, mint a szerzők érdekei. A társadalmi célok mellett a racionalitás és a praktikum is megjelenik a szabályozás okai között.

4.4.2. Jogszabályok és hatósági határozatok

Nem tartoznak az Szjt. védelme alá
- a jogszabályok,
- a közjogi szervezetszabályozó eszközök,
- a bírósági vagy hatósági határozatok,
- a hatósági vagy más hivatalos közlemények és ügyiratok és más hasonló rendelkezések.[121]

A jogi oltalom alól történő szabályozói kivonás oka a jogbiztonság társadalmi fontosságában keresendő. Elengedhetetlen, hogy a társadalom tagjai tisztában legyenek az őket kötelező normákkal. Ügyiratok esetében fontos megjegyezni, hogy az oltalom hiánya csak az adott eljárásban irányadó, így az SZJSZT szakvéleményeinek hatósági eljáráson kívüli felhasználása a jogosult engedélyéhez kötött.[122]

Hasonló a bankjegy-, illetve a pénzérmeképek szerzői jogi megítélése is. Mint ahogy az eljáró tanács arra rámutatott, a bankjegyképek képzőművészeti alkotások, amelyek rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel, ezért szerzői műnek minősülnek.[123] Mindemellett a tanács arra a következtetésre jutott, hogy mivel a kibocsátásra kerülő bankjegy, vagy pénzérme

[120] Szó szerint, szóról szóra.
[121] Szjt. 1. § (4) bekezdés.
[122] SZJSZT-27/2001 – Szakvélemények szerzői jogi védelme, a szerzői jogok gyakorlása.
[123] SZJSZT-9/2001 – Bankjegy-, illetve pénzérme-kép szerzői jogi védelme, felhasználása; a szerzői jogok jogosultja.

közérdekű megismertetése hirdetmény útján, jelenleg az MNB elnökének rendeletével történik, mely jogszabálynak minősül, a hirdetményi közzététellel a bankjegy grafikai képe – a pénzérmén rögzített mű – nem tekintendő szerzői jogi szempontból védettnek.

Az állami kitüntetések, plakettek mindazonáltal részesülhetnek szerzői jogi oltalomban, még akkor is, ha ezekről is jogszabály rendelkezik. Fontos különbség a bankjegyek, az érmék és a kitüntetések között ugyanis, hogy míg az előbbiek képe minden esetben megjelenik az azokról rendelkező jogszabályban, addig a kitüntetéseket jellemzően csak körülírja az a jogszabály, amellyel bevezetik őket. Ennek az az eredménye, hogy a pénzérme vagy a bankjegy csak egyféleképpen készíthető el. Ezért tehát nem marad a szerzőnek elég mozgástere az egyéni, eredeti jelleg eléréséhez, így ezek nem állhatnak szerzői jogi védelem alatt. Ezzel szemben azokat a plaketteket, szobrokat – amennyiben azok képét nem határozza meg jogszabály – többféle módon is meg lehet alkotni. Így nem üresedik ki az egyéni, eredeti jelleghez, s ezáltal a szerzői jogi védelem szintjének eléréséhez szükséges mozgástér. Az egyes miniszterek által adományozható elismerésekről szóló rendeletekben a kitüntetések vagy díjak ábrázolásának meghatározása viszonylag szabad – például *Pro Silva Hungariae Díj* –, vagy egy konkrét művész alkotására történhet utalás, mint a *Márai Sándor-díj* esetében.

A Pelcz Balázs tervezte Nemes Nagy Ágnes ezüst emlékérme[124]

[124] Az emlékérme előlapjának képét a „*Nemes Nagy Ágnes*" ezüst emlékérme kibocsátásáról szóló 9/2022. (IV. 8.) MNB rendelet 2.§ 1. melléklete írja le.

A „Pro Silva Hungariae Díj" („Magyar Erdőkért Díj") az agrárminiszter rendelete szerint »Az emlékérem kerek alakú, anyaga bronz, átmérője 80 mm. Az egyik oldalán a „Pro Silva Hungariae" felirat olvasható a szakmai jelleget kifejező, sematikus ábrázolású fák között elhelyezve, a másik oldalán Magyarország tölgykoszorúval keretezett címere látható. Az emlékérem peremére bevésve a díjazott neve szerepel.«

A Nemes Nagy Ágnes ezüst emlékérme kibocsátására vonatkozó MNB rendelet értelmében[125]

»Az emlékérme 925ezrelék finomságú ezüstből készült, súlya 31,46 gramm, átmérője 38,61 mm, széle recézett. Az emlékérme előlapján egy süllyedő vitorláshajó stilizált ábrázolása látható, három óriási fejszoborral a fedélzetén. Az előlap szélén, fent, köriratban a „MAGYARORSZÁG" felirat, bal oldalon, két egymás alatti sorban a „2022" verési évszám és a „BP." verdejel, jobb oldalon, két egymás alatti sorban a „15000" értékjelzés és a „FORINT" felirat, lent, a víz ábrázolásába illesztve Nemes Nagy Ágnes Szobrokat vittem című verse első sorának – „Szobrokat vittem a hajón," – a vers eredeti kézirata alapján készült ábrázolása látható. Az emlékérme előlapjának képét az 1. melléklet tartalmazza. Az emlékérme hátlapján Nemes Nagy Ágnes portréja látható, a háttérben könyveivel és a példaképként tisztelt Babits Mihály költő portréjával. A hátlap szélén, fent, köriratban a „NEMES NAGY ÁGNES" felirat, bal oldalon, két, egymástól kissé eltolt sorban a Nemes Nagy Ágnes születésének és halálának évét jelölő, „1922" és „1991" felirat olvasható. A hátlap szélén, lent, bal oldalon – a portré ábrázolásába illesztve – Pelcz Balázs tervezőművész mesterjegye látható«

4.4.3. Tények és napi hírek

A szerzői jogi védelem nem terjed ki a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tényekre vagy napi hírekre[126] sem. Ennek oka, hogy a jogalkotó a szerzők művel kapcsolatos jogainak védelméhez fűződő érdekén túlmutatónak értékelte a sajtó- és információszabadság érvényesülését, vagyis az információhoz jutás közérdekét. Ennek oka abban rejlik, hogy „… az információ, a hír, valamint a puszta hírt tartalmazó közlemény magában nem mű, tehát nem monopolizálható, azt bárki közölheti, míg a hírt tartalmazó, műnek minősülő, tehát egyéni-eredeti jelleggel bíró »anyag« a sajtón belül bizonyos feltételekkel – a hordozótól függetlenül, akár »online, akár offline« – szabadon átvehető".[127]

[125] A „Nemes Nagy Ágnes" ezüst emlékérme kibocsátásáról szóló 9/2022. (IV. 8.) MNB rendelet 2. §.

[126] Szjt. 1. § (5) bekezdés

[127] *Gyertyánfy Péter* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, p. 65.

4.4.4. Ötlet, elv, eljárás

Ugyancsak nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet[128] sem. Ezek a műben foglalt tartalmat adják vissza, a szerzői jog azonban a formát védi, és nem a tartalmat. Az SZJSZT egyik szakvéleményében két reklámötletet hasonlított össze, mindkettő azt kívánta bemutatni, hogy míg a nők pihennek, a férfiak végzik a házimunkát. Az ötletek kapcsán a következőket állapította meg az eljáró tanács. „Az ötletek kizárásának jogpolitikai indoka az, hogy a szerzői jog a szellemi alkotás sajátos, a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni-eredeti jellegét illeti meg, az oltalom tehát formavédelmet jelent: a megfogalmazás egyediségét védi. Az ötlet azonban – noha kétséget kizáróan a szellem terméke – nem ölt olyan formát, nem éri el a kidolgozottságnak azt a fokát, hogy abban a szerző szellemi tevékenységének egyéni-eredeti jellege felismerhető módon tükröződhetne, és így az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdése értelmében szerzői jogi védelem alatt állhatna."[129]

[128] Szjt. 1. § (6) bekezdés.

[129] SZJSZT-03/2009 – Reklámötlet és kreatív koncepció szerzői jogi védelme.

A SELYEM UTÁN VÁGYAKOZÓ NŐ KONCEPCIÓJA[130]

HUNGART © 2023

HUNGART © 2023

Nemes László parfüm és selyemreklám-művei

A perbeli tényállás szerint mind a felperes, mind a harmadrendű alperes művének gondolata és célja a *„Bemberg”* selyem után vágyakozó nő vágyódásának plakátszerű kifejezése, szemléltetése volt. A felperes grafikus pert indított a neves Goldberger Textilgyár ellen, mert – állítása szerint – a gyár termékét bemutató plakát – a jobb oldali plakát – az ő koncepcióján alapult. A per során kiderült azonban, hogy a gyár által megbízott grafikus saját korábbi plakátját használta fel – a bal oldali hirdetés –, így szerzői jogi jogsértés nem történhetett. A bíróság az ítélet indokolásában kifejtette, hogy a felperes művében kifejezésre juttatni szándékolt ötlet nem tekinthető saját eredeti ötletének, és mert ugyanazt az ötletet, ugyanazt a gondolatot még ugyanabban a művészeti ágban is lehet különböző módon kifejezni, és az így keletkezett, ugyanazt az ötletet, ugyanazt a gondolatot különböző módon kifejező műalkotások önálló műalkotásoknak tekinthetők. Az ítélőtábla hangsúlyozta, hogy különben is a szerzői jogi törvény nem magát a gondolatot, az ötletet védi, hanem annak valamely műalkotásban jelentkező külső kifejezését, megtestesülését.

[130] Színházi Élet. XVIII. évfolyam, 51. szám. 1927. december 18–25. p. 2. – *https://m.facebook.com/goldbergermuzeum/photos/a.355415107922419.1073741826.355411137922816/727101367420456*, Fővárosi Ítélőtábla P.XIV. 4760/1930. sz. ítélete. Budapest Főváros Levéltára VII.2.c. 51.990/1929.

4.4.5. A folklór kifejeződései

A fentiekhez hasonlóan nem részesülnek szerzői jogi védelemben a folklór kifejeződései sem.[131] A folklór esetében nem azonosítható a szerzői jog alanya, a szájról szájra terjedő művek esetében az eredeti szerző személye nem visszakereshető, nem lehet megállapítani például, hogy egy felhasználás esetén kitől lehetne engedélyt kérni. Az egyéniség feltétele nem biztosított tehát. Ugyanakkor nem tartoznak a folklór kategóriájába a népi ihletettségű művek, például a népies műdalok vagy a népi mintával díszített ruhadarabok sem, így, ha ezeknek egyéni, eredeti jellegük van, akkor szerzői jogi védelem alatt állnak.

4.5. A SZERZŐI JOGI VÉDELEM KELETKEZÉSE

A szerzői jogi védelem automatikusan, a mű létrejöttével keletkezik. Nincs szükség az iparjogvédelem területén ismert hatósági eljárásra, a jogi védelem keletkezésének nem feltétele, hogy a művet bármely intézményhez bejelentsék vagy bárhol nyilvántartásba vegyék. A szerzői jogi védelem keletkezésének egyetlen feltétele a mű létrejötte, ám a mű részletei is, sőt befejezetlen mű is állhat szerzői jogi védelem alatt, amennyiben a fentiekben tárgyalt feltételeknek megfelel. Ez a BUE-ben lefektetett alapelv.

A kontinentális jogrendszerekben az olyan fogalmak, mint a „levédetés", a szerzői jog szótárában nem szerepelnek. Ugyanígy a © – *azaz a copyrightjel* –, vagy a ℗ – azaz a *phonogram*jel – feltüntetésének sincs semmiféle joghatása. Gyakorlati funkciójuk az, hogy az alkotás megtekintője, olvasója tudomást szerezzen arról, hogy felhasználás esetén az engedélyt kitől kell kérnie.[132]

---

[131] Szjt. 1. § (7) bekezdés

[132] Jogalapjára lásd ESZJE III. cikk, Római Egyezmény 11. cikk. – Az Egyesült Államokban részlegesen fennmaradt formalitással a 12.9. alfejezet foglalkozik. A szerzői jog formalitásmentességéről lásd *Pogácsás Anett*: Formalitásmentes oltalom elve a szerzői jogban. In: *Juhász Ágnes* (szerk.) Elmélet és praktikum: Hagyománytisztelet és modernitás. Tanulmánykötet. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2022. p. 78–92.

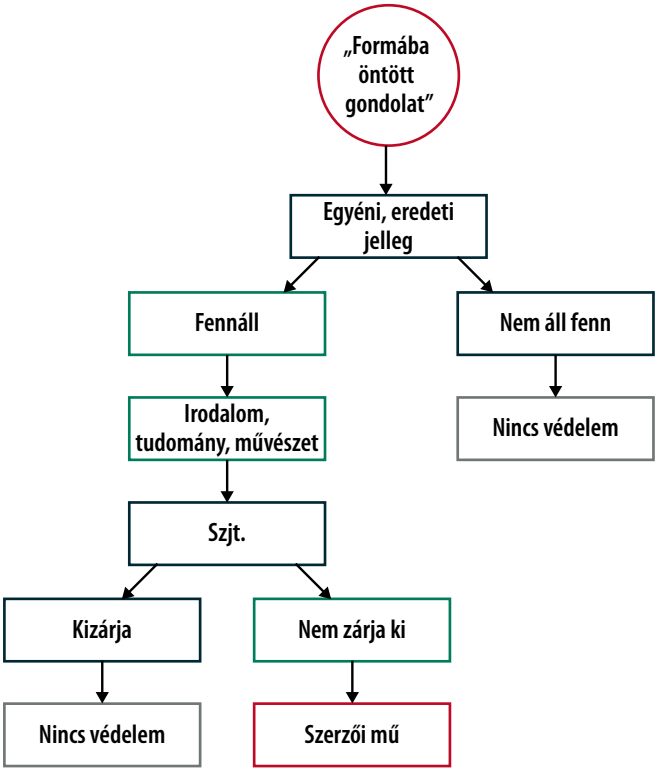

A fenti ábra a szerzői jogi védelem vizsgálatának lépéseit szemlélteti. Az ábra elemzése során először is az alkotás kidolgozottságának szintjét kell vizsgálnunk. Meg kell állapítanunk, hogy az alkotás pusztán ötlet vagy már formába öntött gondolat. Amennyiben a mű több mint ötlet, az egyéni, eredeti jelleg fennállását kell vizsgálnunk. Elsőként azt tekintsük át, hogy az alkotónak volt-e lehetősége az alkotás során az egyéniségét kibontakoztatnia, és saját meggyőződése szerint létrehozni a művet. E körben kell mérlegelnünk azt is, hogy volt-e a szerzőnek minimális mozgástere az alkotómunka során. Emlékezzünk vissza a korábban leírtakra, miszerint a funkcionális művek esetében ez a mozgástér szükségszerűen szűkebb – de nem tűnhet el teljesen! –, mint az esztétikai alkotások esetében. Az egyéni jelleget együtt kell vizsgálnunk az alkotás eredeti jellegével, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy az alkotás nem más műnek a szolgai másolata. Ha megállapítható az egyéni, eredeti jelleg, azt kell szemügyre vennünk, hogy a mű az irodalom, a tudomány vagy a művészet területéről származik-e. A szerzői jog ezen fogalmakat kellően tágan értelmezi ahhoz, hogy akár egy autópálya-nyomvonal is[133] részesülhessen szerzői jogi védelemben. Ha ezeknek a feltételeknek megfelelt az adott alkotás, már csak azt kell megvizsgálnunk, hogy az alkotás esetében az Szjt. nem zárja-e ki a szerzői jogi oltalmat, így nem tartozik-e például a

[133] SZJSZT-18/2009 – Autópálya tervezéssel kapcsolatos szerzői jogi kérdések.

folklóralkotások, a jogszabályok stb. körébe. Amennyiben erre az utolsó kérdésre is nem a válasz, úgy szerzői műről beszélhetünk.

4.6. A KAPCSOLÓDÓ JOGI TELJESÍTMÉNYEK

A szerzői jog nemcsak a 4.2. alfejezetben ismertetett műveket védi, hanem azokat a teljesítményeket –„hozzáadott értéket" - is, amelyek *nagy anyagi ráfordítással hozzájárultak a szerzői művek létrejöttéhez, illetve amelyek a szerzői műveket a közönséghez történő eljutásban segítik.* Ezeket nevezzük kapcsolódó jogi, szomszédos jogi teljesítményeknek. Az Szjt.-ben tételesen meghatározott védelemben részesülő szomszédos jogi teljesítmény az előadóművészi teljesítmény, a hangfelvétel-előállítói teljesítmény, a rádió- és televíziószervezetek teljesítménye, a filmelőállítói teljesítmény, valamint az adatbázis-előállítók kapcsolódó jogi teljesítménye. Ez a felsorolás kimerítő, tehát más teljesítmények – például a könyvkiadóké – nem tartoznak ide. Az Szjt. jellemzően nem tartalmaz definíciókat, így az egyes teljesítmények meghatározása a szakirodalom vagy a nemzetközi egyezmények alapján lehetséges.

4.6.1. Az előadóművészi teljesítmény

Az előadóművészi teljesítmény nem más, mint az előadás, azaz *a szerző által megalkotott mű érzékelhetővé tétele, a közönséghez eljuttatása. Az előadóművészek teljesítménye e „művészi játékban" rejlik, amely a törvény alapján védelmet élvez. Balás P. Elemér,* a XX. század első felében élt neves szerzői jogász szavai szerint „[v]annak más dolgok is, amiket a zeneszerző nem tud jelezni, ezek közül némelyiknek még nevet sem lehet adni. Az igaz, hogy a zeneszerző mindezt elgondolja, de nem tudja leírni. Amit tehát a zeneszerző műve nyújt, csak torzó, amit a hangversenyező művésznek kell kiegészítenie. Csak így alakul ki egy teljes egész".[134] Ez azonban nem jelenti azt, hogy az előadóművészek teljesítménye szerzőséget is vonna magával.[135] A szerzői művek előadása, színrevitele a műfaj lényegéből fakadóan magában hordozza az eredeti mű minimális megváltoztatásának, adaptálásának szükségességét. A mű előadása során azonban a művészek nem élhetnek vissza az újrateremtés jogával, ahogyan arra az SZJSZT a *Bartók Béla: A csodálatos mandarin* című zeneművéből készült táncfilm vizsgálata során rámutatott.[136]

4.6.2. A hangfelvétel-előállítók (hanglemezkiadók), a filmelőállítók (producerek), valamint a rádió- és televíziószervezetek teljesítménye

Az egyes teljesítmények egymáshoz és a művekhez való viszonya leginkább az alábbi ábrával szemléltethető.

---

[134] *Balás P. Elemér:* Szerzői jogi reformtörekvések. Csáthy Ferenc, Budapest, 1927, p. 31.

[135] Részletesen kifejti *Békés Gergely*: Előadóművészi teljesítmény. In: Internetes Jogtudományi Enciklopédia. HVG-ORAC, Budapest, 2020, p. 1-19. *https://ijoten.hu/szocikk/eloadomuveszi-teljesitmeny.*

[136] *SZJSZT-30/2003* – A szerzőnek a mű egységét védő személyhez fűződő joga Bartók Béla: A csodálatos mandarin című zeneművéből készült táncfilm esetében.

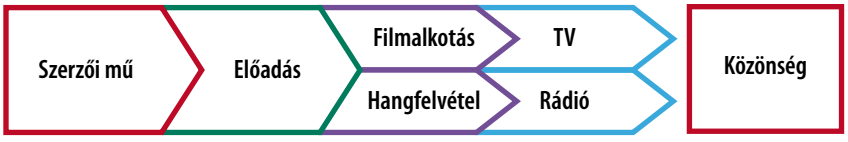

A hazai és nemzetközi jogalkotó a szerzői művek közönséghez történő eljuttatása során egyes fázisokat bizonyos jogi védelemben részesít. Az előadás a személyes jelenlét mellett eljuthat hangfelvételen és filmalkotáson, továbbá rádió- vagy televíziószervezeten keresztül a közönséghez. E szomszédos jogi jogosulti kör közös jellemzője, hogy anyagi eszközökkel járul hozzá a művek közönséghez juttatásához, a szerzői mű elkészültében közreműködik és azért felelősséget vállal. Az Szjt. ezt az *anyagi hozzájárulást* részesíti oltalomban.[137]

4.7. AZ ADATBÁZIS

Az adatbázis az adatok olyan elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni. Az adatbázisokkal összefüggésben kétféle védelem állhat fenn. Amennyiben az adatbázisban szereplő adatokat egyéni, eredeti jellegű szerkesztési elvek mentén rendezték össze, az adatbázis gyűjteményes műként szerzői jogi védelemben részesül, még akkor is, ha a gyűjtemény egyes elemei külön-külön nem érik el a szerzői jogi védelem szintjét.

Amennyiben az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt, akkor az adatbázis ún. *sui generis* oltalomban részesülhet. Ebben az esetben a törvény ismét nem egy művet, hanem az adatbázis előállítójának teljesítményét (az anyagi és egyéb befektetést) részesíti szűkebb körű védelemben. A gyűjteményes műnek minősülő adatbázis szerzői jogi védelme a szerkesztőt, a *sui generis* oltalom pedig az adatbázis előállítóját illeti meg.

4.8. A GYŰJTEMÉNYES MŰVEK

Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben,[138] így például egy már lejárt védelmi

[137] Nagyobb jogosultak esetében gyakran ezek a teljesítmények párhuzamosan állnak fenn. pl. „a médiaszolgáltatók változó tartalmú adatbázisai és azok összessége jogi védelmére nem a szerzői jog alkalmas, hanem a kapcsolódó jogi adatbázis-védelem, a működtető szoftverek önálló szerzői jogi védelme és – az adatbázist a szolgáltatás részeként tekintve – a szolgáltatás védjegyjogi védelme." *Gyertyánfy Péter*: Szerzői mű-e a médiaszolgáltatás tartalmának összessége? ISZJSZ, 2022/1. sz., p. 39.

[138] Szjt. 7. § (1) bekezdés.

idejű művekből rendezett kiállítás is állhat szerzői jogi védelem alatt. Gyűjteményes műnek minősülhet a BUE 2. cikk (5) bekezdésének példája szerint az enciklopédia és az antológia. A szakértői vélemények gyakorlata alapján ugyancsak gyűjteményes mű lehet az útmutató,[139] a bútorkatalógus,[140] a hangfelvételek szerkesztett gyűjteménye,[141] a népdalgyűjtemény,[142] a szócikkek, illetve tárgyleírások gyűjteménye,[143] a műholdas televízióprogramok vételi lehetőségéről tájékoztatást adó táblázat (frekvencia-táblázat),[144] a jogtár,[145] az (elektronikus) szótár,[146] valamint a matematikai tankönyv. A szakirodalom további példaként említi a jogszabálymutatót, a bibliográfiai jegyzéket,[147] a lexikont, a dalfüzetet, a közmondások gyűjteményét,[148] az almanachot, a statisztikai évkönyvet, folyóiratot, hírlapot, az ugyanazon szerző különböző műveinek gyűjteményes kiadását, a menetrendi, illetve díjszabási művekből kiválogatott adalékokból álló falinaptárt,[149] az egyéni, eredeti csoportosítást tartalmazó televízió- vagy rádióműsorokat, és végül az eredeti kiválasztási elven felépülő telefonkönyvet is.[150] A gyűjteményes mű egészének szerzői joga annak szerkesztőjét illeti, tehát azt a személyt, aki a gyűjtemény egyes elemeit összeválogatta. A gyűjteményes mű és az adatbázis elhatárolásának alapja tehát az, hogy a gyűjteményes mű esetében a tartalom összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű, míg az adatbázis esetében egyedileg hozzáférhető adatok halmazát állították elő jelentős anyagi ráfordítással. Mindkettő az ismertetett jellege miatt kap védelmet.

---

139 LB Pf.III.20.982/1967.

140 SZJSZT-01/2007 – Bútorkatalógusok szerzői jogi védelme.

141 Pf.III.20.015/1977. In: A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeinek gyűjteménye I. Artisjus, Budapest, 1981, p. 31.

142 SZJSZT-06/1973. In: A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeinek gyűjteménye I. Artisjus, Budapest, 1981, p. 95.

143 SZJSZT-06/2008 – Származékos mű minősítése.

144 SZJSZT-38/2006 a Fővárosi Bíróság 17.P.630.675/2004. számú perében.

145 SZJSZT-18/1997 – Jogszabályokat tartalmazó adatbázisok szerzői jogi védelme; SZJSZT-19/2009 – Jogtár védelme gyűjteményes műként, illetve adatbázisként.

146 SZJSZT-12/2010 – Elektronikus szótár védelme gyűjteményes műként, illetve adatbázisként.

147 *Benárd Aurél, Tímár István* (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, p. 93.

148 *Mutschenbacher Viktor:* A szerzői jog rendszeresen előadva. Taizs Könyvnyomda, Pécs, 1890, p. 32–33.

149 *Alföldy Dezső:* A magyar szerzői jog. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1936, p. 21–22.

150 *Gyertyánfy Péter* (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex, Budapest, 2006, p. 56.

A gyűjteményes művek egyéni, eredeti jellegének jegyeit vizsgálta az SZJSZT egy repülőtér mellett működő katonasági emlékszoba, illetve kiállítás esetében.[151] A kiállítás jellemzője, hogy egy nagyobb légterű helyiségben és az azt övező több kisebb helyiségben 1928-tól kezdődően, időrendi sorrendet tartva mutatja be a szolgálatot teljesítő katonák mindennapjait, ünnepeit, kiegészítve más alakulatok tárgyi emlékeivel. A látogatók a kiállított tárgyakat kézbe vehették, kipróbálhatták, az egyenruhákat felpróbálhatták és fényképeket készíthettek.

A szerkesztő alkotási mozgástere kapcsán a következőkre mutatott rá az eljáró tanács. „[A szerkesztő] munkáját számtalan körülmény határozhatja meg, többek között a kiállítási tér adottságai (kiállítási felületek méretei, egyterű hangár, többhelyiséges épület, szabadtéri kialakítás), a helyiség technikai felszereltsége, az installációs és a pénzügyi lehetőségek, a kiállításnak helyt adó intézmény rendeltetése, profilja. Más szerkesztési lehetősége van a pipa, a kocsi, a marcipán, a csipke, a lámpa, a csokoládé, a baba, az ásvány, jelen esetben a repüléstörténeti múzeumi kiállítás szerkesztőjének, mint egy összetettebb profilú (szépművészeti, természettudományi, néprajzi, technikatudományi) intézményi kiállítás kurátorának."[152] Az ügyben az eljáró tanács – kihelyezett tanácsülést követően – megállapította a kiállítás gyűjteményes műként való egyéni, eredeti jellegét, egyrészt azzal indokolva, hogy a kiállított tárgyak sorrendje általában, többnyire nem magától értetődő, elhelyezése nem mindig nyilvánvaló, másrészt pedig azzal, hogy a kurátorok számára rendelkezésre állt az az alkotók számára elengedhetetlen mozgástér, amely lehetővé teszi az egyéni, eredeti, azaz szerzői alkotás létrehozását.

4.9. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

4.9.1. Fogalmak

Adatbázis: az adatok olyan elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni.

Egyéni jelleg: akkor állapítható meg, ha az alkotónak az alkotás folyamata közben legalább minimális mozgástere volt annak eldöntésére, hogy pontosan milyen alkotói megoldásokat választ a mű megalkotása közben.

Eredeti jelleg követelménye: kizárja azokat a műveket a szerzői jogi védelem alól, amelyek akár a szerző, akár más személy korábbi műveinek szolgai másolatai.

Exemplifikatív (példálózó) felsorolás: a jogalkotó az Szjt. esetében nem kívánta zárt listában meghatározni a lehetséges műtípusokat, így a listát nem szükséges a technika fejlődésével együtt az esetleges új műtípusokhoz alakítani.

Funkcionális alkotások: olyan művek, amelyek megalkotásának folyamata céljánál fogva meghatározott.

---

[151] SZJSZT-34/2013 – Kiállítás mint gyűjteményes mű szerzői jogi védelme. Pécsi Ítélőtábla Pfv. VI.20.126/2013/29.

[152] SZJSZT-34/2013 – Kiállítás mint gyűjteményes mű szerzői jogi védelme. Pécsi Ítélőtábla Pfv. VI.20.126/2013/29.

Gyűjteményes mű: szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű.

Kapcsolódó jogi teljesítmények: olyan teljesítmények, amelyekkel alkotó módon vagy nagy anyagi ráfordítással járultak hozzá a mű elkészültéhez, illetve amelyek segítségével (például előadás, műsorsugárzásra alkalmas infrastruktúra) a szerzői műveket a közönséghez közvetítik. Ezeket nevezzük kapcsolódó jogi teljesítményeknek.

Szerzői mű: alkotás, amelyik az Szjt. követelményeinek megfelel. Az Szjt. az irodalom, a tudomány és a művészet területén létrehozott olyan alkotások számára nyújt szerzői jogi védelmet, amelyek rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel, illetve amelyek esetében a védelmi idő még nem járt le, és amelyek nem tekinthetőek a szerzői jogi védelem alól kivett alkotásnak sem.

Szjt. tárgyi hatálya: a szerzői művekre és a kapcsolódó jogi teljesítményekre terjed ki.Szjt. személyi hatálya: a magyar állampolgár szerzőkre terjed ki, illetve azokra a művekre, amelyeket először Magyarországon hoztak nyilvánosságra. Olyan műre, amely először külföldön került nyilvánosságra, az Szjt.-ben meghatározott védelem csak akkor terjed ki, ha a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerzőt nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonosság alapján a védelem megilleti.

4.9.2. Ellenőrző kérdések

1. Mi a szerzői mű fogalma?
2. Mi az egyéni, eredeti jelleg jelentősége, és mit jelent ez a fogalom?
3. Hogyan valósul meg az egyéni, eredeti jelleg a fotóművészeti alkotások esetében?
4. Hogyan valósul meg az egyéni, eredeti jelleg a funkcionális művek esetében?
5. Mi a jelentősége a © jel használatának?
6. Mely alkotások vannak kivéve a szerzői jogi védelem alól, és miért?
7. Milyen példákat ismerhettünk meg a gyűjteményes művek esetében?

5. A SZERZŐ ÉS A SZERZŐI JOG EGYÉB JOGOSULTJAI

E fejezet középpontjában a szerző, valamint a kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjai állnak. Ismertetjük a jogutódlás esetén irányadó szabályokat, illetve az örökösi pozícióban eljáró jogosultat. Kitérünk a többszerzős művekre, valamint a szerzőség bizonyítására, azaz a szerzőségi vélelemre és az önkéntes műnyilvántartás szerepére is.

5.1. A SZERZŐ

A szerzői jog azt a természetes személyt illeti meg, aki a művet megalkotta. A szerző az, akinek tevékenysége eredményeként a mű létrejött. Szerzői jogi jogosultnak azt a személyt nevezzük, aki – habár maga nem vett részt a mű megalkotásában –, de valamilyen oknál fogva a szerzői jogokkal rendelkezik. Ilyen okok lehetnek, ha a jogosultnak – például könyvkiadónak –felhasználási szerződésben átengedték a mű felhasználásának jogát, vagy ha a jogosult a munkavállalója által alkotott mű felett rendelkezik szerzői jogokkal, vagy ha örökölte a szerzői jogokat. A szerző kizárólag természetes személy – ember –lehet, szerzői jogi jogosult azonban lehet jogi személy is. *A szerzőség nem függ az alkotó személy korától*, tehát egy kilencéves gyermek is lehet szerző.

5.1.1. A szerkesztő

Az előző fejezetben ismertetett gyűjteményes mű szerzőjének a szerkesztő minősül. A gyűjteményes mű szerzője is csak természetes személy lehet. A Pécsi Ítélőtábla kirendelése alapján eljáró tanács egy kiállítás szerzőségének körében a következőket emelte ki: „… egy kiállítás megvalósításában számtalan közreműködő vehet részt alkotó módon, mint például a kurátor, a rendező, a grafikus, a tipográfus, a látványtervező, a kivitelező, a fotós és a filmes, ezért a nagyobb, illetve összetettebb kiállítások esetén a többszerzős művekre is figyelemmel kell lenni, azonban a gyűjteményes mű egészére a szerzői jogi védelem csak a szerkesztő(ke)t illeti meg. A kiállítás összeállítása során a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait ez azonban nem érinti, tehát a kiállítással mint egésszel kizárólag a szerkesztő (adott esetben például főrendező, főkurátor) rendelkezhet”.[153] Fontos, hogy a gyűjteményes mű szerkesztőjének a gyűjteménybe felvett művek szerzőitől engedélyt kell kérnie a felhasználásra.

5.1.2. Az állatok mint szerzők

Egy 2014-ben nagy port kavart jogesetben vita robbant ki a szerzői jogokról egy, a Wikipédia képadatbázisára felkerült „majomszelfi” kapcsán. A fotót egy Naruto nevű makákó készítette önmagáról – ő exponált –, David Slater természetfotós szerint azonban a fotózáshoz az ő gépét használta az állat, ezért szerzőként a jogdíjak őt illetik. Az esetből azért lett botrány, mert a fotós töröltetni akarta a képet a Wikipédiából, ám a portál visszautasította

[153] SZJSZT-34/2013 – Kiállítás mint gyűjteményes mű szerzői jogi védelme. Pécsi Ítélőtábla Pfv. VI.20.126/2013/29.

a kérést. Az eset magyarázata, hogy a majom semmiképpen sem lehetett a kép szerzője, ugyanis nem ember, így magán a fényképen sem állnak fenn a szerzői jogok. Mindezek után az elsőfokú ítéletet megtámadva beavatkozott a perbe a PETA állatvédő szervezet is, amely azzal érvelt, hogy az állatok személyisége, különösen az emberszabásúaké, alkalmas arra, hogy tudatosan alkossanak. 2016 januárjában végül a San Franciscó-i bíróság is arra az álláspontra jutott, hogy egy állat, akármennyire esztétikusan is alkotott, nem lehet alanya a szerzői jognak, ez ugyanis természetes személyek – emberek – privilégiuma.[154]

Ugyanez a helyzet a Veszprémi Állatkert néhai lakója, Böbe majom esetében is. Akármilyen tehetséges szobrász- és festőművész is volt, szerzői jogi védelem nem illeti meg az alkotásait, így sem őt, sem gondozóit nem illették szerzői jogok.

5.1.3. A gépek és a mesterséges intelligencia mint szerzők

Ugyancsak felmerülhet a szerzőség kérdése a XXI. század technológiai forradalmának köszönhetően a mesterséges intelligencia által alkotott kulturális javak megítélése körében.[155] Szoftverek és robotok végeznek alkotómunkát az emberek helyett, akár egyéni, eredeti jellegűnek tűnő alkotásokat is létrehoznak, ám a gépek mégsem minősülhetnek szerzőnek.

Példaként említhető az „*Edmond Belamy portréja*" című alkotás, amely az első mesterséges intelligencia által létrehozott portré volt. A mű létrehozása során 15.000 olyan portré adatait használta fel az algoritmus, amelyek a XIV. és a XX. század között születtek. Különlegessége, hogy ez volt az első olyan, mesterséges intelligencia által létrehozott portré, amelyet árverésre bocsátottak. A kép a *Christie's* aukciósház közreműködésével cserélt gazdát 2018-ban 432.000 $-ért. Ennek ellenére sem állapítható meg a szerzői jogi védelem fennállása, tekintettel arra, hogy nem ember alkotta a képet.

---

[154] Naruto, et al. v. Slater, et al., no. 15-CV-04324 (N.D. Cal. January 28, 2016).

[155] E témában lásd *Trapova, Alina, Mezei, Péter:* Robojournalism – A Copyright Study on the Use of Artificial Intelligence in the European News Industry. GRUR International, 2022 71(7), p. 589–602., *Mezei, Péter:* "You AIn't Seen Nothing yet" – Arguments against the Protectability of AI-generated Outputs by Copyright Law. MTA Law Working Papers, 2021 8(16), p. 1–14., *Mezei, Péter:* From Leonardo to the Next Rembrandt – The Need for AI-Pessimism in the Age of Algorithms. UFITA, 2020 84(2), p. 390–429., *Csősz Gergely:* Áttekintés a generatív mesterséges intelligenciák szerző jogi kérdéseiről. ISZJSZ, 2023/2.sz. p. 64–87.

Edmond de Belamy portréja[156]

A zeneiparban is mára bevett szokás a mesterséges intelligencia segítségül hívása.

A Nagykommentár szerint „szerző és műve kapcsolatát az ember szabad alkotói választása („eredetiség") hozza létre és a mű többé-kevésbé az emberi személyiség hatását mutatja (…). Ebben az esetkörben a számítógép programozójának, az adatbázis rendező elvét meghatározó, és az adatbázisba kapcsolt adatokat kiválasztó személyek kapcsolata a létrejött gondolatkifejtéssel túl gyenge, túl távoli, hiszen nem ők határozza(ák) meg a mű végleges formáját. (...) Egyelőre nyitott kérdés, hogy az ilyen mesterségesen létrejött szellemi termékek beruházás védelmi céllal (a sui generis adatbázisokhoz vagy a sajtótermékek kiadóit megillető új joghoz hasonlóan) részesüljenek-e valamilyen kapcsolódó jogi vagy esetleg versenyjogi védelemben."[157] A robotika és a mesterséges intelligencia sok esetben megkerülhetetlen az alkotásban, mert bizonyos szempontból megkönnyíti a szerzők dolgát, ám fontos megjegyezni, hogy a szerzői jog csak az emberi elme által létrehozott alkotásokat védi.

5.1.4. Szerzőségi határterületek

Nem minősül szerzőnek az a megrendelő – befektető, mecénás –, aki nem vett részt a mű tényleges létrehozásában, pusztán anyagi támogatást nyújtott hozzá. A kapcsolódó jogi jogosultakról az 5.3. alfejezetben írunk bővebben. Vannak azonban olyan műtípusok, amelyeknél nem ennyire egyszerű a szerzőség megítélése. Az alábbiakban az SZJSZT gyakorlatából mutatunk be két példát.

---

[156] *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Edmond_de_Belamy.png*

[157] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, p. 82-83.

5.1.4.1. Az interjú

Kérdéses lehet, hogy egy interjú esetében ki minősül a mű szerzőjének. Egy jogvita kapcsán a kérdéseket megfogalmazó szerkesztő és a válaszokat megfogalmazó interjúalany szerzőségi megítélését vizsgálta az SZJSZT. Az eljáró tanács szerint az alperes szerkesztő által összeállított témavázlatok, kérdéssorok szolgálhattak egy tervezett közös mű kiindulásául. Ezek az anyagok rögzítették az egyes témák sorrendjét, súlyát, egymáshoz való viszonyát.[158] Az eljáró tanács megítélése szerint az adott mű tekintetében a szerkesztő és az interjúalany közötti szerzőtársi részarány mintegy 50–50%-ban határozható meg.

A fentiekből az következik, hogy az interjút készítő újságíró és a neki nyilatkozó interjúalany jellemzően közös művet hoz létre egy interjú során, amelynek mind a ketten lehetnek a szerzői. Az pedig, hogy melyiküktől kell engedélyt kérni az interjú felhasználására, attól függ, hogy az általuk alkotott részek elválaszthatóak-e egymástól. Ez az interjú – mint műfaj – sajátosságai alapján nehezen képzelhető el. Ezért mindkettőjük engedélye szükséges az egész interjú felhasználásához.

5.1.4.2. A dramaturg

Az SZJSZT egy balettprodukció szüzséjének a vizsgálata során a következőket állapította meg a dramaturgok tevékenységéről. „Lehet, hogy általában a dramaturg csak »színpadra kivonatolja« az irodalmi művet minden alkotói teljesítmény, egyéni-eredeti jelleg hozzáadása nélkül. Akár tipikus is lehet, hogy az adott dramaturgiai teljesítmény szellemi tevékenységet ugyan igényel, de alkotó jelleget, szellemi alkotást nem mutat fel. A szerzői jog azonban nem zárja ki a kiválasztás, elrendezés, összeállítás szerzői jogi védelmét sem. Ezt összevetve azzal, hogy a szerzői jogi védelem alá tartozó művek köre nem zárt, adott esetben lehet olyan következtetésre jutni, hogy a dramaturgiai teljesítmény részben a kiválasztás, összeállítás, részben a hozzáadott szellemi alkotóteljesítmény nyomán szerzői műbe torkollik."[159] Ennek megfelelően tehát nem kizárt, hogy a dramaturg mint szerző jelenjen meg egy színpadi mű esetében. Ugyanígy megjegyzendő érdekesség, hogy a rendezők – akár szinkron, akár filmes vagy színpadi rendezők – jellemzően nem szerzőnek, hanem előadóművésznek minősülnek.[160]

---

[158] SZJSZT-20/2007 – Riportkönyv kéziratának szerzői jogi védelme.

[159] SZJSZT-20/2011 – Balettprodukció egyéni, eredeti jellege.

[160] A színházi rendezők helyzetének szerzői jogi elemzésére lásd *Sápi Edit:* Giving life to a work of art"– Dramatic works and theatre directors from the viewpoint of copyright law. STUDIA IURIDICA Cassoviensia, 2021 9(1), p. 70-84.

SZÍNHÁZI RENDEZŐ – SZERZŐ VAGY ELŐADÓMŰVÉSZ?

Sok esetben nemcsak a műtípusok közötti különbségeket nehéz megállapítani, hanem azt is, hogy az adott alkotás szerzői mű vagy szomszédos jogi teljesítmény-e. Ilyen jellegű problémával foglalkozott az SZJSZT-03/2012 szakvéleménye is.
Az ügy tényállása szerint a színház (alperes) megbízta a rendezőt (felperes) egy színdarab megrendezésével. A színház igazgatója néhány nappal a tervezett premiert megelőzően a darabot átrendezte. A felperes álláspontja szerint ezzel a szerzői jogai súlyos sérelmet szenvedtek, az alperes szerint viszont csak a premier megmentése érdekében szükséges változtatásokat hajtottak végre. A felek közötti vita fő kérdése az volt, hogy a rendezői munka (koncepció) és annak a próbák során megvalósult formája önálló szerzői jogi védelmet élvez-e vagy sem, ugyanis amennyiben a rendezésen szerzői jogi védelem állna fenn, úgy engedélyt lenne szükséges kérni az átdolgozásra (átrendezésre).
A testület számára feltett kérdés arra irányult, hogy a felperes perbeli rendezése az interpretációs szabadság keretein belül marad-e, és ily módon megmarad előadóművészi teljesítménynek, vagy „a felperes rendezői teljesítménye ezt a határt túllépve magát az eredeti, leírt művet egyéni, eredeti módon átalakítja, bővíti, és ezáltal eléri a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni, eredeti szerzői alkotóteljesítmény szintjét". Magyarul – a felperes csak előadta a művet, vagy pedig a regényből egy új színpadi művet hozott létre?
Ahogy arra az eljáró tanács is utalt a szakvéleményben: „… a gyakorlatban megfigyelhető, hogy a rendező – a dramaturg segítségével – változásokat hajt végre a színdarab szövegén. Vannak ugyan alapvetően szöveghűnek mondható előadások is, de olykor radikális dramaturgiai beavatkozás is megfigyelhető. … A kérdés, hogy az ilyen radikális beavatkozások a rendező (illetve a dramaturg részéről) minden esetben jelentik-e az eredeti színpadi mű átdolgozását, vagy a műfaj sajátosságainál fogva az ilyen átalakítások jellemzően még megmaradnak az előadóművészi interpretáció, tolmácsolás szintjén." Az eljáró tanács álláspontja szerint, ha a rendezői változtatások az irodalmi művön elenyészők, „… úgy a rendezés, illetve a rendezői koncepció megmarad az előadói interpretáció szintjén. Ha azonban a rendezés (illetve a dramaturgi munka) eredményeként az eredeti mű a rendező alkotótevékenysége nyomán létrejött egyéni, eredeti elemekkel, történetalakítással, új jelenetekkel, szereplői karakterekkel az eredeti mű által hordozott jelentésre kiható jelleggel módosul, változik, úgy a rendezés az eredeti mű átdolgozását valósítja meg. Ez utóbbi esetben az egyéni, eredeti többlet alkotáselemek tekintetében a rendező munkája saját szerzői alkotótevékenységnek minősül."
A perbeli esetben az eljáró tanács nem talált arra utaló jelet, hogy a felperes által végzett szövegmódosítások elérnék ezt a szintet, így tehát az átdolgozás és a szerzői jogi jogsértés sem merült fel. Az SZJSZT szakvéleményét a Kúria is elfogadta, így a felperes igényének nem adott helyt (Pfv. IV.21.277/2015/4).

5.2. A SZERZŐI JOG EGYÉB JOGOSULTJAI

Alapesetben a szerzők művével a szerzők rendelkezhetnek. Vannak azonban esetek, amikor a szerző művével más is, vagy csak más személy rendelkezhet. Ilyen eset, amikor a szerző a szerzői vagyoni jogokat – lásd 6.3. alfejezet – jogszabály felhatalmazása alapján másra átruházta. A vagyoni jogok átruházása a törvény által korlátozottan, csak meghatározott művek esetében valósulhat meg. A második eset a felhasználási szerződés – lásd 9. fejezet – kötése, amelynek során jogátruházás nem történik, a szerződés célja ugyanis csak a felhasználás más részére való engedélyezése. *A kettő viszonya nagyjából olyan, mint az ingatlanvásárlásé és a lakásbérleté. Míg az előbbinél változik a tulajdonjog, az utóbbinál csak használati jog keletkezik.*

Mivel a munkaviszonyban alkotott művekkel a 9.3. alfejezet foglalkozik bővebben, ezért most csak az öröklés, a haszonélvezet és a közös tulajdon kérdését járjuk körül.[161]

5.2.1. Az öröklés

A vagyoni jogok átszállásának törvényben meghatározott esete a természetes személy jogosultjai esetén az öröklés. Mivel a szerzői jogi védelem jellemzően a szerző életében és halálától számított hetven éven át áll fenn, a szerző leszármazói is részesülhetnek azokból a jövedelmekből, amelyek az örökhagyó szerző műve felhasználása révén keletkeznek. Igazán jövedelmező üzletet jelenthet az örökösök számára a szerzői jogok tudatos kezelése. A *proaktivitás* remek példája *Pablo Picasso* örököseinek ötlete, miszerint a művész egy, a család tulajdonában álló, ám a nyilvánosság előtt eddig nem ismert műalkotását *NFT*[162]-ként értékesítik, limitáltan 1010 digitális példányban.

Az öröklés törvényen vagy végrendeleten alapulhat. Az általános szabályok szerint a végrendelet elsőbbséget élvez a törvényes örökléssel szemben. A szerző halála esetén a vagyoni jogok örökölhetők, így az engedélyezési jog gyakorlása, illetve a jogdíj a jogutódot illeti meg. Végrendeletében a szerző külön is rendelkezhet arról, hogy ki legyen az engedélyezési jogok gyakorlója, és ki a jogdíjra jogosult. A két öröklési mód egymás mellett is érvényesülhet, a szerzői vagyoni jogok esetében gyakran előfordul, hogy a szerző hagyatékának gondozásával kifejezetten egy személyt – jellemzően egy alapítványt – bíz meg. Más örökös hiányában az állam a törvényes örökös, mint például *Déry Tibor* esetében. Abban az esetben,

---

[161] A házassági vagyonjogra nem térünk ki, arról lásd *Grad-Gyenge Anikó:* Szerzői jog és házassági vagyonjog. Családi Jog, 2017/4. sz., p. 1–7., *Grad-Gyenge Anikó:* Szellemi tulajdonjogok keletkezése és gyakorlása házastársi viszonyban: különös tekintettel a házastársi közös és különvagyon, valamint házastársi öröklés egyes kérdéseire. Polgári Jog (online), 2017/10. sz.

[162] Az *NFT (non-fungible token),* azaz a nem helyettesíthető zseton működése a blokklánc technológián alapul. Az *NFT* képhez, animációhoz, videóhoz, hangfájlhoz kapcsolt kódsor, mely az eredetiség igazolására szolgál. *https://in.hu/szellem/kepzomuveszet/elmagyarazzuk-mi-az-az-nft.* Az NFT-kről bővebben *Bodó, Balázs – Giannopoulou, Alexandra – Mezei, Péter – Quintais, Joao Pedro*: The Rise of NFTs. European Intellectual Property Review, 2022 44(5), p. 268–283., *Idelberger, Florian – Mezei, Péter*: Non-fungible tokens. Internet Policy Review. Journal on Internet Regulation, 2022 11(2), p. 2–9., *Mezei Péter:* NFT-k a szerzői jog világában. ISZJSZ 2022/3. sz. p. 7–23.

ha az állam a törvényes örökös, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. vagy megbízottja, a HoFra Színházi és Irodalmi Ügynökség jár el.

A jogosultkutatás könnyedén gördíthet akadályokat a felhasználó elé, aki ezért nagy valószínűséggel úgy dönt, hogy a jogszerű felhasználás érdekében más, könnyebben „beszerezhető" művet választ például a készülő filmje betétdalául. Ez persze semmiképpen sem kedvez a szerző hagyatékának. Az örökösnek vagy örököstársaknak érdemes tehát kijelölniük egy közös képviselőt, aki nevükben a felhasználást engedélyezi és a szerzői jogokat kezeli. A közös képviselő kijelölése a felhasználó szempontjából is fontos, és a felhasználásokat is gördülékennyé teszi, hiszen nem egyenként kell megkeresnie minden örököstársat, hanem egy kézből szerezhet jogokat. A közös képviselő személyét érdemes bejelenteni a közös jogkezelő szervezethez is.

Sok esetben az öröklés megnehezíti az engedély megszerzését, mert nem egyértelmű, hogy annak megadására konkrétan ki jogosult. Nézzünk pár konkrét esetet az öröklés–örököskutatás problémájára! „*Kosztolányi Dezső* halálakor nem a fia, hanem a felesége *Kosztolányiné Harmos Ilona* örökölte a szerzői jogokat. *Harmos Ilona* legjobb barátnőjére, *Mostbacher Ödönné Szalai Rózsá*ra hagyta a saját és férje szerzői jogait, amelyek a hölgy halálos ágyán végül unokahúgára szálltak. Egy másik példa. A gondos keresés mellett idő és kitartás is szükséges ahhoz, hogy megtudjuk, *Mayer Ferenc Kolos* ciszterci szerzetes, majd amerikai orvosprofesszor ezredes szerzői jogait a Ciszterci Rend Zirci Kongregációjának Dallasi Monostorára hagyta. *Möller Károly* építészt agyonlőtték, a családja pedig eltűnt. Van olyan elhunyt szerző, akinek szerzői jogai úgy oszlanak meg négy gyermeke között, hogy kettő rendelkezhet a jogokkal, míg a másik két gyermeknek kell a jogdíjat kifizetni. Van, akinek az örököse egy katolikus egyházmegye, míg másnak az egyik budapesti kerület."[163] De természetesen az is lehetséges, hogy a szerzői jog nemcsak négy, hanem még több leszármazó között oszlik meg.

Egyes vagyoni jogok az öröklés során különválhatnak, ahogyan arra az EUB a *Dalí-ügyben*[164] is rámutat. Az ügyben *Salvador Dalí* örökségével kapcsolatban kellett döntést hoznia a Bíróságnak, amelyben a későbbiekben bemutatandó követőjog – lásd 8.4. alfejezet – és az egyéb vagyoni jogok jogosultjainak személye vált el egymástól. Az egyéb vagyoni jogokat a *Fundación Gala-Salvador Dalí* alapítvány kezeli. Sem itthon, sem nemzetközi szinten nem ritka, hogy a szerzői jogok kezelésével egy arra alkalmas alapítványt bíznak meg az örökhagyók.

Az alapítvány kijelölése azért is hasznos lehet, mert az öröklés „tolongást" okozhat a jogosulti pozícióban, hiszen nem kizárt, hogy két vagy több személy örökli a szerzői jogokat, így a mű felhasználásához is több személy engedélye szükséges. Ez megelőzhető az alapítvány részére történő örökhagyással, vagy az örökösök részéről annak megbízásával. A hagyatéki eljárás lefolytatása és a hagyatékátadó végzés meghozatala a közjegyzők feladata.

---

[163] *Legeza Dénes:* „Segítsük az árvákat" – útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz. ISZJSZ, 7.(117.) évfolyam, 5. szám, 2012. október, p. 29–30.

[164] C-518/08. sz. ügy a *Fundació Gala-Salvador Dalí és társa és a Société des Auteurs dans les arts graphiques et plastiques* és társai között [ECLI:EU:C:2010:191].

5.2.1.1. A hagyatéki eljárás

A tragikus történelmi eseményekkel tarkított XX. század után sajnos egyáltalán nem szokatlan, hogy az örökösök esetleg jóval a hagyatéki eljárás lezárása után, valahol elrejtve – például befalazva vagy a padláson – találják meg az örökhagyó olyan alkotásait, amelyek addig ismeretlenek voltak előttük. Ha a hagyatéki eljárás lezárultát követően derül fény olyan szerzői jogra, amely az eljárás alatt az örökösök előtt nem volt ismert, póthagyatéki eljárásban kell rendezni a szerzői jogok sorsát. *Pablo Picasso* hagyatéka viharos jogvita tárgyává vált 2015-ben. Egy francia villanyszerelő, *Pierre Le Guennec* 271 korábban nyilvánosságra nem hozott *Picasso* művet rejtegetett a garázsában szemeteszsákokban 40 éven keresztül. Az eljárás során azt állította, hogy a műveket az 1973-ban elhunyt *Picassó*tól és a feleségétől, *Jacqueline*-től kapta, amikor utolsó otthonukban, a *Cannes* közelében fekvő *Mougins* településen lévő házukban dolgozott. Véleménye szerint elképzelhető, hogy a hagyatéki eljárás alól akarta a család kivonni a zsákokba tett műveket. A villanyszerelőt végül 2019-ben két év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték lopás miatt.[165]

Az Szjt. a hagyatéki eljárásban külön feladatot ró a *közjegyzőkre* a szerzői jogok rendezését illetően. A törvényi szabályozás szerint „… ha az elhunyt személy hagyatékához szerzői jog tartozik, a közjegyző a hagyatéki eljárás megindításáról értesíti az elhunyt személy műveivel kapcsolatban érintett közös jogkezelő szervezetet. Ha nem állapítható meg, hogy melyik az érintett közös jogkezelő szervezet vagy a művek nem tartoznak a közös jogkezelés körébe, az értesítést az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezetnek kell küldeni".[166] Amennyiben felmerül, hogy a hagyaték elemei közt szerepelhet valamilyen szerzői vagy szomszédos jogi jogosultság, a közjegyzőnek mindenképpen érdemes megvizsgálnia, hogy a szerzői joggal kapcsolatosan fellelhető önkéntes nyilvántartásokban szerepel-e a szerző neve. Ilyen lehet az SZTNH által vezetett, online elérhető önkéntes műnyilvántartás,[167] illetve a különböző KJK-k által vezetett nyilvántartások, amelyekről az adott szervezetnél érdemes érdeklődni. A KJK-kal a 9.4. alfejezet foglalkozik részletesen.

Magyarországon úgynevezett hagyatéki eljárás keretében állapítja meg azt a közjegyző, hogy kit illetnek az örökhagyó után maradt ingó és ingatlan vagyontárgyak, illetve a vagyoni értékű jogok. A hagyatéki eljárás hagyatékátadó végzéssel zárul, amely teljes hatályú vagy ideiglenes hatályú lehet. A két végzés közötti különbség az, hogy míg a teljes hatályú hagyatékátadó végzést csak akkor hozza meg a közjegyző, ha az örökösök között teljes az egyetértés, addig az ideiglenes hatályú hagyatékátadó végzés meghozatala esetén az örökösök között jogvita van. Ekkor a közjegyző – elsősorban állagmegóvási célból – az egyik örökös részére a végzésben kiadja, birtokba adja a hagyatékot, az örökös azt használhatja, ám el nem idegenítheti és nem terhelheti meg. A hagyatékátadó végzés közhitelesen tanúsítja az öröklés tényét, tehát deklaratív hatályú. A hagyatékátadó végzés jogot tanúsít, ám nem keletkeztet, az örökhagyó után maradt tulajdonjog és vagyoni értékű jog ugyanis

[165] *https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-picassos-electrician-lost-appeal-trove-271-works-allegedly-stole.*

[166] Szjt. 106. § (2) bekezdés.

[167] Az önkéntes műnyilvántartás elérhetősége: *http://epub.hpo.hu/e-kutatas/?panel=Y.*

az *örökség megnyíltával*, azaz az örökhagyó halálával a törvény erejénél fogva *(ipso iure)* keletkezik.

A közjegyző az örökös számára öröklési bizonyítványt állít ki, amelyben tanúsítja az örökösi minőséget a fellebbezési lehetőség kinyilvánítása mellett. Az örökösi bizonyítvány a hagyaték megterheléséhez szükséges, tehát a hagyatékban található tárgyak értékesítéséhez, vagy például a hagyatékban található szerzői felhasználási jogok engedélyezéséhez.

5.2.1.2. A haszonélvezet

Akárcsak az ingók és ingatlanok esetében, a vagyoni értékű jogok körében is elképzelhető a haszonélvezeti jog létrejötte, a legtöbbször szerződéssel vagy öröklés útján, az özvegyi haszonélvezet példájaként. A Ptk. VIII. címének szabályaiban lefektetetteknek megfelelően a haszonélvező a haszonélvezet tárgyát képező szerzői és szomszédos jogok jogosultjait illető szerzői vagy szomszédos jogot felhasználhatja, hasznosíthatja és hasznait szedheti. A jogosult ellenőrizheti a haszonélvezet gyakorlását. A haszonélvező a haszonélvezeti jogot nem ruházhatja át, de a birtoklás, a használat és a hasznok szedése jogának gyakorlását átengedheti ellenérték fejében, azonban csak akkor, ha erre a jogosult nem tart igényt. Amennyiben természetes személy a haszonélvező, részére a haszonélvezeti jog legfeljebb a haláláig állhat fent – holtig tartó haszonélvezet –, míg jogi személy részére legfeljebb 50 évig.

5.2.1.3. A közös tulajdon

Több leszármazó esetében jellemzően előfordulhat az az eset, amikor több örököstárs örökli a szerzői hagyatékot. A több örököstárs által örökölt szerzői hagyaték az örököstársak – a jogosultak – belső viszonyában a közös tulajdon szabályaihoz hasonlóan értelmezhető, tehát a Ptk. szabályai szerint a jogosultaknak szótöbbséggel kell dönteniük például egy tervezett felhasználás engedélyezéséről. A Ptk. VI. címének szabályaiszerint a jogosultak egyhangú határozata szükséges azonban a rendes gazdálkodás körét meghaladó kiadásokhoz – ami a szerzői és kapcsolódó jogok körében nehezen értelmezhető –, illetve a jogosultak egyhangú nyilatkozata szükséges az egész mű feletti jog átruházásához, a mű egészének megterheléséhez vagy az egész műre kiterjedő kötelezettségvállaláshoz. Ez utóbbi gyakorlatilag akként értelmezhető, hogy az összes jogosult hozzájárulása szükséges abban az esetben, ha a műre kizárólagos felhasználási jogot eredményező felhasználási szerződést kötnek.

5.2.2. A közös művek és az együttesen létrehozott művek

Számos esetben előfordul, hogy egy mű több személy kreatív munkájának az eredménye. Ilyenkor az adott alkotáson fennálló szerzői jog is több személyt illethet meg egyszerre.

Például sok zenemű nem „egyszerzős” alkotás, hanem olyan komplex műtípus, amely több alkotó kreatív közreműködésével jön létre. Ennek megfelelően szerzőtársakként jogi védelem illeti a zene és a szöveg íróját, akár *közös művekről,* akár *összekapcsolt művekből álló közös művekről* beszélünk.

A közös művek és az összekapcsolt közös művek abban különböznek egymástól, hogy *közös művek* esetén a mű részei nem használhatóak fel külön-külön, így azok felhasználásához minden szerzőtárs engedélye szükséges, amelyeket külön-külön kell beszereznie a leendő felhasználónak, ám szerzői jogi jogsértés esetén bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet. A közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges akkor is, ha annak valamely részét más műhöz szeretnék kapcsolni, például a zeneművet reklámban felhasználni. A közös művek szerzői jogai kétség esetén 50–50%-ban illetik meg a szerzőket. A társszerzőségnek a védelmi idő számítása szempontjából is jelentősége van.

Összekapcsolt művekből álló közös művek esetén viszont a műben az egyes szerzők által alkotott részek önállóan is felhasználhatók. Ez az eset áll fenn például a zenemű és a szöveg felhasználásakor is, mivel mind a zenemű, mind az ahhoz kapcsolódó dalszöveg különkülön felhasználható.

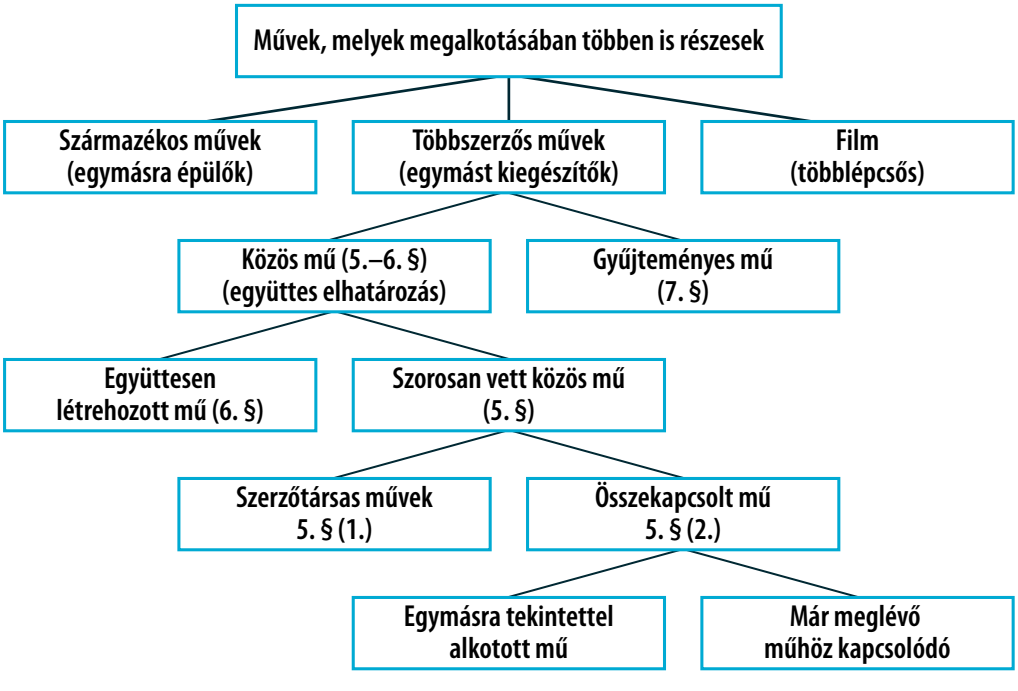

A szerzők és a művek viszonya[168]

A fentiekkel összefüggésben egy oktatási anyagokat vizsgáló szakvélemény a következő megállapításokra jutott. „Abban az esetben …, ha az eredeti közös művet a szerzők (az abban foglaltakkal egyezően) közös alkotói cél elérése érdekében, együttesen és egymás

[168] *Szinger András, Tóth Péter Benjamin:* Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Budapest, Novissima Kiadó, 2004, p. 24.

részeire tekintettel hozták létre, vizsgálandó, nem sérti-e a közös mű további hasznosítását az egyik szerzőtárs alkotásának kihagyásával, illetve e részek »pótlásával« született új alkotás. Abban az esetben azonban, ha bizonyítható, hogy az eredeti közös mű önálló részei egymástól függetlenül jöttek létre és utólagosan, nem a közös alkotás, hanem egyéb cél érdekében kapcsolódtak össze, a saját részek tekintetében a szerzők a továbbiakban önállóan is gyakorolhatják jogaikat – így az önálló rész szerzője saját művét átdolgozhatja, bővítheti stb.".[169]

Sajátos jogintézménynek tekinthető az ún. *együttesen létrehozott mű (collective works).* Ahhoz, hogy egy mű ebbe a kategóriába tartozhasson, meg kell felelnie annak a kritériumnak, hogy csak és kizárólag közös alkotómunka eredményeként jöhet létre. Együttesen létrehozott művek esetén a szerzői jog jogutódként azt a személyt illeti, akinek a kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta. Erre a műtípusra az Szjt. által is nevesített példa a nemzeti szabvány, amelyet a nemzeti szabványügyi szervezet alkot meg vagy fogad el, és tesz a nyilvánosság számára hozzáférhetővé.[170] Az együttesen létrehozott művek lényege az, hogy a mű a végső változatát széles körű szakmai egyeztetés által nyeri el, több körben, különböző személyek írhatnak hozzá, és a mű befejezettségét egy adott grémium határozza meg. Így az egyes részek alig elkülöníthetők, és a végső változat tartalmát tekintve is szöges ellentétben állhat a korábbi szövegváltozatokkal. Ugyanígy együttesen létrehozott műnek tekinthető egy munkahelyi kollektíva által létrehozott belső szabályzat.

Amint azt a 4. fejezetben már bemutattuk, a folklór alkotások ki vannak véve a szerzői jogi védelem alól, méghozzá azért, mert a jogosult személye nem fellelhető, vagy a mű keletkezési ideje nem ismeretes. Nemzetközi szinten régóta megfigyelhető törekvés a törzsi folklór alkotások, a tradicionális tudás – ismeret – valamilyen szintű oltalom alá helyezésére. Ebben az esetben leginkább valamiféle kollektív szerzőségben látják a megoldást. Ennek értelmében a szerzői jogokat az adott népcsoport (például a maorik[171], a ghánaiak[172]) gyakorolhatnák. Ez a fajta joggyakorlás abban különbözik az együttesen létrehozott és a közös művektől, hogy a folklórművek esetében nem azonosítható be a szerzők köre sem, és minden bizonnyal a védelmi idő is eltelt már.[173] Egyes hagyományos kulturális kifejeződések felhasználását az adott országban törzsi szervezetek gyakorolhatják.

Végezetül szükséges szólnunk arról is, hogy különböző élethelyzetek is okozhatnak szerzői jogi fejtőrést, mint például amikor a szerző páciens egészségügyi ellátás keretében hoz létre alkotásokat.[174]

---

[169] SZJSZT-07/2009 – Közös mű; jogosulatlan átvétel megítélése tanítói segédletek esetében.

[170] A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény 5. § (1).

[171] *https://www.tepuia.com/nz-maori-arts-crafts/*

[172] *https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127785#*

[173] Bővebben: Intellectual Property and Traditional Cultural Expressions/Folklore. *WIPO.* Geneva, Publication No. 913.

[174] *Grad-Gyenge Anikó:* Az egészségügyi szolgáltatás körében keletkező szerzői művek védelméről. In: *Kőhidi Ákos – Keserű Barna* Arnold (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. Eötvös József Kiadó, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Kara, Győr, Budapest, 2015. p. 137–153.

5.3. A SZERZŐI JOGHOZ KAPCSOLÓDÓ JOGOK JOGOSULTJAI

A 4.6. alfejezetben bemutatott teljesítmények szomszédos *jogi jogosultjai az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és televíziószervezetek, a filmelőállítók, a sajtókiadványok kiadói – összefoglaló néven a szomszédos jogi jogosultak –, valamint az adatbázis-előállítók – a továbbiakban együttes megnevezésük szerint a kapcsolódó jogi jogosultak.* A kapcsolódó jogi jogosultak nagy halmazán belül találhatjuk tehát a szomszédos jogi jogosultakat és külön az adatbázis-előállítókat.

A szomszédos jogi jogosultakkal ellentétben az adatbázis-előállítók kapcsolódó jogainak a szerzői jogi törvény keretében történő szabályozása némileg kakukktojás. E jogok ugyanis valójában semmilyen módon sem kapcsolódnak a szerzői jogokhoz. Jogaik két okból kerültek mégis az Szjt.-ben szabályozásra. Részben a szabályozás logikája miatt – amely a szerzői jogokhoz hasonlóan kizárólagos jogokra és kivételekre, szabad felhasználási esetkörökre stb. épül –, részben amiatt, mert az adatbázisoknak létezik szerzői jogi védelemben részesülő, gyűjteményes műnek minősülő fajtája is. Így az utóbbi szabályozása egyértelműen az Szjt. részét kell, hogy képezze, és ezért az adatbázisokra vonatkozó szabályozás szétválasztása nem lett volna logikus. A XI/A. fejezet ugyanakkor pusztán az adatbázis-előállítók önálló, szerzői jogi védelemtől független, ún. *sui generis,* vagyis saját magában álló védelmével foglalkozik. Az adatbázist bővebben a 8.3. alfejezet elemzi.

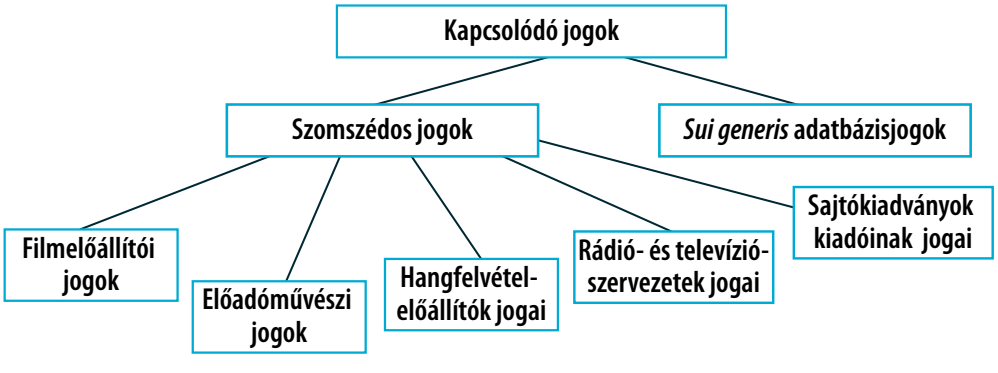

A szomszédos jogi jogosultak az általuk létrehozott teljesítményekkel valamilyen módon valamennyien a szerzői művek közönséghez való eljuttatásában játszanak szerepet, így kapcsolatuk a szerzői művel meglehetősen közvetlen. Különösen igaz ez az előadóművészek esetében, akik számos szerzői műfajban nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a szerzői mű a közönség számára befogadhatóvá váljon. Így például egy regény elolvasása önmagában is elérhető élvezetet nyújthat bárki számára, azonban még a zeneértők között is alacsony azoknak a száma, akik egy kotta puszta olvasásában maradéktalan örömüket lelik. Hát még a laikus zenekedvelők és a kottaolvasás! A drámai, zenei, táncos stb. művek esetén tehát a közönséghez közvetítő előadóművész szerepe elengedhetetlen. Ugyancsak az

előadóművészi teljesítmény és a szerzői mű szoros kapcsolatára mutat rá, hogy számos esetben a teljesítmény, a mű jellege, besorolása nem teljesen egyértelmű. Így például egy dzsesszimprovizáció vagy performansz egyidejűleg magán hordozhatja az éppen megszülető szerzői mű és az előadás jegyeit is.

Az előadóművészek mellett a többi szomszédos jogi jogosult szerepe is pótolhatatlan lehet a szerzői mű nagyközönséghez történő eljuttatásában. A technikai eszközök – például a rögzítésre és megosztásra egyidejűleg alkalmas okostelefonok – fejlődésével ugyan gyakorlatilag bárki előállíthat hang- és filmfelvételt, illetve akár műsort is, azonban az a szervező-finanszírozó hozzájárulás, amelyet a professzionális hangfelvételek és az amatőrfilmezés keretein túlmenő filmek és műsorok előállítása igényel, továbbra is indokolttá teszi, hogy ezeknek a teljesítményeknek az előállítóját jogi védelem illesse meg. Ez a védelem azonban az előadóművészekkel ellentétben az előállítókat nem teljesítményük egyéni-eredeti jellege, hanem gazdasági és egyéb ráfordításaik elismeréseként illeti meg.

A szomszédos jogi jogosultak köre a törvényben kimerítően meghatározott. Ez azt jelenti, hogy a törvényben felsorolt szomszédos jogi jogosultakon kívül más olyan személyek vagy szervezetek, amelyek például komoly anyagi eszközöket fordítottak arra, hogy valamely szerzői mű létrejöjjön, vagy műveket egyéb módon a közönséghez közvetítenek, nem részesülnek szomszédos jogi védelemben. A kapcsolódó jogi jogosultak jogait a 6.4. alfejezet ismerteti.

A szomszédos jogi jogosultakra példaként említhető egy tévéműsor esete, amelynek jogosultjai többféle oltalom alapján rendelkezhetnek a jogokkal. A műsor maga a televíziószervezet szomszédos jogi teljesítménye, míg a szereplők előadóművészi teljesítménnyel járulnak hozzá az alkotáshoz.

SZTÁRBAN SZTÁR – Az MTM-SBS Televízió Zrt. (egyik) lajstromozott védjegye (212775)

Ha az egész előre rögzített vagy vásárolt tartalom, akkor a televízióban leadott műsorfolyam része egy filmalkotás, ahol a szervezet rendelkezhet filmelőállítói jogosultságokkal is. Nem csak szomszédos jogi teljesítményeket lehet azonban a tévéműsorokban felfedezni, hiszen például a felhasznált zene zeneműként szerzői jogi védelmet élvezhet, akárcsak a forgatókönyv irodalmi műként. A szerzői jog köréből kilépve – ám a szellemi alkotások területén maradva – felmerülhetnek védjegyjogi vonatkozások is, például a műsor címe, logója esetében.

5.3.1. Az előadóművészek[175]

A Római Egyezmény szerint előadóművészek a színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más olyan személyek, akik irodalmi vagy művészeti műveket megjelenítenek, énekelnek, elmondanak, szavalnak, eljátszanak vagy bármely más módon előadnak. E „művészi játékban" rejlik teljesítményük, amely a törvény alapján védelmet élvez.

Az előadóművészet egyik legjelentősebb terepe a zeneművészet, így a következőkben a zenei előadóművészekről ejtünk néhány szót. A klasszikus zenei modell szerint az előadóművész eljátssza, elénekli, azaz szerzői jogilag szólva felhasználja, fizikailag érzékelhetővé teszi a szerző által megalkotott művet. Manapság, különösen a könnyűzene térhódításának következtében, általánossá vált, hogy a szerzők maguk adják elő műveiket, ennek megfelelően kétfajta jogi minőségben is tekinthetünk rájuk, szerzőként és előadóművészként. Az átláthatóság kedvéért minden esetben különbséget kell tennünk e két kategória között, hiszen különböző szabályozás vonatkozik rájuk, különböző jogdíjak illetik meg őket. Az előadóművész felhasználója a szerző által megalkotott műnek.

5.3.2. A hangfelvétel-előállítók, a hanglemezkiadók

A hangfelvétel-előállító az a természetes vagy jogi személy, aki/amely az előadás hangjainak vagy más hangoknak, illetve hangok kifejeződéseinek első rögzítését kezdeményezi, és azért felelősséget vállal. A hanglemezkiadó ezen túl rendszerint vállalja a hangfelvétel többszörözését és kereskedelmi forgalomba hozatalát, valamint megfizeti a közös jogkezelő szervezet felé a szerzőt illető mechanikai jogdíjat. Továbbá jellemzően pénzügyi hozzájárulást biztosít a hangfelvétel elkészítéséhez és a különböző promóciós célokra, például a videoklip elkészítésére. A klasszikus hanglemezkiadói modell a zeneipar gazdasági alapjait adó „hátországként" az illegális letöltések következtében a változás útjára kényszerült, ennek eredményeként összemosódni látszanak az eddig nagy pontossággal megrajzolt zeneipari hatáskörök. Az átalakulás következménye az is, hogy a korábbi neves hanglemezkiadók sorra megszűnnek, felvásárolják őket vagy összeolvadnak. Így nemzetközi szinten – az EMI 2013-as háromfelé osztásával – már csak három nagy – *major* – kiadó maradt, a Universal Music Group (amerikai–francia), a Sony Music Entertainment (amerikai) és a Warner Music Group (amerikai).

5.3.3. A filmelőállítók, a producerek

Az Szjt. szerint a filmelőállító az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.

A filmalkotás leginkább a szerzői viszonyok miatt vált különleges szabályozás tárgyává,

[175] Részletesen lásd *Békés Gergely:* Az előadóművész. ISZJSZ 2021/3. sz. p. 7–39., *Tomori Pál*: A művészek jogállásáról. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): Quaerendo et Creando – Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapjára. Szent István Társulat, Budapest, 2014, p. 645–662.

amit a 8. fejezet mutat be részletesen. Itt csupán a származékos szerzői jogosultságról és az eredeti szomszédos jogi jogosultságról lesz szó.

A filmalkotás speciális, többszerzős mű, a szerzői minőséghez azonban követelmény, hogy az a személy, aki a film elkészülténél közreműködik, valóban alkotó módon járuljon hozzá a mű létrejöttéhez. A filmszerzői jogokat a megfilmesítési szerződéssel megszerzi a filmelőállító. Ettől a származékos – szerzői – jogtól függetlenül a törvény külön nevesített szomszédos jogi védelemben részesíti a filmelőállítót. Hasonló okokból kifolyólag, mint a hangfelvétel-előállítókat, tehát a befektetett anyagi ráfordításokat kompenzálandó, a jogalkotó szomszédos jogi jogosultként kedvező helyzetbe hozza a filmelőállítót is.

Egy szerzői jogi védelem alatt álló film esetében tehát a producer kezében kétféle, de eltérő terjedelmű jogosultság összpontosul.

5.3.4. A rádió- és a televíziószervezetek

A rádió- és a televíziószervezetek műsorai jogosultak a védelemre. Az Szjt.-ben a műsor és a saját műsor fogalma is szerepel. „Saját műsor alatt szerzői jogi értelemben a nyilvánossághoz közvetítést végző szervezet által előállított – az oltalom feltételeinek megfelelő – műsort vagy műsorszámokat kellett/kell érteni."[176] E szervezetek műsorukba különböző szerzői műveket és más anyagokat állítanak össze, saját műsorukra gondolva filmelőállítóknak vagy hangfelvétel-előállítóknak is tekinthetők. Az előállítóktól mégis az különbözteti meg őket, hogy felvételeik – például a *Szabó család* vagy a *Mi kis falunk* – jellemzően nem kerülnek kereskedelmi forgalomba.

Tekintettel arra, hogy a különböző jogterületek azonos fogalmakat eltérő jelentéssel használnak, így a saját műsor nem azonos az Mttv.-ben nevesített saját gyártású műsorszámmal. Az utóbbi esetében ugyanis a munkaviszonyban létrehozott vagy a *kvázi* megfilmesítési szerződéssel létrehozott műsorszámot illető vagyoni jogok a műsorszolgáltatót illetik.

5.3.5. A sajtókiadók

A sajtókiadványok kiadóinak szomszédos jogát a DSM irányelv teremtette meg és vált 2021-től a haza szerzői jog részévé is.[177] Az új szomszédos jog – hasonlóan a hangfelvétel-előállítók és a filmelőállítók szomszédos jogához – a kiadók sajtókiadványainak előállítására fordított anyagi befektetését kompenzálja. A fogyasztók információhoz való hozzájutása ma már az online tér felé tolódott, ami a sajtókiadói iparág bevételi forrásait is átrendezte. A nyomtatott sajtó térszűkülése bevételkiesésekkel járt, amelyeket azonban az online sajtó

---

[176] *Sarkady Ildikó, Grad-Gyenge Anikó:* A média-értéklánc szerzői jogi vonatkozásai. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2012, p. 119.

[177] A sajtókiadványok témában *Szalay Klára – Polyák Gábor:* A sajtókiadványok kiadóinak biztosítandó szomszédos jogok és azok kritikái az európai szerzői jogi jogharmonizációt célzó irányelv tükrében. In: *Polyák Gábor* (szerk.) Algoritmusok, keresők, közösségi oldalak és a jog. A forgalomirányító szolgáltatások szabályozása. HVG-ORAC, Budapest, 2020. p. 193–213.; *Harkai István:* Érvek a sajtókiadványok kiadóinak uniós védelme mellett és ellen. Európai Jog, 2021/6. sz., p. 17–22.

térnyerése nem egyenlített ki megfelelő mértékben. Az online tartalomfogyasztás növekvő tendenciája miatt pedig olyan új szolgáltatások alakultak ki, amelyek esetében az üzleti modell és a bevétel szerves része az, hogy a sajtókiadók tartalmait felhasználja.

Az új szomszédos jog alapján a sajtókiadványok kiadóinak hozzájárulását kell kérni ahhoz, hogy a főként újságírói tevékenység eredményeképp létrejött sajtótermékeket a nyilvánosság számára online hozzáférhetővé tegyék vagy e célból többszörözzék.

5.4. A SZERZŐSÉGI VÉLELEM

Mivel sem a szerzői művek, sem a kapcsolódó jogi teljesítmények védelmének nem feltétele a nyilvántartásba vétel, a bíróság előtti bizonyítás jóval bonyolultabb, mint például az iparjogvédelmi oltalmi formák esetében. *Az Szjt.-ben található ún. szerzőségi vélelem fogódzót ad annak érdekében, hogy ellenkező bizonyításig el lehessen dönteni, hogy kit kell szerzőnek tekinteni.*

A szerzőségi vélelem szintjei szerint azt a személyt kell szerzőnek tekinteni:[178]

- akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették;
- ennek hiányában az, aki a művet sajátjaként az SZTNH-nál vezetett önkéntes műnyilvántartásba vetette;
- az előbbiek hiányában az, aki ezt közös jogkezelő szervezet által fenntartott adatbázis alapján igazolja;
- ezek hiányában az, aki a művet először hozta nyilvánosságra.

Mint a második feltétel is utal erre, a szerző kérheti az SZTNH-tól művének ún. önkéntes műnyilvántartásba vételét. Az SZTNH ügyfélszolgálata a személyesen vagy képviselő által és szabályszerűen benyújtott kérelmet azonnal, a szerzőségi tanúsítvány kiállításával és kiadásával teljesíti. A műnyilvántartásról kiállított tanúsítvány nem keletkeztet szerzői jogi védelmet, hanem azt bizonyítja, hogy a nyilvántartásba vett szerzői mű a nyilvántartásba vételkor azzal a tartalommal már létezett. Ez az eljárás ugyanakkor jelentősen megkönnyíti a szerző számára szerzői mivoltának bizonyítását. A nyilvántartásba vételhez a művet – akár papíron, akár elektronikus formában – csatolni kell, valamint be kell fizetni az előírt díjat. Az SZTNH által lezárt borítékot az ügyfél őrzi. Vita esetén arról, hogy az alkotás szerzői műnek tekinthető-e, és a szerzői jogi védelem kit illet, a döntés a bíróság hatáskörébe tartozik. Az SZTNH a szolgáltatás 2006. évi bevezetése óta több mint 10511 művet vett önkéntes műnyilvántartásba, 2020-ban 947, 2021-ben 867 önkéntes műnyilvántartásba vétel iránti kérelmet fogadott.

[178] Szjt. 94/B. §.

5.5. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

5.5.1. Fogalmak

Szerző: az a természetes személy, aki a művet megalkotta, aki tevékenységének eredményeként a mű létrejött.

Szerzői jogi jogosult: az a személy, aki – habár maga nem vett részt a mű megalkotásában, de – valamilyen oknál fogva rendelkezik a szerzői jogokkal.

Közös mű: a mű részei nem használhatóak fel külön-külön, így annak felhasználásához minden szerzőtárs engedélye szükséges, amelyeket külön-külön kell beszereznie a leendő felhasználónak, ám szerzői jogi jogsértés esetén bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.

Összekapcsolt művekből álló közös mű: a műben az egyes szerzők által alkotott részek önállóan is felhasználhatóak.

Együttesen létrehozott mű: ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulása olyan módon egyesül a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni.

Szomszédos jogi jogosultak: az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és televíziószervezetek, a filmelőállítók, a sajtókiadványok kiadói.

Előadóművész: a szerző által megalkotott művet érzékelhetővé teszi, a közönséghez eljuttatja, mint például a színészek, énekesek, zenészek, táncosok és más olyan személyek, akik irodalmi vagy művészeti műveket megjelenítenek, énekelnek, elmondanak, szavalnak, eljátszanak vagy bármely más módon előadnak.

Hangfelvétel-előállító: az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely az előadás hangjainak vagy más hangoknak, illetve hangok kifejeződéseinek az első rögzítését kezdeményezi és azért felelősséget vállal.

Filmelőállító: az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.

Sajtókiadvány kiadója (vagy sajtókiadó): az a szolgáltató, amelynek kezdeményezésére, szerkesztői felelősségére és ellenőrzése mellett jelenik meg a sajtókiadvány.

Szerzőségi vélelem: törvény által felállított – de megdönthető – sorrend annak érdekében, hogy ellenkező bizonyításig el lehessen dönteni, hogy kit kell szerzőnek tekinteni.

5.5.2. Ellenőrző kérdések

1. Ki a szerző?
2. Milyen esetben beszélhetünk egyéb szerzői jogi jogosultakról?
3. Lehet-e egy 3 éves gyermek szerző?
4. Lehet-e egy állat szerző? Lehet-e egy gép szerző?
5. Mi a közös mű és az összekapcsolt művekből álló közös mű között a különbség?
6. Melyek az együttesen létrehozott művek?
7. Hogyan viszonyulnak a kapcsolódó jogi teljesítmények a szomszédos jogi teljesítményekhez?
8. Ki az előadóművész, a hangfelvétel-előállító és a filmelőállító?
9. Mi az elhatárolás alapja a gyűjteményes művek és az adatbázisok oltalma között?
10. Mi a jelentősége a művek önkéntes műnyilvántartásba vételének?

6. A SZERZŐ JOGAI

Hosszú évszázadoknak kellett eltelniük ahhoz, hogy elismerjék a szerzők vagyoni jogait, majd később személyhez fűződő jogaikat is. A fejezet célja a szerzők és a kapcsolódó jogi jogosultak jogainak ismertetése.

6.1. A SZERZŐT MEGILLETŐ JOGOK TERMÉSZETE, A SZEMÉLYHEZ FŰZŐDŐ ÉS VAGYONI JOGOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A szerzői művek védelmét a szerzőt megillető *kizárólagos jogok* biztosítják, amelyek jellemzője, hogy *abszolút szerkezetű, negatív tartalmú jogviszonyt*[179] keletkeztetnek. Az abszolút szerkezet azt jelenti, hogy a védelem szempontjából a szerző van kizárólagos jogosulti helyzetben, vele szemben mindenki más kötelezett. A jogviszony negatív tartalma pedig abban jelenik meg, hogy a szerzőn kívüli személyek kötelezettsége lényegében a szerző jogainak megsértésétől való tartózkodás („nemtevés") kötelezettségeként jelenik meg.

A szerző jogai – a védelem rendeltetése szerint – két nagy csoportra, a szerző *személyhez fűződő jogaira*, valamint a szerző *vagyoni jogaira* oszlanak. E felosztást egyértelműen rögzíti a hatályos Szjt. is, amikor 9. §-ában kimondja, hogy a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. A szerző *személyhez fűződő jogai* a szerző művéhez fűződő *személyes viszonyát* védik (pl. annak elismerése és tiszteletben tartása, hogy a művet az adott szerző szerezte – lásd részletesen a névfeltüntetés jogánál). A szerzői személyhez fűződő jogok szorosan a szerző személyéhez tapadnak, azokról nem lehet lemondani, és azokat át sem lehet ruházni. Ehhez képest a *szerzői vagyoni jogok* rendeltetése alapvetően a *művek felhasználásához* kapcsolódik, e jogok a mű különböző felhasználásainak engedélyezésére és az ezért járó díjazásra vonatkoznak.

Elméleti megközelítésben felmerülhet a kérdés, hogy milyen viszonyban állnak egymással a szerzői személyhez fűződő és vagyoni jogok. Az úgynevezett *monista* felfogás szerint a szerzői jogok e két csoportja elválaszthatatlan egységet képez, ami azzal a következménynyel is jár, hogy a szerzői vagyoni jogok sem ruházhatók át másra a személyhez fűződő jogokhoz hasonlóan, vagyis a szerző életében e jogoknak mindvégig a szerzőnél kell maradniuk. A *dualista* felfogás szerint ezzel szemben a szerzői vagyoni jogok a szerző életében is elválhatnak a személyhez fűződő jogoktól, és azokról a szerző önállóan is rendelkezhet, másra átruházhatja azokat, aminek következtében már nem a szerző, hanem az a személy fogja gyakorolni az adott vagyoni jogot, aki azt megszerezte a szerzőtől. A kontinentális szerzői jogi rendszerek inkább a monista, míg az angolszász jogszabályok inkább a dualista megközelítést alkalmazzák. A magyar szerzői jogi szabályozás kezdetben szintén a dualista felfogáson alapult, majd az 1969. évi Szjt. már a merev monista elméletet követte. Jelenleg hatályos szerzői jogi törvényünk megalkotása során vita alakult ki arról, hogy az új törvény a monista felfogás szerint megtiltsa-e a szerzői vagyoni jogok átruházását, vagy

[179] Ez a jogviszony hasonló a tulajdonjoghoz, amelyet szintén az abszolút szerkezet és negatív tartalom jellemez. Ehhez képest viszont például az egyes szerződések megkötése során már relatív szerkezetű jogviszonyok (kötelmek) keletkeznek.

– a dualista felfogást követve – tegye azt lehetővé. A jogalkotó végül – arany középútként – olyan megoldást választott, amely alapjaiban a monista felfogásra épül, de áttöri annak merevségét, és ötvözi azt a dualista felfogás pozitív elemeivel is.[180] Ennek megfelelően az Szjt. főszabályként mondja ki, hogy a szerzői vagyoni jogokat sem lehet átruházni, illetve azokról lemondani. Néhány kivételes esetben azonban áttöri a törvény ezt az alapelvet, és a mű létrehozásának vagy felhasználásának sajátos jellegéből következően lehetővé teszi a szerzői vagyoni jogok önálló átruházását is (pl. szoftverművek, reklámozás céljára megrendelt művek vagy együttesen létrehozott művek esetében).

A szerzői személyhez fűződő jogok és vagyoni jogok a gyakorlatban sokszor egymással *összekapcsolódva* és együttesen jelennek meg, illetve érvényesülnek. A művek felhasználása bár alapvetően valamilyen szerzői vagyoni jogot (pl. a többszörözés jogát) érint, a felhasználás során figyelemmel kell lenni a szerzői személyhez fűződő jogokra is (pl. a szerző nevét megfelelően fel kell tüntetni a művön). Hasonlóan egymás mellett érvényesülhetnek e jogok egy mű *megváltoztatása* esetén, amely adott esetben átdolgozásként szerzői vagyoni jogot érinthet, másrészt viszont – a mű szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes eltorzítása esetében – személyhez fűződő jogot is sérthet. Az egyes vagyoni jogok kapcsán e kérdéskörrel még részletesen foglalkozunk.

Az alábbiakban elsőként a szerzői személyhez fűződő jogokat vesszük sorra, majd ezt követően az egyes szerzői vagyoni jogokkal ismerkedünk meg részletesen.

6.2. A SZERZŐ SZEMÉLYHEZ FŰZŐDŐ JOGAI

Amikor a szerző személyhez fűződő jogai kerülnek előtérbe, sokaknak eszébe jut a plagizálás kifejezés, amely valóban e jogokhoz kötődik, ugyanakkor korántsem öleli fel e jogok összességét. A személyhez fűződő jogok egyike a névfeltüntetés, amely kizárja, hogy a művet más neve alatt vagy név nélkül jelenítsék meg a szerző engedélye nélkül. Ehhez köthető a plagizálás fogalma, amely más szellemi alkotásának a szolgai lemásolása és saját név alatt történő közzététele vagy a másik műből részletek átvétele anélkül, hogy megjelölnénk a szerzőt.[181] E jogok közé soroljuk továbbá a mű nyilvánosságra hozatalának jogát és a mű egységének védelmét.[182]

A korábbi fejezetben kiemeltük, hogy a szerzői személyhez fűződő jogok szorosan a szerző személyéhez tapadnak, azokról nem lehet lemondani, és azokat át sem lehet

[180] *Ficsor Mihály:* Szerzői jogi törvény. Viva Média Holding, Budapest, 1999, p. 46–47. A monista felfogásról bővebben: *Petkó Mihály:* A monista felfogás érvényesülése a szerzői jogi törvényben. Debreceni Jogi Műhely, II. évf. 1. sz., 2005.

[181] Érdemes megjegyezni, hogy a plagizálás nem szerzői jogi fogalom, hanem egy, többségében az oktatási intézmények szabályzataiban rögzített fogalom, amely a más művekből átvehető mérték szabályozásához kötődik. Az oktatási intézmények szabályzataiban rögzített fogalom többnyire szerzői jogi jogsértést megvalósító (pl. nem megfelelő idézés) és ahhoz nem kötődő cselekményeket (pl. ötlet, tézis átvétele) is magában foglal.

[182] A személyhez fűződő jogok fejlődéséről lásd *Munkácsi, Péter:* Moral Rights and the Cultural Aspects of Hungarian Copyright Law. In: *Mira Sundara Rajan* (szerk.): Cambridge Handbook on Intellectual Property in Central and Eastern Europe. Cambridge University Press, 2019. p. 51–71.

ruházni.[183] Bizonyára sokakban felmerül a kérdés, hogy ha ezek a jogok ennyire szorosan az egyes szerzők személyéhez kötődnek, akkor hogyan hat ki rájuk a szerző halála, továbbá a védelmi idő lejárta, hiszen ahogy Pogácsás megfogalmazza: „minden út a közkincsbe vezet."[184] E jogok érvényesítése lehetséges az örökösök vagy a jogutódok által, esetlegesen valaki felléphet a védelmi idő lejártát követően is? E kérdésekre igen egyszerű a válasz, és könnyen kitalálható bárki által, főleg, ha más formában tesszük fel a kérdést: kiadhatom a saját nevem alatt Arthur Conan Doyle Sherlock Holmes történeteit,[185] esetleg kivehetem a nekem nem tetsző sorokat Anton Csehov A király című drámájából,[186] és eladhatom példányait javított kiadásként hirdetve? Nyilván senki számára sem kérdés, hogy e két híres szerző halála óta nagyon hosszú idő telt el (mint látni fogjuk a vagyoni jogok megszűnése a szerző halálától számított hetven év), tehát a szerzői mű felhasználásából a szerzők örököseit előny már nem illetheti. Ugyanakkor senki sem válaszolna szívesen igennel a fenti kérdésekre, mert mégsem érezné helyénvalónak, hogy valaki más művét saját neve alatt vagy csonkított formában tárja a nyilvánosság elé. A válasz ennek megfelelően az, hogy mindezt nem tehetem meg, és ebből adódik a következtetés, miszerint e jogok nem szűnnek meg a szerző halálával, sőt, a védelmi időt követően is csak részben. Amennyiben a védelmi időn belül következik be a személyhez fűződő jogok megsértése, a törvény egyértelműen rögzíti a jogérvényesítésre jogosult személyét, aki a szerző által irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának a gondozásával megbízott személy, illetve ilyen személy hiányában, vagy ha a megbízott nem intézkedne, a szerzői vagyoni jogokat öröklés jogcímén megszerző személy.[187] Ebből következően, habár a személyhez fűződő jogok nem ruházhatóak át, érvényesítésük nemcsak a szerzőt illetheti meg, hanem örökösét vagy a hagyatékának kezelésével megbízott személyt is.[188] Probléma inkább azokban az esetekben merül fel, ahol már a védelmi idő is eltelt, az erre vonatkozó speciális szabályokra az egyes jogoknál térünk majd ki.

Mielőtt rátérnénk a részletes szabályokra, érdemes még röviden kiemelni az Szjt. 2015-ös módosítását, amely a közérdekű adatok megismeréséhez való jog és a szerző személyhez

---

[183] *Pogácsás Anett:* Az alkotó ember személyiségvédelmének sajátos szerzői jogi kérdései. In: Görög Márta; *Menyhárd Attila; Koltay András* (szerk.): A személyiség és védelme: Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül. ELTE ÁJK, Budapest, 2017, p. 236.; a joglemondás kérdéséről lásd *Pogácsás Anett:* Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben. Infokommunikáció és Jog, 2017/1. sz., p. 38–45.

[184] *Pogácsás Anett:* A közkincs és a szerzői személyhez fűződő jogok. In: *Koltay András; Darák Péter* (szerk.): Ad Astra Per Aspera: Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából. Pázmány Press – Kúria, Budapest, 2017, p. 601.; *Pogácsás, Anett:* Authors' Control over Their Works and its Impacton Public Domain. Medien und Recht International, 2021/3. sz., p. 135–139.

[185] A szerző 1930-ban hunyt el, és leghíresebb karaktere először 1887-ben jelent meg nyomtatásban.

[186] Anton Pavlovics Csehov 1904-ben hunyt el, és „A király" című drámáját 1895-ben írta.

[187] Szjt. 14. § (1) bek. *Görög Márta:* Az elhunyt szerzőhöz kapcsolódó (személyhez fűződő) szerzői jogról. Polgári Jogi Kodifikáció, 2005/4–5. sz., p. 38–42.

[188] Tekintettel arra, hogy a személyhez fűződő jogok nem átruházhatóak, az örökös vagy a hagyaték kezelésével megbízott személy is – a szerzővel egyező módon – csak személyesen érvényesíthet perben igényt, e jogok engedményezése kizárt, és ebből adódóan a szerződés alapján engedményesként fellépő félnek nincs kereshetőségi joga a perben (lásd Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.836/2009/3.). A szerző halálát követő jogérvényesítés gyakorlatáról lásd Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.840/2014/5., Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.940/2014/5.

fűződő jogának egymáshoz való viszonyát hivatott rendezni.[189] A rendelkezés lehetővé teszi az adatigénylés kötelezettje számára, hogy az igénylő által kívánt forma és mód helyett az adott mű közérdekű adatot tartalmazó részei megtekintésének a lehetővé tételével teljesítse az adatszolgáltatást, ezzel védve a szerző jogait. Önmagában a szellemi tulajdonhoz fűződő jogra való hivatkozással általánosságban nem korlátozható a közérdekű adatok megismerésének joga, ugyanakkor az utóbbi sem indokolhatja a szerzői jog indokolatlan megsértését.[190] Mindebből következően teljes szerzői mű nem lehet az adatigénylés tárgya, hanem legfeljebb annak egyes meghatározott részei.

6.2.1. A mű nyilvánosságra hozatala

Elsőre azt gondolhatnánk, hogy a mű nyilvánosságra hozatala nem kérdés, hiszen a szerző azért készíti el művét, hogy azt a széles nyilvánosság elé tárja, és sikere esetén a befolyó bevételek lehetővé tegyék számára újabb alkotások elkészítését. Ez azonban nem feltétlenül és minden esetben van így. A tudomány is, de főleg a művészet az önkifejezésről, az érzelmek formába öntéséről, sokszor fizikai hordozó segítségével történő megjelenítéséről szól, és bizony nem feltétlenül mindenki kívánja érzelmeit a nagy nyilvánosság elé tárni. Sőt, adott esetben híres szerzőnek is lehet olyan műve, amely annyira bensőséges vagy netán rosszul sikerült, hogy azt nem kívánja közszemlére tenni. Ennek megfelelően az Szjt. a szerző döntésére bízza, hogy nyilvánosságra kívánja-e hozni alkotását, és biztosítja számára a lehetőséget, hogy alapos okból visszavonja a nyilvánosságra hozatalhoz adott engedélyét.[191] A nyilvánosságra hozatal nincs semmilyen alaki formához kötve, ebből adódóan az engedély szóban, írásban és ráutaló magatartással is megadható, ugyanakkor nem feltétlenül lehet ezt az engedélyt elválasztani a mű felhasználására adott engedélytől, ami viszont kifejezetten írásban adható csak meg.[192] A mű nyilvánosságra hozatalának aktusa gyakran összekapcsolódik a többszörözésével és terjesztésével is, amihez viszont az írásbeli alakhoz kötött felhasználási szerződés is szükséges. A magyar bírói gyakorlatban felfedezhető egy szokatlan értelmezés, amely szerint a mű nyilvánosságra hozatala nem köthető semmilyen feltételhez, hanem ha jogsértő helyzet adódik, akkor utólag lehetséges a törvény jogérvényesítési lehetőségeivel élni és orvosolni azt. Ebben az értelmezésben a szerzőnek a választása mindössze abban áll, hogy titokban tartja művét vagy nyilvánosságra hozza, és ha az utóbbi mellett dönt, kizárólagos befolyása már nincs a mű megjelentetésére.[193]

---

[189] Szjt. 15/A. §.

[190] Bővebben: BDT2015.3392. (Fővárosi Ítélőtábla 2. Pf. 20 086/2015/3/II.)

[191] Szjt. 10. § (1) bekezdés és 11. §.

[192] A felhasználási szerződést az Szjt. 45.§ (1) bekezdése szerint írásba kell foglalni.

[193] Lásd Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.167/2011/4.; Debreceni Ítélőtábla Pf. II. 20.224/2008/4.; *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 11. §-hoz fűzött kommentárrész.

ÍZELÍTŐ A MAGYAR JOGGYAKORLATBÓL: AZ INTERJÚALANYBÓL LETT SZERZŐ ESETE[194]

A Fővárosi Ítélőtábla egyik esetében felmerült kérdésként, hogy lehet-e a kiadást feltételhez kötni. A felperes interjúsorozatot készített egy harmadik személyre való visszaemlékezések címén, amely több részben jelent meg különböző folyóiratokban. A felperes később egy ebbe a sorozatba tartozó interjúnak a kiadása végett felkereste az alperes kiadót. A szerkesztő visszaküldte a korrektúrázott anyagot a felperesnek, aki azonban meglepődve észlelte, hogy a cím módosítására került sor, amelynek következtében annak értelme megváltozott, és az olvasó a módosítást követően tévesen azonosíthatja az interjú alanyát a cikk szerzőjével. Jelezte a problémát a szerkesztőnek, azonban ennek ellenére a cikk ezen a címen jelent meg. A szerző keresetet nyújtott be a lap kiadójával szemben, amelyben hivatkozott arra, hogy megsértették a mű nyilvánosságra hozatalához való jogát, mert ebben a formában nem kívánta volna azt megjelentetni, továbbá sérült névfeltüntetéshez való joga is, tekintettel arra, hogy az interjú alanyát szerzőként tüntette fel a kiadvány. A másodfokú bíróságként eljáró ítélőtábla a névjog sérelmét megalapozottnak találta, ugyanakkor álláspontja szerint a nyilvánosságra hozatal joga jelen esetben nem sérült. Indoklása szerint a nyilvánosságra hozatal joga egy puszta jognyilatkozat, amely szerint a szerző mások számára megismerhetővé kívánja tenni a művet, és a nyilvánosságra hozatal nem köthető semmilyen feltételhez, így ahhoz sem, hogy ne álljon elő jogsértés a megjelentetés következtében. Az ítélőtábla álláspontja szerint jogsértő helyzet esetében az Szjt. kellő védelmet nyújt a szerzőnek, a védelem módja nem lehet a nyilvánosságra hozatal korlátozása.

Ez a szemlélet kifejezetten ellentétes a törvény szellemiségével, tekintettel arra, hogy ezzel a szerző nyilvánosságra hozatali joga erősen korlátozottá válna, tulajdonképpen nem rendelkezne a nyilvánosságra hozatal tartalmára és formájára nézve további jogokkal amint kimondta, hogy művét a nyilvánosság elé kívánja tárni. Maga a kiadás az engedély megadását követően természetesen már csak a visszavonás jogának gyakorlásával akadályozható meg, ugyanakkor rendkívüli módon szűkké válna e jogosultság, ha a nyilvánosságra hozatal módjába a szerzőnek már nem lenne beleszólása. E korlátozás nem lenne arányos, főként, ha belegondolunk abba, hogy a kiadói szerződés szabályai szerint irodalmi mű kiadásánál még a képek alkalmazásához is a szerző külön beleegyezése szükséges, márpedig miért lenne kevésbé jogsértő egy helytelenül módosított cím vagy a címhez önkényesen hozzátoldott alcím, mint egy nem megfelelő kép használata. Vegyük például egy híres, kortárs magyar írónő könyvének a címét. Vavyan Fable egyik ismert sorozatának és egyúttal könyvének a címe Vis Major, amely kötődik a híres latin terminushoz,[195] mégis téves lenne a címet *vis maior*-ra módosítani, és még kevésbé tükrözné a valóságot egy alcím beillesztése, amely az

[194] Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.167/2011/4.

[195] A vis maior latin eredetű kifejezés, amely a modern polgári jogban a veszélyviseléshez kötődik, és olyan erőt, eseményt jelent, amelynek az emberi gyengeség nem tud ellenállni.

elháríthatatlan környezeti hatásokra utal, hiszen ahogyan az írónő könyvében megmagyarázza, ez az egyik főszereplő neve. Mindebből látható, hogy amennyiben a nyilvánosságra hozatal formája esetében csak utólagos jogorvoslat lenne lehetséges, az komoly károkat okozhatna, és erősen korlátozná a szerző rendelkezési jogát saját műve felett, továbbá a mű felhasználóit adott esetben meg is téveszthetné.

A nyilvánosságra hozatalról szóló döntés abszolút jog, amely felett a szerző rendelkezik teljes mértékben, míg a megadott engedély visszavonása már korántsem tekinthető korlátlan jognak. A visszavonás feltétele az alapos ok igazolása és az írásbeli forma, jogkövetkezménye pedig a szerző nyilatkozata megtételének időpontjáig felmerült kár megtérítése. Minderre a felhasználó érdekeinek védelme érdekében van szükség, hiszen, ha mindenféle korlátozás nélkül a szerző bármikor visszavonhatná megadott engedélyét, az a felhasználó oldalán jogbizonytalanságot eredményezne, nem bízhatna alappal abban, hogy a megszerzett engedély alapján eszközölt befektetései megtérülnek majd. A visszavonás csak két, a törvény által meghatározott esetben nem érinti a jogszerző jogait. Az egyik eset, ha munkaviszonyban készült alkotásról van szó, és a szerző átadta a munkáltatónak a művet, a másik pedig a vagyoni jogok átruházása esetében az átruházott vagyoni jogokon alapuló felhasználás.[196] E két esetkör kiemelése azért vált szükségessé, mert itt a szerzők rendelkezési joga művük felett az átadással, illetve az átruházásra irányuló szerződés megkötésével megszűnik, így a munkavállaló csupán a nevének elhagyását (anonimitást) kérheti. Minden más esetben lehetséges a visszavonás, amennyiben az alapos okot igazolni tudja a szerző. A törvény külön nem rendelkezik arról, hogy mi tekinthető alapos oknak, ennek megállapítása a bíróság döntésére van bízva. A bíróság egy döntésében megállapította, hogy az ok lehet objektív, így például a mű méltatlan környezetbe helyezése, ahol az ok jogszerűsége az általános elvárhatóság alapján ítélhető meg, de elképzelhető méltányolható szubjektív ok is, mint például ha a szerző nem akarja a továbbiakban fenntartani a művében írtakat.[197] E megközelítés összhangban van a szerző rendelkezési jogának biztosításával, és ugyanakkor a felhasználó számára is megadja a kellő védelmet, így jó kiindulási alapot jelenthet az alapos ok jelentésének a megítélésénél.[198]

A nyilvánosságra hozatal joga esetében is felmerül a kérdés, mi a teendő, ha az író halála után lelnek fel egy művet, amelyet a szerző életében nem hozott nyilvánosságra. Az Szjt. megdönthető vélelmet állít fel amellett, hogy a szerző a művét nyilvánosságra hozatalra szánta, azaz a szerző vagy jogutódja ellenkező nyilatkozata hiányában, vagy ha valaki ennek az ellenkezőjét nem bizonyítja, a mű nyilvánosságra hozható. Természetesen ez a

---

[196] A munkaviszonyban alkotott művekről bővebben a 9.3. alfejezetben olvashatunk. A munkaviszonyban létrehozott művek személyhez fűződő jogáról bővebben lásd *Legeza Dénes:* A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban. ISZJSZ, 2016/3. sz., p. 120–124; a kodifikációs előzményekről *Legeza Dénes:* Egy paragrafus margójára – adalékok a munkaviszonyban létrehozott művek szabályozásához. ISZJSZ, 2014/2. sz., p. 115.; *Legeza, Dénes:* Development of the Hungarian 'Work Made for Hire' Provisions. In: *Varga, Norbert – David, A. Frenkel* (szerk.): New Studies in History and Law. Athens Institute for Education and Research, Athens, 2019. p. 47–64.

[197] BDT2006.1319 (Debreceni Ítélőtábla Pf.II.20.663/2005/3.).

[198] SZJSZT-23/2002 – Tankönyv-sorozat nyilvánosságra hozatalához adott engedély visszavonása, SZJSZT-37/2006 – Turisztikai kiadvány nyilvánosságra hozatalának megtiltása, Debreceni Ítélőtábla Pf. II. 20.224/2008/4., BDT2006. 1319. (Debreceni ÍtélőtáblaPf. II.20.663/2005/3.)

rendelkezés nem egyedülálló, a világ számos országában létezik és alkalmazzák, hiszen e vélelem hiányában komoly kulturális értéket képviselő művek tűnhetnének el végleg, jóvátehetetlenül. A vélelem hiányában például soha nem lenne lehetőségünk elolvasni Rejtő Jenő „Konzílium az őserdőben" című kisregényét, amely csak 2015-ben, 72 évvel a szerző halála után látott napvilágot, vagy J. R. R. Tolkien számos, halála után fellelt művét sem, így például „A szilmarilok" vagy a „Húrin gyermekei" című alkotásokat.[199]

KAFKA ÉS A SOHA VÉGRE NEM HAJTOTT VÉGRENDELET

Franz Kafka (1883–1924) a német nyelven alkotó, méltán híres író élete során utólagos becslések szerint műveinek mintegy 90%-át megsemmisítette. A megmaradt művek egy részét barátjára, Max Brodra hagyta, azzal az utasítással, hogy azokat olvasatlanul égesse el. Barátja azonban nem tett eleget végakaratának, hanem ehelyett kiadta műveit, és ennek köszönhetően ismerhetjük ma például „A per" és „A kastély" című művet. A történet folytatásának pikantériája, hogy Brod halálát követően titkárnőjénél, Esther Hoffe-nál maradtak a kéziratok, aki ahelyett, hogy Brod végrendeletét követve átadta volna azokat a „Jeruzsálemi Héber Egyetemnek, a tel-avivi városi könyvtárnak vagy más publikus archívumnak Izraelben vagy máshol", megtartotta azokat és árverésen értékesítette egyes részeit nem kis vagyont felhalmozva. Számos jogi vita övezte a kéziratok sorsát Hoffe és Brod örökösei, továbbá az izraeli állam között, amelyek végére az Izraeli Legfelsőbb Bíróság tett talán véglegesnek mondható pontot 2016-ban. A Bíróság kimondta, hogy *„a kéziratok az Izraeli Nemzeti Könyvtár tulajdonát képezik, mivel Brod végakarata egyértelműen azt mutatja, hogy nem a legmagasabb árat ígérő vevőnek kívánta eladni őket, hanem egy erre megfelelő irodalmi és kulturális intézményben kívánta elhelyezésüket".* A kéziratok ekkor Eva Hoffe-nál voltak, pontos tartalmuk és számuk sem volt ismert, így kiadásuk végrehajtásának kikényszerítése nem volt egyszerű feladat.[200] Ezt bonyolította a hölgy 2018-as halála, de végül 2019 augusztusában az utolsó dobozról is lekerült a lepel a könyvtár gondozásában, lezárva az évtizedes küzdelmet Kafka irodalmi hagyatékáért.[201]

---

[199] *https://pim.hu/hu/kiadvany/megjelent-az-ellopott-tragedia-rejto-jeno-emlekkotet; https://en.wikipedia.org/wiki/J._R._R._Tolkien#Posthumous_publications.*

[200] *https://www.theguardian.com/books/2016/aug/08/franz-kafka-papers-israel-court-ruling; https://www.nytimes.com/2010/09/26/magazine/26kafka-t.html.*

[201] *https://www.washingtonpost.com/world/israel-unveils-franz-kafkas-papers-after-a-legal-battle-that-was-well-kafkaesque/2019/08/08/eed3c43e-4789-45f1-9447-f603c102f368_story.html.*

6.2.2. A név feltüntetése

A név feltüntetése magába foglalja a művön, a rá vonatkozó közleményen és a mű részletének átvétele, idézése vagy ismertetése esetén, történő megjelölést is.[202] Fontos kiemelni, hogy a mű átdolgozásakor és fordításakor is mindig feltétlenül szükséges az eredeti szerző feltüntetése. A név feltüntetésének elmaradása súlyosan sérti a szerző jogait, hiszen elsődlegesen ennek alapján lehetséges a beazonosítása, és a jogérvényesítésben is fontos szerepet tölt be. A törvény megdönthető vélelmet állít fel, amelynek alapján az ellenkező bizonyításáig elsősorban azt kell szerzőnek tekinteni, akinek a nevét ilyenként a művön a szokásos módon feltüntették.[203] Ebből adódóan egyedül a szerző lehet az, aki lemond e jogáról, más nem dönthet neve önkényes elhagyásáról vagy más név feltüntetéséről. A szerző dönthet a név nélküli megjelentetés mellett, ebben az esetben is megilleti a jogok összessége, viszont anonim marad a külvilág irányába. A szerző nemcsak neve elhagyása mellett dönthet, hanem választhatja a felvett néven publikálást is. Ez semmiképpen sem keverendő össze az ún. szellemíróval *(ghostwriter),* ahol a valós szerző eltűnik a szerzőként megjelenő személy mögött, és ezzel a személyhez fűződő jogai kvázi érvényesíthetetlenné válnak, vagyoni jogai pedig a szerződés szerinti „fekete díjigényben" merülnek ki.[204]

A felvett név esetében a szerző választásának két korlátja van: a felvett név nem járhat mások lényeges jogi érdekének a sérelmével, és nem lehet összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével.[205] Az első esetben a név egyáltalán nem használható, így pl. nem dönthet senki úgy, hogy a P. Howard nevet használja íróként, hiszen Rejtő Jenő publikált e név alatt, és ebből eredően használata sértené jó hírnevét és így egyúttal kegyeleti jogát is. Az összetéveszthető név ezzel szemben felvehető, azonban a régebb óta használó személy kérelmére e tevékenység gyakorlása során csak megkülönböztető toldással vagy elhagyással használható (pl. Hegedűs D. Géza).

A felvett név egyes esetekben a valódi személyiség nagyközönség előli teljes elrejtését szolgálja, ez azonban megnehezítheti vagy akár ki is zárhatja a jogérvényesítést. Ennek érdekes példája a híres graffiti művész, Banksy, akinek személye a mai napig nem ismert. Ez a fajta titoktartás nagyban hozzájárult misztikus karaktere kialakításához, ugyanakkor a jogérvényesítést lehetetlenné tette számára, hiszen még a bíróság előtt sem volt hajlandó személyét felfedni, így nem tudták ellenőrizni, hogy valóban a szerző érvényesíti-e jogait a felperes cégen keresztül. A sors fintora, hogy hozzá kötik a mondást, miszerint „A szerzői jog a veszteseknek való.", védjegy bejegyzését pedig pont a szerzői jogi védelem tette lehetetlenné, mivel a hatóság és a bíróság egyöntetű álláspontja szerint anélkül a cég nevére

---

[202] *Pogácsás Anett:* Mit veszíthet egy szerző? Gondolatok a sérelemdíj szerzői jogban betöltött szerepéről. In: *Csehi Zoltán* et al. (szerk.): (L)Ex Cathedra et Praxis. Ünnepi Kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából. Budapest, Pázmány Press, 2014, p. 628.

[203] Szjt. 94/B. § (1) bek.

[204] *Faludi Gábor:* A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. Infokommunikáció és Jog, 8. évfolyam, 5. szám, 2011. október, p. 165.

[205] Ptk. 2:49. §.

nem jegyezhető be képeire védjegy, hogy a cég igazolná rendelkezik a képek szerzői jogával, hiszen enélkül a védjegy sértené a mű szerzői jogait.[206]

HUNGART © 2023

Banksy: Love is in the bin

[206] *https://www.nytimes.com/2020/09/17/arts/design/banksy-trademark-lawsuit.html*; *https://www.ipwatchdog.com/2022/03/05/banksys-dilemma-ip-art/id=147117/.*

A név feltüntetése nem korlátlan jog, a szerző a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon gyakorolhatja.[207] Nyilvánvalóan másképp történik a név feltüntetése műből idézés, átdolgozás és fordítás esetében, illetve rádiós sugárzás vagy kábeltelevíziós továbbközvetítés esetén, hiszen a felhasználás módja és célja teljességgel eltérő. A megfelelő megjelenítés minden egyes esetben eltérő, és jogvita esetén a bíróság a körülményeket mérlegelve egyedileg állapítja meg annak jogszerűségét. Így pl. több filmnovella alapján készült forgatókönyv esetében a bíróság nem tartotta indokoltnak annak feltüntetését a DVD borítóján és a stáblistán, hogy az elkészült film a novellák alapján készült, elegendőnek tartotta a stáblistán írói konzultánsként való megjelenítést.[208] Másik esetben egy műfordítás kiadása során viszont megsértették a fordító személyhez fűződő jogait, amikor sem a könyv borítóján, sem a belső címoldalon nem került a neve feltüntetésre, pusztán a „*copyright*-ban" (az irodalmi művek 4. oldala) és az utószóban került említésre.[209] Fontos azt is kiemelni, hogy egyes esetekben a név feltüntetése akár el is maradhat a felhasználás jellegénél fogva. Egy ügyben a bíróság pl. köztudomásúnak értékelte, hogy „a gyakorlatban a televíziós riporterekről, bemondókról készült portréfotók vagy épületfotók esetében a reklámozás, az interneten vagy a tévéképernyőn illusztrációként történő megjelenítés során, de különösen az arcképes belépőkártyákon nem szokásos a fényképet készítő szerző nevének a feltüntetése a technikai korlátokra is figyelemmel."[210] Ez azonban a legritkább esetben fordul elő, így többségében csak a feltüntetés helye és pontos módja az, ami változik. Nyilvánvalóan a felhasználás módja mellett az adott művészeti alkotás műfaja is behatárolja a névfeltüntetés lehetőségeit. Jelen kötet esetében pl. a copyrightoldalon való névfeltüntetést a felhasználási szerződés rendezte, vagy Berény Róbert szignója a Modiano-plakát bal felső sarkában (Lásd a 13.4.1. alfejezetet). A gyakorlatban nem várható el a feltüntetés azonos módja pl. egy épület és egy könyv esetében, hiszen, ha a könyvek borítójának megjelenését magunk elé képzeljük, ahol a szerző neve jól látható helyen, többnyire középen és nagybetűkkel jelenik meg, nyilvánvaló, hogy nehezen lenne megvalósítható ugyanezt a szabályt követni az épületek esetében, és kiírni a tervező nevét az épület méretével arányos nagyságban. Ebből is látható, hogy azonos forma megkövetelése esetében nagy eséllyel lerombolnánk egyes művek külső megjelenését, amelyben lényegük áll.

A szerző névjogához hozzátartozik az is, hogy e minőségét senki ne vonja kétségbe, ez „a névjoghoz képest egy általános, mögöttes jog."[211] Elég nehéz a név feltüntetésétől elválasztani, hiszen többnyire a kettő együtt jár, de úgy lehetne megragadni, hogy a név feltüntetése önmagában inkább formai kérdés, míg a szerzői minőség elismerése kifejezetten a plágium különböző formái ellen véd.[212] Ennek megfelelően a név helytelen feltüntetése (pl. mást

[207] Szjt. 12. § (1) bek.

[208] Fővárosi Törvényszék P.26.674/2008/64.

[209] BH1993.226 (LB Pf.IV.20.027/1993.)

[210] Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.462/2008/4.

[211] Szjt. 12. § (4) bek.; idézet forrása: *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 12. §-hoz fűzött kommentárrész.

[212] Például a Somogy Megyei Bíróság a 21.P.21.052/2008/57. számú ügyben kimondta, hogy a szerzői minőség kétségbe vonását jelenti, ha egy zenemű szerzőjeként az illetékes közös jogkezelő nem őt tartja nyilván.

is feltüntetnek szerzőként, aki pusztán egyéb közreműködő) nem minden esetben jelenti a szerzői minőség kétségbe vonását egyúttal. Az utóbbiról elsősorban akkor beszélünk, amikor valaki saját műveként állítja be valaki másnak az alkotását, ami jelentheti a mű egy részének az idézés helyének megjelölése nélküli átvételét, vagy szélsőséges esetben az egész mű szolgai lemásolását is.

A név feltüntetése esetében a törvény egy kivételes szabállyal lehetővé teszi a védelmi idő letelte (lásd a 7.1. alfejezetet) után is a jogérvényesítést a szerző emlékének megsértése címén. E jogot az érintett közös jogkezelő szervezet vagy szerzői érdekképviseleti szervezet gyakorolhatja bármely olyan esetben, amikor az adott magatartás a védelmi időn belül sértené a szerző jogát arra, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék.[213] A gyakorlatban ugyanakkor nem lehet ilyen esettel találkozni, aminek számos oka lehet, így pl. a mű megalkotása óta eltelt hosszú időtartam, a saját érdekek hiánya (hiszen a szerző és az örökös már nem élnek), a jogérvényesítés megindításához szükséges anyagi források és az ehhez kapcsolódó folyamatos ellenőrzés szükségessége.

6.2.3. A mű egységének védelme[214]

Annak ellenére, hogy a mű egységéhez vagy – más kifejezéssel élve – integritásához fűződő jogosultság a törvényben mindössze egy mondatban került megfogalmazásra, gyakorlati alkalmazását tekintve talán ez tekinthető a legbonyolultabbnak a személyhez fűződő jogok közül. Az Szjt. sokáig annyit tartalmazott, hogy e jog sérelmét jelenti *„a szerző művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy a mű más olyan megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes”*.[215] A rendelkezés a törvény 2021-es átfogóbb módosításával szintén módosításra került, az indoklás szerint visszaállítva a korábbi, jogirodalom által is támogatott megközelítését a jognak az alábbi formában: *„A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének a becsületére vagy jóhírnevére sérelmes mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, megváltoztatása és a művel kapcsolatos más ilyen jellegű visszaélés”*.[216] A korábbi, 2013-ban bevezetett szöveg azt az értelmezést támogatta, hogy csak az egyéb visszaélés esetében szükséges feltétel, hogy a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes legyen a beavatkozás. A jogalkotó úgy vélte, hogy ez a megközelítés túlságosan kitágítja a védelmet, ami más művészek alkotói szabadságának aránytalan és észszerűtlen korlátozásához vezethet, így egyértelművé tette, hogy e jog kizárólag a becsületre vagy jóhírnévre sérelmes beavatkozások ellen véd. Ugyanakkor

---

[213] Szjt. 14. § (2) bek.

[214] Jelen fejezet nem tér ki e jog nemzetközi és uniós szabályozására. A védelem nemzetközi és uniós hátteréről és bővebben a magyar joggyakorlatról: *Faludi Gábor:* A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. Infokommunikáció és Jog, 8. évfolyam, 5. szám, 2011. október, p. 163–169.; *Pogácsás Anett:* A digitális mű integritásvédelmének aktuális kérdései. In: *Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila* (szerk.): Liber Amicorum. Studia G. Faludi Dedicata. Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére. ELTE, Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018, p. 320-336.; *Sápi Edit:* Mennyire egységes a mű egységének védelme? Miskolci Jogi Szemle, 2020/1., p. 169–182.

[215] Szjt. 13. § 2021. június 1-ig hatályos szövege.

[216] Szjt. 13. § 2021. június 1-től hatályos szövege.

feltehetjük a kérdést, hogy mi tekinthető eltorzításnak, és ezáltal mely megváltoztatás, visszaélés éri el a jogsértés szintjét. A kérdés megválaszolása korántsem egyszerű, és a válasz az alkotások műfajától függően, sőt, az egyes konkrét esetek körülményei függvényében is eltérhet. Általánosságban elmondható, hogy a mű címének a szerző engedélye nélküli megváltoztatása többnyire sérti a szerzőnek e jogát, továbbá a mű bármely lényeges vonásának megváltoztatása is, így például egy zene esetében annak lerövidítése, áthangszerelése és szövegének elhagyása, vagy egy fénykép esetében egy önkényesen kiválasztott részlet megjelenítése.[217]

A fentiekkel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy egy alkotás sokszor nem önmagában értelmezendő, hanem a környezet, amiben megjelenik is szerves részét képezheti, és ennek megfelelően a környezet gyökeres megváltoztatása is vezethet a mű egységének sérelméhez. Ez a gyakorlatban különösen a szabadtéri alkotások, főként a szobrok esetében fordulhat elő, amelyeket a szerző gyakran egy előre konkrétan megjelölt helyre szán, és későbbi áthelyezésük megváltoztathatja a mű összképét, ezáltal sérelmes lehet a mű integritására.[218] Figyelmet érdemel ugyanakkor az a tény is, hogy szabadtéri alkotások esetében az épített és a természeti környezet folyamatosan változik az idő múlásával, és önmagában a környezetváltozás nem feltétlenül elegendő a személyhez fűződő jogok sérelmének megállapításához.[219] Ugyanakkor a jogérvényesítés során fontos azt is figyelembe venni a szabadtéren álló művek esetében, hogy a közterületek rendezésére irányuló tulajdonosi igény az állam vagy az önkormányzat részéről szintén jogszerű és méltányolható, így egyes esetekben a mű integritásának sérelme esetében sem lehetséges az eredeti állapot helyreállítása mint szankció.[220] Természetesen a tulajdonos rendelkezési jogából eredő korlátozás nemcsak a köztéren álló művek esetében lehet szempont a jogérvényesítés során, hanem bármely olyan alkotás esetében is, amely harmadik személy tulajdonában állhat, így meglehetősen gyakori az építészeti alkotások esetében, ahol gyakran a tulajdonos használati jogának rendeltetésszerű gyakorlásához szükségesek bizonyos átalakítási munkálatok.[221]

A nemzetközi szakirodalmat is foglalkoztatja ez a jog az utóbbi időben, főként az a része, hogy a mű megsemmisítése eredményezheti-e a személyhez fűződő jogok sérelmét. A német legfelsőbb bíróságnak 2019-ben három esetben kellett döntést hoznia, amelyekben megerősítette, hogy a megsemmisítés aktusa az integritás jogával kapcsolatos mérlegelési

---

[217] A bíróság által jogsértőnek minősített esetekről bővebben lásd Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.167/2011/4., Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.114/2011/5. (ÍH 2013/1/25.), Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.170/2007/3., Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.21.744/2007/6.

[218] A szobrok esetén alkalmazható szempontokról lásd SZJSZT 13/2013.

[219] Ehhez lásd a Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.957/2008/8. (LB-H-PJ-2008-2063.) számú ügyének indoklását. Ebben az ügyben a „Zengés (Szélhárfa)" elnevezésű kültéri plasztika környezete változott drasztikusan az elhelyezést követő évek során, amely változás azonban a bíróság álláspontja szerint nem eredményezett jogsértést.

[220] A mű integritása sérelmének és a tulajdonos rendelkezési jogának az ütközése kapcsán lásd Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.287/2012/5., LB Pfv.IV.20.957/2008/8., SZJSZT 13/2013.

[221] BDT2010.2329. (Szegedi Ítélőtábla Pf. II. 20.595/2008.), továbbá a joggyakorlat elemzéséhez lásd *Barta Judit:* Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek kapcsán. ISZJSZ 2011/6.sz., p. 104–118.

körbe eshet, ugyanakkor az építészeti alkotásokkal foglalkozó egyedi ügyekben nem találta megállapíthatónak a jog sérelmét. A bíróság szerint figyelembe kell venni azt, hogy a mű-e az egyetlen példány, az eredetiség szintjét, illetve azt, hogy a szerzőnek volt-e joga elvinni a művet vagy másolatot készíteni róla, ugyanakkor nem szükséges megvizsgálni, hogy a mű tulajdonosa által eszközölhető más, a szerzőre kevésbé hátrányos megoldások elérhetőek lettek volna-e. Továbbá a bíróság szerint a megsemmisítés elleni védelem elsősorban szerződéses úton adható meg, mivel a szerző érdeke a mű változatlan fennmaradásában másodlagos a tulajdonos használati jogainak biztosításával szemben.[222] Ezzel szemben a magyar joggyakorlat korábban játék hangfelvételek esetében megállapította a jogsértést a hangfelvétel törlése miatt[223], kérdés, hogy ezt épületek, ingatlanok hasznosítása esetében is követné-e a mai gyakorlat a tulajdonjog e körben érvényesülő erős védelmét figyelembe véve.[224] A szerző álláspontja szerint a tulajdonos érdekei valószínűleg a német gyakorlathoz hasonlóan megelőznék ebben az esetben a szerzői jogi jogosult igényeit

Mint a fentiekből látható, a mű engedély nélküli megváltoztatása, eltorzítása sértheti a mű integritását, így szükséges elhatárolni a szerző engedélye nélkül megvalósított átdolgozástól, ami a szerző átdolgozáshoz való vagyoni jogát sérti, és nem a személyhez fűződő jogát. Az átdolgozásról részletesebben a vagyoni jogok körében lesz szó, de annyi már itt is elárulható, hogy a mű megváltoztatását értjük alatta, tehát joggal tehető fel a kérdés, hogy a mű engedély nélküli megváltoztatása akkor most a szerző vagyoni vagy személyhez fűződő jogait sérti, esetlegesen egyszerre mindkettőt. Az első fontos elhatárolási szempont az lehet, hogy míg az átdolgozás révén egy új szerzői alkotás, ún. származékos mű keletkezik, addig a mű integritását érintő változtatás nem jelenti új mű keletkezését. Másfelől a mű egységének mint személyhez fűződő jognak a sérelméhez szükséges, hogy a megváltoztatás vagy a visszaélés a szerző becsületét vagy jó hírnevét is sértse, ami az átdolgozás jogának megsértéséhez nem követelmény.

---

[222] *Jan Bernd Nordemann – Laura Leidl:* German BGH: The destruction of the work does not infringe the moral rights of the author. Kluwer Copyright Blog, Aug. 19, 2019. *http://copyrightblog.kluweriplaw.com/2019/08/19/german-bgh-the-destruction-of-the-work-does-not-infringe-the-moral-rights-of-the-author/.*

[223] BH 1990.146.

[224] Az integritás jogáról bővebben képzőművészeti alkotások esetében lásd *Grad-Gyenge Anikó – Timár Adrienn:* Képzőművészet szerzői jogi lencsén át. MMA MMKI, Budapest, 2022, p. 40-43.

CSODÁLATOS MANDARIN MÁSKÉPP VAGY ÍGY SEMMIKÉPP?!

Bartók Béla (1881–1945) örököseinek képviseletében nem kizárólagos engedély adására került sor „A csodálatos mandarin" című zenemű azonos című balettfilmben való felhasználására. Az elkészült művel azonban nem voltak megelégedve az örökösök, és pert indítottak a mű integritásának sérelmére hivatkozva.[225] Álláspontjuk szerint a szerző személyhez fűződő jogát sérti a mű ilyen módon való „ízléstelen, sőt pornográf feldolgozása". Arra hivatkoztak, hogy a balettfilm jelentős tartalmi és koncepcionális eltéréseket mutat, és bizonyos részei ellentétesek a zenemű eredeti mondanivalójával. Az eljáró elsőfokú bíróság – követve az ügyben készült SZJSZT-szakvélemény[226] érvelését – kimondta, hogy a balettfilm nem sérelmes az eredeti mű egységére, a szerző becsülete, jó hírneve nem szenved csorbát a film alkotói által alkalmazott módosítások révén. A döntés szerint a módosítások egyrészt a filmes műfaj sajátosságaiból erednek, másrészt a modern korhoz igazították a képi megjelenítést és a hanghatásokat, hogy a mai nézők is megértsék és átéljék a darab által közvetíteni kívánt impulzusokat. A bíróság érvelésében kifejti, hogy „az emberek elképzelése az elidegenedett, zajos nagyvárosról nagymértékben megváltozott", és a mai kor nézőjének „ugyanazon drámai hatás eléréséhez meghökkentőbb, erőteljesebb hatásokra van szüksége", így a megjelenítésre használt erőteljes képi és táncművészeti eszközök pusztán a XX. század végi közönségnek a megszólítását szolgálják. Az ügy egészen a Legfelsőbb Bíróságig jutott az örökösök fellebbezése révén, azonban mind a másodfokú, mind a harmadfokú bíróság egyetértett a szakvélemény és az elsőfokú bíróság érvelésével, és elutasította a keresetet.[227] A másodfokú bíróság az indoklást némileg kiegészítette azzal, hogy „a becsület a személy társadalmi megítélését, elismertségét jelenti, a hírnév pedig a személy társadalomban betöltött szerepének értékelését befolyásoló ismereteket jelenti". E szempontokat objektív módon szükséges vizsgálni, vagyis az, hogy a jogutódok szubjektíve alkalmasnak ítélik a cselekményt a személyhez fűződő jogok sérelmére, nem elégséges.

A fenti eset jól mutatja, hogy az átdolgozás és az integritás sérelme néha nehezen választható el egymástól, és az elhatároláshoz számos, nem feltétlenül csak jogi szempont vizsgálandó. Ebben az esetben egyértelműen szerződéses engedélyen alapuló adaptációról volt szó, így a jogutódok az engedély túllépésére – és ezáltal az átdolgozás vagyoni jogának sérelmére – is hivatkozhattak volna, feltéve, hogy találnak a szerződésbe foglalt olyan feltételt, amelyet a film készítői egyértelműen megsértettek.

A fentiek kiegészítéseként további szabályokat találunk a személyhez fűződő jogokról a

[225] Bartók-ügy, Fővárosi Bíróság 2.P.22.903/2001/46.

[226] SZJSZT-30/2003 – A szerzőnek a mű egységét védő személyhez fűződő joga Bartók Béla: A csodálatos mandarin című zeneművéből készült táncfilm esetében.

[227] Bartók-ügy, Fővárosi Ítélőtábla 2.Pf.21.401/2004/5., Bartók ügy LB Pfv.E.20.940/2005/2.

képzőművészeti, a fotóművészeti, az építészeti, az iparművészeti, az ipari tervezőművészeti alkotások és a műszaki létesítmények tervei esetében a 8. fejezetben.[228]

6.3. A SZERZŐ VAGYONI JOGAI

A személyhez fűződő jogok mellett a szerzői jogok másik nagy csoportját a művek szerzői jogi értelemben vett *felhasználására* és annak *engedélyezésére* vonatkozó *vagyoni jogok* alkotják.[229] A szerzői vagyoni jogok sok tekintetben hasonlítanak a tulajdonjogra. A szerzői vagyoni jogok is kizárólagos (abszolút jellegű) rendelkezési és használati, illetve hasznosítási jogot biztosítanak a szerző számára műve vonatkozásában, akárcsak a tulajdonjog az egyes dolgok esetében. Lényeges különbség azonban, hogy a szerzőt megillető vagyoni jogok mindig a szerzői műre vonatkoznak, annak *fizikai megjelenésétől és a művet magában foglaló műpéldány tulajdonosának személyétől függetlenül*. Így lehetséges, hogy egy festményt megvásárló műgyűjtőt, bár tulajdonosa lesz a szerzői művet megtestesítő eredeti műpéldánynak (festménynek), nem illetik meg a művel kapcsolatban szerzői vagyoni jogok (pl. nem jogosult másolati példányt készíteni a képről vagy átfesteni azt).[230] A műpéldány megvásárlása (tulajdonjogának megszerzése) tehát önmagában *nem jelenti* a szerzői vagyoni jogok megszerzését, azokkal továbbra is a szerző rendelkezik erre vonatkozó eltérő szerződéses rendelkezés vagy külön szerződés hiányában. Ezt az evidenciát az 1921. évi Szjt. 63. szakasza külön ki is mondta: ha a szerző valamely művét más tulajdonába bocsátja, ezzel a szerzői jog átengedettnek nem tekintetik. Tehát a fizikai formában megjelenő műpéldányok esetében a fizikai tárgy tulajdonjoga elválik annak szerzői jogától.[231]

Az Szjt. 16. §-a rendkívül általánosan és széles körűen (úgynevezett *generálklauzulaként*) határozza meg a szerzői vagyoni jogok fogalmát. Eszerint a szerző kizárólagos joga, hogy művének az *egészét* vagy valamely azonosítható *részét* – anyagi vagy nem anyagi formában – *felhasználja*, valamint hogy minden egyes felhasználást *engedélyezzen*. A felhasználás fogalmát illetően a törvény nem tartalmaz pontos fogalommeghatározást, mindössze egy példálózó felsorolásban rögzíti a legtipikusabb ismert felhasználási módokat (pl. többszörözés, terjesztés, nyilvános előadás, nyilvánossághoz közvetítés, átdolgozás stb.). Ebből következik, hogy a szerző vagyoni jogai a törvényben külön nem említett – akár a jövőben kialakuló, új, speciális – felhasználási módokra is kiterjednek, nem egy kizárólagos listát ad a törvény. Ezzel a megoldással kellő *rugalmassággal* biztosítja, hogy a szabályozás

---

[228] A személyhez fűződő jogok és a média hatásáról lásd *Sápi Edit:* A média hatása a szerzői személyhez fűződő jogokra. In Medias Res, 2022/1. sz., p. 18–30.

[229] Részletesen lásd *Sápi Edit:* Szerzői vagyoni jogok (felhasználás – felhasználási módok). In: *Jakab, András; Könczöl, Miklós; Menyhárd, Attila; Sulyok, Gábor* (szerk.) Internetes Jogtudományi Enciklopédia. Budapest, ORAC – ELKH JTI, 2023. p. 1-32.

[230] Ugyanakkor egyelőre megválaszolatlan kérdés ebben az esetben is a műpéldány megsemmisítésének problémája, azaz hogy megvétel után joga van-e a dolog tulajdonosának a mű (pl. egy Yayoi Kusama festmény) megsemmisítéséhez.

[231] A képzőművészeti alkotások esetében a tulajdon elválásáról és a tulajdonátruházó szerződések szerepéről bővebben lásd *Grad-Gyenge Anikó – Timár Adrienn:* Képzőművészet szerzői jogi lencsén át. MMA MMKI, 2022, p. 58-60.

az állandóan változó és fejlődő technikai környezetben is megfelelően védje a szerzők érdekeit.

A szerzői jogi értelemben vett felhasználás minden esetben a mű mások számára történő *érzékelhetővé tételét* jelenti (pl. a televízióban vagy rádióban való sugárzás, nyilvános előadás egy koncerten vagy egy internetes honlapon történő elhelyezés), vagy legalábbis ehhez kapcsolódik (pl. egy könyv terjesztését megelőző többszörözés). Ennek megfelelően, bár köznapi értelemben „felhasználjuk" az adott művet, egy könyv elolvasása, egy zeneszám meghallgatása – mint a mű élvezete – nem jelent szerzői jogi értelemben véve felhasználást, így ahhoz engedélyt sem kell kérni. Természetesen, ha nyilvános felolvasást tartunk a könyvből, vagy nyilvános helyen hangosan hallgatjuk a zenét, az – mint a mű érzékelhetővé tétele – már olyan felhasználás lehet, amelyre a szerzői vagyoni jogok kiterjednek.

A szerzői jogi felhasználás értelmezéséhez és az egyes konkrét felhasználási módok elhatárolásához nyújt segítséget az *anyagi és nem anyagi formában* történő felhasználás törvényi megkülönböztetése. Anyagi formában történő felhasználásról akkor beszélhetünk, ha a felhasználás valamilyen kézzel fogható, anyagi műpéldánnyal kapcsolatban történik (pl. nyomtatott könyvek terjesztése). Abban az esetben viszont, ha nincs anyagi formát öltő műpéldány, értelemszerűen nem anyagi formában történik a műfelhasználás sem (pl. e-könyv értékesítése esetében nyilvánossághoz közvetítésről, és nem terjesztésről beszélhetünk).

Fontos szabálya az Szjt.-nek továbbá, hogy a szerzői vagyoni jogok nem feltétlenül csak a mű egészének, hanem már egy *azonosítható részletének* a felhasználására is vonatkoznak. Nincs általános mérce az „azonosítható részlet" terjedelmére nézve, így az olyan közhiedelmek, mint hogy a zeneszámok vagy filmek x másodperce még felhasználható engedély nélkül, alaptalanok és tévesek.[232] Az egyetlen mérce e tekintetben az azonosíthatóság, vagyis hogy a felhasznált műrészlet *viselje magán azt az egyéni-eredetiséget*, amely a művet jellemzi (pl. egy írott szöveg egyes betűi értelemszerűen nem tekinthetők még azonosítható részletnek, de egy szerkesztett mondat már rendelkezhet a műre jellemző, a szerző alkotói tevékenységéből eredő egyéni-eredeti jelleggel, amelyre a szerzői vagyoni jogok is kiterjednek).

Végül meg kell jegyezni azt is, hogy a szerzői vagyoni jogok nem korlátlanok, és bizonyos szerzői jogi felhasználások a szerző engedélye és díjfizetési kötelezettség nélkül folytathatók (lásd szabad felhasználások), illetve egyéb korlátok is vonatkoznak e jogok gyakorlására, amelyekkel részletesen a 7. fejezetben foglalkozunk. A felhasználás engedélyezéséről a 9. fejezetben lesz szó.

[232] Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az idézés szabályainak betartása mellett ne lehetne a szerző engedélye nélkül is felhasználni egyes műrészleteket, de ebben az esetben a felhasználásnak további szigorú követelményeknek is meg kell felelnie (lásd a szabad felhasználások körében).

A következőkben az Szjt.-ben is nevesített, leggyakoribb felhasználási módokat veszszük sorra.

6.3.1. A többszörözés joga

Amint arról a 3.1. alfejezetben olvashattunk, a szerzői művek felhasználásának egyik leggyakoribb és legrégebb óta létező módja, azaz a „legősibb" vagyoni jog[233] a többszörözés. A szerzői művek minél szélesebb nyilvánossághoz való eljuttatásához ugyanis a legtöbb esetben szükség van az eredeti mű (pl. egy könyv esetében a kézirat) valamilyen módon történő sokszorosítására, mert a további (sokszor a tényleges gazdasági bevételt eredményező) felhasználások (pl. a terjesztés) már ezekkel a sokszorosított műpéldányokkal történnek.

Az Szjt. meghatározása szerint többszörözés a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – *rögzítése*, bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen, valamint egy vagy több *másolat készítése a rögzítésről*.[234] A többszörözés fogalma tehát a hétköznapi értelemben vett másolatkészítésen kívül minden egyéb olyan cselekményt is magában foglal, amikor a mű (annak fizikai megjelenésétől függetlenül) valamilyen anyagi hordozón rögzül (pl. fénymásolás, szkennelés, felhőbe feltöltés). Ennek megfelelően például egy élő előadás rögzítése az előadott zenemű többszörözésének minősül, függetlenül attól, hogy ebben az esetben nem is létezik még „eredeti" fizikai műpéldány. Hasonlóan többszörözésnek minősül az is, ha egy képzőművészeti alkotást (pl. egy szobrot vagy épületet) lefényképezünk.[235] Ebből a szempontból annak sincs jelentősége, hogy az eredeti mű három dimenzióban készült, míg a többszörözött példány „csak" két dimenzióban jelenik meg. A többszörözés tehát bármilyen módon megtörténhet, így abban az esetben is többszörözésről beszélhetünk, ha a többszörözéshez használt műpéldánytól némileg eltér a többszörözés eredményeként elkészített új műpéldány, de abban mégis ugyanaz az egyéni-eredeti művészi alkotás jelenik meg, mint az eredetiben. Többszörözésről beszélhetünk ennek megfelelően pl. fotónegatívok előhívásakor, a műpéldánynak öntőforma vagy nyomólemez alapján történő elkészítésekor, nagyított vagy kicsinyített műváltozat készítésekor stb. Ugyanezt a logikát követi az Szjt. is, amikor kifejezetten kimondja, hogy a terv alapján az épület megépítése (vagy utánépítése) az építészeti mű többszörözésének minősül. A többszörözés módja szempontjából annak sincs jelentősége, hogy a többszörözött példány létrehozása kézzel vagy valamilyen technikai eszköz segítségével történik.

Mint ahogy arra a szerzői vagyoni jogok általános szabályai kapcsán fentebb már utaltunk, a szerzői vagyoni jogok kiterjednek a mű azonosítható részének a felhasználására is. Ennek megfelelően többszörözésről beszélünk akkor is, ha az nem a mű egészére, hanem

---

[233] *Harkai István:* Az internet hatása a többszörözési és a nyilvánossághoz közvetítési jogra. Iurisperitus, Szeged, 2021. p. 35.

[234] Szjt. 18. § (1) bek. Az időleges többszörözésre vonatkozó kivételről és bírósági joggyakorlatáról lásd *Harkai István:* Az időleges többszörözési kivétel az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában I–II. rész. ISZJSZ, 2019/5. sz., p. 79–97. és 2019/6. sz., p. 42–58.

[235] Megjegyzendő, hogy egyes országokban, így hazánkban is létezik az ún. panorámaszabadság, amely alapján ilyen képek a szabadtéri művekről a szerző engedélye nélkül készíthetőek.

csak valamely azonosítható részletére irányul. Egy teljes könyv vagy egy film bizonyos részleteinek a „kimásolása" tehát szintén többszörözésnek minősülhet. Érdekes kérdéseket vet fel szerzői jogi szempontból a zeneiparban használt, úgynevezett sampling eljárás is. Ennek lényege, hogy hangfelvételekből kivágott rövid mintákat használnak fel más művekben. Amennyiben a felhasznált műrészlet azonosítható, és szerzői jogi védelemben részesül, az ilyen felhasználás szerzői jogi szempontból – többek között – többszörözésnek minősülhet, amelyhez főszabály szerint a szerző engedélyére van szükség.[236] Érdemes megjegyezni, hogy a sampling „hazájában", az Egyesült Államokban némileg más elveket követ a gyakorlat, ott többek között a „de minimis" szabály és a „fair use" feltételeinek megítélése merül fel.[237]

A többszörözés vagyoni joga kiterjed a *közvetett* többszörözésre is. Közvetett többszörözésről akkor beszélünk, ha a többszörözés nem közvetlenül egy már létező műpéldányból történik. Ha például a moziban vetített filmet kamerával felvesszük, nem közvetlenül az eredeti, a vetítőszobában a gépbe befűzött filmkópiát (mint eredeti műpéldányt) többszörözzük, hanem már a filmszalagról a vászonra vetített képet rögzítjük.

Megvalósul a többszörözés abban az esetben is, ha a többszörözött műpéldány csak *ideiglenesen* jön létre. Ideiglenes többszörözésre kerülhet sor például a különböző számítástechnikai folyamatok során. Ahhoz, hogy az interneten történő böngészés során az egyes weboldalak tartalma megjelenjen a monitoron (vagy más kijelzőn), jellemzően több olyan technikai lépésre van szükség, amely – ha ideiglenesen is – de a megjelenített művek többszörözését eredményezheti. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a műveket hordozó adatok bekerülnek a készülék memóriájába, ahol ideiglenesen, a megjelenítéshez szükséges ideig és módon tárolja őket a készülék. Éppen ezért mondhatjuk azt, hogy – bár önmagában a művek élvezete főszabály szerint nem tekinthető szerzői jogi értelemben felhasználásnak – az online környezetben a háttérben lezajló számítástechnikai folyamatok (amelyek része az ideiglenes többszörözés is) miatt egyszerű olvasás vagy más tartalomfogyasztás esetén is történhet szerzői jogi műfelhasználás. Fontos azonban ezzel összefüggésben utalni arra is, hogy az egyes technikai folyamatok elválaszthatatlan részét képező ideiglenes többszörözés bizonyos feltételek teljesülése esetén szabad felhasználásnak minősül, amelyhez nincs szükség a szerző engedélyére. (Lásd a 7. fejezetet).

---

[236] A *sampling* szerzői jogi megítélésével kapcsolatban részletesen *Mezei Péter:* Sampling az Európai Bíróság előtt - Szerzői jogok kontra művészeti szabadság. Európai Jog, 2019/3., p. 28-35.; *Mezei, Péter:* Thou Shalt (Not) Sample? New Drifts in the Ocean of Sampling, Zeitschrift für Geistiges Eigentum / Intellectual Property Journal 11: (2) pp. 170-198.; *Paku Dorottya Irén:* Digitális sampling a magyar és a német szerzői jogban – I. Rész. ISZJSZ, 2019/4. sz., p. 74-108.

[237] Amerikai joggyakorlatról összehasonlításban az európaival lásd *Mezei Péter:* Új utak a sampling megítélésében. Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies, 6, 2 (2017), p. 309–322.

Az Szjt. segítséget nyújt a többszörözés értelmezéséhez, és egy példálózó listában sorolja fel a többszörözés leggyakoribb eseteit, köztük például a mű elektronikus adathordozón (pl. merevlemez, *pendrive*, CD-lemez stb.), digitális formában történő rögzítését is.[238] Mindezek alapján az alábbi hétköznapi *példák* hozhatók a többszörözésre:

- CD-lemezen megvásárolt zenei album átmásolása mp3 formátumban a számítógépre vagy mobiltelefonra (a számítógépről a mobiltelefonra másolás is külön többszörözésnek minősül),
- televízióban sugárzott film rögzítése asztali lejátszókészülékre,
- festmény lefényképezése,
- könyv beszkennelése és az e-könyv átmásolása bármely más hordozóra,
- internetes újságcikk kinyomtatása,
- poszter fénymásolása,
- könyvrészlet kimásolása kézzel vagy gépírással,
- film vagy zeneszám letöltése internetes fájlcserélő oldalról,
- koncert vagy (egyetemi) előadás részletének felvétele mobiltelefonnal,
- hangfelvételről szóló zeneszám lekottázása.

Érdekes szerzői jogi kérdéseket vet fel a napjainkban egyre inkább – magánhasználatra is – elterjedőben lévő 3D-*nyomtatási technika*, amely sokak szerint egyszer majd forradalmasíthatja az egyes termékek gyártására és értékesítésére jelenleg használt klasszikus eljárásokat.[239] Szerzői jogi szempontból viszonylag egyértelműen kijelenthető, hogy egy szerzői jogi védelem alatt álló tárgy 3D-nyomtatás útján történő reprodukciója többszörözésnek minősül. Ez az állítás nemcsak a tényleges „kinyomtatásra" igaz, de arra az esetre is, ha egy már létező tárgynak elkészítjük a digitális tervét CAD fájlban[240], amelyet az adott készülékbe betáplálva történhet meg a 3D-nyomtatás. [241] Sok esetben olyan hétköznapi használati tárgyakat érint a 3D-nyomtatás, amelyek esetében a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni-eredeti jelleg nehezen lehet megállapítható. Különösen igaz ez például emberi testrészek (pl. végtagok) nyomtatása esetén, amelyeknél az elsődleges cél az anatómiai szabályoknak, adottságoknak teljes mértékben megfelelő, a funkcionalitás által kizárólagosan meghatározott formák kidolgozása.

A zeneművek és zeneszövegek többszörözését érintő speciális jogkezelési esetet szabályoz az Szjt. 19. §-a.[242] E szabály alapján a már nyilvánosságra került – nem színpadi – ze-

---

[238] Lásd Szjt. 18. § (2) bek.

[239] Például a PwC 3D-nyomtatással kapcsolatos elemzését az amerikai piacra vetítve (*https://www.pwc.com/us/en/industries/industrial-products/library/3d-printing-comes-of-age.html*) vagy a McKinsey erre vonatkozó elemzését (*https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/the-mainstreaming-of-additive-manufacturing*).

[240] Computer-aided design.

[241] Lásd ezzel összefüggésben például *Timár Adrienn:* A szerzői jog aktuális kihívásai a változó technikai világban – Művészek a felhő- és a háromdimenziós technológia küszöbén. In: *Cseporán Zsolt* (szerk.): Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai. Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest, 2016, p. 125–136.

[242] Az e §-ban szabályozott jogokat mechanikai jogoknak is nevezzük.

neművek és zeneszövegek hangfelvételen való újabb többszörözésére és az így elkészült példányok terjesztésére nem egyénileg a szerzőktől (zeneszerzők és szövegírók), hanem *közös jogkezelő szervezetüktől* kell engedélyt kérni. A gyakorlatban tehát a hangfelvétel-előállítók a már nyilvánosságra hozott zeneművek valamilyen hangfelvételen (pl. CD, DVD) való többszörözésének és a többszörözött példányok terjesztésének a jogát (ún. mechanikai jog) nem kell, hogy az egyes szerzőktől egyénileg próbálják megszerezni, hanem a teljes világrepertoárra nézve megkaphatják az engedélyt az erre jogosult közös jogkezelő szervezettől.[243] Lényeges korlátozás azonban a törvényben, hogy a közös jogkezelő szervezettől nem lehet a zeneművek átdolgozására[244] jogot szerezni, ennek engedélyezését a szerzők egyénileg és közvetlenül végzik.

6.3.2. A terjesztés joga

A szerző vagyoni jogai közé tartozik a terjesztés joga is. Az Szjt. értelmében terjesztésnek minősül a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő *hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással.* A terjesztés joga tehát a mű *anyagi formában* történő felhasználását jelenti, mindig valamilyen fizikai (dologi) műpéldányhoz kapcsolódik, függetlenül attól, hogy az eredeti (első) műpéldányról vagy ennek többszörözött példányairól van szó.

Az Szjt. – a többszörözéshez hasonlóan – további segítséget nyújt a terjesztés fogalmának értelmezéséhez, és példálózóan felsorolja a terjesztés körébe tartozó felhasználási eseteket. Terjesztésnek minősül ennek megfelelően például a műpéldány *tulajdonjogának átruházása* (adásvétel), a műpéldány *bérbeadása*, valamint az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatala (*import*) is.

A terjesztés legklasszikusabb esete a szerzői jogi védelem alatt álló műpéldány eladása, függetlenül attól, hogy erre a kereskedelmi forgalomban kerül-e sor. A terjesztésnek nem fogalmi eleme, hogy arra ellenérték fejében kerüljön sor, tehát *a műpéldány ingyenes átadása (ajándék)* (pl. szerzői jogi védelem alatt álló szórólapok vagy ingyenes kiadványok esetén) is terjesztésnek minősül. Nem beszélhetünk azonban terjesztésről, ha arra nem anyagi formában, tehát nem a fizikai (dologi) műpéldánnyal összefüggésben kerül sor. Így például nem minősül terjesztésnek az e-könyvek, szoftverek, digitális zenei albumok értékesítése valamilyen internetes felületen (pl. online alkalmazásbolton vagy online zeneáruházon) keresztül. Ez a felhasználás a későbbiekben tárgyalandó nyilvánossághoz közvetítésnek fog minősülni, amelynek során a mű nem anyagi formában jut el a nyilvánossághoz.

A terjesztés Szjt.-beli fogalmából következik, hogy a terjesztéshez nem szükséges a műpéldány tényleges forgalomba hozatala, hanem már akkor is terjesztésről beszélünk, ha *forgalomba hozatalra kínálják* az adott műpéldányt (pl. hirdetést adnak fel, reklámozzák, kirakatban kiállítják).

---

[243] Magyarországon az Artisjus jár el ebben az esetben közös jogkezelő szervezetként, és az adott évben aktuális „M" jelű díjszabása alapján ad engedélyt a felhasználásra. Történetét lásd a 3.1.3. alfejezetben.

[244] Ide kell érteni azt az esetet is, ha egy videóhoz egy már létező zeneművet kíván valaki például aláfestő zeneként használni, amely felhasználás – a többszörözés mellett – az eredeti zenemű átdolgozását is megvalósítja.

Az EUB több ügyben is vizsgálta a terjesztés szerzői vagyoni jogának fogalmát és terjedelmét. A *Peek & Cloppenburg-ügy*[245] tényállása szerint a *Peek & Cloppenburg* nevű vállalat az egyik németországi ruhaüzletében létrehozott egy pihenőrészt a vevők számára, amelyet a *Cassina* nevű cég által gyártott karosszékekkel és pamlagokkal, valamint a szintén utóbbi cég által gyártott egyik asztallal rendeztek be. Üzletének egyik kirakatában a *Peek & Cloppenburg* dekorációs célokból az egyik *Cassina* karosszéket ki is állította. Mivel a *Cassina* úgy vélte, hogy a *Peek & Cloppenburg* ezáltal sértette jogait, a német bírósághoz fordult, amely a terjesztés jogának értelmezésével kapcsolatban több kérdéssel fordult az EUB-hez.[246] A jogkérdést többek között az a körülmény okozta, hogy a tényállás szerint a *Peek & Cloppenburg* nem abból a célból használta fel a *Cassina* termékeit, hogy azokat az üzletben értékesítse (tulajdonjogát átruházza), mindössze dekorációs, illetve használati funkciót töltöttek be ezek a tárgyak. Az EUB-nek tehát abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy érinti-e a terjesztés szerzői jogát az olyan nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel, amely nem a műpéldány forgalomba hozatalára irányul. A Bíróság végül ítéletében rögzítette, hogy „sem az a tény, hogy a szerzői jogi védelem alatt álló mű példányainak használatát lehetővé teszik a nyilvánosság számára, sem az a tény, hogy az említett példányokat nyilvánosan bemutatják azok használata lehetőségének engedélyezése nélkül, nem tekinthető a terjesztés ilyen formájának."[247]

© F.L.C. / HUNGART 2023

Le Corbusier, Pierre Jeanneret, Charlotte Perriand: LC2 fotel (Cassina®)[248]

[245] C-456/06. sz. ügy a Peek & Cloppenburg KG és a Cassina S.p.A között [ECLI:EU:C:2008:232].

[246] „Az Infosoc-irányelv" 4. cikke európai uniós szinten harmonizálja – többek között – a terjesztés vagyoni jogát. A tagállamok bíróságainak tehát az európai uniós joggal összhangban kell értelmezniük a terjesztés jogintézményét is, amellyel kapcsolatos kérdésekben az EUB úgynevezett előzetes döntéshozatali eljárás keretében ad iránymutatást a tagállamok jogalkalmazó szervei részére.

[247] C-456/06. sz. ügy a Peek & Cloppenburg KG és a Cassina S.p.A között [ECLI:EU:C:2008:232], 43. pont.

[248] *https://www.cassina.com/content/experience-fragments/cassina-catalog/eu/products/poltrone/lc2-poltrona/master/_jcr_content/root/product_root/hero/imageMobile.coreimg.60.1264.jpeg/1667472368680/2-fauteuil-grand-confort-petit-mod%C3%A8le@mobile.jpeg.*

HUNGART © 2023

Breuer Marcell: Wassily® szék (1925, Knoll®)[249]

A későbbi – szintén bútorokkal kapcsolatos – *Knoll-ügyben*[250] az EUB-nek azt a kérdést kellett eldöntenie, hogy a terjesztés joga[251] magában foglalja-e azt az esetet, ha a mű eredeti vagy többszörözött példányait nyilvánosan megvételre kínálják, azon belül is különösen reklámozzák. Az ügy tényállása szerint egy német cég internetes oldalán kínálta megvételre a *Knoll* nevű cél által gyártott kiváló minőségű bútorok utánzatait, és a *Knoll* álláspontja szerint ezzel megsértette kizárólagos szerzői jogait. Az EUB ítéletében kimondta, hogy az uniós jog szerinti terjesztés fogalmába beletartozik az az eset is, ha valaki a mű eredeti vagy többszörözött példányát vételre kínálja vagy azt célzottan reklámozza. A szerzői jogosult kizárólagos jogát tehát sérti az engedély nélküli ilyen felhasználás is, függetlenül attól, hogy a felhívás alapján ténylegesen meg is vették-e az adott műpéldányt. Megjegyezzük, hogy a terjesztés fogalmának ilyen értelmezése az Szjt. fentebb már ismertetett rendelkezéséből egyértelműen következik.

Az EUB továbbá azt is megerősítette egy svéd büntető eljárás kapcsán[252], hogy önmagában az áru raktáron tartása is sértheti a terjesztés jogát, amennyiben a raktározott árun a szerzői jogilag védett motívum van elhelyezve, az árukat értékesítésre szánja a tagállamban és a raktáron tartottal azonos árukat kínál értékesítésre. Habár e döntés hatálya a megszorító feltételekkel meglehetősen korlátozott, büntető ügyekben, ahol gyakran a jogsértő áruk

[249] *https://www.knoll.com/media/974/1016/wassily-hero.jpg.*

[250] C-516/13. sz. ügy a Dimensione Direct Sales srl és társa és a Knoll International SpA között [ECLI:EU:C:2015:315].

[251] Infosoc-irányelv 4. cikk: A tagállamok a szerzők számára kizárólagos jogot biztosítanak műveik eredeti vagy többszörözött példányai adásvétellel vagy más módon megvalósuló nyilvános terjesztésének engedélyezésére, illetve ennek megtiltására.

[252] C-572/17.sz. Riksåklagaren v. Imran Syed ügy.

értékétől függ a bűncselekmény súlya kiemelt szerepe lehet, hogy az eladásra szánt, de az értékesítési csatornákon még meg nem jelent áruk is figyelembe vehetőek.

A terjesztés speciális altípusai között a bérbeadás (kölcsönzés) mellett terjesztésnek minősül a műpéldány *nyilvános haszonkölcsönbe adása* is.[253] A Ptk. szabályai[254] szerint haszonkölcsönről akkor beszélünk, ha a kölcsönadó meghatározott dolog használatát időlegesen és ingyenesen másnak átengedi. Ebben az esetben tehát – bár nincs szó a tulajdon átruházásáról – a törvény alapján mégis terjesztésnek minősül a felhasználás. A haszonkölcsönzésnek nyilvánosnak kell lennie, tehát a közeli barátok közötti zártkörű, magáncélú kölcsönbe adás kívül esik a terjesztés kizárólagos jogán. Tipikusan e felhasználást valósítják meg a nyilvános haszonkölcsönzést végző könyvtárak. Annak érdekében azonban, hogy a könyvtári szolgáltatást ne lehetetlenítse el az egyedi engedélykérések okozta adminisztrációs teher, a törvény az irodalmi művek és a kottában rögzített zeneművek szerzői tekintetében speciális közös jogkezelési esetről rendelkezik. E szerzők műveit a nyilvános haszonkölcsönzést végző könyvtárak külön egyedi engedély nélkül haszonkölcsönbe adhatják, de a szerzőket ezért megfelelő díjazás illeti meg, amelyet közös jogkezelő szervezetük érvényesít a nevükben.[255]

A haszonkölcsönzés tekintetében a gyakorlatban kérdéses volt sokáig az elektronikus kölcsönzés (*e-lending*) szerzői jogi minősítése. E szolgáltatás lényege, hogy a könyvtár a gyűjteménye részét képező könyvek digitális változatát kínálja elektronikus (jellemzően internetes) úton haszonkölcsönzésre, és az így „kikölcsönzött" digitális műpéldány (pl. e-könyv formátumban) a kölcsönzési idő alatt olvasható az erre alkalmas készüléken, majd ennek lejárta után hozzáférhetetlenné válik. Ebben az esetben nem a fizikai (dologi) műpéldány felhasználása történik (ami a terjesztésnek az egyik feltétele), hanem digitális jelek – nem anyagi – továbbítása útján jut el a mű a nyilvánossághoz, ez a felhasználás nem terjesztésnek, hanem nyilvánossághoz közvetítésnek fog minősülni. Az ilyen felhasználásra így a fentebb tárgyalt kötelező közös jogkezelési szabályok sem lesznek alkalmazhatók, vagyis a könyvtáraknak egyedileg kell megszerezniük a felhasználáshoz szükséges engedélyeket.

Az e-lending jogi minősítését az EUB is – kissé vitatható eredménnyel – elvégezte. A C-174/15. számú, *Vereniging Openbare Bibliotheken v. Stichting Leenrecht-ügyben* az EUB arra jutott, hogy a nyilvános haszonkölcsönzés „kiterjed valamely könyv digitális formájú többszörözött példányának haszonkölcsönzésére, amennyiben e haszonkölcsönzésre úgy kerül sor, hogy az említett példányt valamely közkönyvtár szerverén helyezik el, és lehetővé teszik a felhasználó számára annak a saját számítógépén, *letöltés útján történő többszörözését* azzal a feltétellel, hogy a haszonkölcsönzés időtartama alatt e felhasználó csak egy példányt tölthet le, és hogy ezen időszak leteltét követően már nem használhatja fel

[253] A bérbeadás és a haszonkölcsönbe adás közötti egyik lényegi különbség, hogy a haszonkölcsön mindig ingyenes ügylet, míg bérbeadás esetén főszabály szerint bérleti díjat kell fizetni a használatért. Ha tehát videotékából díjért kiveszünk egy filmet, jogilag nem „haszonkölcsönzünk", hanem bérlünk.

[254] Lásd Ptk. 6:357. §.

[255] Lásd Szjt. 23/A. §. Magyarországon ezt a díjigényt a MISZJE érvényesíti, és osztja fel a beszedett kölcsönzési jogdíjat az általa képviselt szerzők között.

az általa letöltött példányt."[256] Ezt a lehetőséget a bíróság azonban két feltételhez kötötte, egyrészt rendelkezhet úgy az adott tagállam, hogy ilyen műpéldányokat csak a jogosulttól szerezhessen be a könyvtár, valamint jogellenes forrásból származó műpéldányokra nem vonatkozhat a nyilvános haszonkölcsönzés.

A bíróság tehát egy jogi fikciót állított fel, hogy amennyiben a könyvtár által végzett tevékenység *lényegében* a nyomtatott művek haszonkölcsönzésének feltételeihez *hasonló feltételekkel* rendelkezik a fenti feltételek teljesítése okán, az „ilyen művelet[et] úgy kell tekinteni, mintha … a nyomtatott művek haszonkölcsönzése valósult volna meg."[257]

Végezetül a terjesztés jogával összefüggésben utalni kell az úgynevezett *jogkimerülés* intézményére is, amely a terjesztési jog sajátos korlátjaként érvényesül a már egyszer a jogosult engedélyével forgalomba hozott műpéldányok további értékesítése esetén. A jogkimerülés szabályait részletesen a 7.3. alfejezetben ismertetjük.[258]

6.3.3. A nyilvános előadás joga

A szerző kizárólagos joga, hogy a művét *nyilvánosan előadja*, és hogy másnak erre engedélyt adjon. A nyilvános előadás vagyoni joga kapcsán meg kell vizsgálni egyrészt, hogy mi tekinthető a mű *előadásának*, másrészt pedig azt is, hogy milyen esetben beszélhetünk az előadás *nyilvánosságáról*.[259]

Az Szjt. általános meghatározása alapján *előadás* a mű érzékelhetővé tétele *jelenlévők* számára. A törvény e vagyoni jog esetében is tartalmaz egy példálózó felsorolást a felhasználás értelmezésének megkönnyítése érdekében. Így előadás különösen:

a) a mű előadása közönség jelenlétében személyes előadóművészi teljesítménnyel, így például a színpadi előadás, a hangverseny, a szavalóest, a felolvasás („élő előadás");

---

[256] C-174/15. sz. ügy Vereniging Openbare Bibliotheken és Stichting Leenrecht között [ECLI:EU:C:2016:856], ítélet rendelkező rész, 1. pont.

[257] Az ítélet indokolásának 53. bekezdése. Részletesen elemzi *Ficsor, Mihály:* Possible exceptions to, or limitations of the rights of reproduction and making available to the public characterized as „e-lending" Stichting Leenrechtseen from the viewpoints of de lege lata and de lege ferenda. In: *Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila* (szerk.): Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. p. 70–87. Az e-lending felhasználási módot más konkuráló felhasználási esetekkel összeveti *Legeza Dénes:* A kereskedelmi forgalomban nem elérhető szerzői művek szabályozásának fejlődése – Mária Teréziától a DSM irányelvig. Innovatív társadalom- innovatív szellemi tulajdonvédelem. 2020. p. 40-42.; *Legeza, Dénes:* Breaking through the dam: new possibilities with out-of-commerce works in the EU. In: *Mezei, Péter – Travis, Hannibal – Pogácsás, Anett* (szerk.): Harmonizing Intellectual Property Law for a Trans-Atlantic Knowledge Economy. Leiden, Brill, 2023, [megjelenés alatt].

[258] A 7.3. alfejezet mellett a jogkimerülés intézményének részletes elemzésére lásd *Mezei Péter:* A jogkimerülés intézményének a kialakulása és fejlődése az Európai Unió szerzői jogában. ISZJSZ, 2015/4. sz., p. 38–80; *Mezei Péter:* A digitális jogkimerülés határai az Európai Unióban és az Egyesült Államokban – I. rész. ISZJSZ, 2015/5. sz., p. 79–123; *Mezei Péter:* A digitális jogkimerülés határai az Európai Unióban és az Egyesült Államokban – II. rész. ISZJSZ, 2015/6. sz., december, p. 78–96., *Mezei, Péter:* The Doctrine of Exhaustion in Limbo. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellonskiego Prace Z Prawa Wlasnosci Intelektualnej 148: (2) p. 130-153.

[259] Történetét lásd a 3.1.3. alfejezetben.

b) a mű érzékelhetővé tétele bármilyen műszaki eszközzel vagy módszerrel, így például a filmalkotás vetítése, a közönséghez közvetített vagy (műpéldányon) terjesztett mű hangszóróval való megszólaltatása, illetve képernyőn való megjelenítése („gépzene").[260]

Az Szjt. felsorolásából is látszik, hogy az előadás fogalma nem szűkíthető arra az esetre, ha a művet *személyesen*, saját teljesítményünkkel adjuk elő (pl. elénekeljük, felolvassuk, elszavaljuk, eltáncoljuk stb.). A szerzői jogi értelemben vett előadás fogalma magában foglalja a mű bármilyen egyéb olyan érzékelhetővé tételét is, amelyhez valamilyen *műszaki eszközt* (pl. hangszórót, képernyőt) használunk. Ennek megfelelően a mű előadásának minősül például egy film levetítése vagy egy zeneszám lejátszása a mobiltelefon hangszóróján keresztül. Az előadás szempontjából nincs jelentősége annak sem, hogy a lejátszást megelőzően esetlegesen milyen egyéb műfelhasználások történtek annak érdekében, hogy a mű az adott eszközzel vagy módon érzékelhetővé váljon. Így a mű előadásának minősül az az eset, ha előzetesen egy anyagi hordozóra (pl. CD-lemezre vagy a mobiltelefon memóriájába) másoltuk a művet, és ezt szólaltatjuk meg az adott eszköz (pl. CD-lejátszó és a hozzá kapcsolt hangszóró) segítségével, de a mű előadásáról beszélünk akkor is, ha a lejátszásra nem anyagi műpéldány segítségével kerül sor, hanem pl. egy rádiós, illetve televíziós műsort vagy egy interneten (pl. online zeneszolgáltatáson) keresztül elérhető tartalmat teszünk érzékelhetővé közvetlenül az erre alkalmas eszköz (pl. rádió, tévé, mobiltelefon) segítségével. Ilyen esetekben az előadás szerzői jogi értelemben elkülönül az azt megelőző egyéb felhasználási cselekményektől (pl. CD-re másolástól mint többszörözéstől, valamint a rádiós, tévés, illetve online közvetítéstől mint a nyilvánossághoz közvetítéstől), és külön engedély alapján végezhető.

A nyilvános előadás fogalmának másik lényeges eleme a *nyilvánosság.* Az előadás tehát abban az esetben minősül szerzői jogi felhasználásnak, ha arra nyilvánosan kerül sor. Az Szjt. értelmében akkor nyilvános az előadás, ha az *a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen* vagy bármely más helyen történik, ahol a felhasználó családján és annak szűk társasági, ismerősi körén kívüli személyek gyűlnek vagy gyűlhetnek össze. A nyilvánosság fogalmának értelmezésével kapcsolatban több bírósági ítélet is született már.[261] A kialakult joggyakorlat alapján nyilvános lesz az előadás, ha arra például kereskedelmi üzletekben, éttermekben, kocsmákban és más vendéglátóipari egységben, szállodák, panziók közös helyiségeiben, szobáiban, üzemanyagtöltő-állomásokon, vállalati üdülőkben vagy például stadionokban kerül sor. A nyilvánosság számára nyitva álló helyeken kívül bármilyen más helyen is történhet nyilvánosan az előadás, ha ott a *családiasság*[262] *körét meghaladó személyi kör* gyűlt vagy gyűlhet össze. Nem minősül tehát nyilvánosnak az előadás, ha arra például egy családi születésnapi rendezvényen, otthon kerül sor, de nyilvános előadásnak minősülhet már például egy vállalat munkavállalói részére szervezett filmklubban történő

[260] Szjt. 24. § (2) bek.

[261] Pl. BH1993. 228., BH1992. 457., BH2005. 144.

[262] A családi, baráti, ismerősi kört az adott felhasználó vonatkozásában kell érteni. Ha tehát egy cég rendezvényszervezéssel foglalkozik, és például esküvőket szervez, amelyhez zeneszolgáltatást is nyújt, az ilyen rendezvényszervező – mint felhasználó – tekintetében a zenefelhasználás nyilvános előadásnak fog minősülni még akkor is, ha arra egyébként egy családi eseményen (pl. esküvőn) kerül sor.

rendszeres filmvetítés, vagy a nagypapa szülinapjára rendezett 50 fős „kis" összejövetel.[263] Az Szjt. megfogalmazásából következik az is, hogy a felhasználás megvalósulásának nem feltétele, hogy az adott helyen ténylegesen meg is jelenjenek a nyilvánosság tagjai, elég, ha ennek a lehetősége fennáll („gyűlhetnek össze").

Az Szjt. a nyilvános előadás vagyoni joga tekintetében is meghatároz olyan esetkört, amelyben a szerzők engedélyezési jogukat *közös jogkezelő szervezetük* útján gyakorolhatják. Az erre vonatkozó előírás szerint az írók, a zeneszerzők és a szövegírók képviseletében a már nyilvánosságra hozott úgynevezett „kisjogos" zenemű és irodalmi mű[264] nyilvános előadását – például az éttermekben, szállodákban, boltokban, szórakozóhelyeken, sportlétesítményekben, rendezvényeken – a közös jogkezelő szervezet engedélyezi az erre vonatkozó díjszabások szerint.[265] Fontos megjegyezni, hogy az Szjt. értelmében a jogosultaknak lehetőségük van arra is, hogy tiltakozzanak az ellen, hogy a nevükben közös jogkezelő szervezet adjon engedélyt műveik fenti felhasználására. Ha a jogosult érvényesen tiltakozott, tehát az adott vagyoni jogra valamennyi művével kilépett a közös jogkezelésből, akkor ezt követően egyedileg járhat el a felhasználók felé műveinek engedélyezése és a felhasználások ellenőrzése érdekében. A közös jogkezelésre vonatkozó szabályokkal részletesen a 9.6. alfejezetben foglalkozunk.

6.3.4. A nyilvánossághoz közvetítés

A *nyilvánossághoz közvetítés* joga több, technikailag különböző felhasználási módot foglal magában.[266] E felhasználási módok közös jellemzője, hogy azok a műnek olyan nem anyagi formában történő érzékelhetővé tételét jelentik, amelyek esetén – a nyilvános előadástól eltérően – *a nyilvánosság tagjai a felhasználóhoz képest távol vannak*. A nyilvánossághoz közvetítés legklasszikusabb esete a (pl. televíziós vagy rádiós) *sugárzás* útján történő nyilvánossághoz közvetítés, amelynek során a mű nem anyagi formában (hanem pl. analóg vagy digitális jelek útján) jut el a nyilvánossághoz. Ebben az esetben tehát a sugárzást végző

[263] A lakodalmak és más nagy létszámú családi rendezvények, ahol zenefelhasználás történik, természetesen nem tartozik a magánhasználat körébe. Ilyenkor az eseménynek helyt adó vendéglátóhelyiség üzemeltetőjének kell a jogdíjat az Artisjusnak megfizetnie.

[264] Nem tartoznak ide a színpadra szánt irodalmi és zenedrámai művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik, valamint a szakirodalmi művek és a nagyobb terjedelmű, nem színpadra szánt szépirodalmi művek (pl. regények). Ez utóbbi műveknek a felhasználását a gyakorlatban „nagyjogos" felhasználásnak (a műveket „nagyjogos műveknek"), míg a közös jogkezelés keretében felhasználható egyéb művek (pl. rövid zeneszámok, versek) felhasználását „kisjogos" felhasználásnak (a műveket „kisjogos műveknek") hívjuk.

[265] Az engedélyezést Magyarországon reprezentatív módon, kiterjesztett hatállyal az Artisjus végzi – a felhasználás körülményeitől függően – vendéglátóhelyeken és szálláshelyeken történő nyilvános előadás esetén a „V", kereskedelmi helyek esetén a „K", koncertek és más rendezvények esetén pedig az „SZ" jelű díjszabásban foglalt díjtételek alkalmazása mellett.

[266] Bővebben elemzi *Lendvai Zsófia:* A nyilvánossághoz közvetítés joga. In: *Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter– Menyhárd Attila* (szerk.): Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata. Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018, p. 235–253. A téma uniós szintű audiovizuális hátteréről lásd *Lábody Péter:* Az uniós audiovizuális politika és a szerzői jog egyik metszéspontjáról, avagy miért nem érhetők el ugyanazok a televízió-műsorok minden tagállamban? In Medias Res, 2019/2. sz., p. 187–209.

személy helyileg máshonnan teszi érzékelhetővé a művet, mint ahol a nyilvánosság tagjai az erre alkalmas technikai készülékükkel a sugárzott művet képek vagy hangok formájában (vagy ezek kombinációjaként) érzékelni tudják.

Az érzékelhetővé tételt megvalósító *technikai eljárástól függően* az alábbi nyilvánossághoz közvetítési felhasználási módokat különböztethetjük meg az Szjt. alapján:

- földfelszíni sugárzás [Szjt. 26. § (1) bek.],
- műholdas sugárzás [Szjt. 26. § (2) bek.],
- kódolt sugárzás [Szjt. 26. § (3)–(5) bek.],
- közvetlen betáplálás [Szjt. 26. § (5a) bek.],
- saját műsor nyilvánossághoz közvetítése vezeték útján vagy más módon [Szjt. 26. § (7) bek.],
- lehívásra hozzáférhetővé tétel (interaktív nyilvánossághoz közvetítés) [Szjt. 26. § (8) bek. második mondata].

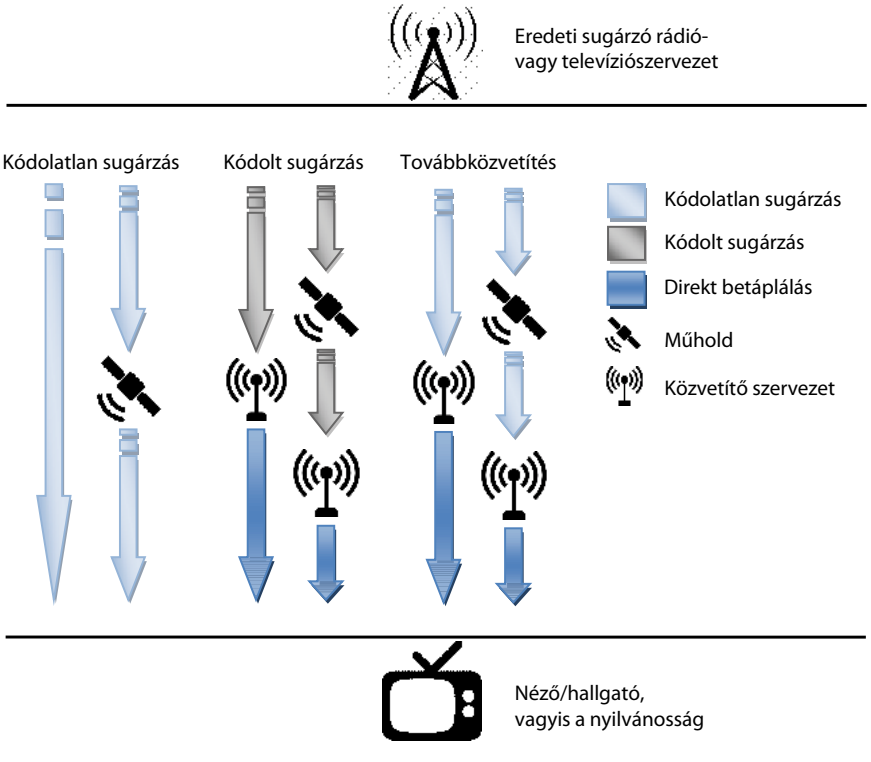

Földfelszíni sugárzás esetén az adó- és vevőantennák között közvetlenül történik a jelátvitel (és ezáltal az egyidejű műérzékelés), míg *műholdas sugárzás* esetén a jeleket először a Föld körüli pályán keringő műholdra küldik, amely a Földre visszaküldve szórja szét a jelet, ami aztán az erre alkalmas antenna segítségével válik érzékelhetővé a nyilvánosság számára.

Kódolt sugárzásról akkor beszélünk, ha a továbbított jelek csak az erre szolgáló dekódoló eszközzel válnak közvetlenül érzékelhetővé a nyilvánosság számára.

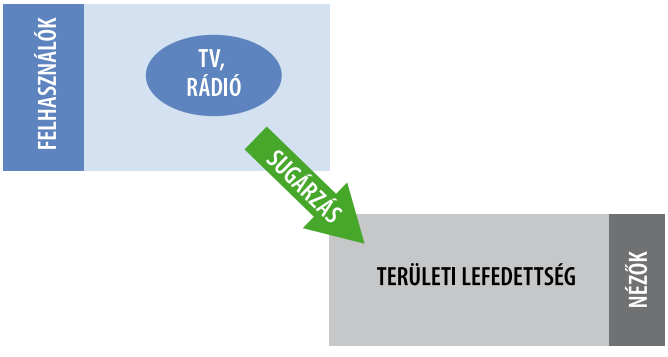

1. ábra: Sugárzás

A médiaszolgáltatásnak létezik egy olyan gyakorlata is, amely során a rádió-, vagy televízió szervezet maga sugárzást nem végez, hanem az általa összeállított műsorfolyamot *közvetlenül betáplálja* egy vagy több műsorterjesztő szervezet saját közvetítési hálózatába, így az eredeti nyilvánossághoz közvetítést a felhasználásban részt vevő szervezetek együtt valósítják meg. Ennek a felhasználási módnak a szabályozására korábban a kódolt sugárzás rendelkezéseit alkalmazták analóg módon,[267] amely szabályozás már figyelembe vette azt a körülményt, hogy a nyilvánossághoz közvetítésben több szereplő is részt vesz. A SatCab II. irányelv 8. cikkének átültetése ezt az analógiát váltotta ki a közvetlen betáplálást szabályozó új, az Szjt. 26. § (5a) bekezdésével. E rendelkezés kimondja, hogy ez egy olyan *egyetlen, egységes felhasználás,* amelyet a műsort eredeztető rádió- vagy televízió szervezet, és az attól eltérő, nyilvánosságot elérő szervezet együtt valósít meg.

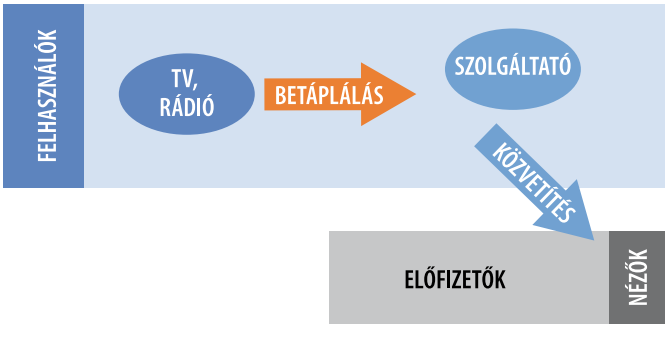

2. ábra: Közvetlen betáplálás

[267] A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény és a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2021. évi XXXVII. törvény 3. §-ához fűzött indokolás.

A *saját műsor* vezeték útján vagy más módon történő nyilvánossághoz közvetítése technikailag annyiban különbözik a sugárzástól, hogy bár ebben az esetben is a közvetítéssel egyidejűleg, a közvetítést végző felhasználó által meghatározott műsorfolyamként érzékeli a nyilvánosság művet, de a közvetítésre vezeték útján vagy más (sugárzásnak nem minősülő) módon kerül sor. Ez a felhasználási mód valósul meg pl. az interneten keresztül hallgatható rádióadások esetén, de erről a felhasználásról beszélünk akkor is, ha a telefonközpont a kért mellék kapcsolásáig valamilyen – szerzői jogi védelem alatt álló – dallamot játszik le a telefonban. Az Szjt. utaló szabálya szerint e felhasználási módra is a sugárzás szabályait kell alkalmazni.

A nyilvánossághoz közvetítés jogán belül önálló jogként nevesíti az Szjt. a mű *interaktív nyilvánossághoz közvetítését*. Ez a felhasználási mód az olyan felhasználási eseteket foglalja magában, amikor úgy teszik a művet a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a műhöz való *hozzáférés helyét és idejét szabadon választhatják meg.* Az előzőekben tárgyalt felhasználási módoktól eltérően tehát ebben az esetben a nyilvánosság tagjai nem csak passzív élvezői a felhasználó által egyidejűleg közvetített műveknek, hanem aktívan befolyásolni tudják, hogy mikor, hol és mely tartalmakhoz férnek hozzá. A felhasználás tehát lényegében a *hozzáférhetővé tétellel megvalósul*. Az ilyen felhasználás szerzői jogi minősítése szempontjából nincs jelentősége annak sem, hogy a hozzáférhetővé tételre vezeték útján vagy más eszközzel, illetve módon (pl. vezeték nélkül, mikrohullám útján) kerül sor. A művek *internetes hálózaton* keresztül történő hozzáférhetővé tétele (pl. weboldalra történő feltöltés, fájlcserélő hálózaton keresztül történő megosztás) a legtipikusabb példa a lehívásra hozzáférhetővé tételre. Szintén e felhasználás valósul meg a különböző *online on demand* szolgáltatások (pl. online zeneszolgáltatás, online videotéka) esetében, függetlenül attól, hogy a hozzáférhetővé tett tartalom tartósan letölthető (*downloading*) vagy tartós műpéldány letöltése nélkül, csak folyamatos internetkapcsolat mellett hallgatható/nézhető meg (*streaming*). A felhasználás már azzal megvalósul, hogy a mű a nyilvánosság számára hozzáférhetővé vált, nem szükséges, hogy azt ténylegesen bárki lehívja.[268]

A SatCab II. irányelv 3. cikke nyomán az Szjt. ehhez a felhasználáshoz kapcsolódóan bevezeti a származási ország elvét[269] a kiegészítő online szolgáltatásokra vonatkozóan.[270] Kiegészítő online szolgáltatásnak minősül minden olyan szolgáltatás, amely az RTV szervezet által vagy annak felelőssége és ellenőrzése mellett nyilvánossághoz közvetíti az RTV szervezet által sugárzott műsort vagy annak egy részét. E szolgáltatás megvalósulhat a sugárzással egyidejűleg vagy a sugárzást követően meghatározott ideig. Ez utóbbit hív-

[268] Ezzel kapcsolatban SZJSZT-07/2008 – Szerzői művek online fájlcserélő rendszerek segítségével megvalósuló felhasználása. A kérdést részletesen feldolgozta *Mezei Péter:* Digitális sampling és fájlcsere. SZTE ÁJTK, Szeged, 2010., *Keserű Barna Arnold:* A streaming szerzői jogi megítélése, különös tekintettel a filmipar nagy streaming szolgáltatóinak gyakorlatára. Iustum Aequum Salutare XIX 2023/1. sz., p. 51–72.

[269] A származási ország elvét a jog több esetben is alkalmazza. Lényege, hogy egy fikcióval kimondja a törvény az adott szolgáltatás (jelen esetben felhasználás) a szolgáltató székhelye/fő tevékenységi helye szerinti országban valósul meg. Így jelen esetben a kiegészítő online szolgáltatással megvalósított nyilvánossághoz közvetítés abban az EGT tagállamban valósul meg, amelyben az RTV szervezet fő tevékenységi helye található.

[270] Szjt. 26.§ (8a)-(8b).

juk catch-up szolgáltatásnak, amely tipikusan 24-72 órás időablakban engedi az eredeti műsor megtekintését a csatorna előfizetőinek, így rugalmasabbá téve a sugárzott műsorok elérését. A származási ország elvének bevezetése megkönnyíti e kiegészítő szolgáltatások engedélyeztetését, amelyeket e kisegítő rendelkezés hiányában a nyilvánossághoz közvetítésre irányadó tagállami rendelkezések alapján kellene engedélyeztetni tagállamonként, míg jelen rendelkezéssel csak a szervezet székhelye szerinti tagállamban szükséges az engedélyeztetés.

A nyilvánossághoz közvetítés világát tovább színesítik a DSM irányelv 17. cikkének rendelkezései, amelyek a „safe harbour" rendelkezések alkalmazási köréhez kapcsolódnak és gyakorlati működésük egyelőre várat magára a tagállamok elhúzódó átültetési folyamatai okán. A 17. cikk árnyékában ugyanakkor az EUB a *YouTube v. Cyando-ügyben*[271] meghatározott bizonyos szempontokat az online tartalommegosztó szolgáltatók felelőssége körében, amelyek feltehetően a 17. cikk teljes alkalmazását követően is megmaradnak. A bíróság kimondta, hogy videómegosztó platform vagy tárhely- és fájlmegosztó platform üzemeltetője, amelyen felhasználók védelem alatt álló tartalmakat jogellenesen hozzáférhetővé tehetnek a nyilvánosság számára, általánosságban nem végzi e tartalmaknak az Infosoc irányelv szerinti nyilvánossághoz közvetítését. Ugyanakkor a felhasználás e szolgáltatók tekintetében megállapítható akkor, ha a puszta rendelkezésre bocsátáson túl közreműködik abban, hogy ilyen tartalmakat a szerzői jog megsértésével a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tegyenek. E tekintetben különösen az alábbi szempontok értékelését kell elvégezni[272]:

- az üzemeltető konkrétan tudomással bír a védelem alatt álló tartalom platformján való jogellenes hozzáférhetővé tételéről; és
- azt haladéktalanul nem törli vagy az ahhoz való hozzáférést haladéktalanul nem szünteti meg; vagy
- az üzemeltető – noha tudja vagy tudnia kellene, hogy általában véve a platformján keresztül annak felhasználói védelem alatt álló tartalmakat tesznek jogellenesen hozzáférhetővé a nyilvánosság számára – nem hajtja végre azon megfelelő műszaki intézkedéseket, amelyek egy szokásos gondossággal eljáró gazdasági szereplőtől ebben a helyzetben elvárhatók annak érdekében, hogy hitelesen és hatékonyan lépjen fel a szerzői jogok e platformon való megsértése ellen; vagy
- ha részt vesz a jogellenesen nyilvánossághoz közvetített védelem alatt álló tartalmak kiválasztásában, a platformján kifejezetten ilyen tartalmak jogellenes megosztására szolgáló eszközöket biztosít, vagy tudatosan elősegíti az ilyen megosztásokat, amit bizonyíthat az a körülmény, hogy az említett üzemeltető olyan üzleti modellt fogadott el, amely arra ösztönzi a platformja felhasználóit, hogy azon jogellenesen védelem alatt álló tartalmakat közvetítsenek a nyilvánossághoz.

Az Elker. Irányelv „safe harbour" rendelkezése kapcsán a döntés kiemeli, hogy e szolgáltatók alapesetben a rendelkezés védelme alá esnek, feltéve hogy ezen üzemeltetők nem

[271] C-682/18. és C-683/18. sz. YouTube v. Cyando egyesített ügyekben [ECLI:EU:C:2021:503].

[272] Ítélet rendelkező része [145. pont].

játszanak olyan tevőleges szerepet, amely révén tudomással bír a platformjára feltöltött tartalmakról, vagy azokat ellenőrzi, tudomással bírva felhasználóinak konkrét jogellenes cselekményeiről.[273]

Bizonyos esetekben gyakorlati nehézséget jelenthet az egyes felhasználási módoknak a nyilvánossághoz közvetítés kategóriáján belüli pontos szerzői jogi minősítése. A felhasználás megfelelő jogi besorolásához elengedhetetlen a háttérben meghúzódó *technikai eljárások pontos ismerete*, de még így is felmerülhetnek határesetek. Ilyen kérdés adódhat például az olyan internetes zeneszolgáltatók esetében, amelyek egy adott műsort egységes folyamként közvetítenek a nyilvánosság felé, de ezt kizárólag elektronikus hírközlési hálózaton (interneten) keresztül valósítják meg (úgynevezett *webcasting*). Ilyen esetben hiányzik a felhasználásból az a fajta interaktivitás, amely a lehívásra hozzáférhetővé tétel egyik feltétele, és sugárzásról sem beszélhetünk, mert a technikai háttér attól eltérő. Az ilyen felhasználások ettől függetlenül természetesen a nyilvánossághoz közvetítés vagyoni jogát érintik, azon belül is tipikusan saját műsor vezeték útján vagy más módon történő nyilvánossághoz közvetítését[274] valósíthatják meg. Ha azonban már valamilyen mértékű interaktivitás is kapcsolódik a felhasználáshoz, komoly nehézséget okozhat az elhatárolás. A közös jogkezelő szervezetek gyakorlata alapján elmondható, hogy az olyan mértékű interaktivitás, amely lehetővé teszi például bizonyos zeneszámok átugrását, a zenei stílus kiválasztását, a lejátszás megállítását, még nem minősülnek interaktív nyilvánossághoz közvetítésnek, de ha a szolgáltatás igénybevevőjének már lehetősége van konkrét előadók, zeneszámok kiválasztására és lejátszására, a felhasználás nagy valószínűséggel lehívásra hozzáférhetővé tételnek fog minősülni.[275] Hasonló elhatárolási kérdéseket vetett fel az internetprotokoll alapú televíziózás (*IPTV*) megjelenése, amelynek szerzői jogi megítélését az SZJSZT-31/2007. számú szakvélemény részletesen vizsgálta. A testület többek között megállapította, hogy az olyan szolgáltatás, amely szerint a szolgáltató rögzíti a műsorfolyamot, és az előfizetők számára ehhez hozzáférést biztosít, a lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítésnek minősülhet.[276]

Az interaktív nyilvánossághoz közvetítés tekintetében szintén komoly gyakorlati problémát vetett fel annak a kérdésnek az eldöntése, hogy az internetes weboldalakat, valamint az azokon elhelyezett tartalmakat egymással összekapcsoló, úgynevezett *hiperlinkek* alkalmazása szerzői jogi szempontból minek minősül. A linket elhelyező személy lényegében közvetve (vagy a tartalom beágyazása[277] esetén akár közvetlenül is) hozzájárul ahhoz, hogy egy másik weboldalon lévő (adott esetben szerzői jogi védelem alatt álló) tartalomhoz mások hozzáférjenek, így felmerülhet, hogy a link alkalmazása szerzői jogilag nyilvános-

[273] Lásd Szjt. 57/A-57/H. §, bővebb elemzése *Lábody Péter:* Szerzői jogi „user-szabadságok" a globális tartalommegosztó platformokon. In Medias Res, 2021/1. sz., p. 102–127.

[274] Lásd Szjt. 26. § (7) bek.

[275] Az elhatárolásnak komoly gyakorlati jelentősége van különösen abból a szempontból, hogy az egyes közös jogkezelő szervezeteknek melyik díjszabása alapján kell a felhasználásra engedélyt szerezni és jogdíjat fizetni.

[276] SZJSZT-31/2007 – IPTV szolgáltatás szerzői jogi megítélése.

[277] Ebben az esetben a külső weboldalról az adott tartalom automatikusan, közvetlenül a saját weboldal felületén töltődik be és jelenik meg.

sághoz közvetítésnek minősül.[278] A kérdést az EUB többek között a Swensson-ügyben vizsgálta, és leegyszerűsítve kimondta, hogy nem minősül nyilvánossághoz közvetítésnek egy internetes oldalon más internetes oldalon szabadon hozzáférhető művekre mutató kattintható linkek szolgáltatása (beágyazás esetén sem[279]). A bíróság rögzítette[280] azonban azt is, hogy ha a link alkalmazása egy másik weboldal védelmi mechanizmusának a megkerülését célozza (pl. csak előfizetők részére hozzáférhető tartalomra mutat), és így a linken keresztül olyanok is hozzáférnek a védett tartalomhoz, akik eredetileg erre nem lettek volna jogosultak, már nyilvánossághoz közvetítésről beszélünk, így ahhoz a szerző engedélyét be kell szerezni. A linkelés szerzői jogi minősítésével foglalkozik az EUB a GS Media-ügyben[281] is, ahol a fő kérdés a jogsértően elhelyezett tartalmakra mutató linkek megítélése volt. A Bíróságnak arra kellett választ adnia, hogy nyilvánossághoz közvetítésnek minősül-e, ha a jogosult engedélye nélkül olyan linkeket helyeznek el, amelyek egy másik internetes oldalra mutatva védett művekhez biztosítanak hozzáférést. A Bíróság megállapította, hogy annak eldöntése, hogy az említett cselekmény nyilvánossághoz közvetítés-e, vizsgálni kell egyrészt, hogy az adott linket *haszonszerzési célból* helyezte-e el az adott személy, másrészt hogy volt-e tudomása a művek *jogellenes elhelyezéséről.* A Bíróság szerint, ha a linkeket haszonszerzési célzattal helyezték el, vélelmezni kell, hogy az elhelyező személy tudott a műveknek a másik internetes oldalon történt közzétételének jogellenes mivoltáról, ebben az esetben a linkek elhelyezése tudatos, ezért megvalósul a nyilvánossághoz közvetítés.[282] Az EUB masszív joggyakorlattal rendelkezik a nyilvánossághoz közvetítés és a linkelés területén, amelynek teljes kifejtésére jelen könyv keretei nem alkalmasak.[283]

Az Szjt. a nyilvánossághoz közvetítés jogának gyakorlását is több esetben a *közös jogkezelés* körébe utalja.[284] Hagyományos sugárzás esetén az úgynevezett „kisjogos" irodalmi és zeneművek szerzői kötelezően és kizárólag közös jogkezelő szervezetük útján gyakorolhatják jogaikat. Ez utóbbi művek műholdas sugárzásának, valamint a „kisjogos" zeneművek egyéb nyilvánossághoz közvetítésének (pl. interaktív hozzáférhetővé tétel) az engedélyezése főszabály szerint szintén közös jogkezelés keretében történik, de ezekben az esetekben a jogosultnak lehetősége van arra, hogy tiltakozzon a közös jogkezelés ellen.[285]

---

[278] A kérdés további aspektusaira lásd *Mezei Péter:* A linkelés szerzői jogi vonatkozásai – négyszögletes dugó a hatszögletű lyukba? Infokommunikáció és Jog, 12. évfolyam, 61. szám, 2015, p. 30–39; *Tóth Andrea:* A linkelés jelene és jövője az Egyesült Államok és az Európai Unió joggyakorlata alapján. ISZJSZ, 2016/1. sz., p. 62–84.

[279] C-466/12. sz. ügy Nils Svensson és társai és a Retriever Sverige AB között [ECLI:EU:C:2014:76], lásd az ítélet indokolásának 29. bekezdését.

[280] Lásd az ítélet indokolásának 31. bekezdését.

[281] C-160/15. sz. ügy GS Media BV és Sanoma Media Netherlands BV és társai között [ECLI:EU:C:2016:644].

[282] C-160/15. sz. ügy a GS Media BV és Sanoma Media Netherlands BV és társai között [ECLI:EU:C:2016:221].

[283] Lásd még pl.: C-348/13. sz. BestWater International ügy [ECLI:EU:C:2014:2315]; C-392/19 sz. VG Bild-Kunst ügy [ECLI:EU:C:2021:181]; C-682/18. és C-683/18. sz. YouTube v. Cyando egyesített ügyek [ECLI:EU:C:2021:503].

[284] Lásd Szjt. 27. §.

[285] Így például a kisjogos zeneművek interaktív nyilvánossághoz közvetítésére vonatkozó feltételeket és jogdíjakat jelenleg az Artisjus „I" jelű díjszabása, míg a sugárzási jogdíjakat az „R-TV" jelű díjszabása tartalmazza.

A nyilvánossághoz közvetítés speciális eseteként szabályozza az Szjt. 28. §-a az úgynevezett *továbbközvetítés jogát*. Ezen belül is különös jelentősége van a rádió- vagy televízió-szervezet műsorában sugárzott művek – az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával (pl. kábelszolgáltató) – a nyilvánossághoz történő *egyidejű*, *változatlan* és *csonkítatlan* továbbközvetítésének, amely az Szjt. szerint szintén a szerző kizárólagos joga. A SatCab II. irányelv 2. cikke nyomán két új feltétel került be, miszerint a továbbközvetítés feltétele, hogy ellenőrzött környezetben valósuljon meg és az eredeti közvetítés nem történhet online (nyílt hozzáférési szolgáltatás alkalmazásával.[286] Az irányelvből átvéve ellenőrzött környezetben történik a továbbközvetítés, ha csak az azt megvalósító szervezet szolgáltatásának igénybevételére jogosult korlátozott számú felhasználó számára válik érzékelhetővé.

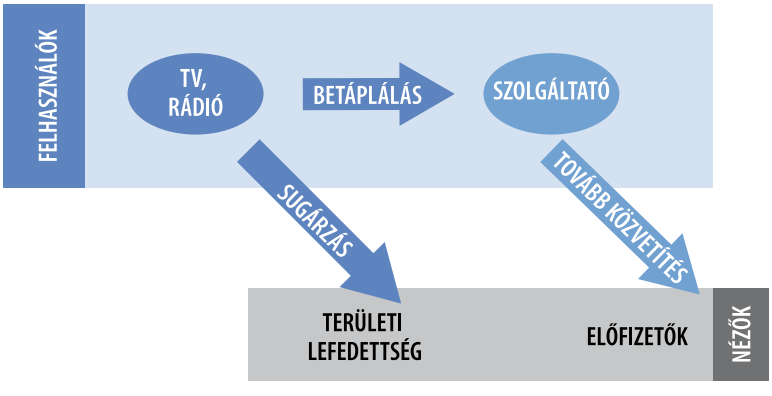

3. ábra: Sugárzás és továbbközvetítés

A fogalomhoz további kiegészítő értelmezést ad az EUB joggyakorlata, így az *RTL v. Salvor*[287]-ügyben egyértelműen kimondja, hogy a SatCab I. irányelv szerinti vezetékes továbbközvetítés (amelyet e tekintetben nem egészít ki vagy ír felül a SatCab II. irányelv) kizárólag akkor valósul meg, ha azt az irányelv értelmében vett kábelszervezet végzi. Ennek megfelelően az eset szerinti felhasználás, ahol a Salvor csoporthoz tartozó szállodákban az egyes szobákban elérhetővé tették a műsort, aminek nyitott, műholdas közvetítését fogni lehetett, nem minősül vezetékes továbbközvetítésnek. Természetesen ettől még nyilvánossághoz közvetítés történik, de a vezetékes közvetítést mint jogalapot használva nem szedhető be további díj a kábelszervezetektől eltérő szolgáltatóktól.

A szerzők (kivétel az RTV szervezet saját műsorai) e jogukat csak közös jogkezelés keretében gyakorolhatják (ez az ún. kábeltelevíziós díjigény), ebben az esetben a jogkezelés elleni tiltakozásra sincs lehetőségük. A továbbközvetítést végző szolgáltató tehát a közös

[286] Szjt. 28.§ (2)-(2a).

[287] C-716/20. sz. RTL v. Salvor ügy [ECLI:EU:C:2022:643].

jogkezelő szervezettől szerezheti meg az általa az egyes háztartásokba továbbított műsorban szereplő szerzői művek felhasználására az engedélyt.[288]

6.3.5. Az átdolgozás

Számos esetben előfordulhat, hogy az alkotói folyamat során az alkotó személy egy (vagy akár több) *már létező művet* vesz alapul. Az ilyen felhasználásnak több szintje lehet, amelyek szerzői jogi szempontból eltérően minősülhetnek.[289] A következőkben Jean-Francois Millet Úrangyala című festménye és Salvador Dalí Millet átdolgozásaival illusztráljuk az egyes lépéseket. Millet és Dalí kapcsolatáról a 8.4.2. alfejezetben írunk bővebben.

Az *első szintet* az olyan felhasználás jelenti, amelynek során az eredeti művet *változatlan formában* (vagy elhanyagolható változtatással) veszik át és használják fel. Ebben az esetben elsősorban a többszörözés joga sérülhet, valamint – amennyiben az eredeti szerző nevét sem tüntetik fel – a névfeltüntetés személyhez fűződő jogát[290] is sértheti a felhasználás (akár plágiumnak is minősülhet).

Jean-Francois Millet (1814–1875)
Úrangyala (1857–1859)

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí/ HUNGART 2023

Salvador Dalí (1904-1989)
Gala és Millet Angelusa a 'kúpos anamorfózisok' közelgő érkezését megelőzően (1933)

[288] A díjakat az Artisjus állapítja meg a többi jogosult közös jogkezelő szervezeteivel egyetértésben. A továbbközvetítő szervezet a megállapított díjat az irodalmi és a zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezetnek köteles befizetni. Ez a közös jogkezelő szervezet pedig a nem általa képviselt jogosulti csoportokat megillető részt átadja az őket képviselő más közös jogkezelő szervezeteknek.

[289] A színpadi művekre lásd *Sápi Edit:* Átdolgozás vagy nem átdolgozás: ez itt a kérdés. Az átdolgozás jogának érvényesülése a színpadon. ISZJSZ, 2018/4. sz., p. 7–29.

[290] Vö. Szjt. 12. §.

A felhasználás *második szintjét* az az eset jelenti, ha az eredeti művön végrehajtanak ugyan bizonyos változtatásokat, de ez még nem éri el azt a szintet, hogy a felhasználó saját egyéni-eredeti jellegű alkotásáról beszéljünk. Az ilyen változtatás elsősorban a mű egységének védelméhez fűződő személyhez fűződő jogot[291] sértheti, ha arra engedély nélkül került sor. Ettől függetlenül természetesen a mű többszörözése is megvalósul ebben az esetben.

A következő szintet az olyan felhasználás jelenti, amikor az eredeti mű alapulvételével önálló és saját egyéni-eredeti jelleggel rendelkező mű jön létre, de az továbbra is magán viseli az eredeti mű egyéni-eredeti vonásait is. Az ilyen felhasználást nevezzük a szerzői jogban átdolgozásnak, amely szintén a szerző kizárólagos vagyoni jogai közé tartozik.[292] Az Szjt. – a többi vagyoni joghoz hasonlóan – az átdolgozás értelmezése tekintetében is példákkal segíti a jogalkalmazást. Ennek megfelelően átdolgozásnak minősül a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre. Bár az Szjt. 4. §-ának (2) bekezdése értelmében szerzői jogi védelem alatt áll más művének az átdolgozása is, ez a jogi védelem nem érinti az eredeti mű szerzőjét megillető jogokat. Tehát mind az átdolgozáshoz (a származékos mű elkészítéséhez), mind a származékos új mű további felhasználásához (pl. többszörözéséhez, terjesztéséhez) az eredeti mű szerzőjének engedélyére is szükség van.[293]

[291] Vö. Szjt. 13. §.

[292] Szjt. 29. §.

[293] Nem kizárt az sem, hogy az átdolgozás a mű integritását is sérti (pl. eltorzítja azt). Ebben az esetben természetesen az átdolgozás mellett a szerző személyhez fűződő jogait sértő megváltoztatás párhuzamosan megállapítható.

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí/ HUNGART 2023

Salvador Dalí: Perpignan vasútállomás, avagy Gala az antigravitációs állapotban lévő Dalí-t nézi a „Pop-Op-Yes-Yes-Yes-Pompier" című művében, amelyben Millet Angelus című művének két gyötrődő szereplőjét szemlélhetjük az atavisztikus hibernáció állapotában, amint az égbolton áll, amely hirtelen egy gigantikus máltai kereszttté robbanhat a perpignani vasútállomás szívében, ahol az egész világegyetemnek össze kell futnia (1965)

Az eredeti mű alapulvételének *utolsó szintje*, ha az alkotó annyira eltávolodik az eredeti műtől, hogy azt már csak ihletként, illetve *ötletforrásként* használja fel. Figyelemmel arra, hogy a szerzői jogi védelem nem védi az ötletet, elvet, elgondolást,[294] az ilyen „felhasználás" nem sért szerzői jogot.

[294] Vö.: Szjt. 1. § (6) bek.

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí/ HUNGART 2023

Salvador Dalí: Millet architektonikus Úrangyala (1933)

Bár látszólag nagyon világos és logikus ez a négyszintű elkülönítés, a gyakorlatban sokszor nehézségeket okozhat a konkrét felhasználásnak az egyes fokozatok közötti besorolása, különösen az átdolgozás és az ötletmerítés közötti elhatárolás. A következőkben a joggyakorlatból mutatunk be néhány esetet.

Hazai vonatkozású ügyekben az SZJSZT-nek is sok esetben kellett az átdolgozás vagyoni jogával kapcsolatban állást foglalnia. Az egyik ilyen ügyben külföldi kiadású VHS kazetták és DVD-k borítójának, illetve az ezekkel kapcsolatos reklámanyagoknak és plakátoknak a magyarra fordításával kapcsolatban vált kérdésessé, hogy a felhasználás elérte-e az átdolgozás szintjét. A konkrét esetben az eljáró tanács megállapította, hogy a magyar nyelvű borítók és egyéb promóciós anyagok létrehozatalával nem jött létre önálló egyéni-eredeti jellegű alkotás, ugyanis az alkotóknak gyakorlatilag *nem volt alkotói mozgásterük*, a különbségek nem érték el azt a szintet, amely az egyéni, eredeti alkotás megjelenéséhez szük-

séges. „A különbségek technikai jellegűek, az angol és a magyar szöveg közti terjedelmi különbségek és egyéb okok (pl. a kazettatokok méretkülönbségei) miatt álltak elő."[295]

A vizuális művek körében ugyancsak gondolhatunk az „appropriation art" kiemelkedő művészeinek munkásságára, mint pl. Andy Warhol Prince sorozatára, melynek alapját Lynn Goldsmith 1981-es portréja adta. A műveket megnézve nagy valószínűséggel átdolgozásról van szó, az már egy másik kérdés és az adott állam joga alapján ítélendő meg, hogy a felhasználás jogszerű volt-e.[296]

HUNGART © 2023

Lynn Goldsmith: Prince

© The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. / HUNGART 2023

Andy Warhol: Prince

Szintén gyakran merül fel az átdolgozás kérdése *zeneművek* esetében. Napjainkban is számos esetben hallhatunk a médiában híreket híres zenészekről, zeneszámokról, amelyek – állítólag vagy ténylegesen – egy másik zeneszám jellegzetes dallamelemeire vagy más motívumaira épülnek.[297] Természetesen önmagukban egyes hangok, akkordmenetek nem

[295] SZJSZT-25/2004 – Átdolgozás-e a kazettaborítók magyar nyelvű kiadása?

[296] Lásd Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. V. Goldsmith (2022, Amerikai Legfelsőbb Bíróság): *https://www.scotusblog.com/case-files/cases/andy-warhol-foundation-for-the-visual-arts-inc-v-goldsmith/*.

[297] Így például a Led Zeppelin világhírű Stairway to Heaven című zeneszámával kapcsolatban merült fel, hogy annak egyes dallamelemeit a zenekar a Spirit nevű együttes Taurus című számából vette át lásd *https://www.theguardian.com/music/2016/apr/12/stairway-to-heavens-opening-chords-may-have-been-stolen-judge-says).* Hasonló jogvita elé nézett az amerikai zenész és producer Kanye West is, aki New Slaves című számában használta fel az Omega együttes legendás dalának, a Gyöngyhajú lánynak egy részletét, amelynek szerzője, Presser Gábor fordult bírósághoz kártérítési igénnyel lásd *http://www.tmz.com/2016/05/20/kanye-west-sued-new-slaves/*).

állnak védelem alatt, nem mutatnak túl az ötlet, ihlet szintjén[298], ugyanakkor minden ezen túlmutató felhasználás esetében felmerülhet a többszörözés vagy az átdolgozás kérdése. Továbbá itt is kiemelhető a többszörözésnél tárgyalt sampling kérdése, hiszen adott esetben ezzel az eljárással is létrehozható származékos mű. De nem csak ilyen esetben van jelentősége annak, hogy szerzői jogi értelemben átdolgozás történt-e (vagyis hogy a másik műből származik-e az új alkotás). Láttuk, hogy a zeneművek esetében több szerzői vagyoni jog is közös jogkezelés keretében gyakorolható, és a közös jogkezelő szervezettől szerezhető meg az engedély a felhasználásra. Ilyen eset például a többszörözés jogánál részletesen bemutatott úgynevezett *mechanikai többszörözés* esete, vagy például a „kisjogos" zeneművek nyilvános előadása vagy sugárzása. Ha egy már nyilvánosságra hozott „kisjogos" zenemű „feldolgozása" nem éri el az átdolgozás szintjét, ezekhez a felhasználásokhoz a közös jogkezelő szervezettől megszerezhető a megfelelő engedély, tehát nincs szükség külön a szerzőkkel erről tárgyalni. Az SZJSZT-18/2010 számú szakvélemény részletesen rögzítette azokat a szempontokat, amelyeket a zeneművek összehasonlításakor figyelembe kell venni az átdolgozás szintjét elérő megváltoztatás megállapításánál. Ilyen szempontként azonosította az eljáró szakértő tanács többek között a zenemű *tempóját*, *dallamvezetését*, *harmóniamenetét*, *szövegét*, a *hangszerelést*, a *stílust*, *hangulatot* és *mondanivalót*. A szakvélemény szerint például „a hangszerelésben álló változtatás is elérheti azt a kreatív, egyéni-eredeti szintet, ahol az eredeti műre épülve új mű születik, és így jogi értelemben átdolgozásnak nevezhető".[299] A tempó kisebb mértékű megváltoztatását, a versszakok harmóniamenetére készült instrumentális szólórész lerövidítését, illetve az instrumentális lezárás elhagyását, és helyette a refrén megismétlését még nem találta az SZJSZT olyan mértékű változtatásnak, ami elérte volna az átdolgozás szintjét.[300]

Az eljáró tanács az átdolgozást és a mű egységének sérelmét halmazokkal illusztrálta, és kiemelte, hogy „[a] művek megváltoztatása – mint alaphalmaz – a mű bármilyen, legkisebb megváltoztatását jelentheti. Ezen változtatások jelentős része önmagában nem bír jogi relevanciával – csak azok a módosítások, amelyek az »átdolgozás« vagy az »integritás sérelme« halmaznak részét képezik, vagy amelyek egyébként a mű nem engedélyezett többszörözését valósítják meg. A megváltoztatások egy része (a halmazok metszetében) úgy minősül átdolgozásnak (Szjt. 29. §), hogy egyúttal az integritás sérelmét (Szjt. 13. §) is megvalósítja. Más esetekben átdolgozásról van ugyan szó, de nem sérül a mű integritása – vagy éppen fordítva: a beavatkozás személyhez fűződő jogot sért, de az átdolgozás megállapításához szükséges alkotó tevékenységről nincs szó. És végül gyakran találkozunk olyan változtatásokkal, amelyek nem minősülnek átdolgozásnak, és az integritás sérelmét sem valósítják meg."[301]

Sajátos – az Szjt.-ben kifejezetten is nevesített – esete az átdolgozásnak a mű *megfilmesítése*.[302] Egy irodalmi mű (az 1956-os forradalmi eseményeket feldolgozó novella)

---

[298] Jól mintázza az akkordmenetek puszta ötlet, ihlet jellegét a következő videó, amiben híres számok azonos akkordmenetre épülő részleteit emelik ki a készítők: *https://www.youtube.com/watch?v=oOlDewpCfZQ.*

[299] SZJSZT-18/2010 – Zenemű integritásához fűzött jog sérelme. Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.103/2011/19.

[300] Lásd még *Bándi Gergely:* A zeneművek átdolgozásának kérdései. ISZJSZ, 2016/2. sz., p. 64–98.

[301] SZJSZT-18/2010 – Zenemű integritásához fűzött jog sérelme. Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.21.103/2011/19.

[302] Megjegyzendő, hogy a megfilmesítésnek a szerződések körében is sajátos rendelkezéseket ad az Szjt.

megfilmesítésének kérdését vizsgálta a testület SZJSZT-18/2011. számú szakvéleményében, és ennek kapcsán több általános érvényű megállapítást is tett az eljáró tanács. Így például a szakvélemény rögzíti, hogy az átdolgozáshoz szükséges *származási jellegű viszony* akkor mutatható ki a művek között, ha „közös lényegi és egyéni-eredeti gondolati formák azonosíthatók az átdolgozott és az átdolgozó műben."[303] Az eljáró tanács a szakvéleményben kiemelte azt is, hogy az átdolgozás vizsgálatánál figyelmen kívül kell hagyni az alapul fekvő műben is megjelenő olyan elemeket, amelyeket a történelmi tények határoznak meg (a konkrét esetben az '56-os forradalom egyes, történelmi jelentőségű eseményeit), amelyek – mint történelmi tények – nem állnak szerzői jogi védelem alatt. A film formájában történő átdolgozást az alapul fekvő irodalmi műben megjelenő „saját", *egyéni-eredeti cselekményvezetés, a szereplők, illetve jellemrajzaik átvétele* alapozhatja meg.

Megállapította az átdolgozás szintjét elérő felhasználást az SZJSZT a Soproni Ászok „Újratöltés" című reklámfilmje és a *Wachowski* testvérek által írt és rendezett „Mátrix – Újratöltve" (eredeti címe: *The Matrix Reloaded*) című játékfilm esetében.[304] Az ügy alapját az adta, hogy a sör szóban forgó reklámja láthatóan a Mátrix… játékfilm sajátos képi világát, valamint karaktereinek jellegzetes megjelenését vette át, sőt, a reklám fő üzenete (az ital „újratöltése") is lényegében a film alcímének üzenetére épült. A szerzői jogi szakkérdés abból származott, hogy ez a felhasználás csak ötletszintű, inspirációs jellegű volt-e, vagy az eredeti alkotás konkrét, egyéni-eredeti elemeinek a felhasználását jelentette.

A Soproni ÁSZOK „Újratöltés" reklámfilm részlete
Forrás: youtube.com

Részlet a Mátrix – Újratöltve című játékfilmből
Forrás: youtube.com

A testület szakvéleménye szerint „a reklámfilmbe nem ötletek sorozata került át, hanem »A mátrix« című játékfilm *sajátos képi világa, jellegzetes irodalmi alakjai, drámai helyzetei*. Ezek a mozzanatok – amelyek a reklámfilmben sűrítetten jelennek meg – az eredeti játékfilmben a mozgóképi megvalósítás, valamint az egymáshoz való kapcsolódásuk révén különösen összességükben erős egyéni (nem mástól átvett) alkotói vonásokat és sajátos (más filmek hasonló témájú megvalósításaival össze nem tévesztheto jelleget) mutatnak."[305]

---

[303] SZJSZT-18/2011 – Irodalmi mű filmes átdolgozásának szerzői jogi kérdései. Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.671 /2013/3.

[304] SZJSZT-13/2003 – Játékfilm lényeges elemeinek jogosulatlan felhasználása reklámfilmben.

[305] SZJSZT-13/2003 – Játékfilm lényeges elemeinek jogosulatlan felhasználása reklámfilmben.

Számos gyakorlati kérdést vet fel az átdolgozás jogának gyakorlása *építészeti alkotások átalakítása* (különösen az épületek átépítése, de akár rekonstruálása[306]) esetén. Ezzel a kérdéskörrel részletesen a 8.4. alfejezetben foglalkozunk. E helyen csak arra utalunk, hogy az épület olyan átalakítása (pl. új épületszárny építése, homlokzat, tetőszerkezet átalakítása), amelynek eredményeként az átalakított épület is önálló, egyéni-eredeti jelleggel rendelkezik, az eredeti mű átdolgozásának minősül, és ezért a munka csak az eredeti tervező engedélyével végezhető el. Ugyanakkor épületek esetében gyakori, hogy a szerző nem ismert vagy nem ismert helyen tartózkodik és így engedélye nem kérhető ki. Ilyen átalakítás tervezése esetében érdemes az árva művekre vonatkozó szabályok áttanulmányozása, amelyek meghatározott esetekben lehetővé teszik az engedély kérést a Hivataltól.

HUNGART © 2023

Rodney Pike
Gilbert Stuart Bean[307]

Gilbert Stuart (1755–1828)
Catherine Brass Yates (Mrs. Richard Yates)[308]

Az átdolgozás vagyoni jogával kapcsolatban mindenképpen utalni kell a *paródia* szerzői jogi megítélésére. A paródia a magyar szerzői jogban 2021 óta kivételként jelenik meg. A kivétel bevezetésére a véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása érdekében volt szükség, hiszen a szerzők sok esetben nem járulnak hozzá ilyen típusú felhasználáshoz és maga a paródia megalkotása többségében szerzői jogilag releváns cselekményt (többszörözés, átdolgozás) valósít meg azáltal, hogy egyik lényeges eleme, hogy az eredeti, „parodizált" mű felismerhető maradjon. Abban az esetben azonban, ha a parodizáló alkotás olyan mérték-

[306] Az építészeti alkotásokra lásd *Harkai István:* Az átdolgozás problematikája építészeti alkotások esetén a szerzői jogban. Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies, 2017/2. sz., p. 259–272., a rekonstruált műemlékek szerzői jogi aspektusaira lásd *Harkai István:* Rekonstruált műemlékek szerzői jogi aspektusból. ISZJSZ, 2016/6. sz., p. 55–102.

[307] *http://static.boredpanda.com/blog/wp-content/uploads/2014/09/mr-bean-historic-portraits-rodney-pike-25.jpg.*

[308] *Wikiart.org.*

ben távolodik el az eredeti műtől, hogy mindössze az eredeti mű szerzői jogi védelmet nem élvező elemeit veszi át (pl. a stílust, koncepciót, alapötletet), szintén nem történik engedélyköteles felhasználás.[309] Bővebben a paródia kivételről lásd a 7. fejezetet.

Végezetül a paródia problémakörén belül érdekes kérdést vetnek fel szerzői jogi szempontból az internetes oldalakon terjedő úgynevezett „mémek". Ezek a humoros alkotások jellemzően olyan álló- vagy mozgóképek (gif) formájában jelennek meg, amelyek már létező, szerzői jogi védelem alatt álló művekből származnak. A korábban elmondottak az ilyen alkotásokra is igazak, létrehozataluk és „terjesztésük" a konkrét körülményektől függően az eredeti szerzői mű(részlet) többszörözésének, átdolgozásának, nyilvánossághoz közvetítésének minősülhet, sőt, adott esetben szerzői személyhez fűződő jogokat (pl. névfeltüntetés joga, mű integritásának védelme) is sérthet, amennyiben a paródia kivétel nem alkalmazható esetükben valamilyen okból.

6.3.6. A merchandising jog

Az Szjt. a szerző önálló vagyoni jogaként nevesíti *a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának jogát* (idegen kifejezéssel: *merchandising*).[310] Ebben az esetben tehát az eredeti szerzői mű részét képező jellegzetes és eredeti alak (pl. kitalált személy vagy valamilyen más figura) felhasználására *nem az eredeti művel összefüggésben*, hanem abból kiemelve, másodlagos kereskedelmi céllal kerül sor.[311] A felhasznált alaknak jellegzetesnek és eredetinek kell lennie, vagyis önállóan is egyéni-eredeti jelleggel kell rendelkeznie. Tipikus példája e felhasználási módnak például a Csillagok háborúja-filmek jellegzetes szereplőit vagy más eredeti figuráit ábrázoló termékeknek (pl. akciófigurák, ruhadarabok, tolltartók, torta, marcipánfigura) az előállítása és forgalmazása.

---

[309] A paródia szerzői jogi megítélésével kapcsolatban részletesen lásd *Faludi Gábor:* A paródia a szerzői jogban. In: Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. Eötvös József Könyv- és Lapkiadó, Budapest, Győr, 2015, p. 94–120., *Mezei, Péter:* No time to laugh—the parody defence is unavailable under Hungarian copyright law. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 2020 15(7), p. 499–501., Ujhelyi Dávid: Értem a viccet, csak nem szeretem, avagy van-e szükség paródiakivételre a magyar szerzői jogban? ISZJSZ, 2017/6. sz., p. 45–95., *Ujhelyi Dávid:* A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022., *Ujhelyi Dávid:* A politikai paródia célját szolgáló felhasználások szerzői jogi megítélése. In Medias Res: 2022/1. sz., p. 49–65., *Ujhelyi, Dávid:* The Long Road to Parody Exception in Hungarian Copyright Law – An Explorer's Log. ISZJSZ 2022/2. sz., p. 44–108.

[310] Szjt. 16. § (3) bek.

[311] A merchandisingjog fogalmi kérdéseivel kapcsolatban részletesen lásd *Görög Márta:* Gondolatok a merchandising jelentéstartalmához, egyes típusaihoz. ISZJSZ, 2011/6. sz., p. 19–29; *Pogácsás Anett:* Szerzői jog újratöltve. ISZJSZ, 2010/6. sz., p. 33-40; *Pogácsás Anett:* Szerzők és műveik a meggyőzés szolgálatában – reklámalkotók és reklámarcok. ISZJSZ, 2007/2. sz., p. 21–31., *Baksay-Nagy György – Grad-Gyenge Anikó – Timár Adrienn:* Betekintés a 'mörcs' világába IP oldalról, avagy hogyan jelennek meg a szellemi tulajdonjogok a zenei merchandizing területén. Gazdaság és Jog 2022. szeptember - október p. 21–26.

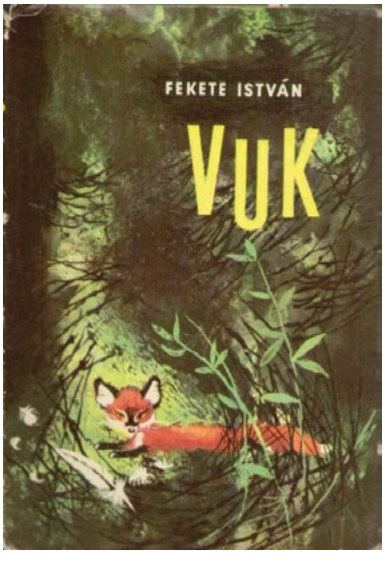

HUNGART © 2023

Fekete István Vuk c. könyve első kiadásának (1965) borítóját rajzolta Csergezán Pál;[312]
Dargay Attila Vuk c. rajzfilméből (1981)[313] *a sünnel találkozás; a 3D-rajzfilm moziplakátja (2008);*[314]
a könyv és a rajzfilm alapján készült kisbőrönd[315] *és bögre*[316]

A fenti ábra alapján még meglehetősen egyszerűnek tűnhet ezeknek a karaktereknek a felhasználása, hiszen a felhasználó engedélyt kér a szerzőtől, aki eldönti, engedélyezi-e a tervezett felhasználást. A valóság ugyanakkor ennél jóval bonyolultabb. A karaktereknek többféle osztályozása lehetséges, és kezelésük ennek megfelelően eltérhet.[317] Gyakran ennél is nagyobb kihívást jelent az engedélyezésre jogosult személyének a megállapítása, ami elkerülhetetlen, hiszen ez a jog nem tartozik közös jogkezelésbe, így minden esetben szükséges a jogosult felkutatása. Kérdés például, hogy ha a fenti Vuk figurát szeretnénk felhasználni, akkor vajon ki lesz jogosult ennek engedélyezésére. Elsőre mondhatnánk, hogy természetesen Fekete István jogutódja, hiszen az író hívta életre a figurát könyvében, ez azonban korántsem bizonyos, hiszen a karakter igazán híressé a fenti jól ismert képi megjelenítésében vált. Tehát van egy karakter, amelynek jellemét, viselkedését, külső jegyeit az író papírra vetette, majd ezt olvasva előbb a könyv illusztrátora, majd a film rendezője, Dargay Attila lerajzolta, és ezzel tulajdonképpen életre keltette a kis rókát. A megoldás korántsem egyszerű, és elsősorban a film elkészültét lehetővé tevő szerződés(ek) szolgálhat(nak) válasszal, amely(ek)ből kiderül, hogy pontosan milyen jogok kerültek a film készítőihez. Fontos továbbá kiemelni, hogy filmgyártás során a karakterek jogait

---

312 *http://www.szentimreantikvarium.hu/katalogus/index.php?action=item_details&item=13265.*

313 *http://blikkruzs.blikk.hu/kikapcsolodas/szines-hirek/tudod-ki-lett-75-eves-hat-vuk/pzgbn3g.*

314 *http://www.imdb.com/title/tt0830861/.*

315 *http://www.keddshop.hu/hu/termekek/taska/borond/vuk-kisborond?category=72&product=1.*

316 *http://www.storyshop.hu/vuk-903.*

317 Erről bővebben *Timár Adrienn:* Filmvászonhősök a szellemi tulajdon labirintusában: a filmipar XXI. századi jogi kihívásai a „character merchandising" területén. ISZJSZ, 2015/2. sz., p. 89–92.

gyakran a filmstúdió szerzi meg szerződések révén, és így a továbbiakban a felhasználás engedélyezésének joga is ráhárul. Ez a megoldás egyszerűsíti a filmet megelőző és kísérő reklámtevékenység során szükségessé váló felhasználásokat, továbbá a film sikere esetében a kiegészítő termékek elkészítését és forgalmazását és e bevételek visszaosztását az egyedi szerződésekben erre jogosultként megjelölt résztvevőknek (szerzők, előadóművészek).

A hazai bírósági gyakorlat szerint a megfilmesítési szerződés alapján a felhasználó nem szerez jogosultságot arra, hogy a filmben felhasznált művet önálló nyereségforrásként hasznosítsa. Erre csak a szerzőkkel kötött külön megállapodás alapján van lehetőség.[318]

Összefoglalva, minél népszerűbb és több műfajban felhasznált karakterről van szó, annál bonyolultabb lehet a tervezett felhasználás jogosítása, és nehezebb az engedélyezésre jogosult megtalálása.[319]

6.3.7. Egyéb vagyoni jogok

Az Szjt. a fent említetteken kívül *egyéb vagyoni jogokat* is szabályoz, köztük például a *kiállítás* jogát vagy az úgynevezett *követőjogi díjigényt*. Mivel e jogok elsősorban a képzőművészeti és más hasonló alkotásokhoz kapcsolódnak, ezért a rájuk vonatkozó szabályokat is e műtípusok ismertetésénél tárgyaljuk a 8. fejezetben.

6.4. A KAPCSOLÓDÓ JOGI JOGOSULTAK JOGAI

A kapcsolódó jogi jogosultak jogait az Szjt. a szerzői jogoktól különállóan, a törvény harmadik részében szabályozza. A szabályozás a részen belül még két külön fejezetre bomlik (a szerzői joggal szomszédos jogok védelméről szóló XI. és az adatbázis-előállítók védelméről szóló XI/A. fejezet). Ennek oka, hogy a szomszédos jogi jogosultak és az adatbázis-előállítók jogainak védelme – bár szabályozásuk módja hasonlóságot is mutat – nem csupán a szerzők jogvédelmétől, hanem egymástól is különbözik. A meglehetősen különböző két fejezet közötti legnagyobb hasonlóság szabályozási jellegű: a szerzőktől eltérően mind a szomszédos jogi jogosultakat, mind az adatbázis-előállítókat kizárólag a törvényben meghatározott kizárólagos jogok illetik meg, vagyis jogaik felsorolása a szerzői jogokkal ellentétben nem példálózó, hanem taxatív (kimerítő) jellegű. Emellett a védelmi idő tartama és számításának módja az, ami jelentősen eltér a szerzőknél meghatározottaktól.

6.4.1. A szerzői joggal szomszédos jogok védelme

Bár az Szjt. XI. fejezete a szomszédos jogok védelmét látszólag teljesen elkülöníti a szerzői jogok védelmétől, a törvény e fejezetben és azon kívül is számos hivatkozást tartalmaz arra vonatkozóan, milyen esetekben alkalmazandóak, illetve milyen viszonyban állnak a szom-

[318] BH 1986. 363. a VUK-ügyben.

[319] A jogosult megtalálásának útvesztőiről bővebben lásd *Timár Adrienn:* Filmvászonhősök a szellemi tulajdon labirintusában: a filmipar XXI. századi jogi kihívásai a „character merchandising" területén. ISZJSZ, 2015/2. sz., p. 102–107.

szédos jogi jogosultakkal a szerzőkre vonatkozó szabályok. Főszabálynak tekinthető, hogy a szomszédos jogok védelme nem befolyásolja a szerzői jogok védelmét, így ezek egymás mellett léteznek és érvényesülnek; e jogok a művek és teljesítmények eltérő védelmi idejére tekintet nélkül érvényesíthetők. A szomszédos jogok azonban számos más szálon nagyon is kapcsolódnak a szerzői jogokhoz. Az alábbiakban kiemeljük a legfontosabb kapcsolódási pontokat:

- a felhasználási szerződések rendelkezéseit az előadóművészek felhasználási, illetve jogátruházási szerződéseire is megfelelően alkalmazandóvá teszi;
- abban az esetben, ha a mű felhasználása szabad felhasználás alá esik, a szomszédos jogi jogosult engedélye sem szükséges;
- a felhasználás után – kivéve természetesen a szabad felhasználási esetköröket – a szomszédos jogi jogosultakat is díjazás illeti meg [Szjt. 74. § (1), 76. § (2), 80. § (3), 82. § (2) bekezdés], amelyre a szerzői jogi díjazásra vonatkozó szabályok ugyanúgy vonatkoznak – ideérve különösen az annak arányosságára, illetve megfelelő mértékére vonatkozó szabályokat, de például a jogdíjról való lemondás, a jogdíjról való rendelkezés szabályait is;
- a szerzői jog megsértésének következményeire vonatkozó szabályok úgyszintén alkalmazandók;
- a közös jogkezelés szabályai alkalmazandók a szomszédos jogi teljesítményekre is (Kjkt.);
- bizonyos esetekben a szomszédos jogi jogosultakat a szerzőkéhez hasonló díjigények (pl. üreshordozó-jogdíj, Szjt. 20. §) illetik meg;
- regisztráció, nyilvántartásba vétel a szerzői jogi védelemhez hasonlóan a szomszédos jogok védelméhez sem szükséges.

A fentiek mellett vannak olyan esetek is, amikor az Szjt. kifejezett rendelkezése hiányában is alkalmazandóak az alapesetben szerzőkre vonatkozó szabályok. Így például a munkaviszony keretében létrejött előadásokra (ami igen gyakori klasszikus zenét játszó nagyzenekarok esetében) megfelelően alkalmazandóak az Szjt. 30. §-nak szabályai, de a szerzői terjesztési jog kimerülésére vonatkozó szabályok alkalmazása is szükségszerű lehet a szomszédos jogi teljesítmények terjesztése esetén.

A szomszédos jogi szabályozás ugyanakkor számos fontos különbséggel is rendelkezik a szerzői jogi szabályokhoz képest. Így valamennyi szomszédos jogi jogosult esetében igaz, hogy

- vagyoni jogaik átruházhatók, átszállhatnak és azokról le is lehet mondani, mivel ezekre az Szjt. 9. § (3) bekezdése nem vonatkozik;
- a felhasználásra nem csupán felhasználási szerződéssel, de bármely érvényes jognyilatkozattal (pl. egyoldalú nyilatkozattal) engedélyt lehet adni, amely a felhasználási szerződéshez hasonlóan időben, térben és felhasználási mód szerint korlátozható (a gyakorlatban ettől függetlenül a szomszédos jogi jogosultak esetében is a felhasználási szerződéssel adott engedély a leggyakoribb);
- a védelem Magyarországon a külföldieket is feltétel nélkül megilleti (bár ez esetben a filmelőállítók kivételek, rájuk az Szjt. 2. §-nak általános szabályai alkalmazandóak).

6.4.2. Az előadóművészek jogai

Az előadóművészek jogainak védelme – bár ez a törvény szövegéből elsőre talán nem tűnik ki – az élő előadással kezdődik. Alapesetben, ha az előadóművész előadását nem rögzítik, előadásáért jogdíjat nem, csupán megbízási (fellépti) díjat igényelhet. Abban a pillanatban azonban, hogy az előadás bármilyen formában rögzítésre vagy sugárzásra kerül, és így elhagyja vagy potenciálisan elhagyhatja a jelen lévő nyilvánosság körét (ami egy stúdiófelvétel esetében egészen szűk körű is lehet), életbe lépnek az előadóművész szomszédos jogi jogai. Logikusan, hiszen a fellépti díj önmagában csak a nagyjából előre kiszámolható méretű közönség számára tartott, egyszeri élvezetet nyújtó (legalábbis jó előadás esetén…) előadás értékét fedezi.

Az előadóművészi jogok védelme „hivatalosan" tehát a *rögzítésre* adott hozzájárulás jogával kezdődik. A rögzítés történhet magáról az élő előadásról vagy annak sugárzásáról is. A színházba és/vagy koncertre járó közönség számára azonban nem ismeretlen, hogy a gyakorlat nem minden esetben követi a törvényi előírást. Így pl. színházi előadások esetén gyakorta, operaelőadások esetén pedig szinte mindig elhangzik a figyelmeztetés, hogy a (video- és hangfelvétel készítésére most már nagy többségében alkalmas) mobiltelefonokat a nézők kapcsolják ki. Ennek oka nemcsak az, hogy a telefon csörgésével ne zavarja az előadást, hanem az is, hogy a közönségnek ne álljon módjában az előadásról engedély nélkül felvételt készíteni – hiszen a jegy megvásárlása csak az előadás egyszeri megtekintésére jogosít. Ugyanakkor a könnyűzenei koncerteken ma már többségében megszokott vagy legalábbis eltűrt, hogy a közönség koncertfelvételeket (ún. *bootleg*) készítsen, és általában az sem von szankciót maga után, ha ezek a felvételek később internetes oldalon nyilvánosságra is kerülnek. Jó tudni ugyanakkor, hogy jogi értelemben az ilyen felvételek készítése elvben engedélyköteles lenne, vagy legalábbis szürkezónának számít.

A rögzítési joggal kapcsolatos másik érdekesség, hogy az független attól, hogy a rögzítés az előadásnak csak a hangját, a képét vagy mindkettőt együtt örökíti-e meg, illetve attól is, hogy a rögzítés milyen hosszúságban történik, amíg az előadás felismerhető. Extrémnek tűnő, de valós példával élve: egy balettelőadás előadóművészek által megjelenített balettmozdulatáról készült fénykép is lehet engedélyköteles a rögzítési jog alapján.

Az engedélykérési kötelezettség szempontjából többnyire nincs jelentősége annak sem, milyen céllal készült a rögzítés. Ez alól egy kivétel van: ha az élő előadást eleve sugárzás vagy nyilvánossághoz közvetítés céljára rögzítik (pl. tévéfilmek, tévés színházi előadások). Ebben az esetben is az előadóművész adja meg a rögzítésre az engedélyt, azonban az így készült felvételek után az engedélyezési jog feltételeként az előadókat olyan jogdíjigény illeti meg, amelyet nem ők közvetlenül, hanem közös jogkezelő szervezetük, az EJI érvényesít. Ez az ún. ismétlési jogdíj, amely az ilyen, sugárzási céllal készült felvételek, műsorok és filmek után illeti meg az előadóművészeket (A Tenkes kapitánya, Csengetett Mylord, Dallas tévés ismétlései után).

Ami a *rögzítetlen (élő) előadás sugárzására* adott engedélyt illeti, azt megalapozhatja a nyilvánosság előtti élő előadás sugárzása (pl. kivetítőkön a jelenlévő közönségnek), illetve a szerzői jogi értelemben vett „nyilvánossághoz közvetítés" esetkörei is (ide nem értve a továbbközvetítést, amit a törvény egyértelműen ki is zár – igaz, ezután az előadóművészeket

közös jogkezelés körében érvényesített díjigény illeti meg). A sugárzási, nyilvánossághoz közvetítési jog kapcsán érdekesebb, hogy ez – két kivétellel – a már rögzített előadásra vonatkozóan nem illeti meg az előadóművészeket (ami igencsak megnöveli a rögzítési engedély amúgy sem kicsi jelentőségét). E két kivétel az interaktív nyilvánossághoz közvetítés joga, illetve az ún. „rádiós" jogdíjigény, amely a kereskedelmi célból kiadott hangfelvételek sugárzása és más nyilvánossághoz közvetítése (főként rádióban, televízióban, illetve webcasting formájában) után illeti meg az előadóművészeket (Szjt. 77. §).

A WIPO keretében 2012-ben létrejött, hatályos, de az EU-ban ratifikáció híján még nem alkalmazott Pekingi Egyezmény esetleges átültetésével elképzelhető, hogy a jövőben a rögzített előadások sugárzására vonatkozó jog kibővül a rögzített audiovizuális előadások sugárzására vonatkozó engedélyezési joggal vagy díjigénnyel is.

Az előadóművész *többszörözési és terjesztési* jogára vonatkozó szabályok és az azok alóli kivételek (kivételnek értve ebben az esetben a magáncélú másolási kivételt, illetve a terjesztési jog kimerülésére vonatkozó szabályt, bővebben lásd a 7. fejezetben) nem térnek el jelentősen a szerzők azonos jogaira vonatkozó szabályoktól. Ilyen különbség ugyanakkor, hogy az előadóművészek rögzítési joga – mint fentebb olvasható – nem a többszörözési jog részét képezi, hanem önálló engedélykérési kötelezettség alá esik. Így például egy új hangfelvétel elkészítéséhez és megjelentetéséhez az előadóművész részéről legalább három engedélyre van szükség: a rögzítés, a többszörözés és a terjesztés jogára.

Az *interaktív nyilvánossághoz közvetítés* mint felhasználási mód az előadóművészek esetében is egyre növekvő jelentőséggel bír. E jog gyakorlása – a szerzőkkel egyezően – az előadóművészek esetében is közös jogkezelésen keresztül történik.

Speciális szabály az előadóművészi *együttesek* esetében, hogy fenti vagyoni jogaikat képviselőjük útján gyakorolhatják. Ezt a rendelkezést nyilvánvalóan a célszerűség szülte, hiszen különösen nagy létszámú együttesek esetében indokolatlanul megnehezítené az engedélykérést és -adást, ha minden egyes tagtól külön engedély beszerzése lenne szükséges (gondoljunk pl. a 100 tagú cigányzenekarra). A képviselő lehet az együttes tagja, illetve egyre gyakoribb, hogy „külsős" személy, például ügynök látja el ezt a feladatot. Minden esetben fontos azonban, hogy a képviselő jogosultsága jogilag minden képviselt előadó irányában kellően megalapozott legyen (praktikusan, hogy meghatalmazása megfeleljen a Ptk. ügyleti képviseletre vonatkozó szabályainak). Ennek ellenőrzése a felhasználó számára különösen fontos, hiszen csak így lehet meggyőződve arról, hogy kapott engedélye valóban az összes érintett előadóművész jogát rendezi (és nem keresi meg például őt utólag a zenekar egyik tagja azzal, hogy a képviselő jogosultsága az ő jogaira nem terjed ki, felborítva ezzel adott esetben az egész felvételre vonatkozóan a jogszerű felhasználás lehetőségét).

Bár együttesek esetében a képviseleti jogosultság kötelező szabály, a gyakorlatban mégis előfordul – különösen kisebb együttesek esetében – hogy a tagok egyenként adják meg felhasználási hozzájárulásukat. Ez a gyakorlat, bár a törvény betűjének nem felel meg, valós jogi kockázatot nem hordoz, amennyiben az egyenként megadott jogok egyébként a felhasználó által igényelt felhasználási módokat, tartamot stb. minden hozzájáruló részéről lefedik. Az egyéni engedélykérés a legbiztosabb megoldás már megszűnt együttesek esetében is, amelyeknek nyilvánvalóan már képviselőjük se lehet.

Végezetül az együttesek képviselete kapcsán említést érdemel, hogy bizonyos „előadó-

művészi társulások" esetében előfordulhat, hogy bár a közönség a gyakori közös fellépések okán egy együttesként kezeli annak „tagjait", ők nem együttesként, hanem egyszerűen egy adott műsor közös létrehozójaként határozzák meg magukat (pl. Budapest Bár). Ilyen esetben is indokolt lehet a felhasználási engedélyt a művészektől egyenként beszerezni. A fellépti díjat is sokszor az előadók külön számlázzák.

A *filmalkotásokban rögzített előadásokra* vonatkozó megdönthető átruházási vélelem (vagyis hogy ily módon rögzített előadások esetében, ha nincs a felek között más rendelkezés, az előadóművészi jogok a felhasználóra szállnak át) különösebb magyarázatot nem igényel. A gyakorlatban igen ritka, hogy a gyengébb szerződő pozícióban lévő előadóművész bármilyen jogfenntartással éljen az átszállással szemben (ami logikus is, mivel a filmalkotás későbbi hasznosíthatósága múlhat valamelyik engedély hiányán). A jogátszállási vélelem a szinkronszínészek teljesítményére is vonatkozik.[320]

Az előadóművészeket *személyhez fűződő jogként* megillető névfeltüntetési jog és az előadásuk sérthetetlenségéhez (integritásához) való jog sokban (sőt lényegileg) hasonlít a szerzők ugyanezen jogához. Nyilvánosságra hozatali jogot az előadóművészek – a szerzőktől eltérően – nem gyakorolhatnak.

Speciális szabály az előadóművészeknél, hogy az együttesek esetében a névfeltüntetési jog megilleti az együttest mint az előadóművészek közösségét, illetve az együttes vezetőjét és főbb közreműködőit is (fő közreműködőnek számíthat például nagyzenekari koncert esetében a szólista, míg egy négyfős kamarazenekar esetében annak valamennyi tagja).

Az együttesek névviselése a gyakorlatban – a névfeltüntetés jogán túlmenően is – számos kérdést vet fel. Ilyen például, hogy ki jogosult a zenekar nevének továbbvitelére egy vagy több tag kiválása esetén. Ebben az esetben a válasz – némileg logikusan – hogy a név továbbvitelére a tagok többsége jogosult, kivéve, ha a tag kilépésével az együttes szakmai minőségének olyan szintű romlása következik be, amely a kilépő tag művészi hírnevét is károsíthatja.[321] Ez nem vonatkozik arra az esetre, ha az együttes tagjai pont egyenlő arányban oszlanak meg (ez „patthelyzet", amin a névviselés szempontjából csak a megállapodás segíthet), illetve arra az esetre sem, ha a tagok között korábban született megállapodás a névviselési jogosultságról (így például a kilencvenes években divatos „fiúegyüttesek" tagváltozásai többnyire nem okoztak zavart, mivel a névviselés jogával az együttest összeállító menedzser rendelkezett).

Sokszor merül fel kérdésként az is, ha párhuzamosan, kis időeltéréssel több együttes is ugyanazt a nevet választotta, a névviselésre végső soron ki jogosult (ez különösen akkor jelenthet problémát, ha az azonos nevet viselő együttesek teljesen eltérő műfajt – esetleg politikai irányultságot – képviselnek). A névviselés joga ilyenkor a nevet igazolhatóan elsőként használni kezdő együttest illeti meg.[322]

A névfeltüntetés jogához kapcsolódó érdekességként jegyezzük meg, hogy előadóművészek esetében ilyen, a felhasználás módjához igazodó feltüntetési módnak számít az is, amikor a könnyűzenét játszó rádiók műsorvezetői a számok elhangzása előtt-után elmondják

[320] SZJSZT-6/2006 – Előadóművészi jogok gyakorlása szinkronizálás esetén.

[321] BH 1979.411.

[322] *https://dalszerzo.hu/2016/05/19/hogyan-erdemes-levedetni-az-egyuttes-nevet/.*

az azokat előadó művészek nevét, vagy a filmek esetében a szinkronszínészek neveit felsorolják. (Érdekesség, hogy például a rádiók esetében a könnyűzenei művek szerzőinek említése – így vonatkozásukban a névfeltüntetési jog érvényesülése – egyáltalán nem jellemző.)

Az Szjt. 2021-es formai módosítása kiemelte, hogy a mű integritásának személyhez fűződő joga az előadóművészek esetében is alkalmazandó, az általános szabályokban található és a személyhez fűződő jogoknál tárgyalt rendelkezés beillesztésével.[323]

6.4.3. A hangfelvétel-előállítók jogai

A hangfelvétel-előállítók Szjt. 76. § (1) bekezdésében biztosított többszörözési, terjesztési és interaktív nyilvánossághoz közvetítési joga gyakorlatilag a szerzőkével egyező fogalmakat takar, így külön magyarázatra nem szorul. Az interaktív nyilvánossághoz közvetítés jogának gyakorlási módjában azonban van különbség: a hangfelvétel-előállítók ezt a jogot – a szerzőkkel és előadóművészekkel ellentétben – egyedileg gyakorolják (mivel esetükben ez így is egyszerűen megvalósítható). Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy hangfelvétel online felhasználásához személyesen kell a hangfelvétel-előállítótól engedélyt kérni, az Artisjus és az EJI csak a saját jogosultjaik tekintetében adhatnak engedélyt.

A fentiek mellett a hangfelvétel-előállítókat is megilleti az előadóművészeknél már említett ún. „rádiós" jogdíj (Szjt. 77. §), amelyet közös jogkezelés keretében, az előadóművészekkel együtt érvényesítenek.[324] E díj kötelező közös jogkezelésbe tartozik.

A hangfelvétel-előállítókat személyhez fűződő jogként kizárólag a névfeltüntetés joga illeti meg (Szjt. 79. §).

6.4.4. A rádió- és televíziószervezetek jogai

A rádió- és televíziószervezetek, valamint a saját műsort (is) szolgáltató kábelrádiók és -televíziók törvényben nevesített vagyoni jogai kapcsán az alábbiak érdemelnek említést. Az Szjt. 80. § (1) *a)* pontjában biztosított kvázi továbbközvetítési jog két szempontból tér el az Szjt. 28. §-ában foglalt továbbközvetítés fogalmától. *Egyrészt a rádió- és televíziószervezetek ezt a jogot nem közös jogkezelés útján, hanem egyedileg gyakorolják*, másrészt a műsor átvétele nem csupán egyidejűleg, hanem halasztottan is történhet.

Az Szjt. 80. § (1) *d)* pontjában foglalt interaktív nyilvánossághoz közvetítési esetkör jelentősége az utóbbi években nőtt meg igazán. Jó példa erre, hogy egyre több és több mobilszolgáltató tesz elérhetővé műsorokat okostelefont használók számára, így ennek a jognak a jelentősége egyre inkább erősödik. Ezekben az esetekben az engedélyezés szintén egyénileg, és nem a közös jogkezelő útján történik.

Időről időre – elsősorban jelentősebb sportesemények kapcsán – kerül elő a televíziószervezetek azon joga, miszerint hozzájárulásuk szükséges ahhoz is, hogy műsorukat a közönség részére közvetítsék olyan helyiségben, amely belépti díj ellenében látogatható a

[323] Szjt. 75.§ (2) bek.

[324] EJI-MAHASZ „S" jelű díjszabás.

közönség számára. Ma már gyakorlatilag alig található olyan helyiség – legyen az söröző, étterem vagy szálloda – ahol belépti díj ellenében lenne hozzáférhető a televízióműsor.

A rádió- és televíziószervezeteket személyhez fűződő jogként csupán a névfeltüntetés joga illeti meg, ennek szabályai azonban semmiféle specifikummal nem rendelkeznek.

6.4.5. A film előállítóinak jogai

A filmelőállítók mint szomszédos jogi jogosultak 1999 óta élveznek önálló védelmet, ezt megelőzően csupán felhasználóként, vagy származékos jogosultként rendelkezhettek szerzői és szomszédos (főként előadóművészi) jogokkal.

A filmelőállítók számára biztosított mindhárom vagyoni jog – a többszörözés, a terjesztés és az interaktív nyilvánossághoz közvetítés joga – terjedelme megegyezik a hangfelvétel-előállítók azonos jogaiéval, ezért itt ezek külön értelmezést már nem igényelnek. Ugyancsak a hangfelvétel-előállítókkal egyezően a filmelőállítók az interaktív nyilvánossághoz közvetítés jogát egyedileg gyakorolják.

Személyhez fűződő jogai a filmelőállítóknak – a szomszédos jogi jogosultak közül egyedül – nincsenek, ennek oka, hogy tevékenységük jellegénél és hatalmi pozíciójuknál fogva a gyakorlatban így is minden további nélkül élhetnek a névfeltüntetés vagy akár az integrációvédelem lehetőségével.

6.4.6. A sajtókiadványok kiadóinak jogai

A DSM irányelv bevezetett egy új szomszédos jogi védelmet a sajtókiadványok online, az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók általi felhasználásai tekintetében a sajtókiadók mint jogosultak javára.[325] Figyelemmel arra, hogy a sajtókiadvány és a sajtókiadó nem szerzői jogi fogalmak eredetileg, szükséges volt ezek meghatározása. Sajtókiadvány az a főként újságírói jellegű irodalmi művekből álló - akár egyéb műveket vagy szomszédos jogi teljesítményeket is tartalmazó - kiadvány, amely egy azonos cím alatt megjelenő időszakos kiadvány vagy rendszeresen aktualizált kiadvány, célja a nyilvánosság tájékoztatása hírekről vagy más témákról, és valamely szolgáltató kezdeményezésére, szerkesztői felelősségére és ellenőrzése mellett jelenik meg sajtótermékben. Mint láthatjuk ez egy nagyon tág fogalom, melynek kiemelt eleme az aktualizálás szükségessége, a tájékoztatási cél és egy olyan szolgáltató bekapcsolódása, amely szerkesztői felelősséggel és ellenőrzéssel bír a kiadvány felett. Fontos kiemelni, hogy habár hírekről és egyéb aktuális témákról kell tájékoztatnia a kiadványnak, ez természetesen nem helyezi a híreket védelem alá, csak az azokból készült a fentieknek megfelelő összeállításokat. Példaként említhetőek az újságok

[325] Szjt. 82/A-C. § A sajtókiadványok témában lásd *Szalay Klára – Polyák Gábor:* A sajtókiadványok kiadóinak biztosítandó szomszédos jogok és azok kritikái az európai szerzői jogi jogharmonizációt célzó irányelv tükrében. In: *Polyák Gábor* (szerk.) Algoritmusok, keresők, közösségi oldalak és a jog. A forgalomirányító szolgáltatások szabályozása. HVG-ORAC, Budapest, 2020, p. 193–213.; *Harkai István:* Érvek a sajtókiadványok kiadóinak uniós védelme mellett és ellen. Európai Jog, 2021/6. sz., p. 17–22., *Bencze Máté Imre*: A CDSM irányelv sajtókiadványok védelmével kapcsolatos szabályozása és hazai implementációja. ISZJSZ 2023/3. sz., p. 7-36.

(HVG, Népszava) vagy RTV szervezetek (BBC, CNN) weboldalai. A jogalkotó a fogalmat szűkítve kizárta a tudományos céllal kiadott időszaki kiadványokat, így kiesnek a védelemből például a Nature magazin oldalán megjelenő cikkek vagy az Iparjogvédelmi Szemle számai.

A jogosultja ennek az új szomszédos jognak a sajtókiadvány kiadója, ennél közelebbi meghatározást nem adott az uniós jogalkotó. Figyelemmel arra, hogy az új jog az online világban érvényesül és a sajtókiadvány fogalma még a korlátozásokkal együtt is meglehetősen tág, a jogosultak körének pontos listázása kihívást jelentő feladat. A meghatározásnál példaként említve problémát jelenthetnek azon oldalak, amelyek elsősorban szakmaiak vagy eladásra irányulnak, de mondjuk egy fülön megjelennek cikkek aktuális témákban, gyakran más oldalakról való linkelés útján.

A kiadók engedélye szükséges a sajtókiadványok nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételéhez és az e cél megvalósításához szükséges digitális többszörözéséhez, amenynyiben a tevékenységet az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet valósítja meg. Leegyszerűsítve, a sajtókiadvány fogalma alá eső tartalmak bármely online felhasználása e jog alkalmazási körébe eshet.

Figyelemmel a tárgyi hatályra, a védelmi idő eltér az általánostól és a kiadást követő 2 évig illeti meg a kiadókat.[326] A gyorsan változó világban, ahol a legtöbb hírnek és ráépülő kiadványoknak az élettartama tipikusan pár óra vagy nap, nyilvánvalóan életszerűtlen lett volna a szomszédos jogoknál gyakran alkalmazott 50 éves védelem alkalmazása.

Az online tájékozódás és a különböző online szolgáltatók (így pl. a keresőszolgáltatók) működése zavartalanságának biztosítása érdekében nem szükséges ugyanakkor a jogosult engedélye a sajtókiadványra mutató hiperhivatkozás vagy a kiadvány egyes szavainak, rövid részleteinek felhasználásához. A hiperhivatkozás elég egyértelmű és összhangban van a linkelés európai joggyakorlatával is, ugyanakkor az egyes szavak és rövid részletek meghatározása már közel sem ennyire egyértelmű. Európa-szerte eltérő megoldásokat láthatunk: egyes tagállamok az abszolút biztonsági zónában maradtak és szó szerint átültették a rövid részletek kitételt (l. Magyarország, Németország), mások – kockáztatva egy később esetleg uniós bírósági döntés alapján szükséges módosítást – karakterszámokban mérve meghatározták a rövid részlet fogalmát (l. Románia 120 karakter[327]), és Litvánia ezen túllépve az így meghatározott karakterszámon felül szabad felhasználás tárgyává tette a kiadványok címét, illetve nem számítják bele a karakterközöket sem (125 karakter címek és karakterközök nélkül[328]). Az információhoz való hozzáférés jogának érvényesülését elősegítő fenti felhasználásokon felül, a szabályozás lehetővé teszi az egyéni felhasználók általi magáncélú vagy nem kereskedelmi célú felhasználást is.

---

[326] Szjt. 84.§ (1) g) pont.

[327] *https://rlw.juridice.ro/20591/the-romanian-implementation-of-the-new-press-publishers-rights-related-to-copyright.html.*

[328] *https://www.petosevic.com/resources/news/2022/05/4618.*

6.4.7. Az adatbázisok előállítóinak jogai

Az adatbázis-előállítókra vonatkozó szabályok 2002. január 1-jétől kezdődő hatállyal, az adatbázis-irányelv átültetésével váltak az Szjt. részévé, ezt megelőzően sem az Szjt. (illetve a korábbi Szjt.-k), sem más jogszabályok nem tartalmaztak erre vonatkozó szabályokat. E jogi oltalom jellemzően az EGT államaiban biztosított, más országokban szerződéses úton védik az adatbázisokat.

Az adatbázis-előállítóknak személyhez fűződő jogaik nincsenek.

Ahhoz, hogy az adatbázis előállítóját kapcsolódó jogi jogosultként vagyoni jogok illessék meg, sem az adatbázis egyéni-eredeti jellege, sem az adatbázis nyilvántartásba vétele nem szükséges, kizárólag az alábbi *három előfeltételnek* kell teljesülnie:

- egyrészt az adatbázisnak meg kell felelnie a törvényi definíciónak (önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközökkel vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni);
- másrészt engedhetetlen, hogy az adatbázis tartalmának megszerzésébe, ellenőrzésébe vagy megjelenítésébe jelentős ráfordítást fektessenek;
- végezetül az adatbázis előállítójának az EGT személyi hatálya alá kell esnie.

Az egyes feltételeket a 8.3. alfejezet ismerteti. Abban az esetben, ha a fenti három előfeltétel együttesen fennáll, az adatbázis előállítóját két kizárólagos vagyoni jog – a kimásolás és az újrahasznosítás engedélyezésének a joga – illeti meg.

A kimásolás jogára az általános többszörözés fogalma irányadó azzal, hogy első rögzítés nem, csupán a *már rögzített* elemekről történő másolat készítése tartozik a kimásolás jogának hatálya alá.

Az újrahasznosítás jogánál a nyilvánossághoz közvetítés fogalma a Szjt. 26. § (8) bekezdésében foglaltak szerint értelmezendő. A terjesztés jogára vonatkozóan önálló definícióval rendelkezik, amely a nyilvános haszonkölcsönzésre nem terjed ki (ugyanakkor a jogkimerülés az adatbázisok terjesztése esetében is alkalmazandó).[329]

Mindkét vagyoni jog közös jellemzője, hogy azokat a törvény csak a tartalom egészének vagy jelentős részének felhasználása esetére biztosítja, az adatbázis jelentéktelen részére csak a 84/A. § (3) bekezdésben szabályozott esetben. Jelentős résznek számíthat az adatbázis minőségi és/vagy mennyiségi szempontból jelentős része. Jelentéktelen részek felhasználása esetén is figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy ha ezen részek felhasználása összességében már jelentősnek bizonyul, a vagyoni jogok az adatbázis jelentéktelen részére is kiterjedhetnek.

[329] A terjesztés következő eseteit kell érteni: adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával való forgalomba hozatal, az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatal és bérbeadás. A 23. § (5) bekezdését megfelelően alkalmazni kell az adatbázis előállítójának jogaira is.

6.5. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

6.5.1. Fogalmak

Visszavonás joga: a szerző alapos okból, írásban visszavonhatja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását pedig megtilthatja; azonban köteles a nyilatkozat időpontjáig felmerült kárt megtéríteni.

A mű integritásához való jog: a mű egységének védelméhez való jog védi a művet mindenfajta eltorzítástól, megcsonkítástól, illetve a mű más olyan megváltoztatásától vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaéléstől, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.

Nyilvánosságra hozatalra szánt mű törvényi vélelme: a szerző halála után fellelt kiadatlan művek esetében megdönthető vélelmet állít fel a törvény amellett, hogy a szerző a művet nyilvánosságra hozatalra szánta.

„Ghostwriter agreement": a valós szerző eltűnik a szerzőként megjelenő személy mögött, és ezzel személyhez fűződő jogai kvázi érvényesíthetetlenné válnak, vagyoni jogai pedig a szerződés szerinti, feketén fizetendő díjigényben merülnek ki.

Plágium: valaki más művét a sajátjaként tünteti fel, ezzel az eredeti szerző szerzői minőségét kétségbe vonva.

Többszörözés: a mű anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése bármilyen módon, akár véglegesen, akár időlegesen. Többszörözés az is, ha egy vagy több másolatot készítünk a rögzített műről.

Terjesztés: a mű eredeti példányának vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele forgalomba hozatallal vagy forgalomba hozatalra való felkínálással.

Nyilvános előadás: a mű érzékelhetővé tétele a nyilvánosság számára hozzáférhető helyen vagy bármely más olyan helyen, ahol a felhasználó családján és annak társasági, ismerősi körén kívüli személyek gyűlnek vagy gyűlhetnek össze (pl. nyilvános koncerten történő előadás, háttérzene felhasználása étteremben vagy bárban).

Nyilvánossághoz közvetítés: a műnek olyan, nem anyagi formában történő érzékelhetővé tétele, aminek során – a nyilvános előadástól eltérően – a nyilvánosság tagjai a felhasználóhoz képest távol vannak (pl. televíziós sugárzás, interneten keresztül lehívásra történő hozzáférhetővé tétel).

Átdolgozás: az eredeti mű alapulvételével egy önálló és saját egyéni-eredeti jelleggel rendelkező olyan új mű alkotása, amely továbbra is magán viseli az eredeti mű egyéni-eredeti vonásait is.

Merchandising: a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosítása (pl. akciójáték-figurák értékesítése egy film főszereplőjéről mintázva).

6.5.2. Ellenőrző kérdések, gyakorlatok

1. Milyen két nagy csoportra oszthatók a szerzői jogok, miben egyeznek és különböznek egymástól az e két csoportba tartozó jogok?
2. Mit jelent a monista és a dualista felfogás, és a hatályos magyar szerzői jog melyik elméletet követi?

6.5.2.1. Személyhez fűződő jogok

3. Melyek a mű nyilvánosságra hozatalára adott engedély visszavonásának törvényi feltételei?
4. Milyen törvényi vélelem kötődik a nyilvánosságra hozatal jogához?
5. Milyen jogok illetik meg a szerzőt neve feltüntetése kapcsán?
6. Milyen törvényi korlátokat kell figyelembe venni a felvett néven publikálás során?
7. Van-e mód a személyhez fűződő jogok bármelyike esetében a szerző halála után elkövetett jogsértés miatti jogérvényesítésre?
8. Mit jelent a mű integritásának sérelme?
9. Hogyan határolható el egymástól a mű integritásának megsértése és a szerző engedélye nélkül készített átdolgozás következtében beálló vagyonijog-sérelem?

6.5.2.2. Vagyoni jogok

10. Milyen esetben beszélünk a mű többszörözéséről?
11. Milyen felhasználásokat foglal magában a terjesztés joga?
12. Határolja el egymástól a nyilvános előadást és a nyilvánossághoz közvetítést!
13. Mikor nyilvános egy előadás szerzői jogi értelemben?
14. Milyen felhasználási módok tartoznak a nyilvánossághoz közvetítés körébe?
15. Határolja el a sugárzást és az interaktív hozzáférhetővé tételt!
16. Mutassa be, milyen fokozatai lehetnek egy már létező mű alapulvételével történő saját alkotásnak, és ezek szerzői jogilag hogyan minősülnek!
17. Mit jelent a merchandising jog a a szerzői jogban?

6.5.2.3. Szomszédos jogok

18. Miért „szomszédosak" a szomszédos jogok?
19. Ha zenei rádiót szeretnénk üzemeltetni, milyen szomszédos jogi jogosultnak kell jogdíjat fizetni, és milyen formában?
20. Milyen szomszédos jogi engedélyeket kell megszerezni egy filmalkotás internetes nyilvánossághoz közvetítéséhez?
21. A sajtókiadvány mely felhasználása(i) esetében szükséges a kiadójának engedélye?

7. A SZERZŐI JOG KORLÁTAI

Amint azt az előző fejezetekben olvashattuk, egy mű felhasználása a szerző engedélyéhez kötött. Bizonyos esetekben azonban a művet a szerző engedélye nélkül is fel lehet használni. Ez áll fenn például az olyan mű esetében, amelynek a védelmi ideje lejárt. Vannak továbbá olyan felhasználások, amelyek engedély nélküli előfordulását a közérdek indokolja, ezek a szabad felhasználási esetek. Számtalanszor előfordul, hogy cikkeket, elemzéseket, fotókat, beszédeket kell használnunk a munkánkban, vagy éppen kreatív tartalmakat (zenét, vizuális művészeti alkotást, videoklipet) szeretnénk letölteni, illetve azokból új tartalmakat létrehozni lehetőség szerint oly módon, hogy ehhez ne kelljen valamely hosszadalmas vagy bonyolult engedélyezési folyamatot lefolytatni. A fejezet célja, hogy példákon keresztül bemutassuk, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a védelem alatt álló művek engedély nélküli, de jogszerű, úgynevezett szabad felhasználására.

7.1. A VÉDELMI IDŐ[330]

A védelmi idő alatt a szerző, a halálát követően pedig özvegye és leszármazottai *rendelkezhetnek a mű felhasználásáról.* Ez azt jelenti, hogy a szerző, illetve örököse dönthet a mű sorsáról (például megjelenhet-e, internetre feltehető-e), valamint a felhasználásért járó díjazásról. A védelmi idő *leteltével* a művet bárki engedély nélkül – akár kereskedelmi célra is – felhasználhatja, mivel a mű *közkincsbe* került. Ezért például egy közkincsbe tartozó, különleges beállítással készült sportesemény fotóját feltehetjük a blogunkra, beilleszthetjük folyóiratban megjelenő cikkünkbe, mozifilmhez készült reklámplakáton is felhasználhatjuk, illetve tetszés szerint át is alakíthatjuk. Számos honlap tartalmazza azokat a műveket, amelyek közkincsbe tartoznak, ezek jó inspirációt adhatnak akár új művek létrehozására (például fordításra, könyv megfilmesítésére) vagy éppen üzleti lehetőségek kiaknázására (például könyvkiadásra, új művek létrehozására).[331] 2023. január 1-jével Molnár Ferenc, 2024-ben Nyírő József és Prokofjev, 2025-ben Robert Capa fotóművész, Herczeg Ferenc író, 2026-ban pedig Csehov, Albert Einstein, George Enescu, Hajós Alfréd építész, valamint Thomas Mann életműve válik közkinccsé.

Érdekes megemlíteni azonban *Anne Frank naplójának esetét*, amely műnek a védelmi ideje ugyancsak 2016-ban járt volna le. A szerzői jogokat kezelő Anne Frank-alapítvány azonban továbbra is fent kívánta tartani a műre kiterjedő jogokat arra hivatkozva, hogy a védelmi időt nem Anne, hanem édesapja, Otto Frank halálától kell számolni. Otto Frank ugyanis jelentős mértékben átszerkesztette a kislány naplóját, aminek következtében társszerzőnek tekinthető. Így a védelmi idő a napló szerkesztett verziója tekintetében 2016 helyett 2051-ben jár majd csak le.[332] Fontos azonban tisztázni, hogy ez csak a napló szerkesz-

---

[330] Részletesen lásd *Pogácsás Anett:* Védelmi idő a szerzői jogban. ISZJSZ, 2023/3. sz., p. 82-95.

[331] Ilyen oldalak közé tartozik pl. *http://web.law.duke.edu/cspd/publicdomainday/*, a zeneműveket tartalmazó: *http://www.pdmusic.org/*, a filmeket tartalmazó oldal: *https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_films_in_the_public_domain_in_the_United_States*. Ezek az oldalak azonban elsősorban az Egyesült Államokra irányadók. Az eltérő védelmi idő számítását lásd a 12.7.2. alfejezetben.

[332] *Jeremy Phillips:* Copyright term, authorship and moral rights: the intriguing tale of Anne Frank's Diary – *http://ipkitten.blogspot.de/2015/11/copyright-term-authorship-and-moral.html*.

tett módon kiadott verziójára igaz, az eredeti kéziratok – amelyek szerzője kizárólagosan Anne Frank – védelmi ideje hazánkban 2016-ban járt le, de Hollandiában például az ottani speciális posztumusz publikálási szabályok alapján, a védelmi idő a kéziratok 1986-ban történt első publikálására tekintettel, 2037-ben fog lejárni.[333]

A védelmi idő elteltével a művel összefüggésben kötött *felhasználási szerződés is megszűnik*.[334] Így a könyvkiadó a közkincsbe tartozó könyvet a korábbi felhasználási feltételektől függetlenül (beleértve az ingyenességet is) kiadhatja, lefordíthatja, e-könyvként értékesítheti, de azt más is szabadon felhasználhatja.

A védelmi idő tartama és számítása attól függ, hogy műről vagy teljesítményről van-e szó, amennyiben pedig teljesítményről, azon belül is milyen teljesítményfajtáról.

7.1.1. Szerzők

Szerzői mű esetében *a védelmi idő az alkotó életében a mű(részlet) keletkezésével már fennáll, és a szerző halálát követő pma 70 évig tart*.[335]

Vegyünk egy példát: Bartók Béla művei 2016. január 1-je óta szabadon felhasználhatók. A zeneszerző 1945-ben hunyt el, a védelmi időt tehát 1946. január 1-jétől számítjuk. Ehhez hozzáadjuk a 70 évet, így jön ki, hogy a zeneművek 2016. január 1-jétől szabadon felhasználhatók.

A védelmi idő számítása ugyanakkor attól függően is alakul, hogy a művet hány szerző alkotta, illetve, hogy a mű szerzője ismert-e. Így speciális számítás alkalmazandó akkor, ha a művet *több szerző* (például tipikusan többszerzős művek az orvostudományi cikkek) írta. Ilyenkor a védelmi időt az utolsóként elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számolni.[336] Bartók Béla több ismert műve közös mű, így Lengyel Menyhért (1974) vagy Balázs Béla (1949) későbbi halála miatt A csodálatos mandarin, illetve A fából faragott királyfi és A kékszakállú herceg vára felhasználása még évekig engedélyköteles. Azonban pl. az *Allegro barbaro* már közkincs.

Megint más a védelmi idő kezdete, ha a *szerző ismeretlen*.[337] Ebben az esetben a védelmi idő számításának kezdő időpontja a mű nyilvánosságra hozatalát követő év első napja. Amennyiben a szerző jelentkezik, ilyenkor természetesen a *pma*-számítás alkalmazandó. *Több részben nyilvánosságra hozott műnél* pedig a védelmi idő műrészenként az előbb említett módon külön-külön számítandó (így történhet meg, hogy egy többkötetes regénynek a védelmi ideje részenként eltérő módon jár le).[338] Tipikusan többszerzős alkotás a film, amely védelmi idejének számítása az elmúlt húsz évben többször és jelentősen változott. A hatályos számítás szerint a *pma* 70 éves védelmi időt a filmrendező, a forgatókönyvíró,

---

[333] *Katarzyna Strycharz:* Anne Frank and the Term of Copyright Protection: Why it's Time to Move from Harmonisation to Unification – *https://communia-association.org/2016/04/25/anne-frank-term-copyright-protection-time-move-harmonisation-unification/.*

[334] Szjt. 54. §.

[335] Szjt. 31. § (1)–(2).

[336] Szjt. 31. § (2).

[337] Szjt. 31. § (3).

[338] Szjt. 31. § (4).

a dialógus szerzője és a kifejezetten a filmalkotás számára készült zene szerzője közül az utoljára elhunyt személy halálától kell számítani.[339]

A szerzői jog minden országban korlátozott időtartamig áll csak fenn. A *védelmi idő időtartamának meghosszabbítása azonban számos országban eszközül* szolgált arra, hogy a művészek jogörököseinek kontrollja fennmaradjon a művek felett. Ezáltal a művek nem kerültek közkincsbe, hanem a szerzői jogosultak továbbra is rendelkezhettek a művek felett. A védelmi idő meghosszabbítására került sor például 1857-ben Oroszországban annak érdekében, hogy Puskin (+1837) özvegyének, Natalja Nyikolajevna Goncsarovának a jogai fennmaradjanak.[340] 1992-ban pedig Indiában döntöttek úgy, hogy a védelmi időt a *pma* 50 évről 60 évre növelik, ennek köszönhetően az irodalmi Nobel-díjjal kitüntetett Rabindranath Tagore szerzői jogai 10 évvel tovább fennmaradtak.[341] Említhetjük példaként az ún. „Mickey Mouse-védelmi törvényt" is, aminek eredményeként egyes Walt Disney figurák szerzői jogi védelme fennmaradt.[342] A magyar szerzői jogban ugyanakkor a II. világháborúban elhunyt szerzők szolgálnak például, mivel 1994-ben az általános *pma* védelmi idő 50 évről 70 évre emelkedett.

7.1.2. Kapcsolódó jogi jogosultak

Ebben a fejezetben rövid áttekintést nyújtunk arról, hogy az előadóművészi, a hangfelvétel-előállítói, az adatbázis-előállítói teljesítmények védelmi idejének számítása hogyan alakul.

A szomszédos jogi teljesítmények védelmi ideje jellemzően 50 év, azonban ennek számítása igen bonyolult – attól függően alakul, hogy milyen teljesítményről van szó, illetve hogy azt valaki felhasználta-e, és ha igen, hogyan. A teljesítmények körébe tartoznak a hangfelvételek, a filmelőállítói teljesítmények, valamint a hangfelvételekbe és a filmekbe foglalt előadóművészi teljesítmények. A védelmi idő számításánál az első nyilvánosságra hozatal, valamint az első forgalomba hozatal időpontja a meghatározó. (Az előállítás időpontja csak akkor jön szóba, ha a fenti esemény közül egyik sem következett be.) A gyakorlatban mindez azt jelenti, hogy például egy forgalomba hozott CD-n rögzített komolyzenei előadás hangfelvétele 70 évig áll szerzői jogi védelem alatt.[343] A *védelmi idő kezdete pedig* mindkét teljesítménynél a CD első forgalomba hozatalát követő év első napja. Ezzel szemben a nem rögzített vagy nem hangfelvételen rögzített komolyzenei előadás védelmi ideje 50 év.[344] A védelmi idő kezdete nem rögzített előadás esetében az előadás megtartásának napja, míg a nem hangfelvételen rögzített teljesítménynél a felvétel első forgalomba hozatalának a napja.[345]

A védelmi idő számítása az Európai Unióban egységes, függetlenül attól, hogy az adott

---

[339] Szjt. 31. § (6).

[340] *Jeremy Phillips*: Copyright term, authorship and moral rights: the intriguing tale of Anne Frank's Diary – *http://ipkitten.blogspot.de/2015/11/copyright-term-authorship-and-moral.html*.

[341] Uo.

[342] Uo. Az eltérő védelmi idő számítására l. a 12.7.2. alpontot.

[343] Szjt. 84. § (1) *a)–b)*.

[344] Szjt. 84. § (1) *c)–d)*.

[345] Szjt. 84. § (1) *a)–b)*.

cselekményre (például nyilvánosságra hozatalra, előadásra) melyik tagállamban került sor.[346] A védelmiidő-irányelv módosítását követően a hangfelvételek és az előadóművészek esetében a hangfelvételbe rögzített előadások *védelmi ideje* az Európai Unióban az első forgalomba hozataltól számított 50-ről *70 évre emelkedett*. A jogpolitikai indokok között szerepelt, hogy a fiatal előadóművészeket az 50 éves védelmi idő gyakran nem védi egész életük során, előadásaik felett tehát nem tudnak kontrollt gyakorolni, így szükség esetén fellépni sem tudnak a jogellenes felhasználókkal szemben.[347] Az időtartam felemelésével az is cél volt, hogy az előadóművészek pozíciója megerősödjön a sok esetben erős piaci hatalommal rendelkező hangfelvétel-előállítókkal szemben.[348] Ez azt jelenti, hogy egy kiadott CD esetében 50 év elteltével ne csak a zeneszerző kontrollja maradjon fenn a mű sorsát illetően, hanem az előadóművész és a hangfelvétel-előállító is rendelkezhessen a továbbiakban a mű felhasználása felett.[349]

A védelmi időhöz kapcsolódik az EUB C-240/07. számú *Sony Music v. Falcon-ügye*.[350] Ebben az ügyben a Sony cég beperelte a német kiadót (Falcont), mert a kiadó Bob Dylan előadásainak felvételét tartalmazó hanghordozókat hozott engedély nélkül forgalomba. A Sony a német bíróság előtt a Falcon eltiltását kérte a *Bob Dylan – Blowin in the Wind* és a *Bob Dylan – Gates of Eden* hangfelvételei felhasználásától.[351] A Falcon védekezése szerint az 1966. január 1-je előtt rögzített Bob Dylan-albumok hangfelvétel-előállítói jogai nem állnak fenn Németországban, mivel a műveket az Egyesült Államokban adták ki.[352] Az EUB úgy foglalt állást, hogy a védelmiidő-irányelv szerinti védelmi időt olyan helyzetben is alkalmazni kell, amikor az érintett mű vagy teljesítmény 1995. július 1-jén legalább egy tagállamban védelemben részesült.[353] Ez jelen ügyben Nagy-Britannia volt, amelynek nemzeti joga az 1966. január 1-jét megelőzően rögzített hangfelvételeket és az amerikai hangfelvétel-előállítók hangfelvételeit is védi.[354] Az EUB kimondta, hogy a védelmiidő-irányelvben foglalt védelmi időt ebben az esetben is kell alkalmazni, mivel bár a Bob Dylan-felvételek a védelem igénylésének helye szerinti tagállamban (ez Németország) még soha nem részesültek ugyan védelemben, Nagy-Britanniában azonban a védelem fennállt, és mindez megalapozza az irányelv alkalmazását.[355]

A *sui generis adatbázis* (lásd a 8.3. alfejezetben) az első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított *tizenöt évig* áll szerzői jogi védelem alatt; ha nem hozták nyilvá-

---

[346] Védelmiidő-irányelv (17) preambuluma.

[347] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 84. §-hoz fűzött kommentárrész.

[348] Uo.

[349] *Grad-Gyenge Anikó:* „Érted haragszom, nem ellened" – néhány gondolat a védelmi idő meghosszabbításáról. ISZJSZ, 2009/1. sz., p. 5–22; *Grad-Gyenge Anikó:* A védelmiidő-irányelv módosításáról szóló szabályok átültetése a magyar jogba. ISZJSZ, 2012/4. sz., p. 16–34.

[350] C-240/07. sz. ügy a Sony Music Entertainment (Germany) GmbH és a Falcon Neue Medien Vertrieb GmbH között [ECLI:EU:C:2009:19] 10., 13. pont.

[351] 10., 13. pont.

[352] 10., 14., 39. pont.

[353] 39. pont.

[354] 36. pont.

[355] 39. pont.

nosságra, akkor pedig a védelem az adatbázis elkészítését követő év első napján kezdődik. Fontos, hogy a védelmi idő újrakezdődik, ha az adatbázist jelentős ráfordítással egymást követő bővítések, elhagyások és módosítások halmozódásából megváltoztatják.[356]

7.1.3. Editio princeps

Szerzői védelem illeti meg a művet a védelmi idő lejártát követően először *nyilvánosságra hozó személyt*, a védelmi idő ebben az esetben a mű első nyilvánosságra hozatalát követő év első napjától számított *huszonöt évig* tart.[357] Ezt fejezi ki az *editio princeps* kifejezés, ami hátrahagyott művek nyilvánosságra hozatalát jelenti.[358] A szabályozás célja, hogy olyan személyeket részesítsenek védelemben, akik kutatással, anyagi és időráfordítással megjelentetnek olyan műveket, amelyek közreműködésük nélkül a nyilvánosság számára nem váltak volna hozzáférhetővé. Itt olyan esetekre kell gondolnunk, amikor valaki *olyan művet hoz nyilvánosságra*, amelynek a védelmi ideje már lejárt, illetve a létrehozásától 70 év már eltelt.[359] Tipikusan ilyen hátrahagyott művek az irodalmi művek, a kották, amely *műveknek a szerzője ismert ugyan*, de a védelmi idejük alatt mégsem kerültek kiadásra. A történelemben számos példát találunk ilyen művekre. Előfordulhat továbbá az az eset is, hogy *a szerző ismeretlen*, és a mű – annak létrehozásától számított 70 év alatt – nem került nyilvánosságra. Általában tehát könyvkiadók, kottakiadók szereznek szerzői jogosultságot ki nem adott művek felett.[360]

7.2. A SZABAD FELHASZNÁLÁS

Amíg a felhasználási módok csak példálózva szerepelnek a törvényben, addig az Szjt. a szabad felhasználási eseteket – az európai országok többségéhez hasonlóan – kimerítően felsorolja, azaz az említett eseteken kívül minden műfelhasználás a szerző engedélyéhez kötött, feltéve, hogy a védelmi idő még nem járt le.

A szabad felhasználások a *közérdek érvényesülését* szolgálják. Így az egyes szabályok mögött olyan szabadságjogok húzódnak, mint például a véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtószabadság, a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadsága, a tanulás és oktatás szabadsága, valamint a művelődéshez való jog.

A magyar szerzői jog szabad felhasználási eseteinek nemzetközi és uniós hátterét elsősorban a BUE és az Infosoc-irányelv biztosítja. A tagállamokat az Infosoc-irányelvben

---

[356] Szjt. 84/D. § (1)–(2).

[357] Szjt. 32. §.

[358] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 32. §-hoz fűzött kommentárrész. Bővebben *Gyenge Anikó:* A szerzői jog metamorfózisai és az editio princeps jogintézménye. Magyar Jog, 50. évfolyam, 11. szám, 2003, p. 649–657.

[359] Szjt. 32. §.

[360] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 32. §-hoz fűzött kommentárrész.

meghatározott célok kötik csak, a célok elérése azonban az egyes országokra van bízva. Ez azt jelenti, hogy az irányelvben foglalt eseteket az egyes tagállamok nem minden esetben – így Magyarország sem – vették át szó szerint. Emiatt az egyes szabad felhasználási esetek *eltérően kerültek átültetésre a nemzeti jogokba* az egységes célok szem előtt tartása mellett. Ezért a tagállami szabályozások között előfordulnak eltérések.

Ezt a viszonylag rugalmas uniós rendszert egészítette ki a magyar jogba 2021-ben átültetett CDSM irányelv egyes szabad felhasználási rendelkezéseivel, amelyek átültetése az Infosoc irányelvtől eltérően kötelező volt.[361] Ebben a körben kiemelendő az oktatási felhasználások modernizálása a digitális kor követelményeinek megfelelést célozva, a szöveg- és adatbányászati kivétel és az általánosan bevezetett paródia kivétel.

Sok esetben felmerül annak a kérdése, hogy *miként ellenőrizhető egyáltalán*, hogy a szabad felhasználás törvényben előírt feltételei mennyiben teljesülnek. Ebben a kérdésben bírósági ítéletek, SZJSZT-szakvélemények, cikkek, útmutatások, szakember nyújthatnak segítséget. Szabadon csak olyan művek használhatók fel, amelyek a *nyilvánosság számára jogszerűen hozzáférhetővé* váltak. Ilyen körbe tartozhat az üzletben kapható könyv, az online letölthető filmalkotás, zenemű vagy blogon található fotó. Az online műveknél óvatosan kell eljárni, ugyanis a művek nyilvánosságra kerülése nem minden esetben jogszerű. Így érdemes – akár kapcsolatfelvétel útján – minderről meggyőződni. Érdekes példaként említhető *J. D. Salinger és a Random House* esete. A Random House kiadó Salingerről egy biográfiát akart kiadni, amelynek megírásánál az életrajzíró Salinger nem publikált leveleit használta fel. A levelek ugyan nem szó szerint kerültek átvételre, hanem átírva, azonban a bíróság megállapította, hogy a levelek adták az életrajzi mű értékét, ami által eladhatóvá vált a könyv. A Random House a könyvet Salinger eredményes fellépésének köszönhetően nem tudta kiadni.[362]

---

[361] *Grad-Gyenge Anikó:* A szerzői jogi szabad felhasználások egy új korszakban. In: *Keserű Barna Arnold; Szoboszlai-Kiss Katalin; Németh Richárd* (szerk.): Salus Vocalis. Csegöldi indulás – Győri érkezés. Ünnepi tanulmányok Fazekas Judit tiszteletére. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr, 2023. p. 161-186.

[362] *Rich Stim:* Summaries of Fair Use Cases – *http://fairuse.stanford.edu/overview/fair-use/cases/.*

HUNGART © 2023

J. D. Salinger legismertebb műve a Zabhegyező, amely a 2021-es új magyar fordításban Rozsban a fogó címmel jelent meg[363]

A szabad felhasználás egyes esetei a szerzőt megillető *vagyoni jogokat érintik*. Például egy cikk lefénymásolása vagy egy tanulmányból való idézés a szerző többszörözéshez való jogához, míg egy középiskolai tanórán előadott vers az előadás jogához kapcsolódik.[364]

Nem elhanyagolható, hogy a felhasználó – ahol ezt megköveteli az Szjt. – köteles a *forrást feltüntetni*, ennek elmaradása esetén a felhasználás *plágiumnak* minősül.

A szabad felhasználási eseteket az Szjt. elsősorban IV. fejezetében és elvétve az egyes műtípusoknál (például adatbázis esetében az Szjt. 84/*B–C.* §) szabályozza. Jelen fejezetben azonban *csak a mindennapokban gyakran előforduló eseteket* mutatjuk be.

7.2.1. A háromlépcsős teszt

A háromlépcsős teszt *egy zsinórmérték*, aminek célja, hogy a szabad felhasználási eseteknél a *szerzők és a felhasználók érdekeinek egyensúlya* fennmaradjon. Ez utóbbi alapozza meg a szabad felhasználási eset jogszerűségét. Az egyensúly a két érdekcsoport között akkor áll fenn, ha a szabad felhasználási eset

- nem sérelmes a mű rendes felhasználására,
- nem károsítja indokolatlanul a szerző jogos érdekeit, továbbá

[363] *https://player.hu/uploads/2016/07/1-47.jpg.*

[364] Az úgynevezett időleges többszörözési kivételről könyvünk nem szól, bővebben lásd *Harkai István:* Az időleges többszörözési kivétel az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában I–II. rész. ISZJSZ, 2019/5. sz., p. 79–97. és 2019/6. sz., p. 42–58., valamint *Harkai István:* Az internet hatása a többszörözési és a nyilvánossághoz közvetítési jogra. Iurisperitus, Szeged, 2021.

- megfelel a tisztesség követelményeinek, végül pedig,
- ha nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.[365]

Útmutatást nyújthat e szabály jobb megértésében, hogy az ún. másodlagos mű (például idézésnél másodlagos mű az idézést befogadó mű) nem válhat az elsődleges (azaz az eredeti) mű konkurenciájává, helyettesítőjévé, illetve a szabad felhasználás nem korlátozhatja aránytalanul a jogosultat a műve feletti kontroll gyakorlásában (pl. egy koncertelőadás megengedett egy iskolában, ha az nem irányul jövedelemszerzésre).

Könnyen válhat egy engedélyköteles felhasználás a szabad felhasználás konkurenciájává. Ebben kulcsszerepet jelent, hogy a szabad felhasználáshoz kapcsolódik-e bevételszerzés. Erre az Szjt. az egyes szabad felhasználási eseteknél úgy utal, hogy a jövedelemszerzést, az üzletszerűséget, a közvetett jövedelemfokozást szinte minden esetben kizárja.

Konkrét példákon keresztül jól érzékelhető, mikor nem teljesülnek a háromlépcsős teszt feltételei. Így az alábbi esetek nem esnek a szabad felhasználás körébe például:

- átvétel olyan tankönyveknél, amelyek értékesítésre kerülnek,
- olyan tanulmányokban szereplő idézés, amelyek tartalma elsősorban idézetekből áll, kevésbé saját gondolatokból,
- politikai beszédek felhasználása gyűjteményes műben.

A szabad felhasználásoknak tehát nemcsak a törvény betűjének, hanem az általános mérceként felállított háromlépcsős teszt szellemének is meg kell felelniük.

HUNGART © 2023

Eva-Maria Painer: Natascha Kampusch portréja[366]

[365] Bővebben lásd *Gyenge Anikó:* A szerzői jog korlátozásának alkotmányos tesztjei és a három lépcsős teszt. In: *Tattay Levente* (szerk.): Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól. Szent István Társulat, Budapest, 2009, p. 105–124.; *Gyenge Anikó:* A szerzői jogok korlátozásának általános szabályai: a háromlépcsős teszt értelmezése. Jogtudományi Közlöny, 61. évfolyam, 5. szám, 2006, p. 171–185; *Gyenge Anikó:* A szerzői jog h-moll miséje: a három lépcsős teszt. Jogi Tanulmányok, 10. évfolyam, 5. szám, 2006, p. 155–176.; *Ujhelyi Dávid:* „That escalated quickly", avagy a háromlépcsős-teszt és a paródia kapcsolódási pontjai. I–II. rész. ISZJSZ, 2019/6. sz., p. 7–41. és 2020/1. sz., p. 7–30.

[366] *http://www.ie-forum.nl/backoffice/uploads/image/plaatjes%20IEF/Eva%20Maria%20Painer%20Natascha%20Kampusch%20gesucht.jpg.*

Vannak ugyanakkor olyan esetek, amikor nem egyértelmű, hogy az előírt szabad felhasználási feltétel (például a szerző nevének feltüntetése) mennyire betartható. Ilyen esetekben a joggyakorlat nyújt útmutatást. A *Painer-ügyben* az EUB a felhasználó névfeltüntetési kötelezettségét is vizsgálta.[367] Painer szabadúszó fényképészként dolgozott, aki óvodás és napközis gyerekeket is fényképezett, és az eltűnt gyermek ügyében a fotóit a hozzájárulása nélkül felhasználták. Az ügy alpereseivé vált újságkiadók az általuk kiadott újságokban és internetes oldalakon Natascha szökését követően és első nyilvános megjelenését megelőzően úgy jelentették meg a vita tárgyát képező fényképeket, hogy nem nevezték meg a fényképek szerzőjét, illetve Painer neve helyett egy másik nevet adtak meg szerzőként. Az alperesek arra hivatkoznak, hogy a vita tárgyát képező fényképeket egy hírügynökségtől kapták a szerző megjelölése nélkül, illetve eltérő névvel jelölve. Ezenkívül az újságok közül több is megjelentetett egy olyan portréképet, amelyet számítógépes eljárással, a vita tárgyát képező fényképek alapján készítettek, és amely – mivel Natascháról első nyilvános megjelenéséig nem állt rendelkezésre újabb fénykép – Natascha feltételezett arcképét ábrázolta. A *Handelsgericht Wien* (Bécsi Kereskedelmi Bíróság) előtt 2007. április 10-én benyújtott keresetével a felperes azt kérte, hogy a bíróság azonnali hatállyal tiltsa meg az alapeljárás alpereseinek, hogy a fényképeket, valamint a fantomképet az engedélye és szerzőként való feltüntetése nélkül többszörözzék és/vagy terjesszék, ezenkívül elszámolás bemutatását és megfelelő felhasználási díj, valamint kártérítés megfizetését is kérte. Az EUB kimondta, hogy tekintettel arra, hogy az eredeti felhasználás (bűnüldözési célra) névfeltüntetés nélkül is jogszerű volt, így az évekkel később történő további felhasználások során elegendő, ha a sajtóorgánumok csak az eredeti forrást tüntetik fel, amennyiben a szerző neve eredetileg sem volt feltüntetve.

7.2.2. Magáncélú másolás

A magáncélú másolás körébe[368] tartoznak azok az esetek, amikor valaki, legyen az diák, kutató, vagy más természetes személy könyvrészletet, cikket, fotót, zeneművet, filmet többszöröz saját felhasználásra. A mű jogszerű nyilvánosságra hozatala ez esetben is feltétel, tehát nyilvánosságra még nem került kéziratról, piacelemzésről, pályázati anyagról, szakdolgozatról, családi fotóról, ki nem adott zeneműről csak a szerző engedélyével lehet fénymásolatot készíteni.

A *magáncél* szűken értelmezendő, tehát e körbe tartozik a saját és családi, valamint a szűk körű baráti kör részére történő másolás.[369] Így például a mű honlapra vagy közösségi oldalakra történő kitétele nem esik ebbe a körbe. (Már csak azért sem, mert itt a többszörözés mellett más felhasználás is megvalósul.) Ez a szabad felhasználás *csak természetes személyre* vonatkozik, tehát jogi és nem jogi személyek (így cégek, startupközösségek,

[367] C-145/10. sz. ügy Eva-Maria Painer és a Standard Verlags GmbH és társai között [ECLI:EU:C:2011:798].

[368] Szjt. 35. § (1), Infosoc-irányelv 5. Cikk (2) *b).*

[369] *Michel M. Walter, Silke von Lewinski:* European Copyright Law, A Commentary. Oxford University, 2010, p. 1032.

egyesületek) nem tartoznak ide. Nem esik tehát ebbe a körbe, ha a cég alkalmazottja cikket nyomtat ki beosztottjai részére, vagy a céges intranetre tesz fel egy üzleti elemző cikket.

Másolat készíthető számos *műtípusba tartozó műről*, így újságcikkről, tanulmányról, abban foglalt táblázatról, grafikai ábrázolásról, kreatív tartalomról (például fotóról, zeneműről, filmről, videoklipről) vagy akár jegyzet készíthető egyetemi előadásról. *Nem megengedett* másolat készítése ugyanakkor építészeti műről, illetve műszaki létesítményről.[370] (Természetesen fénykép készíthető az épületről turistaként, az építészeti mű utánépítése – ami szintén a szerző többszörözési jogához kapcsolódik – azonban nem megengedett.) Magáncélú másolás megvásárolt szoftver esetében sem megengedett (kivéve a biztonsági másolatot), illetve az adatbázis sem többszörözhető engedély nélkül, még saját használat céljából sem. Végül az élő koncertek, színműelőadások sem rögzíthetőek, illetve a kotta sem fénymásolható. Az Szjt. 2021. évi módosításával kikerült a szabályok közül azon rendelkezés, amely szerint csak kézzel vagy írógéppel másolható teljes könyv, folyóirat vagy napilap.[371] A törlés által azonban nem egy általános korlátja került bevezetésre a könyvek vagy folyóiratok teljes másolásának, hanem közvetlenül a három lépcsős teszt ernyője alá került az eset. Azonban a könyv jelentős terjedelmének a másolása már nagy valószínűséggel a háromlépcsős tesztbe ütközik, tehát nem megengedett a szabad felhasználás körében. (A jelentős mértékre nincs zsinórmérték megadva, ez esetről-esetre dönthető el.)

A másolatkészítés *közvetve sem szolgálhatja a jövedelemszerzést*. Ezért nem jogszerű magántanítvány részére könyvrészleteket, cikket vagy hanganyagot másolni, illetve fizetett DJ sem használhat fel másolt CD-t[372] esküvői partin, valamint nem adható ügyfeleknek másolt CD reklámajándékként. Ugyancsak jövedelemszerzésre irányul, ha az ügyvéd, vállalkozó a fénymásolt cikket, tanulmányt munka céljából használja fel (például ügyfélnek átadja).[373]

Másolat készítése történhet bármilyen hordozóra (például USB-re, számítógépre), analóg módon (például fénymásolással) vagy digitális úton egyaránt.[374] A másolás körébe tartozik a 6.3.1. alfejezetben bemutatott, egyelőre még csak szűk körben elterjedt *3D-nyomtatás* is. Várható, hogy a zenemegosztó oldalakhoz hasonlóan a tárgyak 3D-nyomtatása is el fog terjedni, amint a 3D-berendezések elérhető áron hozzáférhetőek lesznek.[375] Ennek keretében piaci áron online elérhetőek lesznek majd a 3D-nyomtatáshoz szükséges formátumok.

A kézzel való másolatkészítéshez hasonlóan, az Szjt. 2021-es módosításával hatályon kívül helyezésre került azon szabály, amely szerint nem esik a magáncélú másolás körébe az

---

[370] Szjt. 35. § (1).

[371] Szjt. 35. § (2).

[372] Azonban a különböző csatornákról beszerzett hangfelvételeket az Artisjus „M" jelű és a MAHASZ „DJ" jelű díjszabásával utólag jogosíthatja.

[373] Vö. *Gerhard Schricker, Ulrich Loewenheim:* Urheberrecht, Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2010, p. 1061.

[374] *Thomas Dreier, P. Bernt Hugenholtz:* Concise European Copyright Law. Second Edition. Wolters Kluwer, 2016, p. 460; *Timár Adrienn:* A szerzői jog aktuális kihívásai a változó technikai világban – Művészek a felhő- és a háromdimenziós technológia küszöbén. In: *Cseporán Zsolt* (szerk.): Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai. MMA MMKI, Budapest, 2016, p. 125–136.

[375] *Margaret. A. Esquenet, John F. Hornick, Brian R. Westley:* Seven cases changing copyright protection in the US. Managing Intellectual Property, 2013. szeptember, p. 1.

az eset, ha valaki *mással készíttet másolatot* számítógépen vagy elektronikus hordozóra.[376] Ennek oka, hogy több olyan EUB általi ítélet látott napvilágot[377] amelyek tisztázták, hogy a magáncélú másolás tekintetében nem feltétel, hogy az a személy, akinek az érdekében készül a másolat rendelkezzen a másoláshoz szükséges eszközzel, harmadik személy nyújthat ilyen szolgáltatást részére, és ez a szolgáltatás képezheti a magáncélú másolathoz jutás előfeltételét.

Ugyancsak nem jogszerű, ha valaki olyan forrásból készít másolatot, amiről tudja, hogy *nem jogszerű forrást* használ (ilyenek például a másolt CD, filesharingoldalak).[378]

HUNGART © 2023

Fájlmegosztás[379]

Nem megengedett műszaki intézkedés megkerülésével (például jelszó feltörésével) műről másolatot készíteni.[380]

---

[376] Szjt. 35. § (3).

[377] Lásd C-467/08. sz. ügy Padawan SL és a Sociedad General de Autore y Editores de España (SGAE) [ECLI:EU:C:2010:620] és a C-265/16. sz. ügy VCAST Limited és az RTI SpA között [ECLI:EU:C:2017:913].

[378] SZJSZT-07/2008 – Szerzői művek online fájl cserélő rendszerek segítségével megvalósuló felhasználása; *Faludi Gábor, Gyenge Anikó:* A fájlmegosztás – hazai és uniós jogi szemmel. ISZJSZ, 2011/6. sz., p. 77–90.

[379] *http://www.laptopszaki.hu/blogimages/fajlmegosztas.jpg.*

[380] Vö. *Gerhard Schricker, Ulrich Loewenheim:* Urheberrecht, Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2010, p. 1064.

A magáncélú másolás által kiesett jogdíjbevétel ellentételezésére szolgál a reprográfiai díj és az üreshordozó- vagy üreskazetta-díj.[381] A reprográfiai díjat egyrészt a reprográfiára szolgáló készülék gyártója, a vám fizetésére kötelezett személy, az importőr vagy a készüléket belföldön először forgalomba hozó személy, másrészt a készüléket ellenérték fejében üzemeltető is fizeti. A természetes személyek tehát a készülékek megvásárlásakor vagy a fénymásolószalonok igénybevételekor közvetetten fizetik meg e díjat. Az üreshordozó-díj szintén átalánydíj, amely szintén valamennyi, kereskedelmi forgalomba hozott adathordozó eszközre ráterhelődik. Az átalánydíjjelleg miatt a díj független attól, hogy szerzői jogilag védett művet vagy más adatot tárolunk az adott hordozón. Mindkét díjat a közös jogkezelő szervezetnek kell befizetni a 20. § (2) bekezdésének harmadik mondatában meghatározott határidőn belül.

7.2.3. Idézés

Az *idézés*[382] az egyik legfontosabb szabad felhasználási eset. *Célja,* hogy a szerző jogainak oltalma mellett a véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtó szabadsága, a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadsága is érvényesülni tudjon. Az idézés elsősorban a sajtóban, a művészeti alkotásokban (az irodalomban, zenében, filmművészetben) elterjedt, de nem elhanyagolható a mindennapi munkavégzésben sem (például ügyfél részére készült riport, szakmai konferencián tartott előadás). Az átvevő mű (például tanulmány) *korlátlanul – akár nyereség- vagy jövedelemszerzésre irányuló üzleti célokra is – felhasználható*, így többszörözhető, terjeszthető vagy akár online közegben (például honlapon, blogon) közzétehető. Miután az idézés irányulhat üzletszerzésre, ezért olyan művekben is megengedett a műrészlet felhasználása, mint például a piacelemzés, az ügyfél részére készült összefoglaló, a keresetlevél, az ügyfélmegkeresésre adott válasz, az üzleti ajánlat.

Ahogy korábban szó volt róla, a szerzői jogi jogvédelem nem az információra, hanem *annak egyéni, eredeti kifejezésmódjára vonatkozik.* Az idézés tehát csak ilyen mű(részletek) re érvényes, és nem az információkra. *Információ, tények, adatok tehát szabadon átvehetők.* Nem esik az idézés körébe tehát, ha valaki kizárólag adatokat vesz át (például a város lakosságára vonatkozó adatokat uniós pályázati anyagból, biológiai kutatási adatokat táblázatból). Arra is lehetőség van, hogy az információkra fókuszálva átfogalmazzuk saját szavainkkal a műrészletet, ez sem esik az idézés körébe. Természettudományi, társadalomtudományi kutatási adatok, összefüggések, információk átvétele egy tanulmányból

[381] Az erre vonatkozó jelentősebb EUB-jogesetek elemzését lásd *Hajdú Dóra:* A magáncélú másolásra tekintettel fizetett díjak egyes értelmezési kérdései az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában. ISZJSZ, 2014/6. sz., p. 27–69; továbbá *Hajdú Dóra:* A Padawan-ügy: Az Európai Bíróság döntése a magáncélú másolatra tekintettel fizetett jogdíjak egyes kérdéseiről. Jogesetek Magyarázata, 5. évfolyam, 3. szám, 2014, p. 50–61; *Mezei Péter – Hajdú Dóra:* Az Európai Unió Bíróságának ACI Adam döntése a jogellenes forrásból történő másolatkészítés után fizetendő jogdíjak egyes kérdéseiről. Európai Jog: Az Európai Jogakadémia folyóirata, 13. évfolyam, 5. szám, 2014, p. 33–47; *Mezei Péter:* A magáncélú szabad felhasználás a német szerzői jogban. Acta Juridica et Politica, 70. évfolyam, 10. szám, 2007; *Koltay Krisztina:* Néhány gondolat a közös jogkezelő szervezetek díjmegállapításáról, különös tekintettel a reprográfiai díjakra. In: Liber Amicorum – Studia Gy. Boytha dedicata – ünnepi dolgozatok Boytha György tiszteletére. ELTE ÁJK, Budapest, 2004, p. 235–245.

[382] Szjt. 34. § (1), 67. § (5); Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) *d).*

nem sért tehát szerzői jogot, a forrásmegnevezés elmaradása azonban az etikai szabályok megsértését veti fel.[383] Ilyen információk mögött ugyanis sok esetben jelentős munka vagy pénzbefektetés (például szemináriumok, könyvek) áll. Minden esetben az *adatok, információk egyedi bemutatása* (például szöveges formában, táblázatban, grafikai ábrázolás formájában) minősül műrészletnek, és ennek felhasználása jelenti az idézést.[384]

Nem idézés a *stílusutánzás* sem, ennek káros hatása elsősorban a képzőművészetben érződik. Elmyr de Hory hírhedt magyar származású képhamisító Picasso, Matisse, Bonnard, Vlaminck, Bracque stílusában saját álnéven készített és értékesített képeket. A szerzői jog azonban a stílusutánzást nem tiltja, sőt 2021-től szabad felhasználásként határozza meg.[385]

© Succession H. Matisse/ HUNGART 2023

Henri Matisse (1869–1954): Small Odalisque in Purple Robe (1937)

HUNGART © 2023

Elmyr de Hory (1906–1976)[386]

Bármely műtípusba tartozó műből idézhetünk, ami jogszerűen *nyilvánosságra került*. Éppen ezért kéziratból, szerződésből, szakmai összefoglalóból, megjelenés alatt álló tanulmányból, cikkből, elemzésből, uniós pályázati anyagból nem megengedett az idézés. A magyar szerzői jog szerint a mű integritásához való jog védelme miatt korábban nem volt megengedett a műrészlet felhasználása *képzőművészeti, fotóművészeti, iparművészeti, dizájnalkotásokból*.[387] Ez utóbbi tilalom lényege az volt, hogy ezeknél a műtípusoknál sokkal

---

[383] *Legeza Dénes:* A plágium kérdéséhez: az utánnyomástól az etikai eljárásig. ISZJSZ, 2015/4. sz., p. 98–112.

[384] Vö. C-128/11. sz. ügyben hozott ítélet a UsedSoft GmbH és az Oracle International Corp. között folyó eljárásban [ECLI:EU:C:2012:407] 48. pont.

[385] Ehhez kapcsolódva lásd: „A jogalkotó által választott megoldás nem tekinthető hézagmentesnek. A karikatúra, paródia és stílusutánzás hármasa ugyanis nem tekinthető azonos felhasználási formának, még akkor sem, ha vannak közös jellegzetességeik. A paródia és a karikatúra közötti érdemi határvonal leginkább a megjelenítési/kifejezési forma területén érzékelhető: a karikatúra hagyományosan vizuális paródia (gúnyrajz). Sokkal látványosabb a különbség a stílusutánzás („pastiche") esetén, amely kifejezetten elhatárolható a humoros, gúnyos (gyakran kritikus) paródiától és karikatúrától. A pastiche esetében a törvényszövegből elhagyható lett volna az ott szereplő kifejezési mód (humor vagy gúny kifejezése útján). Elképzelhető ugyanis olyan stílusutánzás is, amelynek célja tiszteletadás a stílusutánzással érintett mű szerzőjének, vagy vele folytatandó eszmei vita." *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 34/A. §-hoz fűzött kommentárrész.

[386] *http://melbourneblogger.blogspot.hu/2014/01/elmyr-de-hory-best-art-forger-ever.html.*

[387] Szjt. 67. § (5).

valószínűbb az integritás sérelme az idézés által, mint a többi műtípus esetében. Azonban mégis lehetőség van arra, hogy az idézés megvalósuljon a mű egységének sérelme nélkül is. Ráadásul ezt a tilalmat még a kivezetése előtt is felülírta a kortárs kreatív alkotók gyakorlata. Ezek a tényezők együttesen e művek kivételként kezelését nem tették a továbbiakban indokolttá,[388] hiszen az integritás sérelme esetében a jogérvényesítés lehetősége nyitva áll akkor is ha idézhetőek e művek. A kortárs vizuális alkotók ugyanis gyakran használnak fel műrészleteket saját műveikben, valamint a *fashion* iparágban is elterjedt képzőművészeti alkotások részleteinek felhasználása. A magyar szerzői jog szabálya szerint azonban ezek a típusú felhasználások a szerző engedélyéhez kötöttek. A nemzetközi divatiparból példaként említhető Yves Saint Laurent és Piet Mondrian együttműködése, azzal, hogy itt bár a divattervező a képzőművésszel megállapodott, de létezik számos, kevésbé ismert brand, ahol a tervező engedély nélkül használ fel műrészletet.

HUNGART © 2023

Yves Saint Laurent (1936-2008): Mondrian kollekció (1965) [389]

A *forrás megjelölése* (beleértve a szerző nevét is) az idézés egyik legjelentősebb feltétele, ennek hiányában a műrészlet idézése plágiumnak minősül. Ahogy korábban utaltunk rá, műrészletnél a szerző nevét a védelmi idő leteltét követően is fel kell tüntetni, ugyanis a névfeltüntetés kötelezettsége a közkincsbe tartozó műveknél is fennáll.

A jogszerű idézés feltételei közé tartozik, hogy a műrészletet kizárólag *meghatározott céllal* (például kritikus, alátámasztó, magyarázó álláspontként) lehet felhasználni. Az idézésnek tehát kapcsolatban kell állnia az átvevő szöveg tartalmával. Az átvevő mű és a műrészlet kapcsolódásának hiánya esetén nincs szó idézésről. Nem esnek az idézés körébe

[388] *Pogácsás, Anett:* Quotation from Visual Works in the Hungarian Copyright Law. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): „Szellemi alkotások az ember szolgálatában". Pázmány Press, Budapest, 2022. p. 279–289.

[389] *https://hu.pinterest.com/pin/39547302953325266/.*

a keresőmotor (például Google) által kilistázott ún. „thumbnail"-ek, lekicsinyített képek, illetve az ún. „snippet"-ek, azaz írott művek kisebb részletei sem.[390]

Idézett műrészlet továbbá kizárólag *eredeti műhöz híven* kerülhet felhasználásra. Itt a tartalmi azonosság, a mondanivaló megőrzésén van a hangsúly, ezért a szöveges műveknél a szó szerinti idézésnél szükséges maradni. Éppen ezért nem esik az idézés körébe a paródia, hiszen itt éppen az eredeti mű jellegének változtatásán van a hangsúly, és sok esetben a forrás feltüntetése is elmarad.[391]

A műrészlet *terjedelme is korlátozott*, amit az átvevő mű jellege és az idézés célja határol be. Nincs általános mérték arra vonatkozóan, hogy milyen terjedelmű műrészlet idézhető, ennek eldöntése esetről esetre változhat. A zeneműveknél általában rövidebb, a tudományos műveknél pedig akár hosszabb terjedelmű műrészlet beillesztésének is helye van. A terjedelmi korlátból következik, hogy a műrészlet nem dominálhat az átvevő műben, tehát kizárólag kiegészítő szerepe lehet.[392] (Ez utóbbi esetben ugyanis már felmerül az átvétel vagy az engedélyhez kötött átdolgozás joga, végső esetben pedig a többszörözés joga is.) Itt merül fel *Esterházy Péter és Sigfrid Gauch* néhány évvel ezelőtt felmerült vitája. Sigfrid Gauch német író sérelmezte, hogy Esterházy Péter egy teljes fejezetet emelt át „Apa-nyomok" (*Vaterspuren*) című regényéből *Harmonia Caelestis* című művébe. Eszterházy álláspontja szerint ő mindössze új kontextusba helyezte a Gauch-féle fejezetet.[393] Irodalmi alkotások esetében csak idézni lehet. Ilyen jogvitában a bíróság dönt, hogy az átvett műrészlet terjedelme mennyiben fér bele az idézés körébe.

Idézni csak műben lehet, az idézés megköveteli az idéző személytől az egyéni, eredeti alkotást. Nem minősül idézésnek, amikor a felhasználó nem fűz jelentős tartalmi, szellemi gondolatokat az egyes műrészletekhez, kizárólag „körítésként" ír egy-egy bevezető mondatot, megjegyzést.[394] Tipikusan idetartoznak az utolsó pillanatban „összeollózott" szemináriumi munkák, szakdolgozatok, tanfolyamjegyzetek, cikkek. Ugyancsak nem tartozik az idézés körébe a sok esetben egyéni jelleggel nem rendelkező merchandisingtermékeknél (például egy-egy idézet tányéron, ceruzán, noteszen, textiltáskán) használt műrészletek felhasználása.

Fontos továbbá, hogy a műrészletnek *el kell* egyértelműen *különülnie* az átvevő műtől. Erre jó példa Bernardo Bertolucci „Álmodozók" című filmje, amiben a rendező különböző ismert filmek (például Truffaut *Jules et Jim* című alkotása) fekete-fehér kockáit ágyazta be a színes filmalkotásba, de ugyanezt a célt szolgálják az idézőjelek is.

---

[390] Az Egyesült Államokban ennek eltérő a megítélése. Bővebben *Mezei Péter:* Jogerős döntés a Google Books ügyben: fair use! In: *Gál Andor – Karsai Krisztina:* Ad Valorem – Ünnepi tanulmányok Vida Mihály 80. születésnapjára. Iurisperitus, Szeged, 2016. p. 273-282.

[391] Vö. *Gerhard Schricker, Ulrich Loewenheim:* Urheberrecht, Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2010, p. 1010. Ezt az Infosoc-irányelv mint külön szabad felhasználási esetet szabályozza az 5. Cikk (3) *k)* pontban.

[392] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 34. §-hoz fűzött kommentárrész.

[393] Plágiummal vádolják Esterházy Pétert – *http://www.litera.hu/hirek/plagiummal-vadoljak-esterhazy-petert*.

[394] Vö. *Gerhard Schricker, Ulrich Loewenheim:* Urheberrecht, Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2010, p. 1012.

Nem követelmény ugyanakkor, hogy az idézett szöveg az eredeti művel *azonos műfajú műben* kerüljön felhasználásra. Így például lehetséges irodalmi műrészlet felhasználása filmben vagy akár dizájntárgyon.

Sajátos idézési mód a linkek használata. Egy internetes oldalon más internetes oldalon szabadon hozzáférhető művekre mutató linkek elhelyezése nem minősül – engedélyhez kötött – nyilvánossághoz közvetítésnek.[395] A linkelés megítéléséről részletesebben lásd a 6. fejezetben a nyilvánossághoz közvetítésről szóló részt.

A tartalmak érdekesebbé tételére egyre többször találkozhatunk az ún. *GIF fájlformátumokkal* a Facebook- és a Twitter-oldalán vagy akár online újságok oldalán is.[396] A GIF – (Graphics Interchange Format) képek tárolására alkalmas fájlformátumot jelent, ami a videokliphez hasonlóan néhány töredékmásodpercnyi időtartam alatt újból és újból ismétlődik.[397] Kérdésként merülhet fel, hogy ez a fajta felhasználás tekinthető-e idézésnek vagy átvételnek. Miután a magyar szerzői jog szerint idézni csak műrészletet lehet, ezért GIF-alkalmazás elvileg mind a filmek mind pedig a fotóművészeti alkotások esetében is megengedett lehet.

7.2.4. Átvétel

Az *átvétel*[398] egyrészt az *oktatást, másrészt a kutatást* szolgálja. Az előbbi esetről a 7.2.6. alfejezet szól, ebben a fejezetben csak a kutatás vonatkozásában tárgyaljuk. Az átvételnek tehát részben a *tudományos kutatást* kell szolgálnia, hiszen a *tudományos munka* alapja az egyes tézisek, meglátások bemutatása, ütköztetése és új összefüggések megvilágítása. Ezért a tanárok, hallgatók, diákok, kutatóintézetben dolgozók az idézésnél hosszabb műrészleteket használhatnak fel tudományos cikkekben, szemináriumdolgozatban, szakdolgozatban, oktatási tananyagban, jegyzetben, előadásban vagy egyetemi óra keretében. A *forrás megjelölése* (beleértve a szerzőt is) itt is előfeltétel.[399]

Számos *műtípus beletartozik* az átvétel körébe, így az irodalmi, zenei műrészlet, a filmrészlet, a kisebb terjedelmű önálló mű (például vers, novella, dal), továbbá a képzőművészeti, építészeti, iparművészeti alkotás, a dizájntermék képe, valamint a fotóművészeti alkotás is.[400]

A kutató az átvett művet *kizárólag szemléltetés céljából*, az ahhoz szükséges mértékig használhatja fel. Az átvétel nem lehet olyan terjedelmű, hogy az elsődleges mű helyettesítőjévé váljon, csakis illusztráló funkciót tölthet be. A másolás nem minősül átvételnek.

---

[395] C-466/12. sz. ügy, Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd És a Retriever Sverige AB között [ECLI:EU:C:2014:76], 42/1. pont.

[396] *Eleonora Rosati:* Can GIFs infringe copyright? In Europe the answer is potentially 'yes' – *http://ipkitten.blogspot.de/2016/02/can-gifs-infringe-copyright-in-europe.html.*

[397] *Eleonora Rosati:* Can GIFs infringe copyright? In Europe the answer is potentially 'yes' – *http://ipkitten.blogspot.de/2016/02/can-gifs-infringe-copyright-in-europe.html.*

[398] Szjt. 34. § (2).

[399] Szjt. 34. § (2).

[400] Szjt. 34. § (2).

Erre példaként szolgál az SZJSZT-08/2006 ügy,[401] amelyben két szakdolgozat összevetésére került sor. Megállapításra került, hogy a két dolgozat szövege teljesen azonos, tördelésében, források megjelölésében egyaránt, még a grafikonok, táblázatok is ugyanazok voltak. Az átvétel feltételei közé tartozik, hogy a műrészlet csak meghatározott terjedelemben szerepelhet egy dolgozatban, illetve a forrás megjelölése (beleértve a szerzőt is – amennyiben lehetséges) szükséges.[402] Ebben az esetben az átvétel feltételei nem valósultak meg, tehát a felhasználónak engedélyt kellett volna kérnie a szerzőtől. Ebben az esetben figyelemmel kell lenni az oktatás célját szolgáló felhasználás definíciójára is, amely limitálja az oktatási célú alkalmazás körét meghatározott intézményekre (lásd az Oktatási célú szabad felhasználásoknál, 7.2.8. alfejezet).

Az átvétel akkor is jogszerű, ha *kutatáshoz* kötődik. Elsősorban művészeti területen kutatók számára elengedhetetlen a vizuális művekről készült képek átvétele, amire így lehetőség is nyílik. A kutató nem léphet túl a kutatási célon. A felhasználó tehát építészeti mű fotóját csak kutatási tanulmányában, kutatáshoz kötődő előadásában használhatja fel téziseinek illusztrációjául. Így nem tartozik ide például megbízási szerződés keretében ugyanennek a tanulmánynak egy egyesület vagy cég részére történő átküldése. *Nem esik az átvétel körébe az az eset sem*, ha a pályázatíró uniós pályázati anyagba vagy ügyvédként ügyfelek részére kiküldött memóban, keresetlevélben vesz át tanulmányrészleteket (itt azonban kérdéses lehet az ügyirati funkció). Ugyanez a kizárás áll fenn, ha valaki műrészletet vesz át piacelemzésbe vagy vezető részére készült riportba.[403] Nem megengedett az átvétel a művészeti alkotásokban sem (például zene, színdarab, irodalmi mű), ezekben az esetekben csak idézésre nyílik lehetőség.

Ellentétben az idézéssel, az átvevő műnek nem kell feltétlenül műalkotásnak lennie, így van lehetőség irodalmi szöveggyűjtemények, művészeti képes albumok kiadására is.[404]

Az *üzletszerűség azonban kizárt*, így nem lehet gazdasági tevékenység keretében átvenni műrészleteket. Fontos, hogy a tevékenységen van a hangsúly, nem a személy minőségén, tehát ügyvéd is végezhet kutatótevékenységet egy publikáció megírása céljából,[405] mint ahogy kutató is vehet részt profitorientált kutatási projektekben vagy vállalkozásban. Nem minősül megengedett átvételnek tehát, ha a tanulmány egy profitorientált művészeti magazinban vagy például a jelen szakkönyvben jelenik meg, mivel ezzel értékesítésre kerül.

Speciális eset a képzőművészeti, építészeti és iparművészeti alkotás látképének kutatási és oktatási célon kívüli szabad felhasználása. (Ezt nevezik *panorámakivételnek*.) Ennek feltétele, hogy a mű szabadban, nyilvános helyen álljon, mégpedig állandó jelleggel.[406] Tehát olyan installációkról, szobrokról, plakátokról készült látképet nem lehet felhasznál-

---

[401] SZJSZT-8/2006 – Szakdolgozat szolgai másolása.

[402] SZJSZT-8/2006 – Szakdolgozat szolgai másolása.

[403] Vö. *Gerhard Schricker, Ulrich Loewenheim:* Urheberrecht, Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2010, p. 1017.

[404] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 34. §-hoz fűzött kommentárrész.

[405] *Michel M. Walter, Silke von Lewinski:* European Copyright Law, A Commentary. Oxford University, 2010, p. 1043.

[406] Szjt. 68. § (1).

ni, amelyek időszakosan kerültek kiállításra. A látkép felhasználása irányulhat üzletszerűségre (lásd képeslapok, utazási könyvek értékesítését). Ehhez kapcsolódik Christo és Jeanne-Claude *Verhüllter Reichstag*-, azaz Beburkolt Reichstag-esete. Ennek keretében a két művész bizonyos anyaggal beburkolta a berlini Reichstagot, ezáltal létrehoztak egy új műalkotást. Ez ügyben a német bíróság kimondta, hogy nem tartozik a panorámakivétel alá az az eset, ha egy alkotás csak időlegesen hozzáférhető a nyilvánosság számára. Ebben az esetben a művészek projektje mindössze két hétig volt látható Berlinben.[407]

HUNGART © 2023

Christo és Jeanne-Claude
(Christo Vladimirov Javacheff és felesége Jean-Claude:
Becsomagolt Reichstag, Berlin, 1971–1995
(Fotó: Wolfgang Volz) © 1995 Christo[408]

HUNGART © 2023

Christo és Jeanne-Claude:
Becsomagolt fák
Beyeler Alapítvány, Berover Park, Riehen, Svájc
(Fotó: Wolfgang Volz) © 1998 Christo[409]

7.2.5. Paródia, valamint kritikai, ismertetési célú felhasználás

A hazai szabad felhasználási kivételek közé egy szakaszban került be egy műnek paródia céljából, valamint kritikai, ismertetési céllal történő felhasználása. Míg a kritikai, ismertetési célú felhasználás tekintetében megállapítható, hogy azok már korábban is levezethetőek voltak az idézés, mint szabad felhasználási eset szabályaiból (ásd 7.2.3.), addig a paródia

[407] BGH, Urt. v. 24. Januar 2002 – I ZR 102/99 – Kammergericht LG Berlin.
[408] *http://christojeanneclaude.net/projects/wrapped-reichstag.*
[409] *http://christojeanneclaude.net/projects/wrapped-trees?images=completed#.V6SB0NKLRhE.*

célú felhasználás egészen 2021. június 1-ig nem szerepelt a szerzői jogi szabályok között, és arra inkább a véleménynyilvánítás szabadságát – mint alapjogot – lehetett felhívni.[410]

A tekintetben, hogy mit nevezünk paródiának, a Magyar Értelmező Kéziszótár szerint a paródia „irodalmi mű, stílus, műfaj stb.- tréfás, torzító utánzata", valamint „torzkép, karikatúra."[411] Természetesen a paródia szokásos nyelvi jelentése mellett szerzői jogi szempontból magát az érintett személyhez fűződő és vagyoni jogot vizsgáljuk. A paródia ilyen szempontból a legtöbb esetben az átdolgozás jogát érinti, és ez által a szerzőnek a mű integritásához fűződő jogát is.

A szabályozás „elmaradásának" oka, hogy a magyar joggyakorlat a paródiát szerzői jogi szempontból inkább az idézés kivétele, alapjogi szempontból pedig a véleménynyilvánítás szabadsága szempontjából vizsgálta, azzal, hogy a paródia engedélykötelessége esetről-esetre kell, hogy megállapításra kerüljön.[412] Ez a megközelítés azonban nem feltétlenül szerencsés, hiszen így a paródia elkészítésének előfeltétele a szerzőtől az átdolgozáshoz szerzett felhasználási engedély és ennek hiányában a paródia szerzője csak az alkotmányjog védelmére számíthat, ahol összeméréseres kerül az eredeti szerző tulajdonhoz való joga a paródia szerzőjének véleménynyilvánításhoz való jogával, ahol egyáltalán nem biztos hogy az utóbbi kerül ki nyertesként.

Maga a paródia, mint szabad felhasználási eset már az Infosoc irányelvben megjelenik, mint nem kötelezően átültethető kivétel[413], azonban az Európai Unió Bírósága előtt eddig csak egy, kifejezetten a paródia kivétellel foglalkozó eset volt, ez pedig a *Deckmyn-ügy.*[414] A *Deckmyn-ügyben* az EUB kimondta, hogy egy felhasználás vizsgálatakor, annak megállapításához, hogy fennáll-e a paródia kivétel esete, azt kell vizsgálni, hogy az eredeti mű felidézésre került-e, és kifejezésre jut-e a felhasználás által humor vagy gúny.

Johan Deckmyn, a flamand nacionalista párt támogatója, a Gent városa által az újév alkalmából szervezett ünnepségen 2011. évi naptárakat osztott szét. A naptárak címlapján lévő rajz hasonlít egy Willy Vandersteen által 1961-ben készített, „Suzke en Wiske"

---

[410] A magyar jogalkotó 2021 előtt nem kívánt élni az Infosoc irányelvben amúgy már nevesített paródia kivétellel. A paródiáról bővebben lásd *Ujhelyi Dávid:* Értem a viccet, csak nem szeretem, avagy van-e szükség paródiakivételre a magyar szerzői jogban? ISZJSZ, 2017/6. sz., p. 45–95., *Ujhelyi Dávid:* „That escalated quickly", avagy a háromlépcsős-teszt és a paródia kapcsolódási pontjai. I–II. rész. ISZJSZ, 2019/6. sz., p. 7–41. o. és 2020/1. sz., p. 7–30., *Mezei, Péter:* No time to laugh—the parody defence is unavailable under Hungarian copyright law. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 2020 15(7), p. 499–501., *Ujhelyi Dávid:* A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022., *Ujhelyi Dávid:* A politikai paródia célját szolgáló felhasználások szerzői jogi megítélése. In Medias Res: 2022/1. sz., p. 49–65., *Ujhelyi, Dávid:* The Long Road to Parody Exception in Hungarian Copyright Law – An Explorer's Log. ISZJSZ 2022/2. sz., p. 44–108.

[411] *Pusztai Ferenc:* Magyar értelmező kéziszótár. Akadémia kiadó, 2003.

[412] Lásd *Faludi Gábor:* A paródia a szerzői jogban. In: *Keserű Barna Arnold, Kőhidi Ákos* (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2015, p. 94–120.; SZJSZT - 39/2002 – Flinstones figurák felhasználása reklámcélokra.; SZJSZT – 13/2003 – Játékfilm lényeges elemeinek jogosulatlan felhasználása reklámfilmben.; SZJSZT – 16/2008. – Reklámozás céljából megrendelt mű felhasználása.

[413] Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bek. *k)* pont.

[414] C-201/13. sz. ügy Johan Deckmyn és társa és Helena Vandersteen és társai között (ECLI:EU:C:2014:2132).

képregényfüzet borítóján szereplő, „De Wilde Weldoener" c. rajzhoz (magyarul: „A vad jótevő"). Az eredeti rajz a sorozat egyik jellegzetes szereplőjét fehér tunikába öltözve, olyan személyek körében ábrázolja, akik próbálják összegyűjteni az általa szétszórt pénzérméket. A Deckmyn naptárait illusztráló rajzokon e szereplőt Gent város polgármesterével helyettesítették, míg a pénzérméket összegyűjtő személyek muszlimok és színes bőrűek. A felperesek, az eredeti rajz szerzőjének örökösei a szerzői jogi jogsértés miatt indítottak pert, az alperesek a belga jog által elismert paródiakivételre hivatkoztak a védekezésükben. Az EUB az ügyet a paródiakivétel vizsgálatával döntötte el, többek között megállapítva, hogy az irányelv által bevezetett paródiára vonatkozó kivétel alkalmazásának tiszteletben kell tartania egyrészt a szerzők és az egyéb jogosultak érdekeit és jogait, másrészt az e kivételre hivatkozó személynek a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogát. A Bíróság megállapította azt, hogy ha a paródia hátrányos megkülönböztetést sugalló üzenetet közvetít, a parodizált mű jogosultjainak főszabály szerint jogos érdekük fűződik ahhoz, hogy művüket ne lehessen ilyen üzenettel kapcsolatba hozni.

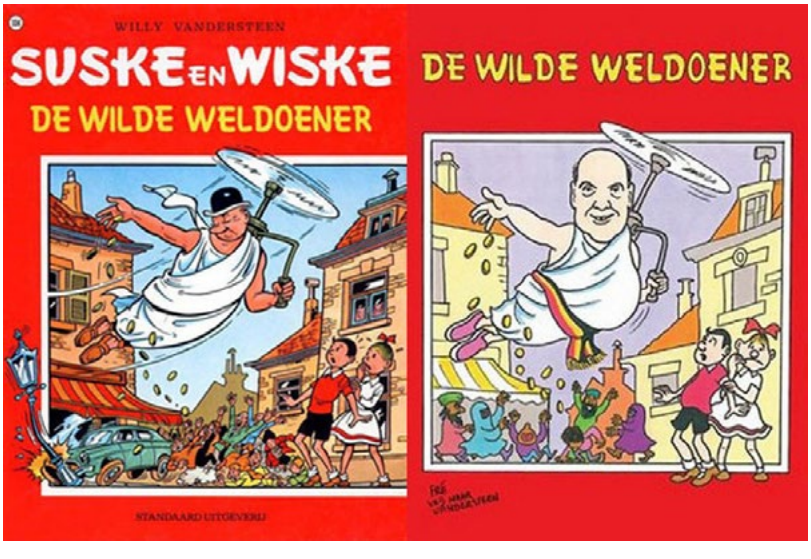

HUNGART © 2023

Willy Vandersteen (1913-1990) „De Wilde Weldoener"(1961) és a paródia [415]

Az EUB döntését többen kritizálják.[416] A *Deckmyn-eset* azonban nem egy klasszikus paródia. A gúnynak ott ugyanis nem a parodizált mű vagy annak szerzője a tárgya, hanem a „paródiarajzon", a karikatúrán ábrázolt személy, azaz a genti polgármester. A szerző mű-

[415] *https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20130507_038.*

[416] Lásd *Faludi Gábor:* A paródia a szerzői jogban. In: *Keserű Barna Arnold, Kőhidi Ákos* (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2015, p. 113–114.

vének diszkriminatív témájú átalakításával, felhasználásával, illetve becsületét vagy jó hírnevét egyébként sértő átdolgozásával szemben személyhez fűződő joga alapján felléphet.[417]

Az Szjt.-ben található feltételrendszere a paródiának[418] felidézi a *Deckym-ügyben* lefektett attribútumait a kivételnek, azaz akkor minősül paródiának egy felhasználás, ha a mű humor vagy gúny kifejezése által kerül felidézésre. A felhasználásnak további feltétele, mint minden más szabad felhasználási esetnek, a mű előzetesen történő jogszerű nyilvánosságra hozatala.

Végül a felhasználás során megosztó annak kérdése, hogy szükséges-e a paródiához felhasznált mű szerzőjének feltüntetése, ugyanis az, hogy maga a kivétel megfogalmazása ezt nem emeli ki külön, még nem jelenti azt, hogy a névfeltüntetéstől el lehet tekinteni. Ugyanakkor kényes kérdésről van szó olyan szempontból, hogy sok esetben előfordulhat, hogy a paródiában felhasznált mű szerzőjének inkább az az érdeke, hogy a paródiától elhatárolódjon, az ne kerüljön összekapcsolásra az Ő nevével.

7.2.6. Intézményi célú szabad felhasználás

Az *intézményi célú szabad felhasználás célja*, hogy könyvtárakban, iskolákban, múzeumokban, levéltárakban, valamint kép- és hangarchívumokban lehetővé váljon másolat készítése.[419] Itt a hangsúly a tevékenységen, és nem az érintett intézmény finanszírozási formáján van.[420] Ezért e körbe beletartoznak a magánmúzeumok, magángimnáziumok, -egyetemek is, azonban a cégek könyvtárai és archívumai már nem sorolhatók ide.[421] *Nem* minden közcélú, közvetetten oktatáshoz, kutatáshoz kapcsolódó területen működő intézmény *esik ebbe a körbe*, például a kutatóintézetek, művelődési házak, nonprofit szervezetek (például oktatással, képességfejlesztéssel, coach-szolgáltatással foglalkozó cégek, alapítványok, egyesületek), nyelviskolák nem tartoznak ide.[422] Az Szjt. csak meghatározott körbe tartozó iskolákat sorol ide (lásd az iskolákra vonatkozó másolás kérdéskörét bővebben a 7.2.8. alpontban).

Ennél a szabad felhasználási esetnél az egyik oldalon a közérdek áll, hogy minél több könyvtárt használó személy hozzáférjen az egyes művekhez, a másik oldalon a szerzők, kiadók állnak, akik a művek hasznosításánál minél magasabb jogdíjra törekednek. Az érdekek

---

[417] *Mezei Péter:* Paródia az Európai Unió Bíróságán. In: *Homoki-Nagy Mária, Hajdú József* (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Czúcz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára. SZTE ÁJTK, Szeged, 2016, p. 469–475.

[418] Szjt. 34/A. § (1) b).

[419] Szjt. 35. § (4); Infosoc-irányelv 5. Cikk (2) c.); Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) n).

[420] Infosoc-irányelv (42) preambulum.

[421] *Thomas Dreier, P. Bernt Hugenholtz:* Concise European Copyright Law. Second Edition. Wolters Kluwer, 2016, p. 460; *Timár Adrienn:* A szerzői jog aktuális kihívásai a változó technikai világban – Művészek a felhő- és a háromdimenziós technológia küszöbén. In: *Cseporán Zsolt* (szerk.): Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai. MMA MMKI, Budapest, 2016, p. 463.

[422] *Michel M. Walter, Silke von Lewinski*: European Copyright Law, A Commentary. Oxford University, 2010, p. 1036.

közötti egyensúlyt itt is a háromlépcsős teszt biztosítja. Emiatt ebben a körben is csak meghatározott feltételekkel lehet a művekről másolatot készíteni.[423]

Így csak olyan másolás engedélyezett, ami *olyan célokat szolgál*, mint a tudományos kutatás, archiválás, nyilvános könyvtári ellátás, intézmények helyiségeiben található képernyőkön való megjelenítés. Belső intézményi célra is készíthető másolat a mű kisebb részéről, illetve újság- vagy folyóiratcikkről akár számítógéppel, illetve elektronikus hordózóra is engedélyezett a másolat készítése. A másolás továbbá *közvetve sem irányulhat jövedelemfokozásra*, tehát másolt művek felhasználása nem eshet vállalkozási tevékenységbe. Így nem értékesíthető a többszörözött fotó például képeslap formájában, a műelemzés, tanulmány a múzeumi üzletben, nem köthető díjhoz az archivált cikkhez, könyvekhez való hozzáférés, illetve nem értékesíthetők fénymásolt cikkek az iskolákban. Az említett intézmények továbbá a műveket a helyiségeikben található *terminálokon* tudományos kutatás vagy egyéni tanulás céljára *hozzáférhetővé tehetik*.[424] Ez esetben azonban a felhasználás csak szűk körben történhet. Erre mutatott rá az EUB a *Technische Universität Darmstadt v Eugen Ulmer KG*-ügyben. Az ítélet egyértelművé teszi, hogy a felhasználó az ilyen terminálokon keresztül hozzáférhető művet nem nyomtathatja ki, illetve nem mentheti el USB-re. Kivételt jelent, ha az ilyen nyomtatásra vagy lementésre valamely szabad felhasználási eset keretében kerül sor vagy a nemzeti jogszabályok ezt megengedik (például kutatás céljából).[425] Ebből következik, hogy vállalkozói tevékenység keretében a nyomtatás vagy másolás nem megengedett.

A könyvtárak esetében is van egy megkötés, miszerint a fenti célok (például archiválás, nyilvános könyvtári ellátás) keretében készült *másolatokat kizárólag helyi* olvasásra adhatják ki az olvasók részére.[426] Ez a felhasználás még *közvetetten sem irányulhat jövedelemfokozásra*, tehát például a könyvtári beiratkozás árába nem kalkulálható be a művek másolataihoz való hozzáférés díja. Az EUB – ugyancsak a háromlépcsős tesztre alapozva – ítéletében azt is megállapította, hogy e szabad felhasználási eset nem terjedhet ki a könyvtár állományába tartozó valamennyi könyv digitalizálására.[427]

7.2.7. Kereskedelmi forgalomban nem elérhető (OOC) művek szabad felhasználása

A kereskedelmi forgalomban nem elérthető művek kategóriája azokra a művekre vonatkozik, amelyek tekintetében bár a védelmi idő még nem telt le, de a műpéldányok nem érhetőek el a kereskedelmi forgalomban, vagy soha nem is kerültek be a kereskedelmi forgalomba. A kereskedelmi forgalomban nem elérhető műveket az angol megnevezésük nyomán (out of commerce works) OOC műveknek szokták rövidíteni.

---

[423] Bővebben lásd *Kiss Zoltán:* A szabad felhasználás az alkotómunka, a tudományos kutatás, az archiválás, valamint a magáncélú és az intézményi célú felhasználások forrásvidékein. JURA 21. évfolyam, 2. szám, 2015, p. 76–90.

[424] Szjt. 38. § (5). A részletszabályokat a 117/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet tartalmazza.

[425] A C-117/13. sz. ügyben hozott ítélet a Technische Universität Darmstadt és az Eugen Ulmer KG között folyó eljárásban [ECLI:EU:C:2014:2196], 58/3. pont.

[426] Szjt. 40. §.

[427] C-117/13. 45. pont.

A OOC rezsim célja az, hogy a kulturális örökségvédelmi intézményeknek ne kelljen egyesével felkeresniük a gyűjteményükbe tartozó művek szerzőit engedély kérése céljából. Ugyanis az engedélyezés egylépcsős folyamattá alakítása által rendkívüli mértékben megkönnyíthetők az archiválási és tájékoztatási célú tömeges digitalizációs folyamatok, amely alapvetően közérdekű célnak minősül.[428]

Éppen ezért az OOC művek felhasználása tekintetében egy speciális felhasználói kör számára biztosít egyedi felhasználási lehetőséget a szerzői jogi szabályozás, ez pedig a kulturális örökségvédelmi intézmények köre. Az Szjt. pontosan meghatározza azt, hogy mely intézmények minősülnek kulturális örökségvédelmi intézménynek, így ide tartoznak a nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, múzeumok, valamint levéltárak, és a közgyűjteménynek minősülő kép-, illetve hangarchívumok.[429]

A felhasználói kör mellett a felhasználható művek köre is zárt, így csak azok a kereskedelmi forgalomban el nem érhető művek használhatók fel a kulturális örökségvédelmi intézmények által, amelyek az adott intézmény gyűjteményének állandó részét képezik.[430]

A fentiekben kiemelésre kerültek azon attribútumai az OOC rezsimnek, amelyek nélkül nem is lehetne beszélni OOC felhasználásról. Fontos azonban tisztázni, hogy az OOC művek felhasználása alapvetően engedélyköteles felhasználás, amely tekintetében az ilyen művek szabad felhasználás keretében történő felhasználási lehetősége csak egy biztonsági kivétel arra az esetre, ha az adott OOC műkategória tekintetében nem lenne az engedély adására jogosult közös jogkezelő szervezet.[431]

Az OOC művek szabad felhasználására tehát csak az engedély adására jogosult közös jogkezelő szervezet hiányában nyílik lehetőség. Ebben az esetben a kulturális örökségvédelmi intézmény a művet szabadon többszörözheti, főként digitalizálási szándékkal, és nyilvánossághoz közvetítheti. A nyilvánossághoz közvetítés tekintetében fontos, hogy az csak nem kereskedelmi célból fenntartott honlapon valósulhat meg. A felhasználás folyamata egyébiránt hasonlóan alakul, mint az engedély alapján történő felhasználásnál, így elsőként az intézménynek ellenőriznie kell, hogy a mű tekintetében fennállnak-e a kereskedelmi forgalomban nem elérhetőség feltételei, valamint azt, hogy a honlap, ahol meg szeretné jeleníteni a művet, az valóban nem kereskedelmi célból van-e fenntartva. Ezt követően jön egy 6 hónapos várakozási időszak, amely a felhasználási szándéknak az EUSZTH számára történő bejelentésével veszi kezdetét.[432] A várakozási időszak célja, hogy a mű szerzője még a felhasználás megkezdése előtt fel tudjon lépni a felhasználás ellen, ha szeretne. A felhasz-

---

[428] CDSM Irányelv (30) preambulumbekezdés.

[429] Szjt. 33/A. § (1) 2.

[430] Szjt. 41/M. § (1) –(4).

[431] E témát bővebben lásd *Legeza Dénes:* A kereskedelmi forgalomban nem elérhető szerzői művek szabályozásának fejlődése – Mária Teréziától a DSM irányelvig. Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem. 2022. p. 33., *Legeza, Dénes:* Breaking through the dam: new possibilities with out-of-commerce works in the EU. In: *Mezei, Péter – Travis, Hannibal – Pogácsás, Anett* (szerk.): Harmonizing Intellectual Property Law for a Trans-Atlantic Knowledge Economy. Brill, Leiden, 2023, [megjelenés alatt]

[432] Az EUSZTH nyilvántartást vezet a felhasználásokról, amely az alábbi oldalon érhető el: *https://euipo.europa.eu/out-of-commerce.*

nálás a 6 hónapos türelmi időszak letelte után kezdhető meg a kulturális örökségvédelmi intézmény által.

A jogosult a felhasználás ellen, ugyan úgy, mint a közös jogkezelő általi engedélyezés esetén, bármikor tiltakozhat. Tiltakozás esetén a kulturális örökségvédelmi intézmény, mint felhasználó ésszerű időn belül köteles abbahagyni az OOC mű felhasználását. A tekintetben, hogy mi minősül ésszerű időnek, nincs konkrét időpont meghatározva, de értelemszerűen a rugalmas megfogalmazás célja, egyrészről az, hogy a jogosult ne követelhesse az azonnali eltávolítást, amely jelentős adminisztratív terhet jelentene a felhasználó részére, másrészről pedig az, hogy a felhasználó ne húzhassa el indokolatlanul a felhasználás befejezését.

A kereskedelmi forgalomban nem elérhető művekre vonatkozó szabályozás 2021-es bevezetése óta a legtöbb felhasználás az irodalmi művek tekintetében történt hazánkban. Tekintettel arra, hogy az irodalmi művek vonatkozásában jelenleg nem létezik olyan közös jogkezelő szervezet, amely alkalmas lenne ezen műtípus OOC rezsim szerinti felhasználásának engedélyezésére, az irodalmi művek OOC felhasználása a szabad felhasználási esetkörben valósult meg.

7.2.8. Oktatási célú szabad felhasználások

Az *oktatást számos szabad felhasználási eset segítheti: az idézés, az átvétel, az átdolgozás és a belső intézményi másolás.*[433] Ezek a szabad felhasználások mind azt a célt szolgálják, hogy a tanulók, a diákok vagy a hallgatók számára minél professzionálisabb, figyelemfelkeltőbb, a tudást legjobban közvetítő oktatási anyagok születhessenek, illetve, hogy ők maguk is felhasználhassanak műveket dolgozatokban, előadásokban. Fontos, hogy az oktatás célját szolgáló felhasználást definiálja a törvény, így az oktatási célú átvétel és minden más a későbbiekben bemutatott oktatási kivétel kizárólag akkor felel meg a kivételnek, ha annak egyedi feltételei mellett „olyan felhasználás, amely óvodai nevelésben, az általános iskolai, középfokú iskolai oktatásban, szakképző intézményben folyó szakmai oktatásban, az alapfokú művészeti iskolai oktatásban vagy a felsőoktatásról szóló törvény hatálya alá tartozó felsőfokú oktatásban a tantervnek, illetve a képzési követelményeknek megfelelően valósul meg".[434] Ebből következik, hogy az oktatás általános célja nem elégséges az itt tárgyalt kivétel alkalmazásához, így pl. a nyelviskolák, magántanárok képzései, tutorálással foglalkozó magánakadémiák kiesnek ebből a körből.

Szabad felhasználás az átvevő mű többszörözése és terjesztése, ha azt az irányadó jogszabályoknak megfelelően tankönyvvé vagy pedagógus-kézikönyvvé nyilvánítják, és a címoldalon az iskolai célt feltüntetik.[435] Ugyanakkor figyelemmel az üzletszerűség kizárására átvétel, esetében felmerül a kérdés, hogy mi a helyzet a *tankönyveknél, pedagógus-kézikönyveknél,* van-e lehetőség az átvevő mű többszörözésére és terjesztésére a szerző engedélye nélkül az átvétel szabályainak keretein belül maradva. Korábban erre volt lehetőség, amire példaként szolgál az SZJSZT- 47/2000 számú ügy. Kiadásra került egy antológia, amely szá-

[433] Szjt. 33. § (4), 34. § (1)–(4), 35. § (4)–(5), 38. § (1), *b);* Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) *a).*

[434] Szjt. 33/A.§ (1) 1. pont.

[435] Szjt. 34.§ (3) a) pont.

mos Radnóti-verset tartalmazott. A gyűjteményes mű az 1997/98. tanévben segédkönyvnek minősült. Következő tanévben a minisztérium kivonta a művet a segédkönyvek köréből. Az átvételre vonatkozó szabály alkalmazása csak a segédkönyvi minőség időszakában állt azonban fenn. Ezért e minőség megszűnését követően az értékesíteni kívánt antológia összeállításához már a szerzői jogosult engedélyét kellett volna kérni.[436] Tankönyvek, segédkönyvek esetében viszont aligha *kizárható* az *üzletszerűség*, ugyanis a tankönyvpiac komoly üzletet is jelent manapság. Ennek megfelelően revideálni kellett a korábbi nézetet, és így az említett oktatási könyveknél szinte csak az engedélyköteles felhasználás jöhet szóba. Ennek jogszabályi megerősítését találjuk a vonatkozó jogszabályban is, amelyik kimondja, hogy a tankönyvvé, pedagógus-kézikönyvvé nyilvánítási kérelemhez nyilatkozni kell arról, hogy a tervezett könyv tartalmaz-e átvett szerzői művet vagy kapcsolódó jogi teljesítményt, és amennyiben tartalmaz, akkor a nyilatkozatnak ki kell terjednie arra is, hogy a kérelmező a tankönyvvé, pedagógus-kézikönyvvé nyilvánítás időtartama alatt folyamatosan rendelkezni fog az átvett szerzői mű vagy szomszédos jogi teljesítmény felhasználási jogaival.[437] Így például ábrák, képek, vizuális művek átvételekor a HUNGART adja meg a jogosítási engedélyt. Az engedély nélküli, az Szjt. 35. § (3) bekezdése szerinti átvétel mindezek alapján az ingyenesen terjesztett oktatási segédanyagok esetében, továbbá esetlegesen a kizárólag anyagköltségen (az anyag terjedelmétől függően a felhasznált papír és nyomdafesték arányában számított áron) terjesztett kiadványok esetében lehetséges.

Ahogy az idézésnél, itt is elengedhetetlen, hogy a felhasználó a *forrást* (beleértve a szerzőt is) feltüntesse az átvett műnél.[438]

Az átvétel szabályozása új elemeket kapott a DSM irányelv átültetésével az átvevő mű felhasználása körében. Az online oktatás terjedését és a tanteremben egyre gyakrabban alkalmazott interaktív oktatási technikákat, elemeket – továbbá az irányelv elfogadását nemsokkal követő covid pandémiás helyzetet is – figyelembe véve szükségessé váltak újítások. Ennek köszönhetően nem szükséges a szerző engedélye „iskolai oktatás céljából az iskolai oktatás helyszínén történő digitális formában, elektronikus eszközön történő felhasználásához, illetve biztonságos elektronikus hálózaton keresztül történő nyilvánossághoz közvetítéséhez".[439] A biztonságos elektronikus hálózatot az irányelv alapján nagyon általánosan definiálja a törvény: „minden olyan műszaki megoldás beleértendő, amely megakadályozza a lehívásra hozzáférhetővé tett műnek az iskolai oktatást végző és igénybe vevő személyek körén kívülre irányuló közvetítését".[440] Itt gondolhatunk bármely általánosan pl. az egyetemek által alkalmazott rendszerre mint a Neptun, a Coospace, a Canvas vagy a Panopto, ahol a hozzáférésre jogosultak köre egyedileg lekorlátozható a szabad felhasználás alkalmazására jogosult intézmények által. A magáncélú másolással egyezően a kották itt

[436] SZJSZT- 47/2000 – Irodalmi antológia mint oktatási segédkönyv.

[437] A nemzeti köznevelés tankönyvellátásáról szóló 2013. évi CCXXXII. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról, valamint a tankönyvellátásban közreműködők kijelöléséről szóló 501/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet 9/A.§ (5) bekezdésének e*)* pontja.

[438] Szjt. 34. § (2).

[439] Szjt. 34.§ (3) b) pont.

[440] Szjt. 33/A.§ (2) 1. pont.

is kivételt képeznek, rájuk nem alkalmazható a kivétel.[441] Annak érdekében, hogy e kivétel működhessen a gyakorlatban, az uniós jogalkotó bevezette ebben a körben a származási ország elvének alkalmazását, azaz ezt a felhasználást úgy kell tekinteni, hogy „az átvevő művet felhasználó oktatási intézmény székhelye szerinti tagállamban valósul meg".[442]

A mű ugyanakkor iskolai foglalkozás keretében *átdolgozható*.[443] Műfaji kötöttség nincs, tehát bármilyen mű (vers, regény, film, szoftver, adatbázis, zenemű stb.) átalakítása, módosítása lehetséges. Ne felejtsük el, hogy az átdolgozásnál mindig – az eredeti művön alapuló – új mű jön létre. Tipikusan a filmművészeti iskoláknál van jelentősége ennek a felhasználásnak, ahol az oktatásnak elengedhetetlen része a művek átdolgozása. Ez a kivétel is kiegészítésre került összhangban a fentiekkel, így a biztonságos elektronikus hálózaton keresztül tartott foglalkozás körében is biztosított az átdolgozás. Ugyanakkor az ilyen átdolgozott művek bármilyen nyilvános felhasználásához (pl. filmszemlén, kulturális rendezvényen, moziban) már a szerző engedélyét kell kérni, kivéve amennyiben iskolai foglalkozás körében történik felhasználása (pl. iskolai dráma óra, színjátszó kör), beleértve az órán használt interaktív oktatást segítő eszközöket és a biztonságos elektronikus hálózaton történő felhasználást is.

Miután fontos, hogy az iskolákban, egyetemeken a művekhez minél több diák hozzáférjen, ezért megengedett a művekről a *másolatkészítés* is.[444] (Erről részben a 7.2.2. alfejezetben már szóltunk.) Az iskolák könyvek részeit, valamint újság- és folyóiratcikkeket többszörözhetnek, az érintett tanulók, hallgatók részére terjeszthetnek az iskolai oktatás céljára egy-egy iskolai osztály létszámának megfelelő, illetve a köz- és felsőoktatási vizsgákhoz szükséges példányszámban.[445] Továbbá a fenti célok megvalósítása érdekében ezen anyagok nyilvánosság számára hozzáférhetővé tehetőek az oktatási intézmény biztonságos elektronikus hálózatán keresztül szemléltetés érdekében.

Itt is feltétel, hogy a másolás a *jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálhatja*. Végül a művek (műfaji korlátozás nélkül) *szabadon előadhatók* az óvodákban, iskolákban, egyetemeken.[446] Valamennyi, oktatási célt szolgáló előadás idetartozhat, tehát a tanórán (például a színművészeti egyetemen, középiskolában), szakkörön, ünnepségen tartott előadások egyaránt. A *közvetett jövedelemfokozás célja kizárt* azonban, így színművészeti hallgatók vizsgaelőadása akkor tartozhat a szabad felhasználás körébe, ha ingyenes, és a közreműködők (például a technikai személyzet) sem kapnak juttatást.

Az iskolák a művekhez iskolákban található terminálokon keresztül *online hozzáférést biztosíthatnak*, ami az egyéni tanulás célját szolgálja.[447] Ez azonban *közvetetten sem irányulhat jövedelemfokozásra*.

---

[441] Szjt. 34.§ (3b) bek.
[442] Szjt. 34.§ (3a) bek.
[443] Szjt. 34. § (4).
[444] Szjt. 35. § (4).
[445] Szjt. 35. § (5).
[446] Szjt. 38. § (1) *b)*.
[447] Szjt. 38. § (5).

7.2.9. Szöveg- és adatbányászat (TDM)[448]

Az uniós jogalkotó kiemelten fontosnak tartja a technológiára épülő nemzetközi cégek befektetéseinek szélesebb körű bevonzását a tagországokba, amelynek egyik kiemelt pillére ez az új kivétel. Az innovatív technológiai fejlesztések jelentős része igényli a szöveg- és adatbányászati tevékenységeket könnyítő rugalmasabb szabályozási megoldásokat, így különösen a mesterséges intelligenciára és nagy nyelvi modellekre épülő innovációk. Talán elsőre nem gondolnánk, de a szerzői jogi jogérvényesítésben egyre gyakoribb algoritmusokon alapuló jogkezelési és jogérvényesítési megoldások kidolgozásához és működtetéséhez is elengedhetetlen a TDM alkalmazása, így összeköthető e kivétel az irányelv 17. cikkének alkalmazásával is.[449] Természetesen ezt végig gondolva az új kivétel a piaci szereplők mellett kiemelt jelentőséggel bír a kutatói társadalom, így a kutatóintézmények és egyetemi kutatóhelyek számára is. A szöveg- és adatbányászat rengeteg tevékenységet felölelhet, így az uniós és ezen alapulva a magyar jogalkotó egy általános definíciót választott: „olyan automatizált analitikai módszer, amely információk feltárása céljából digitális formában lévő szövegeket és adatokat elemez".[450] Az irányelv alapján két kivétel került bevezetésre. Természetesen érdemes kiemelni, hogy mint minden kivétel esetében, a háromlépcsős teszt itt is alkalmazandó.

Az általános kivétel szerint bárki elvégezheti a szöveg- és adatbányászathoz szükséges többszörözést, ha három kumulatív feltételnek megfelel:

a. A felhasználással érintett műhöz jogszerűen fért hozzá: ez bővebben nem kerül kifejtésre, de a joggyakorlat alapján ez lehet egy kivételen, szerződésen vagy törvényen alapuló hozzáférés is.
b. A jogosult e szabad felhasználás ellen előzetesen nem tiltakozott: a tiltakozás kapcsán a szabályozás csak annyit rögzít, hogy elektronikus úton nyilvánosan hozzáférhetővé tett tartalom esetében géppel olvasható formában kell történnie az irányelv preambulumában található utalás alapján. Azt azonban sem az uniós, sem a magyar jogalkotó nem definiálja mi számít „géppel olvasható formátumnak" és ennek technológiai szempontból rengeteg megoldása lehetséges, ahol a jogosult jelzése nem biztos, hogy találkozik a felhasználni kiváló által alkalmazott technológia által érzékelhető formátummal, így egyelőre kérdéses ennek gyakorlata hogy fog kinézni.
c. A másolatok megőrzésére kizárólag az adatbányászat céljából szükséges ideig kerülhet sor.[451]

---

[448] Részletesebb elemzését lásd *Tóth Andrea Katalin:* A szöveg- és adatbányászat jövője az Európai Unió szerzői jogában. In: Liber Amicorum Studia G. Faludi Dedicata (szerk. *Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila),* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. p. 434-447.

[449] Erről bővebben, elsősorban az algoritmuson alapuló jogérvényesítés és a TDM összefüggéseiről lásd *Tóth, Andrea Katalin:* Algorithmic Copyright Enforcement and AI: Issues and Potential Solutions through the Lens of Text and Data Mining. In: Masaryk University Journal of Law and Technology, Vol.13,No.2(2019), p. 361–388. *https://doi.org/10.5817/MUJLT2019-2-9.*

[450] Szjt. 33/A.§ (2) 3. pont.

[451] Szjt. 35/A.§ (1) bek.

Az üzletszerűség vagy a jövedelemszerzés vagy fokozás célját szolgáló felhasználás nincsen kizárva, ugyanakkor ebben a tekintetben a háromlépcsős teszt, így annak a szerző jogos érdekeinek indokolatlan károsítására vonatkozón kitétele határokat szab.

A kulturális örökségvédelmi intézmények (ld. OOC) és kutatóhelyek egy ennél rugalmasabb kivétellel élhetnek, ahol a számukra jogszerűen hozzáférhető művek többszörözése esetében a jogosultaknak nincsen lehetősége tiltakozásra, viszont másik két feltételnek kell eleget tenniük a felhasználóknak:

a. a felhasználás keretében létrejött másolatokat megfelelő biztonsági szinten kell tárolni, ahol a megfelelő biztonsági szint a helyzettől függ, definiálására nem került sor;
b. megőrzésükre tudományos kutatás céljából kerül sor.

A kulturális örökségvédelmi intézmények ugyanazok, mint az OOC szabályozás esetében, így könyvtárak, levéltárak, múzeumok, archívumok. A kutatóhely fogalma az irányelv alapján került a szabályozásba. Ide tartozik minden „elsődlegesen tudományos kutatást, vagy tudományos kutatást is magában foglaló oktatási tevékenységet végző kutatóintézet, egyetem – ideértve annak könyvtárát is –, valamint kutató laboratórium és kutatást végző kórház, vagy egyéb olyan személy vagy szervezet – ideértve a kutatóhellyel szerződéses kapcsolatban álló kutatókat is –, amely tevékenységét nonprofit alapon vagy adózás utáni eredményének tudományos kutatásba való visszaforgatásával; vagy valamely közérdekű cél érdekében végzi úgy, hogy a tudományos kutatás eredményeihez a kutatóhely felett többségi befolyást gyakorló személy vagy szervezet nem kaphat elsőbbségi hozzáférést". A magyar jogalkotó a kivétel tágítása érdekében kiemelte, hogy kutatóintézet vagy egyetem könyvtára, kórháza, laboratóriuma és az egyéni kutatók is jogosultak élni e kivétellel. A magyar jogalkotó a progresszív vonalat képviselve kiegészítette a két kivételt egy kiegészítő, a nyilvánossághoz közvetítést zárt körben lehetővé tevő szabad felhasználással. Ennek a toldaléknak a lényege, hogy a többszörözött példányokat a felhasználásra jogosított személyek az érintett kutatási együttműködés keretei között vagy a tudományos mű szakmai értékelése céljából személyek egy zárt csoportja számára lehívásra hozzáférhetővé tehetik, feltéve, hogy ez a felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. Ennek a célja a kutatási együttműködések keretében és a peer-review céljából történő felhasználás engedélyezése.

A két kivétel megjelenik az adatbázis-előállítók jogai esetében is, hiszen fontos, hogy a szerzői jogi védelem alatt álló adatbázisok mellett a sui generis adatbázisok esetében is alkalmazható legyen a TDM kivétel.[452] A külön rendelkezésre az adatbázis-előállítók magyar szabályozásban létező egyedi, kapcsolódó jogosultként való dogmatikai besorolása miatt volt szükség, hiszen a szomszédos jogi jogosultak esetében minden szabad felhasználási eset ugyanúgy érvényesül mint a szerzők esetében.[453]

[452] Szjt. 84/D.§ (2)-(3) bek.
[453] Szjt. 83.§ (2) bek.

7.2.10. Egyes művek felhasználása tájékoztatás céljára

A véleménynyilvánítás és a sajtószabadság érvényesülését segítik elő azok a szabad felhasználási esetek, amelyek az *előadások, más hasonló művek és politikai beszédek* tájékoztatási célú felhasználását teszik lehetővé.[454] Feltétel, hogy ezek a művek a felhasználást megelőzően *nyilvánosan elhangozzanak* (élőbeszéd formájában vagy akár online közegben). Nem tartoznak ide tehát a megírt, de elő nem adott beszédek.[455] Bárki jogosult ezeket a műveket bármilyen módon felhasználni, így a média, egyéni blogger, politikai párt, egyesület vagy vállalat egyaránt. Ezek a művek többszörözhetők, előadhatók vagy akár internetes portálon megoszthatók.

Az átvett beszéd *terjedelmének*, illetve az átvétel *céljának* a tájékoztatáshoz kell azonban igazodni, tehát nem vehető át nagy terjedelemben, amennyiben a felhasználás a tájékoztatás célján túlmegy. Így politikai párt tájékoztatás céljára igen, kampányának erősítéséhez azonban nem használhat fel beszédet, nagyvállalat tájékoztathatja ügyfeleit beszéd részletének átvételével, azonban a felhasználás nem irányulhat kizárólag marketing-, PR-célra. Nem valósul meg a tájékoztatás célja abban az esetben sem, ha a beszéd gyűjteményes műben vagy színdarabba ágyazva szerepel.[456] A *forrás* (beleértve a szerző nevét is) feltüntetése ebben az esetben sem maradhat el, kivéve, ha ez lehetetlen.[457] (Ez az eset körülményeinek a mérlegelése alapján dönthető el.)

Ismerjük *Martin Luther King I have a dream* („Van egy álmom") kezdetű beszédét.[458] A nem olyan régen megjelent „Selma" című amerikai film rendezője úgy döntött, hogy az eredeti beszéd módosított verzióját használják fel a szerzői jogi aggályok kikerülése miatt.[459] Ezért a filmben a híres beszéd elhangzik ugyan, de más szavakkal. A magyar szabályozás szerint tájékoztatási célú felhasználás műben nem lehetséges, ezért politikai beszédet műben csak az idézés szabályai szerint lehet felhasználni.

Napi eseményekhez kapcsolódó, időszerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek vagy e témákról sugárzott művek a sajtóban szabadon többszörözhetők, nyilvánossághoz közvetíthetők.[460] A sajtó fogalmába az offline és online sajtó is beletartozik. Terjedelmi korlát, felhasználási cél nincs előírva, tehát akár többoldalas cikk, sugárzott műsor teljes terjedelmében átvehető, amennyiben napi eseményhez kötött, és gazdasági vagy politikai témával foglalkozik.[461] Minden egyéb témát lefedő (például kulturális, tudományos témá-

---

[454] Szjt. 36. § (1); Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) *g).*

[455] *Michel M. Walter, Silke von Lewinski:* European Copyright Law, A Commentary. Oxford University, 2010, p. 1051.

[456] Vö. *Gerhard Schricker, Ulrich Loewenheim:* Urheberrecht, Kommentar. 4. Auflage. Verlag C.H. Beck, München, 2010, p. 974.

[457] Szjt. 36. § (1).

[458] *Martin Luther King, Jr.:* I Have a Dream – *http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkihaveadream.htm.*

[459] *Eleonora Rosati:* A film about Martin Luther King without King's actual words: is it really a copyright problem? – *http://ipkitten.blogspot.de/2015/01/a-film-about-martin-luther-king-without.html.*

[460] Szjt. 36. § (2), Szjt. 36. § (1); Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) *c).*

[461] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 36. §-hoz fűzött kommentárrész.

val, személyiségfejlesztéssel, sporttal, hobbival kapcsolatos) cikkek esetében viszont a szerző engedélyét kell kérni. Ennél a szabad felhasználásnál a *szerző jogosult tiltakozni,* tehát csak akkor lehet cikkeket saját honlapon, blogon átvenni, ha a szerző ezt – online oldalakon jellemzően az impresszumban vagy a szerzői jogok menüben – nem tiltotta meg. A tiltakozás ellenére átvett cikk szerzői jogi jogsértést valósít meg. A *forrást* a szerző nevével együtt ebben az esetben is fel kell tüntetni.[462]

Időszerű, napi események tudósításában egyes művek felhasználhatók.[463] Tipikusan ebbe a körbe tartoznak a kulturális műsorokban található eseményekre való felhívások (például kiállításmegnyitók, koncertfelhívások, színdarab-bemutatók, könyvmegjelenés, irodalmi fesztiválról való tudósítás). A bemutatás időtartama/terjedelme nem lépheti túl a tájékoztatás célját, tehát például a kiállításmegnyitóról készült bemutatás kizárólag az esemény beazonosításához feltétlenül szükséges mértékig terjedhet.[464] (Nem ritka, hogy nagyobb múzeumok honlapjukon hozzáférhetővé tesznek aktuális kiállításokról képeket abból a célból, hogy ezeket a sajtó tájékoztatás céljára felhasználja.) A cikknek időszerű eseményről kell szólnia, és megjelenését is az esemény aktualitásához kell időzíteni. Nem napi eseményhez köthető cikk egy aktuális kiállítás kiragadott képének elemző bemutatása, ilyen esetben a kép felhasználása engedélyhez kötött. Ugyancsak nem megengedett a tájékoztatás célját nem közvetlenül szolgáló felhasználás. Egy német cikk *Lili Marleen* életéről szóló filmforgatásról számolt be, amelynek részeként egy teljes dalszöveget is lehozott az újság. Mivel a dalszöveg felhasználása túlmutatott a tájékoztatási célon, az újság szerzői jogi jogsértése megállapításra került.[465] Kizárt lehet e szabad felhasználási körből a Google News szolgáltatása is, amely csupán aktuális hírek részeit jeleníti meg, azok kommentálása nélkül.[466] Ugyancsak engedélyköteles az ún. sajtófigyelő-szolgáltatás is.

Szabadon felhasználhatók a vizuális alkotások (így szobrok, festmények, fotók, installációk) képei a kiállítások, árverések reklámozását célzó *katalógusban, plakáton, meghívón.*[467] A felhasználás azonban nem terjeszkedhet túl a reklámozáson. Van arra példa, hogy nagyobb kiállítások (például Csontváry-, Picasso-) alatt a múzeum képes albumot ad ki, ami a könyvesboltokban kapható, ilyen esetben a képek leközléséhez már a szerzői jogosult engedélye szükséges. Magyarországon a magyar és külföldi vizuális művészek nevében a HUNGART jár el.

7.2.11. Előadás

Szabad felhasználás keretében előadásra kerülhet sor műkedvelő művészeti csoportokban, szociális, időskori gondozási intézményekben (nem tartoznak ebbe a körbe a kórházak),

---

462 Szjt. 36. § (2).

463 Szjt. 37. §; Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) *c).*

464 *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 36. §-hoz fűzött kommentárrész.

465 *Dietrich Harke:* Urheberrecht, Fragen und Antworten. Carl Heymanns Verlag, 2001, p. 157.

466 *Michel M. Walter, Silke von Lewinski:* European Copyright Law, A Commentary. Oxford University, 2010, p. 1049.

467 Szjt. 36. § (5); Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) *j).*

vallási közösségek rendezvényein (vallási szertartásokon, esküvőkön, keresztelőn, temetésen), magáncélból, zártkörű rendezvényen, végül szervezetek tagjai, alkalmazottai részére rendezett eseményeken. A nemzeti ünnepek alatt tartott előadás ugyancsak nem engedélyköteles.[468] Ebbe beletartozhat filmek megtekintése, élőzenei koncertek, operaközvetítések, műrészletek felolvasása, vizuális művek kivetítőn való megjelenítése. (Színpadi műveket csak magyar szerzőktől és csak kiadott műpéldányból vagy ügynökség által engedélyezett kéziratból lehet szabadon előadni.[469]) Valamennyi mű felhasználása akkor szabad, ha az *a fentiekben meghatározott közönség* számára kerül előadásra.

Mindegyik fenti esetben *kizárt a közvetett jövedelemszerzés fokozása* is. Jövedelemfokozásnak minősül, ha valaki olyan helyen ad elő, ahol a vendégek fogyasztanak, vagy éppen bármilyen szolgáltatás vásárlására nyílik lehetőség. Éppen ezért egy könyvesboltban szervezett komolyzenei koncert vagy egy telekommunikációs üzletben kiállított tévén bemutatott koncertelőadás nem minősül szabad felhasználásnak. Ugyanígy nem szabad felhasználás egy belépődíjas gasztronómiai fesztivál táncelőadása sem. A legcsekélyebb bevétel is jövedelemfokozásnak minősül, így a programfüzet díja, az önkéntes adományra történő felhívás, ruhatári díj is engedélyköteles teszik az előadást.[470] Ugyanakkor – a szakirodalom álláspontja szerint – ügyfelek részére nem rendszeresen szervezett nagyvállalati rendezvényeken szabad a színházi előadás vagy koncert tartása.[471] A bíróság azt is elfogadta, hogy „lehetséges újabb tanulók toborzása nem értelmezhető jövedelemszerzésnek vagy jövedelemfokozásnak."[472]

Az EUB által tágyalt egyik esetben a Reha Training[473] rehabilitációs központ helyiségeiben televíziókészülékeken keresztül televíziós műsorokat sugárzott. A Reha Training nem kért előzetesen sugárzási engedélyt a német zenei közös jogkezelőtől, a GEMA-tól. A GEMA ezért kártérítés megfizetését kérte. A főtanácsnoki indítvány értelmében ez a fajta televíziós műsorsugárzás nyilvánossághoz közvetítésnek minősül, mivel a rehabilitációs központ vendégköre a látogatások folyamán szüntelenül változik, és ráadásul nagy létszámú is lehet,[474] így nem áll fenn a szabad felhasználás esete. A főtanácsnok indítványát az EUB Nagytanácsa elfogadta.[475]

---

[468] Szjt. 38. § (1)–(4); Infosoc-irányelv 5. Cikk (3) *g).*

[469] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 38. §-hoz fűzött kommentárrész.

[470] Uo.

[471] Uo.

[472] *Legeza Dénes:* A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban. ISZJSZ, 2016/3. sz., p. 115.

[473] A C-117/15. sz. ügyben hozott főtanácsnoki indítvány a Reha Training Gesellschaft für Sport- und Unfallrehabilitation mbH és a GEMA között folyó eljárásban [ECLI:EU:C:2016:109].

[474] Uo. 56. pont.

[475] 2016. május 31-én hozott ítélet – *http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-117/15.* Az ügyet részletesen elemzi *id. Ficsor Mihály:* GEMA v. Reha Training and the CJEU Case Law on the Right of Communication to the Public – An Opportunity for Revision and Consolidation – *http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=69.*

7.3. A JOGKIMERÜLÉS

A jogkimerülés lényege, hogy engedély nélkül forgalmazhatóvá válnak a már egyszer jogszerű forgalomba hozatal keretében értékesített (kézzel fogható) műpéldányok, így például a könyvek, zenei CD-k, DVD-k. Ugyanakkor egyre kevésbé van jelentősége az ilyen műpéldányok értékesítésének a kreatív tartalmak online hozzáférése miatt.[476] Az ilyen online tartalmakat forgalmazó cégek (például Spotify, iTunes, Netflix) szolgáltatásainak előtérbe kerülésével a fizikai hordozók egyre inkább háttérbe szorulnak. A jogkimerülésre (egyelőre) csak akkor kerül sor, ha a műpéldány (például könyv) jogszerűen forgalomba került, ezt követően a szerzői jogosult (könyv esetében tipikusan a kiadó) nem tilthatja meg az ilyen műpéldány további eladását (például a Vaterán, antikváriumban, bolhapiacon, garázsvásáron).

A joggyakorlatban van azonban már példa arra, hogy a jogkimerülés nem csak a mű fizikai példányára vonatkozik. Az EUB *UsedSoft v. Oracle*-ítéletében éppen azt erősítette meg, hogy online szoftverpéldányok licencbe adása esetében is érvényesül meghatározott feltételek mellett a jogkimerülés. Ez tehát azt jelenti, hogy amennyiben a szerzői jogosult (tipikusan szoftvercég) a szoftvert interneten letölthetővé teszi megfelelő díjazás ellenében, akkor az azt letöltő által megvásárolt szoftver esetében a jogkimerülés elve alkalmazandó lehet, feltéve, hogy a megvásárolt szoftver továbbértékesítésekor biztosított, hogy annak eredeti példánya nem marad a licenszszel rendelkező és azt továbbértékesítőnél. Ennek hatása, hogy az ilyen szoftvert a továbbiakban a mindenkori tulajdonos szabadon továbbértékesítheti.[477] Nem zárható ki, hogy a jövőben további online művek esetében is megnyílik a lehetőség a jogkimerülésre.[478]

A jogkimerülés nem vonatkoztatható olyan műre, amit megváltoztattak. Érdekes ügyként említhető az *Art & Allposters és a Stichting Pictoright-eset.* Az Allposters internetes oldalain híres festők műveiről készült plakátokat és egyéb reprodukciókat kínált eladásra. A kínált reprodukciók között szerepelt a festővásznon megjelenített plakát is, amelyet az Allposters ún. „vászonra történő átvitel" eljárással készített. Az érintett festőket a holland közös jogkezelő szervezet, a Pictoright képviselte. Ezért a Pictoright fellépett az Allposters céggel szemben, mivel a cég nem kért hozzájárulást a reprodukciók értékesítéséhez. [479] Az EUB kimondta, hogy nem terjed ki a jogkimerülés arra az esetre, ha egy papírplakáton szereplő művet vászonra visznek rá, és azt új formájában újra forgalomba hozzák.[480] Ebben az esetben tehát a Pictoright szervezetet továbbra is megilleti az engedélyezési jog.

---

[476] Szjt. 23. § (5).

[477] A C-128/11. sz. ügyben hozott ítélet a UsedSoft GmbH és az Oracle International Corp. közötti eljárásban. [ECLI:EU:C:2012:407].

[478] *Michael Lehmann:* Digitalisierung, Cloud Computing und Urheberrecht. GRUR Intenational, 64. évfolyam, 7–8. szám. p. 678. A jogkimerülés intézményéről bővebben *Mezei Péter:* A jogkimerülés intézményének a kialakulása és fejlődése az Európai Unió szerzői jogában. ISZJSZ, 2015/4. sz., p. 38–80; *Mezei Péter:* A digitális jogkimerülés határai az Európai Unióban és az Egyesült Államokban – I. rész. ISZJSZ, 2015/5. sz., p. 79–123; *Mezei Péter:* A digitális jogkimerülés határai az Európai Unióban és az Egyesült Államokban – II. rész. ISZJSZ, 2015/6. sz., p. 78–96., *Mezei Péter:* Jogkimerülés a szerzői jogban. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2016., *Mezei, Péter:* Copyright Exhaustion (2nd ed.). Cambridge University Press, New York, 2022.

[479] A C-419/13. sz. ügyben hozott ítélet az Art & Allposters International BV és a Stichting Pictoright közötti eljárásban [ECLI:EU:C:2015:27], 14–16. pont.

[480] 50. pont.

A jogkimerüléshez ugyanakkor csak olyan cselekmény vezet, aminek eredményeként a műpéldány „gazdát cserél" az EGT-tagállamokon belül. Az adásvételen túl azonban az ajándékozás és a csere is idetartoznak.[481] Ezért a mű terjesztésén kívüli egyéb felhasználás ugyanúgy engedélyhez kötött. Így a mű előadása, e-könyvvé alakítása, megfilmesítése, a nem EGT-országból történő behozatal esetében az értékesítés továbbra is a jogosult (tipikusan a kiadó) engedélyéhez kötött.

Itt szintén megemlíthető a 6.3.2. alfejezetben ismertetett *Peek & Cloppenburg-ügy*. Mivel az EUB kimondta, hogy nem esik a terjesztés fogalmába, ha valaki a mű példányainak használatát lehetővé teszi vagy nyilvánosan bemutatja, ezért ezekben az esetekben jogkimerülés sem következik be. A jogkimerüléshez csak olyan cselekmény vezet, aminek eredményeként a műpéldány tulajdonosa megváltozik.[482]

7.4. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

7.4.1. Fogalmak

Védelmi idő: a védelmi idő az az időtartam, amely alatt a szerzői mű (vagy kapcsolódó jogi teljesítmény) szerzői jogi védelmet élvez.

Szabad felhasználás: ha a felhasználó a nyilvánosságra hozott művet a szerző engedélye és díjfizetés nélkül jogszerűen használja fel a szerzői jogban megállapított, közérdekhez kötődő esetekben.

Plágium: olyan jogellenes „alkotás", amelyet a jogsértő személy egy másik műről másolt és a saját neve alatt adott ki, tett hozzáférhetővé.

Magáncélú másolás: amikor a természetes személy saját célból a műről – közvetett jövedelemfokozás nélkül – másolatot készít.

Intézményi célú másolás: a kulturális, tudományos és oktatási intézmények másolatot készíthetnek a műről (beleértve a kottaműveket is) tudományos kutatás, archiválás, nyilvános könyvtári ellátás, intézmények helyiségeiben található képernyőkön való megjelenítés céljából, illetve belső intézményi célra.

Idézés: az idézés lehetővé teszi, hogy bárki felhasználhasson – akár jövedelemszerzés céljából is – saját művében indokolt terjedelemben, az eredetihez hűen műrészletet, ha a forrást (beleértve a szerzőt is) feltünteti.

Átvétel: az átvétel alatt az idézést meghaladó műrészlet felhasználását értjük, ami jövedelemszerzés nélkül iskolai oktatás vagy tudományos kutatás céljára irányul.

Iskolai oktatás célját szolgáló felhasználás: olyan felhasználás, amely a törvény által meghatározott képzési intézményben a tantervnek, illetve a képzési követelményeknek megfelelően valósul meg.

OOC mű (out of commerce mű): olyan mű, amely esetében bár a védelmi idő még nem telt le, de a műpéldányok nem érhetőek el a kereskedelmi forgalomban, vagy soha nem is kerültek be a kereskedelmi forgalomba.

TDM kivétel (text- and data mining): szöveg- és adatbányászatot lehetővé tevő kivétel.

---

[481] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 23. §-hoz fűzött kommentárrész.

[482] A C-456/06. sz. ügyben hozott ítélet a Peek & Cloppenburg KG és a Cassina SpA közötti eljárásban [ECLI:EU:C:2008:232], 43. pont.

7.4.2. Ellenőrző kérdések

7.4.2.1. Első tényállás

Kérdések: Milyen szabad és engedélyköteles felhasználási esetek azonosíthatók be K. tevékenysége során? Jogszerűen járt-e el K. ezekben az esetekben, válaszát indokolja! Jogosan tiltakozik-e K. kiadója az antikváriumban található könyvek árusítása ellen? Jogszerűen járt-e el K., amikor a franciára lefordított József Attila-verseket feltette az internetre?

K. az egyetemen oktatóként és kutatóként dolgozik nanotechnológiai területen. Feladatához tartozik, hogy az óraadás mellett folyamatosan publikáljon a legújabb tudományos eredményekről. Így jelenik meg egyik cikke is a *Nature* című magazinban, amelyért díjazást is kap. A cikk számos kutatási eredményt vesz át más tanulmányokból, illetve ugyancsak tartalmaz idézeteket más hasonló cikkekből. A cikk megjelenését követően F. kutatócég megbízza K.-t, hogy az egyetemen található cikkek, szakkönyvek alapján állítson össze egy elemzést, amit az F. kutatócég egy piackutatási projekthez kíván felhasználni. K. a megbízást elvállalja. Az elemzéshez egy korábban oktatási célra összeállított cikket vesz alapul, ami számos átvett műrészletet tartalmaz hasonló területen megjelent cikkekből. Ezen a szövegen kismértékben változtat csak, úgy, hogy a mások tanulmányaiból átvett képek, ábrák, szövegrészletek benne maradnak a cikkben. K. a forrásokat szabályosan feltünteti. Ezt adja át K. az F. kutatóintézetnek, amiért díjazásban is részesül. K. aktív részvételt követel meg a hallgatóitól az órákon. Az egyetem könyvtára helyben olvasás céljából minden hónapban egy-egy folyóiratot lemásol, amiből a hallgatók – önkéntes jelentkezés alapján – rövid beszámolókat készítenek K. tanóráira.

K. elemzések, cikkek írása mellett heti több alkalommal tart órát az egyetemen. Nagy gonddal állítja össze a powerpoint előadásait. Általában sok képet, ábrát, illusztrációt használ fel, amelyek a bonyolult összefüggések könnyebb megértését szolgálják. Miután rengeteg pozitív visszajelzést kap az előadásokkal kapcsolatban, K. úgy dönt, hogy a prezentációkat jegyzet formájában kiadja, amely segédkönyv formájában, e-könyvként, pénzért tölthető le. A jegyzetnek nagy sikere lesz. Ezt követően ír egy újabb szakkönyvet, amely néhány évet követően antikváriumban is elérhető lesz, ami ellen K. kiadója tiltakozik.

K. az oktatás mellett műfordítással is foglalkozik. Ezért műfordításról szóló könyvekből másol ki részleteket, hogy minél előbb megtanulja ennek a szakmának a fortélyait. Kedvenc költői közé tartozik József Attila, így verseit franciára fordítja le. A fordításokat egy francia irodalmi szalon honlapjára teszi fel. Egy nap jelentkezik nála a József Attila jogait kezelő szervezet, hogy fizessen jogdíjat és kártérítést az engedély nélkül franciául közzétett versek után.

Válaszok:

1. K. idézeteket tartalmazó cikkét akár díjazás ellenében is megjelentetheti, így a Nature magazinban lehozott cikk nem sért jogokat.
2. Az átvett műveket befogadó tanulmány felhasználása nem irányulhat üzletszerzésre, ezért itt K. nem járt el jogszerűen, amikor átadta a művet a kutatócégnek piacelemzés céljából.
3. A könyvtár helyben olvasás céljából fénymásolhat folyóiratokat a szabad felhasználás körében.

4. K. a munkája mellett egyetemen is tanít, ezért az egyes illusztrációk felhasználása powerpoint előadásban megengedett. Nem jogszerű azonban, amikor ezt a prezentációt jegyzet formájában, e-könyvként árusítják, hiszen az átvétel nem irányulhat üzletszerű tevékenységre.
5. Szabad felhasználás körébe tartozik a magáncélra történő másolás, ezért jogszerű, hogy K. könyvek részleteit lefénymásolja.
6. K. kiadott könyve az első forgalomba hozatalt követően jogkimerüléshez vezet, így kiadója nem tiltakozhat a használt könyvek értékesítésével szemben.
7. A mű védelmi ideje lejárt, ezért a K. által megjelentetett irodalmi fordítások mint átdolgozások nem kötöttek a szerző engedélyéhez.

7.4.2.2. Második tényállás

Kérdések: Jelölje meg az alábbiakban, hogy S. tevékenységei közül melyek azok, amelyek a szabad felhasználás körébe tartoznak, és melyek engedélykötelesek! Indokolja valamennyi válaszát! Valamennyi felhasznált mű védelmi ideje fennáll még.

S. vizuális művészként dolgozik, fotókat, festményeket készít, sokszor műfajokat összekeverve. Oktat a képzőművészeti egyetemen, mellette pedig egy reklámügynökséget működtet. Oktatóként egy különleges módszert talált ki. A diákokkal az órákon úgy tanulják meg a különböző fotózási és festési technikákat, hogy egy képre kortárs képzőművészek (így például Trombitás Tamás, Gábor Áron, Nádler István) és irodalmárok (például Eszterházy Péter) jellegzetes motívumait, műrészleteit másolják. Egy-egy képbe még filmkockákat (fotó formájában) is beillesztenek klasszikus filmekből. S. maga is készít egy alkotást, amely fotórészletből, átvett képzőművészeti alkotások műrészleteiből, versekből, filmkockákból áll. Művének a „Babilon a hazai művészek korában" címet adja. A diákok élvezik ezeket az órákat, és egyre jobb képek, installációk születnek. S. úgy dönt, hogy kiállítást rendez az egyik galériában, ahova bárki bemehet, a látogatás díjazáshoz kötött. A megnyitón egy kisebb szabású hegedűkoncertre is sor kerül, amit kortárs zeneszerzők műveiből adnak elő. A megnyitót követően újságcikkek jelennek meg a képekről készült fotók kíséretében. Az F. magazinban rövid beszámolót tesznek közzé képekkel együtt, hogy népszerűsítsék a kiállítást, míg Z. magazin egy elemzést tesz közzé mintegy 10 fotó kíséretében, amelyek közül néhány képen csak a műalkotások egy része látszik. Végül S. reklámügynöksége kap egy megbízást egy kozmetikai cégtől egy új termék kampányának a megtervezésére. A megbízás egy termékcsomagolási koncepcióra szól. S. a „Babilon a hazai művészek korában" c. képet küldi el a cégnek, amely tartalmazza a fent részletezett átvett műrészleteket.

Válaszok:

1. Az oktatás keretében megengedett az átdolgozás, így az, hogy a diákok műrészleteket építenek be a képeikbe, nem ütközik a szerzői jogba.
2. A részben vizuális művekből származó műrészleteket tartalmazó képek azonban csak a művészek engedélyével állíthatók ki egy nyilvános galériában, további indok, hogy a kiállítás megtekintése díjazáshoz kötött.
3. A hegedűkoncert megtartása engedélyhez kötött (ez esetben az ARTISJUS közös jogkezelő szervezethez kell fordulni), mivel a szerzői jog a szabad felhasználás körén belül nem ismeri el a nyilvánosság számára nyitott galériákban tartott koncerteket, illetve ebben az esetben a jövedelemszerzés is kizárt.
4. Az időszaki eseményekhez kötött F. magazin cikkében megjelent kép felhasználása a szabad felhasználás körébe tartozik, míg a Z. magazinban közzétett elemzés mellett feltüntetett képhez a szerzői jogosult (főszabály szerint a HUNGART) engedélye szükséges.
5. Engedélyhez kötött a „Babilon a hazai művészek korában" c. kép kozmetikai cégnek történő átadása. Ennek indoka, hogy olyan művek, amelyek átvett műrészleteket tartalmaznak, nem használhatók fel az oktatás vagy kutatás körén kívül, illetve felhasználásuk nem irányulhat üzletszerzésre.

8. AZ EGYES MŰTÍPUSOKRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

A szerzői jog a legváltozatosabb műtípusokat részesíti oltalomban. A hatályos jogszabály törekszik arra, hogy átfogó normarendszert biztosítson védelmükre, azonban keletkezésük módja, felhasználásuk speciális jellege miatt a törvény az egyes műtípusokra különös szabályozást is előír. Az általános szabályok ugyanakkor e művekre is vonatkoznak. A fejezet az Szjt. által külön figyelemben részesített műtípusokra vonatkozó szabályokat ismerteti.

8.1. A FILMALKOTÁSOK ÉS MÁS AUDIOVIZUÁLIS MŰVEK

A 21. században talán nem szükséges bemutatni a filmalkotásokat. Még akkor sem, ha a *Lumière fivérek* kinematográfja óta eltelt több mint egy évszázadban a műfaj jelentős átalakuláson ment keresztül, olyannyira, hogy ma talán okkal tekinthetjük a második legnépszerűbb műtípusnak a zeneművek után. A hatalmas költségvetésű („*blockbuster*") mozifilmektől a televíziós csatornák saját produkcióin át, a kis költségvetésű, független művekig a legváltozatosabb gazdasági súlyú alkotások jelennek meg ebben a műtípusban. Ugyanígy széles alkotói kört ölel fel a filmalkotások szerzősége: éppúgy dolgozhat operatőrök, rendezők, forgatókönyvírók, színészek egész serege egyetlen művön, ahogy egyetlen szerző is. És ne feledkezzünk meg a műfaji diverzitásról sem. Szinte lehetetlen átfogni, hogy a kinematográf óta hányféle audiovizuális műfaj jött létre.

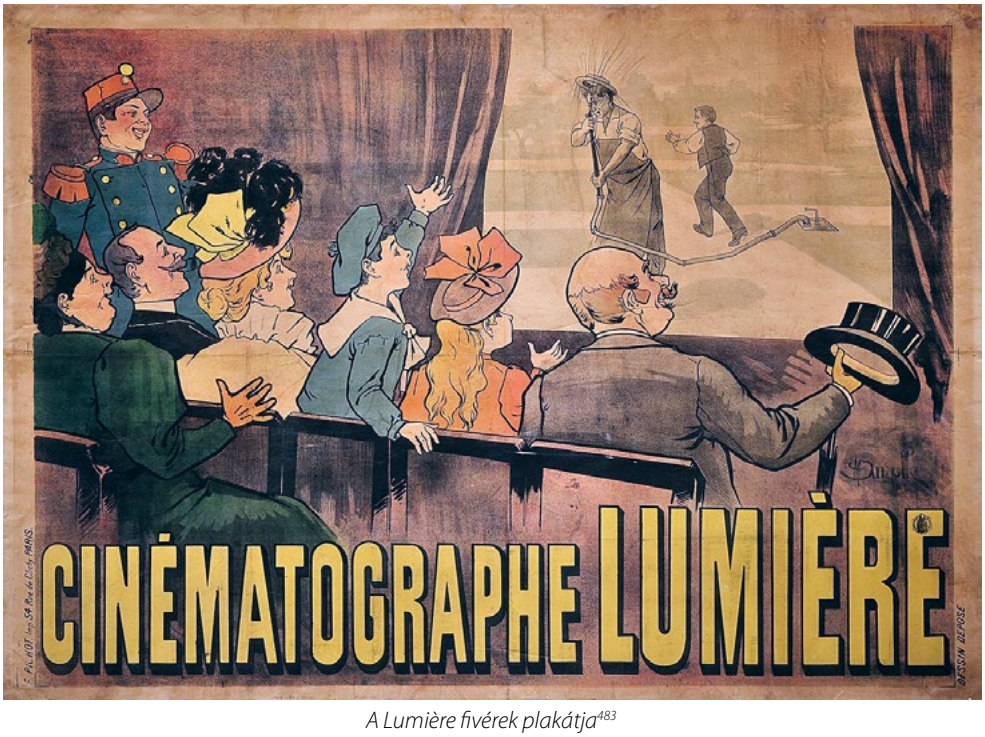

A Lumière fivérek plakátja[483]

[483] *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Poster_Cinematographe_Lumiere.jpg.*

A törvényalkotó a filmalkotások műfaji gazdagságát oly módon veszi figyelembe, hogy rugalmas definíciót ad nekik. E definíció alapján filmalkotásnak tekintünk minden olyan művet, amely meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélkül vagy hanggal összekapcsolt sorozatával kerül kifejezésre.[484] Az Szjt. ugyan felsorol néhány műfaji kategóriát – például filmszínházi film, animációs film, reklámfilm, ismeretterjesztő film stb. –, fontos azonban, hogy ez nem taxatív felsorolás, tehát nem a műfaji besorolások körülhatárolására tesz kísérletet. Ezek alapján gyakorlatilag bármilyen mozgóképi alkotás, amely egyéni, eredeti jelleggel bír, oltalomban részesülhet, tartalmi, minőségi vagy mennyiségi korlátok nélkül. Fontos ezt hangsúlyozni azért, hogy átlássuk, olyan audiovizuális alkotások is részesülhetnek oltalomban filmalkotásként, amelyekről azt nem is gondolnánk. Így például egy televíziócsatorna szignálja vagy egy animált internetes reklám.

A műtípus sajátos jellemzője, hogy többnyire nem csak egyetlen alkotóhoz köthető, így sok esetben a szerzői jogok jogosultja(i), a szerző(k) meghatározása is kihívást jelent. A normaszöveg itt is a szélesebb körű megfogalmazásra törekszik, amikor minden olyan személyt filmszerzőnek minősít, aki a film egészének kialakításához alkotó módon járul hozzá. Ugyanakkor külön kiemeli a rendezőt, a film céljára készült irodalmi mű, a forgatókönyv íróját és a zenemű – a filmzene – szerzőjét. Az utóbbitól fontos elhatárolni a filmben felhasznált egyéb, nem a film céljára készült, egyéni, eredeti zeneműveket. Ebben az esetben ugyanis a filmalkotáshoz mint átvevő műhöz kerül illesztésre egy már korábban létező zenemű, amely szintén engedélyköteles felhasználásnak minősül mint átdolgozás. Ugyanakkor az eredeti zenemű szerzője nem is minősül filmszerzőnek, míg a filmzene szerzője igen. Ezért válik el a filmben felhasznált zenemű és a filmalkotás egymástól, és ezért merül fel a filmben felhasznált zenemű után külön, úgynevezett „kisjogos" jogdíj.

A törvény nem tér ki más alkotókra, ám a bevett gyakorlat alapján filmszerzőnek tekinthetünk operatőröket, dramaturgokat, tevékenységük jellege alapján akár vágókat is. Megjegyezzük, hogy ugyanakkor jellemzően nem minősülnek filmszerzőnek a színészek, előadók. Ők a szomszédos jogi jogosultak, akik teljesítményük vagyoni jogait jellemzően átruházzák a filmelőállítóra.

A szerzőktől eltérő kategóriaként a törvény definiálja a *filmelőállítót* is, aki vagy amely[485] saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film létrejöttét, ahhoz anyagi és egyéb feltételeket biztosít. Szerzői jogi természetű szerepe, hogy habár nem szerző, de törvényi vélelem alapján – ellenkező bizonyításáig – a megfilmesítési szerződéssel a filmalkotás szerzői vagyoni jogainak jogosultjává válik. Vagyis egy személyben ő az, aki a felhasználást engedélyezi, és az azért járó jogdíjat és díjigényeket érvényesíti. Ugyanakkor a felhasználással és a felhasználás engedélyezésével szerzett bevételből a szerzők felé köteles évente elszámolni, a bevételből arányosan – például szerződésük alapján – részesíteni őket. További, a jogérvényesítés egyszerűsítését célzó jogosultsága a filmelőállítónak, hogy a szerzők személyhez fűződő jogainak védelme érdekében felléphet. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha valaki a filmet újra vágná, a mű egységének megsértésével, vagy a főcímet levágná, a névfeltüntetés jogának megsértésével, akkor a filmelőállító a szerzők helyett is indíthat pert. A filmes

[484] Szjt. 64. § (1) bekezdés.

[485] Ti. a filmelőállító a gyakorlatban jellemzően jogi személy.

szakzsargon jellemzően producerként utal a filmelőállítóra, azonban ez az elnevezés megtévesztő lehet. A producer kifejezés – gyakran egyéb szóösszetételben, például *line producer, post production producer, assistant producer* stb. – olyan, a filmalkotás létrejöttében jellemzően koordinatív szerepben részt vevő személyeket is jelölhet, akik nem minősülnek sem filmelőállítónak, sem pedig szerzőnek. Ilyen lehet például a gyártásvezető, aki többnyire a film készítése során a már rendelkezésre álló humánerőforrások és technikai eszközök napi koordinálását végzi, de anyagi hozzájárulást nem ad a film elkészültéhez. A filmelőállítói jogosulti státusz jellemző feltétele, hogy a filmelőállítók általános koordinatív tevékenység mellett anyagi támogatást nyújtanak, szakmai, technikai feltételeket biztosítanak. A joggyakorlat e feltételek alapján minősíti őket. Ebből következik, hogy a filmelőállítói státusz elvben akár meg is osztható. Így a bevett filmipari gyakorlat szerint a fenti tevékenységek megosztásával – például szakmai koordináció és feltételek biztosítása az egyik fél részéről, míg anyagi és technikai feltételek biztosítása a másik féltől – úgynevezett „koproduceri" státusz jön létre. Vagyis nem zárja ki a törvény azt, hogy a filmelőállítói státusz meghatározott felek között megosztásra kerüljön, méghozzá úgy, hogy a felek a státuszhoz kötött tevékenységeket – például a megfilmesítési szerződésbe foglaltan – egymás között megosztják. A megfilmesítési szerződést a 9. fejezet ismerteti.

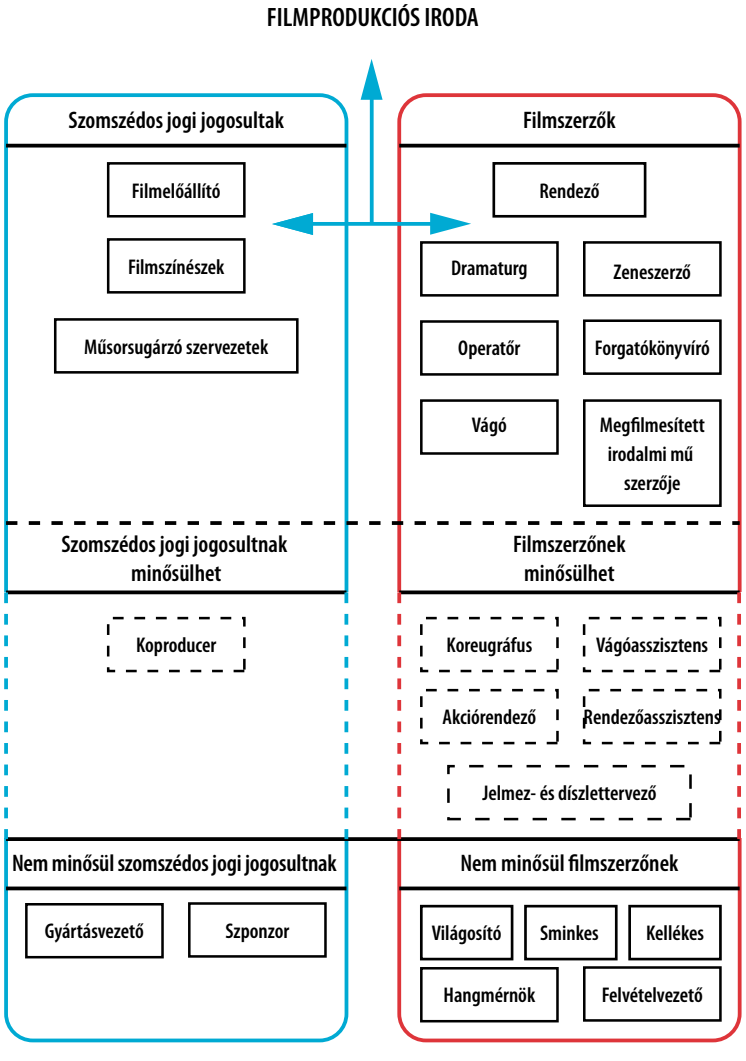

A filmkészítésben részt vevő legfontosabb szereplők szerzői jogi jogosultságaik szempontjából csoportosítva[486]

Mivel a filmalkotások létrehozása többnyire hosszú, több személyt érintő folyamat eredménye, nehéz annak létrejöttét, így a teljes mű oltalmának keletkezését jól körülhatárolni. Ennek a helyzetnek a feloldásában próbál segítséget nyújtani a hatályos szabályozás, amely alapján a filmalkotás akkor lesz befejezett, ha a filmelőállító és a szerzők képviseletében a

[486] *Takó Sándor:* A filmkészítés folyamatát övező polgári jogi kérdések Magyarországon és az Egyesült Államokban, különös tekintettel a szerzői jogra. ISZJSZ, 2014/1. sz. p. 45.

rendező annak nyilvánítja azt. Sajátos következménye ennek a szabálynak, hogy a befejezett mű módosításához szintén szükséges a filmelőállító és a szerzők hozzájárulása is.

További érdekesség a filmalkotásokkal kapcsolatban, hogy azokra nem alkalmazhatóak a munkaviszonyban létrehozott művekre vonatkozó általános szabályok (Szjt. 30. §), ezzel is hangsúlyozva a film mint szerzői mű és a filmszerzők sajátos jellegét.

Jól látszik, hogy a filmalkotások és szerzőik tág körülhatárolása mellett a jogszabály törekszik rugalmasan tekintettel lenni a bevett filmipari, szakmai gyakorlatra. Ennek következtében a filmekkel kapcsolatban felmerülő szerzői jogi kérdések tisztázása során tekintettel kell lenni a film keletkezésével kapcsolatos körülmények változatos, széles spektrumára, beleértve a szándéknyilatkozatok és az egyéni hozzájárulások eseti megítélését is.

A filmalkotás oltalmának nem fogalmi eleme a többszerzőség vagy a szerzőktől elhatárolt filmelőállító személye. Jogilag egyáltalán nem kizárt az egyszerzős filmalkotás, amennyiben valaki egymaga képes valamennyi, a filmalkotás létrejöttéhez szükséges alkotó, anyagi és technikai támogató és koordinatív szerepet betölteni. Ennek a gyakorlati megvalósítása a forgalomban kapható eszközök és alkalmazások ismeretében egyáltalán nem elképzelhetetlen.[487] Ha nem is minden szerepet maga *Robert Rodríguez* töltött be a *Volt egyszer egy Mexikó* című filmben, de ő volt a film rendezője, producere, forgatókönyvírója, zeneszerzője, operatőre, vágója és díszlettervezője…[488]

8.2. A SZOFTVER[489]

A funkcionális művek oltalma egyáltalán nem idegen jelenség a szerzői jogban, gondoljunk akár a tudományos művekre, akár az építőművészeti alkotásokra. Ezek a művek jellemzően több szakmai feltételnek és elvárásnak is megfelelnek – annak érdekében, hogy alkalmasak legyenek funkciójuk betöltésére – amellett, hogy jellemzően egyéni, eredeti jelleggel is felruházza azokat szerzőjük. Ezért a szerzői jog általános szabályainak finomhangolása, kiegészítése az ilyen műtípusoknál szükségszerűnek tűnik. Nem túl meglepő tehát, hogy

---

[487] Filmalkotásokkal kapcsolatos szerzői jogi kérdéseket elemez *Grad-Gyenge Anikó:* Jogod van hozzá. A filmes szerzői jogok kérdései. In: *Varga Balázs:* Final Cut – A tankönyv. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013, p. 142–163., *Grad-Gyenge Anikó:* Az audiovizuális archívumok szabályozási kerete: különös tekintettel a médiajogi és szerzői jogi rendelkezésekre. NMHH, Budapest, 2015., *Takó Sándor:* A drónok alkotói célú felhasználásának szerzői jogi kérdései. ISZJSZ, 2016/2. sz., p. 52–63., *Grad-Gyenge Anikó:* Film és szerzői jog – A megfilmesítési szerződés. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2016., *Kricsfalvi Anita:* Audiovizuális művek életpályája a digitális térben. Van-e jövőbeni útja egy régi filmnek a saját remake-adaptációján túl is? In: *Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter– Menyhárd Attila* (szerk.): Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. p. 210–220., *Takó Sándor:* A filmforgalmazás magánjogi kérdései. A filmforgalmazási szerződés. In Medias Res, 2018/2. sz., p. 309–325.

[488] A digitális filmfelhasználásokra lásd *Keserű Barna Arnold:* A streaming szerzői jogi megítélése, különös tekintettel a filmipar nagy streaming szolgáltatóinak gyakorlatára. Iustum Aequum Salutare XIX 2023/1. sz., p. 51-72.

[489] Részletesen lásd *Harkai István:* A szoftver szerzői jogi oltalma. In: *Jakab András; Könczöl Miklós; Menyhárd Attila; Sulyok Gábor* (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia. ORAC Kiadó, Budapest, 2023. pp. 1–12.

az egyes műtípusokra vonatkozó különös rendelkezések között több funkcionális művel foglalkozóval is találkozunk.

Az egyik legújabb, megjelenési formájában pedig talán a legegyedibb funkcionális műtípus a számítógépiprogram-alkotás, más néven a szoftver. Új, alig pár évtizedes jelenségről van szó az oltalomban részesülő művek között, amely az adatfeldolgozást végző gépek megjelenésével tekinthető egyidősnek. Nehéz pontosan meghatározni, hogy mit is értünk szoftveren. Az informatikatudomány általános definíciója szerint például a számítógépi adatok és utasítások gyűjteményére használjuk ezt a szót. Az uniós jogalkotó a szoftverirányelvben a számítógépi programokat analógia alapján a BUE szerinti *irodalmi műként* részesíti szerzői jogi védelemben, azok előkészítő dokumentációjával együtt. Az Szjt., átvéve a szoftverirányelv definícióját, csupán annyit mond ki, hogy a „védelem a számítógépi programok bármely formában történő kifejezésére vonatkozik" [1. cikk (2) bekezdés]. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy bármilyen szoftver automatikusan szerzői jogi oltalomban részesülne.

Az Szjt. a szoftvereket, más művekhez hasonlóan, azok egyéni, eredeti jellege alapján rendeli védeni, azonban a formai megjelenést – részben a fentiekből következő módon – rugalmasan kezeli. Így oltalomban részesül a számítógépiprogram-alkotás, a hozzá tartozó dokumentáció tárgykódban, forráskódban vagy egyéb rögzített formában [Szjt. 1. § (2) bekezdés *c)* pont]. A törvény példálózó jelleggel kitér az operációs rendszer és a felhasználói programok oltalmára is, így hívva fel a figyelmet arra, hogy ilyen alapvető, átfogó programalkotásokat is e fogalmi körbe kell érteni. Ebből következik, hogy a nem felhasználói programok oltalma is felmerülhet, mint például egyes hardvereszközök működtetését lehetővé tevő vagy egyes programokat kiszolgáló szolgáltatóprogramok, programelemek. Ugyanakkor látnunk kell, hogy a szoftverek oltalma több sajátos, egyedi jellegzetességgel, eltéréssel is bír, nem csak kiegészítő, értelmező elemekkel. Az utóbbira jó példa, hogy a törvény külön rendelkezés alapján kivonja az oltalom alól a szoftverek csatlakozófelületeinek (interfész) működési elvét, eljárását, ötletét. Ezen kívül a mű fordításának szabályait (lásd a 6.3.5. alfejezet) rendeli alkalmazni a számítógépi program más programnyelvre történő átdolgozására. Az előbbit, vagyis a szoftver sajátos, egyedi jellegzetességeit jól támasztják alá azok a jogszabályhelyek, melyek szerint a szoftverek vagyoni joga maradéktalanul átruházható [Szjt. 58. § (3) bekezdés], illetve, hogy a szoftver műpéldányának kereskedelmi forgalomban történő értékesítése során a felhasználási szerződést nem kell írásba foglalni.[490]

Ahhoz, hogy megértsük, miért is szükséges a szoftvereket ilyen különleges elbánásban részesíteni, érdemes megvizsgálnunk működésük módját. Ahhoz, hogy egy szoftvert működtethessünk, valamilyen adatfeldolgozó gépre – gondolhatunk itt például személyi számítógépre, okostelefonra, tabletre, drónra, de akár egy komolyabb számológépre is – van szükségünk, amely lefuttatja azt.[491] A futtatás folyamatának részletes leírásába itt nem kí-

[490] Szjt. 60. § (1) bekezdés. Ilyen formában találkozik a legtöbb felhasználó a felhasználói „nyilatkozatokkal", az úgynevezett „*Licence Agreement*"-ekkel.

[491] Futtatás alatt itt most azt értjük, hogy a szoftver betölti funkcióját, és annak eredménye érzékelhetővé válik a felhasználó számára. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a szoftver megjelenési formától függetlenül oltalomban részesül, így a futtatott szoftverrel azonos oltalom alatt áll például a szoftver forráskódjának papíralapon többszörözött változata.

vánunk elmerülni, azonban fontos megjegyeznünk, hogy a futtatás során a szoftver több alkalommal többszörözésre kerül a háttértár és a műveleti memória között. Ezen kívül átdolgozás is történik több esetben a beviteli parancsok, paraméterek vagy más, kiszolgáló szoftverek utasításai, adatai alapján. Tehát egyetlen szoftver rendeltetésszerű használatával elvben több olyan felhasználási cselekmény is megvalósul, amelyhez a szerző külön engedélye lenne szükséges, így például többszörözés, fordítás, átdolgozás. Ezeket a felhasználási módokat több rétegben is kezeli a törvény, elsősorban szabad felhasználást biztosítva.

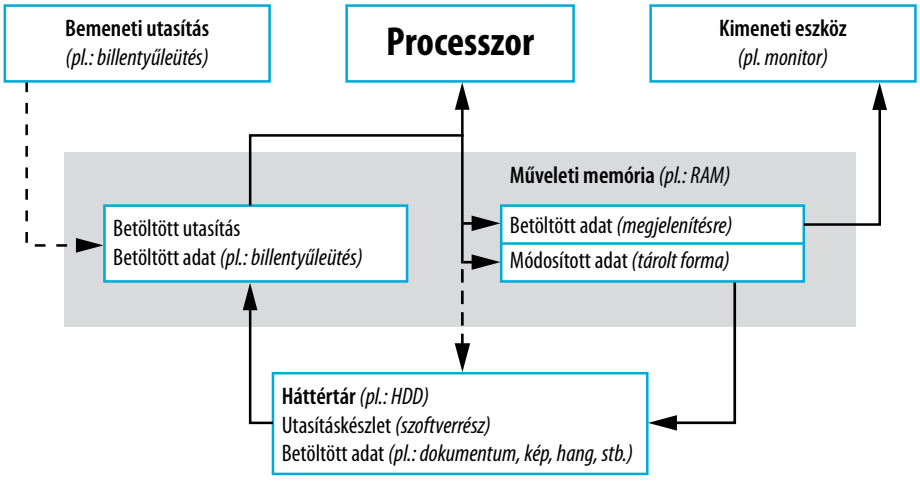

Példa szoftver futtatására

Egyrészről szabad felhasználásnak minősül a mű járulékos, a műszaki folyamat részét képező felhasználása abban az esetben, ha az a felek közötti hálózati kapcsolatot biztosító fél részéről történik, és ha rendeltetésszerű felhasználáshoz kapcsolódik.[492] Emellett a törvény a speciális rendelkezések között a *rendeltetésszerű* felhasználással kapcsolatos többszörözést, az átdolgozás jogát kivonja a szerző kizárólagos jogai közül. Ennek keretében biztosított a felhasználónak az a lehetőség is, hogy a szoftver működését megfigyelje annak érdekében, hogy működési elvét, eljárását megismerje, és az is, hogy a szoftverről biztonsági másolatot készítsen. Az utóbbi előírások ugyan elismerten nem biztosítják a szerző gazdasági érdekeit, azonban különlegesnek csak a biztonsági másolat készítésének

[492] Szjt. 35. § (6) bekezdés.

lehetősége mondható,[493] mivel az az adathordozók sérülékenysége, korlátolt időtállósága miatt a rendeltetésszerű felhasználáshoz szükséges.[494]

A hatályos nemzetközi jogforrások alapján megalapozott, azonban informatikai szempontból sajátos, az EUB kapcsolódó gyakorlata.[495] A C-393/09. sz., a BSA-ügyben született ítélet szerint a grafikus felhasználói felület nem minősül a szoftver kifejezési formájának – és így szoftverként nem részesül oltalomban. Ez persze nem zárja ki, hogy az egyéni, eredeti jelleggel bíró grafikus felhasználói felület önállóan oltalomban részesülhessen mint vizuális alkotás, amennyiben az a szerző saját szellemi alkotása. Ehhez kapcsolódóan megjegyezzük, hogy az aktuális szoftverfejlesztési trendek alapján könnyen elképzelhető az is, hogy a grafikus felhasználói felület szerzője nem azonos a szoftver szerzőjével.[496]

Részben ennek a gondolatnak egy kiterjesztése az EUB C-406/10. sz., az SAS Institute és a WPL között folyamatban lévő ügyben hozott döntése,[497] amelyben az azonos funkcionalitású, közel azonos felhasználói felülettel rendelkező szoftverek kérdésében az elhatárolás alapjául a forráskódot vették. Az adott ügyben egyértelmű volt, hogy a korábban fejlesztett szoftver tanulmányozását követően készült a későbbi, közel azonos funkcionalitású és felhasználói felületű program. A Bíróság álláspontja szerint, ha az eredeti szoftver funkcionalitásának jogszerű tanulmányozása és az így megismert eljárások, elvek felhasználásával hoztak létre a szerzők (szoftverfejlesztők) új, egyéni, eredeti alkotást, akkor a későbbi szoftvert önálló, eredeti alkotásnak kell tekinteni. Ellenben, ha a korábbi szoftver forráskódjának visszafejtésével jutottak volna el az azonos megoldáshoz, akkor az már a szerzői jogok megsértésének minősülne. Érdekes eleme volt az eljárásnak a felperes által felhozott gazdasági érvelés, amelyre a főtanácsnoki indítvány ki is tért. Ennek értelmében, ha a szerzői jog oltalomban részesítené magát a funkcionalitást, azzal egy-egy funkciót ellátó szoftver monopolhelyzetbe kerülne, és ez jelentősen korlátozná a szabadpiacot, valamint a fogyasztókra és a felhasználókra nézve egyaránt káros lenne.[498]

---

[493] Ötletet, elvet, eljárást a szerzői jog még a kiemelten funkcionális művek esetén sem részesíthet oltalomban, legyen az szoftver, tanulmány vagy építészeti alkotás.

[494] Talán a 2020-as években e szabad felhasználásra már nincs is szükség a meghajtó nélküli ultrabookok, tabletek és felhőalapú szoftverek világában – a szerk.

[495] C-393/09. sz. ügy *Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany és a Ministerstvo kultury* között [ECLI:EU:C:2010:816].

[496] A munkaviszonyban létrehozott eltérő típusú művek problémájára lásd *Legeza Dénes:* A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban. ISZJSZ, 2016/3. sz., p. 117–120.

[497] C-406/10. sz. ügy SAS Institute és a WPL között [ECLI:EU:C:2012:259].

[498] Bővebben *Békés Gergely:* Szoftverek szerzői jogi védelme a gyakorlatban. In: *Legeza Dénes* (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, Budapest, 2014, p. 150–163.

A jogszabály tételesen nem tér ki ugyan a honlapokra, a webes felületekre és az online alkalmazásokra, azonban a napi előfordulásuk miatt érdemes ezekről itt külön megemlékeznünk. Habár mögöttes mechanizmusok alapján a weboldalak némileg eltérnek a szoftverektől, szerzői jogi szempontok alapján külön védelem alatt állhatnak. Ahogy a szoftver, a honlap is egy mögöttes forráskódból épül fel, számítógépek teszik elérhetővé a felhasználó számára – gyakran a világhálón keresztül több is részt vesz a műveletben –, jellemzően meghatározott funkciók ellátását célozzák – például információátadás, médiatartalom megjelenítése stb. Továbbá a honlap – a grafikus felhasználói felülethez hasonlóan – akár önálló vizuális műként is részesülhet szerzői jogi védelemben. Az utóbbi abban az esetben is fennállhat, amikor egy adott honlap kizárólagos funkciója egy vizuális mű megjelentetése, például, ha egy hirdetési felületként funkcionáló grafikus felületről van szó.

8.3. AZ ADATBÁZIS

Az adatbázisok megjelenésükben és felhasználásukban ugyan szorosan a szoftverekhez kapcsolódnak, azonban szerzői jogi szempontból jelentős mértékben elkülönülnek. Ennek oka leginkább abban rejlik, hogy míg az informatikatudomány egy adott, szervezett rendszerben tárolt adatok, információk tág halmazát érti adatbázis alatt – és így sokszor a szoftverek szerves részeként is megjelenik –, addig a jogszabály ehhez képest egy szűkebb, elvontabb fogalommal dolgozik.

A törvény szerint az adatbázisok „…önálló művek, adatok vagy egyéb tartalmi elemek valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, amelynek tartalmi elemeihez – számítástechnikai eszközzel, vagy bármely más módon – egyedileg hozzá lehet férni" [Szjt. 60/A. § (1) bekezdés]. A szoftverhez hasonlóan a törvény az adatbázis részének tekinti annak dokumentációját, valamint a működtetéséhez szükséges szoftvereket is.

8.3.1. Az adatbázisok elhatárolása

Az adatbázisokkal összefüggésben kétféle védelem állhat fenn. Amennyiben az adatbázisban szereplő adatokat egyéni, eredeti jellegű szerkesztési elvek mentén rendezték össze, az adatbázis gyűjteményes műként *szerzői jogi védelemben* részesül még akkor is, ha a gyűjtemény egyes elemei külön-külön nem érik el a szerzői jogi védelem szintjét (Szjt. 7. §). A gyűjteményes műnek minősülő adatbázis szerzője az adatbázis egészére nézve rendelkezik a szerzői jogokkal, ami nem érinti az adatbázisban esetlegesen szereplő önálló művek szerzőinek jogait. Fontos kiegészítés azonban, hogy a szoftverekhez hasonlóan az adatbázis vagyoni jogai is átruházhatóak, és nem szükséges a kereskedelmi forgalomban kapható adatbázisok felhasználási szerződésének írásba foglalása.

Amennyiben az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt, az adatbázis ún. *sui generis* oltalomban részesülhet, ami a szer-

zői jogokhoz viszonyítva korlátolt oltalom.[499] Ennek fő sajátossága az oltalmi idő nyilvánosságra hozatalának vagy elkészültének évétől számított 15 évre történő korlátozásán is meglátszik. Így ezen oltalom keretei között az adatbázis előállítójának – aki saját nevében és kockázatára kezdeményezte annak létrejöttét – hozzájárulása szükséges az adatbázis egészének többszörözéséhez, nyilvánossághoz közvetítéséhez.

Amint a 6.4.7. alfejezetben már említettük, a kapcsolódó jogi védelemhez *három előfeltételnek* kell teljesülnie:

- egyrészt az adatbázisnak meg kell felelnie az Szjt. szerinti fenti definíciónak;
- másrészt elengedhetetlen, hogy az adatbázis tartalmának megszerzésébe, ellenőrzésébe vagy megjelenítésébe jelentős ráfordítást fektessenek [Szjt. 84/A §. (5) bekezdés];
- végezetül az adatbázis előállítójának speciális, az Európai Gazdasági Térséghez kapcsolódó személyi hatály alá kell esnie.

Az alábbiakban csak a második feltétel tartalmi elemeit elemezzük. *A jelentős ráfordítás* fogalmának értelmezésében elsősorban az adatbázis-irányelv nyújt segítséget. Ez alapján a ráfordítás lehet pénzbeli, illetve idő-, munka- vagy energiaráfordítás,[500] annak jelentősége pedig mind minőségi, mind mennyiségi lehet.[501]

Fontos a jelentős ráfordítás kapcsán kitérni arra, az EUB több döntésével megerősített szempontra is, hogy a ráfordítás kizárólag akkor minősülhet az adatbázis védelme szempontjából jelentősnek, ha az kimondottan az adatbázis létrehozásának céljából történt. Így például – bár a gyakorlatban jelentős ráfordítás lehet – az adatbázist megillető védelem szempontjából nem számít jelentős ráfordításnak az adatbázis tartalmi elemeinek létrehozását elősegítő ráfordítás, illetve a tartalmi elemeknek a létrehozás során történő ellenőrzésének költsége sem. Jelentős ráfordításnak minősülhet ugyanakkor az adatbázis tartalmi elemeinek beszerzésére és a már meglévő elemek ellenőrzésére fordított költség.

A jelentős ráfordítás kapcsán kiemelendő, hogy a tartalom megszerzését el kell választani annak előállításától, a tartalmi elemek ellenőrzését az azok létrehozása során folyt ellenőrzéstől, a megjelenítést pedig a korábban létrejött tartalmi elemek megjelenítésétől, mivel csupán az előzőek költségei számíthatóak be az adatbázisra költött ráfordítások közé.[502]

A kétféle adatbázis elhatárolásában az alábbi eset segíthet. Az SZJSZT egy használtautó-hirdetési portált elemző szakvéleménye szerint az ilyen oldalak jellemzően szokványos megoldásokat követnek, tárgyuk szerint vannak válogatva, mint ahogy az újságokban is elkülönítik az ingatlanhirdetéseket az állásajánlatoktól. „A tárgybeli honlapon található tartalmi elemek ugyancsak ezen általános, szokványos, a tematikai, illetve funkcionális-logikai kapcsolatot meg nem haladó, így az egyéni, eredeti jelleget nélkülöző szempontok szerint kapcsolódnak egymáshoz."[503] Ennek megfelelően tehát gyűjteményes műként az oldal védelmet nem élvezhet. Mindazonáltal az eljáró tanács megjegyezte, hogy amennyiben

[499] Lásd Szjt. 84/A-E. §.

[500] Adatbázis-irányelv (40) preambulumbekezdés.

[501] Adatbázis-irányelv 7. cikk (1) bekezdése.

[502] Bővebben: SZJSZT-16/2010 – Adatbázis szerzői jogi és kapcsolódó jogi (*sui generis*) védelme.

[503] SZJSZT-31/2008 – Interneten közzétett, használtautó hirdetésekből összeállított adatbázis szerzői jogi és *sui generis* kapcsolódó jogi védelme.

az adatbázisok *sui generis* védelme esetén elvárt jelentős anyagi ráfordítás követelményét teljesíti a honlap, úgy adatbázisként állhat oltalom alatt.

8.3.2. Az adatbázis jogszerű felhasználójának biztosított kivételek

Az Szjt. a szoftverekhez és a gyűjteményes műnek minősülő adatbázisokhoz hasonlóan a *pusztán sui generis* védelemben részesülő adatbázisok jogszerű felhasználóinak is kivételt biztosít az engedélykérési kötelezettség alól. Ennek célja, a fenti műveknél korábban már említett módon, az adatbázis rendeltetésszerű használatának a biztosítása, vagyis annak elérése, hogy a felhasználó például engedélyének keretein belül szabadon használhassa az adatbázis tartalmi elemeit. Ezt, a jelentéktelen részlet kimásolását engedélyező kivételt azonban több korlátozás is szűkíti:

- csak már nyilvánosságra hozott adatbázisok esetében alkalmazható,
- ha az eredeti engedély csak az adatbázis egy részére vonatkozik, a kivétel is csak e részre alkalmazható.

Ellentétben a szerzőkkel és a szomszédos jogi jogosultakkal, az Szjt. IV. fejezetének szabad felhasználási esetei az adatbázis-előállítókra nem alkalmazhatóak, az e jogosultak engedélyezési joga alól biztosított kivételeket kizárólag az Szjt. 84/C. §-a tartalmazza. E speciális kivételekre is megfelelően alkalmazandók azonban a szabad felhasználás általános szabályai.

A fentiek alapján úgy tűnhet, mintha az adatbázisok sajátos védelme – mind a szerzői jogi, mind a „*sui generis*" oltalom – leírható lenne úgy, mint a gyűjteményes művek és a szoftverek szabályozásának az ötvözése, amiben talán van is valami igazság, többek között az azonos felhasználási környezet és a felhasználást lehetővé tevő eszközök azonos működése miatt. Így a szabályozás az adatbázisokra vonatkozóan is magában foglalja azt a már ismerős elemet, miszerint a felhasználó, az adatbázis jogszerű felhasználása során, a szerző engedélye nélkül is elvégezheti azokat a felhasználási cselekményeket, amelyek az adatbázis tartalmához való hozzáféréshez és rendeltetésszerű felhasználásához szükségesek.

8.4. A KÉPZŐMŰVÉSZETI, A FOTÓMŰVÉSZETI, AZ IPARMŰVÉSZETI ÉS AZ IPARI TERVEZŐMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK[504]

Az ún. vizuális alkotások területén sok esetben gondot okoz már az egyes alkotások műtípusba történő besorolása is. Tipikusan ilyen – az építészet, az iparművészet vagy az ipari tervezőművészet körébe egyaránt sorolható – „vegyes" terület a belsőépítészet, amelynek megítélése attól függ, hogy mely aspektusát vizsgáljuk, de komoly fejtörésre adhat okot a

[504] A témát részletesen feldolgozza *Grad-Gyenge Anikó – Timár Adrienn:* Képzőművészet szerzői jogi lencsén át. MMA MMKI, Budapest, 2022., a hazai szabályozás fejlődésére lásd *Mezei, Péter – Coors, Corinna:* Image rights – Exploitation and legal control in English and Hungarian Law. Acta Juridica Hungarica – Hungarian Journal of Legal Studies, 2016/1. sz., p. 10–24.

videójátékok[505] besorolása is. Az építészet például térátalakító jellegű tevékenység, míg valamely berendezési tárgy külső megjelenésének kialakítása az ipari tervezőművészet körébe tartozik. A modern kor digitális fejlődésével – különösen az okostelefonokban található jó minőségű kamerák használatának mindennapossá válásával – megszokottá vált, hogy az emberek életük mindennapos eseményeit lépten-nyomon megörökítik és dokumentálják. A vizuális alkotások körében tehát egyre nagyobb jelentősége van a *fotóművészeti alkotásoknak*.

Az Szjt. külön részt szentel e műtípusoknak és néhány speciális rendelkezést állapít meg vonatkozásukban.

8.4.1. A kiállítás joga

Az Szjt. által szabályozott kiállítás jogának[506] értelmezése számos, a kiállítás konkrét törvényi fogalmának hiányából adódó kérdést vet fel. Az első tisztázandó kérdés az, hogy tulajdonképpen mi minősül kiállításnak? A törvényi szabályozás például nem tesz különbséget a „nyilvános" és a „nem nyilvános" kiállítás között. E körülményből következően például egy kávézóban a vendégek, egy vállalati épület folyosóján a munkavállalók vagy egy galériában a látogatók számára megtekinthető fotósorozat elhelyezése a szerzői jog szempontjából ugyanolyan megítélés alá esik.

A kiállítás jogának gyakorlása kapcsán felmerülő nehézség, hogy amint egy műalkotás eladásra kerül, úgy az alkotót megillető szerzői jog és az új tulajdonost megillető dologi jogi jogosultság egymástól elválik. Azonban a műpéldány fizikai átruházásával nem szűnik meg a szerző és a műve közötti kapcsolat. Ez egyrészt azt jelenti, hogy az új tulajdonos csak erre irányuló szerződéses megállapodás esetén gyakorolhatja a mű tekintetében a felhasználási jogokat. Másrészt a szerzői jogok gyakorlásához sok esetben a szerzőnek is szüksége van arra, hogy a műpéldány ismét visszakerüljön a birtokába – reprodukció készítése, életműkiállítás stb. –, ezért a tulajdonos köteles a művet időlegesen a szerző rendelkezésére bocsátani. Olyan ez, mintha a lakás tulajdonosának időnként be kéne engednie az építészt az általa tervezett lakásba…

E jog gyakorlása azonban nem korlátlan, hiszen nem sértheti a mű tulajdonosának méltányos érdekeit. A kiállítás jogának gyakorlása díjköteles és ahhoz a szerző engedélyére van szükség – kivéve közgyűjtemények esetében. A hozzájárulást a szerzők nevében a HUNGART adja meg. A szerző nevét a kiállítás során minden esetben fel kell tüntetni.

---

[505] *Harkai István:* A videójáték mint kulturális örökség megőrzése a CDSM-irányelv tükrében. ISZJSZ, 2022/4. sz., p. 25–48.

[506] 69. § (2) Képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti és iparművészeti alkotás kiállításához a szerző beleegyezése szükséges. A közgyűjteményben őrzött mű kiállításához nincs szükség a szerző beleegyezésére, és azért a szerzőt díjazás sem illeti meg.

8.4.2. A követőjog és a fizető köztulajdon

A követőjog (*droit de suite*) azt a célt szolgálja, hogy a képzőművészek, iparművészek és fotóművészek alkotásuk első értékesítését követően is tudjanak részesülni az eredeti műalkotásuk műkereskedő általi értékesítéséből befolyt bevételből. A követőjog létjogosultságát az indokolja, hogy számos esetben a fiatal, pályája elején még tengődő, ismeretlen szerző kénytelen műalkotását olcsón eladni, így a mű tulajdonjogáért – nem beszélve későbbi reprodukálásáért – kapott jelentéktelen összegű bevételek korántsem állnak feltétlenül arányban a mű már ekkor megállapítható esztétikai értékével. Az ekkor a szerző részére befolyt bevétel ráadásul alkalmatlan annak kompenzálására, ha a műalkotás később – akár az alkotó halála után – csillagászati áron cserél a műkincspiacon gazdát, amelynek hasznát azután kizárólag a műkereskedő fölözné le.[507]

Úgy tartják, hogy *Millet*-től az *Úrangyala* című festményt egy belga tájképfestő vette meg 1860-ban 1000 frankért. A kép idővel többször gazdát cserélt, kiállításokon szerepelt, ismertté vált. Ennek köszönhetően egy 1881. évi aukción már 168 ezer frank volt a leütési ár, ami nem állt meg, és 1889-ben már 553 ezer frankot adtak a képért. A festményt végül *Alfred Chauchard* párizsi műgyűjtő vette meg 1890-ben 750 ezer frankért (!), aki 1910-ben a képet végrendeletével a francia államra hagyta, amely előbb a Louvre majd az Orsay Múzeum állandó gyűjteményébe került.

Millet örökösei nagy szegénységben éltek, és amikor látták, hogy a különböző alkotások milyen áron kelnek el, vagyoni igényt támasztottak a későbbi értékesítések vételárából. Franciaországban az erre vonatkozó törvényt 1914-ben fogadták el, és 1920-ban lépett hatályba.[508] Magyarországon 1994 óta elismert jog.

---

[507] *Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Lajos:* Magyar polgári jog. Szellemi alkotások joga. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2006, p. 83., *Győri Erzsébet:* A követő jog története, gyakorlata Magyarországon (1979–2009). In: Tattay Levente (szerk.): Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól. Szent István Társulat, Budapest, 2009. p. 143–168., *Tomasovszky Edit:* A követő jog alapproblémái, szabályozási kérdései. De iurisprudentia et iure publico: Jog- és politikatudományi folyóirat 2013/2. sz. p. 1-29., *Tomasovszky, Edit:* The Efficiency of the Droit de Suite (Artists' Resale Right). In: Szikora, Veronika; Török, Éva (szerk.) Civil Law Issues in Intellectual Property Rights and Consumer Protection. Debrecen University Press, Debrecen, 2014. p. 23-39., *Tomasovszky, Edit:* The Current Situation of the Collection Management of Resale Royalty Right. Law Review of Kyiv University of Law 2015/2. sz., p. 377–380., *Tomasovszky Edit:* A követő jog alapproblémái és szabályozási kérdései. Orac Kiadó, Budapest, 2023.

[508] Érdekes, hogy erről az új jogról még a szociológus Marcel Mauss is megemlékezik az ajándékról írt művében: „A festmények, szobrok és műtárgyak által alkotóik vagy közvetlen örököseik életében megszerzett többletérték botránya inspirálta azonban azt az 1923. szeptemberi francia törvényt, amely 'öröklési jogot' biztosít a művésznek és örököseinek a műveik egymást követő eladásai során elért többletnyereségek sorozatára." *Marcel Mauss:* The Gift. Routledge, London, 2002. p. 86. [A szerk.]

Jean-Louis Forain rajza, amely egy párizsi újság címlapján jelent meg 1920-ban, a jogdíjrendszer bevezetését támogatva. A Millet-helyzetre utalva gazdag, kövér üzletembereket ábrázol, akik egy aukcióra szánt, bekeretezett vászon köré tömörülnek, miközben egy elszegényedett koldus és egy gyermek nézi őket, és felkiáltanak: „A papa egyik festménye!"[509]

A követőjog, megszületésekor, a 20. század eleji Franciaországban számos impresszionista festőt mentett meg az éhínségtől. Később a BUE[510] által vált nemzetközi szinten elismertté, de csak opcionális jelleggel, és viszonossági alapon előírva. Az EU a követőjogi irányelvvel egységesítette a jogintézményt immár kötelező jelleggel. Az irányelv átültetésével teremtett jogi környezet, bár azonos mértékű jogdíjakat határozott meg az Európai Unióban, mégis kihatott a műtárgy-kereskedelemmel foglalkozó szervezetek területi megoszlására is, mert ezek után Európán belül az aukciósházaknak jobban megérte a kedvezőbb adókulccsal dolgozó tagállamokba áttenni székhelyüket, vagy éppen az Egyesült Államokba, ahol eleve nem is ismert a követőjog intézménye.[511]

---

[509] *https://artistsspace.org/media/pages/programs/the-artists-resale-right/927519293-1623173266/kbItMN2YqL.jpg.*

[510] BUE 14*ter* cikk.

[511] *Kiss Tibor:* A követő jog – Egy jogintézmény múltja, jelene és jövője a magyar szerzői jogban. Miskolci Jogi Szemle, 2. évfolyam, 1. szám, 2007. p. 66.

DALÍ A MEGSZÁLLOTT ANGELUS RAJONGÓ

Salvador Dalít megszállottan foglalkoztatta Millet Úrangyala című festménye, amelyet szülei otthon őrzött reprodukciójáról ismert és amely szüntelenül elmélkedéseinek forrása volt: „Millet Angelusa hirtelen a legzavaróbb képi alkotássá válik számomra, a legrejtélyesebb, legsűrűbb, tudattalan gondolatokban leggazdagabb, ami valaha létezett". Millet olyan, addig elhanyagolt témákat vagy egyszerű embereket emelt főszereplővé műveiben, akiket akkoriban egyébként soha nem tisztelt volna meg a festészet. Az Angelusban a mozdulatlan alakok ellentétben állnak a nagy üres térrel, amelyben elhelyezkednek. A parasztpár szürkületkor szünetet tart a munkában, hogy imádkozzon, valószínűleg miután meghallották a háttérben a templom harangjainak zúgását. Dalí a festményt paranoia-kritikai módszere alapján értelmezte, ami az egyik legfontosabb hozzájárulása a szürrealizmushoz. Dalí a paranoia mint a kreativitás forrását védelmezte, és nem pszichés zavarnak, hanem a hallucináció módszerének tekintette, amely a meglévő elemek új jelentéseit leplezi le. Ez a festmény Dalí számára delíriumos jelenségeket és rögeszmés hatásokat okozott, amelyek szorongást és nyugtalanságot keltettek benne. Elhatározta, hogy felfedezi, mi rejtőzik az egyszerűnek és nyugodtnak tűnő alkonyi imában. A művész még a Louvre Múzeum laboratóriumától is elérte a festmény röntgenfelvételét. 1932-1935-ben, majd később is közel féltucat képen dolgozta tovább Millet remekművét.[512]

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí/ HUNGART 2023

Salvador Dalí: Millet Úrangyalának régészeti visszaemlékezése (1933 – 1935)

[512] *Natalia Alonso Arduengo:* La persistencia de „el ángelus" de Millet en la memoria de Salvador Dalí *http://conelarteenlostalones.blogspot.com/2014/04/la-persistencia-de-el-angelus-de-millet.html.*

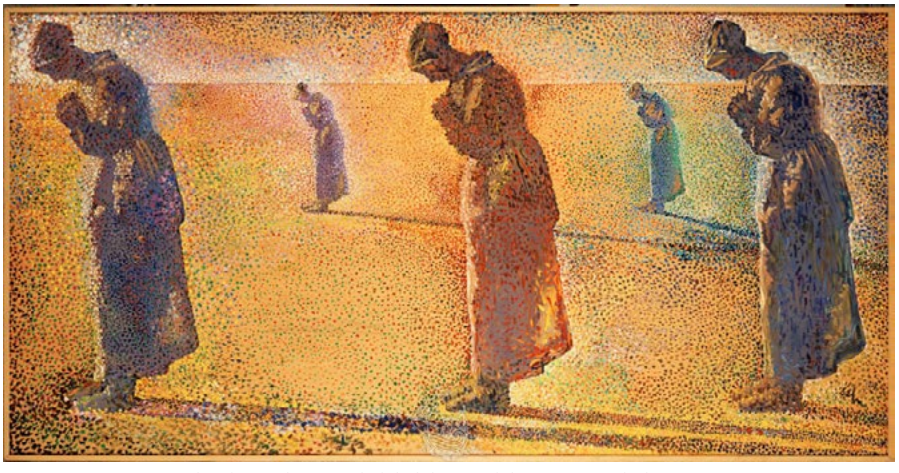

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí/ HUNGART 2023

Salvador Dalí: Hajnal, dél, délután, délután és szürkület (1979)

Az irányelv ugyan előírta és részletesen szabályozta a követőjog gyakorlását, az eltérő tagállami háttérszabályozások következtében azonban még így sem mindig egyértelmű például, hogy egyes esetekben – főleg, ha a már elhunyt alkotók örökösei lesznek a jogdíj jogosultjai – ki jogosult e jogdíjra. Ilyen problémával néztek szembe *Salvador Dalí* leszármazottai is. A jogeset szerint a Franciaországban érvényesített jogdíjat *Dalí* örököseinek fizették ki, és nem a spanyol államnak, akiket ezért beperelt a művész alkotói hagyatékának – köztük szerzői jogainak – kezelésével megbízott *Fundación Gala-Salvador Dali Alapítvány.* Az alapítvány a francia vonatkozású jogdíjak beszedésével ugyanis egy francia jogkezelő szervezetet bízott meg. A szervezet a francia szerzői jogi szabályozásnak megfelelően – amely szerint nem fizethető ki e jogdíj a törvényes örökösökön kívüli személyeknek, így a végrendeleti örökösöknek sem – automatikusan Dalí leszármazottainak folyósította a követőjogi díjat. A vita végül az EUB elé került, amely a C-518/08. sz. ügyben hozott ítéletében úgy döntött, hogy a tagállamok szabadon rendelkezhetnek a követőjog öröklését illetően.

Az uniós szabályozás a követőjogi díj mértékét[513] egy degresszíven összetett kulcsrendszerben, induló mértékét pedig a vételár 4%-ában határozza meg. Ezenfelül azonban a számítási rendszer keretei között a tagállamok – saját műkereskedelmi piacuk konkrét viszonyait is figyelembe véve – szabad kezet kapnak. A magyar szabályozás szerint a követőjogi díj megfizetésére irányuló kötelezettség nem irányadó, ha a műalkotás nettó ellenértekének a minimuma az 5000 forintot nem haladja meg.

A követőjogi jogdíjjal kapcsolatos egyik főszabály, hogy az csak *eredeti alkotások* után jár.[514] Ezen eredetiség fogalma azonban nem a szerzői jogi védelmet megalapozó egyéni-eredeti jellegre utal, hanem a konkrét műalkotásra, amelynek az egyetlennek, vagy korlátozott számú műpéldányok közül az egyiknek kell lennie. A törvényi definíció szerint eredeti műalkotás *a képzőművészeti alkotás* – például a kép, a kollázs, a festmény, a rajz, a metszet, a nyomat, a litográfia, a szobrászati alkotás –, *az iparművészeti alkotás* – például

[513] Követőjogi irányelv 4. cikk.

[514] Szjt. 70. § (1) bekezdés.

a falikárpit, a kerámia, az üvegtárgy – és *a fotóművészeti alkotás, feltéve, hogy azt maga a szerző készítette, vagy olyan másolat, amely eredetinek minősül.* Eredetinek minősül a másolat, ha korlátozott számban a szerző maga készítette, vagy az ő irányításával készült. A sorszámmal, a szerző kézjegyével ellátott, vagy más alkalmas módon a szerző által megjelölt műpéldányt ilyen másolatnak kell tekinteni.

A jogdíjfizetést csupán azon tulajdonátruházások alapozzák meg, amelyek egyrészt ellenérték fejében történtek, másrészt pedig amelyek bármely, funkcionálisan működtetéssel foglalkozó személynek vagy gazdasági társaságnak a közreműködésével mentek végbe. A követőjogból eredő jogdíj megfizetése a működtetőt terheli, aki azt a közös jogkezelést végző HUNGART-nak utalja át a jogosultnak történő kifizetése érdekében. A közös jogkezelés kötelező jellegű, ebből eredő díjigényéről pedig maga a szerző sem mondhat le.

Az EUB vizsgálta azt is, hogy egy aukciósház – működtető – vajon szerződéssel áthárítható-e a követőjogdíj megfizetését a vevőre. A C-41/2014. ügyben a bíróság megállapította, hogy nem ellentétes az uniós joggal az, hogy a nemzeti jogszabály által a követőjogdíj fizetésére kötelezett személy bármely más személlyel – az eladót és a vevőt is beleértve – megállapodhasson abban, hogy a díj költségeinek egészét vagy annak egy részét véglegesen a vevő viselje. A szabályozás lényege ugyanis az, hogy a díjat a szerzőnek valaki megfizesse. A szerződéssel végső soron a működtető felelőssége nem változik, a díjat rajta mindenképpen be lehet hajtani.[515]

Számos esetben előfordul az is, hogy valamely alkotás értékesítésére nemcsak az alkotója halála után, hanem már a szerzői jogi védelem idejének letelte után kerül sor. Felmerül a kérdés, hogy az ilyen művek áremelkedése miatti nyereség is csak az eladót és a működtetőt illesse-e, vagy a társadalom egésze részesüljön-e ebből az összegből. Példának hozható *Csontváry Kosztka Tivadar Titokzatos sziget* című képe, amely 2021-ben 460 millió forintért kelt el. Ez az eddigi legmagasabb összeg hazai aukción.[516] E kérdést az ún. *fizető köztulajdon*[517] *(domaine public payant)* jogintézménye oldja meg. Bár a fizető köztulajdont is ugyanazon ügyletek után kell fizetni, mint a követőjogi díjat, mind a kedvezményezettek személye, mind a jogintézmény célja eltérő. A fizető köztulajdont ugyanis az alkotók közössége – nem a szerző vagy jogutóda – részére szedi be a közös jogkezelő szervezet, majd az így összegyűlt forrást – nyilvános ösztöndíjpályázatok kiírásával – a vizuális művészek alkotótevékenységének és szociális céljainak elősegítésére fordítja. Tehát az alkotások értéknövekedése által ebben az esetben végső soron az alkotóművészek egy másik generációjának boldogulási esélyei növekednek.

[515] C-41/14. sz. ügy a Christie's France SNC és a Syndicat national des antiquaires között [ECLI:EU:C:2015:119].
[516] *https://magyarnemzet.hu/kultura/2021/12/uj-magyar-aukcios-rekord.*
[517] Szjt. 100. §.

Csontváry Kosztka Tivadar (1853–1919): Titokzatos sziget (1903)

Mind a követőjogi díj, mind pedig a fizető köztulajdonnal kapcsolatos díj megfizetése alól mentesülnek a muzeális intézmények, ha nem műkereskedőtől szerzik meg az eredeti műalkotás tulajdonjogát, feltéve, hogy működésük jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.

8.4.3. A szabad felhasználás

A mindennapi életben számos felhasználás létezik, amelyek esetében nem várható el a felhasználótól, hogy ezek miatt engedélyért folyamodjon. Gondoljunk csak bele, hogy egy hosszú hétvége alatt könnyedén összekattintgatott akár több száz fotónkon mennyi szerzői jogi védelem alatt álló vizuális alkotás látható. Nyilvánvalóan nem lenne kivitelezhető ezek egyenként történő engedélyezése. Ugyanígy egy iskolai művészettörténet órán sem várható el, hogy akárhányszor a tanár az egész osztály számára látható módon kivetítve be szeretne mutatni egy festményt vagy szobrot, ezért a vetítésért külön-külön engedélyt kérjen. A hasonló esetekre a vizuális alkotások esetében is gondoskodott a jogalkotó szabad felhasználási lehetőségről, amelyek – szigorú szabályozottságuk révén – ugyanakkor nem csorbíthatják a szerzői jogi jogosult érdekeit sem.

Az első – hétvégi utazással kapcsolatos – példában említett felhasználás az Szjt. 68. § (1) bekezdésében meghatározott konjunktív feltételek alapján akkor nem lesz engedélyköteles, ha az alkotás:

- szabadban található – így tehát a törvény hatálya nem terjed ki az épületekben elhelyezett alkotásokra;

- nyilvános helyen található – ezáltal például egy magánház udvarán található alkotás nem eshet szabad felhasználás alá;
- és állandó jelleggel, azaz nem ideiglenesen vagy alkalomszerűen van felállítva.

Azon képzőművészeti, építészeti és iparművészeti alkotások esetében, amelyekre vonatkozóan e feltételek együttesen fennállnak, látképük a szerző hozzájárulása és díjazás nélkül elkészíthető és felhasználható. Ez alapján például a nevezetes személyek szobrának, domborművének lefényképezésével az ember önmaga válhat a fényképek alkotójává, vagy más kaphat megbízást e munka elvégzésére, és a felhasználást vele szerződés keretében engedélyeztetheti.

Mi történik akkor, ha ugyan nem kifejezetten egy szerzői jogi védelem alatt álló művet fényképezünk, azonban fotónkon – mintegy a panoráma részeként – mégis szerepel ilyen „engedélyköteles alkotás"? Franciaországban például az épületek látképe jogvédett. További érdekesség, hogy az *Eiffel-torony* pedig csak nappal fotózható, mivel a francia szerzői jogi törvény alapján annak kivilágított éjszakai látképe installációnak minősül, így csak engedéllyel megörökíthető.

A második említett példa kapcsán szükséges visszautalni az *oktatási célból történő szabad felhasználás*[518] szabályaira. E tekintetben a szabály az, hogy a képzőművészeti, építészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás képe, valamint a fotóművészeti alkotás tudományos ismeretterjesztő előadás, továbbá iskolai oktatás céljára használható fel szabadon.

8.5. AZ ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOK ÉS A MŰSZAKI LÉTESÍTMÉNYEK[519]

Az Szjt. példálózó felsorolása szerint az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve, továbbá a műszaki létesítmény terve[520] szerzői jogi védelem alá tartozhat. Mivel az építészeti alkotás egyúttal „*a téralakítás egyéni-eredeti megoldásait jelenti*", ennek alapján nem kizárólag az épületek tartozhatnak ide, hanem akár a kert- és tájépítészeti művek is.[521]

A szakirodalom és a joggyakorlat is egyöntetűen vélekedik arról, hogy védelem tárgya lehet mind az építészeti terv, mind pedig a – szerzői jogi szempontból többszörözésének minősülő – épület.[522] Egy belsőépítészeti terv önálló felhasználása kapcsán tért ki az

---

[518] Az Szjt. 33. § (4) bekezdése határozza meg az oktatási cél fogalmát.

[519] Bővebben lásd *Faludi Gábor:* Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában. In: *Legeza Dénes* (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései: Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testületszakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, Budapest, 2014, p. 118–149., *Bosányi Zsófia Eszter: az én házam az én váram? Az építészeti alkotások szerzői joga által alkotott korlátok* I-II. rész. ISZJSZ, 2023/1. sz., p. 23-43., ISZJSZ, 2023/2. sz., p. 44-63.

[520] Az Szjt. 1. § (2) bekezdésének *k)* és *l)* pontjában írt alkotások.

[521] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 67. §-hoz fűzött kommentárrész.

[522] Ha épület készül a tervdokumentáció alapján, az szerzői jogi szempontból többszörözésnek minősül.

SZJSZT azon elvi kérdés megválaszolására, hogy a szerzői jog az épületet vagy a tervet védi-e. Rámutattak arra, hogy az építészeti alkotás mint alkotás fogalma kettős jellegű, mivel beletartozik a terv és a megvalósult épület is.[523] Az Szjt. alapján a védelem mind az egész műre, mind pedig annak azonosítható részére kiterjed. A tervezési dokumentáció esetében azonban az egyéni-eredeti jelleg megállapítása nem egyszerű kérdés, mivel a többi vizuális alkotáshoz képest – az építésügyi szabályozás részletes előírásainak köszönhetően – itt eredendően kevesebb mozgástere nyílik az alkotónak. Például a panelházak vagy egyéb házgyári épületek esetében, amelyeknél a típustervekben alkalmazott megoldások a legtöbbször az adott épület egyetlen kivitelezési és műszaki lehetőségét jelentik – ráadásul a felhasznált műszaki elemek összeállításából más építményi struktúra jellemzően nem is következhet – nem beszélhetünk egyéni-eredeti jellegről. Alapvető kérdés tehát, hogy a tervezés különféle – egymástól függetlennek tekinthető, de szükségszerűen egymásra épülő – fázisaiban létrehozott, inkább funkcionálisnak minősülő alkotások önmagukban lehetnek-e szerzői jogi védelem tárgyai. Ennek a gyakorlatban akkor van különös jelentősége, amikor az egyes fázisokat nem ugyanazon szakember (szerző) végzi, hiszen így sok esetben a tervek felhasználása engedélyköteles tevékenység lehet.

Mivel a tervművek ugyanazon alkotás esetében egyúttal eltérő készültségi fokot is jelenthetnek, e készültségi fokok elérése és a tényleges kivitelezés elkerülhetetlen változtatásokat – elhagyásokat, tartalmi módosítást, bővítéseket, vagyis szerzői jogi értelemben vett átdolgozást – igényel. Ezeket egyébként a felhasználó a szerző tiltakozása ellenére is végrehajthatja, vagy a szerzőtől különböző személlyel végrehajtathatja.[524] A szerzői jogi védelem feltételei mindig egyedileg, a szakmai, jogszabályi előírások, gyakorlati megfontolások, és különösen az egyes épületek rendeltetésén keresztül vizsgálandók.

Az SZJSZT több ügy kapcsán is úgy találta, hogy az egyes tervfázisok – látványterv, konstrukciós terv, gyártmányterv, engedélyezési terv, kiviteli tervek[525] stb.– esetében akár külön-külön sem kizárt a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni-eredeti jelleg fennállása. Noha a megrendelői megkötésekre, illetve az arculati kézikönyv előírásaira figyelemmel kell lennie, a tervező viszonylag nagy szabadságot élvezhet például a konstrukciós tervek és az azokat gyártásra alkalmassá tevő gyártmánytervek esetében. A kiviteli terv – amelynek készítése során az engedélyezési tervben rögzített fő paraméterektől érdemben eltérni csak az engedélyezési terv készítőjének hozzájárulásával lehet (1:50 arányú) – azonban általában nem tekinthető az engedélyezési tervek (1:100 arányú) szerzői jogi értelemben vett átdolgo-

[523] SZJSZT-15/2010 – Építészeti alkotás engedélyezési tervének felhasználása kivitelezési terv elkészítésére és a felhasználási engedély terjedelme támogatási szerződés részét képező általános szerződési feltételek alapján.

[524] SZJSZT-14/2006 – Építési kiviteli terv felhasználása.

[525] SZJSZT-23/2010 – Konstrukciós tervek, gyártmánytervek és látványtervek szerzői jogi megítélése; SZJSZT-15/2010 – Építészeti alkotás engedélyezési tervének felhasználása kivitelezési terv elkészítésére és a felhasználási engedély terjedelme támogatási szerződés részét képező általános szerződési feltételek alapján.

zásának,[526] továbbá a kivitelezés során történő módosítások feltüntetését tartalmazó megvalósulási tervdokumentáció sem élvezhet jellemzően szerzői jogi oltalmat.[527]
Ez nem csupán egy épület egészére, hanem egy részére vonatkozó tervek esetében is probléma lehet. Egy felújítási tervdokumentáció részét képező homlokzati terv megváltoztatása esetén például nem állapított meg egyéni-eredeti jelleget az SZJSZT, mivel az pusztán az eredeti homlokzaton is szereplő motívumokat variálta olyan módon, hogy azzal a felújítás előtti homlokzati látképet, az építészeti alkotás egészét, csak jelentéktelen mértékben változtatja meg.[528]

Nem kizárólag a tervek átdolgozása és megváltoztatása, hanem egy már elkészült épület esetében az évek során elkerülhetetlenül szükségessé váló át- vagy hozzáépítések, felújítási munkák, elbontások is okozhatnak problémákat. Az ilyen esetekben ugyanis az épületen egyidejűleg fennálló két jogosultság, az építész szerzői joga – különösen a mű integritása védelmének személyhez fűződő joga –, illetve az ingatlan tulajdonosának tulajdonjoga összeütközésbe kerülhet. Ez könnyen felmerülhet például egy lakóház átalakítása és bővítése esetében, de akár állagmegóvási okból szükségessé vált bontások esetében is.

A helyreállítás, mint újjáépítés, szabad felhasználásnak minősülhet addig, amíg az épület eredeti rendeltetésének megfelelő, biztonságos használhatóvá tételére irányul és megőrzi az épület eredeti kialakítását. Ez a szabad felhasználás kiterjed az épület, valamint annak tervének, rajzának a többszörözésére, vagy online elérhetővé tételére is.[529] Azonban, ha a felújítás ezen a célon túlterjeszkedik, az minősülhet akár a fenti szabad felhasználáson túlmutató, engedélyköteles felhasználásnak is. Így például a családi ház tetőterének vagy teraszának beépítése már értékelhető úgy, hogy ez az épület eredeti kialakítását megváltoztatja, egyéni-eredeti jellegét új jegyekkel ruházza fel, azokon módosít, így az ilyen felújítás átdolgozásnak is minősülhet.[530] Ezt az értékelést csak a felújítási tervek ismeretében, azokat a meglevő építménnyel, illetve terveivel összevetve lehet megtenni.

A tulajdonosi jogok rendeltetésszerű gyakorlása ugyanakkor főszabály szerint nem eredményezheti az építményen fennálló szerzői jog megsértését – és más érdekek is megalapozhatják a szerzői jogi jogosult jogainak jogszerű korlátozását.[531] Ahogy a Legfelsőbb Bíróság rámutatott, a tulajdonost megillető jogok rendeltetésszerű gyakorlása vezethet akár a szerzői jogok korlátozásához, a szerző pedig tűrni köteles építészeti alkotásának az átépítését,

---

[526] SZJSZT-15/2010 – Építészeti alkotás engedélyezési tervének felhasználása kivitelezési terv elkészítésére és a felhasználási engedély terjedelme támogatási szerződés részét képező általános szerződési feltételek alapján.

[527] SZJSZT-14/2006 – Építési kiviteli terv felhasználása.

[528] SZJSZT-06/2010 – Homlokzati terv szerzői jogi védelme.

[529] Szjt. 68. § (4) és (5) bekezdései.

[530] Az építészeti alkotások átdolgozásának kérdésére lásd *Harkai István:* Az átdolgozás problematikája építészeti alkotások esetén a szerzői jogban. Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies, 2017/2. sz., p. 259–272., a rekonstruált műemlékek szerzői jogi aspektusaira pedig *Harkai István:* Rekonstruált műemlékek szerzői jogi aspektusból. ISZJSZ, 2016/6. sz., p. 55–102.

[531] A megváltozott magánérdekek mellett a szerzői jog korlátozásának a közérdek (például ilyen lehet egy meglévő épület akadálymentesítése, ha hozzáépítenek mozgáskorlátozottak számára egy feljárót), illetve a társadalmi igények is alapjául szolgálhatnak, valamint a helyi építési szabályzat változása is indokolhatja a szerző jogok érvényesülésének a korlátozását.

illetve elbontását. Tekintettel kell lenni arra, hogy a tulajdonosváltozásnak köszönhetően felmerülő új tulajdonosi igény eredményeként az építmény átalakítása a rendeltetésszerű joggyakorlás körébe tartozhat, így nem eredményezhet szerzői jogi jogsértést. A tulajdonos használati jogának rendeltetésszerű gyakorlásához kapcsolódó átépítés azonban nem eredményezheti a tervező szerzői jogainak sérelmét. A tervező szerzői joga szempontjából a felhasználó hasznosítási jogosultságait érdekösszeméréssel kell mérlegelni.[532]

Az átépítések kapcsán külön felmerül annak kérdése, hogy minek minősül egy építészeti alkotás lebontása vagy áthelyezése? Míg az átdolgozás esetén nem kizárt, hogy egyéni, eredeti jellegű alkotómunka eredményeként – akár a származékos mű szintjét is elérő – szerzői mű jöjjön létre, egy épület bontása esetén az Szjt. által megkívánt kreatív alkotómunka nem található meg, hiszen az nem hozzátesz a műhöz, hanem megsemmisíti azt.[533] Általában igaz, hogy önmagukban az épület bővítésére, felújítására, átalakítására, korszerűsítésére irányuló tervekben a jogszabály által megkívánt kreatív alkotótevékenység sem szükségszerűen jelenik meg, így ehhez gyakran nem is szükséges az eredeti tervező engedélye.

Ugyanakkor nem kizárt, hogy egy átalakítás az épület mint mű integritásának sérelmével jár.[534] Sok esetben ugyanis ez az épület látképét is megbontja, akár olyan mértékig, hogy külső megjelentése elveszíti az eredeti építészre jellemző stílusjegyeket.

A többi alkotáshoz hasonlóan az építészeti mű szerzőjét is a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok összessége,[535] különösen a névfeltüntetéshez való személyhez fűződő jog. Így abból az alapelvből kiindulva, hogy a mű megalkotója csak természetes személy lehet, nem egy, a tervezési szerződést megkötő építésziroda nevének, hanem kifejezetten a tervet megalkotó természetes személynek, a tervező(k)nek a névfeltüntetéséről lehet csak szó.[536]

Az Szjt. jogot biztosít a tervezőnek annak a szabad meghatározására is, hogy művén a neve és a tervezés ideje hol és hogyan legyen feltüntetve. Ennek korlátját egyedül az jelentheti, ha e jog gyakorlása a tulajdonos, illetve a használó vagy az üzemeltető jogainak és törvényes érdekeinek indokolatlan vagy aránytalan sérelmével jár. Amennyiben a terv változatlan formában kerül felhasználásra, akkor a névfeltüntetés joga csak az eredeti terv szerzőjét illeti meg. Fontos szempont továbbá, hogy látképek felhasználása esetén az azokon szereplő, szerzői jogi védelem alatt álló alkotás szerzőjét is megilleti a névfeltüntetés joga. Egy látképen a szerző nevét abban az esetben kell feltüntetni, ha azon egy meghatározott képzőművészeti, építészeti, iparművészeti vagy ipari tervezőművészeti alkotás, illetve műszaki létesítmény bemutatása szerepel.

---

[532] LB Pfv. 20.303/2005.

[533] *Barta Judit:* Az építészeti alkotások és a tervek szerzői jogi védelmének fejlődése egy színház történetén keresztül. Publicationes Universitatis Miskolcinensis, Sectio Juridica et Politica. 23. évfolyam, 2. szám, 2005,. p. 405–437.

[534] Az Szjt. 67. § (1) bekezdése szerint az építészeti alkotásnak (és a műszaki létesítmény tervének) a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja, a mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül.

[535] Szjt. 9. § (1) bekezdés.

[536] *Barta Judit:* Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek kapcsán. ISZJSZ, 2011/6. sz., p. 106.

8.6. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

8.6.1. Fogalmak

Filmalkotás: olyan mű, amely meghatározott sorrendbe állított mozgóképek hang nélkül vagy hanggal összekapcsolt sorozatával kifejezett egyéni, eredeti jellegű alkotás.

Grafikus felhasználói felület: (angolul graphical user interface, röviden GUI) olyan csatlakozási felület, amely a felhasználó és a szoftver kapcsolatát teremti meg szöveges és grafikai elemek, valamint mutatóeszközök – például egér, érintőképernyő – segítségével. Grafikus felhasználói felület hiányában a szoftverekkel történő kapcsolatfelvétel módja például a parancssor vagy a funkciógombok – például a hangerőszabályzó gombok, a „képernyőkép"-gomb – alkalmazásával.

Követőjog: eredeti műalkotás tulajdonjogának – a szerző általi első átruházást követő – műkereskedő közreműködésével történő visszterhes átruházásakor fizetendő szerzői díj.

Fizető köztulajdon: a szerzői jogok védelmi idejének eltelte után az eredeti műalkotás tulajdonjogának műkereskedő közreműködésével történő visszterhes átruházásakor fizetendő járulék.

Eredeti műalkotás: a képzőművészeti alkotás – például a kép, a kollázs, a festmény, a rajz, a metszet, a nyomat, a litográfia, a szobrászati alkotás –, az iparművészeti alkotás – például a falikárpit, a kerámia, az üvegtárgy – és a fotóművészeti alkotás, feltéve, hogy azt maga a szerző készítette, vagy olyan másolat, amely eredetinek minősül. Eredetinek minősül a másolat, ha azt korlátozott számban a szerző maga készítette, vagy az ő irányításával készült. A sorszámmal, a szerző kézjegyével ellátott, vagy más alkalmas módon a szerző által megjelölt műpéldányt ilyen másolatnak kell tekinteni.

8.6.2. Ellenőrző kérdések

1. A filmalkotás felhasználására ki adhat engedélyt?
2. Filmalkotásként oltalomban részesülhet-e egy web banner (internetes animált reklámfelület)?
3. Filmalkotás szerzője lehet-e hangmérnök vagy vágó?
4. A filmalkotás felhasználásának az engedélye magában foglalja-e valamennyi, a filmalkotásban megjelenő zenemű felhasználásának az engedélyét?
5. Milyen oltalomban részesül a honlap dizájnja, grafikus felhasználói felülete?
6. Oltalom alatt állhat-e egy drón előre programozott repülési terve?
7. Részesülhet-e szerzői jogi oltalomban adatbázis?
8. Állhat-e szerzői jogi védelem alatt egy egyéni-eredeti jellegű rézkarc mint vizuális alkotás?
9. Egy internetről letöltött fotó alapján készíthető-e grafikai mű?
10. Feltölthetők-e közösségi oldalra egy párizsi hosszú hétvégén készült fotók, amennyiben csak családtagok szerepelnek rajta?
11. Lemásolható és felhasználható-e egy másik festményen szabad felhasználás keretében Leonardo da Vinci Mona Lisájának csak a mosolya?
12. Egy fotó negatívról való előhívása eredményezheti-e egyéni-eredeti jellegű alkotás létrejöttét?
13. Ki lesz egy fotó szerzői jogi jogosultja annak photoshoppal történő kiretusálása után?

14. Egy internetről letöltött fotó felhasználásához kitől kell engedélyt kérni?
15. Ha ugyanannak az épületnek a látványtervét és a kivitelezési tervét nem ugyanaz az építésziroda készítette, a névfeltüntetés joga kit illet meg?
16. Saját lakóházhoz a tulajdonos saját kezűleg hozzáépíthet-e teraszt, vagy azzal csak az eredeti építész bízható meg?
17. Egy középület akadálymentesítéséhez szükséges-e az építész/építtető engedélyét kérni?

9. A FELHASZNÁLÁS

A fejezet első részében a felhasználási szerződések szabályairól lesz szó. A felhasználási szerződés a szerzői jog alapvető szerződéstípusa, amelyre sok speciális szabály vonatkozik a Ptk.-ból ismert szerződésfajtákhoz képest. A fejezet ezt követően a munkaviszonyban létrehozott művekre vonatkozó speciális szabályokat, majd az alternatív engedélyezés lehetőségeit mutatja be, végül az árva művekre és a közös jogkezelésre vonatkozó szabályokat ismerteti. Az előbbi jogintézmény az ismeretlen vagy ismeretlen helyen lévő jogosult műveinek felhasználására vonatkozik, míg az utóbbi a művek tömeges felhasználásában játszik szerepet.

A törvény által az alkotók számára biztosított szerzői jogok a művek és teljesítmények felhasználásával nyerik el értelmüket. E hasznosítás révén van lehetőség kifejezni az alkotók erkölcsi elismerését és anyagi megbecsülését.

A szerző legfőbb joga, hogy rendelkezzék műve felett, így kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában *történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.* Főszabály szerint a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető, ezért ez a szerzői jog gyakorlásának egyik alapköve, enélkül a szerzők képtelenek lennének jogaik gyakorlására, a felhasználók pedig a művek jogszerű felhasználására. E szerződés fontosságát az is hangsúlyozza, hogy főszabály szerint írásba kell foglalni.

Bizonyos esetekben a felhasználási engedélyt nem a szerző adja. Ilyennek tekinthető a munkaviszony (amikor a munkaviszonyban létrehozott alkotás feletti rendelkezési jogot a munkáltató szerzi meg), az alternatív engedélyezési megoldások (amikor a jogosult egy nyilatkozattal előre meghatározza a művek és teljesítmények felhasználási feltételeit), az árva művek felhasználása (amikor az engedélyt az ismeretlen vagy ismeretlen helyen lévő jogosult helyett az SZTNH adja) vagy a közös jogkezelés (amikor egyes művek bizonyos felhasználása tömeges mértékű, ezért az engedélyezés egyénileg hatékonyan nem gyakorolható).

9.1. A FELHASZNÁLÁSI SZERZŐDÉS

9.1.1. A felhasználási szerződés fogalma

A felhasználási szerződés az Szjt. 16. § (1) bekezdése és 42. §-a szerint *az a szerződéstípus, amellyel a szerző harmadik személy felhasználónak engedélyt ad az általa megalkotott szerzői mű felhasználására, a felhasználó pedig köteles ezen felhasználási engedély fejében díjat fizetni.*[537] Felhasználási engedély elsősorban a szerzővel kötött felhasználási szerződéssel szerezhető, vagyis a jogszabály elsődlegesen a kétoldalú szerződéses formát részesíti előny-

[537] A témáról részletesen *Faludi Gábor:* A felhasználási szerződés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999. A korábbi szabályozásra lásd *Petrik Ferenc* (szerk.): A szerzői jog – A gyakorló jogász kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990.

ben. Ez a szabály nem zárja ki azt, hogy a szerző egyoldalú nyilatkozattal[538] adjon valakinek felhasználási engedélyt, azonban a főszabály a felek közös megállapodása. A felhasználási szerződés szükségszerű lényeges fogalmi elemei a fenti definíció alapján tehát az alábbiakban ragadhatók meg:

- a szerző megnevezése, aki az engedélyt adja,
- a felhasználó megnevezése, aki az engedélyt kapja,
- a mű megjelölése, amelyre az engedély vonatkozik,
- a felhasználási módok, típusok, amelyre az engedély kiterjed,
- a felhasználási engedély ellenértéke, azaz a szerzői jogdíj.

Ezen öt lényeges elem hiányában nem is beszélhetünk felhasználási szerződésről, a feleknek legalább ezekről rendelkezniük kell ahhoz, hogy közöttük a szerződés létrejöjjön.

Van a felhasználási szerződésnek olyan speciális típusa, amelynek esetében a fenti öt elem sem elegendő ahhoz, hogy létező szerződésről beszéljünk. Ilyen a *jövőben megalkotandó mű*re vonatkozó felhasználási szerződés, amikor a felhasználó valamilyen szerzői mű elkészítését rendeli meg a szerzőtől. Ennél a szerződéstípusnál a szerző kötelessége a szerződés alapján elkészített mű felhasználónak történő átadása is, amely nélkül a felhasználó nem tudja a szerződéssel megszerzett szerzői felhasználási jogait gyakorolni. Jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződés jön például létre a felek között akkor, amikor valaki megrendel egy portréfestményt egy festőtől, vagy egy város önkormányzata megrendel egy köztéri szobrot a helyi szobrászművésztől, de jó példa erre az is, amikor egy egyedi honlap dizájnját kell a weblapfejlesztőnek elkészítenie. Ezekben az esetekben gyakorlatilag elengedhetetlen a mű átadása, birtokának átruházása is, míg a szerződés megkötésekor már létező művel kapcsolatos felhasználás esetében ez nem minden esetben szükséges, mivel a felhasználó rendelkezhet is a műpéldánnyal (pl. egy már kiadott hangfelvétel videóban történő háttérzenei felhasználása esetében is a felhasználó rendelkezésére állhat már a hangfelvétel anélkül, hogy ezt a felhasználónak külön meg kellett volna a jogosulttól kapnia). Az átadás a különböző műtípusoknál különbözőképpen történhet, így festmény vagy szobor (és minden egyéb, fizikai, anyagi formában megjelenő mű) esetében szükséges a műpéldány átadása, míg honlapdizájn esetében a dizájn vagy a grafikai tervek, szoftver esetében a kód és a hozzá tartozó dokumentáció megrendelőnek történő átadása valamilyen hordozón vagy online elérhetővé tétele.

9.1.2. A felhasználási szerződésekre vonatkozó rendelkezések korlátja

A felhasználási szerződésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni a szerzői vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre, valamint az előadóművészi teljesítmények felhasználására és az előadóművészi vagyoni jogok átruházására irányuló szerződé-

[538] A díjkitűzés történetére, elemzésére és a magyar kultúrában betöltött szerepéről lásd *Legeza Dénes:* Az akadémiai pályadíj és a színházi drámajutalom szerzői jogi kérdései. ISZJSZ, 2017/4. sz., p. 109–125., *Legeza, Dénes:* Copyright Aspects of Promise of Reward in Hungary. Journal on European History of Law. 2023 p. 178–187.

sekre is. Az Szjt. ezzel a szabályával kiterjeszti a felhasználási szerződés fogalmát további háromfajta szerződésre, amelyek szabályai jellegükből eredően a „*megfelelően alkalmazni kell*" kifejezés alapján eltérőek lehetnek az általános szabályoktól. Ez a felsorolás nem tartalmazza valamennyi, az Szjt.-ben nevesített szerződést.

Így nem kell alkalmazni az általános szabályokat az előadóművészeken kívüli egyéb szomszédos jogi jogosultak, így a hangfelvétel-előállítók által az általuk előállított hangfelvételek felhasználására, a rádió- és televíziószervezetek által műsoruk felhasználására, a filmelőállítók által a film felhasználására kötött jogátruházási vagy felhasználási szerződésekre. Az Szjt. a szomszédos jogi jogosultak körében nem tiltja a szomszédos jogok átruházását, vagyis ezekben az esetekben akár felhasználási, akár jogátruházási szerződés is érvényesen köthető.

Nem alkalmazandók továbbá a felhasználási szerződés rendelkezései a *sui generis* adatbázis-előállítók által az általuk előállított adatbázis felhasználására kötött felhasználási vagy jogátruházási szerződésekre sem.

Ennek következtében például nem kötik a feleket az írásbeliségre, a jogátruházás tilalmára vonatkozó rendelkezések, vagy a csak kifejezett kikötés alapján történő jogátszállás, felhasználásijog-engedés előírásai sem. Az utaló szabály hiánya azért okozhat gondot a gyakorlatban, mert ezek a szerződések jellegüket tekintve nagyon hasonlítanak a szerzői felhasználási és jogátruházási szerződésekre, és ugyanúgy igénylik a speciális rendelkezéseket. Az Szjt. híján a Ptk. kötelmekre, illetve szerződésekre vonatkozó általános szabályai alkalmazandók rájuk, ami a gyakorlatban gondot okozhat, megoldatlan kérdéseket hagyhat. Célszerű ezért a feleknek ezekben a szerződésekben megállapodniuk arról, hogy alkalmazzák rájuk a felhasználási szerződésre vonatkozó szabályokat, ennek hiányában pedig mindenképpen javasolt a megállapodásuk jellegéhez kapcsolódó részletes szabályokat a későbbi viták elkerülése érdekében rögzíteni.

9.1.3. A nem létező és az érvénytelen felhasználási szerződés elhatárolása

A gyakorlatban sokszor gondot okoz a létre sem jött (nem létező) és az érvénytelen felhasználási szerződés megkülönböztetése. Azért lényeges e szerződések elhatárolása, mivel az előbbi esetben nincs lehetőség a „nem létezés" orvoslására, viszont az utóbbi szerződés érvénytelensége több esetben is orvosolható.

Alapvető különbség közöttük, hogy amíg a nem létező szerződés esetében a felek nem állapodtak meg a szerződés létrejöttéhez feltétlenül szükséges öt elemben, addig érvénytelen szerződés esetében ezt megtették, azonban valamilyen formai vagy tartalmi oknál fogva a szerződés nem tudja kiváltani a hozzá fűzött joghatást (azaz a felhasználási jog átszállását), vagyis érvénytelen lesz.

Az érvénytelenségnek és a nem létező szerződésnek az a közös következménye, hogy a felhasználó nem szerzi meg a felhasználáshoz szükséges jogokat, vagyis felhasználása nem lesz jogszerű.

Gyakran előfordul a nem létező és az érvénytelen felhasználási szerződés összekeverése akkor, amikor a felek egyébként kötöttek valamilyen szerződést akár szóban, akár ráutaló magatartással vagy esetleg írásban. Ha van ilyen megállapodás, részletesen meg kell vizs-

gálni a tartalmát annak megállapításához, hogy beszélhetünk-e felhasználási szerződésről, egyáltalán szerzett-e felhasználási jogokat a felhasználó.

Nem jön létre szerződés,

- *ha a megállapodás nem jelöli meg a feleket azonosítható módon.* Igaz ez arra az esetre, ha magát a szerzőt nem tünteti fel a szerződés, vagy nem az kerül szerzőként feltüntetésre, aki a felhasználási engedély megadására jogosult, és arra az esetre is, ha a felhasználót nem tartalmazza.
- *ha a szerződés nem tartalmazza magát a művet*, és az nem is következtethető ki a felek szerződéskötést megelőző levelezéséből, tárgyalásaiból, vagy megjelöli ugyan a művet, de az valamilyen oknál fogva nem áll szerzői jogi védelem alatt, vagy nincs is olyan mű, amelyre a felhasználási engedély átadható lenne.
- *ha a szerződés egyáltalán nem jelöl meg semmilyen felhasználási módot, és nem tartalmaz felhasználási engedélyt sem.* Ez gyakori eset a fent említett, a jövőben megalkotandó mű létrehozására irányuló szerződéseknél. A felek sokszor nem gondolnak arra, hogy egy mű megrendelésével és megrendelőnek történő átadásával önmagában felhasználási engedély, felhasználási jog adása nem történik, ahhoz a felek kifejezett rendelkezése szükséges a szerződésben. Ebben az esetben tehát lesz ugyan szerződés a felek között, de az tartalma szerint valamilyen más szerződésnek, például megbízási vagy vállalkozási szerződésnek és nem felhasználási szerződésnek fog minősülni akkor is, ha a felek a szerződés címeként felhasználási szerződést jelöltek meg.
- *ha a szerződés egyáltalán nem beszél a felhasználási jog ellenértékéről,* azaz a szerzői jogdíjról. Ez az eset elkülönítendő attól, amikor a szerző kifejezetten ingyenesen ad felhasználási engedélyt, ez utóbbinál a felhasználási szerződés ugyanis létrejön. Nem tekinthető azonban egy felhasználási engedély ingyenesnek pusztán azért, mert a felek a szerződésben a díjazásról egyáltalán nem állapodtak meg, az ingyenességhez ugyanis kifejezett nyilatkozat vagy megállapodás szükséges. A jogdíjról a 9.1.7. alfejezetben még részletesen lesz szó.

Az Szjt. speciális érvénytelenségi okait a fejezet további részeiben ismertetjük.[539]

9.1.4. A felek

A felhasználási szerződést vagy a szerző köti a felhasználóval, vagy olyan felhasználó, aki a szerzőtől vagy más felhasználótól erre engedélyt kapott. Ahogy azt korábban írtuk, a felek azonosítható módon történő megjelölése feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a felhasználási szerződés létrejöjjön. A szerző mellett a szerzői jog egyéb jogosultjai (munkáltató, örökös, filmproducer, haszonélvező) is lehetnek az engedélyező pozíciójában. Elsősorban be kell mutatni azokat a speciális eseteket, amikor a szerző kiskorú, amikor a szerző saját gaz-

[539] Részletesebben lásd *Sápi Edit:* A felhasználási szerződések érvénytelensége. Miskolci Jogi Szemle, 2019/1. sz. 2. kötet, p. 99–112.

dasági társasága nevében vagy mint egyéni vállalkozó köt szerződést, valamint amikor a szerződést ügynöke vagy egy közös (független) jogkezelő szervezet köti meg.

9.1.4.1. A kiskorú szerző

Nem köthetünk felhasználási szerződést cselekvőképtelen (aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be) kiskorúval, ugyanis jognyilatkozata semmis, helyette csak törvényes képviselője járhat el.[540] A korlátozottan cselekvőképes (aki tizennegyedik életévét már betöltötte) kiskorúval történő szerződéskötéshez pedig – főszabály szerint – szükséges törvényes képviselőjének a hozzájárulása.[541] Bonyolultabb a helyzet akkor, ha a korlátozottan cselekvőképes kiskorú olyan munkát vállal,[542] hogy a szerzői művek elkészítése munkaviszonyból folyó kötelessége, hiszen az Szjt. alapján a munkaviszonyban létrehozott művek vagyoni jogait – eltérő megállapodás hiányában – a mű átadásával a munkáltató szerzi meg.

Az Ptk. a gyámhatóság jóváhagyásához köti a kiskorú törvényes képviselőjének jognyilatkozatát abban az esetben, ha a kiskorú az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének harmincszorosát meghaladó értékű[543] vagyontárgyáról (vagyoni értékű jogáról) rendelkezik. Ugyancsak a gyámhatóság hozzájárulása szükséges ahhoz, ha a kiskorú az őt öröklési jogviszony alapján megillető jogra vonatkozó jognyilatkozatot kívánna tenni, ami már gyakrabban előforduló eset lehet, hiszen a szerzői vagyoni jogok ugyanúgy örökölhetők, mint pl. a vagyontárgyakon fennálló tulajdonjog. Amíg a Ptk. lehetővé teszi a kiskorú munkavállaló részére, hogy a munkával szerzett jövedelmével rendelkezhessen, illetve annak erejéig kötelezettséget vállalhasson, a jogdíjairól már nem rendelkezhet szabadon, hiszen az nem minősül munkával szerzett jövedelemnek.[544]

A kiskorú ellenérték nélküli kötelezettségvállalása köréből kiemelendő az az eset, amikor a kiskorú, illetve törvényes képviselője ellenérték nélkül mond le jogokról. Az Szjt. ugyan főszabály szerint nem engedi meg a vagyoni jogról történő lemondást, azonban lehetővé teszi a szerzőnek néhány esetben a jogdíjból, illetve díjigényből származó díj rájuk jutó összegéről történő lemondást. A szerzői jogban tehát eleve semmis a vagyoni jogról történő lemondás, de kiskorú esetében a felhasználási szerződés felmondási jogáról történő lemondás is semmisnek minősülhet.

---

[540] Ptk. 2:14. § (1).

[541] Ptk. 2:12. § (1).

[542] Mt. 34. § (2) Munkavállaló az lehet, aki a tizenhatodik életévét betöltötte. Ettől eltérően munkavállaló lehet – az iskolai szünet alatt – az a tizenötödik életévét betöltött tanuló, aki nappali rendszerű képzés keretében tanulmányokat folytat. (3) A gyámhatóság engedélye alapján a jogszabályban meghatározott kulturális, művészeti, sport-, hirdetési tevékenység keretében a tizenhatodik életévét be nem töltött személy is foglalkoztatható.

[543] A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet 26/B. § (3). Ez 2022 novemberében 855.000 Forint.

[544] Ptk. 2:12. § (2) *c).*

9.1.4.2. A szerző gazdasági társasága

Gyakran előfordul, hogy adózási vagy egyéb megfontolások miatt a szerző nem saját maga köt felhasználási szerződést, hanem helyette a szerző részvételével működő cég. A magánszemély szerző és a tagságával, ügyvezetésével működő gazdasági társaság azonban nem ugyanaz a személy, hanem egymástól elkülönül mind jogi, mind anyagi, pénzügyi értelemben. Két külön személyként kell tehát kezelni a magánszemély szerzőt és vállalkozását.

Ebben az esetben a felhasználási engedélyt adó cég áll a szerző pozíciójában, azonban csak akkor lesz érvényes az általa kötött felhasználási/jogátruházási szerződés, ha ez a gazdasági társaság a magánszemély szerzőtől valamilyen jogszerű módon és másokra továbbengedhetően megszerezte azokat a felhasználási jogokat, amelyeket aztán az általa kötött felhasználási szerződéssel továbbengedélyez.

A szerző gazdasági társasága is ugyanúgy szerezhet felhasználási jogot a műre, mint bármely más felhasználó:

- felhasználási szerződéssel, ebben az esetben ügyelni kell arra, hogy a felhasználási jog továbbengedésére vonatkozó joga kifejezetten kikötésre kerüljön;
- jogátruházási szerződéssel, de csak azokra a művekre, amelyekre a jogátruházást a jogszabály megengedi, és csak a vagyoni jogok tekintetében, hiszen személyhez fűződő jogokat átruházni kivételes esetben sem lehet;
- társasági szerződésbe/alapító okiratba foglalt *apport* útján, vagyis ha nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként bocsátották a cég rendelkezésére a művön fennálló szerzői vagyoni jogokat.

A szerzők sokszor nem fordítanak kellő figyelmet arra, hogy saját cégükkel is érvényesen létrejöjjön a szükséges szerződéses kapcsolat, ami abból adódik, hogy azonosnak tekintik magukat a vállalkozásukkal. Ilyen szerződés hiányában azonban a vállalkozás nem szerzi meg a szerzői vagyoni jogokat, és nem is tudja azokat a felhasználóknak továbbengedni, vagyis hiányozni fog a jogátszállási lánc legelső lényegi eleme, ez pedig az egész jogátengedési folyamatot érvénytelenné teszi.[545]

9.1.4.3. A szerző mint egyéni vállalkozó

Gyakran előfordul, hogy a szerző egyéni vállalkozóként köt felhasználási szerződést másokkal. Ebben az esetben, mivel a magánszemély szerző és az egyéni vállalkozói minőségben fellépő szerző nem különül el egymástól, nem szükséges a szerzőnek saját magával mint egyéni vállalkozóval felhasználási szerződést kötnie. Szerzői jogi szempontból nincs relevanciája, hogy a szerző magánemberként vagy vállalkozása keretében egyéni vállalkozásként köt felhasználási szerződést, adójogi vonatkozásai és különbségei azonban vannak a két konstrukciónak, ezért érdemes szerződéskötés előtt azt alaposan körüljárni.

---

[545] Az összetett szerződéses kapcsolatokra lásd *Legeza Dénes*: A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban, ISZJSZ, 2016/3. sz., p. 124–127.

9.1.4.4. Felhasználási szerződés kötése ügynök (képviselő, közvetítő) útján

A szórakoztatóiparban gyakran előfordul, hogy a szerzők, művészek ügynökeik közvetítésével járnak el, és ügynökségek útján kötnek felhasználási szerződéseket. Tipikusan így tesznek például a színházi színdarabok írói, a musicalek szerzői, de a zeneszerzőknél vagy például az előadóművészeknél (énekesek, zenekarok) sem ismeretlen ez a fajta szerződéskötési mód. A művészeti ügynökségek alapvetően kétféle konstrukcióban végeznek jogosítást.

Az első esetben a művészeti ügynökség csak közvetít a szerző és a felhasználó között, letárgyalja a szerződés részletes feltételeit, segít létrehozni a megállapodást, azonban a felhasználási szerződést ténylegesen a szerző és a felhasználó köti meg egymással. Ebben az esetben az ügynökség nem szerez és nem is kell, hogy szerezzen szerzői felhasználási jogokat, ő pusztán polgári jogi szerződéses alapon jár el.

Ennek az esetnek egy másik alfaja az, amikor az ügynökség a saját nevében jogosult megkötni a felhasználási szerződést a szerző javára a felhasználóval, azonban úgy, hogy a szerzői vagyoni jog továbbra is a szerzőnél marad, a jutalékot az ügynökség elszámolhatja, de a jogdíjat köteles a szerzőnek kiadni.

A másik esetben az ügynökség szerepe ennél jóval több, nem csupán segít létrehozni a szerződést, hanem meg is szerzi a szerzőtől a felhasználási jogokat, és azokat a saját nevében adja tovább a felhasználónak, a felhasználási szerződés pedig az ügynökség és a felhasználó között jön létre. Ebben az esetben szükséges a szerző és az ügynökség között egy olyan felhasználási szerződés megkötése, amely kifejezetten feljogosítja az ügynökséget a jogok felhasználóknak történő továbbengedésére.

Ha pedig a képviselőnek, ügynöknek bármilyen okból nincs joga a szerződés megkötésére, akkor nem létező szerződésről beszélünk, amelyet a Kúria joggyakorlata is megerősít: „*ha a felhasználó nevében képviseleti joggal nem rendelkező személy jár el felhasználási szerződés megkötése céljából, akkor a felhasználási szerződés létre sem jött.*”[546]

9.1.4.5. A közös jogkezelő szervezet által kötött felhasználási szerződés

Vannak olyan esetek, amikor akár a jogszabályi előírás miatt, akár a szerzők saját elhatározásából nem egyedileg a szerzők kötnek felhasználási szerződést a felhasználókkal, hanem ezt egy közös jogkezelő szervezet teszi meg helyettük. A Kjkt. 9. § (1) bekezdése kimondja, hogy a közös jogkezelő szervezetet a szerzői vagyoni jogok vagy szomszédos jogok egyéb jogosultjának kell tekinteni, vagyis a közös jogkezelő szervezetek által a felhasználókkal kötött szerződésekre is alkalmazni kell a felhasználási szerződések Szjt.-ben meghatározott szabályait attól függetlenül, hogy a törvény által előírt kötelező közös jogkezelés vagy a szerzői jogosultak elhatározásán alapuló önkéntes közös jogkezelés keretében adnak felhasználási engedélyt, illetve szednek jogdíjat.

---

[546] LB Pfv.VIII.21.652/2009/7. számú döntés. *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 42. §-hoz fűzött kommentárrész.

A közös jogkezelő szervezetek által kötött felhasználási szerződések egyik sajátossága, hogy a felhasználási szerződés lényeges feltételeit, beleértve a jogdíjat is, a közös jogkezelő szervezet által kibocsátott jogdíjközlemény (díjszabás) tartalmazza. A közös jogkezelő szervezetekről később még részletesen lesz szó.

9.1.4.6. A felhasználó

Felhasználási jogot bárki szerezhet, a jogszabályok nem tartalmaznak megkötést ezzel kapcsolatban, csupán az az általános kitétel vonatkozik a felhasználóra, hogy jogképesnek kell lennie. Ebből eredően akár magánszemély, akár jogi személyiséggel rendelkező gazdasági társaság, társadalmi szervezet, költségvetési szerv is szerezhet felhasználási jogokat és köthet felhasználási szerződést. Szerzői jogi szempontból pedig annak nincs jelentősége, hogy a felhasználási szerződéssel megszerzett szerzői vagyoni jogot milyen jogszabályi feltételekkel, bejelentési vagy engedélykérési kötelezettséggel tudja gyakorolni.

Felhasználási szerződések szabályozási rendszere

9.1.5. A forma

A felhasználási szerződést írásba kell foglalni.[547] Az írásba foglalás elmaradása azonban nem jelenti azt, hogy a felek között ne jött volna létre a felhasználási szerződés, ha azok a fent felsorolt lényeges és nélkülözhetetlen szerződési feltételekben megállapodtak. Ilyen esetben a felhasználási szerződés érvénytelen lesz, ez az érvénytelenség azonban utólagosan orvosolható, a felhasználási szerződés írásba foglalható.

Nem kötelező a felhasználási, jogátruházási szerződés írásba foglalása

a. sajtótermékben, napilapban vagy folyóiratban történő közzétételre kötött felhasználási szerződés esetén,

[547] Szjt. 45. § (1) bek.

b. nem kizárólagos, ingyenes, a 26. § (8) bekezdés második mondatában meghatározott felhasználási jogot (lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítést) engedő felhasználási szerződés esetén,
c. szoftver és a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis nem kizárólagos felhasználására felhasználási jogot engedő felhasználási szerződés esetén és
d. a szerző nem címzett vagy meghatározatlan számú személynek tett, ingyenes, nem kizárólagos felhasználási jog engedésére tett ajánlata elfogadásával létrejött felhasználási szerződés esetén – ide tartoznak például az úgynevezett click-on ingyenes szerződések, amelyek esetében a licencia feltételeket a felhasználó az interneten, klikkeléssel fogadja el.

Ezen túlmenően a közös jogkezelő szervezet és a felhasználó között felhasználási szerződés elektronikus úton abban az esetben jöhet létre, ha a közös jogkezelő szervezet és a felhasználó előzetesen az elektronikus út alkalmazását előíró írásba foglalt jognyilatkozatot tesznek, és a felhasználási szerződést az e jognyilatkozatban meghatározott elektronikus úton kötik meg. Az így megkötött felhasználási szerződést írásba foglaltnak kell tekinteni.

A Fővárosi Törvényszék például egy zártkörű tanfolyamon ingyenesen kapott demószoftvert ilyen kereskedelmi forgalomban történő megvásárlásnak tekintett egy ítéletében, és így a szoftverre vonatkozó online, klikkeléssel elfogadandó felhasználási szerződést is érvényesnek minősítette.[548] A bíróság azzal indokolta döntését, hogy a kereskedelmi forgalomban történő megvásárlást nem lehet leszűkíteni áruk, szolgáltatások adásvétellel, üzletben történő értékesítésére. Attól, hogy egy termék piacra vitele, ellenérték fejében való felajánlása egy sajátos marketing formában, az adott szolgáltatás célközönségének meghirdetett képzés keretében történik, nem értelmezhető úgy, hogy az ne tartozna a kereskedelmi forgalom fogalma alá. Speciális célközönségnek sajátos értékesítési metódusban – tanfolyamszerű képzési formában – ellenérték fejében folytatott szolgáltatás ajánlása, nyújtása, amelynek keretében történik az adott szoftver egy példányának átadása, maradéktalanul megfelel a kereskedelmi forgalom fogalmának, így erre az esetre is vonatkozik a fenti írásbeliség alóli kivétel.

A hatályos Ptk. 6:7. §-a szerint a szerződés akkor minősül írásbelinek, ha:

- legalább a lényeges tartalmát írásba foglalták, és
- azt a felek aláírták, vagy
- ha a szerződés tartalmának változatlan visszaidézésére, a felek személyének és a szerződés megkötése időpontjának azonosítására alkalmas formában kerül sor a szerződés mindkét fél által történő elfogadására.

A fenti feltételből az utolsó szorul némi magyarázatra. A technika fejlődésével szükségessé vált az írásbeliség fogalmának átgondolása is, erre ad választ a Ptk. fenti, technológiasemleges meghatározása. Az új Ptk. bírói gyakorlatának kell majd kialakítania, hogy mely technikai megoldások tesznek eleget ennek a kitételnek, és melyek nem. Az eIDAS rendelet 3. cikk 12. pontja szerinti minősített és 11. cikk 11. pontja és 26. cikke szerinti fokozott biz-

[548] A Fővárosi Törvényszék 3.P.27.406/2010/109. számú, 2015. április 8-án hozott döntése, amelyet a Fővárosi Ítélőtábla a 2016. március 2-án hozott 8.Pf.20.743/2015/13 számú ítéletével helybenhagyott.

tonságú elektronikus aláírással ellátott szerződések kétséget kizáróan megfelelnek ennek a rendelkezésnek. Az egyszerű elektronikus aláírás, az sms, az online klikkeléssel történő elfogadás, e-mail-ben való megállapodás azonban kérdéses, hogy teljesíti-e a fenti feltételeket.[549] (Egyes mobiltelefon-társaságok szolgáltatásmegrendelései, illetve azok visszaigazolása vagy lemondása évek óta sms-ben történik – a szerk.).

Az azonosításra visszavezethető dokumentum hitelesítéssel (AVDH) hitelesített dokumentumban megkötött szerződés teljes bizonyító erejű magánokiratnak minősül és valószínűsíthetően megfelel a Ptk. fenti feltételeinek.

A bírói gyakorlat az új Ptk. fenti írásbeliségi szabályáról elsősorban sajtóhelyreigazítási ügyekre vonatkozik, ahol a fokozott biztonságú és a minősített elektronikus aláírást ismerik el a bíróságok írásbeli formának.

Ebből eredően még az új Ptk. pontosító szabályával sem vált egyértelművé, hogy vajon a széles körben elterjedt, klikkeléssel elfogadható online általános szerződési feltételek írásban létrejött felhasználási szerződésnek tekinthetők-e. A Szjt. fenti írásbeliségi szabály alól mentesítő rendelkezése azonban részben megoldást nyújt e problémakörre, hiszen bizonyos ilyen online ÁSZF szerű felhasználási szerződéseket bármilyen formában meg lehet kötni, akár klikkeléssel is, ha megfelelnek az alábbi feltételek valamelyikének:

a. ha ingyenesen adnak nem kizárólagos, lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítési jogot,
b. ha szoftverre vagy a gyűjteményes műnek minősülő adatbázisra adnak nem kizárólagos felhasználási engedélyt akár ingyenesen, akár ellenérték fejében,
c. ha ingyenesen adnak nem kizárólagos felhasználási jogot nem címzett vagy meghatározatlan számú személynek – ide tartoznak az úgynevezett click-on ingyenes szerződések, amelyek esetében a licencia feltételeket a felhasználó az interneten, klikkeléssel fogadja el.

A fenti kivételek azonban nem vonatkoznak azokra a felhasználási szerződésekre, amik például kizárólagos jogot adnak, vagy ugyan nem kizárólagos jogot adnak, de ellenértéket kell értük fizetni és a mű nem szoftver, hanem például fotó, grafika stockfotó adatbázisból. Ezekben az esetekben továbbra is előírás az írásbeliség, amelyet elektronikus úton kötött szerződés esetén elsősorban a fent említett fokozott és minősített elektronikus aláírással, esetleg AVDH alkalmazásával lehet teljesíteni, a klikkeléssel való elfogadásuk azonban továbbra is bizonytalan erre vonatkozó bírói gyakorlat hiányában.

A bírói gyakorlat feladata ennek eldöntése is, amelyekre általános érvényű válasz nem adható egyelőre, mivel mindig esetről esetre, egyedileg szükséges vizsgálni, hogy az adott szerződéskötési mód megfelelt-e a Ptk. fenti írásbeliségi kritériumainak, azaz azonosítható-e az aláíró személy, a szerződéskötés/nyilatkozattétel időpontja és biztosított-e, hogy a szerződés tartalma időközben nem változott.

---

[549] A végfelhasználó szerződésekre vonatkozóan lásd *Harkai István – Mezei Péter:* Szerzői jogi flexibilitások végfelhasználó szerződések fényében. Forum: Acta juridica et politica, 2021/3. sz., p. 137–145., *Mezei, Péter – Harkai, István:* End-user flexibilities in digital copyright law – An Empirical Analysis of end-user License Agreements. Interactive Entertainment Law Review, 5(1), 2022, p. 2–21.

A szóban, ráutaló magatartással (hallgatólagosan) létrejött felhasználási szerződések tehát a fenti szabályok alapján abban az esetben, ha kötelező az írásbeliség, érvénytelenek, semmisek. Az érvénytelenség egyik jogkövetkezménye, hogy az ilyen szerződés teljesítését a másik féltől követelni nem lehet, vagyis érvénytelen felhasználási szerződés alapján a szerzőtől nem követelhető felhasználási engedély adása, a felhasználótól pedig nem követelhető jogdíj megfizetése.

Az írásbeliség megsértésével kötött érvénytelen felhasználási szerződéseket a bíróság a régi Ptk. alapján az ítélethozatalig hatályossá nyilvánította, így orvosolván az érvénytelenséget, az új Ptk. 6:110. §-a alapján pedig a szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal érvényessé nyilvánítja, mivel az írásbeliség hiánya orvosolható. A szerződés érvényessé nyilvánítását követően pedig a felek úgy kötelesek a szerződést egymással szemben teljesíteni, mintha a szerződés a megszületésének pillanatától kezdve érvényes lett volna.

A felek maguk is kiküszöbölhetik az írásba foglalás elmaradása miatti érvénytelenséget, mégpedig úgy, hogy az új Ptk. 6:111. §-ának megfelelően írásban megerősítik korábbi szóbeli vagy ráutaló magatartással létrejött megállapodásukat, amely a szóbeli, ráutaló magatartással létrejött megállapodás megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal érvényessé válik. A felek úgy is rendelkezhetnek, hogy a szerződés a jövőre válik csak érvényessé, ebben az esetben azonban az addigi teljesítések érvénytelenek, és el kell velük számolni.

Az írásbeliség előírásának különös jelentősége van az interneten online módon közzétett, általános szerződési feltételek (ÁSZF-ek) formájában alkalmazott felhasználási engedélyek esetében. A legtöbb multinacionális nemzetközi vállalkozás, különös tekintettel a szoftverfejlesztő, szoftverforgalmazó cégekre, globális jelenléte miatt egységes általános szerződési feltételeket, licencfeltételeket alkalmaz termékei felhasználásának engedélyezésére. Ezen licencfeltételek általában az interneten kerülnek közzétételre, és szoftverek esetében a telepítés során klikkeléssel kerülnek elfogadásra, mintegy a telepítés előfeltételeként, míg nem szoftverek, hanem például közösségimédia-alkalmazások, egyéb online szolgáltatások (*stock photo* adatbázisok, elektronikus újságok stb.) esetében a regisztráció során szintén klikkeléssel kerülnek elfogadásra a regisztráció egyik lépéseként és feltételeként. Más online, regisztrációhoz nem kötött, általában ingyenes szolgáltatásoknál a szerzői jogi licencfeltételek ilyen klikkeléssel történő elfogadására sem kerül sor, hanem úgy rendelkeznek az ÁSZF-ben, hogy a szolgáltatás használatával, vagyis ráutaló magatartással magára nézve kötelezőnek fogadja el a felhasználó a licencfeltételeket. Mind az online klikkeléssel, mind pedig a ráutaló magatartással létrejött ÁSZF-ek esetében felmerül a kérdés, hogy vajon érvényesek-e az így létrejött szerződések, írásbelinek minősülnek-e az ilyen „click on"-megállapodások. A kérdés megválaszolását bonyolulttá teszi az is, hogy ezekre az ÁSZF-ekre általában nem a magyar jogot, hanem valamilyen más állam jogát kötik ki a jogosultak, amely lehet európai uniós tagállam, de a kontinentális szerzői jogi rezsimtől merőben eltérő copyrightrendszerben működő más ország, például az Egyesült Államok joga is. A magyar írásbeliséget előíró szabály nemzetközi összehasonlításban szigorúnak minősül, nem minden állam joga követeli meg a felhasználási szerződés írásba foglalását, illetve egyes államok joga írásbelinek minősíti a „click on"-megállapodásokat is. Ilyen esetben csak a szerződés, illetve az ÁSZF gondos tanulmányozását követően és az összes körülmény tekintetbe vételével lehet eljárni, és

a nemzetközi magánjog szabályai adnak eligazítást arra vonatkozóan, hogy az adott szerződésre, ÁSZF-re mely állam jogát kell alkalmazni, vonatkozik-e az ÁSZF-re a magyar jog, vagyis figyelembe kell-e venni a magyar Szjt. írásbeliségre vonatkozó szabályát. Az ilyen online ÁSZF-ek esetében nem csupán az írásbeliség kérdése merülhet fel, hanem a magyar Szjt. valamennyi, felhasználási szerződésre vonatkozó szabályának alkalmazhatósága is, beleértve a jogátruházás főszabálykénti tilalmát, a vagyoni és személyhez fűződő jogokról való lemondás tilalmát, és a jogszabály egyéb korlátozásait, amelyek alkalmazhatósága szintén a nemzetközi magánjogi szabályok által meghatározott alkalmazandó jogtól függ. Lásd bővebben a 11.1. alfejezetet.

9.1.6. A tartalom

A felek – a korábban említett öt kötelező elemen kívül – a felhasználási szerződés tartalmát szabadon állapíthatják meg, természetesen mindig a jogszabályok adta keretek között. Ahol a jogszabály az eltérést nem tiltja, ott el is térhetnek akár az Szjt., akár a Ptk. vagy a szerződésre esetlegesen irányadó egyéb jogszabály előírásaitól. Ebben a pontban a művel és a felhasználási engedéllyel foglalkozunk.

9.1.6.1. A mű meghatározása

A felhasználási szerződés csak akkor jön létre, ha megjelöli a szerzői jog által védett művet, amelyre a szerződés és a benne foglalt felhasználási engedély vonatkozik. A mű meghatározásával kapcsolatban a gyakorlatban két fő hiba szokott felmerülni, amely miatt a felhasználási szerződés nem jön létre.

Az első esetbe az tartozik, amikor a felek a szerződésben elmulasztják megjelölni magát a művet, így nem azonosítható, hogy mire vonatkozik a szerződéssel adott felhasználási engedély. Ez akkor szokott előfordulni, amikor például szoftverfejlesztési szerződés esetén a felek a szerződés mellékletét képező műszaki dokumentációra, specifikációra, követelményleírásra történő *utalással határozzák meg a művet*, a szerződéshez viszont elmulasztják azt csatolni. Ugyanez a helyzet akkor is, amikor a felek több vagy számos műre adnak egy szerződéssel felhasználási engedélyt, és a műveket külön mellékletben rendelik megjelölni, azonban *a műveket tartalmazó listá*t elmulasztják csatolni a szerződéshez. Amennyiben a felek szerződést megelőző tárgyalásaiból, levelezéséből, egyeztetéseiből sem lehet minden kétséget kizáróan beazonosítani a szerződés közvetett tárgyaként szolgáló szerzői műveket, úgy a felhasználási szerződést létre nem jött szerződésnek kell tekinteni, az az alapján végzett felhasználást pedig az Szjt. 16. § (6) bekezdése szerinti engedély nélküli, jogosulatlan felhasználásnak.

A mű meghatározásával kapcsolatos másik gyakori hiba a felhasználási szerződések esetében az, hogy a felek olyan műre kötnek felhasználási szerződést, amely *nem áll szerzői jogi védelem alatt*. Ez több okból is lehetséges.

Egyrészt eredhet abból, hogy a szerződés tárgyát képező mű védelmi ideje már lejárt, vagyis valaha védett volt, de a szerződés megkötésének időpontjában már nem az. A védelmi idő lejártával a szerzői művek közkinccsé válnak, vagyis azokat bárki szabadon, enge-

dély és jogdíjfizetés nélkül felhasználhatja, a szerző felhasználási engedélyezési joga is megszűnik. A védelmi idő számítása azonban sok esetben nem egyszerű feladat, ezért minden esetben alaposan körül kell járni olyan művek esetében, amelyeknél a védelmi idő lejárta felmerülhet (lásd a 7.1. alfejezetet).

A másik gyakori eset az, amikor a felek olyan műre kötnek felhasználási szerződést, amely nem állhat szerzői jogi oltalom alatt. A gyakorlatban sokszor előforduló eset például, hogy valamilyen eljárás, módszer, művelet (tanítási, oktatási, tréningmódszer, üzleti folyamatok, kommunikációs metódusok, ügyfélszerzési módszerek) felhasználására kötnek a felek felhasználási szerződést, vagy egy ötletet értékesítenek szerzői mű címén. Szoftverek esetében algoritmusok, matematikai műveletek felhasználására kívánnak rendszeresen felhasználási engedélyt adni, de nem ritka a szoftver által ellátandó funkcióra vagy az adatbázisban lévő adatokra, adatsorrendekre történő felhasználási jog kikötése sem. Ugyanígy számos ügyben előfordult, hogy bírósági, közigazgatási ügyiratokra, szervezeti és működési szabályzatokra és egyéb, egy vállalkozás belső működéséhez szükséges ügyiratokra adtak felhasználási engedélyt, vagy éppen a népművészet körébe eső motívumokra (folklór). A 4. fejezetben részletesen bemutattuk a szerzői jogi oltalomra alkalmas műveket és a védelem feltételeit, ezért most csak röviden visszautaltunk az ott leírtakra.

Ha tehát a felhasználási szerződés közvetett tárgya, azaz a mű nem áll szerzői jogi védelem alatt vagy nem került meghatározásra, a felhasználási szerződés sem jön létre a felek között, illetve az így létrejött szerződés egy atipikus polgári jogi megállapodásnak fog minősülni, amelyre nem alkalmazhatók az Szjt. felhasználási szerződésre és szerzői művekre vonatkozó szabályai.

A műhöz kapcsolódik annak minőségi és mennyiségi (terjedelmi) meghatározása is. Ennek elsősorban a jövőben megalkotandó műveknél van jelentősége. Mivel e művet a felhasználó még nem ismeri, ezért számára biztosított, hogy a mű átadásától számított két hónapon belül nyilatkozzon arról, hogy elfogadja-e. Ha kijavításra visszaadja, akkor az említett két hónapos időszak újrakezdődik. Ha a szerző a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja vagy határidőre nem végzi el, a felhasználó a szerződéstől díjfizetés kötelezettsége nélkül elállhat. A szerzői művek teljesítése tehát annyiban speciális, hogy a kiadó nem fejezheti be maga a művet. Ellenben ha a mű javítás után sem alkalmas a felhasználásra, a szerzőt a kikötött jogdíj helyett csak mérsékelt díjazás illeti meg.

9.1.6.2. A felhasználási engedély

A felhasználási engedély a felhasználási szerződés lényeges eleme, a felhasználási szerződés közvetlen tárgya, ezért ha a szerződés egyáltalán nem tartalmaz felhasználási engedélyt, akkor felhasználási szerződésről sem beszélhetünk.

A gyakorlatban a felhasználási szerződésekkel kapcsolatban a legtöbbször elkövetett hiba az, hogy a felek csak megbízási vagy vállalkozási típusú szerződést kötnek, különösen igaz ez a jövőben megalkotandó mű létrehozására irányuló szerződésre, amelyben részletesen meghatározzák a mű, például könyv, szoftver, honlap, logó, arculati terv létrehozásának és átadásának a szabályait, viszont egyáltalán nem rendelkeznek arról, hogy a felhasználó *milyen jogokat szerez meg* a művek átvételével. A szerződésből a szerző oldaláról hiányzik

a felhasználási engedély. Ugyanez a probléma akkor, amikor a felek már kész műre vonatkozóan tulajdonjog-átruházási szerződést kötnek, vagyis a szerződésben csupán arról rendelkeznek, hogy a vevő megszerzi a mű tulajdonjogát, viszont semmilyen rendelkezést nem tartalmaz a szerződés a művön fennálló szerzői vagyoni jogok átengedésére, gyakorlására vonatkozóan. Ilyen tulajdonjog-átruházási szerződések gyakran előfordulnak szoftvereknél, tanulmányoknál és elemzéseknél (szakirodalmi műveknél), grafikai műveknél is. Ezt a hiányt pedig az Szjt. a felhasználási engedély terjedelmének meghatározására vonatkozó szabályai sem tudják pótolni. A bírói gyakorlat is megerősíti ezt, a Kúria egy ügyben az alábbiakat mondta ki: „*az eset összes körülményének mérlegelésével sem állapítható meg, hogy pontosan mi a szerződés tárgya, mire irányul a felek szerződéskötési szándéka: az informatikai rendszer eladására vagy felhasználási jog engedélyezésére.*”[550] A Kúria ebben az ügyben megerősítette, hogy felhasználási jog vagy jogátruházás csak a lényeges kérdésekben való megállapodás alapján jöhet létre. A Kúriának következetes a joggyakorlata e tekintetben, hiszen később is ugyanezen az állásponton maradt, amikor kimondta, hogy ha a felek a vállalkozással vegyes megbízási szerződésükben nem rendelkeznek kifejezetten arról, hogy a tervek felhasználását a tervező engedélyezi, utóbb nem lehet arra hivatkozni, hogy a szerződés valójában felhasználási szerződés.[551]

Ha azonban szerződés tartalmaz valamilyen értelmezhető felhasználási engedélyt, csak annak pontos terjedelme nem állapítható meg, akkor a felhasználási szerződés érvényesen létrejön, és az Szjt. szerződés értelmezésére vonatkozó szabályai alapján lehet meghatározni a szerződéssel biztosított felhasználási jog tartalmát és terjedelmét.

Az Szjt. számos értelmezést elősegítő rendelkezést tartalmaz, amelyek alapján ha kétséges, hogy a felhasználási engedély mire terjed ki, akkor az a szerző számára kedvezőbb értelmezés szerint, azaz a lehető legszűkebb területre, időtartamra, felhasználási módra jött létre és ad engedélyt.[552] Az ilyen engedély:

- *nem kizárólagos*, mivel a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot [Szjt. 43. § (1) bekezdése];
- *harmadik személynek nem átengedhető*, mivel a felhasználó a felhasználási engedélyt harmadik személynek csak akkor ruházhatja át, illetve csak akkor adhat másnak további engedélyt a mű felhasználására, ha azt a szerző a felhasználási szerződésben kifejezetten megengedte [Szjt. 46. § (1) bekezdése];
- *nem terjed ki a mű átdolgozására*, mivel a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására [Szjt. 47. § (1) bekezdése];
- *nem terjed ki a mű kép- és hangfelvételen történő rögzítésére, számítógéppel vagy elektronikus adathordozóra történő másolására*, mivel ehhez a szerző kifejezett engedélye szükséges [Szjt. 47. § (2) bekezdése];
- *nem terjed ki az importjogra* (a mű forgalmazási céllal az országba való behozatalára), mivel ehhez is kifejezett szerzői engedély szükséges [Szjt. 47. § (3) bekezdése];

---

[550] LB Pfv.IV.20.858/2011/4. számú döntése.

[551] LB Pfv.VII.22.010/2010/7. számú döntése.

[552] Részletes elemzésére lásd *Pogácsás Anett:* „Néma gyereknek…”: A szerzői jogi felhasználási szerződések értelmezésének egyes aspektusai. Iustum Aequum Salutare 2022/2. sz., p. 121–142.

- *csak Magyarország területére terjed ki* [Szjt. 43. § (4) bekezdése];[553]
- *csak a hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamára korlátozódik az engedély*, mivel nem ad korlátlan, a teljes védelmi időre szóló felhasználási jogot [Szjt. 43. § (4) bekezdése];
- *a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik*, ha a szerződés nem jelöli meg a felhasználási módokat és a felhasználás megengedett mértékét [Szjt. 43. § (5) bekezdése].

A fenti feltételrendszerből a legutolsó igényel több magyarázatot, mivel ott több olyan feltétel is felmerül, amely értelmezésre szorul. Alapvetően minden egyes műtípusnál a felhasználási módok Szjt. 17. §-a szerinti felsorolásából kell kiindulni, hogy az adott műtípus esetében alkalmazható-e egyáltalán, és melyik kapcsolódik általában a mű szokásos felhasználásához.

Egy honlap esetében például elengedhetetlen, hogy a honlapot, annak tartalmát internetes lehívásra hozzáférhetővé lehessen tenni, vagyis az interneten megjeleníthető, érzékelhető, megtekinthető legyen, területi korlátozás nélkül, hiszen az internet országhatárokon átívelő és sok esetben kvázi korlátlan időbeli felhasználást is feltételez, már csak abból kiindulva is, hogy az internet nem felejt, vagyis az oda elérhetővé tett tartalom annak törlését követően is valahol szinte biztosan elérhető marad a világhálón. Honlap esetén viszont szinte biztosan nem elengedhetetlenül szükséges felhasználási mód, és nem is értelmezhető a kiállítási vagy terjesztési (hordozón való forgalmazási) jog, ezért ezekre a felhasználási szerződés szinte biztosan nem terjed ki tartalmának kétségessége esetén sem.

Egyedi szoftverfejlesztésre létrejött felhasználási szerződés esetében például a szerződés elengedhetetlen célja az, hogy a megrendelt szoftvert a megrendelő meg tudja jeleníteni képernyőn, tudja futtatni, telepíteni, vagyis az ehhez szükséges többszörözési jogot a felhasználási engedély kétség esetén is magában foglalja. Szoftverek esetében azonban, ha a szerződés azt kifejezetten nem írja elő, nem érthető bele a felhasználási engedélybe a forráskód megrendelőnek történő átadása, a forráskód[554] felhasználása, a szoftver átdolgozást elérő továbbfejlesztése. Szoftver esetén sem értelmezhető a kiállítási jog, de a sugárzási vagy nyilvános előadási jog sem, ezért azok sem képezik a felhasználási engedély részét kifejezett rendelkezés hiányában.

Egy regény kiadására létrejött kiadói szerződés esetében, ha a szerződésből nem egyértelmű a megszerzett felhasználási jog terjedelme, akkor az kizárólagos jogot jelent, és szükségszerűen magában foglalja a könyv kiadásához szükséges, példányszámkorlátozástól mentes többszörözési és terjesztési jogot, nem terjed ki azonban az online közzétételre (nyilvánossághoz közvetítésre) vagy a nyilvános előadásra.

Színpadi mű esetében a tartalmában és terjedelmében kétséges felhasználási engedély a

---

[553] Az LB Pfv.IV.21.771/2008/7. számú ítéletében jelmezekkel és jelmeztervekkel kapcsolatosan kimondta, hogy ha a felhasználási szerződésben a felhasználás helyeként bárhol szerepel, akkor az csak magyarországi felhasználást jelenthet, ezért a külföldi felhasználás a felhasználási engedély túllépését és szerzői jogi jogsértést valósít meg.

[554] A forráskód egy program különböző formái közül az, amelyik emberi megértésre és módosításra a legalkalmasabb.

műnek az előadási szám korlátozástól mentes nyilvános előadására terjed ki, de nem foglalja magában az előadás rögzítését, videofelvétel készítését, a rögzített előadás sugárzását vagy internetes nyilvánossághoz közvetítését, ha a felek ezekben kifejezetten külön nem állapodtak meg.

9.1.7. A jogdíj

Az Szjt. 16. § (4) bekezdése szerint a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás (jogdíj) illeti meg, ezért a felhasználási szerződés létrejöttéhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a felek megállapodjanak a szerzőt megillető díjról, vagy a szerző kifejezetten lemondjon a díjazásról.

A szerzői jogi törvény tehát főszabályként a visszterhesség vélelmét állapítja meg, vagyis ha a szerző nem mondott le kifejezetten a jogdíjáról, akkor úgy kell tekinteni, hogy a felhasználási engedélyért a felhasználó köteles jogdíjat fizetni. Ha azonban a felek a szerződésben egyáltalán nem rendelkeznek a jogdíjról, sem annak megfizetéséről, mértékéről vagy az arról való lemondásról, akkor a felhasználási szerződés létre sem jön a felek között, mert a jogdíjban való megállapodás a szerződés lényeges feltétele.[555]

Fontos kiemelni, és a gyakorlatban több értelmezési nehézséget is okoz, hogy a jogdíj nem a tényleges felhasználásért jár, hanem a felhasználási engedélyért. Ebből eredően *jogdíjat akkor is fizetni kell, ha a felhasználó a felhasználási engedély időtartama alatt egyáltalán nem is használja fel a művet*, például, ha a filmproducer a regény megfilmesítésére kötött szerződés alapján mégsem készít filmet a könyvből, vagy a könyvkiadó mégsem adja ki a könyvet.

A jogdíjat, mivel az a felhasználási engedély, és nem a tényleges felhasználás ellenértéke, ezért a felhasználási engedély megszerzésekor kell megfizetni, a felek azonban megállapodhatnak ettől eltérő jogdíjfizetésben is. Százalékos mértékű bevételarányos jogdíj esetén például utólagos, időközönkénti (a szokásos gyakorlat szerint általában negyedéves, féléves vagy éves) elszámoláson alapuló jogdíjfizetés a megszokott, a szerződéskötéskor túlnyomórészt a nem százalékos átalányjogdíjat fizetik meg a felhasználók.

9.1.7.1. Lemondás a jogdíjról

Az Szjt. fent idézett szabálya alapján a jogdíjról a szerző csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le, ha tehát a szerző nem nyilatkozik, nem lehet a felhasználási szerződést ingyenesnek tekinteni.[556]

---

[555] A Fővárosi Ítélőtábla 8.Pf.20.497/2008/4. számú ügyben hozott döntése is alátámasztja ezt. Itt a bíróság kimondta, hogy nem létezőnek minősül az olyan, egyébként írásba foglalt szerződés, amely a felhasználás fejében fizetendő ellenértéket nem tartalmazza. A Fővárosi Ítélőtábla döntése egybecseng a Kúria (LB) BH 1989/268. számú, még az rSzjt. alapján meghozott határozatával, amely kimondta, hogy a szerzőt megillető díj meghatározása a szerződés lényeges tartalmi eleme, amelynek hiányában a szerződés nem jön létre.

[556] A szerzői jogról való lemondást részletesen vizsgálja *Pogácsás Anett:* Garancia vagy akadály? A szerzői jogról való lemondás tilalmának helye egy rugalmas szerzői jogi rendszerben. Infokommunikáció és Jog, 2017/1. sz., p. 38–45.

A lemondó nyilatkozatot ugyanolyan alakisági követelményekkel kell megtenni, mint amelyeket a jogszabály az alapul szolgáló szerződésre előír. Az Szjt. főszabálya az írásbeli felhasználási szerződés, vagyis főszabály szerint a jogdíjról lemondó nyilatkozatot is írásban lehet csak érvényesen megtenni. Ez alól kivételt képeznek azok az esetek, amikor az Szjt. nem követeli meg írásbeli felhasználási szerződés megkötését a felektől (lásd a fenti 9.1.5. alfejezetben részletesen), ezekben az esetekben nem csak írásban lehet lemondani a jogdíjról, hanem szóban is, itt is érvényesül azonban az a szabály, hogy kifejezettnek kell lennie a nyilatkozatnak, vagyis ráutaló magatartással nem lehet a jogdíjról lemondani.

A jogdíjról történő lemondás további korlátja, hogy nem minden esetben lehet lemondani a jogdíjról. Nem mondhat le a jogdíjról például a közös jogkezelő szervezet sem egyes, sem valamennyi felhasználóval szemben. A közös jogkezelésbe tartozó felhasználási módok után a szerzőnek járó jogdíjakról a szerző lemondhat, azonban ez a lemondása csak a szerzőt megillető, már felosztott jogdíjra vonatkozhat, amely praktikusan akkor történhet meg, ha a szerző előtt már ismert az őt megillető jogdíj összege. Ez következik abból a szabályból, hogy a jogdíjak felosztásának időpontjáig a Kjkt. 9. § (2) bekezdése szerint a közös jogkezelő szervezet rendelkezik, de egyes, kötelező közös jogkezelés alá tartozó jogdíjfajtáknál maga az Szjt. külön is kimondja a felosztásukig történő lemondás tilalmát.[557] Máshol viszont teljes mértékben tiltja a szerzői jogdíjról történő lemondást a jogszabály, ilyen például a bérletjog vagy a követőjog.

9.1.7.2. A jogdíj mértéke

9.1.7.2.1. Jog az arányos díjazásra

Az Szjt. fent idézett 16. § (4) bekezdése szerint a szerzőt megillető díjazásnak – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia.

Az arányos díjazást előíró szabály a gyakorlatban azt jelenti, hogy a felek által a szerződésben meghatározott százalékos mértékű díjat köteles a felhasználó megfizetni mindazon bevétel után, amely a felhasználáshoz kapcsolódóan keletkezett. Ezen százalékos jogdíjak alapját tehát a bevétel jelenti, amely nem csökkenthető a felhasználással kapcsolatban keletkezett költségekkel, mivel a jogszabály nem nyereség-, hanem bevételalapú jogdíjfizetést ír elő. A bevétel pedig magában foglal valamennyi vagyoni előnyt, amelyet a felhasználó vagy rá tekintettel más a felhasználással kapcsolatban kap, beleértve a reklám- és szponzorációs bevételeket, állami és egyéb támogatásokat, előfizetési díjakat, jegybevételt is. Így például ha egy színház egy szerző színdarabjait játssza, és abból egyrészt jegybevétele keletkezik, másrészt állami, önkormányzati támogatásban is részesül ezen tevékenységével kapcsolatban, akkor a szerződésben meghatározott százalékos jogdíjat mind a jegybevétele, mind pedig a kapott támogatás után meg kell fizetnie. Természetesen a díj esetről esetre vizsgálandó, hiszen egy termékcsomagolás készítője nem a csomagolásban rejlő tárgy (pl.:

[557] Üreshordozó-díj [Szjt. 20. § (7)], reprográfiai díj [Szjt. 21. § (8)], haszonkölcsönjogdíj [Szjt. 23/A. § (3)], kábeltévéjogdíj [Szjt. 28. § (3)], előadóművészek és hangfelvétel-előállítók díjigényei [Szjt. 77. § (3) és 78. § (2)].

gyógyszer, szoftver) értékéhez viszonyított díjra jogosult, és egy például könyvelőszoftvert használó cég sem a teljes árbevétele alapján köteles jogdíjat fizetni a szoftver után, hiszen a könyvelőszoftver felhasználásából nem keletkezik bevétele a felhasználónak.

Rádió-, televíziószervezetek esetében jogdíjalapot képeznek az előfizetési díjak vagy a rádió-, televízióreklámokból, szponzorációból elért bevételek akkor is, ha a rádió-, televízió-szervezet kiszervezte a reklámidő értékesítését, és a reklámbevétel ezért a rádió-, televízió-szervezet zene- és egyéb műfelhasználásához kapcsolódóan más vállalkozásnál keletkezik.

A százalékos díj mértékére vonatkozóan a hatályos jogszabály nem rendelkezik, az a felek szabad megállapodásának a tárgya. Az arányos díj kitételnek ezen szabály alapján tulajdonképpen bármilyen mértékű százalékos díj megfelel, amelyben a felek meg tudnak állapodni, és amely még nem ütközik a Ptk. szerződésekre vonatkozó érvénytelenségi szabályaiba, így például a feltűnő értékaránytalanság miatti érvénytelenségbe.[558] A jogdíjnak tehát a felek megállapodása alapján is meg kell felelnie a piaci gyakorlatnak, az adott műfajtára, felhasználástípusra és mértékre kialakult átlagos jogdíjmérték körül kell maradnia, az attól történő eltérést azonban különleges körülmények, a felhasználás vagy a mű jellege, az adott jogok terjedelme és tartalma is indokolhatja. Általános szabályként azonban rögzíthető, hogy a szerzőnek akkor is jár a jogdíj, ha a felhasználónak a felhasználással összefüggésben semmilyen bevétele nem származott, vagy ha éppen veszteséges volt.

Nyilvánvalóan kisebb mértékű díj illeti meg a szerzőt a nem kizárólagos, korlátozott időtartamra, korlátozott területre, csak korlátozott felhasználási módra vonatkozó felhasználási szerződés esetén, mint a kizárólagos, valamennyi kifejezett kikötéshez kötött szerzői felhasználási jogot is magában foglaló, a teljes védelmi időre és a világ összes országára kiterjedő felhasználási engedélyre vagy teljes körű szerzői vagyoni jogátruházásra vonatkozóan.

A bevétel százalékában meghatározott díjtól a felek a felhasználási szerződésben közös akarattal eltérhetnek. Ebből eredően a felek megállapodhatnak fix összegű átalánydíjazásban is, de ötvözhetik a fix összegű átalánydíjat és a bevételarányos százalékos díjazást is. Egyes műfajtáknál, illetve felhasználási módoknál eleve fogalmilag kizárt vagy nehezen megvalósítható a bevételalapú díjazás, mivel a mű nincs közvetlen vagy kizárólagos összefüggésben az annak felhasználásából elért bevétellel. Ez a helyzet például éttermi vagy üzletekben lejátszott gépzene esetén, ahol az étterem, üzlet bevétele nincs közvetlenül kapcsolatban a zenefelhasználással. Megfilmesítési vagy merchandising jellegű felhasználásokra vonatkozó szerződések esetén gyakori az a megoldás, hogy a felek százalékban határozzák meg a szerzői jogdíjat, azonban kikötnek egy úgynevezett minimumgaranciát, azaz egy olyan minimumösszeget, amelyet a felhasználónak mindenképpen meg kell fizetnie a szerződéskötéskor, a százalékos díjat pedig csak azt követően kell elkezdeni ténylegesen fizetni, amikor annak összege elérte a minimumdíj mértékét.

---

[558] Bővebben *Sápi Edit:* A feltűnő értékkülönbség kezelési lehetőségei a szerzői jogi viszonyokban. Miskolci Jogi Szemle, 2021/3. sz., p. 197–210. A fejezet külön nem tér ki az ún. best seller klauzulára [Szjt. 48. § (1) bekezdés], ezt bővebben lásd *Sápi, Edit:* Analysis of the definition of best-seller clause. Revista Romana De Depretul Proprietatii. Intelectuale, 2015/4. sz., p. 115–133.

Az Szjt. fenti 16. § (4) bekezdésében foglalt, a jogdíj felhasználással elért bevétellel arányos mértékre vonatkozó főszabálya nem alkalmazandó azonban az alábbi esetekben:

a. szoftverre vonatkozó felhasználási engedély adása esetén, így szoftver felhasználása után a felhasználó nem a szoftver felhasználásával elért árbevétele alapján számított százalékos díjat szokott fizetni. Szoftverek esetében gyakori például a havi fix összegű, szoftverkövetést is magában foglaló jogdíj fizetése, vagy az éves fix összegű licencdíj fizetése, vagy a szerződéskötéskor a teljes védelmi időre vonatkozó fix összegű licencdíj megfizetése.
b. Sui generis adatbázisokra

Alkalmazandó viszont az Szjt. fenti arányos jogdíjfizetést előíró szabálya a jogátruházási szerződésekre, előadóművészi felhasználási és jogátruházási szerződésekre, valamennyi más szomszédos jogi jogosultnak fizetendő jogdíjra és a sui generis adatbázisokra is.

Az Szjt. 50/A. §-a új szabályokat tartalmaz a jogdíj elszámolásával és a szerzők felé történő tájékoztatás adással kapcsolatban, kimondva, hogy a felhasználási szerződés alapján a felhasználó évente legalább egyszer köteles részletes tájékoztatást nyújtani a szerző számára:

a. a műve felhasználásáról,
b. a felhasználás módjáról és mértékéről,
c. a mű felhasználásából eredő bevételekről minden felhasználási mód tekintetében külön-külön, és
d. a szerző részére fizetendő díjazásról.

Ez a fenti tájékoztatási kötelezettség azonban nem terjed ki azokra a felhasználási szerződésekre, amelyek tekintetében a szerző a díjazásról lemondott.

A film és audiovizuális művekre vonatkozó felhasználási szerződésben a felek kiköthetik, hogy a fenti tájékoztatási kötelezettség csak akkor áll fenn, ha a tájékoztatást a szerző a felhasználótól írásban vagy elektronikus úton kéri.

A felhasználási jog átengedése [46. § (1) bek.], vagy a felhasználási jog átszállása [46. § (2) bek.] útján felhasználónak minősülő személy vagy jogutódja, a szerző kifejezett kérésére köteles azt a fenti tájékoztatást megadni, amelyhez szükséges információval a felhasználásra elsődlegesen jogosított felhasználó nem rendelkezik. A szerző ezt a típusú tájékoztatást a vele szerződő fél útján igényelheti.

Ha fenti tájékoztatási kötelezettség a felhasználásból származó bevételhez képest a felhasználó számára aránytalan költséggel járó adminisztratív terhet jelent, a tájékoztatási kötelezettséget az adott helyzetben általában elvárható mértékben kell teljesíteni.

A fenti tájékoztatást kell alkalmazni a felhasználási szerződés megszűnése esetére azzal az eltéréssel, hogy a tájékoztatási kötelezettséget a szerződés megszűnésétől számított harminc napon belül kell teljesíteni.

A fenti tájékoztatásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók:

a. a munkaviszonyra vagy más hasonló jogviszonyban alkotott művekre vagy teljesítményekre [30. §], és

b. közös jogkezelő szervezetek és a független jogkezelő szervezetek által a felhasználókkal kötött felhasználási szerződésekre, valamint a közös jogkezelő szervezetek által a díjigények gyakorlása körében a díjfizetésre kötelezettel kötött megállapodásokra.

A Szjt. új 50/B§-a azt is kimondja, hogy a felhasználó és a szerző közötti szerződés részévé váló, a 48. §, az 50/A. § vagy a 102. §-tól eltérő szerződési kikötés semmis. A semmis kikötés, valamint külföldi jog választása esetén az eltérő külföldi jog szabálya helyett a 48. §-t, az 50/A. § (1)-(9) bekezdését, valamint a 102. §-t kell alkalmazni. A semmisségre kizárólag a szerző érdekében lehet hivatkozni.

9.1.7.2.2. Díjigény, jog a megfelelő díjazásra

Az Szjt. 16. § (5) bekezdése megfelelő díjazást ír elő azokban az esetekben, amikor a szerzőt kizárólagos engedélyezési jog nem illeti meg, de díjigénnyel léphet fel a felhasználás után. Ez az engedélyezési jog nélküli díjigény illeti meg a szerzőt a kötelező közös jogkezelésbe tartozó egyes felhasználások után.[559]

Az engedélyezési jog nélküli díjigény másik esete a követőjog, amikor a szerzőt a jogszabálynál fogva nem illeti meg engedélyezési jog, és ezt a jogot közös jogkezelő sem gyakorolja helyette.

Ezen engedélyezési jog nélküli díjigények esetében a szerzőt nem a felhasználással elért bevétellel arányos díjazás, hanem csupán megfelelő díjazás illeti meg, amelynek mértékét a jogot gyakorló közös jogkezelő szervezet jogdíjközleményében állapítja meg, illetve a követőjog esetén maga az Szjt. határozza meg. Ezek a díjak általában nem százalékos mértékűek, hanem fix vagy átalányösszegben meghatározott díjak, mivel a felhasználás jellege nem is teszi lehetővé százalékos díjak alkalmazását. A követőjog esetén a díj az eladási ár bizonyos (irányelvben és az Szjt.-ben) meghatározott százaléka (lásd a 8.4.2. alfejezetet).

9.1.8. Az életműszerződés tilalma

Felhasználási szerződést a felek köthetnek egy már meglévő műre vagy a szerző által a jövőben megalkotandó műre is.[560] Ez utóbbi szólhat egy konkrétan, előre meghatározott mű elkészítésére, erre jó példa egy egyedi szoftver kifejlesztésére irányuló szerződés, amelyben a megrendelő (felhasználó) pontosan körülírja a szoftverspecifikációban, követelményleírásban a szoftver által ellátandó funkciókat, a szoftver kért jellemzőit, a szerző pedig ennek megfelelően készíti el a szoftvert.

Lehetséges úgy is felhasználási szerződést kötni, hogy abban csak fajta vagy jelleg szerint jelölik meg a felek a szerző által elkészítendő szerzői műveket, ilyen szerződést kötnek például sokszor a könyvkiadók a szerzőkkel. Az ilyen típusú felhasználási szerződésben a

[559] Üreshordozó-díj (Szjt. 20. §), reprográfiai díj (Szjt. 21. §), videóbérlet (Szjt. 23. §), haszonkölcsön (Szjt. 23/A. §), Szjt. 77. § (1) bekezdése szerinti szomszédos jogi díjigény esetén.

[560] A jövőben megalkotandó mű létrehozására irányuló felhasználási szerződés szabályait részletesen az Szjt. 49. § (1)–(4) bekezdése tartalmazza.

feleknek meg kell jelölniük, hogy milyen műfajú, terjedelmű, témájú, összesen hány darab művet milyen határidővel, milyen ütemezéssel készít el a szerző.[561] Az ilyen, fajta vagy jelleg szerint meghatározott művekre vonatkozó felhasználási szerződéseknek azonban vannak az Szjt.-ben meghatározott korlátai: semmis ugyanis a felhasználási szerződésnek az a kikötése, amellyel a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művének, azaz teljes jövőbeli életművének a felhasználására ad engedélyt *(életműszerződés tilalma).*[562]

A jövőben megalkotandó több mű létrehozatalára irányuló felhasználási szerződések esetén tehát ügyelni kell arra, hogy nehogy életműszerződésnek vagy a korábban tárgyalt nem létező szerződésnek minősüljön.

Ugyanakkor nem feltétlenül befolyásolja a szerződés érvényességét az, hogy az ilyen kvázi életműszerződést a felek határozatlan vagy határozott időre kötik. A kikötött időtartamnak a felmondási jog gyakorolhatósága szempontjából van jelentősége, mivel az 5 évet meghaladó időtartamra kötött ilyen felhasználási szerződés az Szjt. 52. §-a alapján 5 évente 6 hónapos felmondási idővel mondható fel, amely felmondási jogról lemondani sem lehet. A bírói gyakorlat érvényesnek tekinti például a 10 évre megkötött, több, fajta és jelleg szerint meghatározott műre vonatkozó felhasználási szerződést, amely alapján a szerző összesen legalább 5 regény és még legalább 5 publikáció elkészítésére köteles. Itt ugyan csak az elkészítendő művek minimumszáma került meghatározásra, viszont a 10 éves határozott időtartam megfelelően behatárolja a felhasználható művek körét. Ha ugyanezt a szerződést a felek határozatlan időre kötötték volna, akkor már felmerülhetne az életműszerződés tilalmát előíró fenti Szjt.-rendelkezésbe ütközés és a semmisség kérdése.

9.1.9. Nevesített szerződéstípusok

Az Szjt. többfajta szerződéstípust is nevesít, amelyek alapján a felhasználó felhasználási, illetve szerzői vagyoni jogot szerezhet a szerzőtől.

Ezen szerződések legnagyobb csoportja az Szjt. 16. § (1) és 42. § (1) bekezdésében meghatározott felhasználási szerződés, amelynek egyes altípusait már a fentiekben is érintettük: már meglévő műre vonatkozó, jövőben megalkotandó, pontosan meghatározott mű jövőbeli létrehozatalára irányuló, valamint a csak fajta és jelleg szerint meghatározott több mű jövőbeli létrehozatalára irányuló felhasználási szerződés.

Az Szjt. ezeken kívül említi:

- a jogátruházási szerződést [Szjt. 55. § (1)],
- a kiadói szerződést [Szjt. 56-57. §]
- és a megfilmesítési szerződést [Szjt. 66. § (1)].

[561] A csak fajta vagy jelleg szerint meghatározott művek létrehozatalára irányuló felhasználási szerződéshez fűződő különös szerződés felmondási szabályokat az Szjt. 52. §-a szabályozza.

[562] Az Szjt. 44. § (1) bekezdése.

9.1.9.1. Jogátruházási szerződés

Az Szjt. 9. § (3) bekezdése szerint a szerző szerzői vagyoni jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, és azokról lemondani sem lehet. A törvényben meghatározott műtípus vagy jogviszony esetében a szerzői vagyoni jogok átruházhatók, illetve átszállnak. Ilyen esetek:

- a szoftver [Szjt. 58. § (1)],
- az adatbázis [Szjt. 61. § (2)],
- a reklám céljára megrendelt mű [Szjt. 63. § (1)],
- a filmalkotás céljára történő felhasználás (megfilmesítési szerződés) [Szjt. 66. § (1)],
- a kapcsolódó jogi teljesítményekre vonatkozó vagyoni jogok (előadóművészi, hangfelvétel-előállítói, rádió-, televíziószervezeteket megillető, filmelőállítói szomszédos jogok és az adatbázis-előállítókat megillető kapcsolódó vagyoni jogok).

Az Szjt. az alábbi esetekben engedi meg a jogátszállást:

- az együttesen létrehozott mű [Szjt. 6. §],
- a munkaviszonyban alkotott mű [Szjt. 30. §],
- az öröklés [Szjt. 9. § (4)]
- és a gazdálkodó szervezet jogutódjára történő átszállás [Szjt. 46. § (2)].

Ahol az Szjt. megengedi a jogátruházást, ott a felhasználó nemcsak felhasználási szerződéssel szerezhet jogot a felhasználásra, hanem az Szjt. 55. §-ában meghatározott jogátruházási szerződéssel is.

A jogátruházási szerződéssel a szerzői jogosult szerzői vagyoni jogait és a felhasználás engedélyezésére vonatkozó jogát is átruházza a jogszerzőre, aki az átruházás eredményeként a műre vonatkozó, megszerzett vagyoni jogokkal a továbbiakban rendelkezhet.

Jogátruházásra nem csupán a műre vonatkozó összes szerzői vagyoni jog átruházásával kerülhet sor, ugyanis a vagyoni jogok darabolhatók, lehetséges például területenként, országonként más-más személyre átruházni őket, de az sem kizárt, hogy az egyes részjogosítványokat darabolják szét: egy filmalkotás esetén például egyvalaki a terjesztésre szerez jogosultságot, míg másvalaki szerzi meg a mozivetítési, nyilvános előadási jogokat, egy harmadik pedig az online nyilvánossághoz közvetítési jogokat. A filmes példánál maradva, koprodukcióban készült filmalkotások esetében gyakori a százalékos jogmegosztás is, a koproducerek egymás között a szerződésben meghatározott arányban osztoznak a filmen fennálló szerzői vagyoni jogokon.

A jogátruházási szerződésekre az Szjt. nem állapít meg speciális szabályokat, csupán azt mondja, hogy azokra a felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályokat megfelelően kell alkalmazni. Itt a hangsúly a megfelelően való alkalmazáson van, hiszen egyes, a felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezések a jogátruházás jogi természete miatt fogalmilag nem alkalmazhatók a jogátruházási szerződésre. Ezek a rendelkezések az alábbiak.

- Teljes jogátruházás esetén a jogátruházási szerződésnek nem lényeges eleme az egyes felhasználási módok felsorolása, ugyanis a jogátruházás fogalmilag magában foglalja, hogy az átruházott jog minden felhasználási módra kiterjed. Ez alól egyetlen kivétel van,

mégpedig *az átdolgozási jog*, amelyre jogátruházás esetén is vonatkozik az, hogy csak kifejezett szerződéses kikötés esetén szerzi meg ezt a jogot a felhasználó.
- Jogátruházási szerződés esetén nem szükséges rendelkezniük a feleknek arról, hogy a jogszerző jogosult-e a megszerzett jogot továbbruházni, ugyanis jogátruházást követően a jogszerző jogosult a művel rendelkezni, ez a rendelkezési jog pedig a felhasználás vagy a vagyoni jog továbbengedését, továbbruházását is magában foglalja.
- A kizárólagosságról sem kell a feleknek külön rendelkezniük, hiszen fogalmilag csak kizárólagos lehet a jogátruházási szerződés, mivel ha a szerző vagyoni jogait átruházza, akkor nem marad nála olyan jog, amelyet másnak ezt követően engedélyezhetne.
- A jogátruházást időben lehet korlátozni, vagyis a felek megállapodhatnak abban, hogy csak határozott időre, például 10 évre ruházzák át a jogot, ilyen kikötés híján azonban a piaci, szakmai gyakorlat az, hogy a jogátruházás a mű teljes védelmi idejére szól. Jogátruházási szerződés esetén tehát nem alkalmazható az a szabály, amely szerint külön kikötés híján az engedély a hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik, nem lehet alkalmazni a jogátruházás jellege folytán.

A jogátruházási szerződésre is alkalmazni kell ugyanakkor a felhasználási szerződések alábbi szabályait:
- a jogátruházás területének kikötését, ennek hiányában a jogátruházás csak Magyarország területére fog szólni,
- az Szjt. arányos díjazásra vonatkozó szabályát, és így a bírói szerződésmódosítás lehetőségét,
- a jövőben megalkotandó mű esetén a kijavításra, javításra, hibás teljesítésre vonatkozó különös rendelkezéseket,
- a kizárólagos felhasználási szerződésre vonatkozó szabályokat, így különösen a felmondási jog gyakorlását,
- a közelebbről meg nem határozott művekre szóló szerződésre vonatkozó szabályokat, a visszavonási jog gyakorlására tekintettel gyakorolható felmondási jogra vonatkozó szabályokat.

Jogátruházási szerződést az előadóművészek és az összes többi szomszédos jogi, illetve kapcsolódó jogi jogosult is köthet, ők szabadon választhatnak, hogy felhasználási vagy jogátruházási szerződést kötnek.

Az előadóművészi teljesítmények felhasználására és az előadóművészi vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre főszabály szerint a felhasználási szerződés szabályai alkalmazandók. A többi szomszédos, illetve kapcsolódó jogi jogosult által kötött felhasználási vagy jogátruházási szerződésre, ahogy már korábban is említettük, nem kell alkalmazni az Szjt. felhasználási szerződésre vonatkozó szabályait, beleértve az annak értelmezésére irányadó előírásokat is. Célszerű azonban vagy kikötni a felhasználási szerződésekre vonatkozó szabályok alkalmazását, vagy magában a szerződésben létrehozni egy speciális szabályrendszert. E rendelkezések nélkül csak a Ptk. szerződés értelmezésére és szerződésekre irányadó szabályai segíthetik a feleket a szerződés értelmezésében.

9.1.9.2. A reklámozás céljára megrendelt mű

Az Szjt.-ben meghatározott, jogátruházást engedő egyik eset a reklámozás céljára megrendelt mű.[563] A jogátruházást itt elsősorban azért engedi a törvény, mert ezek a művek kereskedelmi felhasználásra kerülnek, a reklám megrendelője határozza meg, hogy milyen formában, milyen felületen, milyen tartalommal kívánja a mű megjelentetését, a szerzőnek nincs ráhatása a műfelhasználási folyamatra. Fontos kiemelni, hogy ez a jogátruházás alapvetően célhoz kötött, vagyis a jogátruházás csak a reklámcélú felhasználás körében megengedett, egyéb célra és körben nem. Egy grafikai műként megjelenő reklámmű interneten, újságokban, plakátokon történő megjelenítésére, felhasználására vonatkozhat a jogátruházás, a grafika nem reklámcélú felhasználására, így például a grafika könyvillusztrációként történő kiadására azonban csak az általános szabályok szerinti felhasználási szerződés köthető.

Az ilyen művekre vonatkozó jogátruházási szerződésre ugyanúgy alkalmazandók az előző pontban bemutatott törvényi előírások, azonban az Szjt. itt további kötelező tartalmi elemeket határoz meg, amelyek szükségesek a reklámozás céljára megrendelt műre vonatkozó vagyoni jogok átruházására irányuló jogátruházási szerződés létezéséhez, létrejöttéhez. A jogszabály előírja, hogy a szerződésnek lényeges eleme a felhasználás módja, mértéke, földrajzi területe, időtartama, a reklám hordozójának meghatározása és a szerzőnek járó díjazás, ezen feltételekben való megállapodás nélkül a jogátruházási szerződés létre sem jön. E rendelkezés célja az, hogy célhoz kötött jogátruházás jól körülhatárolható legyen, a felek a reklámcélú felhasználás feltételeit pontosan határozzák meg.

Solymosi Xénia IBUSZ[564] és MIRELITE[565] reklámgrafikája

[563] Szjt. 63. §.
[564] *http://www.mkvm.hu/img/xenia_1.jpg.*
[565] *http://www.mkvm.hu/img/mirelite_logo.jpg.*

A jogátruházási szerződés közvetett tárgya itt csak olyan mű lehet, amelyet reklámozás céljára rendeltek meg. Reklámozás céljára megrendelt műről és reklámcélú felhasználásról csak akkor lehet szó, ha a művet teljes terjedelmében és kifejezetten reklámhoz, politikai, társadalmi hirdetéshez használják fel, függetlenül annak hordozójától és a megjelenítő médiafelülettől. Reklámokban azonban előfordulhat, hogy nem egyedileg az adott reklám, hirdetés céljára készíttetett művet használnak fel, hanem már meglévő művet, például egy befutott könnyűzenei slágert.

Chanel No. 5 (Nicole Kidman)	Claude Debussy: Clair de lune
CIB Bank – Korizz a menhelyért! Karácsony 2008	Mike Oldfield : Moonlight Shadow Mariah Carey: All I Want For Christmas Is You
Ferrero – Kinder Bueno 2007	Amanda Lear: Enigma (Give a Bit Of Mmh To Me)
Johnnie Walker – RED LABEL (Jude Law)	Ca Plane Pour Moi: Plastic Bertrand
Renault Scenic	Queen: Bohemian Rhapsody
Soproni Ászok	Metallica : The Ecstasy of Gold
Soproni Szőke Ciklon	Kerekes Band: Jellyfish és Rekecsini Reloaded
VW Polo Reklám 2014 (Vezessen magabiztosan)	Queen : Under Pressure
Zwack – St. Hubertus	Paul Pritchard: Step to Success

Reklámzenék[566]

A felek az ilyen, már meglévő, nyilvánosságra hozott művet jogátruházási szerződésükben reklámozás céljára megrendelt műnek minősíthetik, és a reklámcélú felhasználás céljára az azokon fennálló szerzői vagyoni jogokat átruházhatják. A slágerzene reklámcélú felhasználására vonatkozó példa jól mutatja a jogátruházás célhoz kötöttségét. Amíg a reklám céljára történő felhasználásra az ott meghatározott reklámhordozóra, területre, időre, felhasználási módra és mértékre vonatkozóan a zeneszerző, zeneszövegíró átruházza szerzői vagyoni jogait a reklámozóra, addig a zenemű egyéb felhasználásai tekintetében, mint például rádiós sugárzás, internetes streaming, CD-kiadás (többszörözés és terjesztés), feldolgozás (átdolgozás), a reklámozó nem szerez vagyoni jogokat, ezeket a felhasználási jogokat a szerző továbbra is felhasználási szerződéssel, illetve közös jogkezelés esetén a közös jogkezelő szervezet útján gyakorolhatja.

Fontos szabály a reklámozás céljára megrendelt művek esetében, hogy az ilyen művek reklámcélú felhasználására a közös jogkezelés nem vonatkozik, vagyis a szerző minden esetben egyedileg ad engedélyt műve *reklámcélú felhasználására* akkor is, ha a mű egyébként nem ilyen felhasználása amúgy közös jogkezelési körbe tartozna. A már meglévő művek reklámcélú felhasználása esetén viszont csak akkor és attól az időponttól nem terjed ki

[566] *http://www.reklamadatbazis.hu/.*

a műre a közös jogkezelés hatálya, ha és amikor a mű reklámozás céljára történő felhasználásáról a közös jogkezelő szervezetet a szerző írásban értesíti.

Az Szjt. reklámozás céljára megrendelt művekkel kapcsolatos rendelkezései (így annak közös jogkezelést érintő részei is) annak ellenére, hogy csak „szerzőket" említenek, a szomszédos jogi jogosultak esetében is irányadók. E megközelítést meg is erősíti a Nagykommentárban is idézett, a Győri Ítélőtábla által hozott Pf. 20.154/2014/7 számú döntés. Az ügyben az Szjt. 55. § utalása nyomán az előadóművész felhasználási szerződésére az ítélőtábla nemcsak a 42-54. §-okat, hanem a reklámcélú felhasználás tekintetében speciális 63. §-t is alkalmazni rendelte, kimondva, hogy az előadóművésszel kötött felhasználási szerződések esetében is irányadók a reklámcélú felhasználás módjának és mértékének törvényben meghatározott elemei.

9.1.9.3. Megfilmesítési szerződés

A megfilmesítési szerződés a jogátruházási szerződés egy külön nevesített típusa az Szjt.-ben, amely fogalmát tekintve olyan, filmalkotás létrehozására kötött szerződés, amelynek alapján a szerző ellenkező kikötés hiányában átruházza a filmelőállítóra a filmalkotás felhasználására és a felhasználás engedélyezésére való jogot.

A megfilmesítési szerződéssel, ha a felek másként nem rendelkeznek, a filmproducer kizárólagos, területi és időbeli korlátozásoktól mentes, valamennyi felhasználási módra kiterjedő, teljes körű szerzői vagyoni jogot szerez, és ezeket a jogokat akár egyedül, akár más személyekkel közösen is gyakorolhatja. A felek természetesen megállapodhatnak ettől eltérően is, semmi nem korlátozza őket abban, hogy időbeli, területi, nyelvi vagy egyéb korlátozást tegyenek a megfilmesítési szerződésbe a jogátruházásra vonatkozóan.

Az Szjt. kiveszi ezen szerződéses jogátszállási vélelem alól a zenemű szerzőjét, vagyis az ő szerzői vagyoni jogai csak akkor kerülnek átruházásra a filmelőállítóra, ha a felek ebben kifejezetten megállapodtak, egyébként a filmelőállító csak a film céljára, a filmben és a film részeként történő felhasználásra szerez jogot, arra azonban nem, hogy a zeneművet a filmtől függetlenül, önállóan felhasználja. Nem kizárt természetesen, hogy a zeneszerző ilyen felhasználási engedélyt is adjon a filmelőállítónak, ebben a körben azonban jogátruházásra nem, csak felhasználási engedély adására kerülhet sor.

Fontos felhívni a figyelmet, hogy megfilmesítési szerződés esetén a gyakorlatban tulajdonképpen kétféle jogátruházás történik, attól függően, hogy ki a szerző:

- egyrészt a mű megfilmesítésének jogát ruházza át a szerző, vagyis engedélyezi, hogy a filmproducer (filmelőállító) a művét filmalkotássá átdolgozza (például a regényt, forgatókönyvet megfilmesítse, a zeneművet a filmre filmzeneként szinkronizálja, az operatőr által készített fénykép- és mozgóképfelvételeket a filmalkotásban felhasználja, összevágja);
- másrészt pedig a mű felhasználásával létrejött filmalkotáson fennálló szerzői vagyoni jogait és a filmalkotás felhasználásának engedélyezésére vonatkozó jogot ruházza át a szerző a filmproducerre, vagyis a jogátruházást követően a producer szabadon rendelkezhet az elkészült és a szerző művét magában foglaló filmalkotással.

A producer erre vonatkozó külön kifejezett kikötés hiányában nem szerzi azonban meg a mű filmtől független, önálló felhasználásának a jogát, mint például a megfilmesítésre kerülő regény könyvkiadási jogait, az operatőr által készített fényképek, felvételek külön albumban történő kiadásának a jogát. Ugyanígy nem terjed ki a törvényi jogátszállási vélelem a filmben felhasznált művek merchandising felhasználására sem, ezért erre a feleknek külön rendelkezést kell a szerződésbe iktatniuk. Így például nem jogosult a producer erre vonatkozó kifejezett szerződéses kikötés nélkül a rajzfilm céljára rajzolt figurák különböző ruhákon, használati tárgyakon történő felhasználására, a filmzene külön CD-n történő kiadására, az operatőr által készített felvételek számítógépes háttérképként való értékesítésére, a forgatókönyv könyvként történő kiadására, a fényképek, felvételek, forgatókönyv „*book of the film*" típusú felhasználására, de külön kikötés szükséges ahhoz is, hogy a filmelőállító a film karaktereit, szereplőit egy másik filmalkotásban, esetleg a filmalkotás előzményében vagy folytatásában felhasználja. Szokásosan alkalmazott külön kikötés például a megfilmesítési szerződésekben a filmalkotásban felhasznált mű más műfajban, gyűjteményes műben, multimédiaműben történő felhasználása, idetartozhat például a filmbeli karakterek, szereplők, figurák számítógépes vagy videojátékban történő felhasználása, amely szintén külön kifejezett kikötést igényel.

A megfilmesítési szerződésre ugyanúgy vonatkoznak az Szjt. felhasználási szerződésre vonatkozó szabályai, ahogy a többi jogátruházási szerződésre, az Szjt. 66. §-ában meghatározott eltérésekkel.

A megfilmesítési szerződés természetesen nem vonatkozhat a kötelező közös jogkezelési körbe tartozó szerzői vagyoni jogok, felhasználási jogok átruházására, engedélyezésére, így az üreshordozó-díjigényre, bérbeadási és haszonkölcsönbe adási díjigényre és kábeltévédíjigényre.

A megfilmesítési szerződés alapján járó díjazással kapcsolatban speciális szabályt tartalmaz az Szjt. 66. § (3) bekezdése, ugyanis előírja, hogy a szerzőt minden egyes felhasználási mód tekintetében külön-külön díjazás illeti meg. E tekintetben a felhasználáshoz kapcsolódó bevételnek minősül az a támogatás is, amelyet az előállító a film megvalósításához kap. A díj megfizetésére a filmelőállító köteles. A jogszabály a jogdíjakkal való elszámolás gyakoriságát és módját is meghatározza, eszerint évente és felhasználási módonként kell elszámolni a szerzőkkel írásban. A magyar Szjt. ezen szabálya az amerikai stúdiók, producerek gyakorlatával nem cseng egybe, hiszen egyes alkotók esetében a bevétellel arányos százalékos díjban, míg más alkotók esetében tipikusan átalánydíjban állapodik meg a producer. Még ha százalékos díjat is kötnek ki a felek, akkor sem felhasználási módonként történik közöttük az elszámolás, ezért nehezíti meg az Szjt. elszámolásra vonatkozó szabálya a jogdíj elszámolását, kifizetését. Amennyiben pedig a szerző átalánydíjban részesül, felvetődik a kérdés, hogy ezen, felhasználási módonként történő díjazást előíró szabály alapján jogosult-e az átalánydíjon felül százalékos díjat is igényelni a filmelőállítótól. Az Szjt. nem tiltja ezektől a szabályoktól az eltérést, így a felek a megfilmesítési szerződésekben megállapodhatnak átalánydíjban is, ebben az esetben azonban szükséges annak a rögzítése, hogy az átalánydíj a filmalkotás valamennyi, lehetséges jövőbeli felhasználására tekintettel került megállapításra – kivételt képeznek ez alól természetesen a szerződés megkötésekor még ismeretlen felhasználási módok, amelyekre vonatkozóan felhasználási engedélyt sem lehet

adni, és jogátruházásra sem kerülhet sor, az ilyen kikötés pedig semmis, azaz érvénytelen lesz -, magában foglalja a felhasználási módonkénti díjazás alapján a szerzőt megillető díjat is, és az így kapott díjat a felek kifejezetten arányosnak és megfelelőnek ismerik el.

Az Szjt. speciális szerződésmegszüntetési szabályokat is felállít a megfilmesítési szerződésekre a 66. § (6)–(8) bekezdésében, ezzel eltér az Szjt. 51. §-ában meghatározott általános szabálytól. A megfilmesítési szerződés esetében a felmondási jog gyakorlásának lehetőségét az nyitja meg, ha a producer a mű elfogadásától számított 4 éven belül nem kezdi meg a megfilmesítést, vagy megkezdi ugyan, de azt ésszerű határidőre nem fejezi be. Az Szjt. 51. §-ától eltérően itt a törvény rögzíti azt is, hogy ilyen esetben a szerzőt arányos díj illeti meg, a felvett előleget megtarthatja, és a művel ezt követően szabadon rendelkezhet.

Különös rendelkezéseket tartalmaz a megfilmesítési szerződésnél a jogszabály a jövőben megalkotandó mű létrehozására irányuló szerződésre, az általános szabályokban meghatározott határidőkhöz képest hosszított kijavítási, hibajelzési határidőket ad. Az általános szabály szerint a felhasználó 2 hónapon belül köteles a hibát jelezni, megfilmesítési szerződésnél azonban 6 hónap áll a rendelkezésére, míg a javítás után a mű elfogadására a filmelőállítónak 3 hónapja van.

Az úgynevezett remake-jogra is tartalmaz rendelkezéseket az Szjt., ugyanis kimondja, hogy a szerző a film elkészítését követő 10 éven belül ugyanarra a műre csak a filmproducer hozzájárulásával köthet újabb megfilmesítési szerződést, amely kiterjed a rajz- vagy bábfilmben szereplő jellegzetes kereskedelmi alakra, valamint a felek megállapodása esetén a szerzőnek a film céljára készített és felhasznált művével azonos témájú másik művére is. Ez a rendelkezés a filmelőállító filmbe való befektetését védik, és a film megtérülését segíti elő. A filmelőállító ezeket a jogokat megszerezheti a megfilmesítési szerződéssel, és a gyakorlat azt mutatja, hogy az amerikai filmproducerek a teljes jogszerzés érdekében meg is szokták szerezni ezeket a jogokat. Ha erre mégsem kerül sor, a szerző akkor is csak a filmproducer engedélyével gyakorolhatja ezeket a jogokat a fenti 10 éves időtartam alatt.

9.1.9.4. A kiadói szerződés[567]

Az Szjt. 56–57. §-a a felhasználási szerződés külön altípusaként szabályozza a kiadói szerződést, meghatározva annak fogalmát is, amely szerint a kiadói szerződés alapján a szerző köteles a művet a kiadó rendelkezésére bocsátani, a kiadó pedig jogosult azt kiadni, valamint forgalomba hozni, és köteles a szerzőnek díjat fizetni.

Kiadói szerződés lehet könyvkiadásra, de lehet zeneműkiadásra irányuló szerződés is. Mindkét altípusra a kiadói szerződés szabályait és természetesen az Szjt. felhasználási szerződésekre vonatkozó általános szabályait kell alkalmazni.

A kiadói szerződés alapján a szerző elsődleges kötelezettsége egyrészt a mű átadása, másrészt pedig felhasználási engedély adása a kiadónak, míg a kiadó kötelezettsége a díjfizetés. A kiadót nem terheli a mű kiadásának kötelezettsége, azonban figyelembe kell vennie azt, hogy ha ésszerű vagy a felek által a szerződésben meghatározott időn belül nem

[567] A kiadói szerződés hazai fejlődéstörténetére lásd: *Legeza Dénes:* A kiadói szerződés története. Iurisperitus, Szeged, 2018.

adja ki a művet, akkor a szerző felmondhatja a kiadói szerződést, vagy a díjazás arányos csökkentése mellett megszüntetheti a szerződés kizárólagosságát.

A kiadói szerződés alapján a kiadó a kiadás jogát szerzi meg, hiszen egy könyv kiadása során először a művet többszörözik, majd a kiadó a többszörözött példányokat hozza forgalomba, kínálja fel forgalomba hozatalra és értékesíti a műpéldányok tulajdonjogának átruházása (eladás) útján. A kiadás joga nem terjed azonban ki erre irányuló külön szerződéses kikötés nélkül ezen felhasználási jogok egyes részjogosítványaira, így

- a többszörözési jog részjogosítványát képező, a mű kép- és hangfelvételen történő rögzítésére, ami könyvkiadás esetében például hangoskönyv létrehozatalának és kiadásának lehet az akadálya;
- a többszörözési jog részjogosítványát képező, a mű számítógéppel vagy elektronikus adathordozóra történő másolására, ami a mű internetes hozzáférhetővé tételét vagy a mű CD-n, DVD-n vagy egyéb digitális eszközön történő kiadását akadályozhatja meg, a könyv/mű digitalizálását teheti lehetetlenné a kiadó számára;
- a terjesztési jog részjogosítványai közül az importjogra.

A kiadói szerződés, ha a felek másként nem állapodnak meg, mindig kizárólagos felhasználási jogot jelent, ez alól kivételt képez a gyűjteményekben, napilapokban, folyóiratokban történő megjelenés, ott a felhasználási szerződések általános szabályai az irányadók, vagyis a felek külön rendelkezése hiányában az ilyen művek esetében nem kizárólagos felhasználási jogot szerez a napilap, folyóirat vagy gyűjteményes mű kiadója.

A kiadói jog terjedelme eltérő rendelkezés hiányában magyar nyelvű kiadásra vonatkozik, vagyis a kiadónak minden esetben a szerződésben külön rendelkezéssel kell megszereznie a fordítási és az idegen nyelvű kiadási jogokat is.

Egyebekben a kiadói szerződésre a felhasználási szerződésre, annak értelmezésére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, amelyeket a fenti 9.1.1. és a 9.1.6. alfejezetben részletesen bemutattunk.

Kiemelést érdemelnek a kiadói szerződésekkel kapcsolatban az rSzjt. és a Vhr., valamint a rSzjt. végrehajtási rendeletei által a kiadói szerződésekre előírt szabályok, amelyek a hatályos Szjt.-nél szűkebb felhasználási jogot engedtek csak a kiadónak. Az rSzjt. ugyanis előírta, hogy kiadói szerződés csak meghatározott időre vagy meghatározott példányszámra szólhat.[568] Az egyes műfajokkal kapcsolatban a kiadói rendelet[569] előírta a kiadói szerződés maximális időtartamát, így például szépirodalmi, tudományos, szakmai, ismeretterjesztő irodalmi művek esetén magyar nyelvű megjelenésre legfeljebb négy, később nyolc évre, idegen nyelven történő kiadásra legfeljebb hat évre, magyar nyelven már megjelent mű idegen nyelvű kiadása esetén pedig legfeljebb nyolc évre szólhatott a kiadói szerződés. Az rSzjt. és a kiadói rendelet határozott időre vonatkozó szabályát az Szjt. nem vette át, vagyis a felek ma már nyugodtan köthetnek határozatlan időre vagy a fentieknél hosszabb időtartamra szóló kiadói szerződést is, és szabadon állapítják meg a szerződés egyéb feltételeit, beleértve a példányszám korlátozását vagy éppen korlátlanságát is.

[568] rSzjt. 32. §.

[569] 1/1970 (III. 20.) MM rendelet a kiadói szerződések feltételeiről és a szerzői díjakról.

9.2. A FELHASZNÁLÁSI SZERZŐDÉS A GYAKORLATBAN

FELHASZNÁLÁSI SZERZŐDÉS

amely alulírott napon és helyen egyrészt a
Név: .....
Születési név: .....
Születési hely és idő: .....
Lakcím: .....
Adóazonosító jel: .....
TAJ-szám: .....
mint szerző (a továbbiakban: **Szerző**),

másrészt pedig a

Cégnév: .....
Székhely: .....
Cégjegyzékszám: .....
Adószám: .....
Képviselő: ……, tisztség: ……..……., mint felhasználó
(a továbbiakban: **Felhasználó**);
Szerző és Felhasználó (a továbbiakban együttesen: Felek)
között az alábbi tartalommal jött létre.

Szerző alatt egyaránt érteni lehet a szerző jogutódját, törvényes képviselőjét, munkáltatóját, a közös jogkezelő szervezeteket, illetve a szerzői jog más jogosultját is.

Felhasználó természetes és jogi személy is lehet.

A szerzői mű vagy szomszédos jogi teljesítmény megnevezése.
Felhasználási szerződéssel adható engedély a mű sajátos címének felhasználásához, valamint a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak (karakter) kereskedelmi hasznosításához (merchandising) is.

1. A SZERZŐDÉS TÁRGYA

1.1. A Felek megállapodnak, hogy a Szerző **a ……. című, …… műtípusba tartozó művének** (a továbbiakban: Mű) felhasználására a Felhasználó részére a jelen felhasználási szerződésben (a továbbiakban: Szerződés) foglalt feltételek szerint engedélyt ad.

1.2. A Mű jelen Szerződés szerinti felhasználásáért a Felhasználó a 3. pontban meghatározott felhasználási díj fizetésére köteles.

2. A FELHASZNÁLÁSI ENGEDÉLY TERJEDELME

2.1. A jelen Szerződés alapján a Felhasználó a Művet jogosult:

a) **[például Magyarország] területén,**

b) **a Szerződés aláírásától/a mű elfogadásától számított számított …. évig,**

c) **…….. példányban,**

a. többszörözni

b. és a többszörözött példányokat terjeszteni,

c. továbbá a Művet egy darab weboldalon keresztül a nyilvánosság számára oly módon hozzáférhetővé tenni, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

… további vagyoni jogok…

… az Szjt. szerződéspótló rendelkezései …

2.2. A 2.1 pont szerinti felhasználási engedély **nem kizárólagos,** és harmadik személy részére nem **átruházható**.

2.3. A 2.1 pont szerinti felhasználási engedély kiterjed arra is, hogy a Felhasználó a Művet számítógéppel vagy elektronikus adathordozóra másolja, amennyiben ez a 2.1 c) pont szerinti felhasználáshoz szükséges.

2.4. Szerző vállalja, hogy a Művet többszörözésre **alkalmas formátumban** a jelen Szerződés megkötésével egyidejűleg Felhasználó részére átadja.

Ha a szerződésünk pontatlan lenne, akkor az Szjt. általános szabálya érvényesül:
- jogszabály vagy a szerződés eltérő rendelkezése hiányában a felhasználási engedély Magyarország területére terjed ki és időtartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik.
- Ha a szerződés nem jelöli meg azokat a felhasználási módokat, amelyekre az engedély vonatkozik, illetve nem határozza meg a felhasználás megengedett mértékét, az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik.

A felhasználó nem adhatja tovább az engedélyt

A nem kizárólagos azt jelenti, hogy a szerző maga is felhasználhatja a művet, és másnak is adhat további felhasználási engedélyt.

A felhasználási engedély földrajzi területét határozza meg, műtípustól függően lehet város (színdarab), ország vagy akár egy adott nyelvi verzióra szóló regionális korlátozás.

A felhasználási engedély időtartamát is meg kell határozni, ami lehet
- egyszeri kiadás X időre, vagy amíg el nem fogy,
- meghatározott időre,
- szólhat a teljes védelmi időre.

Célszerű meghatározni, hogy az adott művet a felhasználó
- hány példányban adhatja ki,
- hány alkalommal játszhatja le a TV-ben,
- adhatja elő koncerten,
- hány letöltésig lehet fent az interneten stb.

A tiszteletpéldányok számát vagy a szerző vásárlási kedvezményét is érdemes tisztázni.
A kiadó által jogszabály alapján teljesítendő kötelespéldányok az engedélyezett példányszámon felül értendők.

Tételesen érdemes meghatározni a vagyoni jogok/felhasználási módok felsorolásával, hogy mit engedünk a felhasználónak.

Mivel a felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására, ezért ha releváns, akkor itt érdemes kitérni arra is, ha engedélyt kívánunk adni a mű átdolgozására (fordítás, megfilmesítés, megzenésítés).
A szerződés megkötésekor ismeretlen felhasználási módra vonatkozó felhasználási engedély érvényesen nem adható.

Jövőben megalkotandó mű esetén érdemes a kijavítás és elfogadás szabályait is a szerződésben rendezni. Szjt. 49. §
A felhasználási szerződésben érdemes a mű technikai paramétereire is kitérni: milyen fájlformátum (tiff, indd, docx, pdf, wav), felbontás, RGB vagy CMYK színrendszer stb.

3. FELHASZNÁLÁSI DÍJ

3.1. Felhasználó a 2. pont szerinti felhasználási jog ellenértékeként köteles **..... Ft** összegű felhasználási díjat (a továbbiakban: Díj) megfizetni Szerző részére a jelen Szerződés aláírásával egyidejűleg. A Díj megfizetése a felhasználás megkezdésének feltétele.

3.2. **A díj a következő arányban oszlik meg:**
- a mű Szerző általi elkészítéséért: a teljes díj X%-a
- a felhasználási engedélyért: a teljes díj X%-a.

3.3. A Felek egybehangzóan kijelentik, hogy a 3.1 pontban meghatározott Díjat a Felhasználó által a **felhasználással kapcsolatban elérhető bevétellel arányosnak tekintik.**

4. JOGSZAVATOSSÁG

4.1. Szerző kijelenti, és szavatolja, hogy a Mű a saját alkotása, amelyen nem áll fenn harmadik személynek olyan joga, amely a Mű jelen Szerződés szerinti felhasználását **korlátozná vagy akadályozná.**

4.2. A jelen 4. pont szerinti szavatossági kötelezettség megsértéséből eredő valamennyi kárért való felelősség a Szerzőt terheli, és köteles a Felhasználóval szemben harmadik személyek által érvényesített bármilyen igény esetén Felhasználó helyett közvetlenül helytállni.

A jogdíj mértékéről, esedékességéről, részletekben történő fizetéséről, előleg stb. a felek szabadon állapodhatnak meg. Ingyenes szerződés esetén is szükséges felhasználási szerződést kötni, ilyenkor utalni kell a szerződésben az ingyenességre!

A felhasználási szerződésekben gyakran nyilatkozni kell, hogy jövőben megalkotandó mű esetén a jogdíj mekkora része az, ami a mű létrehozásáért jár és mekkora az, ami a felhasználási engedély átengedésért jár. Ezt jellemzően 70-30%-ban szokták megadni.
Már meglévő mű esetében (másodfelhasználás, örökösök, közös jogkezelő szervezetek engedélyei) a díj 100%-ban az engedély ellenértékének tekinthető.
[Érdemes tudni, hogy a szerzői jogdíj nem járulékköteles, így nem képezi nyugdíjjárulék alapját sem. Ezért fordulhat elő, hogy nagyobb jogdíjjövedelemmel rendelkező alkotóknak a nyugdíja viszonylag alacsonyabb.]

Fő szabály szerint a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia. Szjt. 16.§ (4)
Fontos kiemelni, hogy például egy szoftver vagy egy gyógyszer csomagolása esetén a tervezőgrafikus jogdíja nem az adott termék vagy szolgáltatás végső kereskedelmi árával kell arányban álljon.

Nincs például korábban adott kizárólagos vagy nem kizárólagos engedély.
Nincs a műben ihletet vagy idézést meghaladó mértékű átvétel, azaz minden része csak és kizárólag az enyém (vagy másé, de jogosult vagyok azt továbbengedélyezni).

5. EGYÉB RENDELKEZÉSEK

5.1. A jelen Szerződésben nem rendezett kérdésekben a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény rendelkezései az **irányadók.**

5.2. Amennyiben a jelen Szerződés bármely rendelkezése érvénytelen lenne, az nem érinti a teljes Szerződés érvényességét. A Felek ebben az esetben az érvénytelen rendelkezés helyett olyan rendelkezést alkalmaznak, amely a Szerződés szerinti célnak megfelel.

5.3. A Felek a jelen Szerződéssel kapcsolatos jogvitákra a Szerző lakóhelye szerint illetékes bíróság illetékességét kötik ki.

5.4. **[A névfeltüntetés gyakorlásának módja]**

5.5. **[Jogérvényesítés]**

……., …….. év ……hó …… napján.

....

Felhasználó **Szerző**

Jelen felhasználási szerződés-minta kizárólagosan oktatási szemléltetési célra készült, így a benne szereplő rendelkezések és megjegyzések kizárólag tájékoztató jellegűek, nem tekinthető teljes körűnek és nem tekinthető az SZTNH jogi tanácsának vagy hivatalos álláspontjának!

Fontos szerzői jogi alapelv, hogy ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. Szjt. 42. § (3) Ezért nem szabad mintaszerződésekre hagyatkozni, hanem minden esetben érdemes „jogosulti" vagy „felhasználói" fejjel végiggondolni, mit akarok kezdeni az adott művel.

Jogosulatlan lehet a felhasználás akkor is, ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet!

A szerződésben a felek arra is kitérhetnek, hogy fel legyen-e tüntetve a szerző neve (vagy álneve), és ha igen, akkor hol és milyen módon. A szerző kérheti, hogy a nevét egyáltalán ne tüntessék fel.

Ugyancsak érdemes lehet a szerződésben rendelkezni arról, hogy egy esetleges jogsértés esetén melyik fél és milyen sorrendben köteles/jogosult a jogsértővel szemben fellépni.
Kizárólagos felhasználási engedély esetén a felhasználó (pl. kiadó) felhívhatja a szerzőt, hogy a jogsértés abbahagyása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ha a szerző nem intézkedik, a jogszerző (felhasználó) saját nevében felléphet a jogsértés miatt.
Nem kizárólagos felhasználási engedély esetében a jogszerző (felhasználó) csak a szerződés kifejezett rendelkezése alapján léphet fel.

9.3. A MUNKAVISZONYBAN LÉTREHOZOTT MŰ

A törvényi jogátszállás egyik leggyakoribb esete a munkáltató vagyonijog-szerzése munkaviszonyban alkotott művek esetén. A munkaviszonyban álló magánszemély munkavállalók a munkaviszonyukhoz kapcsolódó munkaköri kötelezettségeiket a munkajogi szabályok alapján elsődlegesen a munkáltató irányításával és utasításai alapján végzik. Amennyiben a munkavállalók e munkavégzésük során, munkaköri kötelezettségként bármilyen, szerzői jog által védett alkotást hoznak létre, az azon fennálló szerzői vagyoni jogoknak ezen irányítási, utasítási, ellenőrzési jogkör folytán – a mű átadásával – a munkáltatóhoz kell kerülniük, arra is tekintettel, hogy a mű kialakítását a munkáltató finanszírozta és felügyelte. Ezt a befektetésvédelmi szempontot vette figyelembe a jogalkotó, amikor az Szjt. 30. §-ában megteremtette a munkáltatói szerzői vagyonijog-szerzést.

A munkáltatói jogszerzésnek több együttes feltétele van, bármelyik hiánya azt eredményezi, hogy a munkáltató a művön fennálló szerzői vagyoni jogokat nem szerzi meg.[570]

9.3.1. A mű létrehozatala a munkavállaló munkaviszonyból folyó kötelessége

Az Szjt. tételesen meghatározza azokat a jogviszonyokat, amelyek keretében a létrehozott művek munkaviszonyban alkotott műveknek minősülnek, ezek a jogviszonyok az alábbiak:

- az Mt. alapján létrejövő munkaviszony,
- a közszolgálati viszony,
- a kormányzati szolgálati viszony,
- a közalkalmazotti viszony,
- adó- és vámhatósági szolgálati viszony,
- rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszony,
- honvédelmi alkalmazotti jogviszony,
- szolgálati viszony,
- a munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szövetkezeti tagsági jogviszony.

Az egyes jogviszonyok tartalmát a vonatkozó jogszabályok határozzák meg.

A fenti jogviszonyban álló személyek (a továbbiakban az egyszerűség kedvéért együttesen munkaviszony és abban foglalkoztatott munkavállalók) által ezen jogviszonyukból folyó kötelességük alapján létrehozott művek szerzői vagyoni jogait a munkáltató

[570] A témáról bővebben: *Legeza Dénes:* A munkaviszonyban létrehozott művek joggyakorlata napjainkban. ISZJSZ, 2016/3. sz. p. 120–124; a kodifikációs előzményekről *Legeza Dénes:* Egy paragrafus margójára – adalékok a munkaviszonyban létrehozott művek szabályozásához. ISZJSZ, 2014/2. sz., p. 107-124.; *Legeza Dénes:* Rendelkezés a munkaviszonyban létrehozott művekkel – Változó szerzői jogi szabályok egy művészi életpálya során. In: *Cseporán Zsolt* (szerk.): Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai. Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest, 2016. p. 95–108., *Legeza, Dénes:* Development of the Hungarian 'Work Made for Hire' Provisions. In: *Varga, Norbert – David, A. Frenkel* (szerk.): New Studies in History and Law. Athens Institute for Education and Research, Athens, 2019. p. 47–64., *Legeza Dénes:* A többes jogviszonyban létrehozott szerzői művek sorsa az élettudományok területén. Jogelméleti Szemle, 2021/2. sz., p. 153–164.

csak akkor szerzi meg, ha a munkavállaló munkaköri kötelességébe tartozott a mű létrehozatala. Ennek megítélése gondos vizsgálatot igényel, figyelembe kell venni a munkaszerződést, a munkaköri leírást, a munkáltató munkaköri feladatokra vonatkozó utasításait, a munkaviszonyra vonatkozó egyéb rendelkezéseket, így a kollektív szerződést, a szervezeti és működési szabályzatot és egyéb releváns szabályzatot is. Egyes munkáltatóknál külön szellemitulajdon-védelmi szabályzat kerül elfogadásra, amely a szolgálati művekre is tartalmaz rendelkezéseket, ez is figyelembe veendő a munkaköri kötelezettségbe tartozás megítélésekor.

A szolgálati mű minőség megítélése során nem döntő körülmény azonban az, hogy a munkavállaló munkaidejében vagy azon kívül alkotta meg a művet, továbbá az sem, hogy a mű létrehozatalához a saját vagy a munkáltató eszközeit, infrastruktúráját, erőforrásait használta. A munkáltatói ösztönzés és a munkáltatónál megszerzett szakmai ismeretek felhasználása sem teszi a művet munkaviszonyban létrehozott művé, mindezek egy vitás helyzetben csupán segíthetik a kérdés eldöntését, de önmagukban nem minősítik a művet. Lehetséges ugyanis, hogy a munkavállaló nem a munkahelyén, hanem munka után, otthon, a saját eszközei használatával hoz létre szerzői jog által védett alkotást, amelynek megalkotása munkaköri kötelezettségébe tartozott, míg előfordulhat az is, hogy a munkavállaló a munkahelyén, a munkáltató eszközeivel, munkaidejében alkot egy szerzői művet, amely viszont nem kapcsolódik munkaviszonyához, vagy kapcsolódik ugyan, de az nem volt a munkavállaló munkaköri kötelezettsége.

Határesetet jelent és gondos mérlegelést igényel amikor a munkáltató a munkavállalót olyan külön feladattal bízza meg, amely kívül esik a munkavállaló munkaköri leírásában és a rá vonatkozó szerződésekben, szabályzatokban meghatározott munkaköri kötelességein, de a feladat kiosztása munkáltatói utasítással történik. Ilyen esetben gondos vizsgálatot igényel annak eldöntése, hogy a munkáltatói utasítás nem bővítette-e ki a munkavállaló munkaköri kötelezettségeit, és azáltal nem vált-e a mű elkészítése munkaköri kötelezettséggé. Különös tekintettel kell lenni ebben a körben a munkaköri leírás azon rendelkezéseire, amelyek lehetővé teszik, hogy az abba tartozó feladatok körét a munkáltató utasítással egyoldalúan kibővítse.

9.3.2. A mű átadása

A munkáltatói jogszerzés másik feltétele a mű átadása. A jogszabály szövegéből eredően a munkáltató a mű átadásával szerzi meg a művön fennálló szerzői vagyoni jogokat, átadás hiányában a munkáltató nem szerez jogokat. Amennyiben a mű megalkotása a munkavállaló munkaköri kötelezettsége, úgy a munkavállaló köteles a művet a munkajogi szabályok alapján felajánlani, átadni a munkáltatónak, ha viszont ez a feltétel nem teljesül, akkor műfelajánlási, műátadási kötelezettség sem terheli a munkavállalót. A mű átadása szerzői jogi alapon nem, csak munkajogi alapon követelhető a munkavállalótól.

9.3.3. A munkáltatói jogszerzés terjedelme és tartalma

A munkavállaló által a munkaköri kötelezettsége folytán alkotott mű munkáltatónak történő átadásával a munkáltató a művön valamennyi felhasználási módra kiterjedő, időbeli, területi, példányszámbeli, nyelvi és egyéb korlátozásoktól mentes szerzői vagyoni jogot szerez. A munkáltató ezen korlátlan jogszerzésére a felhasználási szerződés szabályai nem alkalmazhatók, vagyis a munkáltató külön kikötés nélkül is megszerzi például a korlátlan átdolgozási jogot, kép- és hangfelvétel készítésének a jogát, digitális másolatkészítési jogot, a megszerzett vagyoni jogokat harmadik személyeknek továbbengedheti, átruházhatja, megterhelheti, elidegenítheti, másokkal közösen gyakorolhatja, és őt illeti a mű felhasználása engedélyezésének joga is.

Tekintettel arra, hogy az Szjt. 30. § (5) bekezdése szerint a munkaviszonyban alkotott mű munkáltatónak történő átadása a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélynek minősül, ezért a munkáltató jogosult arról is dönteni, hogy a művet mikor, hogyan, hol, milyen formában hozza nyilvánosságra. Munkáltatói jogszerzés esetén még maga a munkavállaló mint szerző sem használhatja fel a saját művét.

9.3.4. Eltérő megállapodás

A felek írásbeli szerződésben eltérhetnek a munkáltatói törvényi jogutódlástól, és rendelkezhetnek úgy is, hogy a munkáltató egyáltalán nem szerez szerzői vagyoni jogokat, vagy csak azok egy részét szerzi meg. A felek bármilyen korlátozást alkalmazhatnak megállapodásukban, területi, időbeli, felhasználási módra vonatkozó fenntartásokkal, kikötésekkel, korlátozásokkal. Maga a szerző munkavállaló is csak akkor jogosult művének saját felhasználására, ha ezt a felek írásbeli szerződésükkel engedélyezték a munkavállaló számára.

A feleknek mindazonáltal akkor is érdemes írásban rögzíteni a munkaviszonyban alkotott műre vonatkozó szabályokat, ha a munkáltató jogszerzését nem korlátozzák, hasznos lehet ugyanis a munkavállalót a jogszabály alapján megillető díjazásról, annak időbeliségéről, mértékéről, számításáról, megfizetésének módjáról szóló megállapodással tájékoztatni, amely sok későbbi vitát megelőzhet a felek között. Ilyen megállapodás belefoglalható a munkaszerződésbe vagy külön megállapodásba is, de a munkáltató ezt közzéteheti munkáltatói utasításban, szabályzatban, kollektív szerződésben is.

9.3.5. A munkavállalónál maradó vagyoni és személyhez fűződő jogok

Ha nincs a felek között olyan megállapodás, amely korlátozná a munkáltató jogszerzését, akkor a munkavállalónál szerzői vagyoni jogok a mű átadását követően nem maradnak, ha pedig van ilyen szerződés, akkor a szerződésben meghatározott szerzői vagyoni jogok maradnak a munkavállalónál.

A munkavállalót azonban személyhez fűződő jogok munkáltatói jogszerzés esetén is megilletik a következő korlátozásokkal:

- a munkavállaló a mű átadásával egyben a mű nyilvánosságra hozatalához is hozzájárul, így a mű nyilvánosságra hozatalának a joga elviekben és legfeljebb annyiban és addig illeti meg, ha és ameddig nem adja át a művet a munkáltatójának;
- a munkavállalót megilleti a szerzőség elismerésének joga és a névfeltüntetési jog az általános szabályok szerint;
- munkavállaló visszavonhatja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, a munkáltató ebben az esetben is nyilvánosságra hozhatja és felhasználhatja a művet, viszont a munkavállaló nevét köteles a műről törölni, a mű visszavonásának joga tehát csak anonimitási jogra szűkítve illeti meg a munkavállalót;
- a munkáltató akkor is köteles törölni a munkavállaló nevét a műről, ha a munkáltató a művön saját jogaival élve jogszerűen változtat, de a munkavállaló a módosítással nem ért egyet, a mű egységének védelme tehát szintén csak az anonimitási jogra szűkítve illeti meg a munkavállalót. A munkavállaló legfeljebb azt követelheti, hogy a módosításról tájékoztassák annak érdekében, hogy eldönthesse, hogy egyetért-e azzal.

9.3.6. A díjazás

Az Szjt. 30. § (3) bekezdése alapján a szerzőt megfelelő díjazás illetheti meg, ha a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogait másra átruházza. Ebből a szabályból az következik, hogy mindaddig, amíg csak maga a munkáltató használja fel a munkaviszonyban alkotott művet, addig nem köteles a szerző munkavállalónak külön díjazást fizetni, a munkáltatói jogszerzés ellenértékét a munkabér és a munkaviszony alapján kapott egyéb juttatások magukban foglalják. Ez akkor is így van, ha a mű felhasználásából, hasznosításából a munkáltatónak nagy sikere és jelentős bevétele származik.

Ha azonban a munkáltató harmadik személynek ad felhasználási engedélyt vagy jogait másra átruházza, akkor a munkavállalónak megfelelő díjazást kell fizetnie, hacsak ezt a felek ki nem zárták szerződésükben írásban vagy egyéb írásbeli jognyilatkozatban.

A szerzőt ilyen esetekben nem az Szjt. 16. §-a szerinti főszabálynak megfelelő arányos díjazás, hanem csupán megfelelő díjazás illeti meg, vagyis a szerzőnek fizetendő díjnak nem kell arányban állnia a munkáltató által a mű felhasználásával kapcsolatban elért bevétellel. Ebből eredően a munkavállalónak akár százalékos, akár átalánydíjat is lehet juttatni. A munkavállalónak fizetendő díj mértékére nincs jogszabályi előírás, az alapvetően a felek megállapodásán alapul, de lehetséges az is, hogy a munkáltató valamennyi munkavállalóra irányadó utasításban, szabályzatban vagy kollektív szerződésben, munkaviszonyra vonatkozó egyéb szabályban határozza meg egyoldalúan a munkaviszonyban alkotott művek ilyen felhasználásai után a munkavállalót megillető jogdíj mértékét, fizetésének módját, idejét és egyéb feltételeit. Mivel törvényi szabályozás nincs a kérdésben, ezért valamilyen formában írásban minden esetben érdemes a díjazás mértékét és feltételeit rögzíteni.

A munkavállalót a törvény alapján megillető díjazás írásban érvényesen ki is zárható, erre sor kerülhet a felek szerződésével, de a munkáltató a munkavállalókra vonatkozó belső

szabályzatban vagy kollektív szerződésben is kizárhatja a díjazást, ez nem minősül a munkáltató részéről joggal való visszaélésnek vagy rendeltetésellenes joggyakorlásnak.[571]

A munkavállaló díjigényét mindig a munkáltatóval szemben tudja érvényesíteni, még akkor is, ha a munkáltató a szerzői vagyoni jogokat másra átruházta. A szerzőnél maradnak továbbá a kötelező közös jogkezelésben történő felhasználási jog engedélyezéséből keletkező díjigények, ezekről a szerző nem is mondhat le.

Ahol viszont a munkavállalót nem csupán engedélyezési jog nélküli díjigény illeti meg, hanem engedélyezési jog is, amelyet azonban önkéntes vagy kötelező közös jogkezelésben gyakorol, a jogátszállás folytán ezen jogok gyakorlásából származó jogdíjak a munkáltatót mint jogutódot illetik meg a munkaviszonyban alkotott műre nézve, és a kilépést engedő közös jogkezelés esetében a munkáltató jogosult a kilépési jog gyakorlására is.

A díjazásra vonatkozó szabályok azonban nem alkalmazhatók szoftver és adatbázis esetében, vagyis a szerző munkavállalót munkaviszonyban alkotott szoftvernél és adatbázisnál semmilyen esetben nem illeti meg a törvény alapján díjazás, csak ha a felek abban kifejezetten írásban megállapodtak.

Filmalkotásokra pedig az Szjt. 30. §-ának egésze sem alkalmazható, vagyis a munkaviszonyban létrehozott filmalkotáson fennálló szerzői vagyoni jogok nem szállnak át jogutódként a munkáltatóra. Ugyanígy a szomszédos és kapcsolódó jogi teljesítményekre sem alkalmazható az Szjt. 30. §-ának egésze.

9.4. ALTERNATÍV MODELLEK AZ ONLINE FELHASZNÁLÁSOK ENGEDÉLYEZÉSÉRE

Az Szjt. mindössze pár esetben teszi könnyebbé az online felhasználások, vagyis a művek, teljesítmények lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítésének egyéni engedélyezését:

a. Ha a szerző maga gyakorolja a mű lehívásra hozzáférhetővé tételének jogát, a felhasználási szerződést írásba foglaltnak kell tekinteni, ha a műre a szerző elektronikus úton kötött és rögzített szerződéssel enged további felhasználást. Ez a jog a zeneművek, az előadóművészek, a vizuális alkotók és a filmszerzők vonatkozásában kilépést engedő (részint előírt, részint önkéntes) közös jogkezelésbe tartozik, tehát ahhoz, hogy a jogosultak e jogukat ténylegesen egyénileg tudják gyakorolni, előbb tiltakozniuk kell a műveik közös jogkezelésben történő engedélyezése ellen (lásd később).
b. Ha ingyenesen adnak nem kizárólagos, lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítési jogot, nem kell a felhasználási szerződést írásba foglalni.
c. Ha szoftverre vagy a gyűjteményes műnek minősülő adatbázisra adnak nem kizárólagos felhasználási engedélyt akár ingyenesen, akár ellenérték fejében, nem kell a felhasználási szerződést írásba foglalni
d. Ha ingyenesen adnak nem kizárólagos felhasználási jogot nem címzett vagy meghatározatlan számú személynek, nem kell a felhasználási szerződést írásba foglalni.

[571] SZJSZT-9/2001 – Bankjegy-, illetve pénzérme-kép szerzői jogi védelme, felhasználása; a szerzői jogok jogosultja.

A KJK-irányelv ugyancsak bővítette a jogosultak egyéni jogérvényesítési lehetőségét a nem kereskedelmi célú felhasználások engedélyezésével azokban az esetekben is, ha egyébként az ilyen felhasználást KJK engedélyezi. Ez a lehetőség nem szolgálhatja a jogkezelés kijátszását, mivel kizárólag olyan felhasználás tekinthető nem kereskedelmi célúnak, amely sem közvetve, sem közvetlenül nem szolgálja jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját, továbbá, amelyért a jogosult sem tart igényt jogdíjra. Annak érdekében, hogy a jogosult és a KJK fellépése között ne legyen ellentmondás, a jogosulti engedélyezés részletes (olykor igen összetett) feltételeit a KJK alapszabályában határozza meg.

Mindezekből látható, hogy a digitális tartalmak felhasználásának egyedi engedélyezése nehéz feladat elé állítja a szerzőket és a szomszédos jogi jogosultakat. Ezekben az egyedi engedélyezési körbe tartozó esetekben a jogosultaknak kell kezelniük a műveik, teljesítményeik tömeges online felhasználásának az engedélyezését, ami egyedi felhasználási szerződések kötésével szinte teljesen megvalósíthatatlan, tekintettel többek között az online felhasználások globális és tömeges jellegére és a felhasználók gyakori földrajzi távolságára.

A jogosultak egy része azért fordult az alternatív engedélyezési modellek felé, mert úgy érezte, hogy a hagyományos szerzői jogi felhasználási szabályok a digitális művek internetes felhasználását, szabad terjedését akadályozzák. Számos alkotó híve annak, hogy művei legyenek mindenki számára hozzáférhetők, megismerhetők, élvezhetők, míg mások nyilvános visszajelzésre vágynak műveikről az online közösségtől, viszont nem kívánják teljesen feladni a műveik feletti kontrollt, ezért nem is kívánnak szerzői jogaikról lemondani – amire a magyar Szjt. nem is ad lehetőséget sem a vagyoni jogok, sem a szerzői személyhez fűződő jogok tekintetében. Ebből eredően ezek az alkotók az online felhasználások esetében az egyedi engedélyezés és a közös jogkezelés helyett olyan köztes megoldásokat kerestek, amelyek kiküszöbölik az egyedi engedélyezés nehézségeit és hátrányait (egyedi szerződéskötés, írásbeliség, ellenőrizhetetlenség, korlátozások), miközben nem egy másik szervezetre, személyre bízzák jogaik gyakorlását és műveik engedélyezését (közös jogkezelő szervezetek, ügynökségek), hanem azt saját kezükben tartják.

Ezen törekvések alapján jöttek létre azok az alternatív felhasználási engedélyezési modellek, amelyek egyes műfajták különösen online felhasználásai esetében világszerte elterjedtek és általánosan alkalmazottakká váltak.

Az egyik legismertebb alternatív engedélyezési modell a *Creative Commons*, amelyet bármilyen mű engedélyezésére lehet használni, míg más alternatív megoldások egyes műfajtákhoz, leginkább szoftverekhez kapcsolódnak és terjedtek el, mint például az úgynevezett FLOSS-licencek (Free/Libre and Open Source Software – szabad és nyílt forráskódú szoftver).

Az Szjt. nem tartalmaz speciális rendelkezéseket alternatív licencelési megoldásokra vonatkozóan, azonban a felhasználási szerződésekre vonatkozó általános szabályai ezekre az alternatív engedélyezési modellekre is ugyanúgy alkalmazandók, mint az egyedi szerződéskötéssel adott felhasználási engedélyekre.

Szükséges hangsúlyozni, hogy mindazon közös jogkezelésbe tartozó szerzői mű vagy kapcsolódó jogi teljesítmény és az egyes vagyoni jogok tekintetében az alternatív engedélyezésre csak akkor van lehetőség, ha a jogosult a Kjkt. 18. § (2) bekezdése szerint előzetesen tiltakozott („kilépett") a közös jogkezelés ellen. E nyilatkozat hiányában az eljáró közös

jogkezelést végző szervezeten kívül más személynek vagy szervezetnek történő díjfizetés, vagy *más személlyel vagy szervezettel történő megállapodás* a közös jogkezelő és az általa képviselt érintett jogosult irányába *nem hatályos, és nem mentesít a szerzői jogok és kapcsolódó jogok megsértésének jogkövetkezményei alól.*

9.4.1. Creative Commons

A Creative Commons (CC) egy globális nonprofit szervezet, amely standardizált általános jogi feltételek alkalmazásával lehetővé teszi a kreativitás és tudás megosztását és újrahasznosítását online környezetben. A CC-licencek keretében a szerzők többféle, különböző felhasználási jogokat engedő licenctípus közül választhatnak, kezdve a CC0 típusú engedéllyel, amely a művek közkincs részeként történő bármilyen felhasználását teszi lehetővé, egészen a szigorúbb licencekig, ahol a szerző már a legtöbb felhasználási jogot fenntartja magának, és csak szűk körben engedi művének felhasználását. A CC-licencek tehát köztes alternatív modellt jelentenek a közkincs és a „Minden jog fenntartva" („All rights reserved") típusú szerzői jogi engedélyezés között azáltal, hogy fő jellemzőjük a „Néhány jog fenntartva" („Some rights reserved").

A CC-licencek ugyanolyan felhasználási engedélyek, mint amelyeket az Szjt. 16. § (1) bekezdése szerinti egyedi felhasználási szerződéssel szerezhet a felhasználó, alkalmazásuk alapfeltétele ugyanúgy az, hogy a tárgyukat képező mű szerzői jogi oltalom alatt álljon.

A számos CC-licenc közötti fő különbség az, hogy a szerző milyen felhasználási jogokat engedélyez a felhasználónak és mely jogokat tartja fenn magának kizárólagos joggal. A CC-licencek alapvetően négy fő elemből építkeznek.[572]

Attribution (magyar elnevezése: „Nevezd meg!", megjelölése: CC BY): valamennyi CC-licenc előírja, hogy a felhasználók a szerzőt szerzőként tüntessék fel a művön. A CC-licencek első eleme tehát mindig a szerző szerzőként történő elismerése és feltüntetése.

NoDerivatives (magyar elnevezése: „Ne változtasd!", megjelölése: CC ND): ez a licenc engedélyezi a mű terjesztését akár magán- vagy kereskedelmi, üzleti célból azzal a feltétellel, hogy a művön a felhasználó nem változtathat, azt nem módosíthatja, nem rövidítheti le, nem csonkíthatja, nem tehet hozzá, nem dolgozhatja át, abból származékos művet nem hozhat létre.

Share Alike (magyar elnevezése: „Így add tovább!", megjelölése: CC SA): ez a licenc megengedi a kereskedelmi és nem kereskedelmi célból történő műfelhasználást, beleértve a mű más művekkel való összekapcsolását, módosítását, átdolgozását, nyilvánossághoz közvetítését azzal a feltétellel, hogy az így létrejött új származékos művet ugyanilyen licenc alatt engedélyezi a felhasználó. Emiatt ezt a CC-licencet általában a 9.4.2. alfejezetben szereplő copyleftlicencekhez (FLOSS – szabad és nyílt forráskódú szoftverek) hasonlítják.

NonCommercial (magyar elnevezés: „Ne add tovább!", megjelölése: CC NC): ez a licencfeltétel megengedi a mű bármilyen felhasználását, beleértve a módosítását, átdolgozását, származékos mű létrehozását is, azonban csak nem kereskedelmi jelleggel és célból, ugyan-

[572] *https://creativecommons.org/share-your-work/licensing-types-examples/#by.*

akkor nem írja elő, hogy a létrejött származékos mű felhasználását ugyanilyen feltételekkel kellene engedélyezni.

A fenti négy feltételből áll össze valamennyi CC-licenc, amelyek közül a legszigorúbb a CC BY-NC-ND (Attribution–NonCommercial–NoDerivatives – Nevezd meg!–Ne add el!–Ne változtasd!) licenc, amely csupán a mű letöltését és másokkal való megosztását teszi lehetővé, és tiltja annak bármilyen módosítását, megváltoztatását és kereskedelmi célú felhasználását.

9.4.2. F(L)OSS-licencek (szabad vagy nyílt forráskódú szoftver)

A szoftverekre a CC-licenceken túl más, sajátos alternatív engedélyezési modelleket is kialakítottak, ezek az úgynevezett F(L)OSS, más néven szabad és nyílt forráskódú szoftverlicencek. A nyílt forráskódú vagy szabad szoftverek olyan szoftverek, amelyek ingyenesen és szabadon letölthetők, használhatók, futtathatók, tanulmányozhatók, másolhatók, módosíthatók, átdolgozhatók, továbbfejleszthetők, terjeszthetők. A legfőbb tulajdonságuk általánosságban az, hogy a szoftver forráskódjának nyilvánosnak kell maradnia.

A szabad szoftverek azonban nem azt jelentik, hogy nem védi őket a szerzői jog, és nem

vonatkozik rájuk semmilyen licencfeltétel. A nyílt forráskódú szoftvereknek is vannak licencfeltételeik, amelyeket az ilyen szoftverek használata esetén be kell tartani.[573]

Több mint 200 féle F(L)OSS-licencfajta létezik, amelyek alapvetően öt kategóriába sorolhatók.

A Strong copyleft (Erős copyleft) licencek alapvető előírása, hogy a szoftver valamennyi módosított verzióját is ugyanilyen licencfeltételekkel kell licencelni, idetartozik például a GNU GPL v2 és v3 licenc.[574]

A Restricted copyleft (Korlátozott copyleft) licencek alapvető jellemzője, hogy a licenc néhány kivételt enged a módosított verzió licencelésére vonatkozóan, könnyebbé teszi a másfajta licencfeltételekkel rendelkező különböző szoftverek kombinálását. Ebbe a körbe tartozik például a GNU LGPL- vagy az MPL-licenc.

A No copyleft (Nem copyleft) licenc esetében alapvető feltétel, hogy nem szükséges a módosított szoftvert FOSS-licenc alatt nyilvánosságra hozni, bármilyen licenc alatt használható a létrehozott szoftver, erre jó példa a BSD- vagy Apache-licenc.

A FOSS with option (F(L)OSS opciókkal) elnevezésű licenckategóriába azok a licencek tartoznak, ahol a felhasználó választhat a különböző licencvariációk között a létrehozott módosított szoftverre vonatkozóan, mint például a Perl Artistic, Clarified Artistic licencek.

A FOSS with privilege (F(L)OSS-kiváltsággal, -elsőbbséggel) licencek alatt engedélyezett szoftvereket alapvetően FOSS-licenc alatt tették közzé, de a hasznosítási jogait a szerzői jog jogosultja fenntartotta magának, és így további jogok biztosítását teszik lehetővé a felhasználóknak. Ide tartozik például a Netscape Public License.

9.4.3. A hagyományos és az alternatív licencmodell ötvözése

Az eddig bemutatott alternatív engedélyezési modellek problémája a kereskedelmi felhasználások területén az, hogy csak kis mértékben ösztönzik a profitorientált üzleti vállalkozásokat arra, hogy ezeket a licenceket termékeiken alkalmazzák. Ezen vállalkozások számára ezért a megoldást az jelenti, ha ötvözik az alternatív engedélyezési modelleket és a hagyományos „Minden jog fenntartva" típusú felhasználási engedélyeket termékeik egyes verzióin: míg egyes termékverziókat ilyen alternatív, szabad hozzáférést és ingyenes felhasználást engedő licenccel tesznek elérhetővé, addig a termék komolyabb verzióját már a hagyományos modellben, valamennyi szerzői joguk fenntartásával, egyedi engedélyezéssel

[573] A hazai gyakorlatról bővebben *Anikó Grad-Gyenge, Péter Mezei:* License Contracts, Free Software and Creative Commons in the Hungarian Law. In: *Axel Metzger* (szerk.): Free and Open Source Software (FOSS) and other Alternative License Models – A Comparative Analysis Ius Comparatum – Global Studies in Comparative Law. Springer, Berlin, 2016. p. 235–250; *Grad-Gyenge Anikó:* Vázlat a nyílt hozzáférés és a szerzői jog kapcsolatáról Magyarországon. In: *Barzó Tímea, Juhász Ágnes, Leszkoven László, Pusztahelyi Réka* (szerk.): Ünnepi tanulmányok Bíró György professzor 60. születésnapjára. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2015, p. 190–203.

[574] GNU General Public License (Általános Nyilvános Licenc), egy általános célú nyílt forráskódú licenc, amelyet a Free Software Foundation (FSF) tervezett a GNU-projekt programkódjaihoz. A GPL leginkább elterjedt változata, a GPLv2 1991-ben készült, majd 2007 nyarán megjelent a GPLv3 verzió is. A GPL a legelső és egyben a legelterjedtebb valóban szabad szoftverlicenc. Lásd *https://hu.wikipedia.org/wiki/GNU_General_Public_License.*

terjesztik és teszik hozzáférhetővé jogdíj fizetése ellenében. Különösen szoftverek esetén gyakori ez a megoldás.

Egyre szélesebb körű elterjedésük ellenére (pl. a Wikipédiára feltöltött vizuális tartalmak többségénél van CC megjelölés) a közös jogkezelés következtében bizonyos esetekben ez a felhasználási licenc a szerző ezzel ellenkező szándéka ellenére sem mentesíti minden esetben a felhasználót az esetleges jogérvényesítés ellen.

9.5. AZ ÁRVA MŰVEK FELHASZNÁLÁSÁNAK ENGEDÉLYEZÉSE

Az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó szerzőjű, azaz árva művek felhasználásának engedélyezésére vonatkozó szabályok 2009. február 1. óta szerepelnek az Szjt.-ben, bevezetve az SZTNH által lefolytatott hatósági engedélyezési eljárást.[575] Az SZTNH eljárása a szerzői művekre és az előadóművészi teljesítményre terjedt ki. A 2009-ben létrehozott engedélyezési rend az árvamű-irányelv implementációjával 2014. október 29-i hatállyal módosult, majd 2019. január 1-től építészeti alkotásokra vonatkozó speciális szabályokkal egészült ki.[576] Az irányelvnek köszönhető módosítás egyrészt kibővítette az SZTNH engedélyezési rendszerét valamennyi szomszédos jogi teljesítményre, másrészt egy szűkebb körű felhasználói kör részére átültetett egy szabad felhasználási esetet, amely kizárólag a művek digitalizálásához és online hozzáférhetővé tételéhez kapcsolódhat.

A törvény által az árva művekre vonatkozóan beiktatott IV/A. fejezet „A szabad felhasználás és a szerzői jog más korlátai", valamint „A felhasználási szerződések" címet viselő IV. és V. fejezet között helyezkedik el, figyelemmel arra, hogy a benne található rendelkezések egy része szerzői jogi korlátozásként, másik része pedig sajátos felhasználási engedélyként értelmezhető.

A kétféle felhasználási rendszer számos közös tulajdonságot mutat. Erre és az áttekinthetőségre figyelemmel a szabályok egy fejezetben történő egybefoglalása vált indokolttá. Az árva művek valamennyi lehetséges felhasználási esetére irányadó rendelkezéseket az „Általános szabályok" alcím tartalmazza, míg a fejezet további két alcíme a már 2009-től

[575] Szjt. 41/A– 41/K. §. *Gyenge Anikó:* Elárvult jog nevelőszülőt keres. Magyar Jog, 56. évfolyam, 3. szám, 2009, p. 160–172; *Gyenge Anikó:* Még egyszer az árva művekről. Infokommunikáció és Jog, 2011. augusztus. p. 119–124, *Grad-Gyenge Anikó:* Magyar árvák valahol Európában. ISZJSZ, 2012/6. sz., p. 28–50., *Grad-Gyenge Anikó:* Első oldal az árva mű-irányelvről. Infokommunikáció és Jog, 2012. december, *Legeza Dénes:* „Segítsük az árvákat" – útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz. ISZJSZ, 2013/5. sz., p. 23–58; *Mezei Péter:* Mi várható a magyar szerzői jogtól 2014-ben? TMT, 61. évfolyam, 4. szám, 2014, p. 129–141. Az e-kölcsönzés, az árva mű felhasználás és a kereskedelmi forgalomban nem elérhető művek felhasználásának összehasonlítására lásd *Legeza Dénes:* A kereskedelmi forgalomban nem elérhető szerzői művek szabályozásának fejlődése – Mária Teréziától a DSM irányelvig. In: *Görög Márta – Mezei Péter* (szerk.) Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2020. p. 24–42., *Legeza, Dénes:* Breaking through the dam: new possibilities with out-of-commerce works in the EU. In: *Mezei, Péter – Travis, Hannibal – Pogácsás, Anett* (szerk.): Harmonizing Intellectual Property Law for a Trans-Atlantic Knowledge Economy. Brill, Leiden, 2023. [megjelenés alatt].

[576] Szjt. 41/A–41/K. §-a.

ismert hatósági engedélyezés és az irányelv rendelkezéseinek megfelelő felhasználások szabályait külön-külön állapítja meg.

9.5.1. Az árva mű fogalma

Egy mű vagy teljesítmény akkor minősül árva műnek, ha jogosultja ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik, és a felkutatására az adott helyzetben általában elvárható gondossággal, jóhiszeműen elvégzett jogosultkutatás nem vezetett eredményre.[577] Egyszerűbben: az olyan művek, amelyek esetében nem tudjuk, hogy ki, illetve hogy hol van a jogosultjuk. Az árva művek engedélyezésére vonatkozó szabályok mind szerzői művekre, mind pedig szomszédos jogi teljesítményekre alkalmazandók, nem terjed azonban ki az árva művekre vonatkozó fejezet hatálya azokra a művekre, illetve teljesítményekre, amelyek esetén a felhasználás engedélyezése közös jogkezelésbe tartozik.

9.5.2. Az árvamű-felhasználás engedélyezésének általános szabályai

9.5.2.1. A jogosultkutatás szabályai

A jogosult keresését (kutatását) legalább a jogszabályban[578] meghatározott információforrásokban el kell végezni. Ilyennek minősül – többek között –

- a Magyar Országos Közös Katalógus és az Országos Dokumentumellátási Rendszer adatbázisa,
- kötelespéldányok nyilvántartásai, különösen a Magyar Nemzeti Bibliográfia,
- könyvtárak és egyéb intézmények katalógusai, besorolási állományai, amelyekben az érintett jogosultak vagy elérhetőségi adataik felkutathatók,
- olyan kiadói és szerzői szervezetek, amelyek nyilvántartják az érintett jogosultakat és elérhetőségi adataikat,
- az érintett jogosulti csoportot képviselő közös jogkezelő szervezet adatbázisai,
- az ISBN-iroda nyilvántartása,
- külföldi adatbázisok közül a WATCH (Writers, Artists and Their Copyright Holders), a VIAF (Virtual International Authority Files) és az ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works),
- valamint építészeti alkotások esetében az Építésügyi Dokumentációs és Információs Központot, az Országos Építésügyi Nyilvántartást, az Országos Központi Tervtárat, a Tervtárak Országos Adatbázisát felügyelő, az építésügyi szabályozásért és építéshatósági ügyekért felelős miniszter által vezetett minisztérium adatbázisai,

Természetesen az adott mű vagy teljesítmény típusa szerint eltérő adatbázisok lehetnek relevánsak.

A jogosultkutatás megtörténtét a felhasználónak dokumentálnia kell (pl. képernyőnyom-

[577] Szjt. 41/A. § (1) és (9) bekezdése.

[578] Az árva mű felhasználásának részletes szabályairól szóló 138/2014 (V. 8.) Korm. rendelet.

tatás, e-mailezés, telefonálásról feljegyzés készítése, tértivevény). A gondos jogosultkutatás esszenciális elemét jelentő jóhiszeműség egyébként is megkövetelheti, hogy az előírt kutatási információforrások mellett a felhasználó szükség szerint (pl. a szerző személyére, hollétére vonatkozó köztudomású tény esetén) további intézkedéseket tegyen meg.

A jogosultkutatást a törvény főszabálya szerint abban az országban kell elvégezni, amelyben a művet vagy teljesítményt először nyilvánosságra hozták (kiadták vagy – kiadás hiányában – először sugározták).[579] Ettől eltérő szabályt tartalmaz az Szjt. a filmalkotásokra és más audiovizuális művekre, az ezekkel kapcsolatos jogosultkutatást ugyanis az előállító székhelye vagy szokásos tartózkodási helye szerinti országban kell elvégezni.[580] Amennyiben a filmalkotás vagy más audiovizuális mű létrehozatalában több előállító vett részt, és székhelyük vagy szokásos tartózkodási helyük eltérő tagállamban található, a jogosultkutatást értelemszerűen mindegyik tagállamban le kell folytatni.

Ha a jogosultkutatás során felmerül, hogy más országban is található lényeges információ a jogosultról, a kutatást az ebben az országban rendelkezésre álló ilyen információforrást is igénybe véve kell elvégezni.[581] Ha egy műnek vagy teljesítménynek több jogosultja van, akik között van ismert és ismert helyen tartózkodó jogosult, a felhasználáshoz e jogosult engedélye is szükséges.[582]

Az árva műnek tekintett mű vagy teljesítmény jogosultja – a saját jogai tekintetében – bármikor megszüntetheti a mű vagy teljesítmény árvamű-jogállását, és a további felhasználást illetően gyakorolhatja jogait.[583] Ebben az esetben jeleznie és igazolnia kell jogosultságát a felhasználó vagy az SZTNH felé.

9.5.2.2. A felhasználási engedély terjedelme és hatálya

Az árva művek felhasználásának engedélyezését az SZTNH végzi erre irányuló kérelem esetén.

Az SZTNH által adott felhasználási engedély főszabály szerint
- legfeljebb öt évre szól,
- Magyarország területére terjed ki,
- nem kizárólagos,
- nem átruházható,
- további felhasználási engedély adására nem jogosít és
- átdolgozási jogra nem terjed ki.[584]
- Ettől eltérő módon, amennyiben az árva művel kapcsolatos felhasználási engedély tárgya építészeti alkotás, úgy az SZTNH által adott engedély
- az építészeti alkotás átdolgozására is kiterjedhet és

[579] Szjt. 41/A. § (2) és (3) bekezdése.
[580] Szjt. 41/A. § (4) bekezdése.
[581] Szjt. 41/A. § (6) bekezdése.
[582] Szjt. 41/A. § (7) bekezdése.
[583] Szjt. 41/A. § (8) bekezdése.
[584] Szjt. 41/B. § (1) bekezdése.

- kérelemre indokolt esetben egy alkalommal az eredeti engedély időtartamával, de legfeljebb öt évvel meghosszabbítható,

Az építészeti alkotásokra vonatkozó eltérő rendelkezések oka egyrészt, hogy az ilyen művekkel kapcsolatos felhasználási szándékok elsősorban nem a többszörözésre, terjesztésre irányulnak, hanem az épület átdolgozására (átépítésére). Hangsúlyozandó, hogy ilyen engedély csak az épület tulajdonosának adható, és nem érinti a szerző személyhez fűződő jogát sem. Másrészt, az épület átépítése (átdolgozása), megvalósítása nem egymozzanatos felhasználási cselekmény, ezért a kivitelezésre fordítható idő adott esetben 10 évre emelhető.

Az SZTNH az engedély feltételeit a fenti előírások keretei között tovább szűkítheti, egyes felhasználási módokat kizárhat, és jogosult öt évnél rövidebb időtartamra is engedélyt adni.

Ha az SZTNH által adott felhasználási engedély hatálya alatt a jogosult személye vagy tartózkodási helye ismertté válik, akkor az SZTNH akár a jogosult, akár a felhasználó kérelmére visszavonja a felhasználási engedélyt. A törvény erre az esetre speciális átmeneti rendelkezésként megengedi, hogy a felhasználó az engedélyből még hátralévő időtartamig, de legfeljebb az ismertté válás napjától számított egy évig folytassa a mű felhasználását az ismertté válás napján fennálló felhasználási mértékig. Ez a rendelkezés akkor is alkalmazandó, ha az ismertté válás napjáig a felhasználó a felhasználásra már komoly előkészületeket tett.[585]

9.5.2.3. A felhasználási engedélyért fizetendő díj

Az SZTNH eljárása során a kérelmező-felhasználónak lényegében két díjat kell megfizetnie. Az első az eljárás *igazgatási szolgáltatási díj*a, amelynek mértéke attól függ, hogy a felhasználás jövedelemszerzésre irányul-e vagy sem.[586] Építészeti művek esetén, amennyiben a kérelem átdolgozásra irányul, a felhasználás minden esetben jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célúnak minősül. A másik díj az adott felhasználási engedély SZTNH által megállapított ellenértéke (*jogdíj*), amely a felhasználás módjához és mértékéhez igazodik. A díj mértéke függ a kiadvány árától, a kereskedelmi forgalomba hozott példányok számától és a mű terjedelmétől is, építészeti művek esetén pedig például a tervezési díjtól vagy a szerzői joggal érintett munkarész mértékétől. Ha a felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, akkor a felhasználónak a díjat csak akkor kell megfizetni közvetlenül a jogosultnak, ha személye vagy tartózkodási helye ismertté válik. Amennyiben a felhasználás jövedelemszerzésre irányul, a jogdíjat a kérelmezőnek az SZTNH-nál letétbe kell helyezni. A letétbehelyezés a felhasználás megkezdésének előfeltétele.[587]

Az előkerülő jogosult a díjat a felhasználás célja szerint vagy az SZTNH-tól, vagy a felhasználótól követelheti az ötéves elévülési időn belül. Ez az idő a felhasználási engedély hatályának megszűnésétől, az engedély visszavonása esetén pedig a visszavonásról szóló

[585] Szjt. 41/B. § (3) és (4) bekezdése.

[586] A díj mértéke 30 000 Ft, illetve 92 500 Ft. Több műre vonatkozóan egy kérelmet lehet benyújtani abban az esetben, ha a kérelem ugyanazon jogosult ugyanazon típusba tartozó műveinek azonos felhasználási módjára vonatkozik (pl.: egy író több regényére vagy egy költő több versére).

[587] Szjt. 41/B. § (2) bekezdése.

határozat jogerőre emelkedésétől kezdődik.[588] Természetesen van lehetősége a jogosultnak a díj mértékét vitatni, ezt az igényét szerzői jogi perben, bíróság előtt érvényesítheti a felhasználóval szemben.

Az árva művek nyilvántartása alapján jövedelemszerzési céllal kívánták kiadni Ybl Ervin Ybl Miklósról szóló művét (600 példány, 100 000 Ft felhasználási díj), vagy P. Ábrahám Ernő A csudaszarvas című regényét (20 000 példány, 500 000 Ft felhasználási díj). A díj mértéke függ a kiadvány árától, a kereskedelmi forgalomba hozott példányok számától és a mű terjedelmétől is.

A jövedelemszerzést vagy jövedelemfokozást közvetve sem szolgálta Gönczi Ferecz Muraköz és vidéke című művének kiadása, amelyet helytörténeti célból kívántak ingyenesen terjeszteni (400 példány, 40 000 Ft felhasználási díj). Míg az első két esetben a díjat letétbe helyezték az SZTNH-nál, a harmadik esetben a díjat majd a jogosultnak kell kifizetni, ha jelentkezik érte.

Az SZTNH 2009 óta 105 felhasználási engedélyt adott.

9.5.3. Árva mű kedvezményezett intézmény által történő felhasználása

Az árvamű-irányelv elfogadását az európai kulturális örökség digitalizálásának és hozzáférhetővé tételének előmozdítása tette szükségessé. Ez arra figyelemmel történt, hogy a gyűjteményeik digitalizálásával foglalkozó tagállami intézmények számára az árva művek közérdekű feladataik ellátása érdekében való felhasználása – a tagállamok részleges, illetve eltérő szabályozása következtében – jelentős akadályokba ütközött. Az árvamű-irányelv ezért olyan szabályozási keretet teremtett, amely egységesíti és megkönnyíti az egyes közfeladatokat ellátó intézmények gyűjteményeibe tartozó árva művek digitalizálását és hozzáférhetővé tételét, valamint az árva művek jogi helyzetének kölcsönös elismerése által lehetővé teszi azok jogszerű, határon átnyúló felhasználását.

9.5.3.1. A kedvezményezett intézmények

Az árvamű-irányelv átültetése elsősorban az Szjt. új IV/A. fejezete egyik alcímének rendelkezéseivel valósul meg. A szabályozás célja, hogy a kedvezményezett intézményi körnek, azaz közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televíziószervezeteknek, nyilvános szolgáltatásokat nyújtó könyvtáraknak, iskolai oktatás célját szolgáló intézményeknek, muzeális intézményeknek, levéltáraknak, közgyűjteményeknek minősülő kép- és hangarchívumoknak hatósági engedély nélkül lehetővé tegye a gyűjteményük (archívumuk) részét képező árva művek Szjt.-ben meghatározott, korlátozott felhasználását.

9.5.3.2. A felhasználási engedély terjedelme és hatálya

Az Szjt. 41/F. §-a meghatározza, hogy a fenti kedvezményezett intézmények milyen műtípusok és felhasználási módok tekintetében használhatnak fel hatósági engedély nélkül árva

[588] Szjt. 41/B. § (5) bekezdése.

műveket, az alkotások körét az EGT területén kiadott vagy – kiadás hiányában – sugárzott irodalmi művekre, filmalkotásokra és más audiovizuális művekre, hangfelvételekre szűkítve.

A 41/F. § (4) bekezdése az árvamű-irányelv 1. cikk (4) bekezdésével összhangban teszi lehetővé a könyvekben, folyóiratokban, hírlapokban és magazinokban vagy egyéb kiadványokban megjelent vizuális művek (képzőművészeti és fotóművészeti alkotások, illusztrációk, tervezőművészeti és építészeti alkotások képe vagy vázlata), továbbá a hangfelvételekbe, filmalkotásokba vagy más audiovizuális művekbe ágyazott, foglalt vagy azok szerves részét képező művek vagy teljesítmények árva műként való felhasználását is. Ezekre a művekre vagy teljesítményekre nézve külön-külön el kell végezni az általános szabályok szerinti jogosultkutatást ahhoz, hogy a mű, amelyben megjelentek, digitalizálható, online nyilvánossághoz közvetíthető legyen.

A kedvezményezett intézmények a fenti művek digitalizálására (digitalizálási, indexelési, katalogizálási, megőrzési vagy helyreállítási célú többszörözésére) és a nyilvánosság számára online hozzáférhetővé tételére lesznek jogosultak, feltéve, hogy e felhasználások közérdekű feladataik ellátását, különösen gyűjteményeik megőrzését, helyreállítását vagy éppen művelődési és oktatási célú hozzáférhetőségét szolgálják.

9.5.3.3. Eljárási szabályok

A kedvezményezett intézményeket megillető, fent meghatározott felhasználások megkezdésének feltétele, hogy az adott árva mű szerepeljen az EUSZTH által vezetett, nyilvánosan hozzáférhető, egységes online nyilvántartásban. Ennek a kedvezményezett intézmény részéről szükséges előfeltétele, hogy az általános szabályok szerint lefolytatott jogosultkutatásról nyilvántartást vezessen, és az előírt adatokat bejelentse az SZTNH-nak, amely azokat haladéktalanul továbbítja az EUSZTH részére. A nyilvántartásba vétel (rögzítés) hiányában a felhasználás sem kezdhető meg.[589]

Az EUSZTH által vezetett, nyilvánosan hozzáférhető, egységes online nyilvántartásban már szereplő árva műre vonatkozóan nincs szükség ismételt jogosultkutatásra, feltéve, hogy a felhasználó közfeladatot ellátó intézmény gyűjteményében az árva mű ugyancsak megtalálható.

A kedvezményezett intézmény által árva műként felhasznált mű (vagy hangfelvétel) korábban ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó jogosultja számára az árvamű-jogállás megszüntetése érdekében történő fellépés és a megvalósult felhasználás fejében történő megfelelő díjazásra vonatkozó jogosultság is biztosított. A felhasználás az ismertté vált jogosult engedélye alapján folytatható.

Az alábbi táblázat megmutatja, hogy mely országokban és milyen művek esetében vették igénybe 2023 tavaszáig a kedvezményezett felhasználást.

[589] Szjt. 41/G. §,

	összesen	irodalmi mű	hangfelvétel	film- és audiovizuális alkotás	kotta	fénykép	építészeti alkotás
Ausztria	**63**	11		6		46	
Dánia	**37**		1	36			
Észtország	**24**	21			3		
Hollandia	**989**	76		913			
Horvátország	**1**	1					
Írország	**2**			2			
Lettország	**1**	1					
Litvánia	**245**	236				9	
Magyarország	**555**	213	340	2			
Németország	**686**	310		159		147	70
Portugália	**20**	18			2		
Svédország	**21**	8		12		1	
Szlovákia	**4**	4					
Összesen	**2648**	**899**	**341**	**1130**	**5**	**203**	**70**

Az EUSZTH árva művek adatbázisában szereplő bejelentések (2023 áprilisi állapot)[590]

Az elmúlt közel két évben holland, angol és magyar kedvezményezett intézmények nyújtottak be a legnagyobb számban felhasználási igényeket. A táblázatban nem szereplő tagállamok (pl. Franciaország, Spanyolország vagy Lengyelország) egyetlen művet sem jelentettek be. Az adatokat annyiban szükséges kiegészíteni, hogy az Egyesült Királyságban az irodalmi művek tucatnyi beágyazott illusztrációt tartalmaznak, így az ő irodalmi műtípusra vonatkozó bejelentéseik elsősorban vizuális művekre vonatkoznak.

Összességében elmondható, hogy a hazai és európai uniós jogalkotók minden igyekezete ellenére egyik szabályozási rezsim sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.

9.6. A SZERZŐI JOGOK ÉS A KAPCSOLÓDÓ JOGOK KÖZÖS KEZELÉSE

9.6.1. A közös jogkezelés lényege, kialakulása

A szerzői vagyoni jogok elemzésénél megtanultuk, hogy az Szjt. értelmében főszabály szerint a szerzőnek kizárólagos joga van a szerzői mű bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére. Vannak azonban olyan esetek, amikor a felhasználás

[590] *https://euipo.europa.eu/orphanworks*. Összeállította: *Legeza Dénes*.

sajátos jellege, illetve körülményei miatt a szerzői jogosultaknak nincs lehetőségük arra, hogy egyedileg engedélyezzék műveik felhasználását, illetve gyakorolják ezzel kapcsolatos egyéb jogaikat (pl. jogdíjak beszedése, fellépés a jogsértésekkel szemben).

A szerzői jogi legenda szerint a XIX. század derekán egy párizsi kávéházban két francia művész épp jóízűen társalgott egymással, amikor arra lettek figyelmesek, hogy a zenekar egyikük művét kezdte el játszani. A művész erre úgy reagált, hogy megtagadta a fogyasztása kifizetését, mondván, a kávéház sem fizetett neki azért, hogy az általa szerzett művel szórakoztatja saját vendégeit, ami nyilvánvalóan üzleti haszonnal is jár a kávéház üzemeltetői számára. A művész később pert is indított a kávéház ellen, amit meg is nyert.[591] Ebből az esetből is jól látszik, hogy a szerzőknek nincs lehetőségük minden esetben egyénileg eljárni műveik felhasználásának engedélyezése során (a szerencsés véletlenen múlt, hogy pont a felhasznált mű szerzője ült a kávéházban), viszont a társadalom érdekei is sérülnének, ha például a kávéházak emiatt nem tudnának zenét szolgáltatni a vendégeik számára. A technika fejlődése eredményeként később további olyan felhasználási módok jelentek meg, amelynek eredményeként egyszerre nagyszámú, különböző szerzőktől származó mű felhasználása történhet (pl. televíziós vagy rádiós sugárzás). Ilyenkor a felhasználó számára is aránytalan nehézséget jelentene, ha egyenként kellene minden egyes felhasználni kívánt mű szerzőjével megállapodni a felhasználás feltételeiről.

A *közös jogkezelés* pontosan az ilyen esetekre kínál megoldást, és e probléma áthidalására jöttek létre világszerte a *közös jogkezelő szervezetek* a XIX–XX. század fordulóján. A közös jogkezelés lényege ugyanis, hogy a jogosultak olyan szervezeteket hoznak létre, amelyek helyettük és nevükben gyakorolják az egyes szerzői jogokat azokban az esetekben, ha az egyedi joggyakorlásra egyébként nem lenne lehetőség. Ilyenkor a közös jogkezelő szervezet jár el a felhasználók irányában az általa képviselt jogosultak műveinek felhasználására vonatkozó engedélyezés, valamint az ezért járó jogdíjak beszedése során. A közös jogkezelő szervezet tevékenysége sajátos abból a szempontból is, hogy jellemzően nem törekszik saját nyereség elérésére, az általa beszedett jogdíjakat a működésére fordított költségek levonását követően felosztja az általa képviselt jogosultak között.

9.6.2. A közös jogkezelés szabályozása a szerzői jog rendszerében

Figyelemmel arra, hogy a közös jogkezelés a szerzők kizárólagos vagyoni jogait érinti, és az ilyen tevékenységet végző szervezetek jellemzően komoly jogdíjbevételeket kezelnek, szerzői jogi rendszerünk részletes és szigorú szabályokat tartalmaz, illetve tartalmazott korábban is ezen a területen.

A közös jogkezelő szervezetekre vonatkozó jogi előírások korábban az Szjt.-ben szerepeltek, és részletesen szabályozták a közös jogkezelő szervezetek gazdálkodásával, tevékenységével és a velük kapcsolatos különböző hatósági eljárásokkal összefüggő kérdéseket. Ez a szabályozási struktúra megváltozott a Kjkt. hatálybalépésével. A Kjkt. megalkotására a KJK-irányelv magyar jogba történő átültetése érdekében volt szükség. A KJK-irányelv

[591] Lásd *Grad-Gyenge Anikó, Sarkady Ildikó:* Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2014, p. 21.

rendkívüli részletességgel szabályozza a közös jogkezelő szervezetek felépítésére, működésére, gazdálkodására, valamint átláthatóságára vonatkozó kérdéseket. Ezeket az előírásokat építette be a jogalkotó a Kjkt.-be, amely ettől függetlenül sok tekintetben megőrizte a korábbi Szjt.-beli szabályozás lényegi elemeit is.[592]

A jelenlegi szabályozási rendszerben továbbra is az Szjt.-ben szerepelnek azok az előírások, amelyek egyes szerzői vagyoni jogok gyakorlását kötelező vagy kilépést engedő jelleggel közös jogkezelés körébe utalják. A közös jogkezelő szervezetek alapítására, szervezeti felépítésére, gazdálkodására, működésére, adatszolgáltatási kötelezettségeire, valamint az ilyen szervezetekkel kapcsolatos eljárásokra viszont már a Kjkt. előírásait kell alkalmazni.

9.6.3. A közös jogkezelés fogalma és esetkörei

A Kjkt. és az Szjt. szabályozási rendszerében közös jogkezelés alatt értjük *a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg hatékonyan nem gyakorolható szerzői és kapcsolódó vagyoni jogoknak a jogosultak közös jogkezelő szervezete útján, több jogosult érdekében és közös javára történő gyakorlását és érvényesítését.*[593]

A közös jogkezelés három esetkörét különböztetjük meg. Bizonyos szerzői vagy szomszédos jogi vagyoni jogosultságok tekintetében az Szjt. kimondja, hogy gyakorlásuk kizárólag közös jogkezelés keretében végezhető (*kötelező közös jogkezelés*). Kötelező közös jogkezelés körébe tartozik például az úgynevezett üreshordozó-díj érvényesítése vagy a továbbközvetítési jog gyakorlása. Ezenkívül léteznek olyan vagyoni jogok is, amelyek vonatkozásában a közös jogkezelő szervezet útján történő joggyakorlást szintén a törvény írja elő, a jogosultnak azonban lehetősége van arra, hogy jogainak közös jogkezelés keretében történő gyakorlása ellen tiltakozzon (*előírt, de kilépést engedő közös jogkezelés*). Ilyen eset például az úgynevezett „kisjogos" zeneművek nyilvános előadásának[594] vagy interaktív nyilvánossághoz közvetítésének[595] az engedélyezése. E két, törvényben előírt közös jogkezelési esetkörön kívül önkéntes alapon is végezhető a közös jogkezelés, amikor a jogosultak saját elhatározásán alapuló módon történik valamely jogosultság közös jogkezelésbe vonása a törvény erre vonatkozó előírása nélkül (*önkéntes közös jogkezelés*). Jelenleg Magyarországon önkéntes közös jogkezelésben történik például egyes vizuális művek másodlagos felhasználásának (pl. többszörözésének vagy interaktív nyilvánossághoz közvetítésének) az engedélyezése.[596]

A közös jogkezelés keretén belül a közös jogkezelő szervezetek többek között engedélyezik a művek, kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználását, megállapítják és beszedik az

---

[592] A KJK-irányelv átültetésének részletes bemutatását lásd *Lábody Péter, Nagy Balázs:* A közös jogkezelésről szóló 2014/26/EU irányelv átültetésének egyes kérdései. Fontes Iuris, 2. évfolyam, 1. szám, 2016. p. 44–52., *Lábody, Péter:* The Implementation of Directive 2014/26/EU on Collective Management into Hungarian Law. In: Copy Camp Warszawa 2016 – Future of Copyright in Europe. Modern Poland Foundation, Warsaw, 2016, p. 16–18.

[593] Vö.: Kjkt. 1. §, 4. § 7. pont.

[594] Szjt. 25. § (1) bek.

[595] Szjt. 27. § (3) bek.

[596] Lásd a HUNGART díjszabását.

ezért járó jogdíjat, amelyet az elfogadott felosztási szabályoknak megfelelően felosztanak az általuk képviselt jogosultak között, továbbá – a közös jogkezelésükbe tartozó felhasználások esetén – fellépnek a jogsértésekkel szemben. Elmondható tehát, hogy a közös jogkezelő szervezet lényegében a jogosultat megillető jogokat gyakorolja, a Kjkt. 9. §-a kifejezetten rögzíti is, hogy *a közös jogkezelő szervezeteket a jogok gyakorlása és bírósági érvényesítése során a szerzői vagy kapcsolódó jog jogosultjának kell tekinteni.*

9.6.4. A jogkezelő szervezetek típusai

A Kjkt. *több szervezeti kategóriát* különböztet meg a jogkezelést végző szervezetek között.

A legáltalánosabb szervezeti típusként a törvény a *közös jogkezelő szervezeteket* nevesíti, amelyek közös jellemzője, hogy úgy végzik közös jogkezelési tevékenységüket, hogy a jogosultak tulajdonában, illetve ellenőrzése alatt állnak, illetve nyereségszerzési cél nélkül működnek.[597] Magyarországon közös jogkezelő szervezet csak egyesületi formában jöhet létre.[598]

A közös jogkezelő szervezetek általános körén belül külön szervezeti típusként jelennek meg az úgynevezett *reprezentatív közös jogkezelő szervezetek*. Ezek a szervezetek is közös jogkezelő szervezetnek minősülnek, de nekik szigorú többletkövetelményeket kell teljesíteniük. A legfontosabb ilyen többletkövetelmény, hogy a közös jogkezelési tevékenységükkel érintett (belföldi és külföldi) jogosultak jelentős részét kell képviselniük. Törvényi elnevezésük is innen származik, ugyanis a kiterjedt jogosulti bázis teszi őket „reprezentatívvá", olyan szervezetté, amely képes arra, hogy akár minden zeneszerző vagy fotóművész nevében el tudjon járni (ennek különös jelentősége lesz az alább tárgyalandó kiterjesztett hatályú engedélyezés szempontjából, amire csak a reprezentatív közös jogkezelő szervezet jogosult). Szintén lényeges különbség, hogy tevékenységük előzetes *hatósági engedélyhez* kötött.[599] Más közös jogkezelő szervezeteknek elegendő a tevékenységük megkezdését mindössze *bejelenteni* az SZTNH részére.[600]

A másik speciális szervezeti körként jelennek meg azok a közös jogkezelő szervezetek, amelyek *zeneművek online felhasználásának az engedélyezését több tagállam területére kiterjedő hatállyal* végzik.[601] Ennek a szervezeti kategóriának a magyar jogba történő beépítésére a KJK-irányelv átültetése érdekében volt szükség, amely az általános szabályokon túlmenően speciális követelményeket (pl. pontos és azonnali jogdíjelszámolás és felosztás) határoz meg az ilyen tevékenységet végző közös jogkezelő szervezetekre.

Szintén új szervezeti típusként jelennek meg az úgynevezett *független jogkezelő szerveze-*

---

[597] Vö.: Kjkt. 4. § 8. pont.

[598] Kjkt. 21. §.

[599] Az engedélyt az SZTNH adja meg erre irányuló kérelem és valamennyi jogszabályi feltétel teljesítése esetén.

[600] Az Szjt. korábban hatályos rendszerében valamennyi közös jogkezelő szervezet esetén kötelező elvárás volt a reprezentativitás, valamint az előzetes, konstitutív hatályú (vagyis a tevékenység jogalapját megadó) hatósági nyilvántartásba vétel. A Kjkt. – tekintettel a KJK-irányelv szabályozási elveire – ezeket a követelményeket csak szűkebb körben tartja fenn.

[601] Kjkt. 62. §.

tek, amelyek kategóriája teljesen új hazai jogunkban.[602] A független jogkezelők azok a jogkezelő szervezetek, amelyek nem állnak a jogosultak tulajdonában vagy ellenőrzése alatt, és a jogok kezelését vállalkozási tevékenységként (nyereségszerzési céllal) végzik.[603] Fontos ismérvük továbbá, hogy e szervezetek is a jogosultak közös érdekeit szem előtt tartva, több jogosult képviseletében (és nem saját üzleti érdekeik mentén) járnak el, így nem sorolhatók ide például azok a kiadói szervezetek, amelyek – mint felhasználók – a saját érdekeik és céljaik szerint hasznosítják a szerzőktől megszerzett jogokat.[604] Lényeges, hogy a független jogkezelő szervezetek *nem minősülnek közös jogkezelő szervezetnek*, és tevékenységükhöz sem fűződik a közös jogkezelés esetén irányadó minden speciális jogkövetkezmény (pl. a kiterjesztett hatályú engedélyezés). Ennek megfelelően a Kjkt. alapján a közös jogkezelő szervezetekre vonatkozó szigorú követelmények közül is csak néhánynak kell megfelelniük (pl. egyes adatszolgáltatási kötelezettségek).

A fentiekben ismertetett egyes szervezeti típusok megkülönböztetése azért is különösen fontos, mert bizonyos esetekben a Kjkt. korlátozza, hogy melyik kategóriába tartozó szervezet jogosult az adott szerzői vagy kapcsolódó jog kezelésére. Ennek megfelelően alapelvként rögzíthető, hogy *kötelezően, valamint a jogosult tiltakozásáig előírtan közös jogkezelésbe tartozó esetekben kizárólag reprezentatív közös jogkezelő szervezetként végezhető a közös jogkezelés.*[605] Ez a korlátozás elsősorban garanciális célokat szolgál annak érdekében, hogy biztosítsa a közös jogkezelés hatékonyságát a kiemelt jelentőségű felhasználások (pl. televíziós sugárzás, üreshordozó-díj érvényesítése stb.) esetében. Ilyenkor tehát csak a megfelelő reprezentativitással és a szükséges hatósági engedéllyel rendelkező (jogosulti hátterű) szervezetek járhatnak el.[606] A független jogkezelő szervezetek alapvetően olyan jogokat kezelhetnek, amelyek nem tartoznak kötelezően közös jogkezelésbe, de azon jogosultak képviseletében is eljárhatnak, akik szabályosan tiltakoztak jogaik közös jogkezelés körében történő gyakorlása ellen.

---

[602] E szervezetek a KJK-irányelv átültetésével kerültek a Kjkt. hatálya alá az irányelvben szereplő foglommeghatározásnak megfelelően.

[603] Kjkt. 4. § 4. pont.

[604] Lásd még *Lábody Péter, Nagy Balázs:* A közös jogkezelésről szóló 2014/26/EU irányelv átültetésének egyes kérdései. Fontes Iuries. 2. évfolyam, 1. szám. p. 44–52.

[605] Kjkt. 5. § (1) bek.

[606] A Kjkt. szigorú korlátozásokat tartalmaz továbbá arra az esetre is, ha ugyanazt a jogot egyszerre több reprezentatív közös jogkezelő akarja kezelni (Kjkt. 35. §). E szabályok célja, hogy megakadályozzák, hogy egyszerre nagyobb számú közös jogkezelő szervezet legyen jelen a piacon, ha ez a közös jogkezelés hatékonyságát veszélyezteti (pl. azért, mert a felhasználóknak túl sok szervezettel kellene egyedileg egyeztetni a különböző szervezetek által képviselt szerzők műveinek felhasználása érdekében).

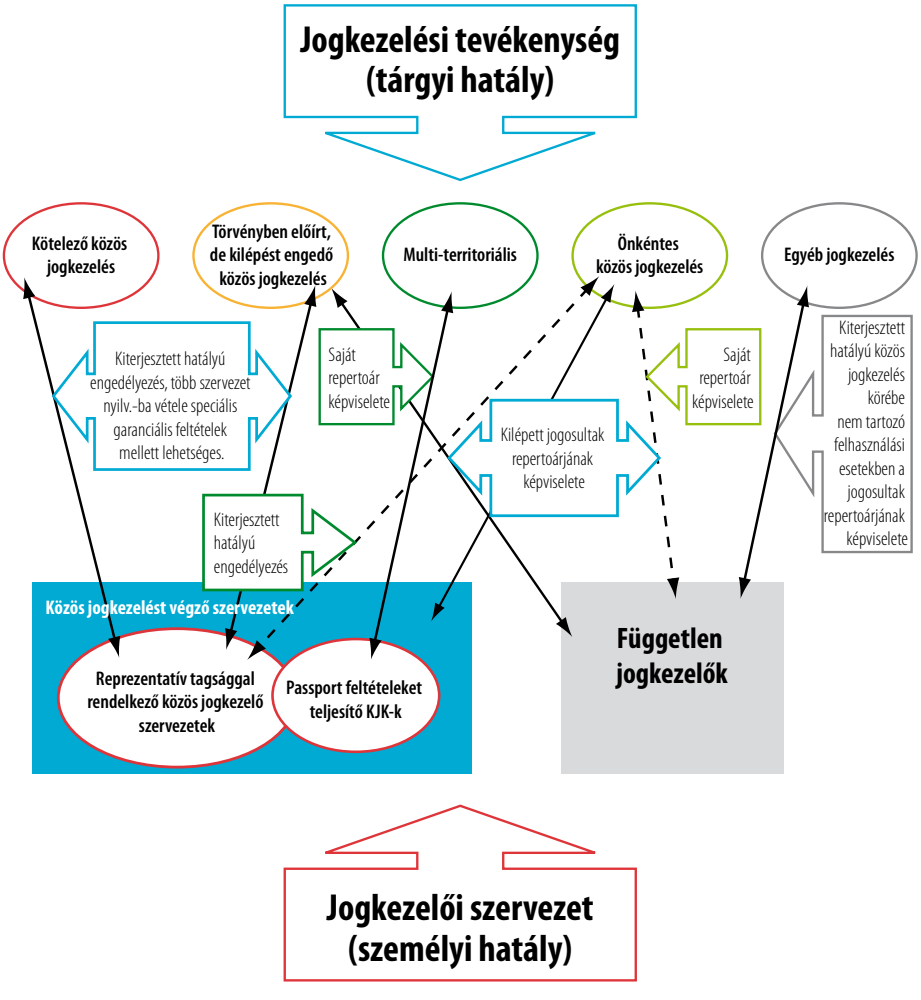

9.6.5. A közös jogkezelés jogalapja

A Kjkt. alapján a közös jogkezelő szervezet három módon (jogalapon) szerezhet jogot a jogosultak jogainak kezelésére.

Az első és legáltalánosabb jogalap a jogosulttól kapott közvetlen *megbízás* a műveivel kapcsolatos egyes vagyoni jogok kezelésére.[607] A jogosultak szabadon választhatják meg,

[607] A Kjkt. 13. §-ának (4) bekezdése kimondja, hogy jogkezelési megbízás kizárólag a jogosult adott mű- vagy teljesítménytípusba tartozó valamennyi művére vagy kapcsolódó jogi teljesítményére kiterjedő hatállyal adható.

hogy mely szervezetnek adnak megbízást jogaik kezelésére, és a megbízott közös jogkezelő szervezet köteles jogaikat megkülönböztetésmentesen kezelni.[608]

Egy másik – a jogosulttól közvetlenül kapott megbízáshoz képest közvetett – jogalapként nevesíti a Kjkt. azt az esetet, ha valamely közös jogkezelő szervezet egy másik közös jogkezelő szervezetet bíz meg azzal, hogy a megbízó szervezet jogosultjait is képviselje. Az ilyen szerződést nevezzük *képviseleti szerződésnek*.[609] Ez esetben is érvényesül azon alapelv, hogy a megbízott közös jogkezelő szervezet nem különböztetheti meg hátrányosan a képviseleti szerződés alapján képviselt jogosultakat a saját jogosultjaival szemben.

A közös jogkezelés harmadik jogalapja az úgynevezett *kiterjesztett hatályú közös jogkezelés* intézménye. Ennek lényege, hogy a megfelelő reprezentativitással rendelkező és hatósági engedélyt szerző *reprezentatív közös jogkezelő szervezet* nemcsak az általa közvetlenül, megbízás alapján (vagy képviseleti szerződések útján közvetve) képviselt jogosultak nevében jár el, hanem az adott felhasználás tekintetében *valamennyi* érintett belföldi és külföldi jogosultat is képviseli. Ez azt is jelenti többek között, hogy a hazai reprezentatív közös jogkezelő szervezettől a közös jogkezelés körében ugyanolyan feltételek mellett meg lehet szerezni valamennyi kül- és belföldi mű felhasználásának a jogát. Természetesen ilyenkor minden jogosultat ugyanolyan jogok illetnek meg, így például követelhetik a szervezettől az őket megillető jogdíjak felosztását és kifizetését. Lényeges, hogy *csak a reprezentatív közös jogkezelő szervezetek tevékenységéhez fűződik kiterjesztett hatály,*[610] *más közös jogkezelő szervezetek vagy akár független jogkezelő szervezetek esetén ez a jogkezelési jogalap nem alkalmazható. Végezetül utalni kell a kiterjesztett hatályú közös jogkezeléssel kapcsolatban arra is, hogy nem terjed ki a kiterjesztett hatályú képviselet azokra a jogosultakra, akik a közös jogkezelés ellen előzetesen tiltakoztak* (más szóval kiléptek), kivéve ha ezt a tiltakozást a törvény kizárja (kötelező közös jogkezelés eseteiben).

9.6.6. A közös jogkezelés körében alkalmazott díjszabások

A közös jogkezelő szervezet egyik legfontosabb tevékenysége *a jogdíjak és a felhasználás egyéb feltételeinek a megállapítása* (pl. adatszolgáltatási kötelezettség előírása). Ezt a közös jogkezelő szervezet a *díjszabásában* (vagy díjszabásaiban) rögzíti, és a felhasználók e díjszabásokban foglaltak szerint szerezhetnek engedélyt az egyes felhasználásokra. A közös jogkezelés körében alkalmazott díjszabásokat a felhasználók indokolatlan megkülönböztetése

[608] Kjkt. 13. § (1) bek., 6. § (1) bek.

[609] Kjkt. 19. §. A gyakorlatban ilyen megállapodások elsősorban a hazai közös jogkezelő szervezetek és a külföldi jogkezelő szervezetek között jönnek létre, a legtöbbször kölcsönös jelleggel, vagyis a külföldi jogosultak belföldi képviseletét a magyar jogkezelő, míg magyar jogosultak külföldi képviseletét a külföldi szervezet vállalja magára. Az ilyen képviseleti szerződéseknek kiemelkedő jelentőségük van például a reprezentativitási követelmények teljesítése szempontjából.

[610] Ha az adott közös jogkezelési tevékenységre csak egy reprezentatív közös jogkezelő szervezet rendelkezik engedéllyel, ez a szervezet az adott tevékenységet minden esetben kiterjesztett hatállyal végzi. Ha az SZTNH több ilyen szervezet számára is engedélyezi ugyanazt a tevékenységet, az engedélyezési eljárás során kell eldönteni bonyolult szabályok szerint, hogy melyik szervezet végezze kiterjesztett hatállyal a tevékenységét, míg a másik reprezentatív közös jogkezelő szervezet ebben az esetben csak az őt közvetlenül vagy közvetve megbízó jogosultak érdekében járhat el.

nélkül kell alkalmazni, tulajdonképpen általános szerződési feltételekként funkcionálnak a gyakorlatban (lásd ezzel kapcsolatban a bírói gyakorlatból: BH 2001. 380). Ennek megfelelően lényegük, hogy olyan előre meghatározott feltételeket (és jogdíjtarifákat) rögzítenek, amelyek egyedi megtárgyalás nélkül irányadók a felhasználókkal tömegesen megkötött felhasználási szerződésekre. A díjszabásokkal szemben a Kjkt. többek között általános követelményként fogalmazza meg, hogy a díjszabásban foglalt jogdíjak mértékének megállapításakor figyelembe kell venni az érintett felhasználás jellegét és terjedelmét, valamint valamennyi egyéb lényeges körülményét.[611] A gyakorlatban a közös jogkezelő szervezetek sokszor külön díjszabásokban határozzák meg a különböző felhasználási módokra vonatkozó díjtételeket, illetve egyéb szabályokat, és a díjszabásokat is az adott felhasználási mód szerint jelölik az ilyen szervezetek.[612]

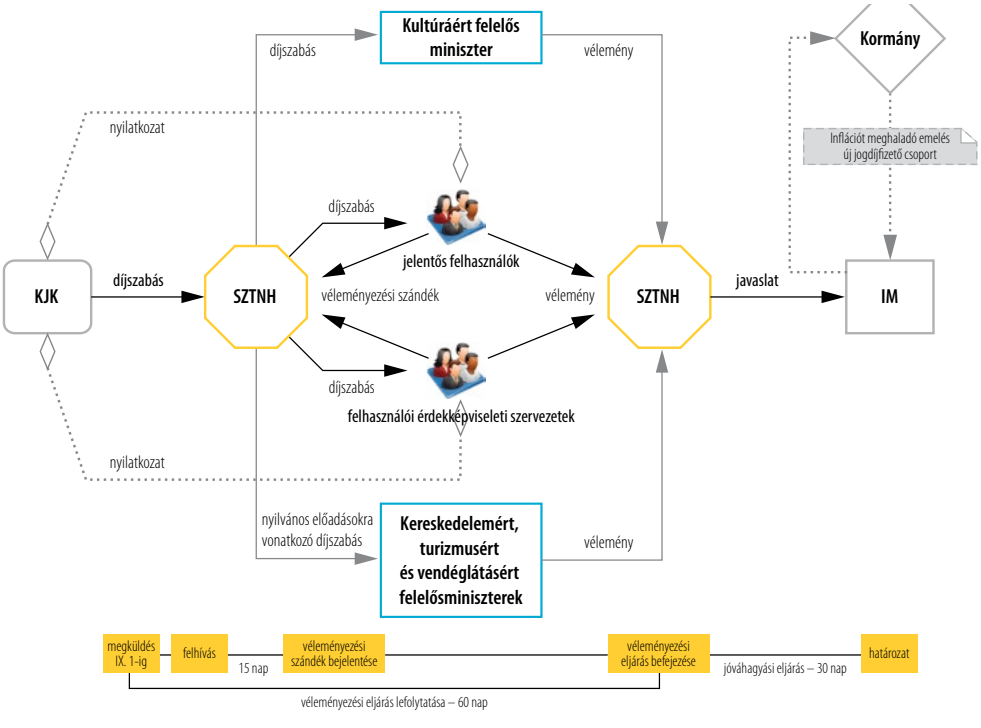

A reprezentatív közös jogkezelő szervezetek díjszabásainak jóváhagyása

[611] Kjkt. 58. § (2) bek.

[612] Például az Artisjus külön díjszabásban határozza meg többek között a mechanikai többszörözésre (az „M" jelű díjszabásban), az üreshordozó-díjra („Ü" jelű díjszabásban) vagy például az interaktív nyilvánossághoz közvetítésre („I" jelű dí jszabásban) irányadó díjtételeket és egyéb feltételeket.

A *reprezentatív közös jogkezelő szervezetek díjszabásainak* megállapítására és alkalmazására speciális előírásokat tartalmaz a törvény. E díjszabások ugyanis csak egy – a jelentős felhasználók és felhasználói érdekképviseleti szervezetek bevonásával is zajló – sajátos véleményezési eljárást követő *igazságügyi miniszteri jóváhagyás és a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő Hivatalos Értesítőben való közzététel után alkalmazhatók*. Az ilyen díjszabásokat a reprezentatív közös jogkezelő szervezeteknek naptári évente kell megállapítaniuk, és *minden egyes naptári évben* le kell folytatni a jóváhagyásra irányuló eljárást az erre vonatkozó szabályok szerint. Az adott év tekintetében alkalmazni kívánt díjszabások tervezetét főszabály szerint legkésőbb az előző év szeptember 1-jéig kell benyújtaniuk a szervezeteknek az SZTNH-hoz. A benyújtott díjszabás mellékleteként a reprezentatív közös jogkezelő szervezet köteles indokolást is benyújtani, valamint bizonyos esetekben[613] a felhasználókra és a jogosultakra gyakorolt várható hatásokat feltáró hatásvizsgálatot is.[614] Az SZTNH ezt követően lefolytatja a díjszabások véleményezését, majd a jóváhagyás tárgyában megfogalmazott javaslatával együtt felterjeszti az igazságügyért felelős miniszterhez, aki dönt a jóváhagyásról. A díjszabás akkor hagyható jóvá, ha megfelel a vonatkozó szerzői jogi előírásoknak.

9.6.7. Jogdíjak kezelése, felosztása

A közös jogkezelő szervezetek a díjszabások alapján beszedett jogdíjakat főszabály szerint kötelesek tagságtól függetlenül *az általuk képviselt jogosultak között felosztani, és a részükre kifizetni.*[615] *Ha az adott szervezet képviseleti szerződés alapján szedte be jogdíjat, akkor az ilyen jogdíjat a képviseleti szerződést kötő másik szervezet részére adja át, és ez utóbbi szervezet fogja végül a jogosultak részére kifizetni azt. A jogdíjak jogosultak közötti felosztásának alapja a közös jogkezelő szervezet felosztási szabályzata*, amelyet a szervezet legfőbb döntéshozó szerve fogad el. E dokumentumban kell rögzíteni azokat a (rendszerint bonyolult) számítási elveket és szabályokat, amelyek alapján meghatározható a beszedett jogdíjból az egyes jogosultakat megillető jogdíjak pontos összege. A közös jogkezelő szervezetek általában különböző műtípusok különböző felhasználásait engedélyezik, így különösen fontos, hogy a felosztás pontos algoritmusai igazságosan legyenek kialakítva, és ez sok esetben csak különböző szempontokra és elvekre épülő, bonyolult felosztási szabályok útján biztosítható. A gyakorlatban a felosztás alapjául szolgálhatnak a felhasználóktól szerzett adatok a felhasznált művekkel kapcsolatban, de vannak olyan jogdíjak is (pl. üreshordozódíj), amelyek esetén felhasználás híján nem rendelkezik a szervezet felhasználási adatokkal. Ilyenkor egyéb elvek (pl. az egyéb jogdíjakból való részesedés szerinti arányosítás) alapján

[613] Ilyen esetek például, ha közös jogkezelő szervezet
a) a hatályban lévő díjszabáshoz képest jelentősen eltérő díjfizetési struktúrát megállapító,
b) a díjszabásban foglalt jogdíjak tekintetében felhasználói csoportonként a Központi Statisztikai Hivatal által az előző naptári évre megállapított fogyasztói árindexet meghaladó mértékű jogdíjemelést tartalmazó, illetve
c) ugyanazon jogdíj tekintetében fizetésre kötelezett felhasználók körét bővítő díjszabást nyújt be.

[614] Kjkt. 148. § (1) – (4).

[615] Kjkt. 36. § (2) bek.

lehet meghatározni a konkrét jogosultat megillető jogdíjak összegét. Ilyen összetett és több különböző felosztási elvre épülő felosztási szabályzatot alkalmaz a legtöbb közös jogkezelő szervezet.

Szigorúan szabályozza a törvény, hogy milyen esetekben eszközölhet a közös jogkezelő szervezet – a jogdíjkifizetésen kívül – egyéb *levonásokat* a beszedett jogdíjakból. A törvény alapján levonható a jogdíjból az olyan *indokolt kezelési költség*, amely a jogkezelési tevékenység ellátásával összefüggésben felmerült, de felhasználhatja a jogdíjakat a közös jogkezelő szervezet[616] a jogosultak *közösségi érdekeit szolgáló kulturális, szociális vagy más hasonló célra is*.

Előfordulhat az is, hogy a közös jogkezelő szervezet a felosztás során nem képes minden jogdíj jogosultját beazonosítani, vagy a szükséges információ hiányában nem tudja felvenni a kapcsolatot a jogosulttal, és ezért nem tudja a részére kifizetni a jogdíjat. Ilyen esetben a Kjkt. szigorúan szabályozza, hogy milyen intézkedéseket kell tennie a közös jogkezelő szervezetnek, hogy megtalálja az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó jogosultat (pl. értesítés közzététele a honlapon stb.).[617] Ha az előírt intézkedések ellenére sem került elő a jogosult, és a jogdíj beszedése óta *három év eltelt,* az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó jogosultat megillető jogdíj *ki nem fizethetőnek minősül,* amelynek 90%-át főszabály szerint kulturális célra kell fordítania a közös jogkezelő szervezetnek úgy, hogy azt átadja a NKA részére.[618]

9.6.8. Hatósági eljárások

Figyelemmel a közös jogkezelő szervezetek által végzett tevékenység kiemelkedő társadalmi és gazdasági jelentőségére, szükség van arra, hogy e szervezetek *szoros hatósági kontroll* mellett végezzék tevékenységüket. Az ezzel kapcsolatos hatósági jogkörök többségével az SZTNH rendelkezik, így többek között hatósági nyilvántartást vezet a közös jogkezelő szervezetekről[619] és a független jogkezelő szervezetekről, továbbá eljár a jogkezelési tevékenység bejelentésekor, valamint a reprezentatív közös jogkezelő szervezetek tevékenységének engedélyezése során. Külön kiemelendő az SZTNH-nak a jogkezelést végző szervezetek feletti felügyeleti hatásköre. Ennek keretében az SZTNH rendszeresen vizsgálja a jogkezelő szervezetek tevékenységét, és amennyiben jogsértést észlel, felügyeleti eljárás keretében meghozza a szükséges intézkedéseket (pl. bírságot szab ki, visszavonja az engedélyt vagy végső esetben eltiltja a szervezetet a jogkezeléstől). Szintén jelentős szerepet tölt be az SZTNH a reprezentatív közös jogkezelő szervezetek díjszabásainak korábban említett jóváhagyására irányuló eljárásban, amelynek részeként az SZTNH bonyolítja le a díjsza-

[616] Kjkt. 43–45. §.

[617] Részletesen Kjkt. 41. §.

[618] Kjkt. 42. §. Lényeges szabály, hogy a ki nem fizethetővé minősítés nem érinti a jogosult azon jogát, hogy az elévülés szabályai szerint a közös jogkezelő szervezettől az őt megillető jogdíjat követelje. Erre a célra a közös jogkezelő szervezet tartalékot képezhet.

[619] A KJK-nyilvántartás elérhető: *kjk.sztnh.gov.hu*; a nyilvántartásról részletesen lásd *Legeza Dénes:* „Segítsük az árvákat" – útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz. ISZJSZ, 2012/5. sz., p. 34–36.

bással kapcsolatos felhasználói véleményezést, valamint javaslatot tesz az igazságügyi miniszternek a díjszabás jóváhagyása tárgyában.

Fontos hangsúlyozni, hogy a KJK-irányelv Európa-szerte jelentősen átalakította (egységesítette) a közös jogkezelés rendszerét. Ezért a közös jogkezelés tárgyában 2016 előtt született egyes tagállami megoldásokat összefoglaló vagy összehasonító tanulmányokat ennek figyelembevételével szükséges olvasni.

9.7. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

9.7.1. Fogalmak

Visszterhesség vélelme: ha a szerző kifejezetten nem mondott le a jogdíjról, akkor úgy kell tekinteni, hogy a felhasználási engedélyért a felhasználó köteles jogdíjat fizetni.

Árva mű: elvárható gondossággal és jóhiszeműen elvégzett jogosultkutatás ellenére ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó jogosult szerzői műve vagy szomszédos jogi teljesítménye.

Általános szerződési feltétel (ÁSZF): az a szerződési feltétel, amelyet az alkalmazója több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatározott, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg.

Click-on engedély: elektronikus, online felületen (vagy mobilalkalmazáson) elfogadott felhasználási szerződés.

Royalty: százalékos mértékű jogdíj.

Életműszerződés tilalma: semmis a felhasználási szerződésnek az a kikötése, amellyel a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művének felhasználására ad engedélyt.

Közös jogkezelés: a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg hatékonyan nem gyakorolható szerzői és kapcsolódó vagyoni jogoknak a jogosultak közös jogkezelő szervezete útján, több jogosult érdekében és közös javára történő gyakorlása és érvényesítése.

Kötelező közös jogkezelésbe tartozó jogok: a törvényben meghatározott azon vagyoni jogok, amelyek kizárólag közös jogkezelés keretében gyakorolhatók, illetve érvényesíthetők.

Előírt, de kilépést engedő közös jogkezelésbe tartozó jogok: a törvényben meghatározott olyan vagyoni jogok, amelyek esetében a közös jogkezelő szervezet útján történő joggyakorlást a törvény írja elő, a jogosultnak azonban lehetősége van arra, hogy jogainak közös jogkezelés keretében történő gyakorlása ellen tiltakozzon.

Önkéntes közös jogkezelés: a jogosultak saját, önkéntes elhatározása alapján valamely jogosultság közös jogkezelésbe vonása a törvény erre vonatkozó előírása nélkül.

Közös jogkezelő szervezet: olyan, szervezet, amely közös jogkezelést végez, és a jogosultak tulajdonában vagy ellenőrzése alatt áll, illetve nyereségszerzési cél nélkül működik.

Reprezentatív közös jogkezelő szervezet: olyan speciális közös jogkezelő szervezet, amely az általános követelményeken kívül megfelel a törvényben meghatározott reprezentativitási feltételeknek is az általa végzett közös jogkezelési tevékenység tekintetében.

Független jogkezelő szervezet: olyan jogkezelést végző szervezet, amely nem áll a jogosultak tulajdonában vagy ellenőrzése alatt, és a jogok kezelését vállalkozási tevékenységként (nyereségszerzési céllal) végzi.

Díjszabás: az egyes felhasználási módokra vonatkozó jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit (pl. adatszolgáltatási kötelezettség) tartalmazó dokumentum, amit a közös jogkezelő szervezet állapít meg és alkalmaz.

9.7.2. Ellenőrző kérdések

A felhasználási szerződések részhez

1. Mik a felhasználási szerződés kötelező lényeges feltételei, elemei?
2. Mi a különbség a nem létező és az érvénytelen felhasználási szerződés között?
3. Hasonlítsa össze a felhasználási és a jogátruházási szerződést!
4. A felhasználási szerződés milyen speciális nevesített típusai jelöli meg az Szjt.?
5. Milyen speciális rendelkezések vonatkoznak a kiadói szerződésre?
6. Milyen speciális rendelkezések vonatkoznak a megfilmesítési szerződésre?
7. Mit jelent az életműszerződés tilalma?
8. Milyen feltételekkel szerzi meg a munkáltató a munkavállaló által alkotott mű szerzői vagyoni jogait?
9. Milyen alternatív felhasználási engedélyezési modelleket ismer?
10. Mik azok az árva művek?
11. Ki adhat engedélyt árva mű felhasználására?
12. Mik az árva művekre vonatkozóan adott felhasználási engedélyek törvényi korlátozásai?
13. Mi a különbség az arányos és a megfelelő díjazás között? Mikor melyikre jogosult a szerző?

A jogkezelési részhez

14. Mit jelent a szerzői jogok közös kezelése? Milyen esetekre kínál megoldást?
15. Milyen három szabályozási esetkörét különböztetjük meg a közös jogkezelésnek? Mondjon mindegyikre egy-egy példát!
16. Mi a reprezentatív közös jogkezelő szervezet, és miben különbözik a többi közös jogkezelő szervezettől?
17. Mi a független jogkezelő szervezet, és mi a helye a közös jogkezelés rendszerében?
18. Milyen jogalapjai lehetnek a közös jogkezelésnek? Mit jelent a kiterjesztett hatályú közös jogkezelés fogalma?
19. Milyen célt szolgál a díjszabás? Soroljon fel néhány jelenleg hatályos díjszabást!
20. Mikor mondhatja egy közös jogkezelő szervezet a jogdíjra, hogy ki nem fizethetőnek minősül?
21. Milyen főbb hatáskörei vannak az SZTNH-nak a közös jogkezeléssel kapcsolatban?

10. A SZERZŐI JOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS

Köztudomású tény, hogy a gyakorlatban minden jog annyit ér, amennyit a jogosultak a mindennapokban érvényesíteni tudnak belőle. A jogalkotó feladata így nem merülhet ki a szerzői jogok meghatározásában, hanem jogsértés esetére biztosítania kell a hatékony polgári jogi, súlyosabb esetekben a büntetőjogi eszközöket is. A fejezet ezen eszközök áttekintése után ismerteti az alternatív vitarendezés lehetőségeit, továbbá a Szerzői Jogi Szakértő Testület tevékenységét.

10.1. A JOGSÉRTÉS FOGALMA, JELENTŐSÉGE, A JOGÉRVÉNYESÍTÉS ELŐFELTÉTELEI

Jogsértés a jog által előírttal ellentétes magatartás tanúsítása. Bár a szerzői joggal összefüggésben a leggyakrabban felmerülő kérdés az, hogy az interneten való megosztás szerzői jogi jogsértésnek tekinthető-e, az erre a területre eső jogsértések mind tárgyuk, mind súlyuk tekintetében igen különbözőek lehetnek. Szerzői jogi jogsértés valamennyi műtípussal és teljesítménytípussal kapcsolatban megvalósulhat, és történhet igen csekély hátrány okozásával, de akár hatalmas összegű kárt eredményezve is.[620]

A szerzői jogi jogsértés fogalmi feltételeit az Szjt. definíciószerűen összegyűjtve nem tartalmazza, de a törvényből az alábbi fogalmi kritériumok következnek.

A vizsgált magatartás szerzői jogi védelem alatt álló művet vagy kapcsolódó jogi védelem alatt álló teljesítményt érintő	
vagyoni jogot sért	**személyhez fűződő jogot sért**
A magatartás felhasználásnak minősül.	
A magatartás tanúsításához nem kért a felhasználó engedélyt, vagy kért, de túlhaladta az engedély kereteit, és a magatartás nem esik szabad felhasználás hatálya alá.	A magatartás a szerzőnek vagy kapcsolódó jogi jogosultnak a művel vagy más védett teljesítménnyel kapcsolatban fennálló valamely törvényben meghatározott, személyhez fűződő jogát sérti.

Mindenekelőtt tehát azt kell tisztázni, hogy *az adott szellemi alkotás szerzői mű-e,* vagyis egyéni, eredeti jellegűnek tekinthető-e egyáltalán. Ha ugyanis a vizsgált „anyag" nem bír egyéni, eredeti jelleggel, akkor az nem tekinthető szerzői műnek, és rá nézve szerzői jogi jogsértés sem követhető el. Ez nem jelenti azt, hogy más oltalom alá ne eshetne és annak az oltalomnak a feltételeit ne sérthetné az adott magatartás.

Ezen túlmenően a műnek védelem alatt kell állnia, ami egyszerre jelenti azt, hogy Magyarország területén védelmet kell élveznie, másrészt azt, hogy a védelmi idő vele kapcsolatban még fennáll.

Példaként említhető egy jogerős ítélet, amely azért zárult felmentéssel, mert az ügyben eljáró szakértői tanács szerint egy transzformátorolaj-szivattyú mint műszaki létesítmény

[620] Az eddig ismert legnagyobb vagyoni hátrány, amelyet a Coldfusion nevű fájlcserélő ügyében az ügyészség a vádemelés során megjelölt, 4 milliárd Ft volt.

terve lehet szerzői mű, azonban a sértett „által készített tervrajzok nem rendelkeznek egyéni, eredeti jelleggel, amely megalapozna szerzői jogi védelmet. A tervrajzokban esetlegesen előforduló … eltérő műszaki változtatások egyetemi tananyag részét képezik, illetve közismert műszaki megoldásokon alapulnak, tehát egy mérnök szakember szivattyú tervezése során hasonlóan járt volna el."[621]

Magyarország területén a magyar jog szerint élvez védelmet minden olyan szerzői mű, amely

- Magyarországon került először nyilvánosságra, valamint
- az a mű, amely először külföldön került nyilvánosságra,
  - feltéve, hogy a szerző magyar állampolgár,
  - vagy ha a szerzőt védelem illeti
    - nemzetközi egyezmény, illetőleg
    - viszonosság alapján (Szjt. 2. §).

Az, hogy az adott mű hol került először nyilvánosságra, a jogérvényesítési eljárás során bizonyítás kérdése lehet, de erre vonatkozóan az SZJSZT alább ismertetésre kerülő szakvéleménye az irányadó.[622] A kapcsolódó jogi teljesítmények tekintetében hasonló nemzetközi jogi rendezőelvek biztosítják a magyarországi védelmet.

A védelmi idő fennállásának megállapítása szintén különös gondosságot igényel, mivel ehhez az elhunyt szerzők esetében általában szükséges annak a ténynek az ismerete, hogy az illető mikor halt meg. A kapcsolódó jogi jogosultak esetében a védelmi idő számítása szempontjából nem releváns az illető halálának vagy a jogosult szervezet megszűnésének az időpontja. Figyelemmel kell lenni arra, hogy a védelmi idő számítása eltérően alakulhat egyes közös művek esetében és a számítást befolyásolhatja az is, hogy a művet EU-n kívüli, vagy EU-s államban hozták-e először nyilvánosságra. (Lásd a 7.1. és 12.7. alfejezetet.)

Nem ritka, hogy a jogsértés egyszerre érint vagyoni és személyhez fűződő jogokat is, de ahhoz, hogy egy magatartás szerzői jogi jogsértésnek minősüljön, elegendő, ha a szerzőnek egyetlen joga sérül. Valamennyi jog esetében külön kell vizsgálni, hogy a vitatott magatartás sérti-e a szerző valamelyik jogát.

A vagyoni jog megsértéséhez szükséges, hogy az adott magatartás felhasználásnak minősüljön. Egyszerűbb a helyzet, ha a magatartás jól beazonosíthatóan valamely, az Szjt.-ben is nevesített és részletesen szabályozott felhasználási módon valósul meg. Mivel azonban a szerző vagyoni jogai a mű valamennyi felhasználására kiterjednek, ezért akár olyan magatartás is engedélyköteles – az engedély elmaradása pedig jogsértő – lehet, amelyet az Szjt. nem nevesít.

Amennyiben az adott magatartás felhasználás, a gyakorlásához főszabály szerint a szerzőtől vagy más jogosulttól – például a közös jogkezelő szervezettől – engedélyt kell kérni.

[621] SZJSZT-19/2015 – Műszaki berendezés terveinek szerzői jogi védelme.

[622] SZJSZT-6/2014 – Külföldi szerzői művek védelme.

Ennek elmaradása esetén jogsértésről beszélünk.[623] Gyakran az is előfordul, hogy a felhasználó kért engedélyt a felhasználáshoz a jogosulttól, de túllépte az engedély szerinti mértéket. Ebben az esetben is jogsértés valósul meg.

Végül annak érdekében, hogy teljesen biztosan meg lehessen állapítani, hogy történt-e jogsértés, a felhasználást tekintve, ki kell zárni, hogy az valamely *szabad felhasználás* körébe esik. Mivel az Szjt. tartalmazza a szabad felhasználások taxatív felsorolását, ha az adott felhasználás nem esik ezek hatálya alá, azt jogsértőnek kell tekinteni, ha egyébként az előbb tárgyalt feltételek mindegyike fennáll. Az Szjt. értelmében a szabad felhasználásokra vonatkozó szabályokat ráadásul nem lehet kiterjesztően értelmezni. Emiatt analógia útján sem lehet bevonni egy felhasználást a szabad felhasználások körébe. Sőt, még ha a felhasználás meg is feleltethető valamelyik, a törvényben felsorolt szabad felhasználási esetet leíró rendelkezésnek, akkor is jogsértőnek minősülhet, ha a háromlépcsős tesztbe ütközik. (Lásd Szjt. 33. § (3) bekezdés. Bővebben lásd a 7.2. alfejezetet.)

Figyelemmel arra, hogy az Szjt. a szerzői személyhez fűződő jogok taxatív listáját adja, így azt kell megvizsgálni, hogy a vitatott magatartás ezek körébe esik-e. Az Szjt. ráadásul nem is általában védi ezeket a személyhez fűződő jogokat, hanem az egyes jogoknál vagy pontosan meghatározza annak terjedelmét, vagy más esetekben példálódzó felsorolással segíti annak eldöntését, hogy az adott magatartás jogsértő-e vagy sem. Felmerülhet, hogy ha nem szerzői személyhez fűződő jogot sért az adott magatartás, akkor a Ptk. szerinti személyiségi jogokat sért-e. Ez csak abban az esetben állhat fenn, ha az adott magatartás miatt a szerző személyisége és nem a műhöz való viszonya sérül. A Ptk. szerinti személyiségi jogi védelem ugyanis nem szolgálhat alapul ahhoz, hogy a szerzői személyiségi jogok kiterjesztéseként értelmezzék őket. Ezek határait az Szjt. rögzíti. (Lásd a 13.2. alfejezetet.)

Egyetlen esetben lehet nem védett művel kapcsolatban szerzői személyiségi jogot sérteni, méghozzá akkor, ha a védelmi id ő már lejárt, és a magatartás olyan módon sértené a szerző emlékét, hogy a művén vagy a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék. Ilyen esetekben – mivel már gyakran jogutódként értelmezhető személy sincs – az érintett közös jogkezelő szervezet vagy a szerzői érdekképviseleti szervezet is felléphet (Szjt. 14. § (2) bekezdés).

A jogérvényesítési eszközök ugyanúgy alkalmazhatók a szerzői, az előadóművészi vagy más kapcsolódó jogok megsértésével kapcsolatban is.[624]

A fent bemutatott feltételek a polgári jogi jogérvényesítés *anyagi jogi feltételei*. Mivel a büntetőjogi tényállások ún. *kerettényállások*, vagyis tartalmukat nem a Btk., hanem az Szjt. tölti ki, ezek a feltételek a büntetőjogi jogérvényesítés körében is alkalmazandók. Ugyanak-

[623] Szjt. 16. § (1) bekezdés.

[624] Erre a következtetésre jutott a Legfelsőbb Bíróság a BH2005. 56 szerint a rádió- és televíziószervezetekkel, a Fővárosi Ítélőtábla a 14.Gf.40.520/2010/7. ítéletében az adatbázis-előállítókkal kapcsolatban.

kor azonban a büntetőjogi tényállások további feltételeket is megállapítanak, amelyeknek szintén fenn kell állniuk ahhoz, hogy a jogsértés ellen büntetőjogi úton fel lehessen lépni.[625]

10.2. POLGÁRI JOGI IGÉNYEK

10.2.1. Az igényérvényesítésre jogosultak és azok köre, akikkel szemben igényt lehet érvényesíteni

A szerzői jogi jogsértés esetében mindig alapvető kérdés, hogy ki az, aki jogosult arra, hogy fellépjen a jogsértés ellen.

A polgári úton való jogérvényesítésre a magánjogi autonómia keretében, a szerzői jogi jogosult döntése alapján kerülhet sor. Amennyiben ugyan formálisan történik jogsértés, de a jogosult nem lép fel ellene, az ő helyébe akarata ellenére nem léphet más személy.

A *személyhez fűződő jogok* érvényesítése személyesen történhet, sőt még a korlátozottan cselekvőképes kiskorú is felléphet ellene a törvényes képviselője hozzájárulása nélkül. Ha a művet valaki felhasználja, a személyhez fűződő jogok megsértésével szemben felléphet a felhasználó is, de csak abban az esetben, ha ehhez a jogosult kifejezetten hozzájárult. A szerző halála után a szerzői személyhez fűződő jogok fennmaradnak – szemben a polgári jogi személyiségi jogokkal, amelyek a halállal elenyésznek –, és ezek megsértése miatt az léphet fel, akit a szerző irodalmi, tudományos vagy művészi hagyatékának gondozásával megbízott. Megbízott hiányában, vagy ha a megbízott nem intézkedik, az léphet fel, aki a szerzői vagyoni jogokat öröklési jogcímen megszerezte. A jellemző gyakorlat egyébként az utóbbi.

A *vagyoni jogok érvényesítése* szintén elsősorban a szerzői jogi jogosult, a szerző vagy jogutódja joga. Itt azonban a művet felhasználónak szélesebb körű jogosítványai vannak, tekintettel arra, hogy amíg a személyhez fűződő jogokat akkor sem ő gyakorolja, ha van engedélye a felhasználásra, a felhasználó által gyakorolt vagyoni jog – nem bármely vagyoni jog! – megsértése azonban szükségszerűen érinti a felhasználási engedélyes tevékenységét is.

A szerző vagyoni jogainak megsértése esetén a kizárólagos felhasználási engedéllyel bíró felhasználó felszólíthatja a szerzőt, hogy a jogsértés abbahagyása iránt tegye meg a szükséges intézkedéseket. Ha azonban a szerző a felhívástól számított harminc napon belül nem intézkedik, a jogszerző saját nevében felléphet a jogsértés miatt. Ez természetesen nem akadályozza a szerzőt abban, hogy akár felszólítás nélkül is fellépjen a jogsértés ellen. Az a felhasználó, aki egyszerű felhasználási engedélyt kapott csak a szerzőtől, abban az esetben léphet fel a jogsértés ellen, ha a felhasználási szerződésben erre kifejezetten jogot szerzett (Szjt. 98. §). A Legfelsőbb Bíróság a Vizipók-csodapók című mesefilmmel kapcsolatban

[625] A jogérvényesítésről bővebben *Grad-Gyenge Anikó* (szerk.): Kézikönyv a szerzői jog érvényesítéséhez ProArt, 2023. Folyamatosan frissülő, online elérhető és letölthető, ingyenes kiadvány. Elérhetőség: *www.szerzoijogikezikonyv.hu; Mezei, Péter:* Copyright Liability and Music 'Piracy': Capitol Records v Thomas-Rasset (February 26, 2021). In: Enrico Bonadio, Aislinn O'Connell (eds.): Intellectual Property Excesses. Hart Publishing, 2022, p. 33-50.

megállapította, hogy ennek alakjai engedély nélküli felhasználása érdekében az egyébként jogszerű felhasználó nem léphet fel harmadik személlyel szemben, mivel erre a megfilmesítési szerződés nem terjedt ki.[626]

Amennyiben a műnek több alkotója van, és hozzájárulásaik olyan módon egyesülnek, hogy azok nem használhatók fel önállóan, szerzői joguk ugyan közös, de a szerzői jog megsértése ellen bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet (Szjt. 5. § (1) bekezdés).

Az eljárás megindítását könnyítő eszköz az ún. szerzőségi vélelem, amelyet az 5.4. alfejezetben mutattunk be.

A BDT2020. 4198. alapján a szerzői jogsértés miatt indított perben a szerzőség kérdése az érdemi vizsgálat tárgyát képezi, de a szerzőség megállapítása iránti kereset csak két törvényi feltétel – a jogvédelem szükségessége és a teljesítés követelésének kizártsága – egyidejű fennállása esetén indítható.

Jogot érvényesíteni alapvetően azzal szemben lehetséges, aki a jogot megsérti. Ha több jogsértő együttes cselekménye valósítja meg a jogsértést, ők a Ptk. általános szabályai szerint egyetemlegesen felelnek a jogsértésért, illetve köztük felróhatóságuk, ha ez nem bizonyítható, közrehatásuk arányában, ha ez sem lehetséges, egyenlő mértékben kell megállapítani a felelősséget. Nem alkalmazzuk ezt a szabályt olyan esetekben, amikor a jogsértők egymás után, egymástól elváló, több jogsértést valósítanak meg, például az egyikük többszöröz, a másikuk terjeszt. Az ilyen esetekben a cselekményeiket egymástól függetlenül kell értékelni.

A szerzői jogi jogsértések esetében egyes igények nem csak a jogsértővel szemben érvényesíthetők. A polgári jogi igények közül több a jogsértésben meghatározott módon közreműködőkkel szemben is alkalmazható, illetve a büntetőjogi jogérvényesítés a büntetőjog általános elvei szerint kiterjed a felbujtóra – aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír – és a bűnsegédre – aki bűncselekmény elkövetéséhez másnak szándékosan segítséget nyújt – is.

A szerzői jogi szabályok a személyhez fűződő, illetve a vagyoni jogok megsértése esetére szinte teljesen azonos polgári jogi eszköztárt biztosítanak, így ezeket az alábbiakban együttesen tárgyaljuk.

10.2.2. A polgári jogi jogérvényesítés

A szerzői jogok megsértése esetében érvényesíthető polgári jogi igényeket az Szjt. tartalmazza. Ezek közül a jogosult maga is szabadon választhat, és a jogosult kérelme alapján a bíróság is mérlegeléssel, az eset összes körülményére tekintettel rendeli el valamelyik alkalmazását.

Az igények többsége ún. objektív igény, vagyis a jogsértés megállapításánál a bíróság nem vizsgálja, hogy a jogsértő úgy járt-e el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. Egyes igények azonban szubjektív igények, azaz a szankció kiszabásának az a feltétele, hogy a jogsértő felróhatóan járjon el, vagyis ne úgy, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A polgári jogban a felróhatóság – adott helyzetben általában elvárhatóság – a magatartások jogszerűségének általános mércéje.

[626] LB Pfv.IV.21.500/2009/3.

Alapvető szerzői jogi igény a *jogsértés bírósági megállapítása*,[627] ami lényegében minden más igény megállapíthatóságának is előfeltétele. A bírósági gyakorlat szerint a jogsértés megállapítása azonban nem jelenti automatikusan azt, hogy bármely más jogkövetkezmény is érvényesíthető. Például a kártérítési igényhez az ahhoz szükséges feltételek fennállását – a felróható magatartást – külön kell bizonyítani.[628]

A jogosult követelheti, hogy *a jogsértő – nyilatkozattal vagy más megfelelő módon – adjon elégtételt*, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről és költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak.[629] Az előzőek alesetének, az elégtételadás egy sajátos formájának tekinthető az Szjt. 94. § (10) bekezdésében foglalt igény. Ennek értelmében *a bíróság, a szerző kérelmére, elrendelheti a határozatnak a jogsértő költségére történő nyilvánosságra hozatalát*. A nyilvánosságra hozatal módjáról a bíróság dönt. Nyilvánosságra hozatalon kell érteni – különösen is – az országos napilapban, illetve az internet útján történő közzétételt. Ez adott esetben az elégtétel helyének, módjának, szövegének megjelölését is szükségessé teszi. Az utóbbi esetben pedig azt is meg kell jelölni, hogy a határozat mely részének, vagy egészének közzétételét kívánja a jogosult.

A *jogsértés abbahagyására és a további jogsértéstől való eltiltásra* vonatkozó igényt lehet érvényesíteni azzal szemben, aki a jogsértést elkövette, de olyan személyekkel szemben is, akik maguk nem valósították meg jogsértő cselekményt. Az utóbbiakkal szemben értelemszerűen az kérhető, hogy a jogsértéshez vagy a közvetlenül fenyegető jogsértéshez való segítségnyújtást hagyják abba, illetve ezt ne tegyék a jövőben. Ilyenkor is szükség van értelemszerűen a jogsértés bizonyítására. Ez az igény az ún. közvetítőszolgáltatókkal[630] szemben is érvényesíthető. Közvetítőszolgáltatónak tekinthető például az a szolgáltató, amelyik információk egyszerű adatátvitelét és hozzáférését biztosítja, gyorsítótárolást (*cache*) végez, tárhelyszolgáltatást nyújt, keresőszolgáltatást vagy alkalmazásszolgáltatást (*ASP – Application Service Providing*; online biztosított szoftvereket) nyújt. A tartalommegosztó platformszolgáltatók ellen valamennyi itt tárgyalt igény érvényesíthető, ha felelősségük feltételei egyébként fennállnak.

A jogsértés abbahagyásának egyik alternatív eszköze az *értesítési-eltávolítási eljárás*, ami az interneten elkövetett jogsértések esetében gyors eredményt biztosítani képes, jellemző jogérvényesítési eszköz. (Lásd a 10.6.1. alfejezetet.) Az alábbi példák az ezen túlmutató érdekességeket tartalmazzák.

A jogsértés abbahagyására és a további jogsértéstől való eltiltásra vonatkozó igénynek határt szab az, hogy a közvetítőszolgáltatókat nem lehet arra kötelezni, hogy folyamatosan figyeljék, történik-e jogsértés a szolgáltatásukon keresztül. Az e két szabály közti egyensúlyt az EUB több ítélete keresi.

Egy belgiumi ügyben, a belga zenei közös jogkezelő szervezet, a SABAM ideiglenes intézkedést kért a Scarlet Extended SA ellen. Az intézkedés keretében megállapították, hogy a Scarlet internetszolgáltatásán keresztül engedély nélküli fájlcserével megvalósuló szerzői

[627] Szjt. 94. § (1) bekezdésének *a)* pontja.
[628] BDT2008. 1756.
[629] Szjt. 94. § (1) bekezdésének *c)* pontja.
[630] Elkertv. 7. § (5).

jogi jogsértés zajlik. A SABAM a nemzeti bíróságtól azt kérte, hogy kötelezze a Scarletet, a jogsértéshez nyújtott szolgáltatói tevékenység megszüntetésére és arra, hogy ez blokkolási és szűrési módszer bevezetése útján valósuljon meg. Az EUB (a későbbiekben: Bíróság) az előzetes döntéshozatalra felterjesztett ügyben[631] végül arra a következtetésre jutott, hogy

- a nemzeti bíróság jogértelmezési lehetősége alapján nem alkalmazható a szűrés, illetve a blokkolás módszerére történő kötelezés.. Ezek az eszközök ugyanis nem értelmezhetők a jogsértés abbahagyására kötelezés egy módjaként, hanem új szankciónak minősülnek;
- a nemzeti bíróság jogértelmezési lehetősége konkrét ügyben nem terjed odáig, hogy általában, valamennyi érintett és nem érintett szereplőre tovagyűrűző hatással bíró rendelkezést hozzon, ehhez nemzeti jogalkotói lépés szükséges;
- a nemzeti jogalkotó is csak az arányosság elvének figyelembevételével vezethet be online tartalomszűrést;
- a szűrés nem lehet minden elektronikus kommunikációra kiterjedő;
- a szűrés és a blokkolás nem alkalmazható általában, generális prevenciós céllal;
- ott egyáltalán nem alkalmazható a szűrés és a blokkolás, ahol nincs jogsértés;
- a szűrést és a blokkolást nem lehet kizárólag az internetszolgáltató költségére bevezetni.

A *Scarlet-ügyben* hozott döntés lényegét megismételte a Bíróság az ún. *Netlog-ügyben*[632] hozott ítéletében. Ebben az esetben szintén a SABAM belga szerzői jogvédő szervezet perelte a Netlog- céget, amelyik egy facebookszerű szolgáltatást működtető internetes tárhelyszolgáltató volt. A bíróság azonban annyiban meghaladta korábbi döntését, miszerint a nemzeti szintű bírósági döntés nem kötelezhet olyan szűrőrendszer felállítására sem, amelynek folyamatosan azonosítania kell a SABAM repertoárjába tartozó valamennyi zeneművet, filmet vagy más audiovizuális alkotást, akár olyanokat is, amelyek a döntés időpontjában még meg sem születtek, illetve csak később kerülnek be a jogkezelés körébe. Egy ilyen szűrési rendszer ugyanis – a korábban már említett alapszabadságok indokolatlan korlátozásán túlmenően – indokolatlanul és aránytalanul korlátozná a tárhelyszolgáltató vállalkozási szabadságát.[633]

Ezek után a Bíróság a *Bonnier-ügyben* nem tekintette az uniós jogba ütközőnek azt a svéd tagállami megoldást, amely lehetővé teszi, hogy egy adott internet-előfizető vagy internethasználó azonosítása érdekében arra kötelezzék az internet-hozzáférést biztosító szolgáltatót, hogy az a szerzői jog jogosultjának vagy jogutódjának tájékoztatást adjon arról

[631] A Bíróság 2011. november 24-i C-70/10. számú ítélete (harmadik tanács) a *Scarlet Extended SA és a Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)* között folyó ügyben [ECLI:EU:C:2011:771].

[632] A Bíróság 2012. február 16-i, C-360/10. számú ítélete (harmadik tanács) a *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM)* és a *Netlog NV* között folyó ügyben [ECLI:EU:C:2012:85].

[633] A szűrőmechanizmusokról bővebben lásd *Lábody Péter:* Algoritmikus szűrőmechanizmusok a szerzői jogok védelmében. In: *Török Bernát – Ződi Zsolt* (szerk.): A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai. Tanulmányok a mesterséges intelligencia és a jog határterületeiről. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021, p. 279–303.

az előfizetőről, akinek a szolgáltató egy adott IP-címet (*internetprotokoll*) biztosított, amely címről állítólag a jogsértést elkövették.[634]

A *UPC Telekabel-ügyben* hozott ítélet szerint a hozzáférést biztosító szolgáltató eltiltó végzés alapján kötelezhető előzetes tartalomszűrésre.[635] Tehát nem csak egyes, konkrét, megállapított jogsértést kimerítő tartalomra nézve írható ez elő, feltéve, hogy ez a vállalkozáshoz való alapjogát nem korlátozza aránytalanul. Az összemérést a tagállami bíróságnak kell elvégeznie.[636]

A *L'Oréal és társai kontra eBay-ügyben*[637] (C-324/09) a *L'Oréal* szerint az *eBay* olyan kulcsszavakkal irányítja védjegyjogot sértő árukhoz a fogyasztókat, amelyek megegyeznek a védjegy-oltalom alatt álló kifejezésekkel, valamint a szűrési rendszerük nem elegendő. A Bíróság megállapította, hogy az online piac üzemeltetője maga a saját tevékenységével nem használja a védjegyeket, ha csupán annyi a tevékenysége, hogy lehetővé teszi az ügyfelei számára, hogy azok védjegyekkel megegyező megjelöléseket jelenítsenek meg az oldalon. De ha a megjelenítések súlyozását is végzi (optimalizálja), akkor viszont olyan „tevőleges szerepet" is játszik, melynek révén nem mentesülhet a felelősség alól. Sőt, a Bíróság ezt követően azt is kifejtette, hogy egyes esetekben még a „tevőleges magatartásra" sincs szükség, mivel ha megfelelő gondosság mellett tudott vagy tudnia kellett volna olyan tényekről vagy körülményekről, amelyek alapján valamely gondosan eljáró gazdasági szereplőnek fel kellett volna ismernie az online eladásra való felkínálások jogellenességét, akkor haladéktalanul gondoskodnia kell a szóban forgó adatok eltávolításáról vagy az azokhoz való hozzáférés megszüntetéséről is, nem kell ehhez felszólítás sem. Ha pedig ezt nem teszi meg, felelőssége megállapítható és kötelezhető arra, hogy intézkedéseket hozzon eladóként tevékenykedő ügyfelei azonosításában.

A C-597/19. számú *Mircom-ügyben* a Bíróság megállapította, hogy jogszerű a fájlcsere hálózatok olyan felhasználói IPcímeinek szisztematikus rögzítése, akiknek az internetkapcsolatait állítólagosan jogsértő tevékenységek végzésére használták, és a felhasználók nevének és postacímének e jogosulttal vagy harmadik féllel való közlése annak lehetővé tétele érdekében, hogy e jogosult polgári jogi jogérvényesítést kezdjen, ha ez indokolt, arányos és nem visszaélésszerűek, és a hírközlési adatvédelmi nemzeti szabály megengedi.[638]

Mindezen ügyek alapján azt lehet mondani, hogy az EUB igen régóta foglalkozik olyan ügyekkel, amelyekben a közvetítőszolgáltatást végző szolgáltató felelőssége nem szűnik meg az eltávolítással, hanem további intézkedések is alkalmazhatók ellene. Ezeket az intéz-

---

[634] A Bíróság 2012. április 19-i, C-461/10. számú ítélete a *Bonnier Audio AB* és társai és a *Perfect Communication Sweden AB* között folyó ügyben [ECLI:EU:C:2012:219].

[635] A C-314/12. előzetes döntéshozatali ügyben hozott ítélet a *UPC Telekabel Wien GmbH és a Constantin Film Verleih GmbH* és társa között [ECLI:EU:C:2014:192].

[636] Lásd még *Harkai István:* „Hozzáférés megtagadva" – a weboldalak blokkolása mint a jogérvényesítés lehetséges eszköze – I–II. rész. ISZJSZ, 2016/2. sz., p. 23–51. és 2016/3. sz., p. 71–99.

[637] A Bíróság 2011. július 12-i C-324/09. számú ítélete a *L'Oréal* SA és tsai kontra *eBay International* és tsai ügyben.

[638] *Ferge Zsigmond:* A szerzői jogok megsértéséről a fájlmegosztáson és a jogtulajdonos ezzel kapcsolatos jogi eljárásán keresztül az Európai Bíróság Mircom-ügyben hozott döntése kapcsán. ISZJSZ, 2022/2. sz., p. 110–131.

kedéseket a Bíróság nem tekintette minden körülmények között aránytalan kötelezésnek. Az eltávolítást minimumintézkedésnek minősítette. A jogsértés abbahagyására, eltiltásra vonatkozó szankciónak a technológiai környezetre való adaptálásával végeredményben lehetővé vált az egyéb, fajsúlyos következmények bevezetése is.

A *CDSM*-irányelv átültetése e tekintetben fontos változást hozott a tartalommegosztást megvalósító közreműködői szolgáltatói felelősség szempontjából. Bizonyos típusú, a tárhelyszolgáltatás továbbfejlesztésének tekinthető közreműködési módot – az ún. „aktív" tárhelyszolgáltatást, amely a felhasználói tartalom közönséghez eljuttatására irányul – immár jogsértésnek tekint az Szjt. Vagyis a közvetett felelősségből közvetlenné vált a felelősség.

A *jogsértést megelőző állapot visszaállása* szintén alapvető jelentőségű igény, amelyet széles körben kiegészítenek a jogsértőt vagy a jogsértésben közreműködő személyt a jogsértés fizikai megvalósulásán túlmenően is szankcionáló lehetőségek. Ezek a jogsértéshez használt eszközök és anyagok lefoglalását, végső soron megsemmisítését is lehetővé teszik.

A jogsértést megszüntető lehetőségek a következők:

- a jogsértőnek a sérelmes helyzet megszüntetésére való kötelezése. Például, ha egy interneten elérhető versnél nincs feltüntetve a szerző, megoldás lehet nevének a feltüntetése;
- a jogsértőnek a jogsértést megelőző állapot helyreállítására való kötelezése. Például egy köztéri szobor elcsúfítása sértheti a szerző személyhez fűződő jogait, a szoborhelyreállításával ez orvosolható;
- a jogsértőtől a jogsértéssel előállított dolgok lefoglalása, átadása meghatározott személynek, visszahívása kereskedelmi forgalomból – vegye le a polcokról –, végleges kivonásuk a kereskedelmi forgalomból, jogsértő mivoltuktól való megfosztásuk – jogosulatlanul felhasznált illusztrációt tartalmazó oldal kivágása egy könyvből – vagy megsemmisítésük – ha a megfosztás lehetetlen –;
- a jogsértőtől a jogsértéshez használt eszközök – nyomdagép, szerver –, anyagok – üres hordozók – lefoglalása, átadása meghatározott személynek, visszahívásuk a kereskedelmi forgalomból, végleges kivonásuk a kereskedelmi forgalomból, jogsértő mivoltuktól való megfosztásuk vagy megsemmisítésük;
- a jogsértő dolgok vagy a jogsértéshez használt anyagok és eszközök lefoglalása olyan közreműködő harmadik személy tulajdonostól, aki a jogsértésről tudott, vagy arról az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellett volna.

A kivont eszközökkel, anyagokkal, egyéb dolgokkal kapcsolatban *a jogosult kérheti, hogy azokat fosszák meg jogsértő mivoltuktól.* Például le kell szedni a jogsértő matricát a pólókról, vagy – ha ez nem lehetséges – semmisítsék meg azokat. Egyes esetekben pedig az is kérhető, hogy a lefoglalt dolgokat értékesítsék, hogy az abból befolyó összeggel a jogosult kárát csökkentsék. A lefoglalást olyan személlyel szemben is lehet érvényesíteni, aki nem a jogsértő, de a dolog tulajdonosa, és tudta, vagy tudnia kellett volna, hogy a dolog jogsértő.

Igen fontos jogérvényesítési eszköz, hogy a jogsértővel szemben *a jogosult követelheti, hogy a jogsértő szolgáltasson adatot* a jogsértéssel érintett dolgok vagy szolgáltatások elő-

állításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében résztvevőkről, a jogsértő felhasználásra kialakított üzleti kapcsolatokról.

Ezen túlmenően a jogosult az adatszolgáltatási igényt nemcsak a jogsértővel, hanem azzal a személlyel szemben is támaszthatja, aki

- kereskedelmi mértékben birtokolta a jogsértéssel érintett dolgokat, ilyen például az illegális hordozókat forgalmazó áruház;
- kereskedelmi mértékben vette igénybe a jogsértéssel érintett szolgáltatásokat;
- kereskedelmi mértékben nyújtott szolgáltatást a jogsértés elkövetéséhez, például egy hub, tárhelyszolgáltató, amelyik tudott a jogsértő tartalmakról;
- az előző pontokban meghatározott személyek állítása szerint közreműködött a jogsértéssel érintett dolgok előállításában – nyomda, gyár – és terjesztésében – üzletek, közvetítők, forgalmazók –, illetve a jogsértéssel érintett szolgáltatások nyújtásában.

Ez az igény jellemzően szintén nem önmagában áll. Gyakran az eredménye – a szükséges információk megszerzése –, előfeltétele a további igényérvényesítésnek is.

Kereskedelmi mértékűek ezek a magatartások, ha az érintett dolgok, illetve szolgáltatások jellegéből és mennyiségéből nyilvánvaló, hogy e cselekmények – közvetlenül vagy közvetetten – kereskedelmi vagy más gazdasági előny szerzését szolgálják. *Az ellenkező bizonyításáig nem minősülnek azonban kereskedelmi mértékűnek a fogyasztó*[639] *által jóhiszeműen végzett cselekmények.*

Az adatszolgáltatási igény érvényesítése az Elkertv. szerinti közvetítőszolgáltatókkal szemben sem teljesen kizárt. A közvetítőszolgáltató ugyanis a fentiek értelmében a jogsértésben közreműködő személynek minősül és tevékenysége rendszerint eléri a kereskedelmi mértéket is. Létezik ugyanakkor olyan értelmezés, amely szerint az adatszolgáltatási igény jelenleg a magyar jog alapján egyáltalán nem érvényesíthető velük szemben.[640] Ez a korlát azonban a büntetőeljárásban egyáltalán nem érvényesül.

Bármelyik értelmezést is fogadjuk el, az uniós jog a magyarnál mindenképp tágabb teret ad az adatszolgáltatási igény érvényesítésének.

A *Promusicae-ügyben* az Európai Bíróság kimondta, hogy az Elker-irányelv, az INFOSOC-irányelv és az adatvédelmi irányelv nem kötelezi arra a tagállamokat, hogy a szerzői jog hatékony védelmének biztosítása céljából előírják a személyes adatok polgári eljárás keretében történő közlésének kötelezettségét. Vagyis ezen a téren a tagállamok sa-

[639] Fogyasztó: önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy.

[640] Ennek oka, hogy az Elkertv. azt is kifejezetten rögzíti, hogy mely igények érvényesíthetők, ha a felelősségkorlátozás egyébként érvényesül, de ezek között nem szerepel az adatszolgáltatás. A Kúria 2016-ban hozott ítéletében az utóbbi értelmezést erősíti meg. Mindenképp szűkíti azonban a kérhető adatok körét polgári eljárásban az adatvédelmi szabályozás, mivel amikor a jogsértő csak magánjellegű közlés keretében sért szerzői jogot, és nem minősül elektronikus hírközlési szolgáltatónak – elektronikus kereskedelmi jogi értelemben: tartalomszolgáltatónak –, a közvetítőszolgáltató nem köteles polgári eljárásban kiadni a személy nevét, címét és az azonosításhoz szükséges adatait.

ját kompetenciáik alapján dönthetnek a kötelezettség megteremtéséről.[641] A tagállamokat nem akadályozza az uniós jog abban, hogy polgári eljárás keretében a nemzeti jogban a személyes adatok közlésének kötelezettségét előírják. Ezt a lehetőséget megerősítette az azóta született LSG-döntés[642] is.

A jogosult a jogsértő által a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítését is követelheti.[643] Ennek minimumának azt az összeget lehet tekinteni, amelyet a jogsértő – a jogsértés következtében – elmulasztott jogdíjként megfizetni a jogosult felé. A legtöbb esetben azonban a jogsértő a felhasználással a jogdíjat meghaladó mértékű gazdagodásra is szert tesz. Ebben az esetben ez a többlet is érvényesíthető úgy, hogy a jogsértő igazolt költségei levonásra kerülnek.

A gazdagodás visszatérítése kapcsán szükséges megemlíteni azt is, hogy e szankciót nem csupán objektív, vagyis a jogsértő magatartásának felróhatóságától független jellege különbözteti meg a kártérítésről, hanem hogy *kártérítési igényként a szerző elmaradt haszna is érvényesíthető*, ami többletelem lehet a gazdagodással elért bevételhez képest. Különösen a szerző személyhez fűződő jogainak megsértése esetében merülhet fel olyan, az objektív igények alkalmazásával kellőképpen nem minden esetben orvosolható károkozás, amely a kártérítési igényt megalapozhatja. A Fővárosi Ítélőtábla megállapította, hogy amennyiben a jogsértő által végzett felhasználás veszteséges volt, a gazdagodás megtérítése vele szemben az elmaradt jogdíj erejéig ebben az esetben is érvényesíthető.[644]

A jogosult a jogsértés esetén támasztható polgári jogi igényeken felül kérheti a bíróságtól

- *a biztosítási intézkedés elrendelését* a bírósági végrehajtásról szóló törvény szabályai szerint, ha valószínűsítette, hogy a kártérítés, illetve a jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése iránti követelésének későbbi kielégítése veszélyben van, és a jogsértés kereskedelmi mértékű;
- *a jogsértő kötelezését banki, pénzügyi és kereskedelmi adatainak és iratainak közlésére,* illetve bemutatására a biztosítási intézkedés elrendelése céljából.

Az előzőekben ismertetett igényeket attól függetlenül lehet érvényesíteni, hogy a jogsértő úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. Ezzel szemben a szerződésen kívüli jogsértésért a jogsértő csak felróhatóság esetén felel. Míg a gazdagodási igény érvényesítése során nem lehet figyelembe venni a jogosult elmaradt hasznát és a jogosult oldalán felmerült költségeket, addig itt ezeket is lehet érvényesíteni. Emiatt ezek egymással párhuzamosan is érvényesíthetők, de egymásra figyelemmel ítéli meg ezeket a bíróság. A

---

[641] C-275/06. előzetes döntéshozatali ügy *Productores de Música de España (Promusicae) kontra Telefónica de España SAU.* [ECLI:EU:C:2008:54].

[642] C-557/07. végzés *LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH kontra Tele2 Telecommunication GmbH.* [ECLI:EU:C:2009:107]. Magyar esetekről lásd még *Mezei, Péter:* The exclusion of personal data disclosure in file-sharing cases in Hungary. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 2016/5. sz., p. 328–329.

[643] Bővebben *Faludi Gábor:* A jogsértéssel elért gazdagodás megtérítésére irányuló igény a szerzői jogi törvény bírói gyakorlatában. Védjegyvilág, 17. évfolyam, 1–2. szám, 2007. p. 36.

[644] Fővárosi Ítélőtábla 2.Pf.21.306/2008/5.

Debreceni Ítélőtábla álláspontja szerint az elmaradt jogdíj a gazdagodás megtérítéseként igényelhető, de ha a felperes nem bizonyítja, hogy a felhasználás során ezt meghaladó kára keletkezett, kártérítést nem érvényesíthet.[645]

Az egyetlen, kifejezetten személyhez fűződő jogi szankció a *sérelemdíj*, amely bármely személyhez fűződő jog megsértése esetén megilleti a jogosultat, és feltétele, hogy a jogsértés ne vagyoni sérelmet okozzon. A sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – tekintettel egy összegben határozza meg, tehát itt nincs lehetőség járadékban való marasztalásra.

Azokban az esetekben, amikor a jogsértés szerződést sért, a Ptk. szerződésszegésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni, erre vonatkozóan nincsenek sajátos szerzői jogi rendelkezések.

A szerzői jogi jogsértések esetére az *ideiglenes intézkedés* elrendelésének szabályai is könnyítettek. A kérelmezőnek igazolnia kell, hogy ő a jogosult és a mű védett. Ebben az esetben az ideiglenes intézkedés elrendelését különös méltánylást érdemlő érdekűnek kell tekinteni. Ideiglenes intézkedés benyújtása is lehetséges a keresetlevél benyújtását megelőzően is, de ehhez szükséges a 15 napon belüli keresetindítás. Továbbá, ha a késedelem egyébként helyrehozhatatlan károkat okozna, van lehetőség az ideiglenes intézkedésnek a másik fél meghallgatása nélküli elrendelésére is. Mindezek a lehetőségek a szerzői jogi jogsértések elleni polgári jogi fellépés gyorsítását, hatékonyságának fokozását szolgálják.

10.3. A BÜNTETŐJOGI ESZKÖZÖK

A szerzői és a kapcsolódó jogok súlyosabb megsértése esetében a büntetőjogi szankciórendszer is rendelkezésre áll, és nem kizárt az, hogy egy jogsértés miatt párhuzamosan polgári jogi és büntetőjogi eljárás is induljon. Ez nem jelenti azt, hogy a polgári jogi és a büntető jogi felelősség feltételeinek vizsgálatát ne külön-külön kellene lefolytatni, sőt a Be. 10. §-a szerint a büntetőbíróságot nem köti a polgári jogi bíróság döntése.

A Btk.-ban a szerzői jogi jogsértésekhez kapcsolódó tényállások *kerettényállások*. Ez célszerű szabályozási technika annak érdekében, hogy olyan fogalmak esetében, amelyeket a szerzői jog maga is használ, ne legyen mód a polgári jogi és büntető jogi területen az egymástól eltérő értelmezésre. Ez azt jelenti, hogy ahol a büntetőnorma nem tartalmaz a szerzői jogitól eltérő fogalmat, ott a szerzői jogi törvény értelmében kell használni az adott kifejezést. A szerzői jogot érintő bűncselekmények ellen hivatalból indul eljárás, ami természetesen nem zárja ki a jogosulti feljelentést. A szerzői jogot érintő bűncselekményekben a nyomozó hatóság a NAV, az első fokon eljáró bíróság pedig az illetékes járásbíróság, kivéve, ha a bűncselekmény különösen jelentős – 500 millió Ft feletti – vagyoni hátrányt okozó

[645] Debreceni Ítélőtábla Pf.1.20.139/2008/6.

szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése. Ebben az esetben az illetékes törvényszék jár el első fokon.[646]

A következő alpontok az egyes büntetőjogi tényállásokat ismertetik.[647] T*ényállás*on egy jogszabály alapjául szolgáló eseménysort, helyzetet, magatartást és annak körülményeit értjük. *Törvényi tényállás* egy jogszabályban (Btk. vagy Szabs. tv.) megfogalmazott absztrakt eset, mint például „aki más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel".

10.3.1. A bitorlás

Btk. 384. § (1) Aki
a) más szellemi alkotását sajátjaként tünteti fel, és ezzel a jogosultnak vagyoni hátrányt okoz, b) gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tisztségével, tagságával visszaélve *más szellemi alkotásának hasznosításá*t vagy az alkotáshoz fűződő jogok érvényesítését *attól teszi függővé, hogy annak díjából,* illetve az abból származó haszonból vagy nyereségből részesítsék, illetve jogosultként tüntessék fel, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A bitorlás tárgya a sértett – „más" – szellemi alkotása, illetve a szellemi alkotásokon fennálló kizárólagos vagyoni és személyhez fűződő jogok. A büntető jogi úton is szankcionált bitorlást *nem lehet elkövetni kapcsolódó jogi jogosultak sérelmére* – ezen jogsértések ellen polgári úton lehet fellépni –, hanem csak szerzői jogi védelem alatt álló alkotásokkal kapcsolatban.

A Btk. az elkövetési tárgyát tekintve a személyes adatokról értelmező rendelkezést ad. Ebben „a szerzői jogi védelem alá tartozó irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotás" jelenik meg. Így, ha valaki egy már nem védett alkotást bitorol, az ellen legfeljebb más bűncselekmény elkövetése miatt – például a fogyasztók megtévesztése – lehet fellépni, de az illető bitorlást nem követ el. A Btk. ennél részletesebb definíciót nem ad. Vagyis azt, hogy mi minősül például irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotásnak, azt az Szjt. alapján kell megítélni. (Lásd a 4.2. alfejezetet.)

A bűncselekmény passzív alanya – vagyis, akinek a terhére a bűncselekményt elkövetik – a szellemi alkotás létrehozója – írója, festője, zeneszerzője stb. – vagy más jogosultja.

A bitorlás két, egymástól elváló elkövetési magatartással valósítható meg. Egyrészt *más szellemi alkotásának sajátként való feltüntetésével.* Ez a klasszikus, hétköznapi értelemben vett bitorlás. Ez az eset a plágium, amely nemcsak az elkövetési tárgy egészére, hanem egy részére is elkövethető. Például egy közös műként készült számítógépes program kísérődokumentációján az egyik fejlesztő csak a saját nevét tünteti fel, így az tehát arra a részre is vonatkozik, amelyet nem ő maga alkotott. A bitorlásnak ez a megvalósulási formája materiális bűncselekmény, ami azt jelenti, hogy a befejezettséghez az szükséges, hogy vagyoni hátrány, eredmény következzen be.

---

[646] BH2020. 41. A felhasználási szerződéssel összefüggő jogvita törvényszéki hatáskörbe tartozó szerzői jogi pernek minősül.

[647] Továbbgondolásra ajánlott olvasmányok: *Fazekas Judit, Gyenge Anikó:* Büntetőjogi jogérvényesítés a szellemitulajdon-jogok területén európai és nemzeti szinten. ISZJSZ, 2006/1. sz., p. 5–22; *Ujhelyi Dávid:* Megjegyzések a büntető törvénykönyv szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése tényállásához. ISZJSZ, 2015/6. sz., p. 59–77.

Másrészt úgy is elkövethető a bitorlás, hogy *a mű hasznosítását attól teszik függővé, hogy annak díjából, a haszonból, vagy a nyereségéből az elkövetőt részesítsék, illetve, hogy jogosultként tüntessék fel, méghozzá úgy, hogy az elkövető a gazdálkodó szervezetnél betöltött munkakörével, tisztségével, tagságával visszaél.* A második esetkörben az elkövető lényegében speciális zsarolást valósít meg, hiszen döntési helyzetét kihasználva kér valamilyen anyagi juttatást, előnyt, vagy kényszeríti cselekvésre az alkotót. Ennek az elkövetési magatartásnak a törvény meghatározza az elkövetési módját is, ami nem más, mint a munkakörrel, tisztséggel vagy tagsággal való *visszaélés*, ami nem feltétlenül jelent vezető beosztást.

A bitorlás első elkövetési magatartását bárki megvalósíthatja, viszont a második, zsarolási típusú megvalósulási formájának az alanya csak olyan személy lehet, akinek bármilyen gazdálkodó szervezetnél a munkakörénél fogva kötelezettsége a szellemi alkotásokkal kapcsolatos ügyintézés. Például feladata a harmadik személyek által történő felhasználás során kötendő szerződések előkészítése.

Bitorlást csak szándékosan lehet elkövetni. A rendbeliség, azaz, hogy hányszor követték el a bűncselekményt, a sértettek számához és nem az érintett művek számához igazodik.

10.3.2. A szerzői vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése

Btk. 385. § (1) Aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait *vagyoni hátrányt okozva megsérti*, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a szerzői jogról szóló törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető üreshordozó díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja.

A Btk. szellemi alkotásokra vonatkozó tényállásai közül ez a tényállás az egyetlen, amely kizárólag a szerzői jog és a kapcsolódó jogok védelmét szolgálja, a releváns tényállások közül a legtöbbször megvalósuló alakzat.

Az, hogy az egyes jogosultakat – a szerzőt, az előadóművészt, a hangfelvétel-előállítót, a rádió-, a televíziószervezetet, a filmelőállítót, az adatbázis-előállító –, akik egyben a bűncselekmény passzív alanyai is lehetnek, milyen jogok illetnek meg, az Szjt. határozza meg.

A Btk. indokolása egyértelművé teszi, hogy e tényállás csak a vagyoni jogok megsértése útján valósítható meg, tehát idetartoznak a díjigények is, de a Btk. ezen tényállás keretei között *nem védi a személyhez fűződő jogokat.*

Bármely szerzői vagyoni jog engedély nélküli gyakorlása lehet jogsértő, ezért a bűncselekmény elkövetési tárgya sem mindig valamilyen dolog, amelyben a teljesítmény megtestesül, hanem lehet akár egy – immateriális – előadás, műsor, világhálón elérhetővé tett védett tartalom is.

A bűncselekmény elkövetési magatartása valamely jognak a jogosulttól származó vagy a törvény alapján biztosított engedély nélküli gyakorlása.

A szabad felhasználás megvalósítása nem lehet bűncselekmény – ahogy erre a fejezet bevezetőjében is utaltunk – is. Amennyiben a szabad felhasználás valamely Szjt. szerinti feltétele nem valósul meg, akkor az megvalósíthatja a tényállást.

A bűncselekmény alapesetében a befejezettséghez szükséges a tényleges vagyoni hátrány okozása. Kísérletnek minősül és ekként büntetendő, ha ugyan nem következik be a vagyoni hátrány, de az erre irányuló célzat bizonyítható. A tényállás minősített esetei a vagyoni hátrány nagyságától függenek.

A 385. § (2) bekezdése megerősíti, hogy *a tényállás kiterjed azokra a jogokra is, amelyek a szerző számára díjigényt biztosítanak*, de egyedi engedélyezési lehetőséget nem, és a díj megfizetésére kötelezett személy nem a tényleges felhasználó, hanem egy köztes személy lenne az Szjt. alapján. Emiatt ezekben az esetekben az elkövető is a díj megfizetésére az Szjt. szerint kötelezett személy. Az elkövetési magatartás az üreshordozó- vagy reprográfiai díj megfizetésének elmulasztása. A mulasztás akkor áll be – azaz akkor tényállásszerű a cselekmény – ha a díj megfizetésére az Szjt.-ben rögzített határidőt elmulasztja a kötelezett.

A 385. § (5) bekezdése szerint nem valósítja meg az (1) bekezdés szerinti bűncselekményt, aki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait többszörözéssel vagy lehívásra történő hozzáférhetővé tétellel sérti meg, *feltéve, hogy a cselekmény jövedelemszerzés célját közvetve sem szolgálja*. A kivétel célja, hogy a torrenthasználók tevékenységét kivegye a büntetőjogilag üldözhető cselekmények köréből. A kivétellel kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy csak alapesetben nyújt mentesülést, a minősített esetekre egyébként sem alkalmazandó. Ha tehát a torrentező nagyobb vagyoni hátrányt okoz a cselekményével – azaz ötszázezer forint és ötmillió forint közé esik az okozott vagyoni hátrány –, büntetőjogi felelősségre vonása lehetségessé válik.

10.3.3. A szerzői jog vagy a szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése – a szabálysértés

A Btk. hatálybalépésével egyidejűleg hatályba lépett a Szabs. tv. módosítása is. Ennek új, 192/A. §-a bevezeti a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése szabálysértési tényállását, illeszkedve a Btk.-béli tényállás alsó küszöbéhez.

A szabálysértést alapvetően kétféle magatartással lehet megvalósítani. Egyrészt azzal, ha valaki másnak vagy másoknak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát vagy jogait *százezer forintot meg nem haladó vagyoni hátrányt okozva megsérti.* Másrészt, ha a szerzői jogról szóló törvény szerint a magáncélú másolásra tekintettel a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultat megillető, *százezer forintot meg nem haladó üreshordozó-díj, illetve reprográfiai díj megfizetését elmulasztja*.

A szabálysértés konkrét elkövetési magatartására a Btk.-nál kifejtettek az irányadók. Csak szándékosan lehet elkövetni, a törvény nem szankcionálja a kísérletet. A szabálysértés általános elévülési ideje 6 hónap, ezt követően már csak polgári eljárás indítható az ügyben. Ez a szabálysértés nem szankcionálható elzárással, viszont valamennyi további büntetés – pénzbírság, közérdekű munka – és intézkedés – járművezetéstől eltiltás, elkobzás, kitiltás, figyelmeztetés – alkalmazható az elkövetőjével szemben.

Hangsúlyozni kell, hogy a második elkövetési magatartás esetében a *százezer forintos értékhatár* nem a hordozók értékére, hanem az azok tekintetében *fizetendő üreshordozó-díjra*

vonatkozik. A díj mértékét az elkövetés idején hatályos „Ü" jelű, a Hivatalos Értesítőben közzétett díjközlemény határozza meg.[648]

Az eljáró szabálysértési hatóság a NAV vámszerve, amely ilyen módon megegyezik a bűncselekmények esetében eljáró nyomozó szervvel.

10.3.4. A vagyoni hátrány

A Btk. értelmező rendelkezései alapján ahhoz, hogy bűncselekmény valósuljon meg, *legalább százezer forintos vagyoni hátrányt kell okozni.* Az ez alatti összegű vagyoni hátrány esetében szabálysértési eljárás indul. A vagyoni hátrány a Btk. 459. § (1) bekezdés 16–17. pontja szerint lehet *elmaradt haszon/vagyoni előny* és a vagyonban okozott *tényleges kár* is, a mértéke nem releváns. Ebben különbözik a csalástól, mivel az eleve jogtalan haszonszerzési célzatot is jelent, itt azonban ennek nem kell megvalósulnia.

Szabálysértési alakzat	100 ezer Ft alatt		
Bűncselekmény			
Kisebb vagyoni hátrány	100 001	–	500 000 Ft
Nagyobb vagyoni hátrány	500 001	–	5 000 000 Ft
Jelentős vagyoni hátrány	5 000 001	–	50 000 000 Ft
Különösen nagy vagyoni hátrány	50 000 001	–	500 000 000 Ft
Különösen jelentős vagyoni hátrány	500 millió Ft felett		

A vagyoni hátrány pontos mértékét szerzői jogi jogsértések esetében nem egyszerű meghatározni, tekintettel a védett oltalmi tárgy sokféleségére is. Az okozott vagyoni hátrány mértékét jellemzően a jogosult/sértett nyilatkozatának figyelembevételével állapítják meg. A vagyoni hátrány mértékének megállapításánál bevált eszköz az ún. *licencanalógia* alkalmazása is, ami azt jelenti, hogy a díjnak – jelen esetben a hátránynak – arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet a szabadalmi licenciaszerződés alapján a hasznosítónak fizetnie kellene. Ez abban az esetben segít, ha az adott mű adott felhasználására vonatkozóan a jogosult már adott felhasználási engedélyt, vagy a piacon ismert a hasonló művek felhasználására vonatkozó szokásos díjazás mértéke.[649]

A közös jogkezelésben gyakorolt jogok esetében az okozott vagyoni hátrányt a közös jogkezelő szervezet díjszabása alapján kell megállapítani, ahol a jogkezelés kötelező. Ahol a jogosult ebből kilépett, a vagyoni hátrány tekintetében csak tájékoztató jelleggel lehet figyelembe venni a díjszabást, de a jogosult saját nyilatkozata is szóba jön.

[648] Természetesen itt nem a szankciós jellegű dupla díjat, hanem a jogkövető magatartás esetén alkalmazandó díjat kell figyelembe venni a mérték megállapításánál.

[649] Szt. 13. § (7). A hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licenciaforgalmi viszonyokra figyelemmel – szabadalmi licenciaszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében a munkáltatónak, illetve a hasznosító szabadalmastársnak fizetnie kellene.

A jogérvényesítés során alapvetően a következő díjmértékek alakultak ki a gyakorlatban. Kereskedelmi forgalomban egyébként kapható művek esetében a nettó kiskereskedelmi ár 8-10%-át szokták elmaradt *licencdíj*ként megállapítani, ami egy szokásos *royaltydíj*nak feleltethető meg. A zeneművek engedély nélküli online hozzáférhetővé tételekor a hangfelvételkiadók egy dal esetében 40 000 Ft – a letöltések számától függetlenül —, illetve album esetében 400 000 Ft – a letöltések számától függetlenül – vagyoni hátrányt ismernek el.

Léptékekben jóval nagyobb lehet a vagyoni hátrány akkor, ha az adott album a jogszerű megjelenést megelőzően kerül nyilvánosságra, megakadályozva ezzel a hagyományos kereskedelmi csatornákon keresztül való értékesítést. Erre az esetre a vagyoni hátrány mértékét a jogosultak akár 5 000 000 Ft-ban is megállapíthatják.

10.4. VÉDELEM A MŰSZAKI INTÉZKEDÉSEK MEGKERÜLÉSÉVEL, KIJÁTSZÁSÁVAL SZEMBEN

Gyakori az a félreértés, hogy e tényállásnak is maga a szerzői vagy kapcsolódó jog sérthetetlensége a tárgya. A szabályozás elsődleges célja azonban az, hogy a jogszerű felhasználásokat garantálni kívánó *műszaki intézkedések megsértésével szemben fel lehessen lépni.* A műszaki intézkedést megkerülő,kijátszó személy nem valósít meg automatikusan szerzői jogi jogsértést is. Tipikus esetben ugyanis nem a műszaki intézkedés megkerüléséhez szükséges eszköz készítője, forgalmazója az, aki ténylegesen többszörözi, terjeszti a műszaki intézkedéssel védett művet.

Azt, hogy mi minősül műszaki intézkedésnek, az Szjt. határozza meg. Eszerint műszaki intézkedés minden olyan eszköz, alkatrész vagy technológiai eljárás, illetve módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket – rendeltetésszerű működése révén – megelőzze, illetve megakadályozza. Ha a műszaki megoldás csak szerzői jogilag irreleváns cselekményeket tud megakadályozni – például egyszerű műérzékelés a „kalózdekóder" esetében –, akkor nem lehet védett műszaki intézkedésről beszélni, eltekintve attól, hogy hatásos vagy nem hatásos, vagyis a megkerülésével kapcsolatos cselekmények sem fognak jogsértőnek minősülni.

Az Szjt. nem állapít meg külön szankciórendszert a műszaki intézkedés megsértése esetére, hanem a szerzői jog megsértésének következményeit rendeli alkalmazni.

Az említett cselekményért az büntethető, aki tudja vagy akinek az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy *a cselekmény célja a műszaki intézkedés megkerülése.* A szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni olyan eszköz, termék vagy alkatrész előállítására, behozatalára, terjesztésére, eladására, bérbeadására, eladás vagy bérbeadás céljából történő reklámozására, kereskedelmi céllal való birtoklására, illetve olyan szolgáltatás nyújtására,

a) amelyet a hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából kínálnak, reklámoznak vagy forgalmaznak;

b) amelynek a hatásos műszaki intézkedés megkerülésén kívül nincs számottevő gazdasági jelentősége, illetve célja; vagy

c) amelyet elsősorban a hatásos műszaki intézkedés megkerülésének lehetővé tétele vagy megkönnyítése céljából terveztek, gyártottak, alakítottak át, illetve teljesítettek.

A szoftverek esetében csak olyan eszköz, termék vagy alkatrész forgalomba hozatalát vagy kereskedelmi céllal történő birtoklását kell a műszaki intézkedés megsértésének tekinteni, amelynek egyedüli szándékolt célja, hogy megkönnyítse a szoftver védelmére szolgáló műszaki megoldás engedély nélküli megkerülését vagy eltávolítását.

A gyakorlatban felmerülhet, hogy a műszaki intézkedés egyes szabad felhasználásokat akadályozhat, ha a műpéldányt hatásos műszaki intézkedés védi, például másolásvédett CD, DVD. Az Szjt. *a reprográfiával történő magáncélú másolás, az átvétel, az intézményi célú többszörözések, valamint a fogyatékkal élők hozzáférését segítő szabad felhasználások esetében* lehetővé teszi, hogy a szabad felhasználás kedvezményezettje követelhesse, hogy a jogosult a műszaki intézkedések megkerülésével szemben biztosított védelem ellenére tegye lehetővé számára a szabad felhasználást, feltéve, hogy a szabad felhasználás kedvezményezettje a műhöz jogszerűen férhet hozzá. Ha a felek között nem jön létre megállapodás a szabad felhasználás lehetővé tételének feltételeiről, a felek bármelyike kezdeményezheti az SZJSZT mellett működő egyeztető testület eljárását. A szabad felhasználás kedvezményezettjét e jog nem illeti meg, ha a művet jogszerűen teszik lehívásra a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, azaz elérhető az interneten.

A bűncselekmény elkövetési tárgya a műszaki intézkedés megkerüléséhez szükséges eszköz, termék, berendezés vagy felszerelés, a számítástechnikai program.

Az elkövetési magatartás a védett műszaki intézkedés kijátszása, amely a törvényben meghatározott módokon valósulhat meg. Ebből következően büntetendő cselekmény a műszaki intézkedés megkerüléséhez szükséges eszköz, termék, berendezés vagy felszerelés készítése, előállítása – tehát gyártása –, átadása – birtokba adása –, forgalomba hozatala – több, meg nem határozható személy részére történő átadása –, a vele való kereskedés – haszonszerzési célzatú rendszeres értékesítés.

10.5. A JOGKEZELÉSI ADATOK VÉDELME

A jogkezelési adatok védelmére hasonló okból van szükség, mint a műszaki intézkedésekre. A magyar jog itt is kettős szintű védelmet biztosít, egyrészt az Szjt., másrészt a Btk. útján.

Jogkezelési adat a jogosultaktól származó minden olyan adat, amely a művet, a szerzőt vagy a műre vonatkozó jogok más jogosultját azonosítja vagy a felhasználás feltételeiről tájékoztat. Ideértendőek az ilyen adatokat megjelenítő számok vagy jelzések is, feltéve, hogy az adatokat a mű példányához kapcsolják, illetve a mű nyilvánossághoz történő közvetítésével összefüggésben jelenítik meg. Ez az adat tájékoztatást nyújt tehát a művel kapcsolatban fennálló akár személyhez fűződő, akár vagyoni jogokról. A védelem nem szűkül az elektronikus jogkezelési adatokra, bármilyen jogkezelési adat idetartozhat. Ennek értelmében például az üres hordozókon megjelenő ún. *Artisjus-matrica is jogkezelési adatnak minősül.* Tehát a védelem szempontjából lényegtelen a jogkezelési adat formátuma, illetve az, hogy azt milyen módon kapcsolták a mű egyes példányaihoz. A védelem ilyen típusú feltétel nélkül is megilleti a műveket.

A jogkezelési adat – mint láttuk – azonosíthatja a művet, de a művel kapcsolatos jogosultakra vonatkozóan is tartalmazhat információkat. Az Szjt. a szerzőn kívül kifejezett utalást tartalmaz a szerzői jog egyéb jogosultjaira is. Az egyéb jogosult fogalmába a szomszédos jog jogosultjain túl bele kell érteni a szerző jogutódját és a szerzői és szomszédos jogok közös kezelését végző egyesületeket is. A védelem független attól, hogy a jogosult kizárólagos joggal rendelkezik-e vagy sem, illetve, hogy egyébként jogosult lenne-e fellépni a szerzői jog megsértése ellen. Ezt támasztja alá az is, hogy a védelem nem csupán a jogosult személyére, hanem a felhasználás feltételeit jelölő adatokra is kiterjed. Ezenkívül pedig az Szjt. 99. §-ának utaló szabálya alapján ide kell érteni az őt megillető jogok tekintetében az adatbázis-előállítót is. Ez a kör lehet tehát a bűncselekmény sértettje.

Eszerint itt sem határoz meg az Szjt. önálló szankciórendszert, hanem a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni a jogkezelési adat védelmének megsértése esetén. Megsértésnek minősül a jogosulatlan eltávolítás vagy megváltoztatás, továbbá olyan művek jogosulatlan terjesztése, terjesztés céljából történő behozatala, sugárzása vagy a nyilvánossághoz másként történő közvetítése, amelyekről eltávolították vagy amelyeken megváltoztatták a jogkezelési adatot, feltéve, hogy a felsorolt cselekmények bármelyikét elkövető személy tudja, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett e személynek tudnia kellene, hogy cselekményével lehetővé teszi, megkönnyíti vagy leplezi a szerzői jog megsértését, vagy mást arra indít.

A Btk. 387. §-a szerinti jogkezelési adat meghamisítása tényállás is kerettényállás mind a régi, mind az új Btk.-ban. Ez különösen abban nyilvánul meg, hogy a jogkezelési adat fogalmára nem ad az Szjt.-től eltérő, önálló definíciót, hanem visszautal a fenti, az Szjt. 96. §-ában foglalt fogalomra.

A Btk. a hamis jogkezelési adat készítését is meghamisításnak tekinti. Nem szankcionálható a hamis jogkezelési adat feltüntetése olyan hordozón, amelyen azt megelőzően ilyen nem szerepelt. Ezen az sem változtat, hogy az új Btk. a hamis jogkezelési adat készítését már szankcionálja. Ugyanis a hamis jogkezelési adat esetében csak a készítés, az eredeti jogkezelési adatok körében pedig az eltávolítás, illetve a megváltoztatás tényállásszerű.

A bűncselekmény alanya bárki lehet.

10.6. AZ „ALTERNATÍV VITARENDEZÉS" LEHETŐSÉGEI

Bár a jogérvényesítés a legtöbb esetben bírósági úton zajlik, mégis szólni kell azokról az egyéb lehetőségekről, amelyek más utak igénybevételét is lehetővé teszik a jogaikban sértett feleknek. Nemzeti szinten idetartozik az értesítési-eltávolítási eljárás, amely az elektronikus úton megvalósított jogsértések elleni fellépést teszi gyorsabbá. Továbbá ide sorolható a mediáció vagy közvetítői eljárás, amely a kisebb súlyú jogsértések esetében lehet hatékony, a bírósági eljárást megelőző, elkerülő megoldás. Itt kell megemlíteni a választottbírósági úton való vitarendezést is, amely a nagyobb értékű, szerződési alapú jogsértések esetében szolgálhat a jogérvényesítésre. Mivel a mediációra és a választottbírósági útra vonatkozóan a szerzői jogban nem találhatók sajátos szabályok, ezeket itt csak megemlítjük.

Nemzetközi szerzői jogi jogviták esetében különös jelentőséggel bír a *WIPO* mellett működő vitarendezési rendszer, amelyben magánfelek közötti jogviták eldöntésére van mód, illetve a *TRIPS*-megállapodás végrehajtását segítő, a *WTO* keretében működő vitarendezési eljárás, amely a *TRIPS* szerződő államai közötti viták rendezésére szolgál. (Lásd a 11.2.1. alfejezetet.)

10.6.1. Az értesítési-eltávolítási eljárás

A magyar jogérvényesítési eszköztárban a polgári jogi eszközök között is szerepel a jogsértés abbahagyására kötelezés, illetve lehet kérni a jogsértés vagy az azzal közvetlenül fenyegető cselekmények abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől. A jogosult egyes igényeket ráadásul harmadik személlyel szemben is érvényesíthet. (Lásd fent.)

Ugyanakkor azonban a polgári jogi jogérvényesítés időigényes, hónapokban vagy akár években mérhető időtartamú, ami az elektronikus környezetben elkövetett jogsértések esetében számtalanszor nem lehet elég hatékony.

Az Elkertv. hatálybalépése, 2001 óta – de a piaci szereplők önszabályozása következtében valójában már 1999 óta – ismert a magyar jogban az úgynevezett értesítési- eltávolítási eljárás. Ennek általános jellemzője, hogy a jogsértőnek állított, szerzői jogi védelem alatt álló tartalom gyors eltávolítására nyújt lehetőséget. Az eljárás ma már nem csak a szerzői jogi, hanem a védjegyjogi jogsértések és a kiskorú személyiségi jogainak megsértése esetén is alkalmazható. Utalni kell itt arra, hogy értesítési-eltávolítási eljárást számos online szolgáltató alkalmaz a Magyarország területén hozzáférhető tartalmakkal szemben. Ezek azonban nem mind esnek a magyar jog hatálya alá. (Lásd *Google*.)

Az Elkertv. szabályai szerint a közvetítőszolgáltató felel a rajta keresztülmenő tartalomért, kivéve, ha eleget tesz azoknak a követelményeknek, amelyeket az egyes szolgáltatótípusokkal kapcsolatban maga az Elkertv. rögzít, és amelyeket a szolgáltató tevékenységéhez igazodó általános felróhatósági rendszernek lehet tekinteni. Szerzői jogi jogsértések esetében a mentesülésnek azonban további feltétele, hogy a szolgáltató részt vegyen az értesítési-eltávolítási eljárásban, de csak abban az esetben, ha erre a jogosult felhívta. Az eljárás kezdeményezése a jogosult részéről azzal az előnnyel jár, hogy ebben az esetben a szolgáltató felelősségének vizsgálata későbbre tolódik, vagy erre egyáltalán nem kerül sor, és ezt megelőzően a jogsértőnek minősített tartalom jó eséllyel viszonylag gyorsan eltávolítható.

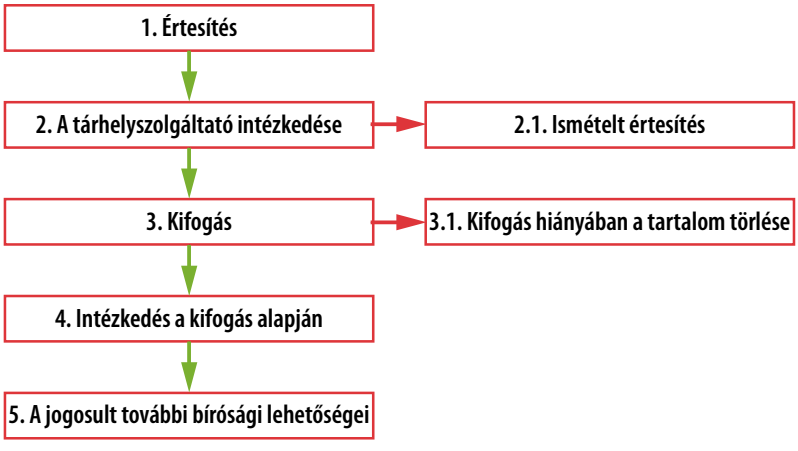

Az értesítési-eltávolítási eljárás folyamata[650]

Jogsértés észlelése esetén az értesítést a jogosult megfelelő alakisági szabályoknak megfelelő dokumentumban küldi meg a szolgáltatónak, amelynek a jogsértéssel és a jogosulttal kapcsolatos valamennyi releváns információt tartalmaznia kell. A szolgáltató az átvételtől számított 12 órán belül gondoskodik arról, hogy a tartalom a továbbiakban ne legyen hozzáférhető, és erről 3 munkanapon belül értesíti azt is, aki a tartalmat hozzáférhetővé tette. Ezt csak akkor tagadhatja meg, ha korábban már történt eltávolítás a jogosult kérésére, kivéve, ha az újabb eltávolítást bíróság vagy hatóság rendeli el. Az, aki a tartalmat hozzáférhetővé tette, 8 napon belül kifogással élhet, szintén a releváns információk megadásával. Ha a kifogás megfelel a törvényi feltételeknek, a szolgáltató ismét hozzáférhetővé teszi a tartalmat és értesíti a jogosultat. Ha nem felel meg, akkor az eltávolítást fenn kell tartani. Ezt követően a jogosult már csak úgy tudja ismét eltávolíttatni a tartalmat, ha 10 munkanapon belül abbahagyás és eltiltás iránti ideiglenes intézkedés, vagy fizetési meghagyás iránti kérelmet is tartalmazó keresetet nyújt be, vagy büntetőfeljelentést tesz, és a bíróság így rendelkezik.

Az eljárásnak a magyar jog egy igen részletesen szabályozott változatát ismeri, és a szolgáltatót aktív magatartásra készteti a felelősség alóli mentesülése érdekében. Léteznek azonban olyan nemzeti eljárások is, amelyekben a szolgáltató jóval passzívabb szerepet játszik, és az első felszólítást követően megtörténő eltávolítás után már nincs lehetősége elérhetővé tenni újra a tartalmat, kivéve, ha a bíróság megállapítja a jogszerűségét (*notice and stay down*).

Az értesítési-eltávolítási eljárás nagy gyakorlati előnye az eltávolítás gyorsasága. Hátránya, hogy rendszerint nem teszi lehetővé az eltávolítást követő további igényérvényesítést,

[650] Az Internet Szolgáltatók Tanácsának közleménye alapján. Forrás: *http://www.iszt.hu/iszt/docs/ertesit-eltavolit-folyamat.pdf.*

felelősségre vonást, mivel a szolgáltató vagy nem éri el az érintett igénybevevőt, vagy az nem kifogásolja az eltávolítást. A szolgáltató egyéb úton pedig csak a fent bemutatott feltételekkel kötelezhető a személyes adatok kiadására.

10.6.2. A WIPO ADR

A *WIPO* szervezetet alapító szerződés a vitás kérdések rendezésére nem tartalmaz kötelezettséget. A Szellemi Tulajdon Világszervezete 1994 óta azonban működtet egy vitarendezési rendszert (*alternative dispute resolution – ADR*).[651] Az ADR önkéntes közvetítői, mediációs és kötelező döntést hozó választottbírósági fórumot is biztosít a jogkeresőknek, valamint szakértői véleményezést is nyújt. A választottbíróság döntése kötelező, és valamennyi főbb vitarendezési utat lefedi. A *WIPO* saját szakértői listával rendelkezik. Az eljárások szabályai előre rögzítettek és nyilvánosan hozzáférhetők. Az eljárás előnye, hogy egységes eljárási szabályok alapján zajlik, nincs valamely ország jogához kötve, a felek maguk választhatják ki a döntéshozókat, a döntés végleges, nincs ellene jogorvoslati lehetőség és végrehajtható. A felek előre is rendelkezhetnek arról, hogy esetleges jövőbeli vitájuk során a *WIPO* vitarendezési eljárását alkalmazzák, de akár a vita felmerülése után is dönthetnek úgy, hogy a *WIPO* eljárásait veszik igénybe. A *WIPO* támogatja azt, hogy a szerződő országok maguk is hozzanak létre hasonló eljárásokat, aminek érdekében tréningeket, konferenciákat is tartanak.

A WIPO ADR-központjának 1994 óta mintegy 400 esete volt, többnyire közvetítés (42%) és választottbírósági eljárás (40%), ritkábban szakértői döntés (18%). A nemzetközi jogviták értéke 50 000 és 1 milliárd USD közötti összegre rúgott. Az eljárások elsősorban szabadalomra (35%), információ- és kommunikációtechnológiára (22%) vonatkoztak, de kifejezetten védjegy- és szerzői jogi ügyekkel is foglalkoztak. A felmerülő szerzői jogviták művészethez, sugárzáshoz, a szórakoztatóiparhoz és filmalkotásokhoz köthetők. A felek többnyire az eljárás relatíve alacsony költsége, rövid ideje, végrehajthatósága, pártatlansága, bizalmassága és üzleti szellemű – mindkét fél számára előremutató – megoldása miatt választják a vitarendezés ezen formáját.[652]

10.6.3. A WTO vitarendezési eljárása

Egész országokat érintő jogsértések esetében meghatározó szerepe van a *WTO* keretében működő vitarendezési eljárásnak. Ezt az 1994-ben, a *GATT* Marrakesh-i fordulójában elfogadott nemzetközi szerződéscsomag II. Melléklete tartalmazza, és többek között szellemitulajdon-jogi jogsértésekkel kapcsolatban is igénybe vehető. Figyelemmel arra, hogy a *WTO* alapvetően a tagok közötti kereskedelmi szabályokat rendezi, a szellemitulajdonjogokat érintő módon a nemzetközi kereskedelmet érintő kérdésekben fordulnak ehhez a

---

[651] *http://www.wipo.int/amc/en/.*

[652] Results of the WIPO Arbitration and Mediation Center International Survey on Dispute Resolution in Technology Transactions. WIPO, Geneva, 2013, 23. – *http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/surveyresults.pdf.*

fórumhoz a felek. A vitarendezési eljárásnak meghatározó jelentősége van a konkrét felek vitáján túlmenően az egyes nemzetközi szerződések értelmezésében is. Mivel a szerződő országok rendszerint igyekeznek a szerződéssel összhangban álló szabályokat alkalmazni, a szerzői jogi ügyek száma meglehetősen alacsony, eddig tíz alatti.[653]

10.7. A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET (SZJSZT)

10.7.1. Az SZJSZT története, hatásköre és tevékenysége

Az SZJSZT-t mai, testületi formájában az 1969. évi Szjt. hozta létre, de már 1884 óta működik, és több mint 130 éve hatékonyan segíti a szerzői jogi joggyakorlat alakulását.[654]

A Testülettől szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok kérhetnek szakvéleményt. A felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben azonban az SZJSZT felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt, így lényegében bárki fordulhat hozzá. A gyakorlat alapján megállapítható, hogy az SZJSZT a törvényben kijelölt hatáskörét ésszerű keretek között, de tágan értelmezi.

Jelenleg az SZTNH mellett működik. A Hivatal biztosítja számára a titkárságot, ugyanakkor a szakvélemények teljes szakmai függetlenségben születnek, a szakértők a Hivatallal nem állnak jogviszonyban.

A testület tagjait az SZTNH elnökének javaslata alapján az igazságügyért felelős miniszter, a kultúráért felelős miniszterrel egyetértésben, ötéves időtartamra nevezi ki, a tagság korlátlanul megújítható. A tagok listája és az adott ügyben eljáró szakértők neve is nyilvános.

Az SZJSZT az általános szabályok alapján háromtagú tanácsban, tanácsülésen alakítja ki a szakvéleményt. Különösen indokolt esetben, ha az ügy súlya vagy egyéb körülmény ezt indokolja, az eljárás lefolytatható öttagú tanácsban is, illetve, ha az ügy egyszerűen megítélhető, a testület egyes szakértői eljárásban is kiadhatja a szakvéleményt. Ha olyan speciális szakértelem is szükséges az ügy eldöntéséhez, amellyel az SZJSZT tagjai nem rendelkeznek, tanácskozási joggal külső szakértő is felkérhető. Az eljárás díja a tanács létszámához igazodik.

A testület két további ügytípusban is eljárhat, a keretében létrehozott egyeztetőtestületben. Egyrészt, ha a felhasználó és a jogosult között, vagy a felhasználók vagy az érdekképviseleti szervezetük és a jogosultak közös jogkezelő egyesülete között nem jön létre megállapodás a díjazásról és a felhasználás egyéb feltételeiről. Továbbá a közös jogkezelő szervezetek, a közös jogkezelő szervezetek tagjai, a jogosultak vagy a felhasználók között a közös

---

[653] *https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_subjects_index_e.htm?id=I1#selected_subject.*

[654] *Legeza Dénes:* A magyar szerzői jogi szakértői tevékenység történetének vázlata 1952-ig. In: *Legeza Dénes* (szerk.): A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2014. p. 12-54., *Legeza, Dénes:* The Role of Experts in Hungarian Copyright Disputes. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): „Szellemi alkotások az ember szolgálatában". Professzor Dr. Tattay Levente tiszteletére szervezett emlékkonferencia tanulmánykötete. (2022). Pázmány Press, Budapest, 2022. p. 263-278.

jogkezeléssel kapcsolatban felmerülő egyéb jogvita esetén bármelyik fél az SZJSZT körében létrehozott egyeztetőtestülethez fordulhat. Az eljárás célja a megállapodás elősegítése. Másrészt, ha a szabad felhasználás kedvezményezettje és a jogosult között nem jön létre megállapodás arról, hogy a szabad felhasználást a műszaki intézkedések megkerülésével szemben biztosított védelem ellenére milyen feltételekkel teszik lehetővé, a felek bármelyike az egyeztetőtestülethez fordulhat. Ez természetesen csak azokban az esetekben lehetséges, ha a törvény egyébként lehetővé teszi, hogy a szabad felhasználást a műszaki intézkedés alkalmazása ellenére is gyakorolják.

A Testület szakvéleményei közül a legfontosabbakat közzé teszik az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemlében, illetve valamennyi nyilvános szakvélemény hozzáférhető az SZTNH honlapján. Amennyiben a szakvéleményt bíróság vagy hatóság kérte, és azt megküldik az SZJSZT részére, a vonatkozó ítélet is hozzáférhetővé válik a honlapon.

10.7.2. Ismertebb szakvélemények

Az SZJSZT-17/2006 számú szakértői véleménye foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy az illegális forrásból való többszörözésre kiterjed-e a magáncélú többszörözés szabad felhasználása. Az SZJSZT döntése mérföldkő volt, mivel ennek hatására később a Btk. is módosult, megszüntetve a szerzői és kapcsolódó jogok megsértése tényállás gondatlan alakzatát. Utóbb a kérdést uniós jogi alapon megvizsgáló Európai Bíróság is azonos eredményre jutott,[655] megerősítve az SZJSZT által mondottakat. Eszerint a nemzetközi, a közösségi és a hazai szerzői jogi szabályozásból az vezethető le, hogy a jogellenes, magáncélú másolás nem megengedett sem szabad felhasználásként, sem pedig a jogdíjigényre való korlátozás alapján. Bár felmerülhetett volna, hogy ha a jogellenes forrásból történő magáncélú másolásra nem terjed ki a szabad felhasználás, akkor az ezért kompenzáló üreshordozó-díj mértékét is csökkenteni kell. A Testület szerint, erre tekintettel, nem indokolt az Szjt. 20. §-a szerint a felhasznált kép- és hanghordozókra kivetett jogdíjigény csökkentése – s főleg nem annak kizárása –, hiszen az Szjt.-t mindig is így kellett értelmezni. Az SZJSZT kimondta azt is, hogy a jogellenes forrásból való másolással megvalósított jogsértés miatti kártérítési igény érvényesítése esetén figyelembe kell venni, hogy a felhasznált kép- és hanghordozókat milyen díjigény terhelte.

Az SZJSZT-07/2008/1 számú szakértői véleménye általános, elméleti jelleggel is lefektette a fájlcserélés magyar jog szerinti értelmezésének alapjait. A szakértői vélemény kifejtette, hogy a hangfelvételbe foglalt zeneművek, illetve filmalkotások – vagy bármely más, szerzői jogi védelem alatt álló mű és szomszédos jogi védelem alatt álló teljesítmény – „fájlcserélő" rendszerben történő „megosztása", hozzáférhetővé tétele szerzői jogi értelemben alapvetően két felhasználási mód alá tartozó felhasználási cselekményt valósít meg. Egyrészt a szerzői művek, illetve a hangfelvételek, filmalkotások, továbbá a hangfelvételben foglalt előadóművészi teljesítmények többszörözését, másrészt a nyilvánosság számára lehívásra való – interaktív – hozzáférhetővé tételt.

[655] C-435/12 sz. ACI Adam BV és társai-ügy. Lásd *Hajdú Dóra:* A magáncélú másolásra tekintettel fizetett díjak egyes értelmezési kérdései az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában. ISZJSZ, 2014/6. sz., p. 40–42.

A testület SZJSZT-31/2007/1 számú szakértői véleményében kimondta, hogy a *network PVR* alkalmazása esetén, tehát ha a szolgáltató saját központi szerverén különít el minden előfizető számára egy-egy, a szolgáltató által meghatározott kapacitású tárterületet, amelyhez csak az adott előfizető férhet hozzá azonosítást követően, a tárhelyen való műsorrögzítés nem minősülhet magáncélú másolásnak és ily módon szabad felhasználásnak. Ebben az esetben a másolat elkészítésében a szolgáltató aktívan és folyamatosan közreműködik, és teljes mértékben irányítása alatt tartja a másolási folyamat elvégzéséhez szükséges komplex technikai-műszaki folyamatot. Ún. network PVR esetén a műsor rögzítése nem történhetne meg, ha a szolgáltató nem működtetne olyan komplex műszaki szolgáltatást, amelyet, még ha annak működése automatikus is, teljes mértékben a szolgáltató kontrollál.

Az SZJSZT 12/2014 számú szakértői véleményében azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy az állami szervek által megrendelt tanulmányok közadatigénylés esetén az adatok milyen feltételek mellett adhatók ki az igénylő számára. A minisztériumi, a hatósági eljárások során a tanulmányokra – amennyiben ügyiratnak minősülnek – nem terjed ki a szerzői jogi védelem. Ebből az is következik, hogy nem a felhasználási szerződések rendelkezéseiből, hanem az ügyirati jellegből kell kiindulni. Igaz ez akkor is, ha az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény szerint az adatigénylők a tanulmányokban foglalt, azok által hordozott közérdekű adatok megismerését kérik. Amennyiben az adatigénylők a tanulmányokat elolvasva, tanulmányozva, esetleg saját előadásban, saját megfogalmazásban ismertetve hasznosítják, a szerzői jogi törvény a tanulmányok szerzőinek nem biztosít jogi védelmet akkor sem, ha egyébként a szerzői felhasználási jogok gyakorlására a megrendelővel felhasználási szerződést kötöttek.

A testület kifejtette azt is, hogy a tanulmányoknak a megrendelő részére való „átadásával" – mint terjesztési cselekménnyel – minden esetben megvalósul a nyilvánosságra hozatal. Így a művekkel kapcsolatban a szabad felhasználások gyakorolhatókká válnak akkor is, ha egyébként éppen kívül esnek a hatósági eljárási mentességen.

Az SZJSZT 06/2014 számú, Külföldi szerzői művek védelme című szakvéleményében a 9/2013. számú, elvi bírósági határozat alapján indult büntetőügyben szögezte le, hogy a tömegesen érintett művek védettsége megállapítása során bizonyítási eljárás nélkül – a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 75. §-ának (3) bekezdése szerint – köztudomású ténynek kellene tekinteni azt, hogy az eljárásban érintett nagyszámú külföldi mű és jogosult esetén – a nemzetközi szerződések hálózata révén – a külföldi szerzők művei és teljesítményei az Szjt. szerinti védelemben részesülnek.

Az SZJSZT 09/19. számú szakvéleményében kimondta, hogy a vagyoni hátrány minimálisan az a díj, amelyet az adott piacon a reprezentatív jogosulti többség elfogadott. Ez szükségképpen így marad mindaddig, amíg ezt a jogtulajdonosok saját érdekvédelmi szervezetük útján más számítási módokkal és általuk e körben rendelkezésre bocsátott adatokkal alátámasztottan nem jelölik meg másként.

Az SZJSZT a 21/20. számú szakvéleményében kimondta, hogy miután a műsorleírásban megjelenő műsorötlet nem áll szerzői jogi védelem alatt, ezért annak a megbízásban „műsorszolgáltató 2"-ként megjelölt szervezet által történő felhasználása nem ütközik az

Szjt.-be. Ugyanígy, nem ütközik az Szjt.-be az sem, ha a megbízó által „gyártóként", illetve „műsorszolgáltató 1"-ként hivatkozott szervezetek az ötletet bármely harmadik személynek felfedik, vagy annak megvalósítását harmadik személyek, így a „műsorszolgáltató 2" számára lehetővé teszik.

10.8. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

10.8.1. Fogalmak

Műszaki intézkedés: minden olyan eszköz, alkatrész vagy technológiai eljárás, illetve módszer, amelyik arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket – rendeltetésszerű működése révén – megelőzze, illetve megakadályozza.

Kerettényállás: olyan tényállás, amelynek tartalmát nem a Btk., hanem egy másik törvény, jelen esetben az Szjt. tölti ki.

Vagyoni hátrány: a vagyonban okozott tényleges kár, az elmaradt vagyoni előny és az elmaradt haszon.

Fogyasztó: önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy.

Közvetítőszolgáltató: az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltató, amely

a) az igénybe vevő által biztosított információt távközlési hálózaton továbbítja, vagy a távközlési hálózathoz hozzáférést biztosít (egyszerű adatátvitel és hozzáférés-biztosítás);

b) az igénybe vevő által biztosított információt távközlési hálózaton továbbítja, és az alapvetően a más igénybe vevők kezdeményezésére történő információtovábbítás hatékonyabbá tételét szolgálja (gyorsítótárolás);

c) az igénybe vevő által biztosított információt tárolja (tárhelyszolgáltatás);

d) információk megtalálását elősegítő segédeszközöket biztosít az igénybe vevő számára (keresőszolgáltatás);

e) alkalmazásszolgáltató.

10.8.2. Ellenőrző kérdések

1. Milyen szempontok figyelembevételével dönthető el, hogy egy magatartás sérti-e a szerző vagyoni jogait?
2. Megvalósít-e szerzői jogi jogsértést, ha valaki egy könyv 1000 példányban történő nyomtatására szerez engedélyt és azt 1200 példányban nyomtatja ki?
3. Milyen szempontok figyelembevételével dönthető el, hogy egy magatartás sérti-e a szerző személyhez fűződő jogait?
4. Megvalósít-e szerzői jogi jogsértést, ha a statiszták nevét nem tüntetik fel a színházi előadás plakátján?
5. Ki léphet fel polgári úton a szerzői jogi jogsértés ellen?
6. A névfeltüntetési jog megsértése ellen felléphet-e a vagyoni jogok örököse?
7. Ki ellen lehet fellépni szerzői jogi jogsértés esetén polgári úton?
8. Fel lehet-e lépni a fájlcserélő személy ellen polgári jogi úton, és milyen jogkövetkezmények alkalmazhatók, illetve nem alkalmazhatók fájlcsere esetében?
9. Mely igények érvényesíthetők úgy, hogy a bíróságnak nem kell vizsgálnia a jogsértő magatartásának felróhatóságát?
10. Mely igények esetében kell megvizsgálnia a bíróságnak a jogsértő magatartásának felróhatóságát?

11. Milyen vagyoni jellegű jogkövetkezményeket lehet alkalmazni a szerzői jogi jogsértővel szemben? Ha a gazdagodás megtérítését sikeresen kéri a jogosult, az alapot ad-e a kártérítés követelésére is?
12. Milyen feltételekkel kötelezhető szűrésre, blokkolásra egy közvetítőszolgáltató az EUB szerint?
13. Milyen feltételekkel kötelezhető egy közvetítőszolgáltató a személyes adatok kiadására az EUB szerint?
14. Milyen alternatív vitarendezési utak állnak rendelkezésre a bírósági jogérvényesítés mellett?

11. A NEMZETKÖZI ÉS AZ EURÓPAI UNIÓS SZERZŐI JOG

E fejezet a nemzetközi és az uniós szerzői joggal foglalkozik. Röviden kitér a nemzetközi magánjog egyes szempontjaira is, annak érdekében, hogy segítséget nyújtson olyan esetekben, ha valamely külföldi elem miatt nem egyértelmű, hogy melyik állam szerzői jogát kell alkalmazni. A nemzetközi szerzői jog tárgyalása során utal a nagyobb szerzői jogi és a szomszédos jogi nemzetközi szerződésekre és bemutatja a WIPO-t. Az uniós szerzői joggal foglalkozó rész az alapvető uniós jogi fogalmak mellett az uniós szerzői jogi rendeletekre és irányelvekre is kitér. A fejezet utolsó alpontja tematikus összeállítás az Európai Unió Bíróságának jelentősebb szerzői jogi ítéleteiből.

11.1. A NEMZETKÖZI, AZ EURÓPAI UNIÓS ÉS A MAGYAR JOG VISZONYA

Mind a nemzetközi, mind pedig az európai uniós joganyagnak kiterjedt szerzői jogi szabályai vannak, amelyek azonban eltérően érvényesülnek a magyar jogban. Magyarország Alaptörvénye szerint a nemzetközi jog forrásai – vagyis többek között a nemzetközi szerződések, így a szerzői jogi nemzetközi szerződések is – jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.[656] Ez azt jelenti, hogy egy nemzetközi szerződés szabályainak nincs közvetlen kötőereje Magyarországon, hanem csak közvetett módon, vagyis a hazai jogalkotó – törvény esetében az Országgyűlés – által alkotott és kihirdetett jogszabályokon keresztül érvényesülnek. A *WIPO* Szerzői Jogi Szerződését például a 2004. évi XLIX. törvény hirdette ki. Természetesen Magyarország dönti el, hogy mely nemzetközi szerződésnek kíván a részese lenni.

Az EU joga esetében már más a helyzet. Mindazokon a területeken, ahol az EU-nak hatásköre van, az uniós jognak van elsőbbsége. Az uniós jog érvényesítése minden nemzeti bíróság feladata, azzal szemben belső jogszabályra nem lehet hivatkozni, még a tagállamok alkotmányára sem. Sőt, az Alaptörvény alapján az EU joga Magyarországon általánosan kötelező magatartási szabályt is megállapíthat, vagyis bizonyos esetekben nem szükséges a magyarországi jogalkotás ahhoz, hogy valamely uniós jogszabályt Magyarországon alkalmazni kelljen.[657] E szabály alapvetően az ún. *rendeletekre* és *határozatokra* vonatkozik. Az uniós *irányelvek* elsősorban a tagállami jogokba történő átültetésük, azaz implementációjuk révén válnak az uniós jogon alapuló egységes és kötelező nemzeti szabályokká az egyes tagállamokban. A szerzői jog területén jellemzően irányelvek születtek, amelyeket az Szjt.-t módosító egyes törvények ültettek át a magyar jogba.

---

[656] Magyarország Alaptörvényének Q) cikke (3) bek.

[657] Magyarország Alaptörvényének E) cikke: (2) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján – az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig – az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja. Az e bekezdés szerinti hatáskörgyakorlásnak összhangban kell állnia az Alaptörvényben foglalt alapvető jogokkal és szabadságokkal, továbbá nem korlátozhatja Magyarország területi egységére, népességére, államformájára és állami berendezkedésére vonatkozó elidegeníthetetlen rendelkezési jogát. (3) Az Európai Unió joga – a (2) bekezdés keretei között – megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.

Előfordulhat olyan eset is, hogy az EU maga köt meg egy nemzetközi szerződést, amelyik a tagállamait is kötelezi. Ebben az esetben a nemzetközi jog az uniós jogon keresztül hat a tagállami jogra.[658] Ez az eset például a vakok és gyengénlátók és a látási képességeikben egyéb okból korlátozott személyek nyomtatott művekhez való hozzáféréséről szóló Marrakeshi Szerződés esetében. Léteznek olyan nemzetközi szerződések is, amelyeknek az Európai Unió nem, csak a tagállamok a tagjai, de az uniós jog részét képezik (például BUE), továbbá olyanok is, amelyeknek a tagállamok bár tagjai, de az uniós jognak nem képezik részét (például Római Egyezmény), és vegyes szerződések is (például *TRIPS*).

A *nemzetközi közjog* keretei között a nemzetközi közösség tagjai – jellemzően szuverén államok – egymás számára irányadó szabályokat állapítanak meg olyan kérdésekben, mint például a hadifoglyokkal való bánásmód – III. Genfi Egyezmény (1949) – vagy a környezetvédelem – Antarktisz-szerződés (1959), Biodiverzitás-egyezmény (1992). A szerzői jogi nemzetközi szerződések esetében ez a szabályozás olyan tárgykörökre tér ki, mint például a részes tagállamokban alkalmazott védelmi idő minimális szintje vagy a műsorsugárzó szervezetek számára kölcsönösen biztosított jogok. E nemzetközi szerződésekre e fejezet a későbbiekben részletesebben is kitér.

A *nemzetközi magánjog* célja ezzel szemben az, hogy az egyes államok polgárainak vagy jogi személyeinek egymás közötti magánjogi, jellemzően külföldi elemmel bíró gazdasági, személyi jellegű életviszonyait rendezze. Erre azért van szükség, mert sok esetben egyáltalán nem egyértelmű, hogy egy ügy kapcsán szóba jövő több állam joga közül melyikét kellene alkalmazni. A szerzőét, a felhasználóét, esetleg a felhasználás helye szerinti jogot? E kérdések feloldására a nemzetközi magánjogi tényállásokat rendező normák egy sajátos csoportja jött létre, az *ún. kollíziós szabályok csoportja.* Ezek a szabályok határozzák meg, hogy egy ügyben felmerülő nemzetközi, vagyis külföldi elem okán a szóba jövő – „összeütköző" – belföldi és külföldi jogszabályok közül ténylegesen melyiket kell alkalmazni, illetve hogy melyik bíróságnak van joghatósága, feltéve, hogy erről a felek nem rendelkeztek. A nemzetközi közjog keretei között kötött nemzetközi szerződés, a BUE alapján valamennyi BUE-tagállamban a szerzői művek védelmi ideje egységesen legalább *pma* 50 év. A nemzetközi magánjog határozza azonban meg azt, hogy egy lengyel író Ukrajnában kiadott könyvét érintő kiadói szerződés esetében melyik jog alkalmazandó.[659]

11.1.1. Mikor melyik jogot alkalmazzuk?

Talán akkor merül fel az alkalmazandó jog kérdése leginkább, amikor egy belföldi és egy külföldi szerződő fél létesít szerződéses kapcsolatot egymással, vagy egy külföldi szerző jogait sértik meg. A szerzői jog esetében ez tipikusan felhasználási szerződés kötését jelenti. Példa lehet erre szoftver, telefonos alkalmazás vagy audiovizuális tartalom magyarországi letöltése kapcsán mondjuk egy japán céggel online kötött szerződés. Ilyen esetekben azért,

[658] Ez az eset áll fenn például az ún. hatásos műszaki intézkedésekkel kapcsolatos szabályozás kapcsán, amelyet a WIPO Szerzői Jogi Szerződése vezetett be a nemzetközi szerzői jogba. E szerződést az EU is ratifikálta, és szabályait az Infosoc-irányelvben vette át, amelyeket természetesen az Szjt. is tartalmaz.

[659] *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 91.

mert a szerződést mi Magyarországon kötjük meg, nem feltétlenül a magyar vagy a japán jog lesz alkalmazandó. De akkor melyik? A kérdésre választ a nemzetközi és az európai uniós magánjog kollíziós szabályai adják meg.

Az európai uniós tagállamok egységes szerződési kollíziós jogára külön jogszabály, a Róma I. rendelet[660] vonatkozik. Mint korábban erről szó esett, az uniós rendeletek közvetlenül kötelező magatartási szabályokat állapítanak meg, így ezek külön hazai – és persze más tagállambeli – átültetésük nélkül is irányadóak. A rendelet külön érdekessége, hogy bár európai uniós norma, de rendelkezéseit a magyar bíróságoknak nemcsak a többi uniós tagállam viszonylatában, hanem minden – nem uniós – külföldi elemet tartalmazó szerződésre irányadó jog meghatározásánál alkalmazniuk kell. A rendelet alkalmazása független attól is, hogy az alkalmazni rendelt jog egy tagállam joga vagy egy, az EU-n kívüli állam joga.[661]

A rendelet által kijelölt alkalmazandó jog különösen a szerződés értelmezésére, a felek jogaira és kötelezettségeire, azok megszűnésére és a szerződésszegés jogkövetkezményeire irányadó.

A rendelet elsősorban a felek autonómiájából indul ki és a felekre bízza a szerződésükre alkalmazandó jog meghatározását. Az irányadó jog vonatkozhat a szerződésnek csak egy részére vagy annak egészére. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy – az előző példát alapul véve – egy telefonos alkalmazás letöltése kapcsán online kötött szerződés rendelkezhet arról, hogy a felek a szerződéssel kapcsolatosan az Egyesült Államok jogát kívánják kikötni. Ennek eredményeként pedig egy későbbi szerződésszegés esetében az Egyesült Államok joga lesz alkalmazandó. A telefonos alkalmazásokkal, szoftverekkel kapcsolatos szerződésekben a jogválasztás rendre meg is történik, amit a letöltő egy klikkeléssel el is fogad, ha az alkalmazáshoz hozzá szeretne jutni.

A jogválasztás szabadsága arra is módot ad, hogy a felek valamely harmadik ország jogát kössék ki jogviszonyuk kapcsán. Például két szlovák szerződő fél kikötheti a magyar jog alkalmazását, vagy egy német, egy portugál és egy bolgár közötti szerződésben kiköthető a japán jog, feltéve, hogy van erre okot adó egyéb körülmény. Az alkalmazandó jog a felek együttes akaratával bármikor meg is változtatható.

Nem lehetséges azonban, hogy a felek a jogválasztás révén szabaduljanak meg annak az államnak a kötelező szabályaitól, amelyekhez szerződésük egyébként az irányadó körülmények között kizárólagosan kapcsolódik. Az ilyen kötelező (kógens) szabályok a jogválasztás ellenére érvényesülnek, és a választott jog szabályai mellett alkalmazni kell őket. Nem lehetséges tehát a feleknek kizárólag a munkaviszonyban létrejött művek angolszász típusú teljes körű jogszerzése céljából az Egyesült Királyság jogát kikötniük, ha egyébként a jogviszonyra vonatkozó lényeges tényállási elemek a magyar jog alkalmazását indokol-

[660] A szerződéses kötelmi jogi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló Róma I. rendelet: az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete.

[661] *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 340.

ják, ahol ez utóbbi jogszerzés nem lehetséges.[662] Ez a szabály nemcsak Magyarország és más EU-tagállamok viszonyában, hanem valamennyi EU-tagállam és egy nem EU-ország viszonylatában is igaz. Így például egy szerződésben, amelyben valamennyi lényeges tényállási elem egy vagy több EU-tagállamhoz kapcsolódik, nem lehet kikötni a kanadai jogot – amely szerint a védelmi idő *pma* 50 év – csak azért, hogy kikerüljük a védelmi idő-irányelv szerinti *pma* 70 éves védelmi időt, vagy az Egyesült Államok jogát, ahol a személyhez fűződő jogok védelme – a BUE-tagság ellenére – sokkal alacsonyabb szintű, mint Európában.

Amennyiben jogválasztásra nem kerül sor, a rendelet 4. cikkének (2) bekezdése alapján a szerződésre annak az államnak a joga alkalmazandó, ahol a szerződésre jellemző szolgáltatás – felhasználásiengedély-adás – teljesítésére kötelezett félnek – a szerzőnek – a szokásos tartózkodási helye van. Ez a felhasználási szerződések esetében jellemzően a szerző szokásos tartózkodási helye.

A Róma I. rendelet rendelkezéseit a 2009. december 17-e után kötött szerződésekre kell alkalmazni.[663]

Abban az esetben, ha uniós tényállási elem hiányában a Róma I. rendelet nem alkalmazandó, akkor a nemzetközi magánjog kollíziós elvei kerülhetnek alkalmazásra. Ezek alapján is elsősorban a felek által kikötött jog tekintendő irányadónak. Érdekesség, hogy jogvita esetén a jogválasztó kikötést a felek által választott jog rendelkezései szerint kell megítélni. Kikötött jog hiányában a szerződésekre alkalmazandó jogot – a bírói gyakorlatban kifejlesztett vagy törvényben megállapított kollíziós normák, az objektív kapcsoló szabályok határozzák meg.[664]

A szerződésen kívüli jogviszonyok tekintetében szintén létezik uniós szintű szabályozás, ez a 864/2007/EK rendelet, azaz a Róma II. rendelet, amelyet 2009. január 11-től kell alkalmazni a 2007. augusztus 20-a után keletkezett szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra. Szerződésen kívüli kötelmi viszonynak tekintendők azok az esetek, amikor a felek között nem áll fenn létező szerződés, de közöttük mégis kötelmi viszony keletkezik. Tipikusan ilyen eset a károkozás és bármilyen olyan helyzet is, amikor valamely fél úgy jut más rovására vagyoni előnyhöz, hogy erre nem volt jogalapja (jogalap nélküli gazdagodás).

A Róma I. rendelethez hasonlóan e norma is olyan szabályozást tartalmaz, amelyet az uniós tagállamok – így a magyar – fórumainak – bíróságainak, hatóságainak – minden külföldi elemet tartalmazó szerződésen kívüli kötelemre irányadó jog meghatározásánál

---

[662] „Amennyiben a jogválasztás időpontjában valamennyi, a jogviszonyra vonatkozó egyéb lényeges tényállási elem más országhoz kapcsolódik, mint amelynek jogát választották, a felek választása nem sértheti a másik állam azon jogszabályi rendelkezéseinek alkalmazását, amelyektől megállapodás útján nem lehet eltérni." Rendelet 3. cikk (3).

[663] Az ezt megelőzően kötött szerződések esetében a rezsim a következő: egyrészt a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (Nmjt.) a 2006. június 1-jét megelőzően kötött szerződésekre, a szerződéses kötelmi jogi viszonyokra alkalmazandó jog meghatározásáról szóló Római Egyezmény (az EK hivatalos lapjának 1980. október 9. száma, Nr. L 266) rendelkezéseit pedig a 2006. június 1-jét követően, de 2009. december 17-e előtt kötött szerződésekre kell alkalmazni. *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 342.

[664] *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 340.

alkalmazniuk kell, függetlenül attól, hogy ennek eredményeként egy tagállam jogát vagy egy kívülálló másik állam jogát kell-e alkalmazniuk. Egy lengyel bíróságnak tehát egy kártérítési ügyben adott esetben a vietnami jogot kell alkalmaznia a rendelet alapján.

Ez lenne a főszabály a szerzői jogi ügyek esetében is, ha bizonyos speciális szerződésen kívüli magánjogi jogsértések – így a szellemi tulajdon megsértéséből eredő szerződésen kívüli kártérítési viszonyok – esetében nem állapítana meg a rendelet különös kollíziós normákat. A szerzői jogi jogsértések esetében irányadó speciális szabályok szerint annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amely szerint az oltalmat igénylik. Ez az ún. *lex loci protectionis elv.* A rendelet ezen túlmenően kimondja, hogy ha a jogvédelmet uniós jogszabályok biztosítják, olyan kérdésekre, amelyekre az uniós jogszabályok nem terjednek ki, a jogsértés elkövetésének helye szerinti jogot kell alkalmazni.

A *lex loci protectionis* elv a nemzetközi szerzői jogban már régóta létezik. A BUE 5. cikk (2) bekezdése szerint a védelem terjedelme, valamint a szerző jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol/amelyre a védelmet igénylik. A TRIPS-megállapodás a 9. cikkében írja elő, hogy részes tagállamai kötelesek egyúttal a BUE 1–21. cikkének is megfelelni. Ennélfogva mind a BUE, mind pedig a TRIPS-megállapodás tagállamaira ez a speciális elv az irányadó.

A szerződésen kívüli szerzői jogi jogviszonyok kapcsán a *kollíziós* magánjogot a gyakorlatban jellemzően abban az esetben kell alkalmazni, „ha szerzői – vagyoni és nem vagyoni – alanyi jogok fennállása, a szabad felhasználás, vagy a jogsértés kérdésében kell magyar bírónak egy nem egyezményes államból származó mű esetében döntenie."[665]

A szerzői jog megsértése miatti kártérítési viszonyok esetében tehát például, ha egy magyar szerző kártérítési igénye – szerződésen kívüli károkozás – miatt azért perel Magyarországon, mert művét engedély nélkül adták ki Észtországban, akkor ügyét a Róma II. rendelet szerint azon tagállam joga szerint kell elbírálni, amelyre azt érvényesíti. Ez pedig az észt jog lesz.

A BH2006. 114 esetében a bíróság kifejtette, hogy a szerzői jog átruházására alkalmazandó jog meghatározása attól függ, hogy ez alapvetően a BUE hatálya alá tartozó szerzői jogi kérdés-e, avagy a BUE által nem szabályozott kötelmi jogi jogviszonyt keletkeztető megállapodásnak minősül. Az utóbbi esetben a belső nemzetközi magánjog szerződésekre vonatkozó kollíziós normái az irányadóak. A bíróság az előző megközelítés mellett foglalt állást, és a BUE 5. cikke alapján *a lex loci protectionis* elvet és a magyar jogot alkalmazta az ügyben.[666] Erre tekintettel a bíróság kimondta, hogy bár a szerző az Amerikai Egyesült Államok szerzői joga által megengedett módon egyes vagyoni részjogosítványokat szerződéssel átruházhatott, de az alkalmazandó magyar szerzői jog ebben a körben kógens – eltérést nem engedő – módon kizárja a jogátruházást. Ennek okán a bíróság jogátszállás helyett csak a kizárólagos felhasználási jog megszerzését állapította meg. Erre tekintettel pedig kimondta, hogy amennyiben a szerző az Amerikai Egyesült Államok szerzői joga által

[665] *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 376.

[666] Más kérdés persze, hogy mivel a *lex loci protectionis* elve egyébként általánosan bevett a nemzetközi és az európai uniós kodifikációs gyakorlatban, ezért az ezzel egy irányba mutató szabályozást rögzítő Nmjt. alapján ugyanezt az elvet kellett volna alkalmazni.

megengedett módon egyes vagyoni részjogosítványait a szerződéssel átruházta, a magyar szerzői jognak ebben a körben kötelező szabályai szerint a jogszerzőnek csak felhasználási jogot engedélyezhetett.

A kollíziós szabályok mellett röviden utalunk a *joghatóság* fogalmára is. E fogalom azt állapítja meg, hogy egy adott ügyben mely állam bíróságának vagy hatóságának van joga eljárni. E kérdést nemzetközi egyezmények, az érintett államok belső jogszabályai, az uniós viszonylatokban pedig uniós rendeletek határozzák meg. Fontos körülmény, hogy attól még, hogy egy ügyben a magyar bíróságok joghatósága állapítható meg, nem következik az, hogy az adott tényállás elbírálására a magyar jogot kell alkalmazni. Ezt állapította meg a Legfelsőbb Bíróság ítélete (EBH 2006/1520. sz.) is. Ennek értelmében a felperes a pert magyar bíróság előtt indította, de ez a választás „csupán a joghatóság választását jelentette", és „nem jelenti egyúttal azt is, hogy a magyar jog alkalmazását" kötötték volna ki a felek. Ugyanez állapítható meg fordítva is. Az irányadó jog belföldi vagy külföldi volta nem befolyásolja a joghatóság megállapíthatóságát, illetve kizártságát. Ebben az értelemben mondta ki a Kúria elődje (LB. Pf. III. 21 741/1994. sz.), hogy „önmagában nem jelenti a joghatóság hiányát az a körülmény, hogy a perben külföldi jogot kell alkalmazni." Példásan választja szét a joghatóság feltételeinek vizsgálatát az alkalmazandó jog meghatározásától a Legf. B. Pfv. II.20.491/2009. sz. ítélet is.

A joghatóságnak azonban van jelentősége az alkalmazandó jog kapcsán- A főszabály szerint az eljáró bíróság saját államának kollíziós jogát alkalmazza, saját jogrendszerének kollíziós szabályai szerint határozza meg az alkalmazandó anyagi jogot. Ez azt jelenti, hogy amennyiben egy magyar bíróság jár el az adott ügyben, akkor az Nmjt. szabályai alapján fogja meghatározni, hogy az ügy eldöntése kapcsán mely állam jogát fogja alkalmazni, ami természetesen nem csak a magyar jog lehet. Az Nmjt.-ben található kollíziós kapcsoló szabály utalásának eredményeként ugyanis egyes esetekben belföldi, más esetekben külföldi anyagi jogot kell alkalmazni.

11.1.1.1. Az Szjt. által biztosított védelem hatálya

Az Szjt. alkalmazásának hatályát – mely területen, kikre kell alkalmazni – a törvény 2. §-a állapítja meg.[667] E rendelkezés szerint a szerzői jogi védelem a magyar állampolgár által alkotott vagy a külföldiek által Magyarországon először nyilvánosságra hozott művekre terjed ki. Ezzel együtt azonban a nem magyar állampolgár által külföldön nyilvánosságra hozott műveket is védelemben részesítheti az Szjt., mégpedig abban az esetben, ha e vé-

[667] Az Szjt. 2. §-a szerint olyan műre, amely először külföldön került nyilvánosságra, az e törvényben meghatározott védelem csak akkor terjed ki, ha a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerzőt nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonosság alapján a védelem megilleti.

delem nemzetközi szerződésen vagy viszonosságon[668] alapul. Egy külföldi által megalkotott és először külföldön nyilvánosságra hozott mű magyarországi védelme kapcsán tehát kulcsfontosságú jelentősége van annak, hogy az érintett mű szerzőjének állama részese-e valamely szerzői jogi, vagy szomszédos jogi nemzetközi szerződésnek. Megjegyezhető ugyanakkor, hogy az e szerződésekben részes tagállamok nagy száma miatt elenyésző annak az esélye, hogy valamely mű e körülmény hiánya miatt az Szjt. alapján ne részesüljön védelemben.

2016 elején Bartók Béla műveinek közkincsbe kerülése foglalkoztatta a sajtót. A zeneszező Amerikában írt egyszerzős művei az Szjt. alapján Magyarországon már közkincsbe tartoznak, míg az Amerikai Egyesült Államokban az eltérő védelmi idő számítása miatt még engedélyhez kötött a felhasználásuk. Az Szjt. hatálya egyrészt azért terjed ki műveire, mert hosszú egyesült államokbeli tartózkodása ellenére mindvégig megtartotta magyar állampolgárságát. Ennek hiányában is kiterjedne azonban, mivel Magyarország és az USA együttesen számos nemzetközi szerzői jogi szerződésnek a tagja, így e védelem nemzetközi szerződésen (pl. BUE, TRIPS) is alapul.

A szomszédos jogi jogosultak védelme tekintetében az Szjt. 2. §-ában foglalt követelmény nem irányadó. E rendelkezés tehát nem köti a televíziószervezetek, hangfelvétel-előállítók és az előadóművészek hazai védelmét nemzetközi szerződés fennállásához. Így minden külföldi szomszédos jogi jogosult ugyanolyan védelemben részesül Magyarországon, mint a belföldiek.[669]

11.2. A NEMZETKÖZI SZERZŐI JOG ALAPJAI

Alig van még az életviszonyoknak olyan köre, amely annyira követeli a nemzetközi védelmet, mint a szerzői jogi viszonyok. Kevés jogterület ennyire szükségszerűen nemzetközi jellegű. A szerzői alkotások és a szerzői jog által védett más teljesítmények felhasználásának lehetősége mindig túlment a nemzeti határokon, a technika alkotta új eszközök – műholdas sugárzás, felhasználást biztosító digitális eszközök, internet stb. – útján pedig egyenesen világméretűvé vált. Érthető, hogy szinte a korszerű nemzeti szerzői jogok kialakulásával és a technológia adta lehetőségek miatt tömegessé váló kalózkodással egy időben megindultak a nemzetközi védelem biztosítására irányuló kezdeményezések, amelyek

[668] „Viszonosságon a nemzetközi kapcsolatokban az államoknak egymással szemben kölcsönösen elvárt és tanúsított egyforma magatartását, egyforma eljárását értjük. … Olyan esetekben, amikor jogszabály a külföldi jog alkalmazását viszonosságtól teszi függővé, a viszonosságot rendszerint vélelmezni kell, azaz az ellenkező bizonyításáig fennállónak kell tekinteni. Ha pedig – kivételesen – jogszabály a viszonosság bizonyítását kívánja meg, a viszonosság fennállásáról az igazságügyért felelős miniszter ad a bíróságra és más hatóságra kötelező nyilatkozatot." *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 130.

[669] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 2. §-hoz fűzött kommentárrész. *Pogácsás, Anett:* One Hundred Years of International Copyright. Hungarian yearbook of International Law and European Law 2022/1. pp. 246-259.

alapos előmunkálatok után már a XIX. század végén többoldalú nemzetközi egyezmény elfogadásához vezettek. Ez a fejlődési irány a XX. században is folytatódott.[670]

A szerzői jogi szabályozást jelenleg is meghatározó és hosszú múltra visszatekintő alapelv a *territorialitás, azaz a* területiség elve. Ez az elv tükröződött már a brit parlament által 1710-ben elfogadott *Statute of Anne* esetében is, amely a könyvnyomtatással kapcsolatosan a kiadók közötti verseny előmozdítását célzó – egyúttal pedig a szerzők számára jogi oltalmat bevezető – szabályait csak Angliára vonatkozóan, vagyis területileg korlátozott módon tudta megállapítani. Az államok szuverenitása okán valamely ország azóta is csak saját területi határain belül érvényesülő módon tud szerzői jogi oltalmat biztosítani. Amennyiben a területén túlterjeszkedő módon más ország által is elismert és biztosított oltalmat kíván megalapozni, akkor ehhez más országokkal nemzetközi kapcsolatra kell lépnie, nemzetközi megállapodásokat kell kötnie. Az egyes államok a territorialitás elvét a könyvkereskedelem védelme és a külföldi művek szabad fordítása és kiadása miatt sokáig fenntartották. 1781-ben II. József például a viszonosság kérdéséről így nyilatkozott: „Mihelyt mind a hercegek és köztársaságok közösen végrehajtják ezt az itt előterjesztett, a nyomorgó írók számára bizonyosan méltányos [szerzői jogi] korlátozásokat, úgy nem én leszek köztük az utolsó; de addig nem akarok a talán egyedüli lenni, aki eltilt egy, az alattvalói és könyvnyomdászai számára előnyös kereskedést csak azért, hogy őt a költők megénekeljék. Maradjon meg tehát a külföldi könyvek utánnyomása, amíg az általános egyetértés boldog ideje el nem érkezik."[671]

Elsősorban a francia nyelv dominanciája miatt, később az olasz, német és angol nyelvű kiadványok védelme érdekében a XVIII. század közepétől kezdve számos bilaterális, azaz kétoldalú szerzői jogi tárgyú megállapodás született az európai nemzetek között. Ezek azonban nem voltak sem egységesek, sem könnyen alkalmazhatóak.[672] Sok esetben azonban éppen az ezekben foglalt nemzetközi jogi kötelezettségvállalások lettek a szerződésekkel érintett tagállamok belső jogfejlődésének mozgatórugói.

A nemzetközi szerzői jogi szabályrendszer egységessége iránti igény a nemzetközi áruforgalom fejlődésével egyre erősebbé vált. Végül az iparjogvédelmi multilaterális, azaz többoldalú nemzetközi jogalkotás mérföldkövével, a Párizsi Uniós Egyezménnyel (1884) párhuzamosan 1886. szeptember 9-én sor került a mindmáig a nemzetközi szerzői jog alapjának tekintett, az irodalmi és a művészeti művek védelméről szóló Berni Uniós Egyezmény elfogadására. Erre az alapdokumentumra épül a nemzetközi szerzői jogi és szomszédos jogi jogalkotás több generációja. A szellemi tulajdon nemzetközi szintű harmonizációs igénye az 1960-as évekre olyan szintet ért el, hogy 1967. július 14-én Stockholmban sor került a WIPO-t létrehozó egyezmény aláírására,[673] amely szervezetnek jelenleg 188 tagállama van.

A korábban megkötött két- és többoldalú nemzetközi szerződések többsége továbbra is hatályban van, de jelentőségük a nagy nemzetközi szerzői jogi egyezmények kiterjedt tag-

[670] *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 373.

[671] *Legeza Dénes:* A plágium kérdéséhez: az utánnyomástól az etikai eljárásig. ISZJSZ, 2015/4. sz., p. 101.

[672] International Protection of Copyright and Related Rights, Document prepared by the International Bureau of WIPO – *http://www.wipo.int/export/sites/www/copyright/en/activities/pdf/international_protection.pdf.*

[673] Magyarországon kihirdette az 1970. évi 18. tvr.

sága okán egyre kisebb. Megemlíthető például az Amerikai Egyesült Államokkal a szellemi tulajdon védelmére kötött egyezmény – közzé téve a Magyar Közlöny 1993. évi 173. számában –, amelynek II. cikkelye a szerzői jogra és a szomszédos jogokra vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz.[674] Szerzői jogi jelentősége van az ún. *szabadkereskedelmi megállapodásoknak* is. Ezek fő célja a kereskedelmi kapcsolatok előmozdítása. Így a kereskedelem szempontjából relevanciával bíró, a szellemi tulajdonnal kapcsolatos rendelkezéseket is tartalmaznak.

A nemzetközi szerzői és szomszédos jogi szerződések és az ezeket egy kivételével igazgató WIPO rövid bemutatására az alábbiakban kerül sor.[675]

11.2.1. A nemzetközi szerzői jogi szerződések

11.2.1.1. A Berni Uniós Egyezmény (BUE)[676]

Az 1878. évi párizsi világkiállításhoz kapcsolódóan tartott művészeti–irodalmi kongresszuson alakult meg a Nemzetközi Irodalmi Társaság (Association Littéraire Internationale, ALAI), amelynek első elnöke nem más volt, mint Victor Hugo. Ezen társaság indíttatására jött létre 1886-ban a BUE. Ezen dátum azonban korántsem jelenti azt, hogy az egyezmény a 19. század vége óta érintetlen volna. A technológiai fejlődés több ízben szükségessé tette felülvizsgálatát, amelyre két évtizedenként került sor. Az 1908-as berlini revízió a védelemmel kapcsolatos anyagi jogi jellegű rendelkezéseket érintette, kiegészítve az oltalom alatt álló művek körét például az építészeti alkotásokkal, a koreográfiával, a gyűjteményes művekkel, a filmalkotásokkal stb. A római felülvizsgálat (1928) kisebb jelentőségű, de például a személyhez fűződő jogok védelmének bevezetése az ekkor elfogadott módosításokhoz köthető. Az 1948-as brüsszeli konferencia eredményeként került sor több vagyoni jog megállapítására (például az irodalmi művek nyilvános előadása). Az 1967-es stockholmi felülvizsgálat fogadta el azon adminisztratív és záró rendelkezéseket, amelyek máig ható jelentőséggel megállapítják a WIPO-nak a BUE-t érintő igazgatási feladatait. Összességében azonban elmondható, hogy az 1971-es párizsi felülvizsgálatot követően az 1979-es módosítás óta a BUE szövege majdnem 40 éve módosult utoljára.[677]

A BUE által alkalmazott két fő alapelv egyike a *nemzeti elbánás elve*. Eszerint, amennyiben az adott mű a BUE valamely részes tagállamából – vagyis az ún. *Berni Unió* valamely

---

[674] *Mádl Ferenc – Vékás Lajos:* Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga, nyolcadik, átdolgozott kiadás. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, p. 376.

[675] A vakok és gyengénlátók, illetve a látási képességeikben egyéb okból korlátozott személyek nyomtatott művekhez való hozzáférésének elősegítésére irányuló, 2013 nyarán elfogadott Marrakesh-i Szerződésről e fejezet nem szól, tekintettel arra, hogy ennek egyetlen célja egy, a látáskárosultak javára történő kötelező kivétel bevezetése volt. E szerződés is a WIPO keretében született.

[676] Magyarországon kihirdette az 1975. évi 4. tvr.

[677] *Silke von Lewinski:* International copyright law and policy. Oxford University Press, 2008, p. 76–78.

tagállamából – származik,[678] a BUE valamennyi tagállamának ugyanolyan szintű védelemben kell részesítenie, mint a saját állampolgárai műveit. A BUE e szabály megállapításával párhuzamosan ún. *minimumjogokat* is lefektet, amelyeket a Berni Unió valamennyi tagja a BUE-tagországból származó külföldieknek kötelezően biztosít. Lényegében e két szabály párhuzamos léte biztosítja valamennyi berni uniós tagállamból származó állampolgárnak az unión belüli kölcsönös minimumvédelmet.

A nemzetközi szerzői jog azon alapelvét is a BUE fektette le, miszerint *a szerzői jogi védelem nem köthető semmilyen alakisághoz,* és független attól, hogy a mű a származásának országában védelem alatt áll-e. Az 5. cikk alapján a védelem terjedelme, valamint a szerzői jogok védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik. A *lex loci protectionis* már előbb bemutatott elvét tehát a BUE fektette le.

Szintén a BUE vezette be a *védelmi idő nemzetközi minimumaként a pma 50 éves időtartamot*. Mivel a BUE a minimumjogok elvi alapján áll, ezzel összhangban külön ki is mondja, hogy az Unióhoz tartozó országok jogosultak a BUE-ban meghatározottnál hosszabb védelmi időt biztosítani. Ha valamely részes ország e lehetőségével nem él, akkor az innen származó művek tekintetében a felhasználás országában is ez a rövidebb védelmi idő lesz irányadó akkor is, ha ott egyébként a nemzeti jog hosszabb védelmi időt ír elő. Magyarország a védelmi idő felemelésének lehetőségével az 1994. évi III. törvény elfogadásakor, 1994. július 1-jei hatállyal élt, amikor a szerzői művek védelmi idejét *pma* 70 évre emelte.

A BUE-vel összefüggésben végezetül feltétlenül kiemelendő a nemzetközi szerzői jogban a kivételek és korlátozások bevezethetőségével kapcsolatban zsinórmértékül alkalmazott ún. *„háromlépcsős teszt"* is, amelyet először a többszörözésre vonatkozóan a BUE tartalmazott. Ezt követően a háromlépcsős teszt a szerzői jogi kivételeket és korlátozásokat szabályozó valamennyi szerzői jogi nemzetközi szerződésben szerepel, alkalmazását fokozatosan kiterjesztve valamennyi vagyoni jogra. A háromlépcsős teszttel e könyv kivételekkel és korlátozásokkal kapcsolatos 7.2. alfejezete foglalkozik részletesebben.

A BUE eredetileg tíz taggal jött létre, de az évek során tagjai száma folyamatosan nőtt, számuk jelenleg meghaladja a 180 országot.

---

[678] A BUE 5. cikkének (4) bekezdése szerint: Származási országnak kell tekinteni

a) azokra a művekre nézve, amelyek először az Unió valamelyik országában jelentek meg, ezt az országot; ha pedig a mű az Unió több országában egyidejűleg jelent meg, és ezekben az országokban eltérő tartalmú védelmi idő van érvényben, akkor ezek közül az országok közül azt, amelynek törvényei a legrövidebb tartalmú védelmet biztosítják;

b) azokra a művekre nézve, amelyek egyidejűleg jelentek meg egy Unión kívüli és az Unióhoz tartozó valamelyik országban, az utóbbi országot;

c) a meg nem jelent vagy az először az Unión kívüli országban megjelent olyan művekre nézve, amelyek az Unióhoz tartozó országban egyidejűleg nem jelentek meg, az Uniónak azt az országát, amelynek a szerző állampolgára; mégis

i) az ilyen filmeknek, ha gyártójuk székhelye vagy állandó lakóhelye az Unióhoz tartozó országban van, ez lesz a származási országa,

ii) az ilyen építőművészeti műveknek pedig, ha az Unió egyik országában építették fel, vagy az ilyen grafikai és plasztikai műveknek, ha az Unió egyik országában fekvő ingatlannak alkotórészei, ez lesz a származási országa.

11.2.1.2. Az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény (ESZE)[679]

Annak ellenére, hogy a BUE létrehozóinak célja az volt, hogy a lehető legszélesebb körben alkalmazott nemzetközi szerződést hozzanak létre, a fejlődő országok és a kontinentális szerzői jogi rendszerhez képest eltérő megközelítést alkalmazó államok – elsősorban az amerikai kontinens országai, köztük az Egyesült Államok, valamint fennállása alatt a Szovjetunió – hosszú ideig nem lettek részesei. Az Egyesült Államok csak 1989-ben lett tag. 1952-ben az ENSZ égisze alatt, az egyetemes tagság megteremtése céljából jött létre az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezmény. Az 1971-ben Párizsban felülvizsgált egyezmény azonban tagjainak a BUE-hoz való későbbi csatlakozása miatt szinte teljesen elvesztette a jelentőségét. Tagállamainak száma 100, legutoljára Montenegró vált a részesévé 2007. április 26-án.[680]

11.2.1.3. A szellemi tulajdon kereskedelemmel összefüggő kérdéseit szabályozó egyezmény (TRIPS-megállapodás)[681]

1995. január 1-jén jött létre a szellemi tulajdon kereskedelemmel összefüggő kérdéseit szabályozó egyezmény (*Treaty on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* – TRIPS), amelyhez a csatlakozás a nemzetközi kereskedelem szempontjából kulcsfontosságú WTO-tagság feltétele is. Ennek abból a szempontból van kiemelt jelentősége, hogy a TRIPS előírja tagjainak a BUE lényegi rendelkezéseinek (1–21. cikk, kivéve a személyhez fűződő jogokról szóló 6*bis* cikk) való megfelelés kötelezettségét, ezzel terjesztve ki a Berni Unió hatókörét.

A *TRIPS* 3. cikkének 1. bekezdése szerint mindegyik tag a többi tag állampolgárai számára a saját állampolgárainak nyújtottnál nem kevésbé előnyös elbánást köteles nyújtani a szellemi tulajdon oltalmával kapcsolatban, azoktól a kivételektől függően, amelyekről a Párizsi Uniós Egyezmény, a BUE, a Római Egyezmény és a Washingtoni Egyezmény rendelkezik (*az egyenlő elbánás elve*).

A TRIPS 4. cikke továbbá kimondja, hogy a szellemi tulajdon oltalmával kapcsolatban a tagok bármelyike által bármely más ország állampolgárának biztosított előnyt, kedvezményt, kiváltságot vagy mentességet azonnal és feltétel nélkül meg kell adni valamennyi többi tag állampolgárainak *(a legnagyobb kedvezményes elbánás elve).*

A TRIPS legnagyobb jelentősége mégis leginkább jogérvényesítési rendelkezéseiben és a hozzá kapcsolódó vitarendezési előírásokban mutatkozik meg, amelyek keretében a rendelkezéseit megsértő tagállam szankciókkal is sújtható.[682] A TRIPS-megállapodás III. része a jogérvényesítés szempontjából egységesen kezeli a szellemitulajdon-jogokat, vagyis az egyezményben meghatározott valamennyi szellemi alkotásra vonatkozó jog megsértése esetén „hatékony" eljárást kell a tagállamoknak lehetővé tenni. Egyrészt oltalmi minimumok felállítását teszi kötelezővé, másrészt pedig a hatékony jogérvényesítés eszközrend-

---

[679] Magyarországon kihirdette az 1975. évi 3. tvr.

[680] *http://www.unesco.org/eri/la/convention.asp?KO=15381&language=E.*

[681] Magyarországon kihirdette az 1998. évi IX. törvény.

[682] E körülmény okán a WIPO keretében elfogadott szerződéseknél nagyobb a jelentősége.

szerének kodifikálását és annak gyakorlatba való átültetését is előírja. A tagállamok elé hármas követelményt állít, azaz jogrendszerük feleljen meg az általános, a polgári, a büntető- és az államigazgatási eljárásokkal kapcsolatos, illetve a határforgalommal kapcsolatos különleges követelményeknek.

A TRIPS számos cikke közül kiemelhető továbbá a szoftverek irodalmi művekként történő oltalmazásának előírása, a speciális adatbázis-oltalom alapjainak megteremtése és a háromlépcsős teszt vagyoni jogokat érintő kivételekkel és korlátozásokkal kapcsolatos széles körű alkalmazandóságának rögzítése. Tekintettel az egyezmény kereskedelemi jellegére, a TRIPS személyhez fűződő jogokkal kapcsolatos rendelkezést nem tartalmaz.

11.2.2. A nemzetközi szomszédos jogi szerződések

Számos nemzetközi szomszédos jogi szerződés született, de ezek közül csupán a BUE-hoz hasonlóan meghatározó jellegű *Római Egyezményre* térünk ki részletesebben. *Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló Római Egyezmény*[683] vezette be 1961-ben a felsoroltak és szervezeteik érdekében a nemzetközi szomszédos jogi védelmet. Az egyezményt létrejöttének sajátos körülményei miatt a WIPO, az ILO és az UNESCO együttesen adminisztrálja. Alapelvei között szerepelnek a BUE tárgyalásánál már részletesebben kifejtett *nemzeti elbánás* és a *minimumjogok*. Az egyezmény által előírt minimális védelmi idő húsz év. Tagja csak ENSZ-tagállam és BUE- vagy ESZE-részes fél lehet. Jelenleg 96 ország a részese, az Amerikai Egyesült Államok nem.

Csupán utalás szintjén megemlíthető néhány további, kevésbé számottevő szomszédos jogi egyezmény, mint például a hangfelvételek előállítóinak védelmére, hangfelvételeik engedély nélküli sokszorosítása ellen Genfben 1971-ben létrejött egyezmény, továbbá a műhold útján továbbított műsorhordozó jelek elosztására 1974-ben aláírt brüsszeli Műholdegyezmény. E téren legutoljára az Audiovizuális Előadásokról szóló Pekingi Egyezményt fogadták el 2012. június 24-én, amely 2020 áprilisában lépett hatályba.

11.2.3. A WIPO és az internetszerződések

A BUE adminisztrálását ellátó Berni Iroda felváltására hozták létre 1967-ben a Szellemi Tulajdon Világszervezetét (francia rövidítéssel: OMPI, angol rövidítéssel: WIPO), amely az ENSZ szakosított szervezete. Magyarország 1970 óta tagja.[684] Székhelye Genf, főigazgatója 2020. október 1-jétől a szingapúri Daren Tang. A WIPO vezetéséről szólva magyar vonatkozásokat is meg lehet említeni. 1973 és 1997 között Bogsch Árpád vezette főigazgatóként, Boytha György 1979 és 1985 között, id. Ficsor Mihály 1985-től szerzői jogi igazgatóként, majd 1992-től 1999-ig főigazgató-helyettesként irányította a munkát.

A szervezet szerzői jogi feladatai közé tartozik a nemzetközi egyezmények védelmi rendszere közötti összhang biztosítása és az egyezményekkel összefüggő nemzetközi jogi adminisztráció ellátása, de a képzés, tudatosságnövelés, alternatív vitarendezés, sőt, a szerzői

[683] Magyarországon kihirdette az 1998. évi XLIV. törvény.
[684] 1986. évi 20. tvr.-rel módosított 1970. évi 18. tvr.

jogi közös jogkezelés területén is igyekszik jelentőségre szert tenni. A szervezet legújabb törekvései között megemlíthető a mesterséges intelligencia[685] és a szellemi tulajdon, valamint a szellemi tulajdon üzleti életben való jelentőségének növelése (immateriális javak piaci értékének felmérése, apportként való hasznosítása stb.). A szerzői jogi nemzetközi jogalkotás szempontjából a *WIPO* Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottsága *(Standing Committee on Copyright and Related Rights SCCR)* a leginkább jelentős, amely 1998-tól működik. 2023 márciusában került sor a 43. ülésre. Tagjai a *WIPO* tagállamai, megfigyelőként pedig munkájában részt vesz számos kormányközi és nem kormányzati szervezet. Az *SCCR* ajánlásokat fogalmaz meg a *WIPO* közgyűlése vagy valamely diplomáciai konferencia számára, esetlegesen nemzetközi szerződések szövegtervezeteit készíti elő. Bár az elmúlt évtizedben több nemzetközi szerződés létrehozatalához járult hozzá a működése,[686] jelenleg nem látható, hogy az évek óta asztalán fekvő, a szerzői és a szomszédos jogi kivételekre és korlátozásokra, továbbá a műsorsugárzó szervezetek védelmére vonatkozó két téma terén mikor kerül sor érdemi továbblépésre.[687] A továbblépést nagyban nehezíti, hogy a *WIPO*-ban a tagállamok egyhangú szavazatára van szükség valamennyi döntés meghozatalához.

A technológiai fejlődés, a szerzői jogi felhasználások tömegességét gyakorlatilag korlátlanná tevő digitális formátumok és a világháló megjelenése hívta életre a *WIPO* Szerzői Jogi Szerződését[688] (*WIPO Copyright Treaty – WCT*) és a *WIPO* Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződését[689] (*WIPO Performances and Phonograms Treaty – WPPT*) 1996-ban. A *WCT* szerzői, a *WPPT* szomszédos jogokat szabályoz, és a legnagyobb jelentőségük abban áll, hogy bevezették a művek és a teljesítmények online felhasználásával kapcsolatos szerzői és szomszédos jogokat. E jogok bevezetésével együtt a háromlépcsős teszt alkalmazását is előírták részükre. A szerződések hatásos műszaki intézkedésekkel és jogkezelési adatokkal kapcsolatos rendelkezéseit tükrözi vissza az *Infosoc*-irányelv és az Szjt. is. Érdekesség, hogy a *WCT* a korábban eltérően szabályozott, a fényképekre vonatkozó védelmi időt 50 évben egységesítette, míg a *WPPT* először vezetett be személyhez fűződő jogokat az előadóművészek javára. A *WCT*-nek 113, míg a *WPPT*-nek 111 tagállama van.

---

[685] *Grad-Gyenge Anikó:* A mesterséges intelligencia által generált tartalmak értelmezésének lehetőségei a szerzői jog útján. Magyar Jog. 2023/6. sz., p. 337-345.

[686] 2012-ben az Audiovizuális Előadásokról szóló Pekingi Egyezmény vagy 2013-ban a vak, látáskárosult és olvasási képességükben akadályozott személyeknek a kiadott szerzői művekhez való könnyebb hozzáférhetőségéről szóló Marrakesh-i Szerződés.

[687] *Munkácsi Péter:* Magyarország és a WIPO műsorsugárzó-szervezeteket érintő nemzetközi szerzői jogi egyezmény tervezete. In: *Tattay Levente* (szerk.): Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából. Szent István Társulat, Budapest, 2009. p. 243–255.

[688] Magyarországon kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

[689] Magyarországon kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény.

11.3. AZ EURÓPAI UNIÓS SZERZŐI JOG ALAPJAI

Elsődleges vagy alapvető uniós *jogforrások*nak nevezzük az Európai Közösség – későbbi elnevezése szerint EU – létrehozását szolgáló alapszerződéseket, az ezeket módosító szerződéseket és az új tagállamok csatlakozási okmányait is. E szabályok fektetik le az EU működésének alapjait. Az uniós jogforrások másik nagy csoportját – amelyekben már az uniós szerzői jog is megjelenik – a *másodlagos*, származékos *jogszabályok* alkotják, amelyeket az alapszerződések által létrehozott uniós intézmények hatáskörük keretei között alkotnak meg. A másodlagos jogforrások típusai a következők: *rendelet*, *irányelv*, *határozat* és a nem kötelező erejű jogforrások, a *vélemények* és az *ajánlások*. Az uniós jog részét képezik az EU által kötött nemzetközi egyezmények, az általános jogelvek és az EUB *esetjoga* is. Az uniós jog egészét „*közösségi vívmányoknak*", franciául *acquis communautaire* nevezzük, ezeknek a tiszteletben tartása valamennyi tagállam kötelezettsége. Az uniós szerzői jog területén jellemzően irányelvek születtek, de két ajánlás és két rendelet[690] megalkotására is sorkerült.

Az uniós jogharmonizáció szintje, vagyis az uniós jog által egységesített, szabályozásával lefedett területek mértéke egyes területenként változik. Léteznek teljesen harmonizált területek, ilyen például a versenyjog. A szellemi tulajdon területén – egyelőre – nem történt meg a teljes harmonizáció, vagyis a tagállamok bizonyos szerzői jogi szabályozási kérdésekben továbbra is szabadon dönthetnek. Ilyen kérdések például, hogy bevezetik-e a magáncélú másolást, vagy hogy a felhasználási szerződésekkel kapcsolatosan milyen szabályokat állapítanak meg stb. Más kérdésekben viszont nem szabad a döntésük, például abban, hogy bevezetik-e a műholdas sugárzási jogot a szerzők számára.

Akárcsak az uniós jog, az uniós szerzői jog is több rétegből tevődik össze. A szerzői jogi irányelvek és rendeletek azzal a céllal születtek, hogy – többek között – harmonizálják a művek, a szomszédos jogi teljesítmények és az adatbázisok tagállami jogokban rögzített oltalmát, illetve egységesen kötelező szabályokat állapítsanak meg bizonyos speciális területeken. Ilyenek például bizonyos online szolgáltatások hordozhatósága vagy a fogyatékos személyek számára hozzáférhető dokumentumok határon átnyúló elérését lehetővé tevő szabad felhasználási esetek. Az uniós szerzői jog részét képezik ugyanakkor azon szerzői jogi nemzetközi egyezmények is, amelyeknek az EU a részese – például a *WCT,* a *WPPT* – és az Unión kívüli harmadik országokkal – például Dél-Koreával – kötött szabadkereskedelmi megállapodások is, amelyeknek szerzői jogi rendelkezési vannak. Az EUB-nak igen széles körű uniós szerzői jogi ítélkezési gyakorlata van, amelynek eredményei – főként a szerzői jogi irányelvek értelmezéseit adva – szintén az uniós szerzői jogot gazdagítják.

---

[690] *Grad-Gyenge Anikó:* A szerződési jog harmonizációja rendelettel: új utak a szerzői jogi harmonizációban. In: *Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila* (szerk.): Liber Amicorum – Studia G. Faludi Dedicata: Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018. p. 122–137.

11.3.1. Az uniós jogalkotás és annak szerzői jogot érintő vetülete

Az uniós jogalkotás feladatát három intézmény látja el. Egyrészt az EU polgárai által közvetlenül megválasztott és az őket képviselő Európai Parlament, másrészt az Európai Unió Tanácsa, amelyben az egyes tagállamok kormányainak képviselői vesznek részt, és elnökségét felváltva tölti be egy-egy tagállam egy-egy fél évre. A jogalkotásban részt vevő harmadik intézmény az EU érdekeit képviselni hivatott, uniós tisztviselőkből álló Európai Bizottság. A Bizottság feladata az új jogszabályok kezdeményezése, amelyeket a Parlament és a Tanács fogad el, a végrehajtásért pedig a Bizottság és a tagállamok együtt felelnek. A jogszabályok megfelelő alkalmazásának és végrehajtásának biztosítása a Bizottság feladata.[691]

Az Európai Unió Tanácsa 10 különböző, szakosított tanácsi formációban működik, a szerzői jog tekintetében a Versenyképességi Tanács jár el. Szakmai előkészítő szerve – többek között – a szellemi tulajdonnal foglalkozó munkacsoport is, amely a szellemi tulajdoni jogérvényesítés, valamint a szerzői jog, a védjegyek és a szabadalmak területére vonatkozó jogszabályokat készíti elő. Szerzői jogot érintő feladatai közé a szerzői jogok érvényesítése, a tagállami álláspontok *WIPO SCCR* munkájával összefüggésben történő koordinációja és az EU pozíciójának kialakítása, valamint az uniós szerzői jogi rendszer továbbfejlesztése tartozik. A munkacsoport ülésein az SZTNH és az Igazságügyi Minisztérium kormánytisztviselői is részt vesznek, és képviselik a magyar álláspontot.

A tanácsi munkacsoporti vitákat követően kap szerepet a Tanács fő – politikai jellegű – előkészítő szerve, a *Coreper,* amely az EU-tagállamok kormányainak állandó képviselőiből álló bizottság, az Állandó Képviselők Bizottsága. E bizottságnak a főszabály szerint a Tanács napirendjén szereplő valamennyi pontot előzetesen meg kell vizsgálnia. A tanácsi döntéshozatal *Coreper I.* munkáját a *Mertens*-csoport készíti elő.[692]

11.3.2. A szerzői jogi irányelvek

Eddig összesen tizenhárom szerzői jogi irányelv született az EU történetében.[693] Mivel azonban az implementálásuk révén valamennyi irányelv már a magyar szerzői jogi szabályozás részét alkotja, ezért az egyes irányelvek rövid bemutatását követően utalunk arra, hogy az irányelv által szabályozott kérdésről melyik fejezetben olvashat részletesebben.

A szerzői jogi irányelvek sorában utoljára, a szerzői jogi reform részeként 2019. április 17. napján elfogadott Szerzői jog a Digitális Egységes Piacon *(CDSM)* irányelv és a *SatCab II.*- irányelvek módosították lényegesen az uniós szerzői jogi rendszert. A *CDSM*-irányelv célja az, hogy a digitális szerzői jogi tartalmak felhasználásának szabályait rögzítő 2001. évi *InfoSoc*-irányelvet kiegészítve egyrészt megkönnyítse a tartalmakhoz való online hozzáférést és felhasználást, valamint, hogy megerősítse a szerzők és a jogosultak helyzetét az online környezetben. A *SatCab II.*-irányelv ezzel szemben igen speciális. Fő célja a televíziós sugárzásokra, valamint a műsorok továbbközvetítésére és felhasználására vonatkozó

[691] *http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hu.htm.*
[692] *http://www.consilium.europa.eu/hu/council-eu/preparatory-bodies/coreper-i/.*
[693] Lásd a rövidítések jegyzékében.

néhány – különösen az ún. közvetlen betáplálás és a műsorsugárzás mellett nyújtott kiegészítő online szolgáltatásokkal kapcsolatos – részletszabály uniós szintű harmonizációja. A két irányelv átültetésére 2021-ben a hazai szerzői jogi reformmal, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény és a szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó jogok közös kezeléséről szóló 2016. évi XCIII. törvény jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2021. évi XXXVII. törvény által került sor. (Lásd a 11.3.3. alfejezetet.)

Ugyancsak az uniós szerzői jogi reform részeként fogadták el 2017. szeptember 13-án a vakok, a látáskárosultak és a nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek érdekét szolgáló irányelv és rendelet módosításának irányelveit.[694] és Céljuk a *WIPO* keretében elfogadott, a vakok és látáskárosultak megjelent művekhez való hozzáférésének megkönnyítéséről szóló Marrakesh-i Szerződés uniós jogba történő átültetése volt. A fentebb említett három irányelvről a 11.3.3. alfejezetben szólunk részletesebben.

A 2014. február 26-án elfogadott KJK-irányelv a közös jogkezelő szervezetek felépítésére, működésére, irányítására nézve határoz meg minimumkövetelményeket abból a célból, hogy erősítse e szervezetek átláthatóságát és demokratizmusát. Az irányelv másik fontos célja az, hogy megteremtse a zeneművek tagállami határokon átívelő online felhasználásának – mint a zeneletöltés és a *streaming* – hatékony uniós engedélyezési kereteit. Az irányelv törvényi szintű *implementáció*t igénylő rendelkezéseinek átültetésére a Kjkt. révén került sor. (Erről lásd a 9.5. alfejezetet.)

Az árvamű irányelv célja azon művek digitalizációjának és internetes hozzáférhetővé tételének elősegítése, amelyek szerzői vagy más jogosultjai ismeretlenek vagy ismeretlen helyen tartózkodnak. Korlátozott körben, meghatározott intézmények számára teszi csak lehetővé a felhasználást. Ennek az is feltétele, hogy a felhasználással összefüggő adatokat egy egységes európai uniós adatbázisba felvegyék. Az uniós adatbázist az EUSZTH vezeti. Az ebben az adatbázisban szereplő árva művek bármely tagállam kedvezményezett intézménye által felhasználhatóak, feltéve, hogy ezek gyűjteményében is szerepel az adott mű (ún. kölcsönös elismerés elve). Az irányelv azon rendeltetését, hogy az uniós tagállamokban kiadott művek tömeges felhasználását elősegítse, eddig nem sikerült elérnie. Ennek fő oka abban keresendő, hogy a szabad felhasználás előfeltételeként túlzott adminisztratív kötelezettséget vár el a kedvezményezett intézményektől. (Lásd a 9.5. alfejezetet.)

A jogérvényesítési irányelv a szerzői művekkel, illetve az iparjogvédelmi oltalom alá tartozó szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogsértések visszaszorítása érdekében vezetett be rendelkezéseket az uniós jogba. Ez az elv valamennyi tagállamtól megköveteli, hogy hatékony, visszatartó erejű, de arányos eszközöket alkalmazzon a hamisítás és a kalózkodás ellen. Az irányelv a nemzeti büntető eljárásjogot és a büntetésekkel kapcsolatos tagállami rendelkezéseket nem harmonizálja. (Lásd a 10.2. alfejezetet.)

A követőjogi irányelv célja a követőjog tekintetében az Unióban fennálló különbségek felszámolása, amivel az uniós műtárgypiacot érintő, a tagállamok közötti versenyhelyzetet próbálja kiegyenlíteni. Az Egyesült Királyság esetében az irányelv átültetése jelentette

[694] *Grad-Gyenge Anikó:* Szabad felhasználások a látáskárosultak művekhez való jobb hozzáférése érdekében. In: *Pogácsás Anett* (szerk.): Quaerendo et Creando – Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapjára. Szent István Társulat, Budapest, 2014, p. 219–242.

tulajdonképpen a követőjog nemzeti bevezetését. A követőjogi jogdíj mértékét tagállamonként egységesen meghatározó konkrét arányok nyilvánvalóan nem tudták figyelembe venni az egyes tagállami műtárgypiacok közötti – olykor számottevő – különbségeket. (Lásd a 8.4. alfejezetet.)

Az *Infosoc*-irányelv szolgálta a *WPPT* és a *WCT* uniós jogba történő átültetését és ezzel az uniós szerzői jog információs társadalomhoz történő igazítását. Az elfogadását megelőzően három éven át tárgyalt jogszabály jelenleg talán az EUB által legtöbbet értelmezett szerzői jogi irányelv. Ennek két oka van. Egyrészt ezen irányelv vezeti be a nyilvánossághoz közvetítés sokszor nem egyértelmű tartalmú vagyoni jogát. Másrészt pedig meghatározza az uniós jog keretei között a legfontosabb vagyoni jogok tekintetében a tagállamok által megállapítható kivételek és korlátozások opcionális listáját is. E két aspektus – akár kombinációjuk is – sok előzetes döntéshozatali kérdést generál. (Lásd a 6.3. alfejezetet.)

1996 februárjában fogadták el az adatbázis-irányelvet, amely egyrészt egyértelművé tette a tartalmi elemeiben nem, de szerkesztésében eredeti adatbázisok szerzői jogi védelmét, másrészt a 15 éves védelmet biztosító „*sui generis*" adatbázis-oltalmat vezette be az uniós jogba. Az irányelv a digitális és az analóg adatbázisok tekintetében egyaránt állapít meg rendelkezéseket. (Lásd a 8.3. alfejezetet.)

Mivel a BUE csak minimumot ír elő a védelmi idő terjedelméről, amelynél bármely részes állam biztosíthat hosszabb védelmi időt. Így az EU-tagállamok között heterogenitás alakult ki e téren, ami gátolta a belső piac működését. Erre tekintettel került sor a védelmiidő-irányelv elfogadására 1993-ban, amelyet 2006-ban módosítottak is. Az irányelv a szerzők védelmi idejét *pma* 70 évben, az előadóművészekét pedig 50 évben maximálta. Többszöri nekifutás után, számos kritika mellett az irányelvet 2011. szeptember 12-én ismét módosították, amely módosítás célja az előadóművészek hangfelvételen rögzített előadásai (nem visszaható hatállyal) védelmi idejének 50-ről 70 évre emelése. Ez utóbbi módosítást a 2013. évi XVI. törvény ültette át a magyar jogba. (Lásd a 7.1. alfejezetet.)

A műholdirányelv célja az audiovizuális tartalmak műholdas és vezetékes továbbközvetítéssel (kábellel) történő, tagállami határokon átnyúló terjesztésének az elősegítése. Fontos elve a felhasználás helyét meghatározó szabály. Eszerint műholdas nyilvánossághoz közvetítésre csak abban a tagállamban kerül sor, ahol a műsorsugárzó szervezet ellenőrzése és felelőssége mellett a műsorhordozó jeleket a műhold felé, majd onnan a Föld felé vezető megszakítatlan közvetítési láncba juttatják. Azon irányelvek egyike, amely egy vagyoni jog – nevezetesen a vezetékes továbbközvetítési jog – gyakorlása kapcsán kötelező közös jogkezelést ír elő. Ilyen irányelv még a követőjogi- és a védelmiidő-irányelvet módosító 2011/77/EU irányelv is. (Lásd a 6.3. alfejezetet.) Az irányelv módosítására 2019-ben a *SatCab II.*-irányelv elfogadásával került sor.

Az 1992-ben elfogadott bérletirányelv 2006-ban kapott új köntöst. E jogszabály vezette be a szomszédos jogok uniós oltalmát, illetve állapította meg a bérlet és a nyilvános haszonkölcsönzés vagyoni jogok uniós szabályait. Továbbá a terjesztésről és a jogkimerülésről is tartalmaz rendelkezéseket. (Lásd a 6.3. és 6.4. alfejezetet.)

A szoftverirányelvet 1991-ben fogadták el, 2009-ben került sor az újra-kodifikálására és addigi módosításaival egységes szerkezetbe foglalására. Az irányelv rögzíti, hogy az EU-ban a tagállamoknak a számítógépi programokat – az irodalmi művekhez hasonlóan –

szerzői jogi oltalomban kell részesíteniük. Továbbá meghatározza az irányelv az oltalom részleteit, a szoftverekkel kapcsolatos kizárólagos jogokat, és az ezekkel kapcsolatos szabad felhasználási eseteket is. (Lásd a 8.2. alfejezetet.)

11.3.3. Az uniós szerzői jog digitális reformja

Az uniós szerzői jogi jogharmonizáció fő motorja a kezdetektől fogva az volt, hogy elősegítse a szerzői jogi oltalom alatt álló művek és az ezekkel érintett szolgáltatások belső piacon történő szabad áramlását. A fizikai műpéldányokon túlhaladva napjainkban e törekvés immár az ún. Digitális Egységes Piac megteremtésének célkitűzését szem előtt tartva az online tartalmak (például zene) határon átnyúló hozzáférhetőségét kívánja elősegíteni. A szerzői jogi reform 2015 májusában vette kezdetét, amikor is a bizottság kiadta a Digitális Egységes Piaci Stratégiáját,[695] amely végül szerzői jogi szempontból két csomag részeként valósult meg, több lépésben.

Az uniós szerzői jogi reform első csomagjának részét képezte a 2015 decemberében benyújtott, az ún. hordozhatósági rendeletre vonatkozó javaslat, amelynek célja az online tartalomszolgáltatások határokon átnyúló hordozhatóságának a biztosítása.[696] A javaslat nyomán 2017. június 14-én elfogadott Hordozhatósági Rendelet[697] által lehetővé vált a fogyasztók számára, hogy a lakóhelyük szerinti tagállamban fennálló online tartalomszolgáltatásra irányuló előfizetéseikhez kapcsolódó szolgáltatásokhoz bármely más tagállamban további külön engedély nélkül hozzáférhessenek, feltéve, hogy ezen tagállamban ideiglenes jelleggel tartózkodnak. Így például, ha valaki Magyarországon fizet elő egy *streaming* szolgáltatásra (pl. *Netflix, Spotify, Disney+),* a Magyarország területén elérhető műsorokat egy horvátországi nyaralás során is elérheti.

A szerzői jogi reform első csomagját követően került sor 2016. szeptember 14-én a második javaslatcsomag bemutatására. Ez két irányelvből, két rendeletből és egy közleményből[698] áll, amely összetétel az uniós jogalkotási folyamat során minimálisan változott.

Ezek közül egy irányelv és egy rendelet célja az volt, hogy a 2016. november 30. napján hatályba lépett vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személyek nyomtatott művekhez való hozzáférésének elősegítéséről szóló Marrakesh-i Szerződés uniós jogba való átültetését biztosítsa. A jelenleg 89 tagállamot számláló Marrakesh-i Szerződés végrehajtása ugyanis, az EUB döntése alapján, kizárólag az Unió

[695] A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Európai Digitális Egységes Piaci Stratégia, COM (2015) 192 final.

[696] Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete az online tartalomszolgáltatások határokon átnyúló hordozhatóságának a belső piacon történő biztosításáról, COM/2015/0627 final – 2015/0284 (COD).

[697] Az online tartalomszolgáltatásoknak a belső piacon való, határokon átnyúló hordozhatóságáról szóló 2017/1128 (EU) rendelet.

[698] *A méltányos, hatékony és versenyképes, a szerzői jogra épülő európai gazdaság fejlődésének előmozdítása a digitális egységes piacon* című közlemény többek között egyfajta helyzetképet nyújt a szerzői jogi reformról. Ezzel kapcsolatban részletes irányokat fektet le az európai filmipar fejlesztése és az audiovizuális művekhez való jobb hozzáférés biztosítása érdekében. Előrevetíti továbbá, hogy a közeljövőben várhatóak a Bizottságtól olyan javaslatok is, amelyek a kereskedelmi mértékű szellemi tulajdoni jogsértések elleni fellépés jegyében fognak megszületni.

hatáskörébe tartozik. Ennek nyomán az Európai Parlament és a Tanács 2017. szeptember 13-án fogadta el a Marrakesh-i Szerződést az európai uniós jogba átültető rendeletet és irányelvet. A rendelet a szerzői jog és szomszédos jogok védelme alá tartozó művek és más tartalmak hozzáférhető formátumú példányainak az Unió és harmadik országok közötti, a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek érdekét szolgáló nemzetközi cseréjét hivatott biztosítani. Ennek keretében részletesen szabályozza az ilyen műpéldányok exportjának és importjának feltételeit. Az irányelv a szerzői jog és szomszédos jogok védelme alá tartozó műveknek és más tartalmaknak a vakok, látássérültek és nyomtatott szöveget használni képtelen személyek érdekét szolgáló, az Unión belül végzett egyes megengedett felhasználási módjait állapítja meg, kivételek és korlátozások bevezetésével. Az irányelv hazai jogba történő átültetésére 2018-ban került sor.

A javaslatcsomag részét képező *SatCab II.* irányelv eredetileg rendeletjavaslatként indult, de végül irányelvként került elfogadásra. Az irányelv a műsorsugárzó szervezetek által kiegészítő/járulékos jelleggel végzett online szolgáltatások jogi helyzetét rendezi. Analóg módon alkalmazza rájuk a műholdas műsorsugárzásról szóló (93/83/EGK) irányelvben szereplő, a felhasználás megvalósításának helyére vonatkozó elvet megállapító szabályt. Emellett a sem vezetékes, sem pedig nyílt internetes hozzáférés révén megvalósítottnak nem tekinthető továbbközvetítés engedélyezése kapcsán bevezeti az uniós jogba a kötelező közös jogkezelést.

Az uniós és egyben a hazai szerzői jogi reform magját képező *CDSM*-irányelv három fő témakörének célja az uniós szerzői jogi környezet digitális világhoz való igazítása volt.

Az első témakör az irányelv második címe alatt jelenik meg, amely a kivételek és korlátozások digitális és határokon átnyúló környezethez való igazítására irányuló intézkedéseket tartalmazza. Ennek keretében bevezette a kutatási célú szöveg- és adatbányászat, valamint az ezen speciális körön kívül, akár gazdasági tevékenység körében végzett szöveg- és adatbányászatra irányuló uniós kivételt (lásd a 7.2.9. alfejezetet), valamint szabályokat vezetett be a szerzői jog által védett tartalmak határokon átnyúló oktatási célú digitális felhasználásának megkönnyítésére is (lásd a 7.2.8. alfejezetet). Az irányelv továbbá kötelező kivételként megteremtette a kulturális örökség részét képező művek kedvezményezett intézmények általi megőrzésének (digitális többszörözésének) feltételrendszerét.

A harmadik cím azokról az eszközökről szól, amelyek a tartalmakhoz való szélesebb körű hozzáférést és az engedélyezési mechanizmusok fejlesztését hivatottak elősegíteni. E rendelkezések hozták létre a kereskedelmi forgalomból kikerült művek unión belüli egyszerűsített felhasználásának kettős rendszerét. A rezsim tagállami átültetése révén a kulturális örökségvédelmi intézmények kiterjesztett hatályú közös jogkezelés, ennek hiányában pedig szabad felhasználás keretében lehetőséget kaptak arra, hogy a gyűjteményük részét képező, kereskedelmi forgalomban nem elérhető műveket[699] tömegesen többszörözzék (di-

[699] Ennek hazai fejlődéstörténetéről és átültetéséről lásd *Legeza Dénes:* A kereskedelmi forgalomban nem elérhető szerzői művek szabályozásának fejlődése – Mária Teréziától a DSM irányelvig. In: *Görög Márta – Mezei Péter* (szerk.) Innovatív társadalom – innovatív szellemi tulajdonvédelem. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2020. p. 24–42.; *Legeza, Dénes*: Breaking through the dam: new possibilities with out-of-commerce works in the EU. In: *Mezei, Péter – Travis, Hannibal – Pogácsás, Anett* (szerk.): Harmonizing Intellectual Property Law for a Trans-Atlantic Knowledge Economy. Brill, Leiden, 2023, [megjelenés alatt].

gitalizálják), terjesszék, valamint a nyilvánossághoz közvetítés által online elérhetővé tegyék. (Lásd a 7.2.7. alfejezetet.) A harmadik címben továbbá bevezetésre kerülnek az uniós jogban irányelvi szinten korábban részletesen nem szabályozott, kiterjesztett hatályú közös jogkezeléssel kapcsolatos rendelkezések, és az audiovizuális művek *VOD*-platformokon (*video on-demand*) való jobb hozzáférhetőségének elősegítése érdekében megalkotott szabályok.

Az irányelv negyedik címe egyrészt a kiadói jogok kapcsán vezet be az uniós jogba egy új, a sajtókiadókat a sajtókiadványaik online felhasználása nyomán megillető szomszédos jogot. E szomszédos jog lényege, hogy sajtókiadók engedélyéhez köti a sajtókiadványaiknak az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók általi felhasználását.[700] Így például a keresőmotor szolgáltatók, mint a *Google* általi felhasználás is immár engedélyköteles cselekmény. E rendelkezést követi az irányelv legtöbbet tárgyalt, 17. cikként elhíresült rendelkezése, amely a védett műveknek az online tartalommegosztó szolgáltatók (mint például a *Youtube,* a *Facebook,* a *Twitter*) általi felhasználása tekintetében tartalmaz tisztázó rendelkezéseket, kimondva, hogy e szolgáltatók felelnek a felhasználóik által felületükre feltöltött művek felhasználásáért.

Szintén e cím alatt találhatók azok a rendelkezések, amelyek a szerzők és az előadóművészek jogátruházási és felhasználási szerződések megkötése és fennállása kapcsán betöltött és néhol kiszolgáltatott helyzetét kívánják javítani a nagyobb átláthatóság, a méltányosabb ellentételezés és az ezek biztosítását gátló jogviták rendezésével kapcsolatos mechanizmusok bevezetése által.

Amint az látható, a 2016–2019 között lezajlott szerzői jogi uniós reform több jelentős uniós aktust tartalmazott, amelyek nagymértékben modernizálták a közösségi szerzői jogi rendszert.

11.3.4. Az uniós szerzői jogi jogalkotás jövőbeli irányai

Bár az uniós szerzői jogi reformot követően a tagállamok, a tanácsi munkacsoport szerzői jogi formációja, valamint a Bizottság egyértelműen a CDSM és a SatCab-irányelvek átültetésére fókuszált, ezen időszakban mégis több, nem kifejezetten szerzői jogi, de a szerzői jogi rendszert uniós szinten érintő jogalkotási (tervezet) is kidolgozásra került.

Ezek közül a *Digital Services Act (DSA)*[701] és a *Digital Market Act (DMA)* egyértelműen említést érdemel. Mindkét rendelet célja az, hogy biztonságos környezetet biztosítson az online tér felhasználói (alkalmazásainak fogyasztói) számára. A *DMA* fókuszában alapvetően a platformszolgáltatásokat nyújtó ún. kapuőr szolgáltatók szerepelnek, amelyek sok

[700] A sajtókiadványok témában *Szalay Klára – Polyák Gábor:* A sajtókiadványok kiadóinak biztosítandó szomszédos jogok és azok kritikái az európai szerzői jogi jogharmonizációt célzó irányelv tükrében. In: *Polyák Gábor* (szerk.) Algoritmusok, keresők, közösségi oldalak és a jog. A forgalomirányító szolgáltatások szabályozása. HVG-ORAC, Budapest, 2020, p. 193–213.; *Harkai István:* Érvek a sajtókiadványok kiadóinak uniós védelme mellett és ellen. Európai Jog, 2021/6. sz., p. 17–22.

[701] *Peukert, Alexander and Husovec, Martin and Kretschmer, Martin and Mezei, Péter and Quintais, João Pedro:* European Copyright Society - Comment on Copyright and the Digital Services Act Proposal (January 17, 2022). IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, 2022, 53(3), p. 358-376.

esetben az online térben betöltött szerepükből kifolyólag erőfölényes pozícióban vannak, így esetükben nagyobb a kockázata a piaci helyzetükkel való visszaélésnek. A *DSA* szerepe ezzel szemben a jogellenes tartalmak hatékonyabb kiszűrését célozza a digitális térben, valamint a felhasználók alapvető jogainak jobb érvényesülését segíti elő. Szerzői jogi szempontból ez utóbbinak van nagyobb jelentősége, ugyanis a *DSA* felülírja az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelvnek a jogsértő tartalmak eltávolítására vonatkozó rendelkezéseit. Ezen rendelkezések alkalmazandók az online térben jogellenesen megjelenő szerzői jog által védett tartalmak tekintetében, minden olyan esetben amikor a felhasználás nem esik a *CDSM*-irányelv 17. cikkének hatálya alá.

Egy másik említésre érdemes jogalkotási aktus a *Data Act,*[702] amely az Adatbázis-irányelv által bevezetett *sui generis* adatbázis-oltalom tekintetében tartalmaz tisztázó rendelkezéseket. A tervezet nyilvánosságra hozatala előtt a 2020. évi Európai Adatstratégia, valamint a 2020. évi szellemi tulajdonjogi akcióterv több, az adatbázisok szerzői jogi szabályozását lényegesen átformáló javaslatot tartalmazott, amelyek közül az egyik legradikálisabb javaslat a *sui generis* adatbázis-oltalom eltörlésére irányult. Ezzel szemben a *Data Act* 2022 februárjában nyilvánosságra hozott tervezete mindösszesen azt tisztázza – az Adatbázis-irányelv átfogó módosítása nélkül –, hogy az online szolgáltatásokhoz kapcsolódó termékek vagy szolgáltatások használata révén kapott, vagy generált adatokat, vagy más típusú, gépileg előállított adatokat tartalmazó adatbázisok nem állnak a *sui gerenis* adatbázis-oltalom alatt.

A fentiekből is látszik, hogy a szerzői jogi reform lezajlását követően nem rekedt meg az uniós szintű szerzői jogi jogalkotás, azonban egy nagyobb volumenű szerzői jogi uniós aktusra az elkövetkezendő években egyelőre nem lehet számítani.

11.4. AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA ÉS JOGGYAKORLATA

11.4.1. Az EUB szerepe

Az ún. esetjogot vagy precedensrendszert elismerő angolszász tagállamok kivételével a nemzeti jogokban a bírósági esetjog tradicionálisan nem tekinthető meghatározó jogforrásnak. Az EU-ban azonban az EUB joggyakorlata komoly jelentőségű.[703]

Az 1952-ben létrejött luxemburgi székhelyű Bíróságot 28 bíró és 11 főtanácsnok alkotja. Rendeltetése, hogy biztosítsa „az uniós jog tiszteletben tartását" a Szerződések „értelmezése és alkalmazása során". E feladata keretében egyrészt felülvizsgálja az EU intézményei jogi aktusainak jogszerűségét, másrészt gondoskodik arról, hogy a tagállamok teljesítsék a szerződésekből eredő kötelezettségeiket. És ami a szerzői jog szempontjából a legnagyobb jelentőségű, a nemzeti bíróságok kérelmére – ún. előzetes döntéshozatali, EDH eljárás keretében – értelmezi az uniós jogot.

Az EDH-eljárások keretében a tagállami bíróságok jogosultak – illetve bizonyos esetek-

[702] Javaslat Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a méltányos adathozzáférésre és adatfelhasználásra vonatkozó harmonizált szabályokról (adatmegosztási jogszabály), COM/2022/68 final – 2022/0047(COD)

[703] *http://curia.europa.eu/jcms/jcms/P_34909/*

ben kötelesek – a Bírósághoz fordulni az uniós jog egy adott részének pontos meghatározása érdekében. Például azért, hogy ellenőrizhessék, nemzeti szabályozásuk mennyiben van összhangban az uniós joggal, vagy mi az uniós szabályozás célja. Az előzetes döntéshozatali eljárásnak célja lehet továbbá valamely uniós jogi aktus érvényességének a vizsgálata. A Bíróság indokolással ellátott ítélettel vagy végzéssel határoz. Azt a nemzeti bíróságot, amely a határozat címzettje, az előtte folyó jogvita eldöntésekor köti ez az értelmezés. A Bíróság ítélete a tartalmilag hasonló kérdésben eljáró más nemzeti bíróságokat is köti.[704]

Az előzetes döntéshozatali kérelemmel kapcsolatos eljárási szabályokat az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 130. §-a tartalmazza.

A szerzői jog területén számos ügyben előzetes döntéshozatal született, amelyeket a könyv több fejezetében – mintegy a magyar szerzői jogot és az irányelvek értelmezését is meghatározó – példaként említünk.

11.4.2. Az EUB szerzői jogi vonatkozású jogesetei

Az elmúlt évtizedben több tucat, a hazai szerzői jogi joggyakorlatra hatást gyakorló EUB-döntés született. Ezek az ítéletek elsősorban online formában érhetők el az EUB honlapján, illetve a jelentősebb ítéleteket a jogtudományi szakirodalom ismertette. Az EUB joggyakorlatának áttekinthetősége érdekében jelen alpont a jelentősebb szerzői jogi vonatkozású jogeseteket tematikusan ismerteti. Az egyes eseteknél az ügyszámot követően a felek, az európai esetjogi azonosító (*ECLI – European Case Law Identifier*), a döntéshozatal éve, az értelmezett irányelvi rendelkezés és az esetet leíró főbb tárgyszavak vannak feltüntetve. A leírás végén [K] jellel jelölt eseteket a könyv témához kapcsolódó fejezetei is feldolgozzák.[705]

11.4.2.1. Vagyoni jogok

11.4.2.1.1. Többszörözés

- *C-457/11-460/11. – VG Wort, Hewlett-Packard GmbH v. KYOCERA és társai* [*ECLI*:EU:C:2013:426] (2013): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2)–(3) bek. – átmeneti rendelkezések alkalmazhatósága konkrét esetben, többszörözés fogalma, reprográfiai jogdíj kötelezettje.
- *C-403/08. és C-429/08. – Football Association Premier League Ltd & társai v. QC Leisure & és társai* [*ECLI*:EU:C:2011:631] (2011): 98/84/EK irányelv 2. cikk *e)* pont, 3. cikk (2) bek.; 2001/29/EK irányelv 2. cikk, 3. cikk, 5. cikk (1) bek. – a többszörözési jog terjedelme [K].

[704] *http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/hu/.*

[705] A jogeseteket összegyűjtötte és tematikusan összeállította *Timár Adrienn.*

11.4.2.1.2. Terjesztés

- *C-516/13. – Dimensione Direct Sales srl & Michele Labianca v. Knoll International SpA* [*ECLI*:EU:C:2015:315] (2015): 2001/29/EK irányelv 4. cikk (1) bek. – a nyilvánosan vételre kínálás már önmagában is terjesztésnek minősül-e [K]?
- *C-456/06. – Peek & Cloppenburg KG v. Cassina S.p.A* [*ECLI*:EU:C:2008:232] (2008): 2001/29/EK irányelv 4. cikk (1) bek. – a nyilvános terjesztés fogalma magába foglalja-e a használat lehetővé tételét és a nyilvános bemutatást [K]?

11.4.2.1.3. Nyilvánossághoz közvetítés

- *C-117/15. – Reha Training v. GEMA* [*ECLI*:EU:C:2016:379] (2016): 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bek. és 2006/115/EK irányelv 8. cikk (2) bek. – a nyilvánossághoz közvetítés fogalma [K].
- *C-325/14. – SBS Belgium v. SABAM* [*ECLI*:EU:C:2015:764] (2015): 2001/29/EK irányelv 3. cikk – a kizárólag direkt betáplálás útján biztosított sugárzás közvetítés-e?
- *C-279/13. – C More Entertainment v. Linus Sandberg AB* [*ECLI*:EU:C:2015:199] (2015): 2001/29/EK irányelv 3. cikk (2) bek. – összeegyeztethető-e az irányelvvel a hozzáférhetővé tétel fogalmának és ezzel együtt a szomszédos jogi jogosultak kizárólagos jogának szélesebb körű elismerését biztosító nemzeti szabályozás?
- *C-351/12. – OSA v. Léčebné lázně Mariánské Lázně* [*ECLI*:EU:C:2014:110] (2014): 2001/29/EK irányelv 3. és 5. cikk – nyilvánossághoz közvetítés a betegek vendégszobáiban elhelyezett TV-/rádiókészülék esetében; irányelv közvetlen alkalmazhatósága; közös jogkezelő mint monopólium.
- *C-607/11. – ITV Broadcasting Ltd. és társai v. TVCatchup Ltd.* [*ECLI*:EU:C:2013:147] (2013): 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bek. – a művek vezetékes vagy vezeték nélküli nyilvánossághoz közvetítésének engedélyezésére, illetve megtiltására biztosított jog fogalma, tartalma; ITV catch up szolgáltatás.
- *C-162/10. – Phonographic Performance (Ireland) Limited v. Írország, Attorney General* [*ECLI*:EU:C:2012:141] (2012): 2006/115/EK irányelv 8. és 10. cikk – a „felhasználó" és a „nyilvánossághoz közvetítés" fogalma; hangfelvételeknek szállodai szobákban elhelyezett televízió-, illetve rádiókészülékek segítségével történő közvetítése.
- *C-135/10. – Societa Consortile Fonografici (SCF) v. Marco Del Corso* [*ECLI*:EU:C:2012:140] (2012): 92/100/EGK irányelv 8. cikk (2) bek.; 2001/29/EK irányelv 3. cikk (2) bek. *b)* pont – a „nyilvánossághoz közvetítés" fogalma; rádión keresztül sugárzott hangfelvételek fogorvosi rendelőben történő nyilvánossághoz közvetítése [K].
- *C-283/10. – Circul Globus Bucureşti v. Uniunea Compozitorilor* [*ECLI*:EU:C:2011:772] (2011): 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bek. – a „nyilvánossághoz közvetítés" fogalma.
- *C-403/08. és C-429/08. – Football Association Premier League Ltd & társai v. QC Leisure & és társai* [*ECLI*:EU:C:2011:631] (2011): 98/84/EK irányelv 2. cikk *e)* pont, 3. cikk (2) bek.; 2001/29/EK irányelv 2. cikk, 3. cikk, 5. cikk (1) bek. – a nyilvánossághoz közvetítés fogalma; a jogellenes eszköz fogalma; külföldi dekódoló eszközök használata; versenykorlátozó kizárólagos felhasználási szerződések; a többszörözési jog terjedelme [K].

- *C-393/09. – Bezpecnostni softwarova asociace v. Ministerstvo kultury* [ECLI:EU:C:2010:816] (2010): 91/250/EGK irányelv (számítógépi programok jogi védelméről) 1. cikk (2) bek.; 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bek. – szoftver grafikus felhasználói felülete a program kifejezési formájának minősül-e; e felület érzékelhetővé tétele nyilvánossághoz közvetítés-e, amennyiben a program funkciói ezáltal nem irányíthatóak [K]?
- *C-306/05. – Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) v. Rafael Hoteles SA* [*ECLI*:EU:C:2006:764] (2006): 2001/29/EK irányelv 3. cikk – televíziókészülékek szállodai szobában való elhelyezése mint nyilvánossághoz közvetítés.
- *C-89/04. – Mediakabel B.V. v. Commissariaat voor de Media* [*ECLI*:EU:C:2005:348] (2005): 89/552/EGK irányelv 1. cikk *a)* pont – „televíziós műsorszolgáltatás" fogalmának értelmezése.

11.4.2.1.4. Hiperlinkek

- C-160/15. sz. ügy (főtanácsnoki indítvány) *a GS Media BV és a Sanoma Media Netherlands BV és társai között* [*ECLI*:EU:C:2016:221] (2016) [K].
- *C-348/13. – BestWater International v. Michael Mebes és társa* végzés [*ECLI*:EU:C:2014:2315] (2014): 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bekezdése – nyilvánosan hozzáférhető, védett mű beágyazása framingtechnikát alkalmazó linkelés útján nyilvánossághoz közvetítés-e [K]?
- *C-466/12. – Nils Svensson és társai v. Retriever Sverige AB* [*ECLI*:EU:C:2014:76] (2014): 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bek. – hiperlink elhelyezése, nyilvánossághoz közvetítés [K].

11.4.2.2. Szabad felhasználás

- *C-117/13. – Technische Universität Darmstadt v. Eugen Ulmer KG* [*ECLI*:EU:C:2014:2196] (2014): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (3) bek. *n)* pont – kedvezményezett intézmények nyilvánossághoz közvetítése saját helységeikben a kijelölt terminálokon, digitalizálás [K].
- *C-201/13. – Johan Deckmyn, Vrijheidsfonds vzw v. Helena Vandersteen és társai* [*ECLI*:EU:C:2014:2132] (2014): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (3) bek. *k)* pont - paródia uniós fogalma és jellemzői [K].
- *C-435/12. – ACI Adam BV és társai v. Stichting de Thuiskopie és társai* [*ECLI*:EU:C:2014:254] (2014): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *b)* pont és (5) bek. – alkalmazás jogsértő műpéldányok esetében [K].
- *C-360/13. – Public Relations Consultants Association Ttd v. The Newspaper Licensing Agency Ltd és társai* [*ECLI*:EU:C:2014:1195] (2014): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (1) és (5) bek. – weboldalak, időleges többszörözés.
- *C-510/10. – DR, TV2 Danmark A/S v. NCB (Nordisk Copyright Bureau)* [*ECLI*:EU:C:2012:244] (2012): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bekezdés *d)* pontja, (41) preambulum bek. – műsorsugárzó szervezet saját műsora; a „saját eszközeikkel" és „a műsorsugárzó szervezet nevében és annak felelőssége alatt" kifejezések értelmezése és viszonyuk egymással.

- *C-145/10. – Eva-Maria Painer v. Standard VerlagsGmbH és társai* [*ECLI*:EU:C:2011:798] (2011): 2001/29/EK irányelv 1. cikk (1) bek., 5. cikk (3) bek. *d)–e)* és (5) bek. – idézés és közbiztonsági kivétel alkalmazásának feltételei; portréfelvételek szerzői jogi védelme [K].
- *C 5/08. – Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening* [Dán Napilapkiadók Egyesülete] [*ECLI*:EU:C:2009:465] (2009): 2001/29/EK irányelv 2. cikk, 5. cikk (1) bek. és (5) bek. – időleges többszörözési cselekmény járulékos jellege adatrögzítési eljárás során; műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részének mi minősül?

11.4.2.3. Védelmi idő

- *C-240/07 – Sony Music Entertainment (Germany) GmbH v. Falcon Neue Medien Vertrieb GmbH* [*ECLI*:EU:C:2009:19] (2009): 2006/116/EK irányelv 10. cikk (2) bek. – mű védelmi idejére vonatkozó szabályok alkalmazásának feltételei: adott tagállamban még védelemben nem részesült mű esetében, ill. nem közösségi tagállam állampolgárai esetében [K].

11.4.2.4. Jogkimerülés

- *C-419/13. – Art & Allposters International BV v. Stichting Pictoright* [*ECLI*:EU:C:2015:27] (2015): 2001/29/EK irányelv 4. cikk (2) bek. – új példány más anyagi hordozón, jelentős változtatással kerül megjelenítésre, fennáll-e a jogkimerülés [K]?
- *C-456/06. – Peek & Cloppenburg KG v. Cassina S.p.A* [*ECLI*:EU:C:2008:232] (2008): 2001/29/EK irányelv 4. cikk (1) bek. – jogkimerüléshez csak olyan cselekmény vezet, aminek eredményeként a műpéldány tulajdonosa megváltozik [K].

11.4.2.5. Kompenzáció

- *C-462/09. – Stichting v. Opus* [*ECLI*:EU:C:2011:397] (2011): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *b)* pont, (5) bek. – méltányos díjazás kötelezettje, lehet-e a kereskedő a kötelezett távollévők szerződései esetében?

11.4.2.5.1. Reprográfia

- *C-572/13. – Reprobel v. Hewlett-Packard és Epson* [*ECLI*:EU:C:2015:750] (2015): 2001/29/EK irányelv 3. cikk (2) bek. – méltányos díjazás fogalma [K].
- *C-457/11-460/11. – VG Wort, Hewlett-Packard GmbH v. KYOCERA és társai* [*ECLI*:EU:C:2013:426] (2013): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2)–(3) bek. – átmeneti rendelkezések alkalmazhatósága konkrét esetben, többszörözés fogalma, reprográfiai jogdíj kötelezettje.

11.4.2.5.2. Üres hordozó

- *C-470/14. – EGEDA és társai v. Administración del Estado és társai* [*ECLI*:EU:C:2016:418] (2016): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *b)* pont – üreshordozó díj központi költségvetésből való finanszírozhatósága.
- *C-463/12. – Copydan Båndkopi v. Nokia Danmark A/S* [*ECLI*:EU:C:2015:144] (2015): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *b)* pont, 5. cikk (6) bek. – bevezetés többfunkciós adathordozók esetében.
- *C-521/11. – Amazon.com International Sales Inc. és társai v. Austro-Mechana GmbH* [*ECLI*:EU:C:2013:515] (2013): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *a)–b)* pont – a méltányos díjazás fogalmának értelmezése.
- *C-467/08. – Padawan SL v. Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)* [*ECLI*:EU:C:2010:620] (2010): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *b)* pont – méltányos díjazás fogalma harmonizáció tárgyát képezi-e?; a méltányos díjazás rendszerének kialakítása [K].

11.4.2.6. Követőjogi díj

- *C-572/14. – Austro-Mechana GmbH v. Amazon* [*ECLI*:EU:C:2016:286] (2016): 44/2001/EK rendelet 5. cikk 3. pont, 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *b)* pont – jogellenes károkozásból vagy azzal egy tekintet alá eső cselekményből fakadó igénynek minősül-e a méltányos követőjogi díj megfizetéséhez való igény?
- *C-41/14. – Christie's France SNC v. Syndicat national des antiquaires* [*ECLI*:EU:C:2015:119] (2015): 2001/84/EK irányelv 1. cikk – díj végleges áthárítása a kötelezettől eltérő más személyre.
- *C-518/08. – Fundació Gala-Salvador Dalí és társa és a Société des Auteurs dans les arts graphiques et plastiques és társai* [*ECLI*:EU:C:2010:191] (2010): 2001/84/EK irányelv 6. cikk (1) bek., 8. cikk (2)–(3) bek. – követőjog fenntartása a törvényes örökösök számára [K].

11.4.2.7. Jogérvényesítés

- *C-572/14. – Austro-Mechana GmbH v. Amazon* [*ECLI*:EU:C:2016:286] (2016): 44/2001/EK rendelet 5. cikk 3. pont, 2001/29/EK irányelv 5. cikk (2) bek. *b)* pont – jogellenes károkozásból vagy azzal egy tekintet alá eső cselekményből fakadó igénynek minősül-e a követőjogi méltányos díj megfizetéséhez való igény?
- *C-99/15. – Liffers v. Producciones Mandarina* [*ECLI*:EU:C:2016:173] (2016): 2004/48/EK irányelv 13. cikk (1) *a)–b)* pont – lehetséges-e az *a)* és *b)* pontok alapján párhuzamos igényérvényesítés?
- *C-441/13. – Pez Hejduk v. Energie Agentur. NRW GmbH* [*ECLI*:EU:C:2015:28] (2015): 44/2001/EK rendelet 5. cikk 3. pont – kár és káresemény bekövetkezése szerinti joghatóság honlapon közzétett szerzői jogot sértő tartalom esetében.

- *C-314/12. – Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH v. UPC Wien* [*ECLI*:EU:C:2014:192] (2014): 2001/29/EK irányelv 8. cikk (3) bek. – közvetítő szolgáltatók elleni intézkedések [K].
- *C-170/12. – Peter Pinckney v. KDG Mediatech AG* [*ECLI*:EU:C:2013:635] (2013): 44/2001/EK rendelet 5. cikk 3. pont – interneten értékesített szerzői jog által védett tartalmak esetében a joghatóság, kár bekövetkezésének helye.
- *C-5/11. – Titus Alexander Jochen Donner v. Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof* [*ECLI*:EU:C:2012:370] (2012): 2001/29/EK irányelv 4. cikk (1) bek. – művek másolatainak értékesítése egy olyan tagállamban, ahol e művek nem állnak szerzői jogi védelem alatt; ezen áruknak egy másik, olyan tagállamba történő szállítása, ahol a szerzői jogi védelem megsértése büntetőjogi szankciók alá tartozik.
- *C-461/10. – Bonnier Audio AB és társai v. Perfect Communication Sweden AB* [*ECLI*:EU:C:2012:219] (2012): 2006/24/EK irányelv 3., 4., 5. és 11. cikk, és a 2004/48/EK irányelv 8. cikk összhangja – egy adott internet-előfizető vagy internethasználó azonosítása érdekében az internet-hozzáférést biztosító szolgáltató kötelezése, hogy a szerzői jog jogosultjának vagy ez utóbbi jogutódjának tájékoztatást adjon arról az előfizetőről [K].
- *C-360/10. – Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers (SABAM) v. Netlog NV.* [*ECLI*:EU:C:2012:85] (2012): 2001/29 és a 2004/48 irányelvek – tárhelyszolgáltató kötelezése elektronikus szűrő- és blokkolórendszer működtetésére a védett művek kiszűrésére [K].
- *C-70/10 – Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs compositeurs et éditeurs (SABAM)* [*ECLI*:EU:C:2011:771] (2011): 2001/29 és a 2004/48 irányelvek – elektronikus közlést szűrő rendszer működtetésére kötelezése az internetes szolgáltatónak, amely kiszűri és blokkolja a védett tartalmakat [K].
- C-324/09. sz. ügy *a L'Oréal SA és társai és az eBay International AG és társai* között [*ECLI*:EU:C:2011:474] (2011) [K].
- *C-557/07. – LSG-Gesellschaft GmbH v. Tele2 Telecommunication GmbH* [*ECLI*:EU:C:2009:107] (2009): 2001/29/EK irányelv 5. cikk (1) bek. *a)* pont és 8. cikk (3) bek.; 2004/48/EK irányelv 8. cikk (3) bek. – a „közvetítőszolgáltató" fogalma; személyes forgalmi adatok magánszemély harmadik fél részére történő továbbítása [K].
- *C-275/06. – Productores de Música de España (Promusicae) v. Telefónica de España SAU* [*ECLI*:EU:C:2008:54] (2008): 2004/48/EK irányelv 8. cikk – a szerzői jog hatékony védelmének biztosítása céljából a személyes adatok polgári eljárás keretében történő közlése kötelezettségének előírása [K].

11.4.2.8. Speciális műfajok

11.4.2.8.1. Szoftver

- *C-128/11. – UsedSoft GmbH. v. Oracla International Corp.* [*ECLI*:EU:C:2012:407] (2012): 2009/24/EK irányelv 4. cikk (2) bek. és 5. cikk (1) bek. – internetről letöltött használt számítógépi programok forgalmazása, a jogszerű megszerző fogalma [K].

- *C-406/10. – SAS Institute Inc. v. World Programming Ltd.* [*ECLI*:EU:C:2012:259] (2012): 91/250/EGK irányelv 1. cikk (2) bek.; 2001/29/EK irányelv 2. cikk *a)* pont – a program kifejezési formájába mi tartozik bele?; a program megfigyelése, tanulmányozása engedélyezett példánnyal rendelkező személy által [K].
- *C-393/09. – Bezpecnostni softwarova asociace v. Ministerstvo kultury* [*ECLI*:EU:C:2010:816] (2010): 91/250/EGK irányelv (számítógépi programok jogi védelméről) 1. cikk (2) bek.; 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bek. – szoftver grafikus felhasználói felülete a program kifejezési formájának minősül-e; e felület érzékelhetővé tétele nyilvánossághoz közvetítés-e, amennyiben a program funkciói ezáltal nem irányíthatóak [K]?

11.4.2.8.2. Adatbázis

- *C-490/14. – Freistaat Bayern v. Verlag Esterbauer GmbH* [*ECLI*:EU:C:2015:735] (2015): 96/9/EK irányelv 1. cikk (2) bek. – adatbázis tartalmi elemeinek önállósága.
- *C-30/14. – Ryanair Ltd. v. PR Aviation BV* [*ECLI*:EU:C:2015:10] (2015): 96/9/EK irányelv 6. cikk (1) bek., 8. cikk és 15. cikk – az adatbázis felhasználójának biztosított jogok fennállása, ha az adatbázist az irányelv szerinti szerzői jogi és *sui generis* védelem sem illeti meg.
- *C-202/12. – Innoweb BV v. Wegener ICT Media BV és társa* [*ECLI*:EU:C:2013:850] (2013): 96/9/EK irányelv (HL 1996., L 77., 20. o.; magyar nyelvű különkiadás: 13. fejezet, 15. kötet, 459. o.) 7. cikk (1) bek. és 5. cikk értelmezése – adatbázis tartalma egészének vagy jelentős részének harmadik fél általi újrahasznosítása, jelentéktelen rész újrahasznosítása.
- *C-173/11. – Football Dataco Limited és társai v. Sportradar GmbH és társai* [*ECLI*:EU:C:2012:642] (2012): 96/9/EK irányelv 7. cikk – kimásolás és az újrahasznosítás fogalma, az újrahasznosítás helyének megállapítása.
- *C-604/10. – Football Dataco Ltd. és társai v. Yahoo! UK Ltd és társai* [*ECLI*:EU:C:2012:115] (2012): 96/9/EK irányelv 3. cikk (1) bek. – a szerzői jog által védett adatbázisok fogalmának értelmezése.

11.4.2.9. Műszaki intézkedések

- *C-355/12. – Nintendo v. PC Boksz srl, 9Net srl* [*ECLI*:EU:C:2014:25] (2014): 2001/29/EK irányelv (48) preambulum bek., 6. cikk (3) bek. – műszaki intézkedések fogalmának értelmezése.

11.4.2.10. Adó-, vám-, verseny- és reklámjogi határterületek

- *C-657/11. – Belgian Electronic Sorting Technology NV v. Bert Peelaers, Visys NV* [*ECLI*:EU:C:2013:516] (2013): a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló 84/450/EGK tanácsi irányelv 2. cikk (1) bek.; a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló 2006/114/EK irányelv 2. cikk *a)* pont – a reklám fogalmát úgy kell-e értelmezni, hogy az valamely doménnév bejegyeztetését és használatát, valamint [a metatagek] valamely weboldal metaadataiban történő használatát is magában foglalja?

- *T-442/08 – International Confederation of Societies of Authors and Composers (CISAC) v. Európai Közösségek Bizottsága* [*ECLI*:EU:T:2013:188] (2013): EK 230. cikk alapján a 2008. július 16-i bizottsági határozat (COM/C2/38.698. – CISAC-ügy) 3. cikkének megsemmisítése – a jogsértésre vonatkozó megállapítást az előadói jogok hasznosításának három konkrét formájára (az interneten, műholdon keresztül történő közvetítésre és a vezetéken keresztül történő továbbközvetítésre) korlátozza, míg a kölcsönös képviseleti megállapodások általában az előadói jogok hasznosításának minden formájára kiterjednek [K].
- *C-288/09. és C-289/09. – British Sky Broadcasting Group plc. v. The Commissioners for Her Majesty's Revenue & Customs* [*ECLI*:EU:C:2011:248] (2011): 2658/87/EGK rendelet (Közös Vámtarifáról) I. melléklet; 2913/92/EGK rendelet (a közösségi vámkódex létrehozásáról) 12. cikk (5) bek. *a)* pont és (6) bek.; 2454/93/EGK rendelet 12. cikk (1) bek. és (2) bek. *a)* pont 3. francia bekezdés – digitális televíziós adás műholdon keresztül történő vételére és dekódolására alkalmas olyan készülékre, amely felvételi funkcióval rendelkezik *(set-top-boxra)* vonatkozó vámtarifaszabályok értelmezése.
- *T-201/04. – Microsoft Corporation v. Európai Közösségek Bizottsága* [*ECLI*:EU:T:2007:289] (2007): EK 82. cikk és EGT-megállapodás 54. cikk – a PC ügyfélprogram hozzáférhetősége kapcsán erőfölénnyel visszaélést megállapító határozat megsemmisítése [K].
- *C-241/91. P. és C-242/91. P. – Radio Telefis Eireann (RTE) és társa v. Európai Közösségek Bizottsága* [*ECLI*:EU:C:1995:98] (1995): piaci erőfölénnyel való visszaélést megállapító határozat megsemmisítése [K].

Az SZTNH a szellemi tulajdonnal – így a szerzői joggal is kapcsolatos – ügyeket negyedévenként összegyűjtve a honlapján hozzáférhetővé teszi.[706]

[706] *https://www.sztnh.gov.hu/hu/szakmai-oldalak/joggyakorlat/eub-iteletek-kereses*

11.5. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

11.5.1. Fogalmak

Ratifikáció: valamely nemzetközi szerződés utólagos megerősítése, jóváhagyása az Országgyűlés által. A ratifikációval a megállapodás szövegét magyar nyelven kihirdetik, és az a magyar jog részévé válik.

Irányelv: a másodlagos uniós jog egyik eszköze. Bizonyos eredmény elérését írja elő az uniós országok számára, de szabad kezet hagy annak a megválasztásában, hogyan kívánják azt elérni.

Rendelet: a másodlagos uniós jog egyik eszköze. Olyan kötelező jogalkotási aktus, amely az EU egész területén teljes egészében, közvetlenül, tagállami átültetés hiányában is alkalmazandó.

Kollíziós norma, kollíziós szabály: olyan szabály, amely valamely külföldi elemet tartalmazó tényállás esetén kijelöli azt a jogot, amelyet több szóba jöhető állam joga közül az eljáró fórum alkalmazni köteles.

Joghatóság: azt állapítja meg, hogy az adott ügyben mely állam bíróságának vagy hatóságának van joga eljárni.

Előzetes döntéshozatali eljárás: olyan eljárás, amely lehetővé teszi valamely nemzeti bíróság számára, hogy egy előtte folyamatban lévő eljárás keretében az EUB álláspontját kérje az uniós jog értelmezéséről vagy érvényességéről. Az eredményeként meghozott EUB-döntés az EU egész területén irányadó lesz.

WIPO-internetszerződések: A *WCT* és a *WPPT*, amelyek a nemzetközi szerzői jogba az internetes felhasználásokkal kapcsolatos vagyoni jogot bevezették.

11.5.2. Ellenőrző kérdések

1. Mit szabályoz a nemzetközi közjog és mit a nemzetközi magánjog?
2. Miből kell kiindulnunk akkor, ha egy külföldi elemet tartalmazó szerződés kapcsán akarjuk eldönteni, hogy melyik szóba jöhető ország jogát kell alkalmazni?
3. Mikor terjed ki az Szjt.-ben biztosított védelem olyan műre, amelyik először külföldön került nyilvánosságra?
4. Soroljon fel nemzetközi szerzői jogi szerződéseket!
5. Milyen alapelvei vannak a BUE-nek?
6. Milyen kérdéseket szabályoz a *TRIPS*?
7. Mi a különbség az irányelv és a rendelet között?
8. Soroljon fel néhány uniós irányelvet!
9. Mely intézmények vesznek részt az uniós jogalkotásban?
10. Mi az EUB szerepe az Európai Unióban?

12. BEVEZETÉS AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ SZERZŐI JOGBA

Miután az olvasók az előző 11 fejezetben megismerkedhettek a magyar és az uniós szerzői jog legfontosabb kérdéseivel, érdemes egy pillantást e jogrendszereken kívülre is vetniük. Az EU szerzői jogi harmonizációja csupán részleges, és sok esetben belső ellentmondásoktól terhelt. Ez hagyományosan a tagállami szerzői jogi szabályok között feszülő ellentétekből fakad. Ennek következtében nem csupán a már harmonizált, de a jogharmonizáció által nem érintett területeken is eltérnek egymástól a nemzeti előírások. Ennél is látványosabbak a kontinentális európai szerzői jogi (nevezetesen az ugyancsak feltűnő eltéréseket m francia droit d'auteur- és a német Urheberrecht-irány), valamint az angolszász copyright rendszer különbségei. A jelen fejezet rávilágít e különbségek egy részére az európai és az amerikai kontinensről hozható színes példák segítségével. A terjedelmi korlátok miatt e kitekintés vázlatos és példálózó marad.

12.1. A SZERZŐI ÉS KAPCSOLÓDÓ JOGI VÉDELEM TÁRGYA

Köszönhetően a nemzetközi egyezmények előírásainak, az egyes jogrendszerek megközelítőleg azonos módon szabályozzák a szerzői jogi védelem tárgyát. Az irodalomtól a képzőművészetig, a hangfelvételektől a szoftverekig a jogvédett tartalmak közel azonos körben kerülnek hasznosításra világszerte. Ily módon ezek oltalma is hasonló keretek között képzelhető el. Hozhatók persze „egyedi" kivételek, ilyen például a parfümök védelme Hollandiában[707] vagy egyre erősödő tendenciaként a folklór megnyilvánulásainak oltalma az afrikai és az ázsiai országokban.[708]

A nemzeti előírások különbségei inkább a kérdéskör mélyére nézve láthatók igazán. Kiváló példaként szolgálhat a szerzői jogi védelem kiindulópontja, az „egyéni, eredeti jelleg". Hasonlóan eltérő megítélés alá esnek a kapcsolódó vagy szomszédos jogi teljesítmények. Ugyancsak eltérések tapasztalhatók a tekintetben, hogy egyes országokban mely tartalmakat zárnak ki a jogvédelem köréből. Például az Szjt. így tesz a törvényekkel és más jogszabályokkal, bírósági ítéletekkel. Az Egyesült Királyságban és a más nemzetközösségi országokban ezek ún. *crown copyright* védelmet élveznek, amely tartalmakra azonban az adott szerzői jogi törvények automatikus szabad felhasználást engednek. Az alábbiakban két színes részterületet tekintünk át, amelyekből egyértelműen kiolvasható az európai és az angolszász szerzői jogi logika közötti különbség.

12.1.1. Az egyéni, eredeti jelleg

Történelmi tény, hogy az európai országok a szerzői jogi védelem minimumkövetelményét jelentős különbséggel szabályozták. Ezek egyik végletét a német *Schöpfungshöhe* adta, amely magas fokú művészi kreativitást támasztott a jogvédelem előfeltételeként. Bár a né-

[707] Vö.: 4.2. aljegyzet.

[708] Kínáról lásd: *Luo Li* The saviour of Chinese traditional cultural expressions? Analysis of the Draft Regulations on Copyright Protection of Folk Literary and Artistic Works. Queen Mary Journal of Intellectual Property, 6. évfolyam, 1. szám, 2016. február, p. 27–54.

met bíróságok a sztenderdet egyes műtípusonként eltérően értelmezték (nagyon magasra téve a lécet a képzőművészeteknél, alacsonyabban meghúzva a vonalat a szoftvereknél), a lényeg ugyanaz maradt: nem elég az önálló alkotómunka, a tevékenységnek kreatívnak kell lennie.[709] Ezzel szemben az angol szerzői jogban minden olyan alkotás jogvédelmet élvezett, amely az alkotó jártassága, munkája, döntései és fáradozása *(skill, labour, judgment and effort)* eredményeként jött létre.[710]

Mindezek tükrében figyelemre méltó az EGK/EU harmonizációs tevékenysége. A szoftverirányelv a számítógépi program-alkotásokról, az adatbázis-irányelv az adatbázisokról, a védelmiidő-irányelv pedig a fényképekről szólva az eredetiség *(originality)* követelményét határozta meg a jogvédelem előfeltételeként. Ezek az előfeltételek mindkét fenti modelltől eltérnek. Sőt, az EUB néhány előzetes döntésében továbbfejlesztette ezt a tételt. Az *Infopaq*-ítélet értelmében az eredetiség más műtípusok esetében is minimumkövetelményként jelenik meg. A *Painer*-döntés alapján pedig a fotóművészeti alkotásoknak (és talán más műveknek is) magukon kell viselniük alkotóik „lenyomatát" *(personal touch),* vagyis egyéniségét. 2022-re az EUB joggyakorlata védettnek nyilvánította az egyedi ruhaterveket és a formatervezett bútorokat, azonban eredetiség hiányában kizárta a védettségből a sajtok ízét és a biciklik formáit.[711]

Az Egyesült Államok sokáig a befektetett energia alapján ítélte meg a szerzői jogi védelem jogosságát. (Ezt hívták *sweat of the brow* doktrínának.) A *SCOPUS* (Supreme Court of the United States) azonban 1991-ben szakított ezzel a felfogással, és – magasabbra téve a minimumküszöböt – az európai minta felé mozdult el. A *Feist v. Rural*-ügyben arról kellett a főbíróknak dönteniük, hogy egy telefonkönyv összeállítása és a benne szereplő adatok (nevek, címek, telefonszámok) részesülhetnek-e szerzői jogi védelemben. A „szaknévsor" *(yellow pages)* potenciális gyűjteményes műként történő minősítésén kívül az előfizetői adatok ábécésorrendbe történő szerkesztése – hiába a jelentős befektetés és „izzadtság" – nem bizonyult elegendőnek a jogvédelemhez.[712] Napjainkra az amerikai joggyakorlat az újdonság szükségessége nélkül az *originality* követelményén felül egy bizonyos fokú kreativitást (*modicum of creativity*) vár el az oltalom megszerzéséhez.

Izgalmas, kiegyensúlyozott megoldást alkalmaz az ugyancsak copyright-szisztémával rendelkező Kanada. Legfelsőbb Bírósága egy összetett, fénymásolással összefüggő, és a fénymásolt tartalmak védettségének kérdésével is foglalkozó ítéletében jelezte, hogy a „jár-

---

[709] *Gerhard Schricker*: Farewell to the "Level of Creativity" (*Schöpfungshöhe*) in German Copyright Law. IIC, 26. évfolyam, 1. szám, 1995. p. 41–48.

[710] *Andreas Rahmatian*: Originality in UK Copyright Law. The Old "Skill and Labour" Doctrine under Pressure. IIC, 44. évfolyam, 1. szám, 2013. p. 4–34.

[711] Az eredetiség tételének EU-s fejlődéséről lásd *Tatiana-Eleni Synodinou*: The Foundations of the Concept of Work in European Copyright Law. In: *Tatiana-Eleni Synodinou* (Szerk.): Codification of European Copyright, Challenges and Perspectives, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2012, p. 93–113.; *Eleonora Rosati*: Originality in EU Copyright – Full Harmonization through Case Law. Edgar Elgar, Cheltenham-Northampton, 2013; *Annette Kur*: Unité de l'art is Here to Stay – Cofemel and its Consequences. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 15. évfolyam, 4. szám, 2020, p. 290–300; *Uma Suthersanen – Marc D. Mimler*: An Autonomous EU Functionality Doctrine for Shape Exclusions. GRUR International, 69. évfolyam, 6 szám, 2020, p. 573–575.

[712] Feist Publications, Inc. v. Rural Telephone Service Co., Inc., 499 *U.S.* 340 (1991).

tasság és döntés" *(skill and judgment)* működő és fair sztenderd *(workable, yet fair standard).* Ebben az esetben a fénymásolt tartalmak egy része kivonatolt bírósági döntéseket érintett. A hagyományos kanadai gyakorlat szerint egy publikált jogeset tömör bevezetőből *(headnote),* a jogeset összefoglalásából *(case summary),* tárgymutatóból *(topical index)* és magából az ítéletből *(reported judicial decision)* áll. A Legfelsőbb Bíróság szerint egy ilyen közlemény előkészítése és megszerkesztése eléri a jogvédelem minimumküszöbét.[713]

Daniel Gervais még 2002-ben jelezte, hogy az eredetiség tartalma világszerte egyre inkább azonossá válik.[714] Bár a teljes egyetértéstől még messze vagyunk, tény, hogy a fent bemutatott fejlődés alkalmas lehet arra, hogy a szerzői jogi védelem eme központi fogalmi eleme idővel a lehető legegységesebb értelmezést nyerjen.

12.1.2. A karaktervédelem

A karakterek védelme hol másutt lehetne erősebb, mint a filmipar fellegvárában, az Egyesült Államokban? Érdemes egy pillantást vetni arra, hogy e védelem miként alakul az óceán túloldalán. Látni fogjuk, hogy a védelem nem általános jelleggel illeti meg a jogosultakat még az Egyesült Államokban sem.

A híres *A máltai sólyom-esetben* a bíróság szerint a forrásműben (Dashiell Hammett könyvében) a magánnyomozó karaktere nem rendelkezett jelentős egyéni vonásokkal („klasszikus" ballonkabátot és kalapot viselt, nem voltak jellegzetes szokásai és/vagy kifejezései, semmiben nem különbözött egy másik magánnyomozótól), és a történet alapvetően nem róla szólt, ezért szerzői jogi védelem sem illette meg.[715] Ezzel ellentétben a törvény védelmét élvezik a Rocky filmsorozat főbb karakterei, mivel részletesen kidolgozottak és a történet egészében róluk szól.[716]

HUNGART © 2023

Batmobile (1989)[717]

Batmobile-replika[718]

HUNGART © 2023

[713] CCH Canadian Ltd. v. Law Society of Upper Canada, 2004 SCC 13, para. 14–36.

[714] *Daniel J. Gervais*: Feist Goes Global: A Comparative Analysis of the Notion of Originality in Copyright Law. Journal of the Copyright Society of the U.S.A., 49. évfolyam, 2002,. p. 949–981.

[715] Warner Bros. v. CBS, 216 *F.2d* 945 (1954).

[716] Timothy Burton Anderson v. Sylvester Stallone et al., 11 *U.S.P.Q.2D (BNA)* 1161 (1989).

[717] *http://vignette1.wikia.nocookie.net/batman/images/1/14/PromoPhoto.jpg/revision/latest?cb=20150430164006.*

[718] *http://robot6.comicbookresources.com/wp-content/uploads/2011/05/batmobile1989.jpg.*

Egy friss ítéletben ugyancsak védelemre méltónak bizonyult a Batman filmsorozatból ismert Batmobile. E jármű ugyan filmről filmre változó külsőt ölt, ám általános jellegzetessége a fekete szín, a denevérekre emlékeztető szimbolika és vonalvezetés, a high-tech fegyverzet. Erre is tekintettel az eljáró bíróság úgy találta, hogy az 1989-es, Tim Burton által rendezett Batman-film gépkocsireplikáját gyártó alperes megsértette a DC Comics szerzői jogait.[719]

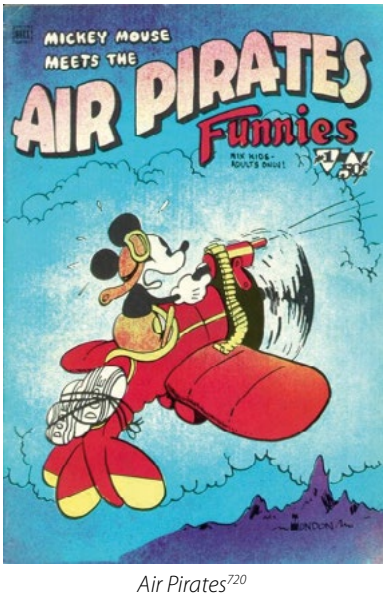

HUNGART © 2023

Air Pirates[720]

Az amerikai joggyakorlat egységes abban a tekintetben, hogy a vizuális karakterek az irodalmi karaktereknél szélesebb körben részesülhetnek védelemben. A bíróság egy másik ügyben a Walt Disney cég szellemi termékei, a sajátos külsővel rendelkező és viselkedésében is egyedi Mickey egér és barátai (Goofy vagy épp Plútó) ügyében foglalt állást. E karakterek engedély nélküli többszörözése egy képregény keretében, ahol Mickey egér és barátai kábítószerrel kereskedtek az Egyesült Államok és Kanada között földön, vízen és levegőben (innen a képregény címe: „*Air Pirates*"), megsértette a Walt Disney cég szerzői jogait.[721]

[719] DC Comics v. Mark Towle, 802 *F.3d* 1012 (2015).

[720] *http://vignette2.wikia.nocookie.net/disney/images/e/ee/Air_Pirates.jpg/revision/latest?cb=20120226211516.*

[721] Walt Disney v. Air Pirates, 581 *F.2d* 751 (1978). Az ehhez kapcsolódó amerikai joggyakorlatról részletesebben lásd *Timár Adrienn:* Filmvászonhősök a szellemi tulajdon labirintusában: a filmipar 21. századi jogi kihívásai a „character merchandising" területén. ISZJSZ, 2015/2. sz., p. 93–96.

12.2. A SZERZŐI JOGOK JOGOSULTJAI

12.2.1. Szerzők és kapcsolódó jogi jogosultak

Abban gyakorlatilag a világ valamennyi országa egyetért, hogy szerzőnek a művet megalkotó személyt tekintik. Az „alkotói elv" már a BUE-ben is megjelent. A mindennapok természetesen ennél bonyolultabbak lehetnek, és számos részkérdés merülhet fel, amelyekre az egyes államok részben eltérő választ adnak. Mi a helyzet az előadóművészi teljesítményekkel vagy a rádió- és televíziószervezetek tevékenységével? Amíg az EU területén a nemzetközi egyezmények és az uniós jogharmonizáció nyomán az előadóművészek, a hangfelvételek és a filmek előállítói, illetve a rádió- és televíziószervezetek erős, mégis részben korlátozott jogvédelemben részesülnek, addig e személyek/cégek az angolszász *copyright* rendszerekben szerzőként részesülnek védelemben. Ennek az eltérő megítélésnek különösen a részükre biztosított vagyoni jogok terjedelme és időbeli korlátozottsága tekintetében lesz jelentősége.[722]

A szerzőség fogalma – ahogy a szabadalmi jogban a feltalálóé – folyamatos kihívások elé néz. Nem sok eséllyel kecsegtetett az amerikai állatvédő szervezet, a PETA által indított per, mely annak megállapítására irányult, hogy a fényképezőgép tulajdonosával szemben a világhírűvé vált „majom szelfik" készítője és alanya – a Naruto nevű makákó – a fényképekkel kapcsolatos szerzői jogok jogosultja. Az eljáró bíróság[723] – majd utóbb a *USCO* az útmutatójában[724] – világosan elvetette az állatok szerzőként való elismerését.

Naruto, a fényképész makákó[725]

[722] Vö.: 12.3. alfejezet és 12.7.2. alfejezet.

[723] Naruto et al. v. David John Slater, 888 *F.3d* 418 (2018).

[724] Compendium of U.S. Copyright Office Practices, 2021, p. 68. (*https://www.copyright.gov/comp3/.*)

[725] *https://en.wikipedia.org/wiki/Monkey_selfie_copyright_dispute#/media/File:Macaca_nigra_self-portrait_large.jpg.*

Sokkal izgalmasabb kérdés, hogy keletkeznek-e a minden műtípusra kiterjedő szerzői jogok – esetleg kapcsolódó jogok – a mesterséges intelligencia (MI vagy AI) által generált tartalmak esetén. A jelenleg irányadó felfogás világszerte az, hogy a szerzői jogok eredeti jogosultja kizárólag természetes személy lehet. Erre nézve lassan növekvő számban bírósági döntések is rendelkezésünkre állnak. Kínában 2019 végén állapította meg a sencseni körzeti bíróság, hogy a TenCent vállalatóriás azért rendelkezik az MI-alapú „robotújságíró" által generált tartalmak fölött, mert azokat utóbb emberi felülvizsgálattal fejlesztették és szerkesztették megjelentethető anyagokká.[726] A Stephen Thaler nevével fémjelzett – elsősorban a szabadalmi jogra fókuszáló – „próbaperek" keretében pedig a *USCO* utasította el még 2019-ben, majd két ismételt eljárásban 2020-ban és 2021-ben az *A recent entrance to paradise* című, MI által fejlesztett grafika szerzői műként való nyilvántartásba vételét, mellyel szemben végül Thaler a Washington D.C.-ben székelő szövetségi bírósághoz fordult jogorvoslatért 2022. június 2-án.[727]

A recent entrance to paradise[728]

12.2.2. Eltérések a munkaviszonyban létrehozott művek (work made for hire) kapcsán

A különböző szerzői jogi filozófiák közötti ellentétet kiválóan példázza a munkaviszonyban létrehozott művek kérdése. Már a terminológia is becsapós, hiszen e kategórián belül az Szjt. számos más, például közalkalmazotti, közszolgálati vagy rendvédelmi, igazgatási

[726] Decision of the People's Court of Nanshan (District of Shenzhen) 24 December 2019 – Case No. (2019) Yue 0305 Min Chu No. 14010, IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law, 51. évfolyam, 5. szám, 2020, p. 652–659.

[727] Thaler v. Perlmutter (1:22-cv-01564), District Court, District of Columbia (*https://www.courtlistener.com/docket/63356475/thaler-v-perlmutter/*).

[728] Uo., p. 4.

jogviszony keretében alkotott műveket is vizsgál.[729] Ezzel szemben az *USCA* a munkaviszonyon kívül *bármilyen* megrendelés alapján elkészített műre – így akár egy megbízási szerződés alapján született gyűjteményes mű fejezetére, vagy egy fordításra is – alkalmazandónak ítéli a releváns szabályokat, amennyiben a szerződő felek kifejezetten rögzítik a „*work made for hire*" jelleget.[730]

Tény ugyanakkor, hogy a különböző jogrendszerek eltérő metódusai gyakorlatilag ugyanazt a célt kívánják elérni, amelynek lényege a jogok munkáltatóra/megrendelőre történő átszállása. Vagyis nem a miért, hanem a hogyan az igazi kérdés. Az Szjt. szerint a munkaviszonyból folyó kötelesség részeként megalkotott mű eredeti szerzője rendelkezik a szerzői jogokkal, ám azokat – eltérő megállapodás hiányában – *a mű átadásával a munkáltató automatikusan megszerzi*.[731] Ezzel ellentétben az angol vagy a kanadai szerzői jogban a munkaviszonyból folyó kötelesség részeként megalkotott műre vonatkozó szerzői jogok *első jogosultjának* – eltérő megállapodás hiányában – *a munkáltatót kell tekinteni*.[732] Hasonlóképp az *USCA* szerint a munkaviszonyban vagy a megrendelésre készült művek esetében *a munkáltató vagy a megrendelő tekintendő a mű szerzőjének*, és – kifejezetten eltérő tartalmú megállapodás híján – ő a vagyoni jogok jogosultja.[733] Boytha György hasonlata kiválóan összefoglalja ezt az amerikai felfogást: „olyan ez, mintha az állatkert igazgatója kijelentené magáról, hogy ő az oroszlán."[734]

12.3. A VAGYONI JOGOK KÖRE ÉS KÜLÖNBSÉGEI

Ugyancsak látványos a jogrendszerek közötti különbség a kizárólagos jogok vonatkozásában.[735] A legszembetűnőbb különbség a kapcsolódó/szomszédos jogi szabályozás léte vagy épp hiánya. Az Egyesült Államok nem csatlakozott a releváns nemzetközi egyezményekhez. Ezzel azt a véleményét kívánta kifejezésre juttatni, hogy nemcsak a kreatív alkotómunka, de a befektetést igénylő előállítói tevékenység és az előadói teljesítmény is *copyright*védelemre jogosult. Más szóval az európai országokból ismert kapcsolódó jogi teljesítmények és logikusan ezek korlátozottabb oltalmi formája hiányzik az amerikai jogrendből. Ebben az Egyesült Királyság az uniós harmonizáció miatt eltér az amerikai mintától.

Tekintettel arra, hogy a kapcsolódó jogi jogosultaknak biztosított vagyoni jogok köre

---

[729] Szjt. 30. § (7) bekezdés. A magyar szabályozás fejlődésére lásd *Legeza, Dénes*: Development of the Hungarian 'Work Made for Hire' Provisions. In *Varga, Norbert – David, A. Frenkel* (szerk.): New Studies in History and Law. Athens Institute for Education and Research, Athens, 2019, p. 47–64.; *Legeza Dénes:* Rendelkezés a munkaviszonyban létrehozott művekkel. Változó szerzői jogi szabályok egy művészi életpálya során. In *Cseporán Zsolt* (szerk.): Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai. MMA MMKI, Budapest, 2016, p. 93–106.

[730] *USCA* §101.

[731] Szjt. 30. § (1) bekezdés.

[732] CDPA Section 11(2); Canadian Copyright Act, Section 13(3).

[733] *USCA* §201*(b)*.

[734] Idézi *Jan Bernd Nordemann*: The U.S. "Work-for-hire" Doctrine before German Courts – Rejection and Reception. Journal of the Copyright Society of the U.S.A., 53. évfolyam, 2006. p. 606.

[735] A személyhez fűződő jogok eltéréseiről lásd alább a 12.5. alfejezetet.

hagyományosan szűkebb, mint a szerzői jogosultaké, értelemszerűen erősebb pozícióval rendelkeznek az amerikai hangfelvétel- és filmelőállítók, illetve előadóművészek. Ezenfelül az egységes *copyright*védelemre is tekintettel a védelmi idő számítása is másként alakul az Egyesült Államokban és Európában.

Az alábbiakban három speciális részkérdésre térünk ki. Mégpedig a vagyoni jogok eltérő szóhasználatára és az ebből potenciálisan fakadó eltérésekre, az adatbázis-előállítók *sui generis* védelmére, valamint a követőjog amerikai helyzetére.

12.3.1. Terminológiai sajátosságok: nyilvánossághoz közvetítés kontra nyilvános előadás

A *USCA* hat vagyoni jogot ismer.[736] Magától értetődő a többszörözés, az átdolgozás és a terjesztés jogának a biztosítása. Az Európában is ismert előadási típusú felhasználások szabályozása azonban jelentős különbségekkel valósult meg az Egyesült Államokban. E tekintetben három különálló esetet ismer a *USCA*: 1. irodalmi, zenei, dramatikus művek, koreográfiák, pantomim és filmművészeti alkotások, illetve más audiovizuális tartalmak egészének vagy részeinek el-, illetve lejátszása, *public performance* típusú nyilvános előadás; 2. irodalmi, zenei, dramatikus művek, koreográfiák, pantomim, vizuális, grafikus, szobrászati művek és filmművészeti alkotások, illetve más audiovizuális tartalmak másolataiból, illetve másolatairól egyedi képek kivetítése és kiállítása, *public display* típusú nyilvános előadás; 3. hangfelvételek digitális audioközvetítés útján történő nyilvános előadása.

A fenti tagolás a bennük foglalt hasonlóságok ellenére sem állítható tökéletes párhuzamba az Szjt.-ből ismert nyilvános előadás, nyilvánossághoz közvetítés (és alesetei), illetve a kiállítás jogával. Mindez konkrét példákon keresztül érzékelhető a legjobban.

2014 egyik legfontosabb amerikai szerzői jogi döntése az *Aereo*-ügyben született. Itt az alperes sugárzott televíziós tartalmakat fogott be az ügyfeleinek fenntartott miniantennák segítségével, majd átalakította a műsorfolyamot digitális jelekké. A cég előfizetői bármely eszköz segítségével időben elcsúsztatva az interneten keresztül streamelhették a kiválasztott programot. A televíziószervezetek azt sérelmezték, hogy az *Aereo* elmulasztotta egy 1992-es törvény által a kábelszolgáltatók terhére előírt továbbközvetítési díj[737] megfizetését. A fenti szolgáltatás az Szjt. 28. § (2) bekezdése alapján könnyen értelmezhető volna, ám az Egyesült Államok jogában ez nehézségekbe ütközött. Ott ugyanis magáncélból bárki jogosult a sugárzott jelek ingyenes vételére. Az *Aereo* azon érvét, hogy a miniantennák ügyfelek részére történő biztosítása a jelek magáncélú befogását (és digitális megtekintését) tette lehetővé, a *SCOPUS* végül elutasította, és megállapította a *public performance* jog megsértését.[738]

Egy másik példát hozva. Az EUB a *Svensson*- és a *BestWater*-ügyben megállapította, hogy egy hiperlink elhelyezése, illetve egy audiovizuális tartalom beágyazása nyilvánossághoz közvetítésnek – lehívásra hozzáférhetővé tételnek – tekinthető.[739] A *Flava Works*-ügyben

[736] *USCA* §106(1)–(6).
[737] Vö.: *USCA* §111.
[738] American Broadcasting Companies, Inc., et al. v. Aereo, Inc., 134 *S.Ct.* 2498 (2014).
[739] Vö. 7.2.4. alpont.

eljáró bíróság szerint azonban a beágyazást elősegítő szolgáltatás szerzői jogi szempontból nem releváns. Az ítéletet hozó Posner bíró szerint ugyanis különbséget kell tenni *performance by uploading* és *performance by receiving* között. Az előbbi esetben a megtekintés a végfelhasználó döntésétől függően, az általa választott helyen és időben történik. A második esetben előadásra akkor kerül sor, ha a jogvédett tartalmat a végfelhasználó számítógépére továbbítják. Egy erősen sántító analógiával élve, a két opciót a következőképpen határolta el Posner bíró: az első esetben megvalósul a nyilvános előadás, amint a mozigép kezelője betöltötte a filmet a készülékbe, és az ujját a lejátszásgombra helyezte. Az utóbbi esetben pedig akkor, ha a gépész lenyomja a lejátszásgombot, és a vetítés elindul.[740]

A fenti érvelés abszurditása rávilágít arra a problémára, ami a *WCT* amerikai átültetésének részlegességéből fakad. A lehívásra hozzáférhetővé tétel joga ugyanis alkalmas arra, hogy lefedje a beágyazást. Mivel azonban erre a jogra konkrétan nem utal a *USCA*, ezért Posner bíró sem ilyen szemüvegen keresztül vizsgálta a *Flava Works* szolgáltatását. Érdemes tudni, hogy az *USCO* épp 2016 elején vetette el a lehívásra hozzáférhetővé tétel jogának átültetését, arra hivatkozva, hogy az internetes felhasználások a nyilvános előadás és a terjesztés vagyoni jogai alá beilleszthetők.[741]

12.3.2. Az adatbázis-előállítók sui generis védelme

Az adatbázis-irányelv által létrehozott *sui generis* védelem ismeretlen az angolszász országokban, az Egyesült Királyság kivételével. Az 1991 óta uralkodó felfogás szerint ugyanis a „munka gyümölcse" önmagában még nem elegendő, a tényeket tartalmazó gyűjtemények csak akkor oltalmazhatók, ha a tartalom kiválogatása eredetiséget és megfelelő kreativitást tükröz. Hasonló tartalmú ítélet született Ausztráliában is.[742] Mindezekre tekintettel megállapítható egyrészt, hogy az érintett cégek erősebb védelemben részesülnek az EU-ban, másrészt – némileg paradox módon – épp az EU közeledett ahhoz a *sweat of the brow* doktrínához az adatbázis-irányelv 1996-os elfogadásakor, amelyet az Egyesült Államok 1991-ben elvetett.

12.3.3. A követőjog

Habár az uniós követőjogi irányelv átültetése lassan és nehézkesen haladt, mára e területen is megvalósult a harmonizáció.[743] A követőjog törvényi rendezése iránti igény az Egyesült Államokban az 1970-es években kapott kiemelt figyelmet. Robert Rauschenberg műalkotásait Robert Scull a *Sotheby's* aukciós házon keresztül busás haszonnal adta tovább 1973-

---

[740] Flava Works, Inc., v. Marques Rondale Gunter, et al., 689 *F.3d* 754 (2012). Az ítélet kritikáját lásd: *Mezei Péter:* A linkelés szerzői jogi vonatkozásai – négyszögletes dugó a hatszögletű lyukba? Infokommunikáció és Jog, 12. évfolyam, 61. szám, 2015. március, p. 32–33.

[741] The Making Available Right in the United States – A Report of the Register of Copyrights, United States Copyright Office, February 2016.

[742] IceTV Pty Limited v Nine Network Australia Pty Limited [2009] *HCA* 14 (22 April 2009).

[743] Vö. 10.1. alfejezet.

ban.[744] Rauschenberg dühösen hangsúlyozta, hogy rendkívül sokat dolgozott a művein, ezért Scull profitjából részesedni szeretne. Scull higgadtan választolt: a magas viszonteladási ár az alkotónak is kedvez, hiszen így a jövőben az új műveiért is nagyobb árat kérhet. Az affér nyomán az amerikai Kongresszusban, valamint Kalifornia és Ohio államban jogalkotók törvényjavaslatot terjesztettek elő.

© Robert Rauschenberg Foundation / HUNGART 2023

Robert Rauschenberg (1925–2008): Double Feature (1959)[745]

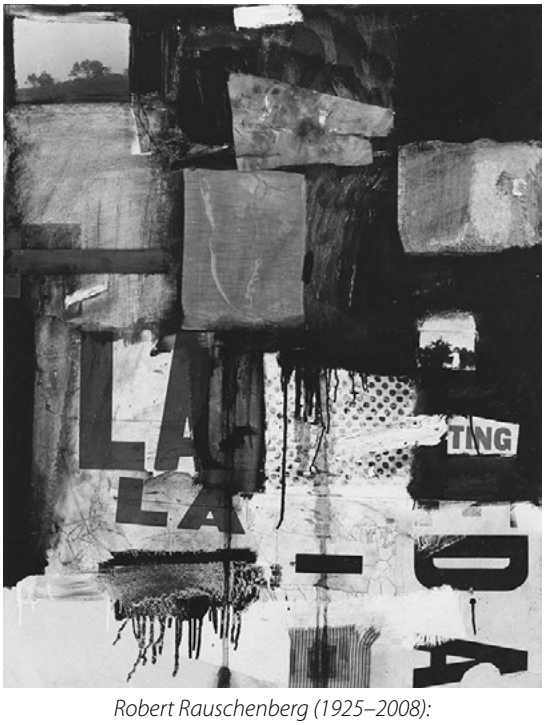

© Robert Rauschenberg Foundation / HUNGART 2023

Robert Rauschenberg (1925–2008): Thaw (1958)[746]

Ezek közül csak a kaliforniai jogszabály került elfogadásra, amely 1977. január 1-jén lett hatályos. A jogszabály alkotmányellenessé nyilvánítása iránt több per is indult az idők folyamán.[747] 2015-ben egy szövetségi fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy a kaliforniai törvény sérti az amerikai alkotmányt, mivel a Kalifornia állam területén kívüli, más tagállam területén megvalósuló eladásokra is vonatkozik. Az alkotmány kereskedelmi klauzulája (*commerce clause*) ugyanis tilt minden olyan tagállami rendelkezést, amely indokolatlan korlátokat állít a tagállamok közötti, szövetségi kereskedelem elé.[748] Sőt, egy 2016. áprilisi

[744] A *Double Feature* című képet 2300 dollárért vásárolta és 90 000 dollárért adta tovább, a *Thaw* című képet pedig 900 dollárért vásárolta, és 85 000 dollárért kelt el az árverésen. – Szerk.

[745] *http://www.rauschenbergfoundation.org/art/artwork/double-feature.*

[746] *http://www.slate.com/articles/arts/culturebox/2014/06/artists_royalties_and_droit_de_suite_the_american_royalties_too_act.html.*

[747] Morseburg v. Balyon, 621 *F.3d* 972 (1980), *cert. denied*, 449 *U.S.* 983 (1980).

[748] Sam Francis Foundation, et al., v. Christies's Inc., 784 *F.3d* 1320 (2015) 1323.

újabb ítélet azt is kimondta, hogy a kaliforniai törvényt az *USCA* jogkimerüléssel kapcsolatos előírása „megelőzi" (*preemption*).[749]

A kaliforniai törvény alkotmányellenessége egyértelműen jelzi, hogy e témakör szabályozása szövetségi szinten volna a leghelyesebb. A jogalkotás iránti igény nem is szűnt meg, és az *USCA* elmúlt 40 éves története során számos ízben felmerült a *resale royalty right* bevezetése. Ezek a törekvések azonban máig nem jártak sikerrel. Legutóbb a 2018-as naptári évben került a Kongresszus elé e tárgyban törvényjavaslat. A jogirodalom is megosztott abban a tekintetben, hogy szükséges-e szövetségi szinten rendezni a követőjogot. Emellett szólhat a képzőművészek magas szintű védelme iránti igény, valamint a tudományok és hasznos művészetek előmozdítását célzó alkotmányos garancia is. Ezzel ellentétes érv, hogy a vagyoni jogokra épülő *copyright*rendszerektől hagyományosan idegen az eredendően személyhez fűződő jogokban gyökerező követőjog.

12.4. A SZERZŐI JOGOK GYAKORLÁSA

12.4.1. A szerzői jogok forgalomképessége

Habár történetileg a kontinentális európai és az angolszász szerzői jog egyaránt a műpéldányok többszörözésén és terjesztésén alapuló vagyoni érdekek védelmén alapul, az európai országok a 19. század óta kiemelt figyelmet szentelnek a szerző személyhez fűződő jogainak. Az angolszász országokban, különösen az Egyesült Államokban, továbbra is a vagyoni érdekek érvényre juttatása dominál. Ebből következően a vagyoni jogok forgalomképessége is vitán felül áll, e vonatkozásban kevés korlátozás ismert.

Az európai országokban is elfogadott a kapcsolódó jogi jogosultságok átruházása, nincs ez másként az amerikai szerzői jogban sem az előadóművészi teljesítményekre vagy a hangfelvételekre vonatkozó jogok kapcsán. Amiben más az angolszász felfogás, az a szerzői művek vagyoni jogainak forgalomképessége. Az Szjt. ezt néhány kivételtől eltekintve kifejezetten kizárja. Ezzel ellentétben például a *USCA* lehetővé teszi a vagyoni jogok egészén vagy egy részén fennálló tulajdon (*ownership of a copyright*) bármilyen módon történő átruházását.[750]

A gyakorlatban ez komoly problémákat szülhet nemzetközi elemet tartalmazó megállapodások esetében. Vajon az az egyetemi oktató, aki egy amerikai jogi folyóiratban akar publikálni, köthet-e érvényesen olyan megállapodást, amelyben szerzői vagyoni jogait átruházza a kiadóra? Miként érvényesíthető ez a szerződés egy olyan országban, amelyik elveti a vagyoni jogok átruházhatóságát írói művekre? Hasonlóan érdekes kérdéseket vethet fel, ha egy nemzetközi közösségi médiafelület általános szerződési feltételeibe belefoglalják, hogy az alkalmazás igénybevétele során a szolgáltató tárhelyeire feltöltött művek (például fotók, rövid videotartalmak, védelemre méltó írói alkotások stb.) vagyoni jogait automatikusan átruházzák a végfelhasználók a szolgáltatóra. A magyar gyakorlat egyszerű választ

[749] Estate of Robert Graham, et al., v. Sotheby's, Inc., 2016 *WL* 1464229.
[750] *USCA* §201(d)(1).

ad erre: a nemzeti elbánás elve mentén, a magyar jogszabály nyújtotta terminológia alkalmazásával korlátozások nélküli felhasználási engedélynek tekintendő a jogátruházás.[751]

12.4.2. A közös jogkezelés

Hasonlóan éles a kontraszt a kontinentális európai és az angolszász országok között a vagyoni jogok gyakorlását illetően. Az egyénileg, avagy az önkéntesen létrehozott, illetve a kötelező jelleggel tevékenykedő szervezetek útján történő joggyakorlás egyaránt jelen van az európai rendszerekben, míg az angolszász országok preferenciasorrendje eltér ettől. A kérdés végső soron az, hogy mekkora szerep jusson a közös jogkezelő szervezeteknek a jogok gyakorlásában. A francia eeredetű közös jogkezelés már a 19. században elterjedt az európai kontinensen, és mára kötelező joggyakorlási móddá vált olyan esetekben, amikor az egyedi engedélyezés és a díjfizetés ellenőrzése meghaladná a jogosultak kapacitását, más szóval olyan esetekben, amikor hatékonyabb eszközt jelent a jogok egyedi gyakorlásánál.

Az angolszász országokban azonban – és különösen az Egyesült Államokban – napjainkban is vitatott, hogy a közös jogkezelők kötelező jelleggel járhatnak-e el, vagy csak a jogosultak önkéntes elhatározása alapján, az ő engedélyükkel végezhetik az engedélyezést és/vagy kezelhetik a jogdíjakat. Az Egyesült Államokban is léteznek ilyen szervezetek – például az ASCAP –, ezek az önkéntesség elvén alapulnak. Az sem meglepő, hogy például a hangfelvétel-előállítók, amelyek erős pozíciókkal rendelkeznek az Egyesült Államokban, az őket megillető szerzői jogokat saját maguk gyakorolják. A „kiterjesztett hatályú közös jogkezelés", amely a skandináv országok szülötte, és arra biztosít jogot, hogy a jogkezelő az olyan jogosultak jogai ügyében is eljárjon, akik nem az adott ország állampolgárai, és a jogkezelőnek sem tagjai, illetve nem adtak részére közvetlen felhatalmazást a képviseletre, teljességgel idegen az amerikai joggyakorlattól.

12.5. A SZEMÉLYHEZ FŰZŐDŐ JOGOK

Kevés olyan témakör ismert a szerzői jogban, amely annyira megosztaná az országokat, mint a személyhez fűződő jogok. Világosan lemérhető ez abból, hogy az adott kérdést a nemzetközi egyezmények milyen mértékben szabályozzák, és amennyiben ismertek az előírások, azt hányan fogadták el. Már a BUE tartalmazta a szerzőség elismerésének jogát, valamint az integritásvédelem klauzuláját.[752] Ezeket – több másik személyhez fűződő jog mellett – a francia bíróságok fejlesztettek ki a 19. században.[753] E jogok rohamtempóban terjedtek el az európai országokban.

Az Egyesült Államok azonban többek között épp e jogok léte miatt nem csatlakozott a BUE-hoz egészen 1988-ig. Sőt, az amerikai szövetségi szerzői jog még napjainkban is

[751] *Faludi Gábor*: A szerzői jogok keletkezése, a szerzői jogok a vagyoni forgalomban. In: *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2020, p. 122.

[752] BUE 6bis cikk (1) bekezdés.

[753] *John Henry Merryman*: The Refrigerator of Bernard Buffet. Hastings Law Journal, 27. évfolyam, 1976. p. 1023–1028.

csak korlátozott módon biztosítja e jogok érvényesülését. A *USCA* értelmében a szerzőség elismerése, valamint az integritásvédelem csak a képzőművészeti alkotások szerzőit illeti meg.[754] Ez ugyanakkor nem azt jelenti, hogy más szerzői jogosultak mozgástere végletesen korlátozott volna személyhez fűződő érdekeik érvényesítésében. Egyrészt tagállami jogszabályok – különösen a szerződésen kívüli károkozás intézményével (részben) párba állítható *tort jog* – alapján, másrészt a szövetségi bíróságok kreatív értelmezése révén a törvényben előírtnál szélesebb védelmet élvezhetnek a jogosultak az Egyesült Államokban.

Így a híres *Monty Python*-ügyben a bíróságnak arról kellett döntenie, hogy az ABC televíziós társaság jogszerűen járt-e el, amikor a *Monthy Python Repülő Cirkusza* című BBC-produkció egyenként harmincperces epizódjaiból úgy mutatott be kétszer három 90 perces részt, hogy az utóbbi időkeretbe a reklámidő is belefoglaltatott. Annak érdekében tehát, hogy a 90 perces műsoridő tartható legyen, az ABC a szkeccsek egy részét kivágta a produkcióból annak ellenére, hogy a BBC erre nem adott engedélyt. A bíróság szerint szerződésszegést eredményezett az eredeti tartalom megcsonkítása.[755] S bár e döntés egyáltalán nem azonos az integritásvédelemmel – már csak azért sem, mert az ítélet 13 évvel a BUE amerikai hatálybalépése előtt született –, ám hatását tekintve megegyezik azzal.

Egy másik ügyben két celeb titkolt házasságáról készült, jogtalanul megszerzett fotók engedély nélküli közzététele képezte a vita tárgyát. Mivel a fényképészeti művek az Egyesült Államokban is szerzői jogi védelmet élveznek, ezért azok engedély nélküli felhasználása jogsértésnek minősült. Az ügy alperese érvelésében a *fair use-teszt*re támaszkodott,[756] ám a bíróság elvetette ezt a védekezést, többek között arra való hivatkozással, hogy a felperest megillette a fotók első *kereskedelmi* forgalomba hozatalához fűződő érdeke. Az előző mondat kulcsszava a kereskedelmi volt, és nem az első nyilvánosságra hozatal. Az ítélet világossá tette, hogy a közzététel „jogát" alapvetően nem személyiségi kérdésként, hanem vagyoni érdekként kezeli.[757] Más szemszögből nézve ugyanakkor az ítélet a szerzők részére azt a védelmet deklarálja, mint amit Európában a személyhez fűződő jogok.

Létezik azonban az amerikai személyhez fűződő jogi szabályozásnak egy Európában jobbára ismeretlen vetülete. Eszerint ugyanis a *USCA* §106A jogsértésnek minősíti azt, ha valaki a szerző engedélye nélkül semmisít meg – rombol le – egy elismert értékű képzőművészeti alkotást. Az amerikai joggyakorlat az értéket – *stature* – tágan értelmezi, ahogy az elismerést – – is, amely érkezhet szakértőktől, a művészeti közösségtől és a nyilvánosság bármely tagjától.[758] Ezek alapján az eljáró bíróság jogellenesnek találta, hogy egy elhagyott gyártelep tulajdonosa anélkül romboltatta le az épületeket, hogy a rajtuk szereplő graffitik szerzőitől engedélyt kért volna. A bíróság szerint ugyanis a *5pointz* épületre való graffitizés „a szakma csúcsának" számított, a rajzok pedig kiemelkedő népszerűségnek örvendtek. (Lásd alább a képet.)[759]

---

[754] *USCA* §106A.

[755] Terry Gilliam, et al., v. American Broadcasting Companies, Inc., 538 *F.2d* 14 (1976).

[756] Vö.: 12.6.1. alfejezet.

[757] Noelia Lorenzo Monge, et al., v. Maya Magazines, Inc., 688 *F.3d* 1164 (2012).

[758] John Carter, et al., v. Helmsley-Spear, Inc., 71 *F.3d* 77 (1995).

[759] Maria Castillo, et al., v. G&M Realty L.P., et al, 950 *F.3d* 155 (2020).

HUNGART © 2023

A 5pointz épület[760]

12.6. KORLÁTOZÁSOK ÉS KIVÉTELEK

A korlátozások és kivételek témaköre ugyancsak komoly viták tárgyát képezi annak ellenére, hogy a nemzetközi szerzői jog részletesen – igaz eseti jelleggel – szabályozza. A legkiválóbb példa erre az *Infosoc*-irányelv. Ennek megalkotása során gyakorlatilag az EU-tagállamok szerzői jogában ismert valamennyi korlátozás és kivétel felkerült az „étlapra", amelyek közül aztán a tagállamok a jogharmonizáció keretében szabadon szemezgethettek. E korlátozások és kivételek egy része a korábbi nemzetközi egyezményekben is megtalálható volt – így azok gyakorlatilag valamennyi tagállamban jelen voltak már –, mások viszont egy vagy több országban voltak csupán elismertek. Kiváló példa erre a paródia esete. A korlátozások és kivételek azonban egységesnek tűnnek abban a tekintetben, hogy jellemzően oktatási, kulturális és társadalmi célokat, meghatározott esetekben pedig egyéni érdekeket érvényre juttató, azonban alapvetően nem jövedelemszerzésre irányuló magatartásokat takarnak. Ami igazából hiányzik a kontinentális európai országok rendszeréből, az az Egyesült Államokban több mint másfél évszázada ismert *fair use-teszt,* amely generálklauzula módjára – nyitott végű kivételként – biztosítja a felhasználói érdekek érvényesülését, akár profitorientált felhasználások esetében is.

12.6.1. A fair use az Egyesült Államokban

A *fair use-teszt* 1841. évi életre hívása az Egyesült Államokban alapvetően az Alkotmány ún. *IP Clause* című passzusára vezethető vissza. Eszerint „a Kongresszusnak joga van arra, hogy (…) előmozdítsa a tudományok és hasznos művészetek fejlődését azáltal, hogy a szer-

[760] IPKat blog. Lásd: *https://ipkitten.blogspot.com/2018/03/the-5-pointz-case-response-on-risk-of.html.*

zők és feltalálók részére kizárólagos jogot biztosít írásaik és találmányaik tekintetében egy meghatározott időtartamra".[761] E klauzula az információk terjesztését és a kreativitás előmozdítását tűzte ki célul, akaratlanul is megtörve a szerzők jogának műveikre vonatkozó kizárólagosságát.[762] Az alkotmányos felhatalmazás egyszerre biztosítja a szerzőknek a műveikhez fűződő jogokat, másrészt a társadalomnak a tudás terjesztéséhez kapcsolódó érdekét. Az amerikai bíróságok ezen ellentmondás feloldása érdekében fejlesztették ki e kompromisszumos doktrínát.

A *fair use-teszt* a következők szerint hangzik:

„A 106. és 106/A. szakaszok [a vagyoni és személyhez fűződő jogok] rendelkezései ellenére a szerzői joggal védett művek kritikai, magyarázati, híradási, oktatási (beleértve a tantermi használatra történő többszörözést is), tudományos vagy kutatási célú fair használata, beleértve a másolatok vagy hangfelvételek készítésével, avagy az említett szakaszban meghatározott más módon való többszörözéssel való felhasználást, nem képezi a szerzői jogok megsértését. Annak meghatározásakor, hogy a mű felhasználása az adott esetben fair volt-e vagy sem, a vizsgálandó tényezők magukba foglalják az alábbiakat:

(1) a használat célja és jellege, beleértve, hogy e használat kereskedelmi természetű vagy nonprofit oktatási célú-e;

(2) a szerzői joggal védett mű természete;

(3) a felhasznált résznek a mértéke és lényegessége a szerzői joggal védett műhöz mint egészhez viszonyítva; és

(4) a használatnak a szerzői joggal védett mű potenciális piacára vagy értékére kifejtett hatása.

Az a tény, hogy a művet még nem publikálták, nem akadálya a fair használat megállapításának, ha ezt a fent említett tényezők alátámasztják."[763]

A fenti tétel tömör összefoglalása gyakorlatilag egyenlő a lehetetlennel.[764] Nem véletlenül, hiszen a teszt megszületése óta közel kétszázötven jogerős ítéletet tartanak nyilván.[765] Ennek ellenére tekintsük át a fentieket, és idézzük fel a *fair use-teszt*tel kapcsolatos leghíresebb ítéleteket.

A törvényi előírás struktúráját tekintve három részre osztható. Egyrészt van egy preambuluma, amely számos tisztességesnek tekinthető felhasználási célt sorol fel. E célok nem kizárólagosak, más okból is elképzelhető a *fair* felhasználás. A teszt második része egy négy tételből álló lista. A bíróságok hagyományosan e körülmények összességét mérlegelik a végső döntés meghozatalakor. Más szóval a *fair use*-nak nem előfeltétele, hogy mindegyik faktor a felhasználó mellett szóljon, ahogy az is igaz, hogy egyetlen tényező miatt is meghiúsulhat a védekezés.

E faktorok közül az első a felhasználás célját és jellegét vizsgálja. A preambulumból ismert célok itt ismét előtérbe kerülnek azzal, hogy a bírósági gyakorlat napjainkra hagyo-

---

[761] Alkotmány, 1. cikk (8) bekezdés 8. pont.

[762] *William W. Fisher III*: Reconstructing the Fair Use Doctrine. Harvard Law Review, 101. évfolyam, 1988. június, p. 1687–1688.

[763] *USCA* §107.

[764] A legrészletesebb magyar nyelvű elemzést lásd: *Mezei Péter*: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében, ISZJSZ, 2008/3. sz., p. 26–68.

[765] Lásd az *USCO* hivatalos *fair use-index*ét: *http://www.copyright.gov/fair-use/fair-index.html.*

mányosan a kereskedelmi vagy nonprofit dimenziót szemléli, illetve azt, hogy a másodlagos mű átalakító *(transzformatív)* jelleget ölt-e. Így *fair*nek találta a *SCOPUS*, amikor egy klinikai könyvtár fénymásolt az egészségügyi dolgozóknak folyóiratszámonként legfeljebb egy tanulmányt, maximum 40 oldal terjedelemben,[766] ám a tisztességtelen felhasználás felé billent a mérleg nyelve egy olyan fénymásolási perben, ahol az alperes az olajipari óriás Texaco volt.[767] Az átalakító jelleg jelentősége számos esetben vált központi kérdéssé, olyannyira, hogy mára talán ez a legmeghatározóbb elem. Így a paródiacélú kritikai átalakítás,[768] az online elérhető fényképek miniatürizált verzióinak *(thumbnail)* keresőszolgáltatás keretében történő kivetítése,[769] avagy a papíralapú könyvek digitalizálása és online kereshetővé tétele mind elfogadható az Egyesült Államokban.[770]

A teszt második faktora a forrásmű természetére kérdez rá. E körülmény szinte kivétel nélkül a felperesnek kedvez, mert az esetek jelentős részében jogvédett művek kerülnek felhasználása. Ami esetlegesen meggyengítheti a felperes pozícióját az az, ha a felhasználás tényeket tartalmazó művekre vonatkozik. Így például a tudományos, *non-fiction* tartalmak digitalizálását nem értékelte az eljáró fórum egyértelműen a Google terhére a *Google Books-perben.*

A harmadik faktor a felhasznált rész mennyiségét és minőségét, jelentőségét elemzi. A joggyakorlat e téren is kifejezetten színes. A *Rowley-ügyben* az alperes a felperes szakácskönyvének közel felét másolta le, ami megalapozta a jogsértést.[771] A *Kinko's-ügyben* a forgalomban még kapható könyveknek átlagosan 5-14%-át, a valamely okból be nem szerezhető könyvek 15-25%-át fénymásolta az alperes, s a bíróság ezt sem találta mennyiségileg elfogadhatónak.[772] Egy másik fórum unfairnek tekintette azt az esetet, amikor a tanár annak érdekében, hogy hallgatói sikeresen felkészülhessenek a francia vizsgájukra, egy szótár 15%-át kimásolva, kivonatot készített.[773] A *Google Books*-ügyben viszont a tartalmak legfeljebb egyhatodának (16%) a lehívásra hozzáférhetővé tétele még fairnek bizonyult. A mennyiségi és minőségi körülmények egymáshoz viszonyított jelentőségét azonban a legjobban a *Harper & Row*-ügy szimbolizálja. Ebben ugyanis mindössze 300 szó körül folyt a vita, azonban e magatartás fair voltát a *SCOPUS* arra hivatkozással utasította el, hogy e rész minőségét tekintve igen lényeges volt az egészhez – amely 300 000 szóra rúgott –viszonyítva.[774]

A negyedik faktor a forrásmű potenciális piacára gyakorolt hatásait elemzi, vagyis leginkább azt, hogy a felhasználás képes-e az eredeti mű iránti keresletet csökkenteni vagy magát a művet helyettesíteni. A gyakorlati esetek fényében elmondható, hogy minden olyan

---

[766] Williams & Wilkins Co. v. U. S., 487 *F.2d* 1345 (1973), *aff'd* by an equally divided Court, 420 *U.S.* 376 (1975).

[767] American Geophysical Union v. Texaco, Inc., 60 *F.3d* 913 (1994).

[768] Luther R. Campbell, et al. v. Acuff-Rose Music, Inc., 510 *U.S.* 569 (1993).

[769] Leslie A. Kelly, et al., v. Arriba Soft Corporation, 336 *F.3d* 811 (2003).

[770] The Authors Guild, Inc., et al. v. Google Inc. 804 *F.3d* 202 (2015).

[771] Marcus v. Rowley, 695 *F.2d* 1171 (1983).

[772] Basic Books, Inc., v. Kinko's Graphics Corp., 758 *F.Supp.* 1522 (1991).

[773] College Entrance Book Co. v. Amsco Book Co., 119 *F.2d* 874 (1941).

[774] Harper & Row, Publishers, Inc., v. Nation Enterprises, 471 *U.S.* 539 (1985).

másodlagos mű, amely formáját tekintve eltér ugyan az eredetitől, ám tartalmilag semmi újat nem hordoz magában, jogsértőnek tekinthető. Így például levelek gyűjteményként való publikálása,[775] németjuhászkölykökről készült fotó szobor formájában való utánzása,[776] avagy a felperes nyelvkönyvében található ábrák transzformáció nélküli bemásolása egy pusztán megoldásokat tartalmazó kötetbe,[777] annak a potenciális veszélyét hordozták magukban, hogy a jogosult művének piaci értéke csökkenhet.

Végül a *USCA* §107 jelenlegi szövegváltozatának utolsó mondata szerint a még nyilvánosságra nem hozott művek esetén is felmerülhet a *fair use-teszt* alkalmazása. E mondat törvénybe iktatását néhány, az 1980-as években hozott ítélet indukálta. Egy részük J. D. Salinger könyvtárban elhelyezett leveleinek,[778] más részük pedig a szcientológiai egyházat alapító L. Ron Hubbard publikálatlan kéziratainak a közzétételével függött össze.[779] Végül a *USCA* 1992-es módosítása nyomán e tartalmak esetén is össze kell olvasni a négy törvényi faktort. Amint azt fentebb láthattunk, esküvői fotók engedély nélküli közzététele olyan mértékben sértette a fotók potenciális piacát, hogy az már *unfair*nek bizonyult.[780]

12.6.2. A *fair dealing* a többi angolszász országban

Az elsőként 1841-ben alkalmazott *fair use-teszt* elismerten az Egyesült Királyságban kimunkált *fair dealing* szabályára vezethető vissza.[781] A még ma is központi jelentőségű fogalom az Egyesült Királyságban merevebb, konkrétan meghatározott esetekben hívható segítségül. A *CDPA* §§29–30/A alapján a kutatás és tanulmányok folytatása, a kritika és recenzió készítése, a híradási célú felhasználások és 2014 óta a parodizálás érdekében hívható segítségül e kimentő körülmény. Az alperesnek azonban azt is bizonyítania kell, hogy magatartása *fair* volt. Hogy ez miként igazolható? A merev, dogmatikus felsorolások helyett eseti bírósági mérlegelés teszi lehetővé. Az amerikaihoz hasonlóan jelentősége lehet a felhasznált mű jellegének, avagy annak, hogy a tartalmat publikálták-e már, hogyan jutottak a mű birtokába, hogy a jogsértés „kevésbé tolakodó" (*less intrusive*) eszközökkel is megvalósítható lett volna vagy sem, illetve, hogy milyen mennyiség került átemelésre a forrásműből.

A *fair dealing-teszt*et a többi angolszász ország is átvette, és rendszeres jelleggel hivatkoznak rá a felhasználók a jogsértések alóli kimentés céljából. A legismertebb kanadai döntés szerint a *fair* jelleg vizsgálatakor a felhasználás céljára és jellegére, a felhasznált rész mennyiségére, az alternatív felhasználási lehetőségekre, a forrásmű természetére és a forrásműre gyakorolt hatásokra kell tekintettel lenni.[782]

---

[775] Folsom, et al., v. Marsh, et al., 9 *F.Cas.* 342 (1841).

[776] Art Rogers v. Jeff Koons, 960 *F.2d* 301 (1992), p. 312, cert. denied, 113 *S. Ct.* 365 (1992).

[777] Reed v. Holliday, 19 *Fed.* 325 (1884).

[778] Jerome D. Salinger v. Random House, Inc., et al., 811 *F.2d* 90 (1987), p. 97., cert. denied, 484 *U.S.* 890 (1988).

[779] New Era Publications International, ApS v. Henry Holt & Company, Inc., 873 *F.2d* 576 (1989).

[780] Vö. Noelia Lorenzo Monge, et al., v. Maya Magazines, Inc., 688 *F.3d* 1164 (2012).

[781] *Melissa de Zwart*: An Historical Analysis of the Birth of Fair Dealing and Fair Use. Lessons for the Digital Age. Intellectual Property Quarterly, 1. szám, 2007. p. 60–91.

[782] CCH Canadian Ltd. v. Law Society of Upper Canada, 2004 *SCC* 13, para. 14–36.

12.6.3. A jogkimerülés

Hagyományosan nem a korlátozások és kivételek körébe kerül elhelyezésre a jogkimerülés tétele. Eszerint a terjesztéshez fűződő jog kimerül a műpéldány első jogszerű forgalomba hozatalát követően. Más szavakkal, ha a jogosult forgalomba hoz egy könyvet vagy CD-lemezt, az ennek a tulajdonjogát jogszerűen megszerző személy a példányt belátása szerint eladhatja. Az antikvár kereskedelem alapját szolgáltató jogelv történetileg egy német professzor 19. századi munkájáig vezethető vissza, s a tételt a Német Birodalmi Legfelsőbb Bíróság 1906-os ítéletében emelte jogerőre. Az Egyesült Államokban hasonló keretek között fogadta el a tétel alkalmazását a *SCOPUS* (*first sale doctrine* néven) 1908-ban.[783]

A jogkimerüléssel kapcsolatos két legizgalmasabb részkérdést a párhuzamos importálás esetleges tilalma, illetve a jogelv digitális környezetben való alkalmazása adja. Az előbbi kapcsán kiemelhető, hogy a *SCOPUS* 2013-ban hozott döntése értelmében – hátat fordítva az addig követett nemzeti jogkimerülés alkalmazásának – a Thaiföldön gyártott és ott jogszerűen forgalomba hozott tankönyvek engedély nélkül importálhatók az Egyesült Államokba.[784] Más országok, így például Svájc vagy Új-Zéland régebb óta a nemzetközi jogkimerülés tétele mellett foglaltak állást, lehetővé téve, hogy az egyébként szűkösebb nemzeti piacukra külföldről érkezzenek példányok. Az EU-ban a jogkimerülés csak regionális kereteken belül, a tagállamok vagy az EFTA-tagállamok területén elsőként forgalomba hozott műpéldányokra terjedhet ki.[785]

A „digitális jogkimerülés" tétele a 2012-es *UsedSoft-döntés* okán merült fel az EU-ban.[786] Itt az EUB rögzítette a jogkimerülés alkalmazhatóságát az online értékesített szoftverlicenckulcsok esetén is. E döntés Európában nem mindenhol nyert elismerést a szoftveres környezeten kívül. Így ismert olyan korai német ítélet, amely az e-könyvek és a hangoskönyvek viszonteladását nem tartotta beilleszthetőnek a jogkimerülés tétele alá.[78782] Utóbb pedig az EUB zárta ki a jogelv érvényesülését a „használt" e-könyvek viszonteladása kapcsán a *Tom Kabinet-ügyben*.[788] A legismertebb, nem európai példát az amerikai *ReDigi-ügy* jelentette. Itt az iTunes-ról vásárolt, „használt" hangfelvételek viszonteladása esetére zárta ki a *first sale doctrine* alkalmazhatóságát a jogerős bírósági ítélet.[789]

---

[783] *Mezei Péter*: A jogkimerülés intézményének kialakulása és fejlődése az Egyesült Államokban. ISZJSZ, 2014/2. sz., p. 5–77.

[784] Supap Kirtsaeng v. John Wiley & Sons, Inc., 133 *S.Ct.* 1351 (2013).

[785] *Mezei Péter*: A jogkimerülés intézményének a kialakulása és fejlődése az Európai Unió szerzői jogában. ISZJSZ, 2015/4. sz., p. 38–80.

[786] C-128/11. sz. ügy UsedSoft GmbH kontra Oracle International Corp. [ECLI:EU:C:2012:407].

[787] OLG Stuttgart 03.11.2011 (2 U 49/11) – Keine Erschöpfung bei Online-Vertrieb von Hörbüchern, Computer und Recht, 5. szám, 2012. p. 301–302.; OLG Hamm 15.05.2014 (22 U 60/13) – Keine Erschöpfung bei Audiodateien – Hörbuch-AGB, Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, 9. szám, 2014, p. 853–863.

[788] C-263/18. sz. ügy Nederlands Uitgeversverbond és Groep Algemene Uitgevers kontra Tom Kabinet Internet BV és társai [EU:C:2019:1111].

[789] Capitol Records, LLC, v. ReDigi Inc., 910 *F.3d* 649 (2018). A digitális jogkimerülésről lásd: *Mezei Péter*: A digitális jogkimerülés határai az Egyesült Államokban és az Európai Unióban – I. rész. ISZJSZ, 2015/5. sz., p. 79–123.; *Mezei Péter*: A digitális jogkimerülés határai az Egyesült Államokban és az Európai Unióban – II. rész. ISZJSZ, 2015/6. sz., p. 78–96.

12.7. TERÜLETI ÉS IDŐBELI KORLÁTOK

12.7.1. A szerzői jog territoriális jellege és az extraterritoriális jogalkalmazás

A szerzői jog – akárcsak a szellemitulajdon-védelem többi formája – alapvetően területi elvén nyugszik. Ez azt jelenti, hogy a szerzői jogi védelem hagyományosan azon a területen illeti meg az alkotót, ahol a művet megalkotja, habár a praktikum azt diktálja, hogy az első nyilvánosságra hozatal helyét vegyük alapul a honosság megállapításához.

Az igazán bonyolult helyzetek a nemzetközi elemet tartalmazó ügyekből fakadnak. Így például, ha egy ország állampolgára egy másik állam területén követ el szerzőijogsértést. Ilyen esetekben a legtöbb országban a jogsértés helyén érvényes jog alkalmazását írják elő. Az Egyesült Államok ebből a szempontból is kivételnek tekinthető. Meghatározott esetekben ugyanis az ún. *extraterritoriális* jogalkalmazás keretében lehetőség nyílik arra, hogy a nem amerikai állampolgár által külföldön elkövetett jogsértések esetén is az amerikai szerzői jogot alkalmazzák a bíróságok. Különösen igaz ez az interneten elkövetett jogsértésekre. Az *isoHunt*-perben a bíróság annak ellenére megállapította az alperes felelősségét, hogy a torrentfájlok indexálását végző *isoHunt* kanadai doménről működött, az alperes kanadai állampolgár volt, aki semmilyen módon nem kapcsolódott az Egyesült Államokhoz. Az *in personam* hatáskör és illetékesség hiánya azonban nem zárta ki, hogy az alperes *in rem*, vagyis az elkövetett jogsértésekért felelősséggel tartozzék. Az *isoHunt* oldalt ugyanis számos amerikai végfelhasználó vette igénybe, akik a tartalmak letöltésével és megosztásával a többszörözés és a terjesztés jogát sértették meg. A bíróság szerint e közvetlen jogsértések pedig az alperes közvetett/indirekt jogsértése nélkül nem lettek volna megvalósíthatók.[790]

12.7.2. A védelmi idő

A szerzőknek biztosított minimális védelmi időt a BUE pontosan meghatározza (*pma* 50 év), de a gyakorlatban országonként változik az időtartam. Ezt a helyzetet a nemzetközi előírások – a BUE mellett a védelmiidő-irányelv – által rögzített kivételek pedig csak tovább bonyolítják. Általánosságban elmondható, hogy a világ fejlett országaiban a *pma* 70 év az irányadó. A szerzői és kapcsolódó jogok eltérő európai megítélése tetten érhetőa kapcsolódó jogi jogosultaknak biztosított rövidebb, összesen 50 vagy 70 éves időtartamra szóló védelmi időben is. A *sui generis* adatbázis-előállítói védelem ideje 15 év az EU-ban, igaz, ez bármennyiszer megújítható. Az Egyesült Államokban ehhez képest minden jogosult – jelenleg – azonos időtartamra részesül oltalomban. Tény, hogy az 1976-ot megelőzően született művekre nézve a védelmi időt lépcsőzetesen,emelkedő mértékben) biztosítja a *USCA*.

[790] Columbia Pictures Industries, Inc., et al., v. Gary Fung, et al., 710 *F.3d* 1020 (2013).

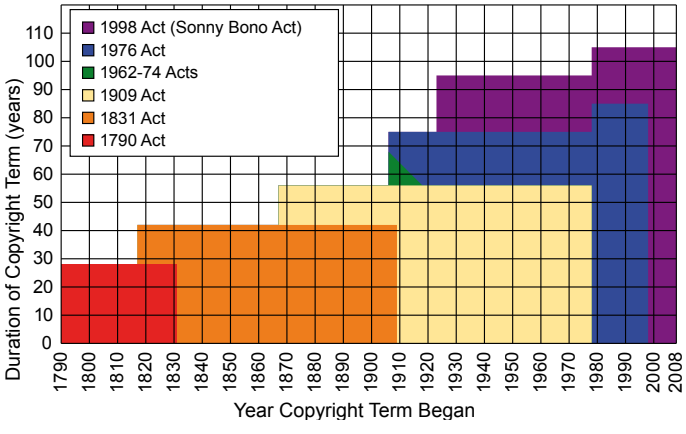

Tom Bell: Védelmi idő az Egyesült Államokban[791]

Érdekesség, hogy a legutolsó – 1998-as – törvénymódosítás egészítette ki a korábbi *pma* 50 éves oltalmat *pma* 70 évre az Egyesült Államokban. Sokan e módosításban – melyet egyesek csak *Mickey Mouse-törvénynek* csúfoltak, lévén a hosszabbítás egybecsengett a Walt Disney cég érdekeivel – az alkotmány szellemitulajdon-védelmi klauzulájának a megsértését látták. A *SCOPUS* azonban megerősítette, hogy az alkotmány korlátozott időre biztosít védelmet a szerzői jogosultaknak, ennek a maximumát azonban nem határozza meg. Erre is tekintettel a védelmi idő meghosszabbítása nem alkotmányellenes mindaddig, amíg az reális korlátokat állít a joggyakorlás elé.[792]

Érdekes kérdés, hogy mi a sorsa az olyan karakternek, azaz „jellemeknek", amelyet szerzője az idők folyamán folyamatosan fejleszt? Más szóval, lejár-e a védelmi idő az olyan művekre és a bennük foglalt karakterekre nézve, amelyek folytatásokban jelennek meg? Pontosan erre a kérdésre adott választ a *Sherlock Holmes-ügy.* Az alapügy felperese egy olyan kötetet szerkesztett 2011-ben, amelyben modern szerzők írtak Sherlock Holmes világára és karakterére építő novellákat. A felperes ekkor 5000 dollárt fizetett a szerzői jogokat kezelő Doyle Estate-nek a karakterek használatáért. A második kötet kiadásáért azonban a felperes már nem kívánt jogdíjat fizetni, és sikeres keresetet indított annak megállapítására, hogy a vitatott karakterek már nem állnak jogvédelem alatt. A jogerős döntés szerint, ha elfogadnánk a Doyle Estate érvelését, miszerint a védelmi idő a karakterekre nézve mindaddig fennáll, amíg az utolsó kötet védelmi ideje le nem jár, akkor érdemben 135 éves védelmi időre tenne szert a jogosult, ami akadálya lenne annak, hogy későbbi szerzők a közkincs paradigmájára építve új, kreatív alkotásokat hozzanak létre.[793]

Ugyancsak külön érdekesség, hogy a személyhez fűződő jogok az országok egy részé-

[791] *https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/77/Tom_Bell's_graph_showing_extension_of_U.S._copyright_term_over_time.svg/500px-Tom_Bell's_graph_showing_extension_of_U.S._copyright_term_over_time.svg.png.*

[792] Eric Eldred, et al. v. John Ashcroft, 537 *U.S.* 186 (2003).

[793] Leslie S. Klinger v. Conan Doyle Estate, Ltd., 755 *F.3d* 496 (2014). E ponton fontos jelezni, hogy a védelmi idő a *USCA* megszületése előtt nem a szerző halálától, hanem az első megjelenéstől került számításra.

ben a vagyoni jogokhoz kötődnek, és ily módon a védelmi idő eltelte e jogosultságokat is érinti. E *monista* felfogás klasszikusan a német *Urheberrecht* típusú rendszert követő országokban elfogadott. Ezzel ellentétben a *dualista* felfogást követő országokban – például Franciaországban, Belgiumban, Dániában – a személyhez fűződő jogok érvényesítésére a vagyoni jogok védelmi idejének lejártát követően is lehetőség van.[794] Ám még e klasszikus kategorizáláson túl is elképzelhetőek speciális megoldások a védelmi idő eseti szabályozására. Kiváló példa a brit *Pán Péter-kivétel.* A *CDPA* §301 alapján a londoni *Hospital for Sick Children, Great Ormond Street* javára annak ellenére is jogdíjat kell fizetni Sir James Matthew Berrie világhírű meséjének bármiféle nyilvános előadása után, hogy a mű védelmi ideje 1987. december 31-ével lejárt.

12.8. A JOGÉRVÉNYESÍTÉS

A szerzői jogok érvényesítésének kereteit – több más részkérdéshez hasonlóan – alaposan meghatározzák a nemzetközi szerzői jogi egyezmények, így különösen a TRIPS-megállapodás vagy a jogérvényesítési irányelv. Ezen előírások azonban még így is sok esetben csak a kereteket és az elérendő célokat határozzák meg. Ezért is van az, hogy az országok belső joga sok eltérést mutat mind anyagi jogi – például közvetlen kontra közvetett felelősség –, mind eljárásjogi kérdésekben – például a jogsértések bizonyítása, a kártérítés összege –. Az imént említett példákra az alábbiakban külön kitérünk. Amitől helyszűkében ugyanakkor el kell tekintenünk, az annak a bemutatása, hogy a világ számos országában a szerzői jogi ügyeket különbíróságok tárgyalják. Ilyen intézmények az európai és az észak-amerikai országokban elvétve találhatók. Legújabban az Egyesült Államokban, 2022. június 16-ai nappal kezdte meg működését a kis – legfeljebb 30 000 USD – perértékű szerzői jogsértések elbírálására szolgáló *Copyright Claims Board*.

12.8.1. Közvetlen és közvetett jogsértés

Szerzői jogi jogsértést az követ el, aki engedély nélkül vagy a szerződés, esetleg a törvényi felhatalmazás keretein túllépve használ fel jogvédett tartalmakat, illetve sérti meg a személyhez fűződő jogokat. E magatartások közvetlen jogsértést jelentenek. Egyes országokban azonban azért is megállapítható a felelősség, ha valaki valamilyen módon más személyek szerzői jogsértéseihez járul hozzá. Ilyesfajta rendelkezések hazánkból,[795] Né-

[794] *Adolf Dietz*: The Moral Right of the Author. Moral Rights and the Civil Law Countries. Columbia-V.L.A. Journal of Law and the Arts, 19. évfolyam, 1995. p. 213–227.

[795] Az *Szjt.* 23. § (2) bekezdése a terjesztési jog megsértésnek tekinti a más személy által jogellenesen létrehozott műpéldányok kereskedelmi birtoklását is.

metországból[796] és Kínából is ismertek.[797] Sőt, az elektronikus kereskedelmi jogból eredő felelősségkorlátozás (*safe harbour*) intézménye is a közvetett felelősség megállapítását eredményezheti, amennyiben a törvényi előírások nem kerülnek betartásra. Az indirekt felelősség igazi „hazáját" azonban mégis az angolszász országok jelentik. Az Egyesült Államokban a bírósági joggyakorlat fejlesztette ki a járulékos és helyettes felelősséget (*contributory* és *vicarious liability*), melyekhez hasonló intézmények az angol és ausztrál szerzői jogból is ismertek *concept of authorization* néven.[798]

A közvetett felelősség tételeit az Egyesült Államokban a *SCOPUS* fejlesztette ki. Eszerint járulékos felelősség terhelhet egy gyártót a terméke segítségével elkövetett szerzői jogi jogsértésekért, amennyiben azokról tudomása van, és a jogsértéshez materiális segítséget nyújt, vagy arra bátorítja a felhasználót. Sőt, amennyiben a jogsértés megakadályozására reális lehetősége nyílna a gyártónak, mégsem tesz ellene semmit, és a jogsértésből jövedelemre tesz szert, akkor helyettes felelősséggel is tartozik. A *Sony v. Universal-ügyben* a *SCOPUS* mégis elvetette az alperes felelősségét. Ennek oka az volt, hogy a videomagnók gyártása önmagában még nem tette lehetővé a *Sony* számára, hogy tudomást szerezzen arról, hogy az amerikai fogyasztók milyen televíziós tartalmak másolására használják a készülékeket, illetve e rögzítések kontrollálására sem volt lehetősége a cégnek. Sőt, a bírák érvelése szerint a videomagnók alkalmasak jelentős, nem jogsértő felhasználásokra is. E tétel angolul a *staple article of commerce* nevet viseli.[799] A közvetett felelősségi klauzulákra ugyanakkor előszeretettel hivatkoztak a fájlcsere-perekben. E tételek alapján rendre elvéreztek az indexáló oldalak, mint például a *Napster*, a *Grokster*, a *LimeWire* vagy az *isoHunt*.[800]

Más országokban is felismerték, hogy a hatékony jogérvényesítés nem a tömeges mértéket öltő közvetlen jogsértésekkel, hanem az azokat lehetővé tevő közvetítő szolgáltatókkal szembeni fellépés útján érhető el. Épp ezért érthető, hogy a weboldalak blokkolása – amely az *Infosoc*-irányelv és a jogérvényesítési irányelv előírásain nyugszik az EU-ban – miért is vált napjaink egyik legnépszerűbb jogérvényesítési eszközévé.[801]

---

[796] A „háborítói felelősség" (*Störerhaftung*) intézménye a német polgári törvénykönyv (BGB) 1004. szakaszában található, s ennyiben általános magánjogi klauzula. A szerzői jog területén történő alkalmazásáról lásd *Gerald Spindler, Matthias Leistner*: Secondary Copyright Infringement – New Perspectives in Germany and Europe. IIC, 37. évfolyam, 7. szám, 2006. p. 798–813.

[797] *Yang Cao*: Indirect Infringement of Intellectual Property in China. Queen Mary Journal of Intellectual Property, 6. évfolyam, 2. szám, 2016. p. 248–259.

[798] *Min Yan*: The Law Surrounding the Facilitation of Online Copyright Infringement, European Intellectual Property Review, 2. szám, 2012. p. 123.

[799] Sony Corporation of America, et al. v. Universal City Studios, Inc., et al., 464 *U.S.* 417 (1983).

[800] *Mezei Péter*: A fájlcsere dilemma – a perek lassúak, az internet gyors, HVG-Orac, Budapest, 2012, p. 113–118.

[801] *Mezei Péter, Hajdú Dóra*: Az Európai Unió Bíróságának ACI Adam döntése a jogellenes forrásból történő másolatkészítés után fizetendő jogdíjak egyes kérdéseiről. Európai Jog, 5. szám, 2014. p. 33–47; *Harkai István*: „Hozzáférés megtagadva" – a weboldalak blokkolása mint a jogérvényesítés lehetséges eszköze – I. rész. ISZJSZ, 2016/2. sz., p. 23–51; *Harkai István*: „Hozzáférés megtagadva" – a weboldalak blokkolása mint a jogérvényesítés lehetséges eszköze – II. rész. ISZJSZ, 2016/3. sz., p. 71–99.

12.8.2. A szerzői jogi jogsértések bizonyítása

Az amerikai (szerzői) jogra nem alaptalanul szokás esetjogként hivatkozni. A korábbiakban már ismertetett számos tételen felül a bizonyítási eljárás terén is sajátos gyakorlatot követnek a bíróságok. Eszerint szerzői jogi jogsértés esetén a felperesnek „csak" két dolgot kell bizonyítania: ő a szerzői jogok jogosultja, és e jogokat az alperes megsértette. Az előbbi a mű *USCO* által vezetett nyilvántartásba vételével egyszerűen igazolható.[802] Az utóbbi két nagy fázisra osztható. Egyrészt a felhasználás tényét, másrészt a felhasználás jogszerűségének hiányát kell alátámasztania a felperesnek.

A felhasználás ténye a legkönnyebben közvetlen bizonyítékkal igazolható. Ilyen bizonyíték volt például, ha a felhasználónak közvetlen tudomása volt a jogvédett forrásmű tartalmáról.[803] Ennek hiányában sokáig a „fordított arány szabályát" *(inverse ratio rule)* hívták segítségül. Eszerint a jogellenességre a hozzáférés és a hasonlóság mértékéből lehetett következtetni, és minél nagyobb volt a hozzáférés lehetősége, annál kisebb mértékű hasonlóság elegendő volt a másolás tényének a megállapításához.[804] És fordítva: ha a forrásmű csak nehezen hozzáférhető, akkor lényegesebb – vagyis bizonyító erejű – hasonlóság szükséges.[805] 2020-ban azonban a kaliforniai szövetségi fellebbviteli bíróság (*Ninth Circuit*) kizárta a fordított arány tesztjének az alkalmazhatóságát a jogsértés megállapításából.[806] Ítéletében a *Ninth Circuit* úgy találta, hogy a szövetségi bíróságok megosztottak a teszt alkalmazását illetően. A forrásmű hozzáférhetősége semmilyen körülmények között nem bizonyítja a két mű közötti hasonlóság mértékét, és korunk digitális világában a hozzáférés gyakorlatilag minden tartalom esetében adott.

Ennek megfelelően az amerikai joggyakorlatban – közvetlen bizonyíték hiányában – egy további lehetősége maradt a felperesnek a felhasználás bizonyítására. E szerint amennyiben korábbi közös forrás, bármiféle váratlan elem vagy a másodlagos mű egyedisége/összetettsége hiányában nyilvánvaló, hogy a származékos mű nem készülhetett önállóan, s a két mű közötti feltűnő hasonlóság *(striking similarity)* sem véletlen, akkor az eljárás a felhasználás jogszerűségének vizsgálatával tovább folytatható.[807]

A jogsértés az eredeti mű egészének vagy lényeges részének átvétele esetén állapítható meg. A bírói gyakorlat szerint ennek vizsgálatakor a védelemre nem jogosult elemeket figyelmen kívül kell hagyni. Az ezek után fennmaradó védett elemeket szokás „aranyrögöknek" *(golden nuggets)* nevezni. Szemügyre kell venni, hogy az „aranyrögök" és a másodlagos mű milyen emberek számára tűnhet hasonlónak. Minél nagyobb hasonlóságot

---

[802] Vö. 12.9. alfejezet.

[803] Egy ilyen példa szerint John Williams az E.T. című film betétdalának forrásául korábbi „kenyéradójának" a dalát használta. Williams ugyanis éveken át zenélt Leslie T. Baxter zenekarában, aki a vitatott zenei forrásművet ezen idő alatt több koncerten is elzongorázta. Lásd: Leslie T. Baxter v. MCA, Inc., et al., 812 *F.2d* 421 (1987).

[804] Bright Tunes Music v. Harrisongs Music, 420 *F.Supp.* 177 (1976).

[805] Three Boys Music Corp. v. Michael Bolton, 212 *F.3d* 477 (2000).

[806] Michael Skidmore v. Led Zeppelin et al., 952 *F.3d* 1051 (2020). Ezt az ítéletet utóbb megerősítették Katy Perry plágiumperében is. Lásd: Marcus Gray, et al., v. Katy Perry et al., 2020 *WL* 1275221.

[807] Ronald H. Selle, et al., v. Barry Gibb, et al., 741 *F.2d* 896 (1984).

mutat ugyanis a két alkotás közönsége, annál valószínűbb, hogy az eredeti mű alkotója vagyoni hátrányt szenved a felhasználás következtében. Másrészt meg kell nézni, hogy milyen a hasonlóság „természete", azaz a hasonlóság csak egy-egy „aranyrög", vagy az egész mű vonatkozásában áll-e fenn. Harmadrészt a hasonlóság mértékét kell szemügyre venni. Valamennyi fenti körülményt az átlagos megfigyelő/hallgató közönség *(ordinary observer/listener/audience)* szemszögéből vizsgálják az amerikai fórumok.[808]

A kanadai bíróságok e téren ugyancsak saját gyakorlatot fejlesztettek ki. A fenti absztrakciós, kiszűrési elméletet mellőzve a lényeges hasonlóság szempontjából főleg a minőségi hasonlóság vizsgálatát látják fontosnak. A minőségi hasonlóság azonban lehet „érzékelhető" *(perceptible)* és „érthető" *(intelligible).* Az előbbi a közvetlenül megfigyelhető, az utóbbi pedig a kikövetkeztethető, a fogyasztó ismereteire alapozó hasonlóságokat takarja.[809]

12.8.3. A *statutory damages* az angolszász szerzői jogban

Az amerikai szerzői jog egyik legvitatottabb, ugyanakkor tagadhatatlanul legpraktikusabb rendelkezése az ún. „törvényen alapuló kártérítés". A rendszer lényege, hogy amennyiben a szerzői jogosult művét nyilvántartásba veszik, szerzői jogainak megsértése esetén kárának bármiféle bizonyítása nélkül igényt tarthat jogsértésenként 750 és 30 000 dollár közötti kártérítés-átalányra. Amennyiben a jogsértés szándékosan történt, a maximális összeg 150 000 dollárra ugrik, az alperes gondatlansága esetén viszont a minimum 200 dollárig csökkenthető.[810] A kártérítés összegét a bíróság, esetleg az esküdtszék szabad mérlegelésével határozhatja meg.

A törvényen alapuló kártérítés elsőként az 1976-os *USCA*-ban jelent meg, akkor még lényegesen alacsonyabb összegekkel, annak érdekében, hogy a haszonszerzési célú jogsértésektől elrettentse a felhasználókat. Az egyébként utilitarista gondolkodású Egyesült Államokban ez egyáltalán nem tekinthető ördögtől valónak. A *statutory damages* alkalmazása azonban napjainkra olyan esetekben is megtörténik, amikor a jogsértés jellege nem teszi indokolttá a kirívóan magas kártérítési összegek alkalmazását. Így ismertek olyan fájlcsereperek, ahol 24 dal letöltéséért 222 000 USD,[811] egy másik esetben pedig 30 dal letöltéséért 675 000 USD megfizetésére kötelezték jogerősen az érintett alperest.[812]

Kanadában a törvényen alapuló kártérítés pontos összegének meghatározásakor, mivel

---

[808] Saul Steinberg v. Columbia Pictures Industries, Inc., et al., 663 *F.Supp.* 706 (1987). A fenti eljárással összefüggésben lásd részletesen: *Joshua M. Dalton, Sara Cable*: The Copyright Defendant's Guide to Disproving Substantial Similarity on Summary Judgment. Landslide, 3. évfolyam, 6. szám, p. 26–31. A magyar jogirodalomból lásd különösen: *Mezei* Péter – *Békés Gergely*: Eredetiség és azonosíthatóság. In: *Grad-Gyenge Anikó – Kabay Eszter – Menyhárd Attila:* Liber Amicorum Studia G. Faludi Dedicata, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2018, p. 23–47.

[809] Cinar Corporation v. Robinson, 2013 *SCC* 73. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 9. szám, 2014, p. 269–271.

[810] *USCA* §504.

[811] Capitol Records, Inc., et al. v. Jammie Thomas-Rasset, 692 *F.3d* 899 (2012). Lásd: *Péter, Mezei:* Copyright Liability and Music 'Piracy': Capitol Records v. Thomas-Rasset. In: *Enrico Bonadio – Aislinn O'Connell* (szerk.) Intellectual Property Excesses, Hart Publishing, 2022, p. 33–50.

[812] Sony BMG Music Entertainment, et al., v. Joel Tenenbaum, 719 *F.3d* 67 (2013).

az jellegéből is adódóan egyfajta büntető kártérítésként funkcionál, a rosszhiszeműségnek és a haszonszerzési célok jelenlétének, vagy épp hiányának van központi jelentősége. Így annak a streaming- és letöltőszolgáltatásnak az üzemeltetőjével szemben, aki tudatosan, a jogosult figyelmeztetéseit figyelmen kívül hagyva nyújtotta szolgáltatását, a bíróság indokoltnak látta a tételenkénti maximális összeg, vagyis 20 000 CAD kiszabását, a jogsértések számára tekintettel pedig összességében a 10 millió dollárt.[813]

12.9. A SZERZŐI JOG FORMALITÁSAI

Bár a BUE eredeti, 1886-os verziója elismerte a szerzői jog fennállásának formalitásokhoz kötését, az 1908-as berlini felülvizsgálat keretében ezt a lehetőséget felszámolta a nemzetközi szerzői jogi közösség. Természetesen napjainkban is számos formalitás létezik még – például kötelespéldányok leadása, önkéntes műnyilvántartás –, ám ezek egyike sem képezi előfeltételét a szerzői jogok fennállásának, illetve gyakorlásának.[814] Az Egyesült Államok a világon egyedüliként még napjainkban is erős intézményként szabályozza a formalitásokat. Így bár az ország BUE-hoz való csatlakozása miatt a regisztráció nem előfeltétele a szerzői jogok keletkezésének, ám az *USCA* alapján kizárólag akkor indítható eljárás, ha a művet a szerző nyilvántartásba vetette,[815] sőt, a fentiekben említett törvényen alapuló kártérítésre és az ügyvédi munkadíjak megtérítésére is csak ez esetben tarthat igényt.[816] Kifejezetten ez utóbbi körülmények tükrében látványos a regisztráció megléte és hiánya közötti különbség. Egy átlagos szerzői jogi per költségei ugyanis könnyen elérhetik a több százezer dollárt. Ennek megtérítése, avagy ennek hiánya nem elhanyagolható körülmény. Természetesen – és emiatt fogadható el a hagyományos amerikai „védekezés" – a szövetségi szerzői jog alkalmazhatóságának a hiánya nem fosztja meg a szerzői jogosultat attól, hogy más szövetségi vagy tagállami jogszabályok alapján igényeljen kártérítést a műve felhasználása miatt.

A *USCA* mindezeken felül további formalitásokat ír elő: a © logó alkalmazását, avagy épp egy műpéldány – kötelespéldány – leadását a Kongresszusi Könyvtár részére. E formalitások azonban nem előfeltételei a szerzői jogok fennállásának.

---

[813] Twentieth Century Fox Film Corporation v. Nicholas Hernandez, et al., Federal Court of Canada, T-1618-3. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 9. szám, 2014, p. 271–272.

[814] *Paul Goldstein*: International Intellectual Property Law – Cases and Materials, Second Edition. Thomson–West, New York, 2008, p. 181.

[815] *USCA* §411.

[816] *USCA* §412.

12.10. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

12.10.1. Fogalmak

***Fair use*:** a szerzői művek szabad felhasználásának bírói mérlegelését szükségessé tevő, rugalmas törvényi előírás.

Járulékos felelősség *(contributory liability)*: egy közreműködő személy vagy szervezet felelősséggel tartozik a közvetlen jogsértő magatartásért, amennyiben a jogsértésről tudomása van, és azt materiális eszközökkel elősegíti, vagy annak elkövetésére ösztönöz.

Jogkimerülés *(first sale doctrine)*: a műpéldány első jogszerű értékesítését követően a szerzői jogosult terjesztéshez fűződő joga kimerül, így a műpéldány tulajdonosa szabadon terjesztheti a példányt.

Mögöttes felelősség *(vicarious liability)*: egy közreműködő személy vagy szervezet felelősséggel tartozik a közvetlen jogsértő magatartásért, amennyiben képes volna a jogsértés megakadályozására, ám azt nem teszi meg, és a közvetlen jogsértésből jövedelemre tesz szert.

Munkaviszonyban létrehozott mű *(work made for hire)*: a munkaviszony keretében vagy bármely más megbízási típusú jogviszony keretében létrehozott mű, amelyre vonatkozóan a szerzői jogok a munkáltatóra/megbízóra szállnak át.

Párhuzamos import: a szerzői jogosult által külföldön jogszerűen forgalomba hozott műpéldányok olyan ország területére történő behozatala, ahol a jogosult ugyancsak értékesít általa előállított műpéldányokat.

Törvényen alapuló kártérítés *(statutory damages)*: a *USCA* előírása folytán a szerzői jogosultat megillető átalány kártérítési összeg, amelynek konkrét mértékét a bíró saját mérlegelése keretében határozza. Törvényes kártérítés csak akkor alkalmazható, ha a jogosult a művét előzetesen nyilvántartásba vette a *USCO*-nál.

12.10.2. Ellenőrző kérdések

1. Milyen előfeltételei vannak a szerzői műként való minősítésnek az Egyesült Államokban? És az EU-ban?
2. Miért részesülhet potenciálisan szélesebb védelemben egy rajzfilmkarakter, mint egy regény főszereplője?
3. Milyen különbségekkel szabályozzák egyes országok a munkaviszonyban létrehozott művek szerzői jogainak a sorsát?
4. Miként ismeri el a személyhez fűződő jogokat az Egyesült Államok szövetségi szerzői joga?
5. Milyen különbségek fedezhetők fel a kontinentális európai korlátozások és kivételek, valamint az angolszász fair use és fair dealing szabályok között?
6. Melyek a fair use alkalmazásának fogalmi elemei?

7. Vajon beilleszthető-e a *fair use-teszt* keretei közé az az eset, amikor az alperes egy olimpiai aranyérmes birkózóról annak egyetemi évei alatt készített 28 perces dokumentumfilmből két és fél percet felhasznál az olimpiai közvetítések során?[817] És vajon beilleszthető-e a *fair use teszt*-keretei közé az alábbi felhasználás (balra az eredeti, jobbra a másodlagos mű)?[818] Gondolja végig, mely körülmények szólhatnak a felhasználás tisztességes (*fair*) jellege mellett és ellenében!

HUNGART © 2023

HUNGART © 2023

Bal oldali kép: Patrick Cariou: Yes Rasta, jobb oldali kép: Richard Prince: Canal Zone.

8. Milyen következményekkel járhat az, ha egy kiadó elmulasztja elhelyezni a © logót egy könyvben?

9. Milyen feltételek teljesülése esetén léphet fel egy magyar zeneszerző egy olyan felhasználással szemben, amelynek keretében az amerikai előadó a magyar forrásműből több mint egy teljes percet egészében hangmintázott *(samplingelt)*?

10. Hallgassa meg a *Skidmore v. Led Zeppelin*-ügyben érintett két hangfelvételt![819] Érveljen pro és/vagy kontra, helytálló-e a bíróság ítélete, mely a Led Zeppelinnek kedvezve úgy találta, hogy a felhasználás nem eredményezett jogsértést!

---

[817] A konkrét jogesetet lásd Iowa State University Research Foundation, Inc., v. American Broadcasting Companies, Inc., et al., 621 *F.2d* 57 (1980). Megfejtés: NEM.

[818] A konkrét jogesetet lásd Patrick Cariou v. Richard Prince, 714 *F.3d* 694 (2013) cert. denied 134 *S. Ct.* 618 (2013). Megfejtés: IGEN.

[819] A két hangfelvétel összehasonlítása elérhető a *https://youtu.be/ye7hCIWwhGE* címről.

11. Alaposan szemügyre véve a két alábbi képet (balról az eredeti, Saul Steinberg által rajzolt The New Yorker-borító, jobbról az időben később született *Moscow on the Hudson* című film posztere) elemezze, vajon történt-e jogsértés?[820]

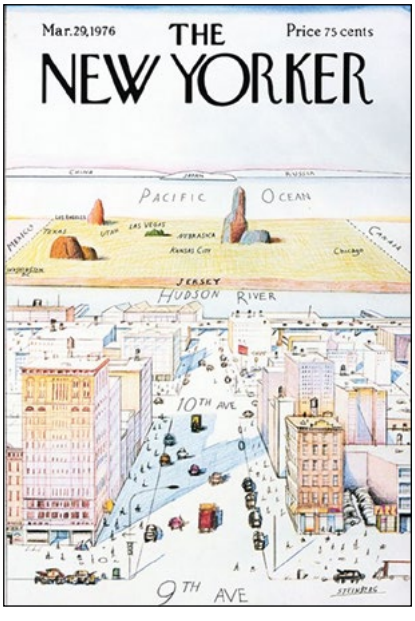

Saul Steinberg, View of the World from 9th Avenue
Cover of The New Yorker, March 29, 1976
© The Saul Steinberg Foundation /HUNGART © 2023
Cover reprinted with permission of
The New Yorker magazine. All rights reserved.

HUNGART © 2023

[820] A konkrét jogesetet lásd Saul Steinberg v. Columbia Pictures Industries, Inc., et al., 663 *F.Supp*. 706 (1987). Megfejtés: A bíróságok Saul Steinberg javára döntöttek, a filmplakát felhasználása jogszerűtlen volt.

13. A SZERZŐI MŰVEK FELHASZNÁLÁSÁHOZ KAPCSOLÓDÓ JOGTERÜLETEK

A fejezet célja, hogy bemutassa az olvasónak, hogy a szerzői mű felhasználását gyakran más jogterületek rendelkezései is befolyásolják. A szerzői jogi szempontból aggálytalan felhasználás más jogterületen jogsértéshez vezethet. Vizsgálandó továbbá, hogy más jogági szabályok a szerzői jog gyakorlását mennyiben korlátozzák.

13.1. A SZERZŐI JOG ÉS A VÉDJEGYJOG KAPCSOLATA

A szerzői jog mellett a szellemi tulajdonnak az iparjogvédelmi oltalmi formák is részei. A jogterületek szabályozására és a szerzői jog sajátosságára tekintettel elképzelhető, hogy az oltalmazott tárgyon egyszerre párhuzamosan több szellemitulajdon-jogi védelem is fennáll. Ilyen esetben vizsgálandó, hogy a védeni kívánt tárgyat melyik oltalmi formával lehet a leghatékonyabban védeni.

Az iparjogvédelmi oltalmi formák közül a védelem feltétele szempontjából a formatervezésiminta-oltalom (dizájn) áll a szerzői joghoz a legközelebb.[821] A formatervezésiminta-oltalom esetében tipikusan párhuzamos védelem jön létre a szerzői joggal. Ezzel szemben a védelmi formák elhatárolásának a védjegyeknél van a legnagyobb gyakorlati jelentősége. Az áruk forgalmazása során a fogyasztók számára jelentősége van az áruk egyéni, eredeti megjelenése és a használt árujelzők megkülönböztetőképességének. A külső megjelenés védelmére szolgálhat a formatervezésiminta-oltalom és a szerzői jog, az árujelzők védelmét elsődlegesen a védjegyjog biztosítja. A legújabb védjegyjogi gyakorlatban az áruk formájára térbeli védjegyoltalom szerezhető, ha az áru formája nem annak funkciójából ered, hanem annak megkülönböztető jellege van.

A védjegy az árujelzők egyik típusa. Az áruk és a szolgáltatások azonosítására, azok egymástól való megkülönböztetésére és a fogyasztók tájékoztatására szolgál. A védjegyek több funkciót is betöltenek a gazdasági életben. Elsődleges funkciójuk, hogy lehetővé tegyék az egyes áruk és szolgáltatások megkülönböztetését más áruktól és szolgáltatásoktól. További funkciójuk, hogy kapcsolatot teremtsenek az áru vagy szolgáltatás és annak gyártója, szolgáltatást nyújtója között. Harmadrészt pedig minőségjelző funkciójuk is van. A védjegyek ezáltal tulajdonképpen az árukra, szolgáltatásokra vonatkozó információk sűrített, szimbolikus megjelenítői. A védjegyek gazdasági szerepe, jelentősége vitathatatlan. A Vt. definíciója szerint „[v]édjegyoltalomban részesülhet minden megjelölés, amely a) alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen mások áruitól vagy szolgáltatásaitól; és b) a védjegylajstromban olyan módon ábrázolható, hogy a jogalkalmazó szervek és a nyilvánosság egyértelműen és pontosan meg tudják határozni a védjegybejelentő által igényelt, illetve a védjegyjogosult javára fennálló oltalom tárgyát."[822] A védjegyoltalom megszerzéséhez bejelentést kell tenni. Ahhoz, hogy a megjelölés védjegyoltalomban részesüljön, a Vt.-ben meghatározottak szerint az SZTNH lajstromozási eljárást folytat le. Azon

[821] Erről lásd részletesen *Hepp Nóra:* A formatervezésiminta-oltalom szerzői jogi megközelítése. ISZJSZ, 2011/5. sz., p. 48–74.; *Baksay-Nagy György – Grad-Gyenge Anikó:* Design és jog. Bevezető a design védelmének lehetőségeibe. MMA MMKI, Budapest, 2020., *Sulyok Ádám*: A szerzői jog megjelenése a védjegyjogban I–II. ISZJSZ, 2019/3. sz., p. 36–57. és 2019/4. sz., p. 19–45.

[822] Vt. 1. § (1) bek.

túl, hogy a védjegybejelentésnek alaki szabályoknak is meg kell felelnie, a lajstromozásnak vannak feltétlen (abszolút) és viszonylagos (relatív) kizáró okai. Feltétlen kizáró ok például ha a megjelölés leíró jellegű, azaz nem alkalmas megkülönböztetésre, mert a megjelölés egyértelműen és közvetlenül leírja az áru vagy a szolgáltatás valamely jellemzőjét. Feltétlen kizáró ok továbbá, ha a megjelölés közrendbe vagy közerkölcsbe ütközik, ha alkalmas a fogyasztók megtévesztésére, vagy ha azt rosszhiszeműen jelentették be lajstromozásra.[823] Míg a feltétlen kizáró okokat az SZTNH hivatalból vizsgálja, és amennyiben azok felmerülnek, a megjelölés lajstromozását megtagadja, a viszonylagos kizáró okokat csak akkor veszi a lajstromozási eljárás során figyelembe, ha arra az, akinek ez érdekében áll, a lajstromozás megakadályozása érdekében hivatkozik.[824] Tekintettel arra, hogy a védjegyoltalom a jogosultnak kizárólagos jogot ad a védjegy használatára, ezért, későbbi viták elkerülése érdekében, a védjegyjog kizárja az oltalomból az olyan megjelöléseket, amelyek használata más már fennálló, korábbi kizárólagos jogát sértené.[825] Az egyik ilyen viszonylagos kizáró ok, hogy nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, amely más korábbi szerzőijogába ütközne.[826]

Más korábbi szerzői joga magában foglalja mindazokat a műveket, ami az Szjt.-ben oltalmazva van. Tekintettel arra, hogy egy védjegy lehet ábrás, térbeli vagy akár hangmegjelölés is (például a MALÉV-szignál, a NOKIA-csengőhang, a Metro-Goldwyn-Mayer oroszlánüvöltése[827]), az azok kialakításában felhasznált műveken, mint például rajz, grafikai mű, festmény, fotóművészeti alkotás, szobor, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás, zenemű[828] stb. fennálló szerzői jog védjegyjogi oltalmat kizáró ok. Erre figyelemmel ha például egy logót grafikussal terveztetnek meg, a műpéldány átruházása mellett biztosítani kell, hogy a megrendelő jogosult legyen a logó legszélesebb körű felhasználására, ami magába foglalja annak védjegyoltalom alá helyezését és kereskedelmi célú felhasználását is.

Szerzői jogra való hivatkozással elutasították egy magyar bejelentőnek a Harry Potter megjelölésre „óra" tekintetében benyújtott védjegybejelentést, mivel a megjelölés azonos a J. K. Rowling ismert regényeiben szereplő jellegzetes és eredeti alak nevével.[829]

Szerzői jogi oltalom alatt áll a mű sajátos címe is.[830] A címen szerzői jogi oltalom csak akkor áll fenn, ha magán a művön is szerzői jogi oltalom áll fenn. Ha a címen szerzői jogi oltalom áll fenn, annak védjegyként történő lajstromozása ellen a szerzői jogi jogosult

---

[823] Vt. 2–3. §.

[824] Amennyiben a védjegybejelentés az alaki követelményeknek megfelel, az SZTNH a megjelölést hivatalos lapjában meghirdeti, amivel kezdetét veszi az ún. felszólalási időszak, ami három hónap. Ebben a három hónapban szólalhat fel a védjegybejelentéssel szemben az, aki úgy ítéli meg, hogy a viszonylagos kizáró okok alapján a védjegy az ő korábbi jogába ütközne.

[825] Lásd *Gödölle István:* A viszonylagos (relatív) kizáró okok jellege és célja. In: *Lukácsi Péter, Faludi Gábor* (szerk.): A védjegytörvény magyarázata. HVG Kiadó, Budapest, 2014, p. 107.

[826] Vt. 5. § (1) *b)* pont.

[827] *Szakács Lilla Fanni:* Új típusú védjegyek – középpontban a színvédjegyek. ISZJSZ, 2013/6. sz., p. 40–68.

[828] Szjt. 1. § (2) bek. *e), h), i), m)* és *o)* pont.

[829] SZTNH M0101455.

[830] Szjt. 16. § (2) bek.

felléphet. Így például sajátos címnek tartotta a Legfelsőbb Bíróság a „Szomorú vasárnap" címet.[831]

Ezzel szemben az Országos Térinformatikai Konferencia megjelölésére vonatkozó védjegy törlésére irányuló eljárásban a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy egy országos rendezvény elnevezése nem minősül irodalmi, tudományos vagy művészeti alkotásnak, azaz az elnevezés önmagában nem áll szerzői jogi védelem alatt. Ezért a szerzői jogra hivatkozással a konferencia címének védjegyként történő bejelentését nem lehet megakadályozni. Kimondta azonban a Legfelsőbb Bíróság, hogy a jóhiszeműség és a tisztesség követelményébe ütközik, hogy a védjegybejelentő úgy tett védjegybejelentést, hogy nem egyeztetett a konferencia szervezőjével, aki évek óta ezen a néven szervez konferenciát. Erre tekintettel a védjegyet a Vt.-ben meghatározott azon viszonylagos kizáró ok alapján kellett törölni, ami kimondja, hogy a megjelölést törölni kell, ha azt más lajstromozás nélkül korábbtól fogva ténylegesen használja belföldön, és a megjelölésnek a korábbi használó hozzájárulása nélkül történő használata jogszabályba ütközne.[832]

Hasonlóan a művek címéhez, szerzői jogi oltalomba ütközhet egy jelmondatra vonatkozó védjegybejelentés, ha a jelmondat valamely szerző szellemi tevékenységéből fakadó, egyéni, eredeti jellege alapján szerzői jogi védelem alatt áll.

A védjegy és a szerzői jog ütközésének másik vetülete lehet, amikor a védjegyjogosult szeretne fellépni védjegyjogára hivatkozással azzal szemben, hogy védjegyét, megjelölését egy szerzői műben felhasználják. A két jog ütközését esetről esetre kell eldönteni, figyelembe véve a védjegy felhasználásának módját és indítékát. A német csokoládégyártó cég felllépett a Milka szóvédjegy és lila színvédjegye felhasználásával szemben, amit az alperes, egy képeslapokat forgalmazó cég használt fel egy képeslapban. A lila hátterű képeslapon egy *Johann Wolfgang von Goethe*-verset változtattak meg és az aláírásban fiktív szerzői névként *Rainer Maria Rilke* osztrák költő családnevét írták a *Rilkét Milkára* változtatva. A védjegyjogosult állítása szerint ez a megjelölés jó hírének tisztességtelen kihasználása. A német legfelsőbb bíróság döntése szerint a képeslap nem kizárólag gazdasági célokat szolgált, hanem kritikáját is tartalmazta a csokoládégyártó reklámjainak. Tekintettel arra, hogy ezt nem becsületsértő módon, hanem humorral tette, az alaptörvényben biztosított művészeti szabadságot a bíróság előnyben részesítette a védjegyjogosult szintén alaptörvényben biztosított tulajdonjogával szemben.[833]

---

[831] BH 1986. 14.

[832] BH 2004. 188.

[833] *http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=32899&pos=0&anz=1. I ZR 159/02.*

HUNGART © 2023

A lila képeslap esete

A védjegyoltalom a megjelölések gazdasági tevékenység körében való használatára terjed ki, azaz csak a gazdasági szempontból releváns használat számít a jogosult hozzájárulásától függő védjegyhasználatnak.[834] Az Alaptörvény X. cikk (1) bekezdése szerint Magyarország biztosítja a művészeti alkotás szabadságát. Ebből következik, hogy védjegyjogi alapon nem akadályozható meg az, hogy valaki a védjegyet művészeti alkotásban megjelenítse, amennyiben ez nem valósít meg gazdasági tevékenység keretében történő használatot. Gazdasági tevékenyég hiányában a művészeti szabadságot részesítette előnyben a bíróság a szellemitulajdon-jog felett, amikor a *Louis Vuitton* cég beperelte *Nadia Plesner* művésznőt, aki a *dárfúri konfliktus*ra egy rajzzal akarta felhívni a figyelmet, amin egy afrikai kisfiú egy táskát tart, aminek a mintája hasonlít a *Louis Vuitton „Audra"* táskájának a mintájára.[835]

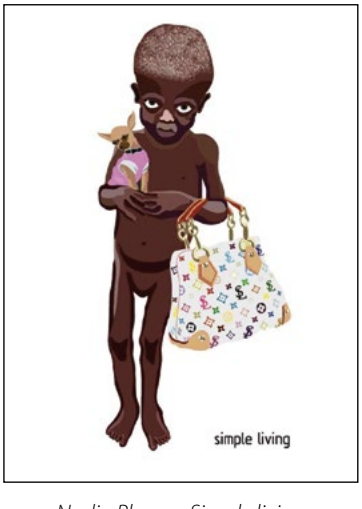

HUNGART © 2023

Nadia Plesner: Simple living

[834] *Faludi Gábor, Lukácsi Péter* (szerk.): A védjegytörvény magyarázata. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2014, p. 195.

[835] Az ítélet nem hivatalos fordítása itt érhető el: *http://www.mediareport.nl/wp-content/uploads/2011/05/english-translation-plesner-vs-louis-vuitton-judgement-4-may-2011.pdf.*

13.2. SZEMÉLYISÉGVÉDELEM

A személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani,[836] azaz azok abszolút jogok. A Ptk.-ban nevesített személyiségi jogok csak példálózó felsorolása a tipikusan előforduló személyiségi jogoknak. Az Szjt. mögöttes jogszabálya a Ptk., ezt maga az Szjt. 3. §-a is kimondja. Ezért a 6.2. alfejezetben tárgyalt szerzői személyhez fűződő jogok mögöttes jogterülete a Ptk. személyiségi jogokról szóló szabályozása.[837] Ez tehát a szerző személyhez fűződő jogai tekintetében azt jelenti, hogy a Ptk. általános személyiségvédelmi szabályaihoz képest az Szjt. speciális szabályozást tartalmaz. Az Szjt. személyhez fűződő jogai nem önmagukban a szerző személyiségét, hanem a természetes személyként szereplő szerzőt az egyedi műhöz való eszmei személyes viszonyában védik.[838] Ez azt jelenti, hogy a Ptk. és az Szjt. párhuzamos, lényegében egymástól független védelmet biztosít a szerzőnek. Elképzelhető, hogy a szerző személyiségi jogának sérelme miatt egyszerre léphet fel a Ptk. és az Szjt. alapján, de nem kizárt az sem, hogy amennyiben a szerző személyiségi jogának megsértését nem tudja egy konkrét műre vonatkoztatni, a Ptk. mint mögöttes jog biztosít neki védelmet.

Az alábbiakban a Ptk.-ban nevesített egyes személyiségi jogokat határoljuk el a szerzői jogi védelemtől.

13.2.1. A becsülethez és a jó hírnévhez való jog

A jó hírnév és a becsület védelme alkotmányos alapjog. A Ptk. egyik fogalmat sem határozza meg, hanem megsértésük szemléltetésére egy-egy példát nevesít. „A becsület megsértését jelenti különösen a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezésmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás."[839] A „jóhírnév megsértését jelenti különösen, ha valaki más személyre vonatkozó és e személyt sértő, valótlan tényt állít vagy híresztel, vagy valós tényt hamis színben tüntet fel."[840]

A becsületsértést más személyét érintő értékítélettel lehet megvalósítani. Ez az értékítélet kifejezésre juthat szóbeli, írásbeli formában vagy bármilyen más módon, például cselekvéssel, rajzzal, ábrával, plasztikával stb. A becsület megsértése akkor következik be, ha a kifejezésre juttatott értékítélet nem felel meg az ítéletalkotás közmegegyezés által elfogadott törvényeinek, logikai szabályainak. Ha a véleményt alkotó megsérti az ítéletalkotás előbb említett szabályait, az általa fogalmazott értékelés torz, következetlen, túlzó, indokolatlanul bántó, lealacsonyító, becsmérlő, vádaskodó lesz. A határvonal meghúzása nem könnyű. A negatív értékítélet, a bírálat – a véleménynyilvánítás szabadsága miatt is – önmagában nem jogsértő, még akkor sem, ha az az érintettre nézve sérelmes. Becsületsértővé – azaz jogellenessé – csak akkor válik, ha az értékítélet túllépi a szabad véleménynyilvánítás hatá-

[836] Ptk. 2:42. § (2) bekezdés.

[837] Ptk. 2.42–2:54. §.

[838] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 9. §-hoz fűzött kommentárrész.

[839] Ptk. 2:45. § (1) bekezdés.

[840] Ptk. 2:45. § (2) bekezdés.

rait. Ezeket a határokat a joggyakorlás elvének általános szabályai határozzák meg, azaz a rendeltetésszerű joggyakorlás, a jóhiszeműség és tisztesség elve.[841]

A hírnevet a társadalom alakítja ki az adott személyről. A jó hírnevet valótlan tény közlésével lehet megsérteni abban az esetben, ha a közmegítélés szerint ez a tényközlés alkalmas arra, hogy a személy társadalmi megítélését hátrányosan befolyásolja.

A fenti Ptk.-beli szabályokat figyelembe kell venni egyfelől az Szjt.-ben biztosított integritási jog értelmezésénél. Az integritás jogára ugyanis a szerző nemcsak akkor hivatkozhat, ha a művét eltorzítják vagy megcsonkítják, hanem akkor is, ha a művet bármely olyan más módon változtatják meg vagy azzal olyan módon élnek vissza, ami a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes lehet. Ennek a szabálynak az értelmezéséhez tehát elengedhetetlen a Ptk. a becsület és a jó hírnév védelmére vonatkozó szabályainak az alkalmazása.

Másfelől a Ptk.-nak a becsület és a jó hírnév védelmére vonatkozó szabályai korlátait képezhetik a szerzői alkotótevékenységnek is. Az értékítélet vagy a tényközlés tipikusan írásban, de adott esetben beszédben vagy rajzzal, ábrával, plasztikával is megvalósítható. Ezek mind szerzői műnek minősülhetnek. Azonban a szerzői műben ábrázolt személy megtilthatja a mű terjesztését személyiségi jogainak sérelmére való hivatkozással. Hasonlóan a véleménynyilvánítás szabadságához, a művészeti szabadság sem lehet korlátlan jog. Esetről esetre kell megítélni a két jog ütközését. A II. világháború után *Gustaf Gründgens* színész örökösei *Klaus Mann Mephisto* című regénye nyilvánosságra hozatalának, többszörözésének és terjesztésének bíróság általi megtiltását kérték. Azt állították, hogy a műben szereplő *Hendrik Höfgen* ábrázolása megsérti az akkor már elhunyt *Gustaf Gründgens* becsületét, emberi méltóságát. A német alkotmánybíróság az alkotmányban garantált művészeti szabadságot állította szembe a szintén az alkotmányban garantált mások jogainak és az emberi méltóságnak a védelmével. Arra a következtetésre jutott, hogy a regény, amely ugyan nem tekinthető *Gustav Gründgens* életrajzának, *Gründgens* személye csupán az egyik ihlető volt, mégis sérti az akkor már elhunyt színész emberi méltóságát annak ellenére, hogy a mű nem az ő lejáratását célozza, csupán egy olyan típusszemély életét mutatja be, aki a korszak jellemző személyisége, a náci uralom kulturális kiszolgálója volt. Az alkotmánybíróság 1971-ben indokoltnak tartotta, hogy ebben az esetben a szerző szerzői jogait korlátozza, mivel a mű sértette az emberi méltóságot. Az idő múlásával azonban ez a sérelem okafogyottá vált, hiszen egyre kevesebben kötötték össze *Hendrik Höfgen* figuráját *Gustaf Gründgens*-szel. Ezt bizonyítja Szabó István 1981-ben bemutatott *Mephisto* című Oscar-díjas filmje, amely a betiltott könyv adaptációja, és amelyet Németországban is bemutattak. Valamint az a tény, hogy 1981-ben magát a könyvet is kiadták Németországban.

[841] *Gárdos Péter, Vékás Lajos* (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2014, p. 208.

A MUNKÁSNŐ FÉNYKÉPÉBŐL IS ÜZLETET CSINÁLNAK

„Püspöki Erzsébet gyári munkásnő évekkel ezelőtt lefényképeztette magát egyik fényképésznél. Később azután egy üzletnek a kirakatában fölfedezte a saját fényképét, mint levelezőlapot, amelynek kiadójául a Párisi Nagy Áruház volt megjelölve. A leány szerzői jogbitorlás címen bepörölte a céget 35.000 korona kártérítés erejéig, mert, amint beadványában mondotta, társnői azt állítják róla, hogy ő nagyvilági nő és fényképének sokszorosítása azt a benyomást kelti, mintha nem volna rendes munkásleány. … A Párisi Nagy Áruház a legutóbb megtartott tárgyalás során ismét hangoztatta, hogy ő nem hibás a sokszorosításért, mert a fényképésznek kellett azt tudni, hogy szabad-e a képet sokszorosítani vagy nem. A fényképész azzal védekezett, hogy még egyetlen 'művésznő' sem tiltakozott fényképének sokszorosítása végett. Püspöki Erzsébet kihallgatása alkalmával előadta, hogy amikor vőlegénye megtudta, hogy a képét sokszorosították, visszaküldte neki a jegygyűrűt. És így súlyos anyagi kára származott ebből. Kijelentette azt is, hogy ő nem pállyázik úgynevezett 'nagy társadalmi nők' dicsőségére. És egyben bejelentette, hogy most már nem 30.000, hanem 100.000 korona kártérítést követel, mivel azóta a pénz értéke kisebb lett,"[842] továbbá „arcképének terjesztése miatt családalapítási lehetősége csökkent.

A bíróság szakértői véleményt kért a Szerzőjogi Bizottságtól, amelynek véleménye alapján a bíróság Goldberger [Sámuelt] szerzői jog bitorlásáért 400 Korona pénzbírságra, 20.000 korona kártérítésre és 5000 korona perköltségre [ítélte]. Az ítélet ellen természetesen fellebbezett a cég jogi képviselője. A Tábla most másodfokban tárgyalta ezt az ügyet és indokainál fogva helybenhagyta az első ítéletet.

Nem érdektelen azonban az a körülmény, hogy még az elsőfokú ítélet előtt a tények megcáfolták Püspöki Erzsébet aggályát a 'csökkent családalapítási eshetőség' és a szerzőjogi bizottság véleményét a 'csökkent férjhezmenési eshetőség' tekintetében, mert a felperes férjhez ment és azóta már két gyermek anyja."[843]

Speciális esete lehet a becsület és a jó hírnévhez való jog megsértésének, ha ezt egy mű parodizálásával teszik.[844] Ebben az esetben is a véleménynyilvánítás szabadsága áll szemben az emberi méltóság és a kizárólagos szerzői jogot megillető tulajdon védelmével. A paródia a parodizált művet vagy annak stílusát karikírozza ki. Ezzel, amellett, hogy felismerhetővé kell tennie a parodizált művet, egy új, önálló, egyéni, eredeti jelleggel rendelkező művet hoz létre. A magyar irodalomban ennek legeklatánsabb példája Karinthy Frigyes *Így írtok ti* című műve. A paródiát sokszor az átdolgozás egyik esetének tekintik.[845] Az átdolgozás

[842] Népszava, 1921. november 11.

[843] *http://www.huszadikszazad.hu/1922-oktober/bulvar/a-kompromitallo-levelezolap.*

[844] A paródiáról lásd *Faludi Gábor:* A paródia a szerzői jogban. In: *Keserű Barna Arnold, Kőhidi Ákos* (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2015, p. 94–120.

[845] Az átdolgozásról lásd részletesen a 6.3.5. alfejezetet.

joga nemcsak a szerző kizárólagos felhasználási vagyoni jogának egy speciális esete, hanem az átdolgozás jogában kifejeződésre kerül a mű integritásához fűződő személyiségi jog is. Az átdolgozott mű ugyanis két szerző személyiségi jegyeit fogja magán hordani, az eredeti mű szerzőét és az átdolgozóét. Az átdolgozás pusztán személyhez fűződő jog alapján is engedélyköteles tevékenység, ezzel biztosítja a jog a szerző számára, hogy kontrollálja, hogy a művét ki hogyan dolgozza át. A paródia az engedélyköteles átdolgozás alól jelent kivételt. „Leginkább valódi szerzői jogi paródia nem éri el az átdolgozás szintjét, mert csak olyan mértékben merít a parodizált műből, hogy arra a közönség ráismerjen. … ha a parodizáló mű átvesz egy indokolt terjedelmű részt a parodizált műből, belefér az idézés, mint a legtipikusabb szabad felhasználás kereteibe. A paródiák egy része pedig stílusparódia, amely konkrét műhöz nem köthető, itt végképp nem vetődik fel szerzői jogsértés."[846]

A 2021-es Szjt. módosítással a jogalkotó mint a szabad felhasználás egyik esetét beemelte a paródiakivételt az Szjt.-be. „A művet […] a mű felidézése, valamint humor vagy gúny kifejezése útján, karikatúra, paródia vagy stílusutánzat (pastiche) céljából bárki felhasználhatja."[847] A szabályozás összhangban van a fentiekkel, azaz (i) a felhasználás során az eredeti műből való átvételre a cél által indokolt terjedelemben kerülhet sor, (ii) a paródia irányulhat magára az eredeti műre (célparódia), vagy lehet egy véleménynyilvánítás, ami egy külső tényezőt vesz célba (eszköz paródia) és (iii) nem releváns, hogy a paródia szolgál-e jövedelemszerzési célt. És természetesen az eredeti szerző jó hírnevére és becsületére a továbbiakban is tekintettel kell lenni. Az esetleges sérelmet esetről esetre kell megvizsgálni.[848]

13.2.2. A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog

„Képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges."[849] A védelem objektív jellegű, azaz bármilyen jogosulatlan magatartás jogsértő. Az érintettnek nemcsak a képmás és hangfelvétel elkészítéséhez, hanem annak nyilvánosságra hozatalához és bármilyen módon történő felhasználásához is hozzá kell járulnia.[850] „Önmagában tehát a fényképfelvétel elkészítéséhez adott hozzájárulás nem jelenti

[846] *Faludi Gábor:* A paródia a szerzői jogban. In: *Keserű Barna Arnold, Kőhidi Ákos* (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2015, p. 115.

[847] Szjt. 34/A. § (1) bekezdés.

[848] Lásd ezzel kapcsolatban *Ujhelyi Dávid:* Értem a viccet, csak nem szeretem, avagy van-e szükség paródiakivételre a magyar szerzői jogban? ISZJSZ 2017/3. sz., p. 45–95.; *Ujhelyi Dávid*: „That escalated quickly", avagy a háromlépcsős-teszt és a paródia kapcsolódási pontjai. I–II. rész. ISZJSZ, 2019/6. sz., p. 7–41. o. és 2020/1. sz., p. 7–30., *Ujhelyi Dávid*: A paródiakivétel szükségessége és lehetséges keretrendszere a hazai szerzői jogban, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2021.; *Ujhelyi, Dávid:* The Long Road to Parody Exception in Hungarian Copyright Law – An Explorer's Log. ISZJSZ, 2022/2. sz., p. 44–108.; *Mezei, Péter:* No time to laugh—the parody defence is unavailable under Hungarian copyright law. Journal of Intellectual Property Law & Practice, 15(7), p. 499–501.

[849] Ptk. 2: 48. § (1) bekezdés.

[850] BDT2009. 1962.: A fényképfelvétel készítéséhez való hozzájárulás nem jelenti egyben a felhasználás engedélyezését is, mivel a felhasználásra vonatkozó rendelkezési jog önálló, független a felvételkészítés engedélyezésétől.

egyben a felhasználás engedélyezését is. Ez alól kivétel, ha a felvétel készítésére vonatkozó engedély a nyilvánosságra hozatalra is kiterjed, mégpedig akkor, ha a felvételkészítés céljáról, a felhasználásról tudott az érintett személy."[851] Tekintettel arra, hogy a konkrét ügyben egyértelmű volt, és maga a felperes sem vitatta, hogy a fotók az alperes reklámkampányához készültek, ezért a személyhez fűződő jog megsértését és az alperes kártérítési felelősségét megállapítani nem lehetett. Ebből következik azonban az, hogy ha a felvétel elkészítője a megszerzett felhasználási jogát túllépve használja fel a felvételt, jogsértést valósít meg.

Bár a hozzájárulás formáját a Ptk. nem írja elő, mindenképpen célszerű azt írásban megtenni, pontosan meghatározva a felhasználás módját.

A fenti rendelkezéssel van összhangban az Szjt. is, amikor kimondja, hogy a „[m]egrendelésre készült képmás tekintetében a szerzői jog gyakorlásához az ábrázolt személy beleegyezése is szükséges."[852] Nem kétséges tehát, hogy az ilyen mű szerzői jogai a képmás megalkotóját illetik, de a jogok gyakorlásánál figyelemmel kell lennie az általános polgári jogi rendelkezésekre is.

A többször hivatkozott *Painer-ügyben* az EUB azt is kimondta, hogy a közbiztonság érdekében a szerzői jog kivételesen korlátozható, különösen ha azt egy eltűnt személy felkutatására irányuló bűnügyi nyomozás során használják fel. Ha a sajtókiadó vállalat a keresett személy fényképének közlésével ugyanennek a célnak az elérését segíti, akkor ők is felhasználhatják a szerzői jog jogosultjának engedélye nélkül a fényképet.[853]

A Ptk. nem szól az eltűnt vagy bűncselekményt elkövetett személy képmásának szabad felhasználásáról.[854] A közbiztonság érdekében azonban nemcsak a fényképet vagy fantomképet készítő szerző jogait lehet korlátozni, hanem az érintett személy személyiségi jogait is.[855]

A Ptk. alapján a hangfelvétel felhasználása a képmás felhasználásával azonos szabályozás alá tartozik. Tekintettel a szerzői jogban szabályozott szomszédos jogi jogosultságokra, a szerzői jog a hangfelvétel felhasználásának szabályait a Ptk.-nál jóval részletesebben szabályozza. Ezek részletes leírását lásd a 6.4. alpontban.

13.2.3. A névviseléshez való jog

A szerző joga, hogy nevét a művön feltüntessék.[856] A magánszemélyek névjogát a családjog szabályozza, a jogi személy nevére vonatkozó szabályokat a Ptk. 3:6. §-a tartalmazza. A Ptk.-ban a személyiségi jogok között szabályozott névviseléshez való jog az irodalmi,

---

[851] BDT2003. 823.

[852] Szjt. 72. §.

[853] C-145/10.

[854] *Gárdos Péter, Vékás Lajos* (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. p. 222.

[855] BH2006. 244: A vádlott gyanúsítottkénti kihallgatásáról készült videofelvétel másolatának kiadásáról való döntés során irányadó szabályok alkalmazása, és BH2004. 234: A bírósági ügy résztvevőiről filmfelvétel csak a tanács elnökének engedélyével készíthető. A tanács elnöke is csak akkor engedélyezheti a képmás rögzítését és nyilvánosságra hozatalát, ha ehhez az érintett személy maga is hozzájárul. A hozzájárulásnak egyértelműnek és kifejezettnek kell lennie.

[856] Szjt. 12. §.

művészeti, tudományos vagy közéleti tevékenységgel kapcsolatban szabályozza a névjogot, amikor kimondja, hogy az „[i]rodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenységet felvett névvel is lehet folytatni, ha ez nem jár mások lényeges jogi érdekének sérelmével.[857]" Ez összhangban van az Szjt. rendelkezésével, miszerint a szerző jogosult művét felvett néven nyilvánosságra hozni.[858] A Ptk. szabályai szerint a felvett név használata nincs formális engedélyhez kötve, az a jogosult elhatározásán alapszik és a felvett név használatával keletkezik, azonban ez nem sértheti mások lényeges jogi érdekét. Ezért például nem lehet már halott művészek, tudósok, híres emberek stb. nevét felvett névként használni. A névviseléshez való jog egyébként a felvett névre is kiterjed.[859]

Az előadóművészi tevékenységet közös felvett névvel is lehet folytatni. Valamely művészegyüttes személyi összetételének megváltozása egymagában nem jelenti az együttes megszűnését és új együttes alakulását. A művészegyüttes az eredetileg felvett nevét a tagok személyében bekövetkezett változás után is viselheti (BH1979. 441.). Tehát például a Bartók vonósnégyes azután is használhatta ezt a nevet, hogy a négy, a vonósnégyest alapító zenészből az egyik kivált, és helyette új tag lépett be.

Végül az irodalmi, művészeti, tudományos vagy közéleti szerepléssel járó tevékenység folytatójával szemben a Ptk. kötelezettséget ír elő arra az esetre, ha neve összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével. Az érintett személy kérelmére ugyanis a nevét csak megkülönböztető toldással vagy elhagyással használhatja.[860] Így lett a Hegedűs Gézaként született színész Hegedűs D. Gézaként ismert.

A szóban forgó rendelkezés a felvett névre is vonatkozik. A jogalkalmazás számára ez a jogi rendezés viszonylag kevés problémát okoz, mert az érintettek általában szinte kivétel nélkül önkéntes jogkövetéssel – még csak be sem várva a kollégájuk kérését – eleget tesznek ennek az igénynek.

13.2.4. Az üzleti titok és a *know-how* (a védett ismeret)

Az üzleti titok védelmének a célja, hogy ne tudják tisztességtelenül felhasználni mások üzleti titkát, kihasználva mások erőfeszítését és ráfordítását az üzleti titkot képző információ, ismeret, tudás kidolgozásában, illetve a tény, adat összegyűjtésében, rendszerezésében. A védelem célja az is, hogy ne ronthassák le az üzleti titok értékét annak nyilvánosságra hozatalával, illetve ne szerezhessenek tisztességtelen előnyt. Az üzleti titok védelméről szóló törvény (Ütv.) meghatározása szerint az „[ü]zleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó, titkos - egészben, vagy elemeinek összességeként nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető -, ennélfogva vagyoni értékkel bíró olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás,

[857] Ptk. 2:49. § (1) bekezdés.

[858] Szjt. 12. § (3) bekezdés.

[859] *Gárdos Péter, Vékás Lajos* (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2014, p. 223.

[860] Ptk. 2:49. § (2) bekezdés.

amelynek a titokban tartása érdekében a titok jogosultja az adott helyzetben általában elvárható magatartást tanúsítja."[861]

Az Ütv. szabályozásában a know-how az üzleti titok fajtája. „Védett ismeret (know-how) az üzleti titoknak minősülő, azonosításra alkalmas módon rögzített, műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, megoldás, tapasztalat vagy ezek összeállítása."

Az üzleti titok jogosulatlan megszerzése, hasznosítása vagy felfedése jogsértést valósít meg.

A szerzői jog nem a mű tartalmát, a mű mögött esetlegesen meghúzódó ötletet védi, hanem a tartalom, az információ egyéni, eredeti kifejezését. Ezzel összhangban kimondja az Szjt., hogy valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek. Azaz ha egy műben megtestesülő ötletet annak szerzője nyilvánosságra hoz, az ötlet már nem részesülhet üzleti titokként védelemben. Másfelől azonban ha a tények/adatok összeállítása, rendszerezése például adatbázist alkot, arra párhuzamosan fennállhat védelem szerzői jog és üzleti titok alapján is. Hasonlóan fennállhat a know-how-n is a szerzői jogi védelem, különös tekintettel arra, hogy törvényi követelménye a know-how-nak, hogy azonosításra alkalmas módon rögzítve legyen. Azonban hangsúlyozandó, hogy ebben az esetben is a két jognak nem ugyanaz a védett tárgya. A know-how magát az ismeretet védi, a szerzői jog pedig az ismeret kifejtését, kifejtésének módját. A bíróság szerint „[a]z üzleti titok nem minősül vagyoni értékű jogosítványnak, nem szellemi tulajdon, hanem a jogosult személyhez fűződő joga. Az üzleti titok nem biztosít kizárólagos vagyoni értékű jogot, hanem csak a titok közlésének, megszerzésének és felhasználásának tisztességtelen módjával szemben biztosít védelmet a jogosult személy számára."[862]

13.3. A TULAJDONJOG ÉS A SZERZŐ JOGI VÉDELEM ÜTKÖZÉSE

A szerzői művek védelme független a mű anyagi hordozójának jogi sorsától. Ebből következik, hogy az alkotások eredeti példányának elidegenítése nem jár a szerzői jogok átruházásával, a szerzői jogok az adott példányra vonatkozó terjesztési jog kivételével[863] továbbra is fennállnak. Mindazonáltal a műpéldány elidegenítésével azon egy harmadik személy tulajdonjogot szerez. A szerzői művek hasznosítása során tehát ilyen esetben tekintettel kell lenni a felhasználó vagy a műpéldány tulajdonosának jogaira, érdekeire is.

A Ptk. alapján a „tulajdonost tulajdonjogának tárgyán – a jogszabály és a mások jogai által megszabott korlátok között – teljes és kizárólagos jogi hatalom illeti meg. A tulajdonost megilleti különösen a birtoklás, a használat, a hasznosítás, a hasznok szedése és a rendelkezés joga."[864] Ez értelemszerűen magában foglalja a dolog megváltoztatásának, átalakításának vagy akár megsemmisítésének a jogát is. Ez adott esetben ütközhet a szerző érdekével és a mű integritásához fűződő személyiségi jogával. A kizárólagos tulajdonjoggal védett érték és az ugyancsak kizárólagos jogokkal védett szerzői jogosulti érdek tipikusan olyan

[861] 2018. évi LIV. törvény, Ütv. 1. § (1) bekezdés.

[862] BDT2012. 2720.

[863] Lásd erről részletesebben a jogkimerülés intézményét a 7.3. alfejezetben.

[864] Ptk. 5:13. § (1)-(2) bekezdés.

területen ütközik, ahol a műnek csak egyetlen műpéldánya létezik, például építészeti alkotások, egyes képzőművészeti alkotások és műszaki létesítmények. Az ütközés feloldására nem a szerzői jog, hanem a szerzői jognak is háttérjogként szolgáló általános polgári jog egyik elve, a rendeltetésszerű joggyakorlás elve ad alapot. Korlátja a jogok gyakorlásának a joggal való visszaélés.[865]

Ezen elvek általános leképezése megtalálható az Szjt.-ben is. Az Szjt. 50. §-a kimondja, hogy „[h]a a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat köteles végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a felhasználó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja." Ezen túl az építészeti alkotások körében az Szjt. kifejezetten foglalkozik ezzel a kérdéssel, amikor kimondja, hogy „[a] mű jogosulatlan megváltoztatásának minősül az építészeti alkotás vagy a műszaki létesítmény tervének a szerző hozzájárulása nélkül történő olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja."[866]

A konkrét esetek, ahol a két jog konfliktusa a legtöbbször előfordul, az építészeti alkotás megváltoztatása, azaz átépítése vagy annak lebontása, közterületi alkotások áthelyezése, és egyedi műtárgyak értékesítését követően felmerülő tulajdonosi és szerző jogi jogosulti joggyakorlás.

Az építészeti alkotások megváltoztatására a szerzőnek, az építésznek van kizárólagos jogosultsága.[867] Ezen vagyoni jogon kívül a fent idézett rendelkezés alapján az építészeti alkotás szerzőjének személyhez fűződő jogát sérti az építészeti alkotás tervének hozzájárulása nélküli olyan megváltoztatása, amely a külső megjelenést vagy a rendeltetésszerű használatot befolyásolja. A rendeltetésszerű használatot a törvény nem határozza meg, de e követelménynek például nem felel meg egy templom vívóteremmé való átalakítása.

A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a tulajdonosi jogok rendeltetésszerű gyakorlása nem eredményezheti a tervezőnek az építményhez fűződő szerzői joga megsértését. Ha azonban egy építészeti alkotást létrehozó tulajdonosi (megbízói) igény megszűnt vagy megváltozott, a tervező szerzői jogára történő hivatkozással nem akadályozhatja meg az építmény mindenkori tulajdonosát az objektum átépítésében vagy elbontásában, és nem kifogásolhatja ezt azon az alapon, hogy ez értelemszerűen az általa készített tervektől való eltérést jelenti.[868]

Az épület lebontásának kérdését az Szjt. nem szabályozza, és erre kialakult bírói gyakorlat sincs. Lehetséges olyan érvelés, miszerint a lebontás az épület megváltoztatásának minősül, és ezáltal sérti a szerző személyhez fűződő jogát. Ebben az esetben lebontási igény esetében mérlegelni kellene a szerzői jogi jogosult és a tulajdonosi jog gyakorlójának az érdekeit. Elképzelhető például, hogy az épület olyan romos állapotban van, hogy az állapot mérlegelése eredményeként a szerző személyhez fűződő jogai már kisebb súllyal esnek latba, mint a tulajdonos tulajdonához fűződő joga. De elképzelhető olyan értelmezés is, hogy a lebontás

[865] *Gyertyánfy Péter – Legeza Dénes* (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2023. évi Jogtár formátumú kiadás 51. §-hoz fűzött kommentárrész.

[866] Szjt. 67. § (1) bekezdés.

[867] Lásd az átdolgozás az Szjt. 29. §-ában szabályozott jogát.

[868] BH 2005. 427. A kérdésről részletesebben SZJSZT-1/2006 – Építészeti mű átépítése.

nem sért szerzői jogokat, hiszen annak eredményeként nem marad fenn a szerzői műnek olyan eltorzított vagy megváltoztatott változata, ami sértené a szerző jó hírét vagy becsületét.

A szerző személyhez fűződő jogai mint abszolút és elidegeníthetetlen jogok az első megközelítésben elsőbbséget élveznek a művel kapcsolatban minden más személy jogaival, érdekeivel szemben. Mégis a mű minden hasznosítása valamilyen gazdasági-műszaki környezetben, annak követelményei szerint történik, s a mű ennek során ritkán maradhat teljesen érintetlen. Ezért a felhasználó és esetenként a műpéldány-tulajdonos gyakorlati hasznosítási érdekeit az említett abszolút jog gyakorlásánál – érdekösszeméréssel – szintén figyelembe kell venni.

A közterületen elhelyezett képzőművészeti alkotások áthelyezése is a fenti megfontolások alapján sértheti a szerző integritási jogát.

Az egyedi műtárgy, például festmény értékesítése utáni helyzet a fentiektől kicsit eltér. Az alkotó műve első értékesítésével tulajdonképpen elveszíti a kontrollt alkotása felett. Jogilag azonban a továbbiakban csak a terjesztési jogát nem tudja gyakorolni, a műhöz fűződő egyéb jogai – például a többszörözés, a kiállítás joga – fennmaradnak. Ezt hangsúlyozza az Szjt. is, amikor kimondja, hogy „[a] képzőművészeti, fotóművészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás tulajdonosa köteles a művet a szerzői jog gyakorlása végett időlegesen a szerző rendelkezésére bocsátani, ha ez méltányos érdekét nem sérti."[869] Továbbá az Szjt. kimondja, hogy a „[k]épzőművészeti, fotóművészeti, építészeti és iparművészeti alkotás kiállításához a szerző beleegyezése szükséges."[870] Tekintettel arra, hogy a műtárgyakat tipikusan árverésen vagy galériákban értékesítik, ahol a műtárgyat az értékesítés előtt kiállítják, álláspontunk szerint ez utóbbi jog gyakorlásánál a tulajdonos érdekében figyelemmel kell lenni a rendeltetésszerű joggyakorlás elvére, hiszen e jog gyakorlásával a szerző meggátolhatja a műtárgy továbbértékesítését.

13.4. MÉDIA- ÉS REKLÁMJOGI ASPEKTUSOK ÉS KORLÁTOK

13.4.1. Reklámszerződések

Az Szjt. kifejezetten nevesíti a reklámozás céljára megrendelt művet. A reklámszerződést a reklámozó, a megrendelő köti a reklámszolgáltatóval. A reklámtörvény definíciója szerint reklámszolgáltató az, aki önálló gazdasági tevékenysége körében a reklámot megalkotja, létrehozza, illetve ezzel összefüggésben egyéb szolgáltatást nyújt.[871] Az Szjt. szóhasználatban a reklám főszabály szerint egy jövőben megalkotandó mű lesz,[872] aminél a törvény megengedi, hogy a vagyoni jogokat a reklámozóra átruházzák. Mindemellett a reklámszerződés nem nevesített szerződéstípus, vegyes szerződés. Tartalmaz vállalkozási szer-

[869] Szjt. 69. § (1) bekezdés.

[870] Szjt. 69. § (2) bekezdés.

[871] 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól, 3. § *m)* pont.

[872] Lásd Szjt. 49. §.

ződési elemeket,[873] továbbá reklámozás céljából jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási és jogátruházási rendelkezéseket is. Tárgyára tekintettel a szerződő feleknek nemcsak szerzői jogi és általános polgári jogi előírásokra kell tekintettel lenniük, hanem reklámjogi és médiajogi, adott esetben versenyjogi szabályokra is.[874]

A szerzői jog írja elő azt, hogy a reklámszerződést írásba kell foglalni, szabályozza a felhasználási jog engedését és a vagyoni jogok átruházását. Továbbá részletesen szabályozza a műpéldány átadását és a mű reklámozó általi elfogadásának módját, a minőségi kifogás érvényesítését, illetve a hibás teljesítés következményeit. Erről részletesebben a 9.1.9. alfejezetben olvashattunk.

HUNGART © 2023

Mallász Gitta[875]

HUNGART © 2023

Dallos Hanna – Mallász Gitta[876]

Az Szjt.-ben szabályozottakon túl számos egyéb jogszabályi rendelkezést is figyelembe kell venni a reklám elkészítése és így a reklám elkészítésére vonatkozó szerződés megkötése során. A szerződésben részletesen körül kell írni a megalkotandó művet, azt, hogy milyen médiatípusokban teszik majd közzé. Így például a nyomtatott médiában sajtó, plakát, prospektus, szórólap stb. formájában vagy az elektronikus média útján rádióban, tévén,

[873] Ptk. 6:238. §.

[874] *Bacher Gusztáv:* Reklámszerződések. In: A reklámjog nagy kézikönyve. Complex Kiadó, Budapest, 2009, p. 173.

[875] *https://www.artmagazin.hu/files/images/Screenshot%202022-04-14%20at%2011.32.27.jpg* OSZK PKT, PKG.1931/128

[876] *https://www.artmagazin.hu/files/images/Screenshot%202022-04-14%20at%2011.32.15.jpg* OSZK, PKT. PKG.1939/334

interneten.[877] A reklámötletet magát, bár vagyoni forgalom tárgya lehet, szerzői jog nem védi.[878] Ezért célszerű a szerződésben rögzíteni, hogy a kreatív ötlet felhasználásának joga kit illet.

A reklámszolgáltató jogszavatossággal tartozik azért, hogy a reklám céljára átadott művön harmadik személynek nem áll fenn olyan joga, amely a megrendelő jogszerzését és a mű felhasználását korlátozná vagy kizárná. A reklámszolgáltató szavatossága kiterjed arra is, hogy a reklámmű szerzője kizárólagos alkotója-e a műnek, amely egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotása, továbbá hogy a művek elkészítésében részt vevő szerzők jogutódjaként rendelkezik-e a művek vagyoni jogaival.

A jogszavatossági kötelezettség megszegése esetén a Ptk.-nak a tulajdonjog átruházásáért és a tehermentességért fennálló szavatosságra vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni.[879] A megrendelő megfelelő határidő kitűzésével követelheti a reklámszolgáltatótól, hogy a jogszerzés akadályait hárítsa el. A határidő eredménytelen eltelte után a megrendelő a szerződéstől elállhat és kártérítést követelhet.

HUNGART © 2023

Berény Róbert (1887–1953): Modiano (1929)

HUNGART © 2023

Kiss Ernő (1898–?): Nemcsak a mama kedvence (1936)

[877] Az Szjt. a reklámfilmet is külön nevesíti a filmalkotások körében (Szjt. 64. §).
[878] BH 2005.209.
[879] Ptk. 6:175–176. §.

Az Fttv.[880] tiltja a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot, különösen azt, amely megtévesztő vagy agresszív. A Médiatv.[881] általánosságban előírja, hogy a médiaszolgáltatásban közzétett reklám nem sértheti az emberi méltóságot, nem tartalmazhat és nem támogathat a nemen, a faji vagy etnikai származáson, a nemzetiségen, a valláson vagy a világnézeti meggyőződésen, a fizikai vagy szellemi fogyatékosságon, az életkoron vagy a szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést, és számos rendelkezést tartalmaz a kiskorúak védelmében.[882] A Médiatv. és Sajtótv.[883] rendelkezései értelmében vényköteles gyógyszer, dohánytermék, fegyver, lőszer, robbanóanyag és az állami adóhatóság engedélye nélkül szervezett szerencsejáték nem, alkoholtartalmú italok pedig csak szigorú feltételekkel reklámozhatók.[884] Megint más esetekben a jogszabályok előírják, hogy kötelezően milyen elemeket kell a reklámban feltüntetni például a gyógyszerek esetében.[885]

A jogszabályok meghatározzák azt is, hogy kit terhel a felelősség a reklámjogi szabályok megsértése esetén. A reklámtörvény alapján a reklámozó, a reklámszolgáltató és a reklám közzétevője egyetemlegesen felel. Ezzel szemben az Fttv. alapján a reklámszolgáltatót felelősség csak akkor terheli, ha a jogsértés a reklám megjelenési módjával függ össze.

A reklámjogi felelősség mellett a reklámszerződés alapján külön kell vizsgálni a reklámszolgáltató polgári jogi felelősségét a reklámozóval szemben, ha a reklám reklámjogi szabályt sért. Ez esetben a reklámozó követelheti, hogy a reklámszolgáltató álljon helyt a reklámszabályok megsértéséért megállapított szankciók szerint, amennyiben a reklámszolgáltató nem úgy adta át a reklámot, hogy az alkalmas legyen a reklám rendeltetése szerinti célra.[886] A reklámszolgáltató szerződésszerű teljesítésének ugyanis feltétele, hogy a reklám a reklámjogi szabályoknak megfeleljen, azaz a reklám a jogszabályi előírások szerint különösen is tartalmazza a kötelező tájékoztatási elemeket. Továbbá a reklámozás ne ütközzön a reklámtilalmakba, és ne valósítson meg az Fttv.-ben meghatározott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot.[887]

---

[880] 2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról.

[881] 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról.

[882] Médiatv. 24. § (1).

[883] 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól, 20. § (7) bekezdés.

[884] Médiatv. 24. § (2)

[885] Az emberi felhasználásra kerülő gyógyszer, illetve gyógyászati segédeszköz ismertetésére, az ismertetői tevékenységet végző személyek nyilvántartására, és a gyógyszerrel, gyógyászati segédeszközzel kapcsolatos, fogyasztókkal szembeni kereskedelmi gyakorlatra vonatkozó részletes szabályokról szóló 3/2009. (II. 25.) EüM rendelet.

[886] Ptk. 6: 123. §.

[887] Lásd *Bacher Gusztáv:* Reklámszerződések. In: A reklámjog nagy kézikönyve. Complex Kiadó, Budapest, 2009, p. 188.

13.4.2. A reklámok és a mű integritása – reklámmegszakítások

Korlátját jelenti a szerzői jognak a Médiatv., amely lehetővé teszi a kereskedelmi televíziók számára, hogy a harminc percnél hosszabb filmalkotásokat reklámmal, harmincperces időszakonként egyszer megszakíthassák. A törvény előírja, hogy a reklám hossza egy órán belül nem lehet több tizenkét percnél. Feltételezhető, hogy a film ilyen megszakításához a televíziótársaságnak nincs kifejezett engedélye a szerzőtől. Ezért a megszakítás felvethet szerzői jogi jogsértést, így különösen sértheti a szerző integritáshoz való jogát. Kérdés, hogy a televíziótársaságok érdekét szolgáló szabály alkalmazása szerzői jogi jogsértésnek minősül-e.

13.4.3. A merchandisingjogok

A szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga is.[888] A merchandisingról bővebben a 6.3.6. alfejezet írt, itt csupán arra kívánunk utalni, hogy e jog megsértése versenyjogi kérdéseket is felvethet. Tisztességtelen piaci magatartást is megvalósíthat az a reklámozó, aki más szerzői jogi védelem alatt álló művét használja fel saját termékének népszerűsítésére.[889]

13.5. VERSENYJOGI KORLÁTOK

13.5.1. Bevezetés: A versenyjogi szabályozás célja

A versenyjogi szabályozás célja a gazdasági hatékonyságot szolgáló piaci verseny fenntartásának biztosítása. Ezért a közérdek védelmében tiltja a gazdasági versenyt korlátozó piaci magatartást (kartelltilalom) és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélést.

A magyar és az uniós versenyjog lényegében azonos módon tiltja a vállalkozások közötti megállapodást és összehangolt magatartást, valamint a vállalkozások egyesülési jog alapján létrejött szervezetének, köztestületének, egyesülésének és más hasonló szervezetének olyan döntését, amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki.[890] Ugyancsak azonos a magyar és az uniós versenyjogban a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma.[891] Az EUMSZ versenyszabályai közvetlenül hatályosak, és a tagállamok közötti kereskedelem érintettsége esetén

---

[888] Szjt. 16. § (3) bekezdés. Lásd *Timár Adrienn:* Filmvászonhősök a szellemi tulajdon labirintusában. A filmipar XXI. századi jogi kihívásai a „character merchandising" területén. ISZJSZ, 2015/2. sz., p. 87–127., *Baksay-Nagy György – Grad-Gyenge Anikó – Timár Adrienn:* Betekintés a 'mörcs' világába IP oldalról, avagy hogyan jelennek meg a szellemi tulajdonjogok a zenei merchandizing területén. Gazdaság és Jog 2022. szeptember - október p. 21-26.

[889] *Bacher Gusztáv:* Reklámszerződések. In: A reklámjog nagy kézikönyve. Complex Kiadó, Budapest, 2009, p. 183.

[890] Versenytörvény 11. §, amellyel tartalmilag azonos az EUMSZ 101. cikk (az EKSZ. korábbi 81. cikke).

[891] Versenytörvény 21. §, amellyel tartalmilag azonos az EUMSZ 102. cikk (az EKSZ. korábbi 82. cikke).

alkalmazhatók a tagállamokban. A tagállami versenyhatóságok kötelesek – adott esetben nemzeti jogukkal párhuzamosan – alkalmazni az EUMSZ cikkeit, amennyiben a Bizottság nem indított eljárást az adott ügyben.

Az antitröszt versenyjog egyik legfontosabb szabályának, az általános kartelltilalomnak a lényege, hogy a szabályozás a vállalkozások közötti kartellek általános tilalmából indul ki, és ehhez társítja a kivételek és mentességek rendszerét.[892] A tilalom vonatkozik *különösen* a vételi vagy az eladási árak, valamint az egyéb üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett meghatározására; az előállítás, a forgalmazás, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozására vagy ellenőrzés alatt tartására; a piac felosztására, az értékesítésből történő kizárásra, az értékesítési lehetőségek közötti választás korlátozására; arra az esetre, ha azonos értékű vagy jellegű ügyletek esetén az üzletfeleket megkülönböztetik, ideértve olyan árak, fizetési határidők, megkülönböztető eladási vagy vételi feltételek vagy módszerek alkalmazását, amelyek egyes üzletfeleknek hátrányt okoznak a versenyben. Mentesül a tilalom alól a megállapodás, ha *a)* az hozzájárul a termelés vagy a forgalmazás ésszerűbb megszervezéséhez, a műszaki vagy a gazdasági fejlődés előmozdításához vagy a környezetvédelmi helyzet vagy a versenyképesség javulásához; *b)* a megállapodásból származó előnyök méltányos része a végső üzletfelekhez jut; *c)* a gazdasági verseny velejáró korlátozása vagy kizárása a gazdaságilag indokolt közös célok eléréséhez szükséges mértéket nem haladja meg; és *d)* nem teszi lehetővé az érintett áruk jelentős részével kapcsolatban a verseny kizárását.

Az erőfölénnyel való visszaélés tipikusan egyoldalú magatartás, amelyet piaci hatalommal – versenyjogi terminológiában: erőfölénnyel – rendelkező vállalkozás valósít meg. A gazdasági erőfölény léte önmagában nem jogellenes, csak az azzal való visszaélés. A gazdasági erőfölény és a visszaélés tehát két olyan körülmény, amelynek *egyidőben* kell fennállnia ahhoz, hogy egy vállalkozást el lehessen marasztalni. Amennyiben nincs gazdasági erőfölény, a jogsértés nem állapítható meg még akkor sem, ha egyébként a magatartás gazdasági erőfölény fennállta esetén visszaélésszerű lenne.

13.5.2. A szerzői jog versenyjogi alapú belső korlátai

A szerzői jogban már a védelem tárgya is versenyösztönző, monopóliumszűkítő jellegű. Az egyéni-eredeti formába öntött tartalmat védi a szerzői jog, de a formátlan tartalom, sőt ugyanaz a tartalom más, nem szolgai másolással előállított formában is szabad. Ezért mondja ki az Szjt., hogy a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg, valamint valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek. A digitális technika fejlődésével létrejött új mű-, illetve teljesítményfajtáknál (a számítógépi program és az elektronikus adatbázis esetében) az uniós jogban és így a

[892] A hazai kartelljog fejlődéséről bővebben lásd *Varga Norbert:* A kartellfelügyelet bevezetése Magyarországon. Az 1931:XX. tc. kodifikációja és gyakorlata. Iurisperitus, Szeged, 2020, 192 p.; *Varga, Norbert:* Lawsuits on Cartel Presentation Omission After the 20th Act of 1931 Came into Effect. Journal on European History Of Law 2022/1. sz. p. 149-155., *Varga Norbert:* Egy kartellszerződés lényeges elemei egy konkrét példa alapján. In: *Birher, Nándor; Miskolczi-Bodnár, Péter; Nagy, Péter; Tóth, J. Zoltán* (szerk.) Studia In Honorem István Stipta 70. KRE, Budapest, 2022, p. 505-512.

magyar jogban is felállításra kerültek bizonyos, magában a szerzői jogi szabályozásban található belső korlátok, amelyek a szélesebbé vált monopólium határait megvonják. Ezzel igyekeznek fenntartani a fékek és egyensúlyok rendszerét. Például a szoftver jogszerű felhasználója számára nem tiltható meg a rendes felhasználás körébe eső többszörözés, sőt, a szoftver esetében még a kód feltörése is lehetséges saját felhasználás céljára. A szerzői jogi kizárólagos jog és a közérdek mérlegelésének egyensúlyát jelenti a szabad felhasználások bővülő köre is, amely a digitális környezetre is irányadó.[893]

Az áruk szabad mozgása és a szellemitulajdon-jogok territoriális jellegéből fakadó ütközés feloldására az EUB kifejlesztette a jogkimerülés elvét. Eszerint „ha a műpéldányt a jogosult vagy az ő kifejezett hozzájárulásával másvalaki adásvétellel vagy a tulajdonjog más módon történő átruházásával az EGT-ben forgalomba hozta, a terjesztés joga az így forgalomba hozott műpéldány tekintetében – a bérbeadás, a haszonkölcsönbe adás és a behozatal joga kivételével – a továbbiakban nem gyakorolható".[894] Ennek következtében a szerzői jog jogosultja a territoriális jellegű szerzői jogot nem használhatja fel a művek EU-n belüli szabad forgalmazásának a megakadályozására, az egységes piaci határok mentén történő felosztására.

Az alábbiakban az EUB egyes kiválasztott, legjelentősebbnek tartott jogesetein keresztül mozaikszerűen bemutatjuk, hogy a versenyjogi szabályok hogyan alkalmazhatóak akkor, ha a piaci magatartás szellemi tulajdon, különösen szerzői jog gyakorlásában áll. Ezt a fenti belső korláttal szemben külső korlátnak nevezzük.

13.5.3. Területi kizárólagosság

A szellemitulajdon-jogi felhasználási szerződéseket illetően önmagában az a tény, hogy valamely tagállamban a jogosult a védelem alatt álló mű felhasználásának kizárólagos jogát egyetlen engedélyesnek engedi át, nem elegendő e megállapodás versenyellenes célja megállapításához. Ezzel szemben, ha a megállapodás arra irányul, hogy az EU-piacot nemzeti határok mentén felossza, ezt olyan megállapodásnak kell tekinteni, amelynek tárgya az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében vett versenykorlátozás.

A *Football Association Premier League-ügy*[895] alapja az volt, hogy az Egyesült Királyságban az angol labdarúgó-mérkőzések közvetítéséhez való hozzáférés érdekében egyes pubok olyan külföldi dekódolókártyákat kezdtek használni, amelyeket görög műsorsugárzó szervezetek bocsátottak a Görögországban lakó előfizetők rendelkezésére. Ezek a pubok a Sky – az egyesült királysági közvetítési jogok jogosultja – által igényelt árakhoz képest kedvezőbb áron vették meg a dekódolókártyát. A jogosult a műsorsugárzó szervezeteknek az egyes tagállamok területére kizárólagos jogot biztosított. A területi kizárólagosság védelme és annak megakadályozása érdekében, hogy a nyilvánosság az adásokat az érintett tagállamon kívül vehesse, a felhasználási szerződésekben előírták a műsorsugárzó szervezet

[893] *Faludi Gábor*: A szerzői jog és az iparjogvédelem belső korlátjai. Jogtudományi Közlöny, 61. évfolyam, 7–8. szám, 2006. július, p. 280.

[894] Szjt. 23. § (5) bek.

[895] A C-403. és C-429. sz. egyesített ügyekben Football Association Premier League Ltd és társai és a QC Leisureés társai között 2011. október 4-én hozott ítélet [ECLI:EU:C:2011:631].

kötelezettségét a műholdas jel kódolására. Megtiltották továbbá, hogy dekódolókártyákat bocsássanak olyan személyek rendelkezésére, akik műsoraikat azon a tagállamon kívül kívánják nézni, mint amelyre az engedélyt megadták. A jogosult megpróbált fellépni az angol pubokkal szemben, de az EUB megállapította, hogy az uniós joggal ellentétes az angol labdarúgó-mérkőzések közvetítésének[896] olyan engedélyezési rendszere, amely a műsorsugárzó szervezeteknek tagállamonként biztosít területi kizárólagosságot, és amely megtiltja a televíziónézőknek, hogy ezeket a műsorokat dekódolókártya segítségével más tagállamokban nézzék.

Ugyancsak a területi kizárólagosság versenykorlátozó jellegét kellett vizsgálni a KJK-k együttműködése körében. A közös jogkezelők a szerzői jogok kezelése terén vagy a szerzők közvetlen felhatalmazása vagy az ugyanezen típusú jogokat valamely más országban kezelő KJK részéről adott felhatalmazás alapján jogosultak eljárni. A szerzők és a zeneszerzők egyesületeinek nemzetközi szövetsége, a (CISAC) 1936-ban kidolgozott egy szerződésmintát a tagjai közötti kölcsönös képviseleti megállapodásokra. E szerződésminta fakultatív módon alkalmazható mintaként szolgál a tagjai között megkötött kölcsönös képviseleti megállapodásokra, a zeneművek nyilvános előadásához való jogokra kiterjedő engedélyek átengedésére. Mindegyik közös jogkezelő vállalja a kölcsönösség elve alapján azt, hogy átengedi a repertoárjába tartozó művekkel kapcsolatos jogokat a többi közös jogkezelő részére azért, hogy azok saját területükön felhasználhassák azokat. A kölcsönös képviseleti megállapodások összessége révén létrejött hálózatnak köszönhetően minden közös jogkezelő az egész világra kiterjedő zenemű-portfóliót tud kínálni a kereskedelmi felhasználóknak, azonban kizárólag a saját területén történő felhasználásra. A Bizottság versenykorlátozónak tekintette, hogy a kölcsönös képviseleti megállapodásokban minden szervezet korlátozza a repertoárjába tartozó művekre vonatkozó engedélyek megadásának jogát a másik szerződő közös jogkezelő szervezet területén. A Törvényszék azonban megsemmisítette a Bizottság határozatát, mert a közös jogkezelők párhuzamos gyakorlata nem versenykorlátozó célú összehangolt magatartás, hanem a zeneművek engedély nélküli felhasználása elleni hatékony küzdelem szükségességének az eredménye volt.[897]

13.5.4. A szerzői jog által biztosított kizárólagosság mint erőfölényt biztosító körülmény

A szellemitulajdon-jogok alapvető jellemzője, hogy a jogosultnak kizárólagos jogot biztosítanak a felhasználásra. A kizárólagos joggal szemben áll az a versenyjogi törekvés, miszerint biztosítani kell a piacok nyitottságát, a monopóliumok elleni fellépést. A két

[896] A Premier League mérkőzései (sportesemény) nem minősülnek egy szerző saját szellemi alkotásainak, tehát a szerzői jog értelmében vett „műveknek", kizárólag a nyitó képsorok, a Premier League főcímzenéje, a Premier League közelmúltbeli mérkőzéseinek legjelentősebb pillanatait bemutató előre rögzített filmek, valamint meghatározott grafikák tekinthetők „műveknek", ennélfogva kizárólag azokra terjed csak ki a szerzői jogi védelem.

[897] T-442/08. sz. ügy a CISAC és a Bizottság között 2013. április 12-én hozott ítélet (ECLI:EU:T:2013:188). *Kabai Eszter – Faludi Gábor:* Egy lényegtelenné vált CISAC-ügy margójára. ISZJSZ, 2014/1. sz., p. 71–104. A közös jogkezelés versenyjogi aspektusait vizsgálja *Ujhelyi Dávid*: A versenyjog és szellemi tulajdonjog kapcsolódási pontjai, különös tekintettel a közös jogkezelésre. ISZJSZ, 2021/5. sz. p 41–73.

jogági szabályozás és elveik között így látszólag elkerülhetetlen az ütközés. A modern versenypolitika nehéz kérdése annak a meghatározása, hogy milyen esetben – ha egyáltalán van ilyen eset – minősül a szellemitulajdon-jogok gyakorlása olyan mértékben károsnak a fogyasztói jólét szempontjából, hogy a versenyjog beavatkozik a szellemitulajdon-jogi szabályok alapján kialakult helyzetbe. Felmerül tehát a kérdés, hogy vajon az EUMSZ 102. (korábban 82.) cikke alapján kötelezhető-e a jogosult arra, hogy harmadik feleknek felhasználási engedélyt adjon (kényszerengedély). Az EUB világossá tette, hogy a kizárólagos oltalomra vonatkozó jog önmagában nem támadható a 102. cikk alapján.[898] Alkalmazható lehet viszont a 102. cikk a jog rendeltetésellenes, visszaélésszerű gyakorlása esetén. Az EUB esetjoga szerint a kényszerengedély iránti kérelem sikeréhez valamilyen többletelemnek kell fennállnia a szellemitulajdon-jog mellett, mint a piacra lépéshez szükséges nélkülözhetetlen eszközökhöz való hozzáférés, az ún. alapvető eszközök[899] az infrastruktúra használata esetében.

13.5.4.1. A Magill-ügy[900] – az alapvető eszközök elméletének alkalmazása a szerzői jog területén

A televízióadások műsorrendje az angol és az ír jog alapján szerzői jogi védelem alatt áll. A *Magill TV Guide Ltd*. az Egyesült Királyságban és az Írországban sugárzott tévétársaságok műsorrendjét kívánta egy heti műsorújságban kiadni. Korábban nem volt elérhető olyan kiadvány, amely mindhárom televízió műsorát részletesen tartalmazta volna egy hétre előre. A televíziós társaságok a szellemi alkotások szabályozása alapján *visszaélésszerűen* tagadták meg az alapvető információk átadását a következő körülményekre tekintettel. Először is a megtagadás olyan termékre, a televíziós csatornák heti műsorkínálatára vonatkozott, amely nélkülözhetetlen volt a kérdéses tevékenységhez. Az átfogó, heti televíziós műsorújságok kiadásához. Másodszor a megtagadás megakadályozta egy új termék, az átfogó heti televíziós műsorújság megjelenését, amelyet a kérdéses televíziótársaságok maguk nem szolgáltattak, és amelyre volt potenciális fogyasztói kereslet. Így az az EK 82. (jelenleg 102.)

---

[898] A 238/87. sz. AB Volvo és Erik Veng (UK) Ltd.-ügyben 1988. október 5-én hozott ítéletében ([ECLI:EU:C:1988:477) a Bíróság hangsúlyozta, hogy valamely, oltalom alatt álló formatervezési minta tulajdonosa kizárólagos jogának lényegét képezi, hogy harmadik feleket megakadályozzon abban, hogy beleegyezése nélkül gyártsanak, forgalmazzanak vagy importáljanak a formatervezési mintát magukban foglaló termékeket. Ezért „valamely, oltalom alatt álló formatervezési minta tulajdonosának arra irányuló kötelezése, hogy harmadik felek számára a formatervezési mintát magában foglaló termékek forgalmazására akár ésszerű jogdíj ellenében licencet adjon, arra vezetne, hogy a tulajdonost megfosztják kizárólagos jogának lényegétől, és hogy az ilyen licenc megtagadása önmagában nem minősülhet az erőfölénnyel való visszaélésnek".

[899] Az alapvető eszközök tana (ismert angol néven: essential facility doctrine) azt jelenti, hogy az alapvető eszköz (tipikusan infrastruktúra) tulajdonosa köteles hozzáférést (használatot) engedni versenytársai számára - természetesen arányos díjazás ellenében. Alapvető eszköznek az minősül, amely nélkül egy másik piacon tevékenység, szolgáltatás nem végezhető, és amelynek megkettőzése gazdaságilag nem ésszerű, leggyakrabban a hálózatos iparágakban, természeti monopóliumoknál. Például egy kikötő vagy gázvezeték üzemeltetője nem tagadhatja meg az infrastruktúra használatát versenytárs hajózási, illetve gázszolgáltató vállalkozásnak.

[900] A C-241/91. P. és C-242/91. P. sz., az RTE, az ITP és a Bizottság közötti egyesített ügyekben 1995. április 6-án hozott ítélet (ECLI:EU:C:1995:98).

cikk szerinti visszaélésnek minősült. Harmadszor a megtagadás nem volt objektív módon indokolható. Végezetül, magatartásukkal a televíziótársaságok fenntartottak a maguk számára egy másodlagos piacot, a heti televíziós műsorújságok piacát, kizárva minden versenyt azon a piacon. Nem kétséges, hogy a döntésben az is szerepet játszott, hogy a kevéssé műalkotás jellegű tévéműsorrend szerzői jogi védelem tárgyát képezte, miközben a legtöbb tagállam jogrendszere ilyen esetben nem biztosított volna a szellemitulajdon-jogon alapuló jogvédelmet.

13.5.4.2. A Microsoft-eset[901] – számítógépek operációs piacán fennálló erőfölénnyel való visszaélés

A *Magill-ügytől* kezdődő joggyakorlat egyik legismertebb esete a *Microsoft-eset*. A Bizottság megállapította, hogy a *Microsoft* erőfölényben volt a személyi számítógépek operációs rendszereinek, és a munkacsoportszerver-operációs rendszerek piacán. Az operációs rendszer és a felhasználói program közötti, a munkacsoportszerverek összekapcsolhatóságát lehetővé tevő csatlakozófelület forráskódját a Microsoft – szerzői jogára és iparjogvédelmi oltalomra is hivatkozva – nem tárta fel. A Bizottság kimondta, hogy a Microsoft visszaélt erőfölényével, amikor megtagadta felfedni versenytársai számára az interoperabilitási információkat, amelyek a segítségével azok olyan új termékeket fejlesztettek volna, amelyek versenyezhettek volna a Microsoft termékeivel.[902] Az EUB osztotta a Bizottság értelmezését, és megállapította, hogy az operációs rendszer fejlesztéséhez az *interoperabilitási információk* nélkülözhetetlenek, és az *interoperabilitási információk*hoz való hozzáférés megtagadásával a Microsoft egy másodlagos piacon teljesen kizárta a versenyt. A Microsoft által megvalósított elzárkózás miatt nőtt a Microsoft munkacsoportszervereitől a vásárlók fogvatartottsága, a versenytársakat pedig megakadályozta abban, hogy a Windows-tól eltérő operációs rendszereket fejlesszenek ki.[903]

13.5.4.3. Következtetés

Általános jogirodalmi nézet, hogy a kényszerengedély kérdését elsősorban a szellemi alkotások jogának és nem a versenyjognak kell rendeznie.[904] A belső korlátokon túlmenően a szerzői jog külső, elsősorban versenyjogi korlátozása azóta kerül egyre inkább előtérbe, amióta az oltalmi tárgyak köre funkcionális, „ipari" művekkel, teljesítményekkel – szoftver, nem egyéni-eredeti adatbázis – bővül.[905] A szellemitulajdon-jog versenyjogi korlátozása – az erőfölénnyel való visszaélés címén – csak különleges feltételek együttes fennállása alapján, funkcionális, „ipari" alkotások esetében akkor érvényesülhet, ha bizonyítható,

[901] A T-201/04. sz., a Microsoft Corp. és az Európai Közösségek Bizottsága közötti ügyben 2007. szeptember 17-én hozott ítélet (ECLI:EU:T:2007:289).

[902] Az eljárás másik eleme az erőfölénnyel való visszaélés azon módja volt, hogy a Microsoft árukapcsolást alkalmazott operációs rendszere és a Windows Media Player tekintetében.

[903] *Richard Whish:* Versenyjog. HVG, Budapest, 2010, p. 789.

[904] *Richard Whish:* Versenyjog. HVG, Budapest, 2010, p. 785.

[905] *Faludi Gábor:* A szerzői jog és az iparjogvédelem belső korlátjai. Jogtudományi Közlöny, 61. évfolyam, 7–8. szám, 2006. július, p. 285.

hogy az oltalom tárgya nélkülözhetetlen eszköz. Az ítélkezési gyakorlatból következően különleges körülménynek tekinthető, ha a megtagadás olyan termékre vagy szolgáltatásra vonatkozik, amely nélkülözhetetlen valamilyen üzleti tevékenység folytatásához valamely szomszédos/másodlagos piacon; ha a megtagadás minden hatékony versenyt kizár ezen a szomszédos piacon; illetve, ha megakadályozza valamely új termék megjelenését, amelyre potenciális fogyasztói kereslet lenne.

13.6. FOGALMAK, ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

13.6.1. Fogalmak

Nevesített személyiségi jogok a személyiségi jogok sérelmét jelentik különösen

a) az élet, a testi épség és az egészség megsértése;
b) a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése;
c) a személy hátrányos megkülönböztetése;
d) a becsület és a jó hírnév megsértése;
e) a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése;
f) a névviseléshez való jog megsértése;
g) a képmáshoz és a hangfelvételhez való jog megsértése.

Üzleti titok: a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden nem közismert vagy az érintett gazdasági tevékenységet végző személyek számára nem könnyen hozzáférhető olyan tény, tájékoztatás, egyéb adat és az azokból készült összeállítás, amelynek illetéktelenek által történő megszerzése, hasznosítása, másokkal való közlése vagy nyilvánosságra hozatala a jogosult jogos pénzügyi, gazdasági vagy piaci érdekét sértené vagy veszélyeztetné, feltéve, hogy a titok megőrzésével kapcsolatban a vele jogszerűen rendelkező jogosultat felróhatóság nem terheli.

Know-how (védett ismeret): azonosításra alkalmas módon rögzített vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása, amely az üzleti titokkal azonos védelemben részesül, ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra. E védelemre nem lehet hivatkozni azzal szemben, aki a védett ismerethez vagy az azt lényegében helyettesítő hasonló ismerethez a jogosulttól független fejlesztéssel vagy jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybevett szolgáltatás vizsgálata és elemzése útján jutott hozzá.

Szerkesztői tartalomnak álcázott reklám: az írott vagy elektronikus médiában szerkesztői tartalom használata az áru értékesítésének vagy más módon történő igénybevételének előmozdítására úgy, hogy ezért a vállalkozás ellenszolgáltatást nyújtott, ez azonban nem tűnik ki egyértelműen a tartalomból vagy a fogyasztó számára egyértelműen felismerhető képi vagy akusztikus elemekből.

Megtévesztő reklámozás: meghatározott vállalkozás által előállított áruhoz hasonló áru reklámozása olyan, szándékosan megtévesztő módon, hogy a fogyasztó azt gondolhatja, hogy az árut – a valóságtól eltérően – ugyanaz a vállalkozás állította elő.

13.6.2. Ellenőrző kérdések

1. Miként határolható el egy mű szerzői jogi védelme és védjegyoltalma?
2. Ismertessen néhány szerzői jogi vonatkozású védjegybejelentési esetet!
3. Miként korlátozhatja a szerző alkotói szabadságát mások becsülethez és jó hírnévhez való joga?
4. Milyen esetekben él vissza jogaival a szerző?
5. Milyen élethelyzetekben ütközhet egy alkotás tulajdonosának és szerzőjének joga? Miként oldható fel az ütközés?
6. Ismertessen néhány nem reklámozható terméket vagy szolgáltatást!
7. Milyen szerzői jogokat érinthet a műsorok reklámmegszakítása?
8. Milyen versenyjogi alapú belső korlátai lehetnek a szerzői jognak?
9. Mely esetekben vezethet a kizárólagos szerzői jog erőfölényt biztosító körülményhez?

TARTALOMJEGYZÉK

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE 5

1. BEVEZETÉS 9

2. A SZELLEMITULAJDON-VÉDELEM ALAPJA, RENDSZERE 11
2.1. A szellemitulajdon-védelem alapja és jelentősége 12
2.2. Az egyes iparjogvédelmi oltalmi formák rövid bemutatása, összehasonlítása 14
2.3. A szerzői jogi védelem és az iparjogvédelem összehasonlítása 20
2.4. A szellemitulajdon-védelem intézményrendszere 23
2.5. Fogalmak, ellenőrző kérdések 27

3. A SZERZŐI JOG FEJLŐDÉSE ÉS GAZDASÁGI JELENTŐSÉGE 29
3.1. A szerzői jog fejlődése 30
3.2. A szerzői jog gazdasági jelentősége 42
3.3. Fogalmak, ellenőrző kérdések 53

4. A SZERZŐI JOG ÁLTAL VÉDETT MŰVEK ÉS TELJESÍTMÉNYEK 55
4.1. Az Szjt. hatálya 56
4.2. Az Szjt.-ben nevesített és nem nevesített műtípusok 56
4.3. A szerzői jogi védelem feltétele – „az egyéni, eredeti jelleg” 60
4.4. A szerzői jogi védelem határa 67
4.5. A szerzői jogi védelem keletkezése 72
4.6. A kapcsolódó jogi teljesítmények 74
4.7. Az adatbázis 75
4.8. A gyűjteményes művek 75
4.9. Fogalmak, ellenőrző kérdések 77

5. A SZERZŐ ÉS A SZERZŐI JOG EGYÉB JOGOSULTJAI 79
5.1. A szerző 80
5.2. A szerzői jog egyéb jogosultjai 85
5.3. A szerzői joghoz kapcsolódó jogok jogosultjai 91
5.4. A szerzőségi vélelem 95
5.5. Fogalmak, ellenőrző kérdések 96

6. A SZERZŐ JOGAI 99
6.1. A szerzőt megillető jogok természete, a személyhez fűződő és vagyoni jogok összehasonlítása 100
6.2. A szerző személyhez fűződő jogai 101
6.3. A szerző vagyoni jogai 114
6.4. A kapcsolódó jogi jogosultak jogai 143
6.5. Fogalmak, ellenőrző kérdések 152

7. A SZERZŐI JOG KORLÁTAI 155
7.1. A védelmi idő 156
7.2. A szabad felhasználás 160
7.3. A jogkimerülés 187
7.4. Fogalmak, ellenőrző kérdések 188

8. AZ EGYES MŰTÍPUSOKRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK 193
8.1. A filmalkotások és más audiovizuális művek 194
8.2. A szoftver 198
8.3. Az adatbázis 202
8.4. A képzőművészeti, a fotóművészeti, az iparművészeti és az ipari tervezőművészeti alkotások 204
8.5. Az építészeti alkotások és a műszaki létesítmények 212
8.6. Fogalmak, ellenőrző kérdések 216

9. A FELHASZNÁLÁS 219
9.1. A felhasználási szerződés 220
9.2. A felhasználási szerződés a gyakorlatban 250
9.3. A munkaviszonyban létrehozott mű 254
9.4. Alternatív modellek az online felhasználások engedélyezésére 258
9.5. Az árva művek felhasználásának engedélyezése 263
9.6. A szerzői jogok és a kapcsolódó jogok közös kezelése 269
9.7. Fogalmak, ellenőrző kérdések 279

10. A SZERZŐI JOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS 281
10.1. A jogsértés fogalma, jelentősége, a jogérvényesítés előfeltételei 282
10.2. Polgári jogi igények 285
10.3. A büntetőjogi eszközök 293
10.4. Védelem a műszaki intézkedések megkerülésével, kijátszásával szemben 298
10.5. A jogkezelési adatok védelme 299
10.6. Az „alternatív vitarendezés” lehetőségei 300
10.7. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) 304
10.8. Fogalmak, ellenőrző kérdések 307

11. A NEMZETKÖZI ÉS AZ EURÓPAI UNIÓS SZERZŐI JOG 309
11.1. A nemzetközi, az európai uniós és a magyar jog viszonya 310
11.2. A nemzetközi szerzői jog alapjai 316
11.3. Az európai uniós szerzői jog alapjai 323
11.4. Az Európai Unió Bírósága és joggyakorlata 330
11.5. Fogalmak, ellenőrző kérdések 339

12. BEVEZETÉS AZ ÖSSZEHASONLÍTÓ SZERZŐI JOGBA 341
12.1. A szerzői és kapcsolódó jogi védelem tárgya 342
12.2. A szerzői jogok jogosultjai 346
12.3. A vagyoni jogok köre és különbségei 348
12.4. A szerzői jogok gyakorlása 352
12.5. A személyhez fűződő jogok 353
12.6. Korlátozások és kivételek 355
12.7. Területi és időbeli korlátok 360
12.8. A jogérvényesítés 362
12.9. A szerzői jog formalitásai 366
12.10. Fogalmak, ellenőrző kérdések 367

13. A SZERZŐI MŰVEK FELHASZNÁLÁSÁHOZ KAPCSOLÓDÓ JOGTERÜLETEK 371
13.1. A szerzői jog és a védjegyjog kapcsolata 372
13.2. Személyiségvédelem 376
13.3. A tulajdonjog és a szerző jogi védelem ütközése 382
13.4. Média- és reklámjogi aspektusok és korlátok 384
13.5. Versenyjogi korlátok 388
13.6. Fogalmak, ellenőrző kérdések 394

Az alkotás viszonylag egyszerű folyamat is lehet. Csak húzzunk néhány vonalat, vagy készítsünk egy szelfit, és máris mindannyian szerzőkké válhatunk! Ennyire egyszerű lenne a szerzői jog is? Nos, a szerzői jog ennél összetettebb, ugyanis olyan, mint egy kaleidoszkóp: ahány műtípuson keresztül szemléljük, annyiszor más képpé áll össze.

A könyv célja, hogy felhasználó- és szerzőbarát módon mutassa be a szerzői jog fejlődését, gazdasági jelentőségét, az egyes műtípusokat (pl. filmek, szoftver, építészeti alkotások), a szerzők jogait és azok korlátait. Megismerhetjük belőle, hogyan kell megkötni egy felhasználási szerződést, mikor nem kell a szerzőtől engedélyt kérni, és mire kell figyelni a szerzői jogok megsértése esetén.

A könyvben több tucat jogeseten és gyakorlati példán keresztül, illusztrációkkal gazdagítva kívánja érthetőbbé tenni a szerzői jogot.

Légy te is szerző! Használj fel műveket jogszerűen!